భారత దేశంలో ఇ–గవర్నెన్స్

బి. ఎ. ద్వితీయ సంవత్సరం

సెమిష్టర్ –4

రచయితలు

డా॥ ఎ. సోమనర్సయ్య,
అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్,
ప్రభుత్వ పాలన శాస్త్ర విభాగం,
కాకతీయ ప్రభుత్వ కళాశాల(ఎ),
హన్మకొండ, వరంగల్.

డా॥ ఎ. శంకర్ కుమార్,
అసోసియేట్ ప్రొఫెసర్,
ప్రభుత్వ పాలన శాస్త్ర విభాగం,
ప్రభుత్వ సిటీ కళాశాల,
నయాపూల్, హైద్రాబాద్.

డా॥ జి. నర్సిములు
అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్
ప్రభుత్వ పాలన శాస్త్ర విభాగం
ప్రభుత్వ మహిళ డిగ్రీ కళాశాల (ఎ)
బేగంపేట్, హైద్రాబాద్

డా॥ వి.వి. మల్లిక
అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్
ప్రభుత్వ పాలన శాస్త్ర విభాగం
బిజెఆర్. ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల,
నారాయణగూడ, హైద్రాబాద్.

సంపాదకులు

డా॥ ఎ. సోమనర్సయ్య
అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్,
ప్రభుత్వ పాలన శాస్త్ర విభాగం,
కాకతీయ ప్రభుత్వ కళాశాల(ఎ),
హన్మకొండ, వరంగల్.

సంచాలకులు

డా. నాగరాజు బట్టు
ఎం.బి.ఎ., ఎం.హెచ్.ఆర్.ఎం.,ఎం.ఎస్. సి.(సైకాలజి), ఎల్.ఎల్.ఎం., ఎం.ఎ.(సోషియాలజి), ఎం.ఇ. డి., ఎం.ఫిల్., పిహెచ్.డి.

దూర విద్యాకేంద్రం, ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం,
నాగార్జున నగర్ – 522 510, గుంటూరు.

Ph : 0863 - 2346208, 2346222, 2346259 (Study Material)
Website : www.anucde.info
e-mail : anucdedirector@gmail.com

బి. ఎ. ద్వితీయ సంవత్సరం సెమిష్టర్ – 4

భారత దేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్

తొలి ప్రచురణ : 2023

కాపీల సంఖ్య :

© ఆచార్య నాగార్జున యూనివర్శిటి

ఈ పాఠ్య పుస్తకం ఆచార్య నాగార్జున యూనివర్శిటిలోని దూర విద్యాకేంద్రం నందు ద్వితీయ సంవత్సరం బి. ఎ. విద్యనభ్యసించుచున్న విద్యార్థుల కొరకు ప్రత్యేకంగాను మరియు పరిమిత పంపిణికై ఉద్దేశించి ముద్రించబడినది.

ప్రచురణ కర్త :
డా. నాగరాజు బట్టు
సంచాలకులు,
దూర విద్యాకేంద్రం,
ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం.

ప్రచురించినది :

ముందుమాట

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం 1976లో స్థాపించినది మొదలు నేటి వరకు ప్రగతి పథంలో పయనిస్తూ వివిధ కోర్సులు,పరిశోధనలు అందిస్తూ 2016 నాటికి NAAC చే 'A' గ్రేడ్ ను సంపాదించుకొని దేశంలోనే ఒక ప్రముఖ విశ్వవిద్యాలయంగా గుర్తింపు సాధించుకొన్నదని తెలియజేయడానికిసంతోషిస్తున్నాను.ప్రస్తుతం గుంటూరు , ప్రకాశం జిల్లాలోని 447 అనుబంధ కళాశాలలకు డిప్లమో, డిగ్రీ , పీజీ స్థాయి విద్యా బోధనను ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం అందిస్తోంది.

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం ఉన్నత విద్యను అందరికీ అందించాలన్న లక్ష్యంతో 2003 –2004 లో దూర విద్యా కేంద్రాన్ని స్థాపించింది. పూర్తి స్థాయిలో కళాశాలకు వెళ్లి విద్యనభ్యసించలేని వారికి, వ్యయభరితమైన ఫీజులు చెల్లించలేని వారికి, ఉన్నత విద్య చదవాలన్న కోరిక గల గృహిణులకు ఈ దూర విద్యా కేంద్రం ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది. ఇప్పటికే డిగ్రీ స్థాయిలో బి.ఏ., బీ.కాం., బి. ఎస్ సి. , పీజీ స్థాయిలో ఎం.కామ్., ఎం.ఎస్ సి., ఎం.సి.ఏ., ఎల్.ఎల్.ఎం., ఎం.బీ.ఏ., కోర్సులను ప్రారంభించిన విశ్వవిద్యాలయం గత సంవత్సరం కొత్తగా జీవన నైపుణ్యాలు అని సర్టిఫికెట్ కోర్సును కూడా ప్రారంభించింది.

ఈ దూర విద్యా విధానం ద్వారా విద్యను అభ్యసించే విద్యార్థుల కొరకు రూపొందించే పాఠ్యాంశాలు సులభంగాను, సరళంగాను, విద్యార్థి తనంతట తానుగా అర్థం చేసుకునేలా ఉండాలనే ఉద్దేశ్యంతో విశేష బోధనానుభవం కలిగి రచనా వ్యాసంగంలో అనుభవం గల అధ్యాపకులతో పాఠ్యాంశాలను వ్రాయించడం జరిగింది. వీరు ఎంతో నేర్పుతో, నైపుణ్యంతో నిర్ణీత సమయంలో పాఠ్యాంశాలను తయారుచేశారు. ఈ పాఠ్యాంశాలపై విద్యార్థినీవిద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు, నిష్ణాతులైన వారు ఇచ్చే సలహాలు, సూచనలు సహృదయంతో స్వీకరించబడతాయి. నిర్మాణాత్మకమైన సూచనలు గ్రహించి ముమ్మందు మరింత నిర్దిష్టంగా అర్థమయ్యే రీతిలో ప్రచురణ చేయగలం. ఈ పాఠ్యాంశాల అవగాహన కోసం, అభివృద్ధి కోసం, సంశయాల నివృత్తి కోసం వారాంతపు తరగతులు, కాంటాక్టు క్లాసులు ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది.

దూర విద్యా కేంద్రం ద్వారా విజ్ఞాన సముపార్జన చేస్తున్న విద్యార్థులు, ఉన్నత విద్యార్హతలు సంపాదించి జీవన యాత్ర సుగమం చేసుకోవడమే కాక చక్కటి ఉద్యోగ అవకాశాలు పొంది, ఉద్యోగాలలో ఉన్నత స్థాయికి చేరాలని, తద్వారా దేశ పురోగతికి దోహదపడాలని కోరుకుంటున్నాను. రాబోయే సంవత్సరాలలో దూర విద్యా కేంద్రం మరిన్ని కొత్త కోర్సులతో దినదినాభివృద్ధి చెంది ప్రజలందరికీ అందుబాటులో ఉండాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను. ఈ ఆశయ సాధనకు సహకరిస్తున్న, సహకరించిన దూర విద్యా కేంద్రం డైరెక్టర్లకు, సంపాదకులకు, రచయితలకు, అకడమిక్ కో–ఆర్డినేటర్లకు, అకాడమిక్ కౌన్సిలర్లకు మరియు అధ్యాపకేతర సిబ్బందికి నా అభినందనలు.

ప్రొఫెసర్ పి.రాజశేఖర్

ఉపకులపతి

ఆచార్యనాగార్జునవిశ్వవిద్యాలయం.

SEMESTER – IV

410PAD21 - E-GOVERNANCE IN INDIA (PA-5)

UNIT – I

Introduction to E- Governance and Digital Technology: E-Governance – Meaning, Scope and Importance.

Digitial Technology and Services Delivery.

UNIT – II

E-Governance and theoretical aspects: E-Governance Thories, Public and Private Partnership, Information Technology Act, 2000.

UNIT – III

Organization of Government Information in various departments: Detailed study of information and Broadcasting Ministry of Government of India,

E-Governance in Agricultural and Rural Development

E-Governance in Urban Administration

E-Governance in Social Welfare Department

UNIT – IV

Application of E-Governance in several Department of Andhra Pradesh: Mee-Seva, CARD andE-Procurement,

E-Governance in Higher Education.

E-Governance in Health Administration.

E-Hearing.

UNIT – V

E-Governance – Security Issues: Accountabilty and Transparency. IT Security, Hacking, Cyber Crimes, E-Governance opportunities, Challenge and Barriers.

Learning outcomes

1. Gaining theoretical understanding about the concept, theory and models of e-governance
2. Learning practical application of e-governance in different walks of life
3. Awareness of various e-governance initiatives undertaken to deliver Public services to the stakeholders
4. Developing necessary skills to use and operate e-governance or digital service delivery

Recommended Readings:

1. Bellamy, Christine and John, Taylor (1998) Governing in the Information Age. Open University Press: Buckingham
2. Bhatnagar, S C (2004) E-Government: From Vision to Implementation. Sage: New Delhi Bouwman, Harry; Hooff, Bart van den; Vingaert, Lidwien van de; and Dijk, Jan van (2005) Information and Communication Technology in Organizations: Adoption, Implementation, Uses and Effects, Sage Publications: New Delhi
3. Gosling, P. (1997) Government in the Digital Age. Government Information Quarterly, Vol. 18, No. ER2. Bowerdean: London
4. Heeks, Richard (2006) Implementing and Managing eGovernment: An International text. Sage: London
5. Jones, S. G. (Ed.)(1995) Cyber Society, Computer mediated communication and Community. Sage: Thousand Oaks CA
6. Kooiman, J. (Ed.) (1993) Modern Governance: New Government – Society Interactions. Sage: London
7. Layne, K. and Lee J. (2001) Developing Fully Functional e-Government: A Four Stage Model. Government Information Quarterly, 18(2001), pp. 122-36. Elsevier: Manchester UK
8. Marchionini, G. (1995) Information Seeking in Electronic Environments. The Press Syndicate of the University of Cambridge: New York

MODEL QUESTION PAPER **(410PUB21)**

B. A. Degree Examination

Second Year – Fourth Semester

Part – II : Public Administration

Paper – V : E – GOVERNANCE IN INDIA

Time : Three hours **Maximum Marks : 70**

Section – A

Answer any FIVE questions. **(5 x 4 = 20 Marks)**

1) Meaning of E – Governance.
ఇ – పరిపాలన యొక్క అర్ధం.

2) Public – Private Partnership.
ప్రజల మరియు వ్యక్తిగత భాగస్వామ్యం.

3) Broad casting ministry.
ప్రసార మంత్రిత్వ శాఖ.

4) E – Governance in Agriculture.
వ్యవసాయంలో ఇ – పరిపాలన.

5) E – Procurement.
ఇ – సేకరణ.

6) Mee – Seva.
మీ సేవ.

7) Cybercrimes.
సైబర్ నేరాలు.

8) IT security.
ఐటి భద్రత.

9) Use of internet.
ఇంటర్ నెట్ ఉపయోగం.

10) CARD .

CARD.

Section – B **(5 x 10 = 50 Marks)**

Answer any FIVE questions.

11) Explain the scope and importance of E – Governance.

ఇ – పరిపాలన యొక్క పరిధి మరియు ప్రాముఖ్యతను వివరింపుము.

12) Write an essay on Digital Technology and service delivery.

డిజిటల్ టెక్నాలజీ మరియు సేవల పంపిణీపై ఒక వ్యాసము వ్రాయుము.

13) Describe the Information Technology Act 2000.

సమాచార సాంకేతిక చట్టం 2000 ని వర్ణించండి.

14) Explain the E – Governance theory.

ఇ – పాలన సిద్ధాంతాలను వివరింపుము.

15) Discuss the role of E – Governance in Rural development.

గ్రామీణాభివృద్ధిలో ఇ – పాలన పాత్రను చర్చించుము.

16) Discuss the role of E – Governance in Social Welfare department.

సాంఘిక సంక్షేమ శాఖలో ఇ – పాలన యొక్క పాత్రను వర్ణింపుము.

17) Write an essay on E – Hearing.

ఇ – వినికిడిపై ఒక వ్యాసము వ్రాయుము.

18) Discuss the role of E – Governance in Health Administration.

ఆరోగ్య పాలనలో ఇ – పరిపాలన పాత్రను చర్చింపుము.

19) Explain the Accountability and Transparency in E – Governance.

ఇ – పరిపాలనలో జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకతను వివరింపుము.

20) Discuss the challenges and barriers of E – Governance.

ఇ – పరిపాలన యొక్క సవాళ్లు మరియు అడ్డాకులను చర్చింపుము.

విషయసూచిక

పాఠం సంఖ్య	పాఠం పేరు	పేజి సంఖ్య నుండి	వరకు
1	ఇ – గవర్నెన్స్ – అర్ధ వివరణ పరిధి మరియు ప్రాముఖ్యత	1.1 –	1.17
2	డిజిటల్ సాంకేతికత మరియు సేవల పంపిణి	2.1 –	2.20
3	ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనా సిద్ధాంతాలు	3.1 –	3.12
4	ప్రభుత్వ – ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం	4.1 –	4.16
5	సమాచార సాంకేతిక చట్టం	5.1 –	5.18
6	కేంద్ర సమాచార మరియు ప్రసారాల మంత్రిత్వశాఖ	6.1 –	6.18
7	వ్యవసాయం & గ్రామీణాభివృద్ధి శాఖలలో ఇ – గవర్నెన్స్	7.1 –	7.19
8	పట్టణ పాలనలో ఇ – గవర్నెన్స్	8.1 –	8.13
9	సాంఘిక సంక్షేమ శాఖలో ఇ – గవర్నెన్స్	9.1 –	9.21
10	ఎలక్ట్రానిక్ పౌర సేవలు : మీ–సేవా	10.1 –	10.11
11	ఆస్తుల రిజిస్ట్రేషన్ : కార్డ్	11. 1 –	11.8
12	ఎలక్ట్రానిక్ సేకరణ (e – Procurement)	12. 1 –	12.10
13	ఉన్నత విద్యలో ఇ – గవర్నెన్స్	13.1 –	13.15
14	ఆరోగ్య విభాగ పాలనలో ఇ – గవర్నెన్స్	14.1 –	14.17
15	ఇ – హియరింగ్	15.1 –	15.17
16	జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకత	16.1 –	16.20
17	సమాచార సాంకేతికత భద్రత, హ్యాకింగ్ మరియు సైబర్ నేరాలు	17.1 –	17.19
18	ఇ – గవర్నెన్స్ అవకాశాలు, సవాళ్లు మరియు అడ్డంకులు	18.1 –	18.17

పాఠం-1

ఇ-గవర్నెన్స్-అర్థవివరణ, పరిధి మరియు ప్రాముఖ్యత

లక్ష్యాలు :

సాదారణ ప్రజలకు వివిధ రకాల సేవలు మరియు సౌకర్యాలను మెరుగ్గా అందించడంలో ప్రభుత్వం ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా ICTని ఉపయోగించి ఈవిధంగా అందిస్తుందో ఆలాగే వివిధ భావనలు పరిపాలనలో ఏవిధంగా సుస్థిరస్థానం సంపాదించుకున్నామో వివరించడం ఈ పాఠ్యాంశం యొక్క ఉద్దేశం. ఈ భాగం చదివిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విషయాలపై అవగాహన కలిగి ఉంటారు.

- ఇ-గవర్నెన్స్ భావనను అర్థం చేసుకుంటారు.
- ఎలాక్ట్రానిక్ గవర్నెన్స్ నమూనాలను గూర్చి తెలుసుకుంటారు.
- ఇ-గవర్నెన్స్ పరిధిని గుర్తించగల్గుతారు.
- అలాగే పౌరుల నిత్యజీవితంలో దాని ప్రాముఖ్యతను అవగహన చేసుకుంటారు.

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం

1.1 పరిచయం
1.2 ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలన - నిర్వచనాలు
1.3 ఇ- గవర్నమెంట్ మరియు ఇ-గవర్నెన్స్ భావనలు
1.4 ఇ-గవర్నెన్స్ - దశలు
1.5 ఇ-గవర్నెన్స్ - పరిధి
1.6.ఇ-గవర్నెన్స్ - నమూనాలు (మోడల్స్)
1.7 ఇ-గవర్నెన్స్ కోసం పాటించాల్సిన కేంద్ర సూత్రాలు
1.8 ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాముఖ్యత
1.9 ఇ.గవర్నెన్స్ ద్వారా ముందుకు వెళ్లేందుకు పరిగణలోనికి తీసుకోవాల్సిన ప్రమాణాలు
1.10 సారాంశం
1.11 ముఖ్యపదకోశం
1.11 స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు
1.12 ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1.1 పరిచయం :

రాజనీతి శాస్త్ర పితామహుడు అరిస్టాటిల్ చెప్పిన కొన్ని మాటలు అన్ని కాలాలకు వర్తిస్తాయి. అందులో అతి ముఖ్యమైనది "రాజ్యం మానవుని ప్రాధమిక అవసరాలను తీర్చడానికి ఉద్భవించి, ప్రజలకు మరింత మెరుగైన ఉత్తమ జీవితాన్ని ప్రసాదించడానికి కొనసాగుతుంది". రాజ్య ప్రతినిధి అయిన ప్రభుత్వం ప్రజలకు తన పరిపాలన చర్యలతో, కార్యక్రమాలలో మరియు పథకాలలో భాగంగా "ఊయల మొదలుకొని స్మశానం వరకు From Cradle to Graveyard) "అనేకం చేపడుతుంది. ప్రభుత్వాన్ని పునర్మించడం (Reinventing government) అనేది 1990 దశాబ్దం నుండి ప్రధానమైన అంశంగా ముందుకు వచ్చింది. ప్రపంచంలోని వివిధ ప్రభుత్వాలు ప్రజలకు, అందించే వివిధ సేవలను మెరుగు పరచడానికి చేసిన ప్రయత్నాలలో భాగంగా పైన పేర్కొన్న భావన ముఖ్యంగా చర్చకు నిలిచింది. సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతికత (ICT) రంగం తీసుకొని వచ్చిన వేగవంతమైన మార్పులు ప్రభుత్వాల పునర్‌నిర్మాణాన్ని సులభతరం చేసింది. అలాగే విభిన్న సమాజాల అవసరాలను తీర్చడం మరింత సులభతరం అయింది. మరొక అర్థంలో చెప్పాలంటే సమాచార యుగం మౌలిక అంశాలను పునర్ నిర్వచించింది. అంతేకాక వివిధ సేవలను పంపిణీ చేసే సంస్థల మరియు వాటి యంత్రాంగాలను శాశ్వతంగా మార్చివేసింది.

దార్శనికత (విజన్) అనేది ప్రభుత్వ విధులను మరియు దాని విభాగాలకు సంబంధించిన విధానాన్ని మార్చాలనే బలమైన ఆకాంక్షగా చెప్పవచ్చు. ఎలక్ట్రానిక్ గవర్నెన్స్ భావనను ఇ-గవర్నెన్స్ అని కూడా పిలుస్తారు. ప్రపంచంలో ప్రజాస్వామ్యాలు ఇ-గవర్నెన్స్ ను తమ దార్శనికంగా భావించిన రోజు జీవిత మార్గంగా పంచుకుంటాయి. ఇది అభివృద్ధి చెందిన దేశాల వలె, భారతదేశం సాంకేతిక విప్లవంలో ముందంజలో ఉంది. అలాగే ప్రభుత్వ పాలన వ్యవస్థల పై దాని ప్రభావం విస్తృతంగా ఉందని వాస్తవానికి ICT ల సామర్థ్యాన్ని సక్రమంగా ఉపయోగించినట్లయితే, అద్భుతమైన అవకాశాలు సృష్టించవచ్చు. ముఖ్యంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న సామజిక మరియు ఆర్థిక ప్రపంచంలో మనం ICT ఆవశ్యకతను గుర్తించాలి.

1.2 ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలన భావన (E- Governance concept) నిర్వచనాలు :

ఇ- గవర్నెన్స్ అనేది సుపరిపాలన కోసం ప్రసార సాంకేతికతను అన్వయింపజేయడం. మరొకమాటలో చెప్పాలంటే ఇ-గవర్నెన్స్ అనగా సమాచారం మరియు సేవల పంపిణీని మెరుగు పర్చడం, నిర్ణయం తీసుకోవడంలో పౌరుల భాగస్వామ్యాన్ని ప్రోత్సహించడంతో పాటు, ప్రభుత్వాన్ని మరింత జవాబుదారీగా, పారదర్శకంగా మరియు సమర్థవంతంగా మార్చే ఉద్దేశంతో సమాచార, ప్రసార సాంకేతికతను (ICT) వినియోగించడం. ఇ-గవర్నెన్స్ ను ప్రపంచ సంస్థలు మరింత విస్తృతంగా ఈక్రింది విధంగా నిర్వచించాయి .

"ఇ-గవర్నెన్ అనగా సమాచార, ప్రసార సాంకేతికత (Information & Communication Technology) వ్యవస్థల ద్వారా సమాచార, సేవల నిర్వహణ. నిర్ణయ ప్రక్రియలో పౌరుల భాగస్వామ్యాన్ని ప్రోత్సహించడం, ప్రభుత్వాన్ని మరింత బాధ్యతాయుతంగా, పారదర్శకంగా, ప్రభావశీలంగా చేసే లక్ష్యంతో పనిచేయించడం.
"పాలనా నిర్వహణతో పౌరుల సాధికారతను పెంపొందించటానికి అనేక రకాల సేవలను ప్రజలకు అందుబాటులోకి

తేవడానికి, జవాబుదారీతనాన్ని పటిష్ఠపరచడానికి, పారదర్శకతను వృద్ధి చేయడానికి, ప్రభుత్వ సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరచడానికి ఉపయోగపడే సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఎలక్ట్రానిక్ పాలన అంటారు." - **ప్రపంచబ్యాంకు**

"ఎలక్ట్రానిక్ పాలన అనగా ప్రభుత్వ ప్రక్రియలో, కార్యకలాపాల్లో సమాచార సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించి సరళమైన (Simple), నైతికమైన (Moral) జవాబుదారీతనం (Accountability) తో బాధ్యతాయుతంగా ప్రతిస్పందించే (Responsible), పార దర్శక (Transparent) పాలనను అందించేది. దీనినే SMART అనే పదంతో సూచించవచ్చు. ఇది ప్రభుత్వ కార్యకలాపాలలో ప్రాథమిక మార్పులను సూచిస్తుంది. అలాగే శాసన, కార్యనిర్వాహక, న్యాయ మరియు పౌర వ్యవస్థలకు నూతన బాధ్యతలను సృష్టిస్తుంది."

- కేంద్ర సమాచార మరియు సాంకేతిక మంత్రిత్వ శాఖ

"ఇ-గవర్నెన్స్ అంటే ప్రజలకు కావల్సిన సమాచారాన్ని ప్రభుత్వశాఖలు మరియు ఏజన్సీల ద్వారా ఇంటర్‌నెట్ అనుసంధానంతో అందించడం లేదా పొందడంగా చెప్పవచ్చు

- UK కంట్రోలర్ అండ్ ఆడిటర్ జనరల్.

ఇ-గవర్నెన్స్ ను ఈ క్రింది విధంగా కూడా వివరించవచ్చు

ప్రభుత్వ కార్యకలాపాలను సమర్థవంతంగా నిర్వర్తించడం, ప్రభుత్వ సేవలను అతి తక్కువ వ్యయంతో పౌరులకు (Efficiency) అందించడాన్ని తెల్పుతుంది.

ప్రభావశీలత (Effectiveness) :

ప్రజావసరాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని సరైన సమయంలో వనరులను కేటాయించడాన్ని, ప్రభుత్వ సేవలను గుణాత్మకంగా పెంచడాన్ని ప్రభావశీలత అంటారు.

సాధికారత (Empowerment)

సమాచార ప్రసార సాంకేతికతను వినియోగించడం ద్వారా ప్రజలను విధాన రూపకల్పనలో, అభివృద్ధి ప్రక్రియలో భాగస్వాములను చేయడం ద్వారా పౌరులు సర్వతోముఖాభివృద్ధి చెంది తమ తమ అధికారాలను తామే స్వయంగా వినియోగించడాన్ని సాధికారత అంటారు.

సామాజికార్థికాభివృద్ధి (Socio- economic Davelopment) :

పాలనలో ICTని వినియోగించడం ద్వారా ప్రభుత్వ, ప్రవేటు వ్యక్తుల మధ్య సంబంధాలు పెరిగి, ఉ ద్యోగ-ఉపాధి అవకాశాలు ప్రజలకు అందుబాటులోనికి రావడం ద్వారా సామాజిక- ఆర్థిక లక్ష్యాలు సాధించవచ్చు.

1.3 ఇ - గవర్నెన్స్ మరియు ఇ-గవర్నమెంట్ భావనలు

ఈ రెండు భావాలను సవివరంగా అవగాహన చేసుకోవాలంటే ముందుగా ప్రభుత్వం (Government) - పరిపాలన (Governance) భావాల లక్షణాలను అర్థం చేసుకోవాల్సి ఉంటుంది. వాటిని ఈ క్రింది పట్టిక

తెల్పుతుంది.

ప్రభుత్వం	పరిపాలన :
1. ఉన్నత నిర్మితి 2. నిర్ణయాలు 3. నియమాలు 4. పాత్రలు 5. అమలు తీరు 6. అవుట్ పుట్‌లు	1. కార్యాచరణ 2. ప్రక్రియలు 3. లక్ష్యాలు/గమ్యాలు 4. పనితీరు 5. సమన్వాయం 6. అవుట్ కమ్ (ఫలితాలు)

ఇ-ప్రభుత్వం మరియు ఇ-పరిపాలన తరచుగా పరస్పరం మార్చుకోబడుతాయి. ఈ దశలో వాటి మధ్య తేడాను గుర్తించడం అత్యవసరం. థామస్ బి. రిలే ప్రకారం ప్రభుత్వం మరియు పరిపాలన రెండు పాలకుల సమ్మతి మరియు సహకారాన్ని పొందాల్సి ఉంటుంది. ఈ లక్ష్యం కోసం ప్రభుత్వం అధికారిక ఉపకరణం అయితే, పరిపాలన అనేది పొందలేనివారు (అందకోలేనివారు) అనుభవించే ఫలితం, ఇ-గవర్నమెంట్ (ప్రభుత్వం) అనేది అద్భుతంగా అమలు చేయబడి మరియు నిర్వహించబడితే సాధారణంగా ప్రభుత్వం యొక్క ఉత్పాదకత మరింత పెరిగి సంస్కరణ ఫలంగా ఉంటుంది. సముచితమైన సూత్రాలు, లక్ష్యాలు, కార్యక్రమాలు మరియు నిర్మాణాలతో పూర్తిగా మద్దతు నిచ్చినట్లయితే, ఇ-గవర్నెన్స్ భాగస్వామ్య పాలనగా పరిణామం చెందుతుంది.

ఇ- ప్రభుత్వం అంటే ICT సాధనాలను ఉపయోగించి ప్రభుత్వం యొక్క ప్రక్రియలు మరియు విధులను ఆధునీకరించడం, అలాగే ప్రభుత్వం దాని భాగాలకు సేవ చేసే విధానాన్ని మార్చడం. ప్రపంచ బ్యాంకు ప్రకారం ఇ - గవర్నమెంట్ అనేది పౌరులు, వ్యాపారాలు మరియు ఇతర ప్రభుత్వ విభాగాలతో సంబంధాలను మార్చగల సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉన్న సమాచార సాంకేతికతలను (వైడ్ ఏరియా నెట్వర్క్‌లు, ఇంటర్నెట్ మరియు మొబైల్ కంప్యూటింగ్ వంటివి) ప్రభుత్వ ఏజన్సీల వినియోగాన్ని సూచిస్తుంది. పౌరులు, వ్యాపార భాగస్వాములు మరియు ఉద్యోగులకు ప్రయోజనం చేకూర్చడానికి ప్రభుత్వ సేవలకు ప్రాప్యత మరియు పంపిణీని మెరుగు పరచడానికి సాంకేతికతను ఉపయోగించడం. మరోవైపు ఇ-గవర్నెన్స్ సేవల పంపిణి అంశాలకు మించినది మరియు నిర్ణయాత్మక ప్రక్రియగా పరిగణించబడుతుంది.

1.5 ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క దశలు :

ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క వివిధ దశలు నిర్దిష్ట ప్రమాణాల ఆధారంగా గుర్తించబడుతాయి. వాటిని ఈ క్రిందివిగా చెప్పవచ్చు.

1. సాదారణ సమాచార వ్యాప్తి (one way communication):

ఇది ఒక సాధారణ రూపంగా ఎక్కువగా ఉపయోగించబడుతూ, సమాచారాన్ని వ్యాప్తి చేయడానికి వినియోగించబడుతుంది.

2. ద్విమార్గ సమాచార ప్రసారం (request - అభ్యర్థన మరియు (Response) ప్రతిస్పందన)

వెబ్‌సైట్ రూపంలో ఇ-మెయిల్ సేవ, సమాచారం మరియు డేటా బదిలీ సాంకేతికతలను లక్షణంగా కలిగి ఉంటుంది.

3. సేవలు మరియు ఆర్థిక లావాదేవీలు : (Service and financial transactions)

వెబ్ ఆధారిత లావాదేవీలు మరియు ఆన్లైన్ సేవలు అన్నింటికంటే ముందంజలో ఉన్నాయి.

4. ఏకీకరణ (నిలువు మరియు క్షితిజ సమాంతరం) : ఈ దశ లో ప్రభుత్వం రెండు విధాలుగా అంతర్గతంగా మరియు అంతర్ విధంగా ఏకీకరణ కోసం ప్రయత్నిస్తుంది.

5. రాజకీయ భాగస్వామ్యం : ఈ దశలో ఆన్లైన్ ఓటింపు, ఆన్లైన్ పబ్లిక్ ఫోరమ్స్ మరియు ఒపీనియన్ సర్వేలు వంటి వాటి ద్వారా ప్రత్యక్ష మరియు విస్తృతమైన పరస్పర చర్యల కోసం ప్రభుత్వం ప్రయత్నిస్తుంది.

మరొక వర్గీకరణ ప్రకారం ఇ-గవర్నెన్స్ ఆరు దశలను కలిగి ఉంది. వీటిలో పైన పేర్కొన్న మొదటి రెండు దశలను పోలి ఉన్నాయి. మిగితా దశలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

మూడవ దశ : ఈ దశ బహుళ ప్రయోజన పోర్టల్లను సూచిస్తుంది. ఈ దశ వినియోగదారులు సమాచారాన్ని పంపడానికి మరియు స్వీకరించడానికి మరియు బహుళ విభాగాలలో లావాదేవీలను ప్రాసెస్ చేయడానికి ఒకే పాయింట్ ఆఫ్ ఎంట్రీ ని ఉపయోగించడానికి అనుమతిస్తుంది.

నాలుగవ దశ: ఈ దశ పోర్టల్ వ్యక్తిగతీకరణను కలిగిఉంటుంది. ఇందులో వినియోగదారులు తమకు కావల్సిన ఫీచర్లతో (లక్షణాలతో) పోర్టల్లను అనుకూలీకరించడానికి అనుమతించబడుతారు.

ఐదవ దశ: ఈ దశ ముఖ్యమైనది . భాగస్వామ సేవల పంపిణీ మరియు సేవల క్లస్టరింగ్ ను వేగవంతం చేయడానికి, ప్రభుత్వ విభాగాలు సాధారణ మార్గాల్లో మరియు పద్దతుల్లో సేవలను క్లస్టర్ చేయడం జరుగుతుంది.

ఆరవదశ : ముందు మరియు వెనుక కార్యాలయాల మధ్య అంతరాన్ని తగ్గించడానికి ఆరవది మరియు చివరిది అయిన ఈ దశ సాంకేతికంగా సమగ్రపర్చబడింది.

1.5 ఇ-గవర్నెన్స్ పరిధి :

ఇ-గవర్నెన్స్ పరిధి విస్తృతమైనది, ఎందుకంటే అనేక రకాల కార్యకలాపాలను ఇది కలిగి ఉంటుంది. ప్రభుత్వం చేస్తున్న పాలనా కార్యక్రమాల సంఖ్య పెరుగుతున్న కొలది, ఇ-గవర్నెన్ పరిది కూడ పెరుగుతుంది. పరిధిని - అర్థం చేసుకోలేని ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క నమూనాలను, రంగాల రిత్యా, వివిధ దశల రిత్యా, పౌరల

రిత్యా, అవగాహన చేసుకోవాల్సి ఉంటుంది. అందులో ముఖ్యమైన వాటిని ఈ క్రింది విధంగా పేర్కొనవచ్చు.

1. ¢ ŸÖ¸ŠÙOêŸ qT+& ¢ ŸÖ¸ŠÙOêŸ (Government to Government)
2. ప్రభుత్వం నుండి పౌరులకు (Government to Citizens)
3. ప్రభుత్వం. నుండి వ్యాపార రంగానికి (Government to Business)
4. ప్రభుత్వం నుండి ఉద్యోగులకు (Government to Employees)

1. ప్రభుత్వం నుండి ప్రభుత్వానికి **Government to Government Dimension)**

ఈ విధానం e-ఇగవర్నెన్స్ కు వెన్నెముక వంటిదిగా చెప్పవచ్చు. ఎందుకంటే కేంద్ర, రాష్ట్ర మరియు స్థానిక స్థాయిల్లో పౌరులతో మరియు వ్యాపార వర్గాలతో ఎలక్ట్రానిక్ లావాదేవీలను (e-tranasactions) ప్రవేశ పెట్టే ముందు తమ స్వంత అంతర్గత వ్యవస్థలు మరియు విధానాలను మెరుగు పరుచుకోవాలి మరియు నవీకరించుకోవాలి. ఇక్కడ అమలు చేయబడే ఇ-గవర్నెన్స్ వర్తిస్తుంది గవర్నమెంట్ చొరవలో డేటాను పంచుకోవడం మరియు వివిధ ప్రభుత్వ ఏజన్సీల మధ్య ఎలక్ట్రానిక్ మార్పిడిని నిర్వహించడం వంటి అనేక ప్రభుత్వం నుండి ప్రభుత్వానికి (G to G) కొనసాగే కార్యక్రమాలలో అనేక ప్రయోజనాలు ఇమిడి ఉన్నాయి. అతి వ్యయ పొదుపు చర్యలు, లావాదేవీల వేగాన్ని పెంచడం, పనిని పూర్తిచేయడానికి అవసరమైన సిబ్బంది సంఖ్యను తగ్గించడం మరియు ప్రజా వనరుల నిర్వహణలో మెరుగుదల నుండి ప్రవహించే ఫలితాల స్థిరత్వాన్ని మెరుగు పరచడం ద్వారా సాధించవచ్చు.

2 ప్రభుత్వం నుండి పౌరులకు (**Government to Citizen Dimension)**

ఇ-గవర్నెన్స్ నమూనాలలో ఇది ఎంతో విశిష్టమైంది. ప్రభుత్వంతో ప్రజలకు ప్రత్యక్ష అనుబంధాన్ని ఏర్పరుస్తుంది. జవాబుదారీతనాన్ని పెంపొందించి పారదర్శకతకు కారణమవుతుంది. ముఖ్యంగా పౌరుల పరస్పర చర్యను ప్రభుత్వంతో సులభతరం చేస్తుంది. ఇది పన్నుల చెల్లింపు, లైసెన్సులను పునరుద్ధరించడం, నిరిష్ట ప్రయోజనాల కోసం దరఖాస్తు చేయడం, తక్కువ సమయం తీసుకోవడం మరియు సులభంగా నిర్వహించబడటం వంటి లావాదేవీలను నిర్వహించడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. వెబ్‌సైట్లు మరియు కియోస్కులను నిరహించడం ద్వారా పబ్లిక్ సమాచారానికి ప్రాప్యతను మెరుగుపర్చడానికి ప్రభుత్వం నుండి పౌరుల కార్యక్రమాలు కూడా ప్రయత్నిస్తాయి.

పౌరుల ఎటువంటి వ్యక్తిగత పరిచయాలు లేకుండా బహుళ ప్రభుత్వ శాఖల నుండి వివిధ రకాల పనులు నిర్వహించగల 'సింగిల్ విండో'ను రూపొందించడానికి ఈ నమూనా /మోడల్ పిలుపునిస్తుంది. మెరుగైన సామర్థ్యం మరియు మరింత విశ్వసనీయమైన ఫలితాల ద్వారా మెరుగైన ప్రభుత్వాన్ని అందించాలనే తపనతో ప్రభుత్వం నుండి పౌరులకు పై ఇనిషియేటివ్ లు నడుపబడుతాయి.

3. ప్రభుత్వం నుండి వ్యాపారంగానికి **Government to Business)**

ఈ నమూనాలో రెండు రకాల కార్యక్రమాలు అనగా వస్తువులను మరియు సేవలను ప్రైవేటు రంగం నుండి సేకరించడం మరియు మిగులు వస్తుసేవలను ఆన్‌లైన్‌లో ప్రజలకు విక్రయించడం జరుగుతుంది. ఈ నమూనా మార్గంలో ప్రధానమైన ప్రేరేపించే అంశం ఏమిటంటే, వ్యాపార వర్గాలు, సంస్థలు ఎలక్ట్రానిక్ మార్గాల

ద్వారా తమ క్యాకలాపాలను నిర్వహించడానికి ఇష్టపడుతాయి. దీనికి తోడు సాఫ్ట్‌వేర్ కంపెనీలు కూడా సాదారణ వ్యాపార కార్యకలాపాలను నిర్వహించడానికి వీలుగా సాఫ్ట్‌వేర్ పరిష్కారాలను ఉత్పత్తి చేయడంపై దృష్టి సారిస్తున్నాయి. అందువలన అనేక కంపెనీలు, కార్పొరేషన్లు మూనియన్, రాష్ట్ర మరియు స్థానిక స్థాయి ప్రభుత్వాలతో వ్యాపారానికి వ్యాపారం నుండి వ్యాపారం (B to B) లావాదేవీల ద్వారా గ్రహించిన వ్యయ పొదుపులను విస్తరించడానికి ఇష్టపడుతాయి. వ్యాపారం నుండి వ్యాపారం (B to B) వృద్ధికి రెండవ కారణం ఖర్చు తగ్గింపు మరియు ప్రభుత్వంతో సమర్థవంతమైన సేవల డిమాండ్ గా చెప్పవచ్చు. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు, నిధుల కొరత కారణంగా ఖర్చులను తగ్గించుకోవడానికి, ఎక్కువ ఒత్తిడి ఉన్నచోట ప్రభుత్వం నుండి వ్యాపారానికి (G to B) సమూనాను ప్రభుత్వ ఏజన్సీలు పోత్సహిస్తున్నాయి.

4. ప్రభుత్వం నుండి ఉద్యోగులకు (G to E / Government to Employees) :

ప్రభుత్వం నుండి ఉద్యోగులకు లభించే సేవలు కేవలం ప్రభత్వ ఉద్యోగులకు మాత్రమే ప్రత్యేకంగా సంబందించినవి. ఆన్లైన్ సేవలు (పెరోల్స్) పన్ను సమాచారం, ఉద్యోగిస్వామ్య దైనందిన విధులు మరియు పౌరులతో లావాదేవిలను మెరుగు పరిచే మానవ వనరుల శిక్షణ మరియు అభివృద్ధి వంటి అంశాలు ఈ విధానంలో ఉంటాయి. G నుండి E సేవల యొక్క ముఖ్య సమస్య ఏమిటంటే ఉద్యోగి యొక్క సాధికారతను మరియు జవాబుదారీతనాన్ని పెంపొందించడమే. అలాగే సాదారణ ఉద్యోగుల సాధారణ ప్రావిడెంట్ ఫండ్ ఖాతాల నిర్వహణలో విలువ పెంచడం మరియు ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క కనీస అజెండా తో ఉద్యోగ చందాదారుల సంబంధాలను మెరుగుపర్చడం. తద్వారా ఉద్యోగుల సాధికారతను పెంపొందించడం జరుగుతుంది.

1.6 ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క నమూనాలు (మోడల్స్)

ఇ-పరిపాలన (గవర్నెన్స్) కొన్ని ప్రాథమిక సిద్ధాంతపరమైన నమూనాలను కలిగి ఉంటుంది. ఈ నమూనాలు ఆలోచనను వాస్తవంగా మార్చడానికి సహాయపడుతాయి. అంతేగాక ఈ నమూనాలు డిజిటల్ నెట్వర్క్ తో అనుసందానించబడిన ఎవరికైనా సమాచారాన్ని సమానంగా అందిస్తాయి. అయితే ఇక్కడ గమనించాల్సిన అంశం ఏమిటంటే ఇ-గవర్నెన్స్ ఖచ్చితమైన నమూనాలు లేవు . సమాచార ప్రసార సాంకేతికతల (ICT) యొక్క కొత్త అప్లికేషన్లు వెలుగులోనికి రావడంతో పాలనలో వచ్చే లేదా ఎదురయ్యే నూతన సమస్యలను పరిష్కరించడానికి ఇది విస్తరిస్తూ మరింత అభివృద్ధి చెందుతున్నాయి.

“ఇ- గవర్నమెంట్ థియరీ అండ్ ప్రాక్టీస్ : ది ఎవిడెన్స్ ఫ్రమ్ టెన్నెస్సీ (SA) అనే తన పేపర్లో ప్రొఫెసర్. డా. అరి హలాచ్మి ఇ-గవర్నెన్స్ రూపకల్పనలో మార్గదర్శిగా ఉపయోగపడే ఐదు ముఖ్యమైన నమూనాలను పేర్కొన్నారు. స్థానిక పరిస్థితి మరియు నిర్వహణ కార్యకలాపాలపై ఆధారపడి ఈ నమూనాలు మరియు వాటి కార్యకలాపాలు నిర్వహించబడుతాయి . అవి క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

1. బ్రాడ్ కాస్టింగ్ మోడల్, 2.క్రిటికల్ ఫ్లో మోడల్, 3. తులనాత్మక విశ్లేషణ నమూనా 4. ఇ - అడ్వకెసీ / లాబీయింగ్ అండ్ ప్రెజర్ గ్రూప్ మోడల్ 5. ఇంటరాక్టివ్-సర్వీస్ మోడెల్/ సర్వీస్ డెలివరి మోడల్

1) బ్రాడ్ కాస్టింగ్ మోడల్

సమాచార ప్రసార సాంకేతికత (ICT) మరియు మీడియాను కలిపి వాడటం ద్వారా అందుబాటులో ఉన్న ప్రభుత్వ సమాచారాన్ని విస్తృతంగా ప్రజల్లోకి పంపించడంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అనగా ఇప్పటికే అమలులో ఉన్న ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన సమాచారాన్ని ఆధునిక మరియు కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీలను ఉపయోగించడం ద్వారా విస్తృతంగా ప్రజల్లోకి మరింత ప్రసరింపజేయడం జరుగుతుంది. అప్పటికే కొనసాగుతున్న పాలన ప్రక్రియలు మరియు సేవల గురించి పౌరులలో అవగాహన కల్పించడం మరియు దాని నుండి ప్రజలందరికి ప్రయోజనాలను పొందడానికి వీలు కల్పించడం ఈ నమూనా లక్ష్యం. దీని పర్యవసానంగా పౌరులందరూ తమకున్న హక్కులు, బాధ్యతలు మరియు సదుపాయాలను తెలుసుకొని శక్తివంతంగా తయారు అవుతారు. పౌరులు ప్రభుత్వం వారికి అందించే సేవల నాణ్యత ఆధారంగా మరియు దాని పరిపాలన యొక్క అభిప్రాయాన్ని ఏర్పరచడానికి అనుమతించే ఉద్దేశంతో ఇది పనిచేస్తుంది. విస్తృత సమాచారాన్ని అందించడం ద్వారా సమాచార వైఫల్య పరిస్థితులను కూడ సరిచేస్తుంది. ప్రభుత్వ చట్టాలను, ఉత్తర్వులను ఆన్‌లైన్‌లో ఉంచడం, చార్టర్ల ద్వారా ప్రదర్శించడం, ప్రణాళికలు, బడ్జెట్ లు, కీలకమైన న్యాయ నిర్ణయాలు అందుబాటులో ఉంచడం, అధికారులను సంప్రదించే వివరాలను కూడ ఆన్‌లైన్‌లో అందుబాటులో ఉంచడం మొదలగునవి.

2) క్రిటికల్ ఫ్లో మోడల్

సమాచార, ప్రసార సాంకేతికత (ICT) మరియు మీడియాను వినియోగించడం ద్వారా అవసరమైన లక్షిత వర్గాలకు (టార్గెటెడ్ గ్రూపులు) సమాచారాన్ని అందించే సూత్రంపై ఈ నమూనా ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ గ్రూపుల్లో మీడియా, ప్రభావిత పార్టీలు, ప్రతిపక్ష పార్టీలు, జ్యుడిషియల్ బెంచ్ స్వతంత్ర పరిశోధకులు మరియు కొన్ని వర్గాల సాదారణ ప్రజలు కూడా ఉండవచ్చు. ఈ మోడల్ యొక్క బలం ఏమిటంటే, సమాచారాన్ని డిజిటల్ నెట్వర్క్ హోస్ట్ చేసేటప్పుడు, ICT దూరం మరియు సమయం అనే భావనను పరిగణిస్తుంది. అలాగే ఇది ఎక్కడైనా ఉన్న దాని వ్యూహాత్మక వినియోగదారు సమూహానికి తక్షణమే బదిలీ చేయడం ద్వారా లేదా తయారు చేయడం ద్వారా ప్రయోజనకరంగా ఉపయోగించబడుతుంది. ఈ మోడల్ విస్తృత పబ్లిక్ డొమైన్ లో ఉచితంగా లభిస్తుంది. ఉదాహరణకు ఒక నిర్దిష్ట మంత్రిత్వ శాఖ/ డివిజన్ అధికారుల గురించి అవినీతి సంబంధిత డేటాను దాని ఎన్నికల నియోజక వర్గానికి లేదా సంబంధిత నియంత్రణ సంస్థకు ఆన్ లైన్ లో అందుబాటులో ఉంచడం. ఆలాగే ప్రభుత్వం లేదా స్వతంత్ర కమీషన్ల ద్వారా పరిశోధన అధ్యయనాలు, విచారణ, నివేదికలు, ఈనాడు బాధిత పార్టీలకు అందుబాటులో ఉంచడం.

3) తులనాత్మక విశ్లేషణ మోడల్

ఈ మోడల్ పబ్లిక్ లేదా ప్రైవేటు డొమైన్ లో అందుబాటులో ఉన్న సమాచారాన్ని అన్వేషించడం మరియు వ్యూహాత్మక అభ్యాసాలు వాదనలు పొందడానికి తెలిసిన సమాచార మార్గాలతో పోల్చడం మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ముఖ్యంగా ప్రజలను జాగృతం చేయడానికి ఈ నమూనా ఉపయోగించబడుతుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ఎక్కువ ఉపయోగపడుతూ, ప్రజాసాధికారత కోసం ప్రయత్నించవచ్చు. అలాగే సానుకూల మార్పులను

సూచించడానికి లేదా పాలనా పద్ధతులపై ప్రజల అభిప్రాయాన్ని ప్రభావితం చేయడానికి ఫలితాన్ని ఉపయోగిస్తుంది. గత మరియు ప్రస్తుత పరిస్థితులను పోల్చడానికి (స్నాప్ షాట్ ద్వారా), అలాగే రెండు సారూప్య పరిస్థితులను, ప్రభావాన్ని పోల్చడానికి ఈ మోడల్ వినియోగిస్తారు. ఈ నమూనా పాలన యొక్క వివిధ రంగాలలో ఉత్తమ పద్ధతులను సమీకరిస్తుంది. విభిన్న సమాచారాన్ని నిల్వ చేయడానికి మరియు అన్ని భౌగోళిక, క్రమానుగత అడ్డంకులను తక్షణమే తిరిగి పొందేందుకు మరియు ప్రసారం చేయడానికి డిజిటల్ నెట్వర్క్ ల యొక్క అనంతమైన సామర్థ్యం ఈ నమూనా యొక్క బలంగా చెప్పవచ్చు.

4) ఇ- అడ్వకేసీ/మొబిలైజేషన్ మరియు లాబీయింగ్ మోడల్

ఈ నమూనాను ఈ క్రింది మార్గాల్లో అన్వయించవచ్చు:

కీలక విధాన రూపకర్తలు మరియు ప్రణాళిక కమిషన్ల సభ్యులతో ఇంటరాక్టివ్ కమ్యూనికేషన్ ఛానెల్ ల ను ఏర్పాటు చేయడం.

ప్రభుత్వ అధికారులు మరియు ఇతర ఆఫీసుల ఎన్నికలకు ఎలక్ట్రానిక్ బ్యాలెట్లను నిర్వహించడం.

విధానాలు మరియు శాసన విధానాలను రూపొందించడానికి ముందు అధిక ప్రాధాన్యత కలిగిన అంశాలపై బహిరంగ చర్చలు / అభిప్రాయ సేకరణలు నిర్వహించడం

సంబంధిత ప్రభుత్వ సంస్థకు పౌరుల సమస్యలు, అభిప్రాయాలు మరియు నివేదికలను దాఖలు చేయడం.

పాలన యొక్క వికేంద్రీకృత రూపాలను ఏర్పాటు చేయడం.

ఆదాయ సేకరణ, పన్నులు దాఖలు, ప్రభుత్వ సేకరణ, చెల్లింపు బదిలీ వంటివి ఆన్‌లైన్‌లో పాలన విధులు నిర్వర్తించడం.

5. ఇ-అడ్వకేసీ మోడల్

ఇ-అడ్వకేసీ/మొబిలైజేషన్ మరియు లాబీయింగ్ మోడల్ చాలా తరచుగా ఉపయోగించే డిజిటల్ గవర్నెన్స్ మోడల్. వాస్తవ ప్రపంచంలో చర్యలను పూర్తి చేయడానికి ప్రణాళికాబద్ధమైన, నిర్దేశించిన సమాచార ప్రవాహాన్ని ఏర్పాటు చేయడం ఆధారంగా ఈ మోడల్ రూపొందించబడింది. సారూప్య విలువలను పంచుకునే వాస్తవిక కమ్యూనిటీల ఏర్పాటుపై కూడా ఇది ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ సంఘాలు సంఘటిత చర్య కోసం నిజ జీవిత సమూహాలు/కార్యకలాపాలతో అనుసంధానం చేస్తాయి లేదా మద్దతు ఇస్తాయి. ఈ మోడల్ వాస్తవ- ప్రపంచ ప్రక్రియలు మరియు వాస్తవిక కమ్యూనిటీలు వ్యక్తం చేసిన అభిప్రాయాలు, ప్రాధాన్యతల మధ్య వారధి సృష్టిస్తుంది.

ఈ నమూనాను ఈ క్రింది మార్గాల్లో అన్వయించవచ్చు :

*రాబోయే సమావేశాలు, ఒప్పందాలు మొదలైన ఇతివృత్తాలపై, సమస్యలపై బహిరంగ చర్చలను ప్రోత్సహించడం.

* నిర్ణయాధికారులు ముఖ్య విషయాలపై, తమ సమస్యలను విచారణలోకి తీసుకెళ్లమని బలవంతం చేయడానికి

ఒత్తిడి సమూహాల ఏర్పాటు చేయడం.

* నిర్ణయాత్మక ప్రక్రియలో పాలుపంచుకోని అణచివేయబడిన సమూహాల అభిప్రాయాలను విస్తృతంగా ప్రజల్లోకి తీసుకెళ్లడం.

* నిర్ణయాత్మక ప్రక్రియలలో విస్తృత భాగస్వామ్యాన్ని ప్రోత్సహించడం.

* నిర్ణయం తీసుకోవడంలో సహాయపడటానికి స్థానిక సమాచారం లేనప్పుడు ఒక నిర్దిష్ట ఇతివృత్తంపై ప్రపంచ నైపుణ్యాన్ని పెంపొందించడం. ఉదాహరణలు '

* గ్రీన్ పీస్ సైబర్-యాక్టివిస్ట్ కమ్యూనిటీ

* రుణ ప్రచారాన్ని వదలడం

* భారతదేశం యొక్క PRS లెజిస్లేటివ్ రీసెర్చ్

* స్వతంత్ర మీడియా సెంటర్

* IGC ఇంటర్నెట్

6. సర్వీస్ డెలివరీ మోడల్

ఈ నమూనా గత నమూనా యొక్క ఏకీకరణ మరియు పరిపాలన ప్రక్రియలలో వ్యక్తుల ప్రత్యక్ష భాగస్వామ్యానికి మార్గాలను తెరుస్తుంది. ఈ నమూనా ప్రకారం, ప్రభుత్వం అందించే వివిధ సేవలు దాని పౌరులకు ఇంటరాక్టివ్ పద్ధతిలో నేరుగా లభిస్తాయి. ప్రభుత్వ అధికారుల ఎన్నిక (ఇ-బ్యాలెట్లు) వంటి పాలన యొక్క వివిధ అంశాలలో ఇంటరాక్టివ్ గవర్నమెంట్ టు కన్స్యూమర్ టు గవర్నమెంట్ ఛానెల్స్ ను తెరవడం ద్వారా నిర్దిష్ట సమస్యలపై నిర్ణయం తీసుకోవడం (ఉదా: ఆరోగ్య ప్రణాళికలు), ప్రభుత్వ సేవలను అందించడం, ప్రజల మానసిక స్థితి మరియు అభిప్రాయాలను అంచనా వేయడం, నిర్దిష్ట పాలన సలహా లేదా సేవలకు నిర్దిష్ట సంఘాలను లక్ష్యంగా చేసుకోవడం, సామూహిక అవగాహన తీసుకురావడం జరుగుతుంది.

1.7 ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క కేంద్ర సూత్రాలు

రెండవ పాలన సంస్కరణల సంఘం తన పదకొండవ (11th) నివేదికలో ఇ-గవర్నెన్స్ ను ప్రోత్సహిస్తూ ఉత్తమ పాలన కోసం ముఖ్య ఆచరణ సూత్రాలుగా ఈక్రింది అంశాలను ప్రధాన సూత్రాలుగా గుర్తించింది.
1. ప్రయోజనం యొక్క స్పష్టత: ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా సాధించాల్సిన లక్ష్యాలు మరియు లక్ష్యాలపై స్పష్టమైన అవగాహన మరియు ఆశయం ఉండాలి.

2. ఆవరణం నిర్మాణం : ఇ-గవర్నెన్స్ స్థాపించడానికి ముఖ్యంగా రాజకీయ నాయకులు, ప్రభుత్వ అధికారాలు మరియు పౌరసమాజానికి సంబంధించిన అందరి భాగస్వాముల దృష్టికోణంను (%ఎఙఅఄ ఱవ్%) మార్చాల్సిన

అవసరం ఉంది. స్థిరంగా ఏర్పాటు చేసుకొన్న ఆసక్తులకు ఉన్న ముప్పును తొలగించి, వాస్తవ మానసిక దృక్పథంతో వ్యవహరించడం ద్వారా మార్పులకు ఎదురయ్యే, అడ్డంకులను పరిష్కరించే విధంగా ఇ-గవర్నెన్స్ ఆవరణ వ్యవస్థలోని భాగస్వాములు ఉండాలి.

3. పాలన సంస్కరణలలో అంతర్భాగంగా ఇ-గవర్నెన్స్ : ఇ-గవర్నెన్స్ ను పాలనా వ్యవస్థల నిర్మాణం మరియు అంతర్భాగం చేయడం. ద్వారా ఎక్కువ ప్రయోజనాలను పొందవచ్చు.

4. ఇ- సన్నద్ధత మరియు దశలవారీ విధానం : ఇ-గవర్నెన్స్ ను అమలు పర్చడానికి దశల వారీ విధానం ఉండాలి. తద్వారా ఫలితాలు గరిష్టీకరించబడి, పౌరులు దాని ప్రక్రియలను తెలుసుకుంటారు. అలాగే ముందుస్తు ప్రయోజనాలు పొందుతారు. ఆ దశలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి .
i). సన్నద్ధత ii). ప్రతి సంస్థ వాస్తవికత ద్వారా ఈ గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టుల గుర్తింపు iii). ప్రాధాన్యతనివ్వడం iv) వ్యవహార ప్రక్రియలను పునః ఆవిష్కరించడం v) సాంకేతిక ప్రక్రియలను అభివృద్ధి చేయడం మరియు
vi) ప్రాజెక్టులను అమలు చేయడం

5 పని యొక్క క్రమశిక్షణ మార్గం : ఇ - గవర్నెన్స్ అమలు పర్చాలంటే క్రమశిక్షణాయుతమైన మరియు క్రమ పద్ధతి గల పనితీరు మార్గాలు వ్యవస్థలో అవసరం ఉంటుంది.

6. పర్యవేక్షణ మరియు మూల్యాంకనం : ఇ-గవర్నెన్స్ ను ప్రాజెక్టుల యొక్క పర్యవేక్షణ తప్పనిసరి మరియు ముఖ్యమైనది. ఈ పర్యవేక్షణ మరియు మూల్యాంకనం పైలెట్ దశ యందు మరియు వాస్తవికంగా ఇ-గవర్నెన్స్ అమలు జరుగుతున్నప్పుడు మరియు పురోగతిని పురోగతిని తెలుసుకోవడానికి అవసరం.

కాలక్రమానుగతమైన పర్యవేక్షణతోపాటు, సర్వపక్వత దశలో స్వతంత్ర సంస్థల ద్వారా అటువంటి కార్యక్రమాల యొక్క ప్రభావాన్ని అంచనా వేయడానికి అవసరం ఉంటుంది.

7. సురక్షితమైన, వైఫల్య -రక్షిత వ్యవస్థలు మరియు విపత్తు లను పునః రుద్దరించే వ్యవస్థలను అభివృద్ధి చేయడం:- ఇ-గవర్నెన్స్ అప్లికేషన్ల సాంకేతిక పరమైన నిర్మితి అనేది సురక్షితమైనది మాత్రమే కాకుండా, వైఫల్య రక్షిత లక్షణాన్ని కూడా కలిగి ఉండాలి. అందుకోసం ఇ-గవర్నెన్స్ నిర్మాణ దశలోనే వివిధ యంత్రాంగాలను సంక్షోభాలను తట్టుకునే సురక్షితమైన రీతిలో పనిచేసే వ్యవస్థలను, విధానాలను ఇందులో చేర్చాలి.

8. స్థిరత్వంతో కూడినది : ఇ-గవర్నెన్స్ చర్యలు, కార్యక్రమాలు స్థిరమైన లక్షణం కలిగి ఉండాలి. ఒకసారి దానిని సుస్థాపితం చేసిన తర్వాత, అది ఒక ప్రత్యేక కార్యక్రమం అయిననూ, ప్రజలకు సేవలు అందించేది అయినా లేదా సమాచారం అందించేది అయినా కావచ్చు లేదా వ్యవహారాలు నిర్వహించేది అయినా కావచ్చు. అది వ్యయం అనే కారణం చేత ఇంతకు ముందున్న స్థితికి అనుమతించబడదు .

9. క్షితిజ సమాంతర అన్వయానికి అనుమతించడం : ఇ-గవర్నెన్స్ భారతదేశం అంతటా రాష్ట్రాలు మరియు అన్ని వ్యవస్థల్లో మరింత వ్యయ ప్రభావయుతంగా మరియు సమర్థవంతంగా విజయవంతం చేయడానికి,

ఖరీదైన పునరావృతాలను తగ్గించడం వైఫల్యాలను, కేసులను నిరోదించే ఏర్పాట్లను అందరూ చేయడం జరుగాలి.

10. స్థానిక భాషల సమన్వయ కేంద్రాల అభివృద్ధి : ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలు సాంకేతికతను అభివృద్ధి చేసి అందుబాటులో ఉంచాలి.

11. ఇ-గవర్నెన్స్ - ఒక నిరంతర ప్రక్రియ : పరిపాలనా సంస్కరణల రంగంలో ఇ-గవర్నెన్స్ నమూనా ఒక దృగ్విషయ దశను సూచిస్తుంది. ఇ-గవర్నెన్స్ దశకు తీసుకు రావడం అనేది అనేక సర్దుబాట్లు అరసరమయ్యే ఒక నిరంతర సర్దుబాటు ప్రక్రియగా ఉండాలి.

1.8 ఇ-గవర్నెన్స్ మొక్క ప్రాముఖ్యత

ప్రభుత్వ పాలనా శాస్త్ర వ్యవస్థల నిర్మాణంపై సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతికత (%×జు%) అప్లికేషన్లు ప్రభావాన్ని చూపిస్తాయి. సాకేతికత పురోగతిని వినియోగించడం వలన వ్యవస్థలలో పరిపాలన పరిస్థితులను నిర్వహించడం సులభతరమౌతుంది. స్థూలంగా రెండు విధాలుగా మార్పులు జరుగుతాయి. ఒకటి పాలనాభివృద్ధి, రెండవది సమర్ధవంతమైన సేవల పంపిణీ.

1. పాలనాభివృద్ధి :

ప్రభుత్వం ప్రవేశ పెట్టే పరిపాలన సంస్కరణలు, తరచూ ప్రభుత్వ సంస్థల, వ్యవస్థల మరియు ప్రక్రియల యొక్క విధాన పరమైన వివరాలు మరియు పునర్నిర్మాణంపై దృష్టి పెడతాయి. ఈ సంస్కరణల యొక్క ప్రాథమిక లక్ష్యం వ్యవస్థల సామర్థ్యాలను మెరుగుపరచడం ICTని ఉపయోగించడం ద్వారా పాలన ప్రక్రియలకు మరింత ప్రేరణను ఇవ్వడం మరియు పనిని సులభతరం చేసి లక్ష్యాలను సాదించవచ్చు.

i) నిజమైన ఇ-గవర్నెన్స్ కలిగిన వ్యవస్థ, తక్కువ మానవ జోక్యాన్ని లేదా ప్రమేయాన్నీ కోరుకుంటుంది. మరియు స్వయంచాలిత లక్షణాలతో కొనసాగుతూ పనిచేస్తోంది. ప్రవేశపెట్టిన ప్రారంభంలో ఇచ్చిన సేవలు మరియు పరిష్కారాలు వంటి వాటిలో పేలవ సమాచార లేఅవుట్, సరికాని వావిగేషన్ నిబందనలతో చాలా పురాతనమైనది, సేవలతో అప్పుడప్పుడు అంతరాయం వంటి ఇబ్బందులు ఎదురైనప్పటికీ, సాంకేతిక పద్దతుల్లో వచ్చిన మార్పులు మరియు పౌరుల నుండి వచ్చిన ఒత్తిడి ఫలితంగా ఇ-గవరెన్స్ లో మెరుగుదల కనిపించింది. ప్రస్తుతం పరిపాలనా విభాగాలు కంప్యూటర్ మరియు ఇంటర్‌నెట్‌తో అనుసంధానించబడి, వాటి చుట్టూ ప్లాఫ్ట్ వేర్ తో నిర్మించబడినాయి. అలాగే వాటి రూపకల్పనలో సామర్థ్యాన్ని భరోసాగా ఇవ్వబడింది. విభాగాలు, వాటి సంబంధిత విభాగాల సమాచారాన్ని తీసుకొని మోసుకెళ్ళే వ్యక్తిగత వెబ్సైట్లు ప్రారంభించారు. ఈ ప్రక్రియలో ఆపరేషన్స్ మరియు ఫైల్ కదలికలను ఆన్లైన్లో ప్రారంభించబడింది. ఇందులో బడ్జెటింగ్, అకౌంటింగ్ మరియు డేటా ప్రవాహం మొదలగునవి. ఈ అంశాలన్నీ ఇ-గవర్నెన్స్ వలన వేగవంతమై, కార్యాలయాల కార్యకలాపాలు మరియు ప్రక్రియల సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించి, అనవసర జాడ్యాలను తగ్గించింది.

1) కార్యాలయాల్లో పేపర్ పని తగ్గింపు :

ఇ-గవర్నెన్స్ వలన మొదలైన ఆటోమేషన్ యొక్క తక్షణ ప్రభావం వ్రాత పనిపై ఉంటుంది. ఎలాక్ట్రానిక్ సమాచార రూపం, ప్రవాహం, నిల్వ మరియు పునరుద్ధరణ ద్వారా సమాచారం పొందడానికి వీలు అవుతుంది.

ఇవన్నీ కార్యాలయాల్లో అతి తక్కువ పేపర్ కాగితం వినియోగానికి దారితీస్తామని చెప్పవచ్చు . ఈ భావన కార్యాలయంలోని అన్ని రకాల ఉద్యోగాల మన సమాచారం అంతా ఫైల్ మరియు మెయిల్ అనే కార్యాలయ పరిస్థితిగా నిర్వచించబడింది.

డంప్ పేర్కొన్నట్లు తక్కువ కాగితం కలిగిన కార్యాలయం, సమర్థవంతమైన రికార్డులు, మరియు అవసరమైన మరియు పత్రాలను తొలగించే సమర్థవంతమైన విధానం, దాన్ని అమలు చేసే ఎలక్ట్రానిక్ ప్రక్రియల అమలుగా ఇ- గవర్నెన్స్ ఉంటుంది. కార్యాలయానికి సంబందించిన ప్రతి పని ఇంతకు ముందు లాగా కాకుండా ఇప్పుడు అంతా కంప్యూటర్లలోనే నిర్వహించబడుతున్నాయి. లోకల్ ఏరియా నెట్‌వర్క్ ద్వారా ఇంటర్ కనెక్టవిటి కారణంగా సమాచారం మరియు ఫైల్స్ ఇప్పుడు ఆన్లైన్ బదిలీ చేస్తున్నారు. తద్వారా భాషా భారీ ఫైల్స్ యొక్క భౌతిక కదలికలు, వినియోగం మరియు నిల్వ ఉంచడం వంటి చాలా వరకు తగ్గాయి.

iv) ఇ-గవర్నెన్స్ తో పెరిగిన సేవల నాణ్యత మరియు సౌకర్యం

ICT వినియోగించడం మొదలు పెట్టిన తర్వాత పరిపాలనలో అధిక జవాబుదారీతనం, బాధ్యతాయుత వైఖరి మరియు సున్నితత్వంతో పౌరులకు సేవలను అందించడం జరుగుతున్నది. ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా పొందే సేవల నాణ్యత కూడా చాలా మెరుగుపడింది. మునుపటితో పోలిస్తే ఇప్పుడు పౌరులు సమర్థవతంగా మరియు తక్షణమే సేవలను పొందగల్గుతున్నారు. పౌరుల లావాదేవీల మరియు సమాచారం యొక్క వ్యవహారాలు ఎలక్ట్రానిక్ మార్గాల ద్వారా నిర్వహించబడుతున్నాయి. అంతేకాకుండా ఒక విస్తృత ప్రదేశంలో ప్రత్యక్షంగా(తక్షణంగా) మరియు వెబ్ ద్వారా పంపిణీ చేయబడుతాయి. స్థూలంగా చెప్పాలంటే ఇ-గవర్నెన్స్ వలన గుణాత్మక సేవలు కనీస సమయం లోపల, కనీస ఖర్చుతో, కనీస కష్టంతో ఎక్కువ సౌలభ్యంగా వివిధ సేవలను పొందవచ్చు.

v) ఉద్యోగి బృందం జవాబుదారితనం పెరిగింది

ఇ-గవర్నెన్స్ వలన ప్రభుత్వ ఉద్యోగి బృందంలో జవాబుదారీతనం పెరిగింది. పౌరులు వివిధ ఫిర్యాదులను ఆన్లైన్లో పున: ప్రారంభ భరోసా ద్వారా అధికారుల జవాబుదారీతనాన్ని నిర్ధారించవచ్చు. సిబ్బంది ప్రజలను ప్రభావితం చేసే సమస్యలకు సున్నితంగా మారారు. వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ మరియు టెలికాన్ఫరెన్సింగ్ ల ద్వారా, పర్యవేక్షణ ద్వారా, రిపోర్టింగ్ మరియు ఫేస్ టు ఫేస్ కమ్యూనికేషన్ వంటి అంశాలన్నీ అధికారులచె సమర్థవంతమైన సేవల పంపిణీకి హామి ఇచ్చాయి.

1) సోపాల క్రమం తొలగింపు :

ఇ-గవర్నెన్స్ వచ్చిన తరువాత క్రమానుగత శ్రేణి వలన సంభవించే విధానపరమైన జాప్యం చాలావరకు తగ్గింది. ఇంటర్నెట్ మరియు LAN ద్వారా అదే సమయంలో సంస్థలలో వివిధ స్థాయిలలో సమాచారాన్ని మరియు డేటాను పంపడం సాధ్యమవుతుంది. అలాగే ICT ద్వారా సులభతరం చేయబడిన కంప్యూటరైజేషన్ మరియు కమ్యూనికేషన్ నమూనాలు సామర్థ్యాన్ని పెంచుతాయి. అలాగే నిర్ణయించే అన్ని స్థాయిల ప్రమేయంకు దారితీస్తుంది. సోపానాలు తగ్గి, తిరగాల్సిన సమయం కూడా ఆదా అవుతుంది.

vi) పరిపాలన సంస్కృతిలో మార్పు వచ్చింది

విక్టర్ థామ్సన్ చే ఉద్యోగస్వామ్య నిర్మాణాలు, రోగగ్రస్థ నిర్మాణ లక్షణంగా వర్ణించబడినాయి. నూతన ప్రభుత్వ పాలన ఉద్యమం మొదలైన రోజుల నుండి, ఉద్యోగస్వామ్యం సమర్థవంతంగా పనిచేయడానికి కావల్సిన మరియు చేయవల్సిన ప్రయత్నాలు, రోగగ్రస్థ మరియు అసమర్థ అవలక్షణం తొలగించే ప్రయత్నాలు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఇ-పరిపాలనతో ప్రజల యొక్క ఆలోచనలలో వస్తున్న మెరుపులాంటి చర్యలు ఖచ్చితంగా జవాబుదారీతనం, బహిరంగత్వం, సమగ్రత, న్యాయం, సమత, బాధ్యత వంటి నియమాలు మరియు విలువలను పరిపాలన సంస్కృతిలో పెంపొందించి స్థాపించారు. తద్వారా పరిపాలన మరింత సమర్థవంతంగా మరియు ప్రతిస్పందించే జవాబుదారీగా తయారు అవుతుంది.

vii సమర్థవంతమైన సేవల పంపిణీ

సమాచార, ప్రసార సాంకేతికత (ICT) ప్రజలకు కావల్సిన సేవలను సమర్థతంత్రంగా అందించడంలో ముఖ్యపాత్రను పోషిస్తుంది. ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా ఈ విలువలు పెంపొందుతాయి.

i) **పారదర్శకత** : ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా వాస్తవ విషయాలన్ని ICT ద్వారా నిర్ధారించబడతాయి . నియమ నిబంధనలు వెబ్సైట్లో వ్యాప్తి చెంది మరియు ప్రచురించబడి పారదర్శకతను పెంపొందిస్తుంది. ఇది సమాచారానికి సులభమైన ప్రాప్తిని అందిస్తుంది మరియు తరువాత వ్యవస్థను బహిరంగంగా జవాబుదారి చేస్తుంది. వెబ్ కూడా సమాచారం యొక్క ఉచిత ప్రవాహాన్ని ప్రారంభిస్తుంది. ఇది ఏ వివక్ష లేకుండా సులభంగా అన్ని సాధనాల ద్వారా యాక్సెస్ చేయవచ్చు.

ii) ఆర్థిక అభివృద్ధిని పెంపొందిస్తుంది :

ICT యొక్క విస్తరణ లావాదేవీ ఖర్చులు తగ్గిస్తుంది. ఇది సేవలు చౌకగా అందిస్తుంది. ఉదాహరణకు, గ్రామీణ ప్రాంతాలు మార్కెట్లు, ఉత్పత్తులు, వ్యవసాయం, ఆరోగ్యం, విద్య, వాతావరణం, మొదలైనవి గురించి సమాచారం లేకపోవటం వలన మరియు అన్నింటికీ ఆన్లైనో యాక్సెస్ చేయబడితే మంచి మరియు మరింత అవకాశాలకు దారి తీస్తుంది.

iii) సామాజిక అభివృద్ధి

సమాచారం యాక్సెస్ పౌరులను ప్రోత్సహిస్తుంది. సమాచారం పౌరసత్యం మరియు వారి ఆందోళనలను వాయిదా వేయవచ్చు. ఇది కార్యక్రమం, ప్రాజెక్ట్ సూత్రీకరణ, అమలు, పర్యవేక్షణ మరియు సేవ డెలివరీలో వసతి కల్పిస్తుంది. వెబ్ ఎనేబుల్ పార్టిసిపేషన్ మా సామాజిక ప్రవర్తనను ప్రభావితం చేసే వివక్ష కారకాలను ఎదుర్కోవడం.

iv) వ్యూహాత్మక సమాచార వ్యవస్థ.

సంస్థాగత పర్యావరణాన్ని మార్చడం మరియు పోటీతత్వాన్ని పెంచడం వలన కార్యాచరణల పనితీరుపై

ఒత్తిడి తెచ్చాయి. అన్ని అంశాల గురించి సమాచారం ప్రతి పాయింట్ వద్ద సాధారణ అలాగే వ్యూహాత్మక నిర్ణయాలు తీసుకునేందుకు అవసరం. ICTS సమర్ధవంతంగా ఇటువంటి వ్యూహాత్మక సమాచార వ్యవస్థలను స్థానంలో ఉంచడం ప్రారంభించింది.

1.9 ప్రభుత్వం ఇ-గవర్నెన్స్ కోసం వెళ్ళేముందు పరిగణన లోనికి తీసుకోవాల్సిన ప్రమాణాలు:

* నిర్దిష్టంగా రచించబడిన గమ్యాలు మరియు లక్ష్యాల ఆవశ్యకతతో పాటు, ఇ-గవర్నెన్స్ ను ఎంచుకునే ముందు, పరిగణించవల్సిన ప్రమాణాలు మరియు కారకాల యొక్క వివరణాత్మక జాబితా ఈ క్రింది విధంగా ఉండాలి.
* ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క సంసిద్దతలో మరింత మెరుగు పరుచబడిన వాటిలో ముఖ్యమైనవి మానవ వనరులు, విత్తపరమైన వనరులు, విభాగం లోపల మరియు వివిధ విభాగాల మధ్య సమాచార ప్రవాహాలు, సమాజం యొక్క సన్నద్ధత వంటివి ఉండాలి.
* టెలికమ్యూనికేషన్ రంగంలో మౌళిక సదుపాయాల కోసం పెట్టుబడి
* ఇంటర్నెట్ అనుసంధానం మరియు వేగం
* ప్రభుత్వ సిబ్బంది లేదా ఉద్యోగి బృందం
* బడ్జెట్ కేటాయింపు ఆర్ధిక వనరులు
* చట్టపరమైన ఏర్పాటు మరియు భద్రతతో కూడిన సమాచారం కలిగిన ఇ-బిజినెస్ వాతావరణం.
* సాదారణ విధానంతో ప్రారంభించబడి, మౌళిక సదుపాయాల అభివృద్ధి పరిచి మరియు వివిద దశలలో ఇ-గవర్నెన్స్ ను ఆమోదించడం, విధులను విస్తృత పర్చడం
* ఉన్నతస్థాయి నాయకత్వాన్ని భాగస్వామ్యం చేయడం
* ఇ-గవర్నెన్స్ (పరిపాలన) ప్రాముఖ్యత మరియు సంభావ్యత గురించి ప్రజలలో అవగాహనను పెంపొందించడం
* అన్ని మంత్రిత్వశాఖల మరియు విభాగాల నుండి ప్రోత్సాహం
* ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క స్థిరమైన అమలును ప్రోత్సహించడం
* పై నుండి ఇ-గవర్నెన్స్ పనితీరు అంచనా/మూల్యాంకనం
* ఖచ్చితమైన భద్రతను నిర్ధారించడం
* ప్రైవేటు రంగాలను ప్రోత్సహించడం
* స్థానికంగా తయారు చేసిన ప్రణాళికలతో మొదలై, ప్రపంచ స్థాయి వినియోగాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని వ్యవహరించడం

* హైటెక్ కంపెనీలు, సాఫ్ట్ వేర్ హౌజ్‌లు, బ్యాంకింగ్ రంగం వంటి వాటాదారులను భాగస్వాములను చేయడం.

* సాధ్యమైన చోట అంతర్జాతీయ ప్రమాణాలను స్వీకరించడం ద్వారా వినియోగదారత్వాన్ని తగ్గించడం, తద్వారా సాఫ్ట్వేర్ సమస్యలు మరియు అనుకూల ప్రమాదాలను నివారించడం.

1.10 సారాంశం

ఈ చాప్టర్‌లో ఇ-గవర్నెన్స్ భావనను, అర్థాన్ని, నిర్వచనాన్ని, పరిధిని ఇ-గవర్నెన్స్ నమూనాలను, ప్రాముఖ్యతను మరింత సమర్థవంతంగా దానిని అమలు చేయడానికి పాటించిన మౌలిక సూత్రాలను గురించి చర్చించాము. ట్రాన్స్ ముల్లర్ మరియు లెంక్ ప్రకారం, ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది నేడు ప్రపంచవ్యాప్తంగా దృగ్విషయం ప్రభుత్వపాలన పరిణామ క్రమంలో ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది ఇటివలికాలంలో అంటే 1990 తర్వాత ఏర్పాటు చేయబడిన నమూనా ఇ-పాలనతో అనుబందించబడిన వేగం మరియు పారదర్శకత ప్రజాపరిపాలన ప్రతిస్పందించే వేగం మరియు పారదర్శకత, ప్రజాపరిపాలన ప్రతిస్పందించే సమర్థవంతమైన సౌకర్యాన్ని కలిగి ఉంటుంది. అన్ని స్థాయిలలో విస్తృతమైన మార్పులను ప్రవేశపెట్టింది. పరిపాలన అనేది ప్రజల భాగస్వామ్యంతో, పటిష్టమైన నిర్మాణక్రమాన్ని ఇ-గవర్నెన్స్ వలన నిశ్చయమయింది.

1.11 ముఖ్యపదకోశం :

ఇ-అడ్మినిస్ట్రేషన్ :

రాష్ట్రాన్ని ఆధునికీకరించడానికి, సమాచార ప్రసార సాంకేతికతను (ఐసిటిని) ఉపయోగించడం, సమాచార వ్యవస్థ నిర్వహణ (ఎమ్ఐఎస్) కోసం, డెటాడిపోజిటరీల సృష్టి, రికార్డుల కంప్యూటరీకరణను చేపట్టడం.

2. సర్వీసెస్ :

పాలనను, వాటి చర్యలు మరియు కార్యకలాపాలను పౌరులకు మరింత చేరువ చేయడానికి సాంకేతిక పరిజ్ఞానం మరియు పరికరాల సహాయంతో ఎలక్ట్రానిక్ సేవలను అందించడం ఇ-అడ్మినిస్ట్రేషన్ మరియు ఇ-సేవలు కలిపి ఇ-గవర్నమెంట్ అని పిలవబడుతాయి.

3. ఇ-గవర్నెన్స్ :

పెరుగుతున్న సమాజ అవసరాలను తీర్చడానికి ప్రభుత్వ సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరచడానికి ఐటిసి ఉపయోగించి పలు సేవలు అందిస్తారు. ప్రభుత్వం పౌరులతో లావాదేవీలు జరపడానికి పాలసీ మరియు ప్రోగ్రామ్ సంబంధిత సమాచారాన్ని ప్రచురించడం ఇందులో ఉంటుంది. వివిధ రకాల ఆన్‌లైన్ సేవలను అందించడం ఇందులో కేంద్రాంశంగా చెప్పవచ్చు.

4. డెమోక్రసీ :

ఒకదేశ పాలన వ్యవస్థలో సమాజంలోని అన్ని వర్గాలవారు పాల్గొనే సామర్థ్యాన్ని సులభతరం చేసేందుకు ఐటీసి ఉపయోగించడంనే ఇ- ప్రజాస్వామ్యంగా చెప్పవచ్చు. పారదర్వకత, జవాబుదారీతనం మరియు భాగస్వామ్యానికి ప్రాధాన్యం ఇస్తూ ఇక్కడ లావాదేవీలు జరుగుతుంటాయి. ఉదాహరణకు ఆన్‌లైన్ బహిర్గత

విధానాలు, ఆన్‌లైన్ ఫిర్యాదులు పరిష్కారంచేసే ఫోరమ్‌లు, ఇ-రిఫరెండంలు వంటివి ఇందులో అమలు అవుతాయి.

5. ఐసిటిలు :

రేడియో, కంప్యూటర్లు, ఇంటర్నెట్, ఇంట్రానెట్, వెబ్‌సైట్‌లు మరియు ఉపగ్రహాలు, డెటాబేస్, నాలెడ్జ్ డేటాబేస్, ఎక్స్‌పర్ట్ సిస్టమ్స్, జియోగ్రాఫిక్ ఇన్‌ఫర్‌మేషన్ సిస్టమ్, మేనేజ్‌మెంట్ ఇన్‌ఫర్‌మేషన్ సిస్టమ్, వీడియో మరయిఉ ఆడియో టెలికాన్ఫరెన్సింగ్ వంటివి సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతికతలుగా పిలువబడుతాయి.

1.11 స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు వ్రాయండి.

1. ఇ-గవర్నెన్స్‌ను నిర్వచించి, పరిధి ప్రాముఖ్యతను చర్చించండి.
2. ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క నమూనాలను గూర్చి వివరంగా చర్చించండి.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానం వ్రాయండి.

1. ఇ-గవర్నెన్స్ కేంద్ర సూత్రాలను తెలుపుము.
2. ఇ-గవర్నెన్స్‌ను స్థాపించడానికి పాటించాల్సిన ప్రమాణాలను తెలుపుము.

1.12. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. NISG Knwoledge Centre, www.nisg.org.
2. Thoman Pradeep Ninan. Digital India ; Understanding Information, communication and social change, SAGE Publications. India.
3. www.digital india.gov.in
4. Marti Albrow, Governance in the 21st Century - 21st Century Governance : Power in the Global Knowlege (2001), NewYork.

పాఠం - 2

డిజిటల్ సాంకేతికత మరియు సేవల పంపిణీ

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశం అభ్యసించిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విధంగా తయారు అవుతారు.

- ప్రభుత్వం పంపిణీ చేస్తున్న సేవల పంపిణీని తెలుసుకుంటారు.
- డిజిటల్ సాంకేతికతలోని భావనలను అర్థం చేసుకుంటారు.
- ప్రభుత్వం ప్రకటించిన డిజిటల్ ఇండియా లక్ష్యాలను తెలుసుకుంటారు
- డిజటల్ ఇండియా పథకం ప్రయోజనాలు, లోపాలను అవగాహన చేసుకుంటారు
- రాష్ట్రాలు చేసిన ప్రభుత్వ సేవల గ్యారంటీ చట్టాలను గుర్తిస్తారు.

సాదారణ ప్రజలకు వివిధరకాల సేవలు మరియు సౌకర్యాలను మెరుగ్గా అందించడంలో ప్రభుత్వం ఇ- గవర్నెన్స్‌ను (ఐసిటి) ని ఉపయోగించి ఏవిధంగా అందిస్తుందో అలాగే వివిధ భావనలు పరిపాలనలో ఏవిధంగా సుస్థిరస్థానం సాధించుకున్నాయో వివరించడం ఈ పాఠ్యాంశం యొక్క ఉద్దేశం. ఈ భాగం చదివిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విషయాలపై అవగాహన కలిగి ఉంటారు.

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం

2.1 పబ్లిక్ సర్వీసులు : పరిచయం

2.2. సేవల పంపిణీ కోసం వివిధ రాష్ట్రాలలో సంస్థాగతమైన నిర్మాణ ఏర్పాట్లు

2.3. డిజిటల్ గవర్నెన్స్ కోసం భారతదేశంలో సంస్థాగతమైన పాలనాయంత్రాంగం

2.4. డిజిటల్ ఇండియా కార్యక్రమం - సేవలు, కార్యక్రమాలు

2.5. డిజటల్ ఇండియా పథకం - ప్రయోజనాలు

2.6. డిజటల్ ఇండియా అమలుకు గల అడ్డంకులు / సమస్యలు

2.7. సారాంశం

2.8. ముఖ్య పదకోశం

2.9. స్వీయమదింపు

2.10. ఉపయుక్త గ్రంధాలు

2.1. పబ్లిక్ సర్వీసులు : పరిచయం

ప్రభుత్వం ప్రజలకు అందించే సేవలను సమర్థవంతంగా మరియు సమయానుసారంగా అందించడమే సుపరిపాలన యొక్క ఆశయంగా చెప్పవచ్చు. సమర్ధవంతమైన మరియు ప్రభావయుతమైన రాజకీయ పరిపాలన చర్యలద్వారా సృష్టించబడి, ఏర్పాటు చేసుకున్న వాతావరణం, ప్రభుత్వసేవల పంపిణీ యొక్క వాంచనీయ స్థాయిని సాధించడానికి ముందస్తు అవసరం ఉందని పాలనవేత్తలు అభిప్రాయపడ్డారు. పౌరుల చట్టబద్దమైన అర్హతలు, వినియోగదారుల సమూహాలకు సాధికారత మరియు సమర్ధవంతమైన జరిమానాలద్వారా సేవల జవాబు దారీతనాన్ని మార్చడం వంటి అనేక పాలన సాధనాలు కూడ పంపిణీ (బట్వాడా) సంస్కరణలకు కీలకమైనవిగా గుర్తించబడినాయి. భారతదేశంలో చాలా రాష్ట్రాలు (ప్రస్తుతం 23) పౌరహక్కులకు సంబందించి ప్రజాసేవలను సకాలంలో అందించడానికి హామి ఇవ్వడానికి చట్టాలను రూపొందించాయి. ఈ చట్టాలు నిర్దిష్ట సమయ వ్యవధిలో నోటిఫైడ్ సేవలను అందించడంలో విఫలమైన ప్రభుత్వ సేవకులకు పెనాల్టీ నిబందనలు కూడా వర్తిస్తాయి. ఈ సేవా హక్కు చట్టాలు భారత పౌరులకు ప్రజా నిబందనలు కూడా వర్తిస్తాయి. ఈ సేవా హక్కు చట్టాలు భారత పౌరులకు ప్రజా సేవలను సమయానుకూలంగా అందజేయడానికి కావల్సిన నిబంధనలను కలిగిఉన్నాయి. సేవా హక్కు చట్టం భారతదేశంలో అవినీతిని తగ్గించడానికి, ప్రభుత్వరంగ కార్యకలాపాలలో పారదర్శకతను పెంపొందించడానికి పబ్లిక్ జవాబుదారీతనాన్ని అందించడానికి అత్యంత ప్రభావవంతమైన మార్గాలలో ఒకటిగా పరిగణించబడుతుంది. ప్రస్తుతం దేశంలో 22 రాష్ట్రాలు సేవా చట్టాలను అమలు చేస్తూ, ఫిర్యాదుల పరిష్కార యంత్రాంగానికి అదనంగా వారి పౌరులకు ప్రామాణికత, నాణ్యత, పారదర్శకత మరియు ప్రజాసేవలను సకాలంలో అందించే ఏర్పాటుని రాష్ట్రాలు కలిగిఉన్నాయి.

ఆధునిక అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో ప్రజాసేవలు లేదా పబ్లిక్ సేవలు అనేపదం ముఖ్యంగా ఈ క్రింద పేర్కొన్న అంశాలకు వర్తిస్తుంది.

1. విద్య
2. ఆరోగ్యసంరక్షణ
3. అత్యవసరసేవలు
4. చట్టం అమలు చేయుట
5. విద్యుత్
6. మిలిటరీసర్వీసులు
7. పర్యావరణ పరిరక్షణ
8. ప్రజారవాణా
9. నీటిసరఫరా
10. అగ్నిమాపక సేవలు
11. పోస్టల్ సర్వీస్
12. ప్రజాభద్రత
13. పబ్లిక్‌లైబ్రరీ
14. పబ్లిక్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్
15. పబ్లిక్‌హౌసింగ్
16. పట్టణప్రణాళిక
17. సామాజిక సేవలు
18. టెలికమ్యూనికేషన్స్
19. వ్యర్థపదార్థాల నిర్వహణ
20. గ్లాస్ మరియు ఇంధన సరఫరా.

2.2. సేవల పంపిణీ కోసం వివిధ రాష్ట్రాలలో సంస్థాగతమైన నిర్మాణ ఏర్పాట్లు

ప్రపంచంలో అతిపెద్ద ప్రజాస్వామ్య దేశమైన మనదేశంలో జనాభా 140 కోట్లను దాటిందని ఇటీవల ప్రపంచ సంస్థలు హెచ్చరించాయి. ఇంత జనాభాకు కావల్సిన ఉమ్మడి సేవలను అందించడానికి దేశంలోని చాలా రాష్ట్రాలు వివిధ రకాలైన సంస్కరణలను ప్రవేశపెట్టినాయి. అటువంటి వాటిలో అతి ముఖ్య మైనది దేశంలోని 22 రాష్ట్రాలు పబ్లిక్ సర్వీస్ గ్యారంటీ చట్టాలను ఒక కీలకమైన పరిపాలన సంస్కరణల చొరవగా అమలులోనికి తెచ్చాయి. ఈ పబ్లిక్ సర్వీస్ గ్యారంటీ చట్టాలు పౌరసేవల నాణ్యతను నిర్వహించే సిటిజన్ చార్టర్ల ఆలోచనలపై రూపొందించబడ్డాయి. ఈ చట్టాలు నిర్ణీత సమయంలో పౌరసేవకు పౌరహక్కును చట్టబద్ధం చేయడం ద్వారా ఒక అడుగు ముందుకు వేసాయి. లేనిపక్షంలో సంబంధిత అధికారులకు జరిమానా విధించబడుతుంది.

మనదేశంలో మధ్యప్రదేశ్ రాష్ట్రం దేశంలో మొదటిసారిగా ఆగస్టు 2010లో ఈ చట్టం అమలు చేసింది. తర్వాత బీహార్ రాష్ట్రం 25 జులై 2012 నాడు ఈ చట్టాన్ని ఆమోదించిన రెండవ రాష్ట్రం అయింది. మధ్యప్రదేశ్ రాష్ట్రం 2012 సంవత్సరానికి గాను యునైటెడ్ నేషన్స్ పబ్లిక్ సర్వీస్ అవార్డు (యుఎన్‌పిఎస్ఎ) "ప్రజా సేవల మెరుగైన పంపిణీ" విభాగం క్రింద గెలుచుకుంది. 73 దేశాల నుండి వచ్చిన 483 నామినేషన్ల నుండి పోటీపడి ఈ అవార్డు గెలుచుకుంది. మధ్యప్రదేశ్, డిల్లీ మరియు బీహార్ వంటి కొన్ని రాష్ట్రాలు చట్టాన్ని కఠినంగా అమలు చేయడానికి యంత్రాంగాలను ఏర్పాటును చట్టపరంగా రూపొందించాయి. హర్యానా వంటి రాష్ట్రాల సాధారణ ఇ – పోర్ట్ పోలియో క్రింద ఉత్తర్వులు ఇచ్చాయి. ఈ చట్టాల కోసం వివిధ రాష్ట్రాలు శాసనఫ్రేమ్‌వర్క్‌ను ఏర్పాటు చేసినప్పటికీ, సేవల యొక్క వాస్తవ డెలివరీని మెరుగు పర్చడం ద్వారా మాత్రమే ఈ చట్టం యొక్క లక్ష్యాలను సాధించవచ్చు. ఇది అనేక అంశాలపై ఆదారపడి ఉంటుంది. వాటిలో ముఖ్యమైనది, దృక్పథ మార్పుతో పాటు, తగిన మరియు సమర్థవంతమైన సహాయక మౌళిక సదుపాయాలను సృష్టించడం ద్వారా సర్వీస్ ప్రొవైడర్ల సామర్థ్యాలను బలోపేతం చేయడం ద్వారా లక్ష్యాలు చేరుకోవచ్చు.

ప్రతి రాష్ట్రంలో చట్టం క్రింద నోటిఫై చేయబడిన సేవల సంఖ్య ఈ క్రింది పట్టికలో ఉన్నాయి. పబ్లిక్ సర్వీస్ సెంటర్ల నెట్‌వర్క్ (జన్ సువిధ కేంద్రాలు) ద్వారా సింగిల్ విండో దరఖాస్తులను ఆన్‌లైన్‌లో ట్రాక్ చేసే సదుపాయాన్ని పౌరులకు అందిస్తుంది. రాష్ట్రాలు అన్నింటిలో రెండు స్థాయిల అప్పీల్ సిస్టమ్ ఉంది. నోడల్ విభాగం క్రింద మిషన్ యొక్క సేవలు అందుతున్నాయి. ఈ చట్టాల క్రింద చాలా రాష్ట్రాల్లో చేర్చబడిన ప్రధానసేవలు, భూమి హక్కుల రికార్డు, మ్యుటేషన్, నీటిసరఫరా, గ్యాస్, మురుగునీటి ఆంక్షలు, జనన / వివాహం / మరణ ధృవీకరణ పత్రాలు, పన్ను క్లియరెన్స్ / పర్మిట్లు /రిజిస్ట్రేషన్‌లు / డ్రైవింగ్ లైసెన్స్ వంటి అనేక పత్రాల సర్టిఫైడ్ కాపీలను కలిగి ఉంటాయి. పాస్‌పోర్టు, కుల, ఆదాయ, వికలాంగ ధృవీకరణ పత్రాల కూడా ఉన్నాయి. ముఖ్యమైన అంశం ఏమిటంటే 20 కంటే ఎక్కువ పోలీసు సేవలను తీసుకువచ్చిన మొదటి రాష్ట్రం మాత్రం పంజాబ్. దీని యొక్క ప్రభావవంతమైన అమలు ఇప్పుడు పౌరుల అవగాహన మరియు ప్రకటనలపై ఆధారపడి ఉంటంది.

క్ర.సం.	రాష్ట్రం పేరు	చట్టం పేరు	ప్రస్తుత స్థితి	సేవలు అందుతున్న డిపార్ట్ మెంట్‌లు	చట్టం ద్వారా ప్రకటించిన సేవల సంఖ్య
1.	పంజాబ్	Right to Public Service Act, 2011	అమలైనది	29	351
2.	ఉత్తరాఖండ్	The Uttarakhand Right to Service Act, 2011	అమలైనది	10	80
3.	మధ్యప్రదేశ్	Maddhya Pradesh Lok Sewaon Ke Pradan Ki Guarantee Adhiniyam, 2010	అమోదించారు	23	164
4.	బిహార్	Bihar Lok Sewaon ka adhikar Adhiniyam, 2011	అమోదించారు	9	50
5.	ఢిల్లీ	Delhi (Right of Citizen to Time Bound Delivery of Services) Act, 2011	అమలైనది	22	361
6.	జార్ఖండ్	Right to Service Act, 2011	అమలైనది	20	151
7.	హిమాచల్‌ప్రదేశ్	Himachal Pradesh Public Services Guarantee Act, 2011	అమలైనది	20	140
8.	రాజస్థాన్	Rajasthan Publci Service Guarantee Act, 2011	అమలైనది	18	153
9.	ఉత్తర్‌ప్రదేశ్	Janhit Guarantee Act, 2011	అమోదించారు		
10.	కేరళ	The Kerala State Right to Serice Act, 2012	అమోదించారు		
11.	కర్నాటక	The Karnakata (Right of Citizens to Time Bound Delivery of Services) Act, 2011	అమలైనది	62	729
12.	ఛత్తీస్‌ఘడ్	Chattisagarh Lok Seva Guarantee Bill,2 011	అమలైనది	20	139
13.	జమ్ము & కశ్మీర్	The Jammu and Kashmir Public Services Guarantee Act, 2011	అమలైనది	12	77
14.	ఒడిషా	Odisha Right to Public Services Act, 2012	అమలైనది	22	293

15.	అస్సాం	Assam Right to Public Services Act, 2012	అమలైనది	14	55
16.	గుజరాత్	Gujarat (Right of Citizens to Public Services) Act, 2013	అమోదించారు	22	260
17.	వెస్ట్‌బెంగాల్	West Bengal Right to Publc Services Bill, 2013	అమలైనది	23	178
18.	గోవా	The Goa (Right to Time - Bound Delivery of Public Services) Act, 2013	అమలైనది	26	204
19.	హర్యాణ	The Haryana Right to Service Act, 2014	అమలైనది	22	199
20.	మహరాష్ట్ర	Maharashtra Right to Public Services Ordinance, 2015	అమలైనది	39	372
21.	ఆంధ్రప్రదేశ్	The Andhra Pradesh Public Services Delivery Guarantee Act, 2017	అమలైనది	22	74
22.	మణిపూర్	The Manipur Public Services Delivery Gurantee Act, 2021	అమలైనది	0	52
23.	అరుణాచల్‌ప్రదేశ్	The Arunachal Pradesh Right to Public Services Act, 2016	అమలైనది		

సిటిజన్ చార్టర్ ద్వారా సేవలు అందిస్తున్న రాష్ట్రాలు / కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు

24. త్రిపుర
25. తెలంగాణ
26. తమిళనాడు
27. నాగాలాండ్
28. మేఘాలయ
29. మణిపూర్
30. ఛండీఘడ్

2.3. డిజిటల్ గవర్నెన్స్‌కోసం భారతదేశంలో సంస్థాగతమైన యంత్రాంగం

– భారతదేశంలో జాతీయ స్థాయిలో ఇ-గవర్నెన్స్ కోసం మొట్టమొదటిసారిగా 1990 దశాబ్దంలో చర్యలు ప్రారంభమైనాయి. జాతీయ మరియు రాష్ట్రాలస్థాయిలో పాలన అవసరాలను పరిష్కరించడానికి, బహుళ స్థాయిలో వివిధ ఏజన్సీలు మరియు శాశ్వత ఉద్యోగబృందం నాయకత్వంలో ఒక పెద్ద ప్రభుత్వ యంత్రాంగం

ఏర్పాటు చేయబడింది. జాతీయ ఇ-పరిపాలన ప్రణాళికను రూపొందించి, ఆమోదించి అమలు చేస్తున్నారు. దీనికోసం మొదట ప్రణాళిక సంఘం, ప్రస్తుతం నీతిఅయోగ్ నిధులను సమకూర్చడానికి ఆర్థిక మంత్రిత్వశాఖకు తగిన సూచనలు చేస్తున్నాయి. దేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుకు దీర్ఘకాలంలో కావల్సిన పునాధివేయడానికి మరియు ప్రోత్సాహాన్ని అందించడానికి ప్రయత్నాలు మొదలయినాయి.

జాతీయస్థాయిలో సంస్థాగతమైన అనుబంధ సంస్థలు :

జాతీయస్థాయిలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలు చేయడానికి కావలసిన నిర్మాణాత్మక యంత్రాంగాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

1) డిపార్ట్మెంట్ ఆఫ్ ఎలక్ట్రానిక్స్ మరియు ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ:

ఈ విభాగం విధులు మరియు పాత్ర ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి (DIETY)

జాతీయస్థాయి వ్యూహం మరియు విధాన రూపకల్పన కార్యక్రమ పర్యవేక్షణ మరియు ప్రాజెక్టు అమలు, జాతీయ ఈ గవర్నెన్స్ ప్రణాళిక నిర్వహణ అపెక్స్ కమిటీకి సచివాలయంగా పనిచేయడం జాతీయ ఈ గవర్నెన్స్ అడ్వైజారి గ్రూపుకు మరియు ప్రధానమంత్రి కార్యాలయానికి సహాయం చేయడం, స్టేట్ డేటా కేంద్రం (SDC), స్టేట్ వైడ్ ఏరియా నెట్వర్క్ (SWAN) జాతీయ ఇ గవర్నెన్స్ సేవల పంపిణీ కేంద్రం (NSDG) ఇ-జిల్లా (MM) మొదలగునవి.

2) జాతీయ సమాచార కేంద్రం (NIC) :

ఎలక్ట్రానిక్స్ మరియు సమాచార సాంకేతిక విభాగానికి ఈ కేంద్రం అనుబంధ కార్యాలయంగా పనిచేస్తుంది. కేంద్ర మరియు రాష్ట్రాల స్థాయిలో ఇ -గవర్నెన్స్ను అభివృద్ధి చేయడానికి ఈ కేంద్రం కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది.

3). మంత్రిత్వ శాఖలు మరియు విభాగాలు:

వివిధ మంత్రిత్వ శాఖలలో మరియు విభాగాలలో వారి మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్టులు (MMPS) మరియు ఇతర ఐటీ ప్రాజెక్టులను అమలు చేసే బాధ్యతలను అవి కలిగి ఉంటాయి.

4) పరిపాలన సంస్కరణలు మరియు క్లేశ నివారణ విభాగం (DAR &PG):

ఈ విభాగం డైటీ (DIETY) సహకారంతో ఇ -గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టుల గుర్తింపు మరియు ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం, మార్పుల నిర్వహణ కోసం తగిన వ్యూహాలను రూపొందించడం మానవ వనరుల అభివృద్ధికి మరియు శిక్షణలో కీలక పాత్ర ఈ విభాగం పోషిస్తుంది. అలాగే ఈ విభాగం మరొక ముఖ్య విధి ప్రభుత్వ సేవల పంపిణీ పై అవగాహన కల్పించడం మరియు సంస్థాగత నిర్మాణాలు ,వాటి విధులను నిర్వహించడం.

5) పూర్వపు ప్రణాళికా సంఘం ప్రస్తుత నీతి అయోగ్:

కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు దశ-దిశను చూపించడానికి 1950లో నెహ్రూ ప్రభుత్వం ప్రణాళికా సంఘాన్ని స్థాపించింది. ఈ సంఘానికి ప్రధానమంత్రి చైర్మన్, ప్రతిపాదనలన్నీ దీనిలో ఆమోదం పొంది కేంద్ర అనుమతితో అమలు చేస్తారు. 12 పంచవర్ష ప్రణాళికలు అమలు జరిగిన తర్వాత కేంద్ర ప్రభుత్వం దీని స్థానంలో నీతి ఆయోగ్‌ను 2015లో ఏర్పాటు చేసింది. ప్రస్తుతం ఈ సంస్థ దేశానికి, అన్ని సంస్థలకు ఒక థింక్ టాంక్ లాగా పని చేస్తున్నది.

6) సెంటర్ ఫర్ డెవలప్మెంట్ ఆఫ్ అడ్వాన్స్డ్ కంప్యూటింగ్ (CDAC):

ఒక పరిశోధనా మరియు అభివృద్ధి సంస్థగా, సి -డాక్ డిజైన్ తో, అభివృద్ధి మరియు విస్తరణలలో అధునాతన సమాచార సాంకేతిక సమస్యలకు పరిష్కారాలను చూపడంలో పాల్గొంటుంది. అలాగే ఈ విభాగం ఇ - గవర్నెన్స్ కు సంబంధించి ప్రారంభించే భారీ ప్రాజెక్టుల సమస్యలు మరియు పరిష్కారాలకు డైటీ (DIETY) సహకరిస్తుంది.

7) డైరెక్టరేట్ ఆఫ్ స్టాండ్‌డైజేషన్, టెస్టింగ్, క్వాలిటీ ఆఫ్ సర్టిఫికేషన్ :

ఎలక్ట్రానిక్స్ మరియు సమాచార సాంకేతిక రంగంలో ప్రమాణాల రెట్టింపు,టెస్టింగ్, నాణ్యత మరియు ధ్రువీకరణ వంటి హామీల కోసం పై డైరెక్టర్ ను ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది.

8) ధ్రువీకృత నియంత్రణ అధికార వ్యవస్థ:

డిజిటల్ సంతకాలను విస్తృతంగా వినియోగించేలా ప్రోత్సహించే విధంగా వ్యవహరించడం ధ్రువీకృత నియంత్రణ అధికార వ్యవస్థ ముఖ్యమైన విధి.

9) నేషనల్ ఇనిస్ట్యూట్ ఫర్ స్మార్ట్ గవర్నమెంట్ (NISG) :

ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్ట్‌లోనికి ప్రముఖ ప్రైవేటు రంగాల ఔత్సాహికుల నుండి సామర్థ్యాలను మరియు మానవ వనరులను రాబట్టి ఒకచోట సమకూర్చి ఒక సంస్థ గత యంత్రాంగాన్ని అందించడానికి NISG స్థాపించబడింది. ఈ గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టుల యొక్క ప్రధాన కేంద్ర సంభావీకరణ మరియు అభివృద్ధితోపాటు మానవ వనరుల సామర్థ్యాల నిర్మాణం మరియు ప్రత్యేక శిక్షణ వంటి అంశాలకు ఈ NISG సమస్త బాధ్యత వహిస్తుంది.

10) ఆసియా మీడియా పరిశోధనాశాల మలేషియా మరియు జాతీయ ఇ- గవర్నెన్స్ డివిజన్:

పరిశోధన సంస్థలు, పరిశ్రమలు, ప్రభుత్వ సంస్థలు మరియు ప్రభుత్వం వాటి సహకారంతో మీడియా పరిశోధనా శాల ఇ- గవర్నెన్స్ పరిష్కారాల కోసం సాంస్కృతికంగా తగిన మరియు స్థిరమైన సాంకేతికతలను

అభివృద్ధి చేయడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఈ పరిశోధనాశాల క్రింద స్వతంత్ర వ్యాపార విభాగమైన ఇ -గవర్నెన్స్ డివిజన్ (NEGD) డిపార్ట్మెంట్ ఆఫ్ ఎలక్ట్రానిక్స్ మరియు సమాచార సాంకేతికతకు సాంకేతిక సహకారం అందించడమే కాకుండా కేంద్ర ప్రభుత్వ మంత్రిత్వ శాఖలకు మరియు అన్ని రాష్ట్రాలకు ఈ గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులు మదింపును కూడా చేపడుతుంది. అంతేకాకుండా ఈ సమస్త సామర్థ్య నిర్మాణ ప్రణాళిక అమలకు కేంద్ర ఏజెన్సీగా కూడా వ్యవహరిస్తుంది.

రాష్ట్ర కేంద్ర పాలిత ప్రాంతం స్థాయిలో ఇ -గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులు మరియు ప్రోగ్రాముల అమలు కోసం సంస్థాగత నెట్వర్క్ నిర్మాణం:

1) దేశంలోని అన్ని రాష్ట్రాల మరియు కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలలో వాటిలోని బాధ్యత వహించే లైన్ మంత్రిత్వ శాఖల క్రింద వివిధ రాష్ట్ర మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్టులు/జాతీయ ఈ గవర్నెన్స్ ప్రణాళిక యొక్క నిర్దిష్ట సెక్టార్ మిషన్ మూడు ప్రాజెక్టుల (MMPS) అమలకు బాధ్యత వహిస్తాయి. రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి నాయకత్వంలోని ఇ-గవర్నెన్స్ కౌన్సిల్ ప్రధాన కార్యదర్శి నేతృత్వంలోని అపెక్స్ కమిటీ మరియు వివిధ డిపార్ట్మెంట్ హెడ్ల నేతృత్వంలోని రాష్ట్రస్థాయి కమిటీలతో కూడిన యంత్రాంగం డిపార్ట్మెంట్ ఆఫ్ ఎలక్ట్రానిక్స్ మరియు సమాచార సాంకేతిక విభాగం (DIETY) మార్గదర్శకాలకు అనుగుణంగా రాష్ట్రస్థాయిలో సంస్థాగత యంత్రాంగాన్ని ఏర్పాటు చేశాయి.

2) IT/e గవర్నెన్స్ విభాగం:

ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ/ఇ -గవర్నెన్స్ విభాగం సాధారణంగా ప్రిన్సిపల్ సెక్రెటరీ నేతృత్వంలో ఉంటుంది. ఈ విభాగ అధికారి రాష్ట్రవ్యాప్తంగా ఈ గవర్నెన్స్ పథకం యొక్క నిర్వహణ అప్పటికే కొనసాగుతున్న ప్రాజెక్టుల పురోగతిపై సమీక్ష మరియు ప్రాజెక్ట్ ప్రోగ్రెస్ యొక్క పనితీరు అంచనా వంటి విషయాలకు బాధ్యత వహిస్తాడు.

3) రాష్ట్ర (NIC):

రాష్ట్ర NIC ఇ -గవర్నెన్స్ కి కావాల్సిన అప్లికేషన్ అభివృద్ధిలో/నిర్మాణంలో పాల్గొంటుంది. లైన్ విభాగాలకు సాంకేతిక సహాయం అందించడం మరియు కేంద్రంలోని జాతీయ ఇన్ఫర్మేషన్ కేంద్రానికి (NIC)నివేదికను సమర్పిస్తుంది.

4) ఇ -గవర్నెన్స్ సొసైటీలు మరియు నోడల్ ఏజెన్సీలు:

రాష్ట్రస్థాయిలో ఇ - గవర్నెన్స్ సొసైటీలు మరియు వివిధ రకాల నోడల్ ఏజెన్సీలు వారికి అవసరమైన ఇ - గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాల కోసం రాష్ట్ర ప్రభుత్వ శాఖలకు సంప్రదింపుల మరియు సమాచార సేకరణ,దాని అమలుకు మద్దతును అందిస్తాయి.

5) రాష్ట్ర e- గవర్నెన్స్ మిషన్ బృందాలు:

రాష్ట్రాలు/కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాలకు సాంకేతిక మరియు ప్రోగ్రామ్ స్థాయి మద్దతును అందించడానికి భారత ప్రభుత్వం యొక్క సామర్థ్య నిర్మాణ పథకం ద్వారా నిధులు సమకూర్చబడి రాష్ట్రస్థాయి e - గవర్నెన్స్ మిషన్ బృందాలు ఏర్పాటు చేయబడినాయి.

6) ప్రాజెక్ట్ ఇ -మిషన్ టీమ్స్:

ప్రాజెక్ట్ అమలు తీరును పర్యవేక్షించడానికి ముఖ్యంగా వాటి స్థాయిలో కార్యకలాపాల కోసం ప్రాజెక్ట్ ఇ మిషన్ టీమ్స్ ఏర్పాటు చేయబడినాయి.

7) అపెక్స్ కమిటీ పర్యవేక్షణలో ఉన్న సంస్థాగత, రాష్ట్ర ఇ-గవర్నెన్స్ మిషన్ బృందాలు, స్టేట్ DIT కార్యక్రమాలను నిర్వహిస్తుండగా ప్రాజెక్ట్ ఈ మిషన్ స్కీమ్స్ మద్దతుతో డిపార్ట్మెంటల్ కమిటీ రాష్ట్రస్థాయిలో ఇ గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులను నిర్వహిస్తుందని ఇక్కడ పేర్కొనవచ్చు.

8) ఆంధ్రప్రదేశ్ వంటి కొన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు జిల్లా స్థాయిలో కూడా జిల్లా ఇ-గవర్నెన్స్ సొసైటీలను ఏర్పాటు చేశాయి. అటువంటి సొసైటీలు ఆంధ్రప్రదేశ్లోని (ఉమ్మడి రాష్ట్రంగా ఉన్నప్పుడు) జిల్లాలో (me - seva) మీసేవ వంటి ఇ గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్ట అమలు కోసం నోడల్ ఏజెన్సీలుగా పనిచేయడానికి నమోదు చేయబడి మరియు కొంత అధికారాన్ని కూడా కలిగి ఉన్నాయి.

డిజిటల్ సాంకేతిక కార్యక్రమం:

మనదేశంలో అమలు చేయబడుతున్న వివిధ రకాల ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలను ఏకీకృతం చేసి రూపొందించిన పథకం – డిజిటల్ ఇండియా

మనదేశంలో సమాచార సాంకేతిక రంగ ఫలాలను సామాన్య ప్రజానీకానికి చేరువ చేయడానికి కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రారంభించిన పథకం 2015 జూలై 1 న ప్రధానికి నరేంద్ర మోడీ ప్రారంభించాడు.

దేశ పౌరులందరికీ ఎలక్ట్రానిక్స్, కమ్యూనికేషన్ రంగాల్లోని విప్లవాన్ని ప్రజలకు చేరువ చేయడం, ప్రభుత్వ పాలనను డిజిటల్ ఇన్ఫ్రా ద్వారా ప్రజలు వినియోగించుకునే వెసులుబాటు కల్పించటం డిజిటల్ ఇండియా పాజెక్టు పున లక్ష్యం. బ్రాడ్ బ్యాండ్ హైవేస్ అభివృద్ధి, అందరికీ మొబైల్ కనెక్టివిటీ అందుబాటులోకి తేవటం, పబ్లిక్ ఇంటెర్నెట్ యాక్సెస్ ప్రోగ్రాం, టెక్నాలజీని వినియోగించి పాలనా రంగాన్ని పక్షాళన చేయటం, సమాచారాన్ని, సర్కారు సర్వీసులను టెక్నాలజీ ద్వారా ప్రజలకు అందుబాటులోనికి తేవడం వగైరా ఇందులో భాగం.

డిజిటల్ ఇండియా లక్ష్యాలు

భారతదేశాన్ని డిజిటల్ సాధికారత సమాజంగా మరియు జ్ఞాన ఆర్థిక వ్యవస్థగా మార్చడం డిజిటల్ ఇండియా కార్యక్రమం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యం. డిజిటల్ ఇండియా కార్యక్రమం మూడు కీలక అంశాలపై కేంద్రీకృతమై ఉంది.

1. ప్రతి పౌరుడికి డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాల కల్పన.
2. డిమాండ్‌పై పాలన మరియు సేవలు
3. పౌరుల డిజిటల్ సాధికారత

1. ప్రతి పౌరుడికి డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాల కల్పన

1. పౌరులకు సేవలను అందించడం ఒక ప్రధాన లక్ష్యంగా హైస్పీడ్ ఇంటర్‌నెట్‌ను అందుబాటులోకి తేవడం.
2. ప్రతి పౌరుడికి ప్రత్యేకమైన జీవితకాల, ఆన్‌లైన్ మరియు ప్రామాణికమైన డిజిటల్ గుర్తింపును కల్పించడం.
3. డిజిటల్ మరియు ఆర్థిక అంశాల్లో పౌరులు పాల్గొనడానికి మొబైల్ ఫోన్లు మరియు బ్యాంక్ ఖాతా ద్వారా వీలు కల్పించడం.
4. ఉమ్మడి సేవా కేంద్రాలను సులువుగా అందుబాటులోకి తేవడం.
5. ప్రభుత్వ కార్యక్రమాల అమలులో ప్రైవేటు రంగానికి భాగస్వామ్యం కల్పించడం.
6. డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాలు సురక్షితంగా పౌరులకు అందేలా చూడటం.

2. డిమాండ్‌పై పాలన మరియు సేవలు:

1. విభాగాలు లేదా అధికార పరిధిలో ఇంటిగ్రేటెడ్ సేవలు సక్రమంగా అందేటట్లు చూడటం.
2. ఆన్‌లైన్ మరియు మొబైల్ ప్లాట్‌ఫామ్‌ల ద్వారా సరైన సమయంలో సేవలు అందుబాటులో ఉంచడం.
3. పౌరులకు సంబంధించిన అన్ని సేవలను ఆన్‌లైన్ పోర్టల్లో పొందుపరచడం.
4. సులభంగా వ్యాపారం చేయానికి అవసరమైన డిజిటల్ సేవలను మెరుగుపరచడం.
5. ఆర్థిక లావాదేవీలను ఎలక్ట్రానిక్ మరియు నగదు రహితంగా చేయడం.
6. అభివృద్ధి నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి సహకరించే వ్యవస్థల కోసం జియోస్పేషియల్ ఇన్ఫర్మేషన్ సిస్టమ్ (జిఐఎస్)ల పాత్ర పెంచడం.

3. పౌరుల డిజిటల్ సాధికారత

1. యూనివర్సల్ డిజిటల్ అక్షరాస్యత
2. విశ్వవ్యాప్తంగా అందుబాటులో ఉన్న డిజిటల్ వనరులు
3. భారతీయ భాషలలో డిజటల్ వనరులు / సేవల అందుబాటు.

4. భాగస్వామ్య పరిపాలనలో సహకార డిజిటల్ ఫ్లాట్‌పామ్‌ల సహాయం తీసుకోవడం.

5. ప్రభుత్వ దస్తావేజులు / ధ్రువపత్రాలను పౌరులు భౌతికంగా సమర్పించాల్సిన అవసరం లేదు.

2.4. డిజిటల్ ఇండియాలో అందించబడుతున్న ప్రభుత్వ సేవలు :

ప్రతి పౌరుడికి ప్రభుత్వ సేవలను అందుబాటులోకి తేవడానికి హైస్పీడ్ ఇంటర్నెట్‌ను మౌళిక సాధనంగా లభ్యమయ్యేలా చూస్తారు. డిజిటల్ ఆర్థిక సర్వీసులను అందించడానికి ప్రతి పౌరుడి మొబైల్ ఫోన్ నెంబర్ వారి బ్యాంక్ అకౌంట్‌తో అనుసంధానిస్తారు.

ఆధార్ సంఖ్యను ఆధారంగా చేసుకొని విశ్వసనీయమైన, సురక్షితమైన డిజిటల్, ఆర్థిక సేవలను అందించడానికి ప్రతి పౌరుడికి డిజిటల్ గుర్తింపు సంఖ్యను అందిస్తారు.

సర్వీసుల సమీప నివాస స్థానాలలో కామన్ సర్వీస్ సెంటర్ (సి ఎస్ సి) లను ఏర్పాటు చేస్తారు. ప్రతి 6 గ్రామాలకు ఒక సి ఎస్ సి చొప్పున ఆరు లక్షల గ్రామాలకు లక్ష సి ఎస్ సి లను ఏర్పాటు చేయాలనేది లక్ష్యం. కాగా, ప్రస్తుతం 1,37,000 సిఎస్సిలు పని చేస్తుండగా 2.50 లక్షలకు పెంచాలని ప్రయత్నిస్తున్నారు. లావాదేవీలన్నీ సురక్షితంగా నిర్వహించడానికి భారత ఎలక్ట్రానిక్ అండ్ ఐటి శాఖకు చెందిన ఇండియన్ కంప్యూటర్ ఎమర్జెన్సీ రెస్పాన్స్ టీం ఆధ్వర్యంలో 'సెక్యూర్ యువర్ పిసి ' అనే పోర్టల్‌ను నిర్వహిస్తుంది.

కేంద్ర ప్రభుత్వం చేపట్టిన డిజిటల్ ఇండియా కార్యక్రమాలు :

డిజిటల్ ఇండియా కార్యక్రమం అనేది భారత ప్రభుత్వం యొక్క ప్రతిష్టాత్మక కార్యక్రమం. భారతదేశాన్ని డిజిటల్ పరంగా శక్తివంతమైన సమాజంగా, నాలెడ్జి ఆర్థిక వ్యవస్థగా రూపాంతరం చేసే దార్శనికతతో రూపొందించబడింది.

డిజిటల్ ఇండియా - పునాదులు : డిజిటల్ ఇండియా అనేది వివిధ మంత్రిత్వ శాఖలు, విభాగాలను ఒకే గొడుగు కిందకు వచ్చే కార్యక్రమం. డిజిటల్ ఇండియా బ్రాడ్ బ్యాండ్ హైవేలు, మొబైల్ కనెక్టివిటికి సార్వ జనీన ప్రవేశం. పబ్లిక్ ఇంటర్‌నెట్ యాక్సెస్ ప్రోగ్రాం, ఇ-గవర్నెన్స్, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ద్వారా ప్రభుత్వాన్ని సంస్కరించడం, ఇ-క్రాంతి, ఎలక్ట్రానిక్ మార్గంలో సేవల బట్వాడా, అందరికీ సమాచారం, ఎలక్ట్రానిక్ తయారీ, ఉద్యోగాలకు ఐటి, త్వరిత దిగుబడి కార్యక్రమాలు మొదలైనవాటి వృద్ధికి సంబంధించి తొమ్మిది పునాదులకు మరింత ఊతం ఇవ్వాలనే ఆశయంతో భారత్ ముందుకు సాగుతోంది.

1) బ్రాడ్ బ్యాండ్ హైవేలు :

అందరికీ బ్రాడ్ బ్యాండ్ - రూరల్, అందరికీ బ్రాడ్ బ్యాండ్ - అర్బన్, నేషనల్ ఇన్ఫర్మేషన్ ఇన్ ఫ్రాస్ట్రక్చర్ (NII) పేరుతో 3. ఉపవిభాగాలున్నాయి.

2) అందరికీ బ్రాడ్ బ్యాండ్ రూరల్:

నేషనల్ ఆప్టికల్ ఫైబర్ నెట్వర్క్ కింద 2016 డిసెంబర్ నాటికల్లా 2,50,000 పంచాయతీలను తీసుకురానున్నారు. 'టెలి కమ్యూనికేషన్ల మంత్రిత్వశాఖ దీనికి నోడల్ ఏజెన్సీగా వ్యవహరిస్తుంది.

బి) అందరికీ బ్రాడ్ బ్యాండ్ – అర్బన్ :

సేవా బట్వాడా కోసం వర్చువల్ నెట్వర్క్ ఆపరేటర్లకు బాధ్యతలు అప్పగించారు. క్రొత్త పట్టణాభివృద్ధి కేంద్రాలు, భవనాలలో కమ్యునికేషన్ మౌలిక వసతులు తప్పనిసరి చేయబడ్డాయి.

సి) నేషనల్ ఇన్ఫర్మేషన్ ఇన్‌ఫ్రాస్టక్చర్ (NITI) :

వివిధ ప్రభుత్వ శాఖలలో పంచాయతీ స్థాయివరకు హైస్పీడ్ కనెక్టివిటీ మరియు క్లౌడ్ ప్లాట్ఫారంలను అందించడం కోసం NII దేశంలోని నెట్వర్క్. మరియు క్లౌడ్ మౌలిక వసతులను కలుపుతుంది. స్టేట్ వైడ్ఏరియా నెట్వర్క్(స్వాన్) నేషనల్ నాలెడ్జ్ నెట్వర్క్ (N K N), నేషనల్ ఆప్టికల్ ఫైబర్ నెట్వర్క్ (NOFN), గవర్నమెంట్ యూజర్ నెట్వర్క్ (GUN) మేఘరాజ్ క్లౌడ్ లాంటి నెట్‌వర్క్‌ను ఈ మౌళిక వసతుల భాగాలు కలిగి ఉంటాయి. రాష్ట్రం, జిల్లా, బ్లాక్, పంచాయితీ స్థాయిలలో 100, 50, 20,5. ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు / సేవా కేంద్రాలకు సమతల కనెక్టివిటీ కోసం సౌలభ్యం ఉంటుంది. ఎలక్ట్రానిక్, ఐటీ మంత్రిత్వశాఖ ఈ ప్రాజెక్టు నోడల్ శాఖగా ఉంటుంది.

2) మొబైల్ కనెక్టివిటి యూనివర్సల్ యాక్సెస్:

దేశంలో నెట్వర్క్ వ్యాప్తి కనెక్టివిటీలో వెలుతురులను నింపడంపై ఈ ప్రయత్నం దృష్టిసారిస్తుంది. దేశంలో సుమారు 55,619 గ్రామాలకు మొబైల్ కవరేజు లేదు. ఈశాన్య భారతంలో సమగ్ర అభివృద్ధి ప్రణాళికలో భాగంగా ఇప్పటివరకు మొబైల్ కవరేజి లేని గ్రామాలకు మొబైల్ కవరేజిని అందించటం ప్రారంభమవుతుంది. దశలవారీ గ్రామాలకు మొబైల్ కవరేజీ అందించబడుతుంది. 'టెలీకమ్యూనికేషన్లశాఖ నోడల్ శాఖగా వ్యవహారిస్తుంది. 2014–18 మధ్యలో ఈ ప్రాజెక్టు కోసం సుమారు 16 వేల కోట్లు వెచ్చించనున్నారు.

3) పబ్లిక్ ఇంటర్నెట్ యాక్సెస్ ప్రోగ్రాం :

దీనిలో రెండు ఉపవిభాగాలు

ఎ) కామన్ సర్వీసెస్ సెంటర్స్ (csc)

బి) పోస్ట్ ఆఫీసు మల్టీ సర్వీసెస్ సెంటర్స్ –

సిఎస్‌సి: మొత్తం 2,50,000 గ్రామపంచాయితీలను సి ఎస్ సి లుగా మార్చనున్నారు. దీనికి నోడల్ ఏజెన్సీ డిపార్ట్మెంట్ ఆఫ్ ఎలక్ట్రానిక్స్ అండ్ ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ (డిఇఐటివై).

POMSC : మొత్తం 1,50 000 తపాలా కార్యాలయాలను బహుళసేవా కేంద్రాలుగా మార్చాలని ప్రతిపాదించారు. ఈ పథకాన్ని అమలు చేసేందుకు తపాలశాఖ నోడల్ ఏజెన్సీగా ఉంటుంది.

4) ఇ – గవర్నెన్స్ సాంకేతికత ద్వారా ప్రభుత్వాన్ని సంస్కరించడం:

పత్రాలను తేలిగ్గా, వినియోగదారునికి బాగా అర్థమయ్యేలా తక్కువగా ఉండేలా చేసి, అవసరమైన సమాచారాన్ని సేకరించటం ఆన్‌లైన్ దరఖాస్తులు మరియు వాటిని తెలుసుకోవడం

దృవపత్ర, విద్యార్హత పట్టాలు, గుర్తింపు దస్తావేజులు తదితరాల కోసం ఆన్‌లైన్ నిక్షేపాలను వినియోగించటం తప్పనిసరి చేయాలి.

సేవలు మరియు ప్లాట్‌ఫారం సమ్మేళనాన్ని తప్పనిసరి చేయాలి. ఉదా. సేవా బట్వాడాకు వీలు కల్పించుటకు యూనిక్ ఐడెంటిటి అధారిటీ ఆఫ్ ఇండియా యొక్క ఆధార్ వేదికలు

డేటాబేస్ సమాచారం ఎలక్ట్రానిక్ రూపంలో ఉండాలి కాని మాన్యువల్ కాదు.

5) ఇ – క్రాంతి పథకం :

ఇ–క్రాంతి అనేది డిజిటల్ ఇండియాకు ముఖ్యమైన పునాది. దేశంలోని ఇ–గవర్నెన్స్, మొబైల్ గవర్నెన్స్, గుడ్ గవర్నెన్స్‌ల కీలక అవసరాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకొని కేంద్ర ప్రభుత్వం "పరిపాలనా రూపురేఖలు మార్చడం కోసం ఇ–గవర్నెనెను రూపాంతరం చేయడం' అనే దార్శనికతలో 25–3–2015న ఇ–క్రాంతి విధానం, కీలక అంశాలకు ఆమోద ముద్ర వేసింది.

*అన్ని క్రొత్త మరియు పస్తుతం కొనసాగుతున్న ఇ– గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులు, ప్రస్తుతం ప్రక్షాళన జరుగుతున్న ప్రాజెక్టులతో పాటు ఇక 'అనువాదం కాదు రూపాంతం వ్యక్తిగత సేవలు కావు . సమగ్ర సేవలు. ప్రతిస్థాయిలోనూ గవర్నమెంట్ ప్రాసెస్ రీఇంజనీరింగ్ తప్పనిసరి చేయడం, ఐ సి టి ఇన్‌ఫ్రాస్ట్రక్షర్ ఆన్ డిమాండ్ క్లౌడ్ బై డిఫాల్ట్, మొబైల్ ఫస్ట్, ఫ్లాస్ట్ ట్రాకింగ్ అప్రూవల్స్, ప్రమాణాలు యోగ్యతలను తప్పనిసరి చేయడం, 'భాష స్థానీకరణ', నేషనల్ జి ఐ ఎస్ (జియో స్పేషియల్ ఇన్ఫర్మేషన్ సిస్టమ్) సెక్యూరిటీ, ఎలక్ట్రానిక్ డేటా సంరక్షణ. ఇ – క్రాంతి కీలక సూత్రాలను అనుసరించాలి.

ఇ – క్రాంతి క్రింద 44 మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్టులు వివిధ దశలలో అమలు జరుగుతున్నాయి.

గమనిక : ఇ–లావాదేవీ లెక్కలు ఇ–తాళ్ (ఎలక్ట్రానిక్ ట్రాన్సాక్షన్ ఆగ్రిగ్రేషన్ అండ్ అనాలసిస్ లేయర్) పోర్టల్ నుండి, తీసుకోబడ్డాయి. ఇ – తాళ్ అనేది ఎంఎంపిలు సహా జాతీయ, రాష్ట్ర స్థాయి ఇ గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టుల కింద ఎలక్ట్రానిక్ లావాదేవీలకు సంబంధించిన గణాంకాల వ్యాప్తికి సంబంధించిన పోర్టల్ .అది దాదాపు తక్షణ ప్రాతిపదికన కాలానుగుణంగా వెబ్ ఆధారిత దరఖాస్తుల నుంచి లావాదేవి గణాంకాలను స్వీకరిస్తుంది. ఇ–తాళ్ లావాదేవీ లెక్కలను పట్టిక, గ్రాఫ్ రూపంలో సమర్పిస్తుంది.

విద్యారంగం కోసం సాంకేతికత – ఇ-విద్య :

అన్ని పాఠశాలలను బ్రాడ్ బ్యాండ్ తో కలపనున్నారు. ఉచిత వైఫైను అన్ని మాధ్యమిక, ఉన్నత పాఠశాలల్లో అందిస్తారు. (సుమారు 2,50,000 పాఠశాలలు దీని పరిధిలో ఉంటాయి) డిజిటల్ అక్షరాస్యతపై ఓ కార్యక్రమాన్ని జాతీయ స్థాయిలో నిర్వహించనున్నారు. భారీ ఆన్‌లైన్ ఓపెన్ కోర్సులను (MOOCs) ఇ-విద్యకోసం అభివృద్ధి చేసి వినియోగించనున్నారు.

ఆరోగ్యం కోసం సాంకేతికత – ఇ-ఆరోగ్య సంరక్షణ :

ఇ – ఆరోగ్య సంరక్షణ అనేది ఆన్‌లైన్ వైద్య సంప్రదింపులు – ఆన్‌లైన్ వైద్య రికార్డులు, ఆన్‌లైన్ మందుల సరఫరా, రోగి సమాచారం కోసం దేశవ్యాప్త మార్పిడీ తదితరాలను పరిధిలో ఉంచుతుంది. 2015 లో ప్రయోగాత్మక ప్రాజెక్టులను చేపట్టడంతో పాటు. మూడేళ్ళలో పూర్తిస్థాయి కవరేజిని అందించనున్నారు.

రైతుల కోసం సాంకేతికత:

రైతుల తాజా ధరల సమాచారాన్ని పొందేందుకు, ఆన్‌లైన్ ద్వారా ఇన్‌పుట్‌లను ఆర్డర్ చేసేందుకు, మొబైల్ బ్యాంకింగ్ ఆన్‌లైన్ నందు రుణం, పరిహారం చెల్లింపును పొందడానికి ఇది వీలు కల్పిస్తుంది.

భద్రత కోసం సాంకేతికత :

మొబైల్ ఆధారిత అత్యవసర సేవలు, విపత్తు సంబంధిత సేవలను పౌరులకు ఎప్పటికప్పుడనే ప్రాతిపదికన అందిస్తుంది. తద్వారా సకాలంలో ముందు జాగ్రత్త చర్యలు చేపట్టి ప్రాణ, ఆస్తి నష్టాలను తగ్గించుకోవచ్చు.

న్యాయం కోసం సాంకేతికత:

పరస్పరం పనిచేయగల క్రిమినల్ జస్టిస్ సిస్టంను పలు సంబంధిత అప్లికేషన్ వినియోగించటం ద్వారా పటిష్టం చేయగలరు. ఇ- కోర్టులు, ఇ- పోలీస్, ఇ- జైళ్ళ, ఇ – ప్రాసిక్యూషన్ వంటి వాటిని స్థాపించడం జరుగుతుంది.

ఆర్థిక సమ్మిళితం కోసం సాంకేతికత :

మొబైల్ బ్యాంకింగ్, మైక్రో – ఎటిఎం. కార్యక్రమం, తపాలా కార్యాలయాలను ఉపయోగించి ఆర్థిక సమ్మిలతాన్ని పటిష్టం చేయగలరు.

సైబర్ సెక్యూరిటీ కోసం సాంకేతికత:

దేశంలోపల సురక్షితమైన, సైబర్ స్పేస్ ఉండేలా చూసేందుకు నేషనల్ సైబర్ సెక్యూరిటీ కో- ఆర్డినేషన్ సెంటర్ ఏర్పాటులు చేయబడుతుంది.

6. అందరి కోసం సమాచారం:

ఏ) ఓపెన్ డేటా ప్లాట్‌ఫారం : ఇది ఉపయోగం పునరుపయోగం, పునఃపంపిణీ కోసం మంత్రిత్వశాఖలు, విభాగాల ద్వారా ఓపెన్ ఫార్మాట్ డేటాసెట్లను చురుగ్గా విడుదల చేసేందుకు వీలు కల్పిస్తుంది. సమచార ఆన్‌లైన్ హోస్టింగ్, దస్తావేజులు పౌరులకు సమాచారాన్ని బహిరంగంగా, సులభంగా అందుకునే వీలు కల్పిస్తుంది.

బి) సోషల్ మీడియా ద్వారా ప్రభుత్వం చాలా చురుకుగా పాలుపంచుకుంటుంది. పౌరులతో సమాచారాన్ని పరారుకోడానికి, సంభాషించడానికి ప్రభుత్వం సోషల్ మీడియా వెబ్ ఆధారిత వేదికల ద్వారా చాలా చురుగ్గాపాలు పంచుకుంటుంది. ప్రభుత్వంతో ఆలోచనలు సూచనలను పంచుకునే మాధ్యమం పరిపాలనలో పౌరులు భాగస్వాములయ్యేలా పాలుపంచుకోవడం కోసం ఈ వేదికను ప్రధాని మోడీ 2014 జులై 26న ప్రారంభించారు. ఇది సుపరి పాలనను తీసుకువచ్చేందుకు పౌరులు ప్రభుత్వం మధ్య ద్విమార్గ కమ్యూనికేషన్‌కు వీలు కల్పిస్తుంది.

సి) ఆన్‌లైన్ సందేశం : ఇ-మెయిల్స్, ద్వారా ప్రత్యేక వేడుకలు కార్యక్రమాలలో పౌరులకు ఆన్‌లైన్ సందేశం ఇవ్వడం

7) ఎలక్ట్రానిక్స్ తయారీ:

2020 నాటికి దిగుమతులు పూర్తిగా లేని విధంగా దేశంలో ఎలక్ట్రానిక్ తయారీని ప్రోత్సహిస్తుంది. దీనికై క్రింది చర్యలు చేపడుతుంది.

1) పన్ను విధింపుల ప్రోత్సాహకాలు

2) ఆర్థిక కొలమానం, ఖర్చు ప్రతికూలతలను తొలగించటం

3) దృష్టి కేంద్రీకరించిన రంగాలు-బిగ్ టిక్కెట్ అంశాలు

ఉదా: మొబైల్స్, మైకో ఎటిఎం, స్మార్టు కార్డులు మొ॥నవి.

4) ఇంక్యుబేటర్లు, క్లస్టర్లు

5) నైపుణ్యాభివృద్ధి, PHD ల పొడిగింపు

6) ప్రభుత్వ సంపాదన మొ॥వి.

8) ఉద్యోగాలకు ఐటి :

ఐటి, ఐటి ఆధారిత సేవల రంగాల్లో ఉద్యోగావకాశాలను అందుకొనుటకు అవసరమైన నైపుణ్యాలతో యువతకు శిక్షణను అందించటంపై దృష్టి సారిస్తుంది. దీనిలో 8 భాగాలున్నాయి.

1) చిన్న పట్టణాలు, గ్రామాలలో ఐటి శిక్షణ

2) వచ్చే 5 సం॥లలో ఐటి రంగం ఉద్యోగాలకై చిన్న పట్టణాలు, గ్రామాలలోని కోటి మందికి శిక్షణ ఇచ్చుట. దీనికి కేంద్ర ఐటి యువజన వ్యవహారాల మంత్రిత్వశాఖ నోడల్ ఏజెన్సీ

3) ఈశాన్య భారత రాష్ట్రాలలో IT / IT ఆధారిత సేవలు

4) ICT ఎనేబుల్ వృద్ధికి వీలుకల్పించడం కోసం ప్రతి ఈశాన్య రాష్ట్రంలోను BPO ను ఏర్పాటు చేయడంపై దృష్టి సారిస్తుంది. దీనికి ఎలక్ట్రానిక్స్ అండ్ ఐటి విభాగం (డైటి) నోడల్ ఏజెన్సీ

5) సేవా పంపిణీ ఏజెంట్లకు శిక్షణ.

6) ఐటి సేవలను బట్వాడా చేస్తూ సాగే సులభమైన వ్యాపారాలను నడిపేందుకు నైపుణ్యాభివృద్ధిలో భాగంగా 3 లక్షల సేవా బట్వాడాం ఏజెంట్లుకు శిక్షణ ఇవ్వడంపై దృష్టి కేంద్రీకరించుట .

7) టెలికాం మరియు టెలికాం సంబంధిత సేవలపై గ్రామీణ మానవ వనరులకు శిక్షణ.

8) తమ సొంత అవసరాలు తీర్చేలా టెలికాం సేవా సంస్థలకు చెందిన 5 లక్షల మంది గ్రామీణ సిబ్బందికి శిక్షణ ఇవ్వడంపై దృష్టి సారిస్తుంది. దీనికి టెలి కమ్యూనికేషనల శాఖ నోడల్ ఏజెన్సీ .

2.5. డిజిటల్ ఇండియా – ప్రభుత్వ సేవలు – ప్రయోజనాలు

1) సమర్ధవంతమైన ఆన్‌లైన్ ప్లాట్‌ఫామ్ గూర్చి చర్చించండి, చేయండి మరియు ప్రచారం చేయండి వంటి విధానాల ద్వారా ప్రజలను నిమగ్నం చేస్తుంది.

2) ప్రజలు ఆన్‌లైన్‌లో ఎక్కడైనా తమ పత్రాలు మరియు ధృవపత్రాలను సమర్పించడానికి అవకాశం ఉన్నందున శారీరక శ్రమను తగ్గిస్తుంది.

3) ఇది డిజిటల్ లాకర్ వ్యవస్థ అమలును సాధ్యం చేస్తుంది. ఇది భౌతిక పత్రాల వాడకాన్ని తగ్గించడం ద్వారా కాగితపు పనిని తగ్గిస్తుంది మరియు రిజిస్టర్డ్ రిపోజిటరీల ద్వారా ఇ-షేరింగ్‌ను ప్రారంభిస్తుంది.

4) ప్రభుత్వం నిర్దేశించిన వివిధ ఆన్‌లైన్ లక్ష్యాల సాధనకు తోడ్పడుతుంది.

5) ఇ-సంతకం సౌలభ్యం ద్వారా పౌరులు తమపత్రాలపై ఆన్‌లైన్‌లో డిజిటల్‌గా సంతకం చేయవచ్చు

6) ఇది ఇ-హాస్పిటల్ వ్యవస్థ ద్వారా ఆన్‌లైన్ రిజిస్ట్రేషన్, డాక్టర్ అపాయింట్‌మెంట్, ఫీజు చెల్లింపు, ఆన్‌లైన్ డయాగ్నస్టిక్ పరీక్షలు, రక్త పరీక్షలు మొదలైన ముఖ్యమైన ఆరోగ్య సంరక్షణ సేలను సులభంగా అందిస్తుంది.

7) దేశవ్యాప్తంగా ప్రభుత్వ లేదా ప్రైవేట్ సేవలన పౌరులకు సమర్ధవంతంగా అందించడానికి వీలు కల్పిస్తుంది.

8) నేషనల్ స్కాలర్‌షిప్ పోర్టల్ ద్వారా దరఖాస్తు ధృవీకరణ ప్రక్రియ మంజూరు మరియు పంపిణీ చేయడానికి అనుమతించడం వంటి ప్రయోజనాలను లబ్ధిదారులకు అందిస్తుంది.

9) మొబైల్‌లో వాయిస్, డేటా, మల్టీ మీడియా మొదలైన ఆన్‌లైన్ సేవల మెరుగైన న్విర్వహణ కోసం ఉపయోగపడుతుంది.

10) డిజిటల్ ఇండయా కార్యక్రమంలో సహాయం చేయానికి ఔట్‌సోర్సింగ్ విధానం యొక్క ప్రణాళికకూడా ఉంది.

11) సౌకర్యవంతమైన ఎలక్ట్రానిక్స్ ప్రోత్సాహానికి నేషనల్ ఫర్ ఫ్లెక్సిబుల్ ఎలక్ట్రానిక్స్ సహాయం చేస్తుంది.

12) అన్ని నగరాలు, పట్టణాలు మరియు గ్రామాలలో బ్రాడ్‌బ్యాండ్ వైఫైల ద్వారా ఒక్క మౌస్ క్లిక్‌తో ప్రపంచ స్థాయి సేవలను అందుబాటులో ఉంచుతుంది.

2.6. డిజిటల్ ఇండియా అమలుకు గల సమస్యలు / అడ్డంకులు

డిజిటల్ ఇండియా ప్రాజెక్ట్ అనేది ఇప్పటి వరకు ఉన్న అతిపెద్ద ప్రాజెక్టులలో ఒకటి, ఎందుకంటే ఇది అన్ని ప్రభుత్వ యంత్రాంగాలను మరియు విభాగాలను కార్యక్రమంలో భాగం చేస్తుంది. డిజిటల్ టెక్నాలజీ వాడకంతో నిజమైన, విలువలతో నిండిన ప్రజాస్వామ్యాన్ని సృష్టించడం దీని లక్ష్యం, 140 కోట్లకు పైగా భారతీయులను ప్రభుత్వంతో అనుసంధానిస్తుంది. తద్వారా పౌరులు ప్రయోజనాలను సత్వరం పొంది, సమస్యలను త్వరగా పరిష్కరించుకోవచ్చు. కాని ఈ పథకం అమలుకు కొన్ని అడ్డంకులు, సమస్యలు ఉన్నాయి. వాటిలో కొన్నింటిని ఈ క్రింది విధంగా పేర్కొనవచ్చు.

- 2,50,000 గ్రామపంచాయితీలను నేషనల్ ఆప్టికల్ ఫైబర్ నెట్‌వర్క్ ద్వారా కనెక్ట్ చేయడం అంత తెలికైన పనికాదు.
- ఈ ప్రాజెక్టు అడ్డంకులలో ఒకటి, ముఖ్యమైనది డిజిటల్ సేవల గూర్చి ప్రజలకు తగిన అవగాహన, అన్యాయం మరియు ఐటి అక్షరాస్యత
- డేటా భద్రత చాలా ముఖ్యం ఎందుకంటే డిజిటల్ మాద్యమం ఇప్పటికీ చాలా సురక్షితం కాదు, ఆర్థిక లావాదేవీల డేటా అపహరణ అనేది ఇప్పటికీ అతిపెద్ద సవాలుగా ఉన్నది.
- ఇంటర్‌నెట్ డెటా గూర్చిన సంపూర్ణ అవగాహన అందరికీ పూర్తిగా లేకపోవడం, భాషల అడ్డంకి కూడా ఒక సమస్య అప్లికేషన్లు పూర్తిగా ఆంగ్లంలో ఉండటం.
- అన్ని సమస్యలను సాంకేతికత పరిష్కరించలేదు.

నేషనల్ ఇనిస్ట్యూట్ ఫర్ స్మార్ట్ గవర్నమెంట్ (NISG) :

ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్ట్‌లోనికి ప్రముఖ ప్రైవేటు రంగాల ఔత్సాహికుల నుండి సామర్థ్యాలను మరియు మానవ వనరులను రాబట్టి ఒకచోట సమకూర్చి ఒక సంస్థ గత యంత్రాంగాన్ని అందించడానికి NISG

స్థాపించబడింది. ఈ గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టుల యొక్క ప్రధాన కేంద్ర సంభావీకరణ మరియు అభివృద్ధితోపాటు మానవ వనరుల సామర్థ్యాల నిర్మాణం మరియు ప్రత్యేక శిక్షణ వంటి అంశాలకు ఈ NISG సమస్త బాధ్యత వహిస్తుంది.

డిజిటల్ ఇండియా : డిజిటల్ ఇండియా అనేది వివిధ మంత్రిత్వ శాఖలు, విభాగాలను ఒకే గొడుగు కిందకు వచ్చే కార్యక్రమం. డిజిటల్ ఇండియా బ్రాడ్ బ్యాండ్ హైవేలు, మొబైల్ కనెక్టివిటికి సార్వ జనీన ప్రవేశం. పబ్లిక్ ఇంటర్‌నెట్ యాక్సెస్ ప్రోగ్రాం, ఇ-గవర్నెన్స్, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ద్వారా ప్రభుత్వాన్ని సంస్కరించడం, ఇ-క్రాంతి, ఎలక్ట్రానిక్ మార్గంలో సేవల బట్వాడా, అందరికీ సమాచారం, ఎలక్ట్రానిక్ తయారీ, ఉద్యోగాలకు ఐటి, త్వరిత దిగుబడి కార్యక్రమాలు మొదలైనవాటి వృద్ధికి సంబంధించి తొమ్మిది పునాదులకు మరింత ఊతం ఇవ్వాలనే ఆశయంతో భారత్ ముందుకు సాగుతోంది.

ఇ - క్రాంతి పథకం :

ఇ-క్రాంతి అనేది డిజిటల్ ఇండియాకు ముఖ్యమైన పునాది. దేశంలోని ఇ-గవర్నెన్స్, మొబైల్ గవర్నెన్స్, గుడ్ గవర్నెన్స్‌ల కీలక అవసరాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకొని కేంద్ర ప్రభుత్వం "పరిపాలనా రూపురేఖలు మార్చడం కోసం ఇ-గవర్నెనెను రూపాంతరం చేయడం' అనే దార్శనికతలో 25-3-2015న ఇ-క్రాంతి విధానం, కీలక అంశాలకు ఆమోద ముద్ర వేసింది.

అన్ని క్రొత్త మరియు పస్తుతం కొనసాగుతున్న ఇ- గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులు, ప్రస్తుతం ప్రక్షాళన జరుగుతున్న ప్రాజెక్టులతో పాటు ఇక 'అనువాదం కాదు రూపాంతం వ్యక్తిగత సేవలు కావు . సమగ్ర సేవలు. ప్రతిస్థాయిలోనూ గవర్నమెంట్ ప్రాసెస్ రీఇంజనీరింగ్ తప్పనిసరి చేయడం, ఐ సి టి ఇన్‌ఫ్రాస్ట్రక్చర్ ఆన్ డిమాండ్ క్లౌడ్ బై డిఫాల్ట్, మొబైల్ ఫస్ట్, ఫ్లాస్ట్ ట్రాకింగ్ అప్రూవల్స్, ప్రమాణాలు యోగ్యతలను తప్పనిసరి చేయడం, 'భాష స్థానీకరణ', నేషనల్ జి ఐ ఎస్ (జియో స్పేషియల్ ఇన్ఫర్మేషన్ సిస్టమ్) సెక్యూరిటీ, ఎలక్ట్రానిక్ డేటా సంరక్షణ. ఇ - క్రాంతి కీలక సూత్రాలను అనుసరించాలి.

ఇ - క్రాంతి క్రింద 44 మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్టులు వివిధ దశలలో అమలు జరుగుతున్నాయి.

ఓపెన్ డేటా ప్లాట్‌ఫారం : ఇది ఉపయోగం పునరుపయోగం, పునఃపంపిణీ కోసం మంత్రిత్వశాఖలు, విభాగాల ద్వారా ఓపెన్ ఫార్మాట్ డేటాసెట్లను చురుగ్గా విడుదల చేసేందుకు వీలు కల్పిస్తుంది. సమాచార ఆన్‌లైన్ హోస్టింగ్, దస్తావేజులు పౌరులకు సమాచారాన్ని బహిరంగంగా, సులభంగా అందుకునే వీలు కల్పిస్తుంది.

ఇ-లావాదేవీ లెక్కలు ఇ-తాళ్ (ఎలక్ట్రానిక్ ట్రాన్సాక్షన్ ఆగ్రిగ్రేషన్ అండ్ అనాలసిస్ లేయర్) పోర్టల్ నుండి, తీసుకోబడ్డాయి. ఇ - తాళ్ అనేది ఎంఎంపిలు సహా జాతీయ, రాష్ట్ర స్థాయి ఇ గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టుల కింద ఎలక్ట్రానిక్ లావాదేవీలకు సంబంధించిన గణాంకాల వ్యాప్తికి సంబంధించిన పోర్టల్ .అది దాదాపు తక్షణ ప్రాతిపదికన కాలానుగుణంగా వెబ్ ఆధారిత దరఖాస్తుల నుంచి లావాదేవి గణాంకాలను స్వీకరిస్తుంది. ఇ-తాళ్ లావాదేవీ

లెక్కలను పట్టిక, గ్రాఫ్ రూపంలో సమర్పిస్తుంది.

2.7. సారాంశం:

భారతదేశాన్ని డిజిటల్ సాదికార సమాజంగా మరియు జ్ఞాన ఆర్థిక వ్యవస్థగా మార్చడం డిజిటల్ ఇండియా కార్యక్రమం యొక్క ముఖ్య ఉద్దేశ్యం. ఈ కార్యక్రమం ప్రభుత్వ సేవలను ఎలక్ట్రానిక్ రూపంలో ప్రజలకు అందుబాటులో ఉంచుతుంది. ప్రభుత్వ సేవలను తప్పనిసరిగా ఎలక్ట్రానిక్ రూపంలో సమర్ధవంతంగా అందించి ప్రభుత్వం ప్రజల పట్ల బాధ్యతాయుతంగా వ్యవహరిస్తుంది. ప్రభుత్వ ఇంటిగ్రేటెడ్ అప్లికేషన్లు, ప్రామాణికతల ఆధారంగా, డేటా ప్రాతిపదికపై ప్రత్యేక ఐడీ మరియు ఇ-ప్రమాణాలు రూపొందించబడ్డాయి. మూడు ముఖ్య రంగాలపై డిజిటల్ ఇండియా యొక్క లక్ష్యాలు కేంద్రీకృతమై ఉన్నాయి. అవి (ఎ) ప్రతి పౌరునికి డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాల కల్పన (బి) డిమాండ్‌పై పాలన మరియు సేవలు (సి) పౌరుల డిజిటల్ సాధికారత. నూతన టెక్నాలజీ అభివృద్ధి ద్వారా దేశాన్ని విజ్ఞాన భారత్ తయారు చేయడం డిజిటల్ ఇండియా ప్రధాన లక్ష్యం. అందుకనుగుణంగా డిజిటల్ ఇండియా ప్రోగ్రామ్ ఇప్పటి వరకు ఉన్న వివిధ పథకాలను ఒకే చోటుకు చేర్చి, పునర్నిర్మించడంలో పాటు, కాలానుగుణంగా అమలు జరిగేలా చేస్తుంది.

2.8. ముఖ్య పదకోశం :

ఇ-గవర్నెన్స్ : జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రణాళికను అనుసరిస్తూ ఉమ్మడి సర్వీస్ పంపిణీ చేయడాన్ని ఇ-గవర్నెన్స్ అంటారు. ఈ విధానంలో సామాన్యుడి ప్రాధమిక అవసరాలను సరసమైన ఖర్చులతో వాస్తవికమైన సేవలను ఉన్నత సామర్థ్యంతో, పారదర్శకత, విశ్వసనీయతను కలిగి ఉంటుంది.

ఆధార్ : ఇది 12 అంకెలు, ఫోటో మరియు చిరునామాను కలిగి ఉన్న అధికారిక గుర్తింపు కార్డు. యూనిక్ ఐడెంటిఫికేషన్ ఆథారిటీ ఆఫ్ ఇండియా (యుఐడిఎఐ) ద్వారా అందించబడినది. భారతదేశంలో అన్ని ప్రాంతాలలోని వ్యక్తుల చిరునామా మరియు గుర్తింపునకు ఈ సంఖ్య సాక్షంగా పనిచేస్తుంది. బ్యాంకు ఖాతా, మొబైల్ సిమ్ కార్డు, ఉద్యోగులప్రావిడెంట్ ఫండ్, షేర్ మార్కెట్‌లో డిమాట్ అకౌంట్, పెన్షన్‌లు అనేక రకాల పబ్లిక్ సర్వీసుల నమోదుకు మరియు పొందడానికి ఈ నెంబరు గల కార్డు తప్పనిసరి చేసింది ప్రభుత్వం.

డిజిటల్ ఇండియా ప్లాన్ : సమాచార సాంకేతిక ఫలితాలను ప్రజలందరికి అందించడానికి భారత ప్రభుత్వం ఆమోదించిన ప్రణాళిక ఇది. ఖచ్చితంగా వేగంగా పారదర్శకంగా మరియ జవాబుదారీయుతమైన లక్షణాలతో ఐసిటిని వినియోగిస్తు ప్రభుత్వ పనులను మరియు సేవలను పూర్తి చేయడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఈ ప్రణాళిక, దేశంలోని మారుమూల ప్రాంతాలకు మరియు ప్రఎ

పబ్లిక్ సర్వీసులు గార్యంటీ పంపిణీ చట్టం : పౌరునికి రాజ్యంగం మరియు ఇతర చట్టాలు కల్పించిన వస్తుసేవలను అందించడానికి ఏర్పాటు చేసిన చట్టమే ఇది. సిటిజన్ చార్టర్‌కు చట్టబద్దతను కల్పిస్తూ 23

రాష్ట్రాలుఈ చట్టాలను ఆమోదించాయి. ఖచ్చితమైన సమయంలోగా అనేక రకాల సేవలను పౌరులకు కనీస రుసుముతో అందిస్తున్నాయి.

2.9. స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానము వ్రాయుము.

1. ప్రభుత్వ సేవల పంపిణీపై ఒక వ్యాసం వ్రాయండి.

2. కేంద్ర ప్రభుత్వ డిజిటల్ ఇండియా పథకం ద్వారా చేపట్టే కార్యక్రమాలు తెలుపండి.

II ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సమాధానము వ్రాయుము.

3. ప్రభుత్వ సేవల గూర్చి ఒక లఘు వ్యాఖ్య వ్రాయుము.

4. డిజిటల్ ఇండియా కార్యక్రమ లక్ష్యాలు తెలుపుము.

5. డిజిటల్ ఇండియా ప్రయోజనలను తెలుపుము.

2.10. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. Annual Report, 2004-05, Department of Information Technology, Government of India.
2. Cabinet Office, 1999, Modernising Government, Cm 4310, Stationery Office, London.3.
3 Chatillon, G., 2004, Electronic Government in France, in Martin Eifert and Jan Ole Puschel, (eds.), National Electronic Government, Routledge, New York.
4 Comptroller and Auditor General, 2002, Better Public Services through E-Government, Report submitted to House of Commons in Session 2001-02: 4 April 2002, The Stationery Office, London.
5 Dror, Y., 1990, Democratic Reformcraft, Working Paper, European Institute of Public Administration, Maastricht, Netherlands.
6 Dubey, M., 2003, Less Paper Governance, Paper Presented at EROPA Conference, New Delhi.

పాఠం – 3

ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనా సిద్ధాంతాలు

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠం అభ్యసించిన తరువాత ఈ కింది విషయాలు బోధపడతాయి.

- సమాచార సాంకేతికత ప్రధాన విచారధార
- వికేంద్రీకరణ / ప్రజాస్వామికీకరణ సిద్ధాంతం లక్షణాలు
- విచ్ఛిన్న సిద్ధాంత విశ్లేషణ
- సమాజ సాంకేతిక వ్యవస్థా సిద్ధాంత ప్రాముఖ్యత
- ప్రపంచ సమ్మిళిత సిద్ధాంత విశిష్టత

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం :

3.1 పరిచయం

3.2 హెన్రీ మింట్జ్ బర్గ్

3 .3 ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలన ప్రధాన విచార ధార

3.4 ఏకేంద్రీకరణ / ప్రజాస్వామికీకరణ సిద్ధాంతం.

3.5 విచ్ఛిన్న సిద్ధాంతం

3.6 సమాజ సాంకేతిక వ్యవస్థా సిద్ధాంతం

3.7 ప్రపంచ సమ్మిళిత సిద్ధాంతం

3.8 సారాంశం

3.9 ముఖ్య పదకోశం

3.10 స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు

3.11 ఉపయుక్త గ్రంథాలు

3.1 పరిచయం :

మిలీనియం ప్రారంభానికి ముందు ఇ-గవర్నెన్స్ ఉద్భవించింది. డిజిటల్ గవర్నెన్స్ ఇటీవలి కాలంలో ప్రారంభించబడింది. స్టోకర్ (1998) ప్రకారం, గవర్నెన్స్ అనేపదం 'ప్రభుత్వం' అనే పదానికి పర్యాయపదంగా

చెప్పవచ్చు. ఆదేశాలకు అనుగుణంగా సామూహిక చర్యలకు కావలసిన పరిస్థితులను సృష్టించడం దీని ఉద్దేశం. కొంతమంది రచయితలు పౌరుల పాత్రకు ప్రాధాన్యమిచ్చే ఇ-గవర్నమెంట్ యొక్క కొత్త దిశను సూచించడానికి ఇ-గవర్నెన్స్ మరియు డిజిటల్ గవర్నెన్స్ రెండింటిని పరస్పరం ఒకదాని స్థానంలో ఒకటి మార్చుకుంటారు. మరికొందరు డిజిటల్ గవర్నెన్స్ ను ఇ-గవర్నెన్స్ నుండి వేరుచేస్తారు. ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రధానంగా ఒక రాష్ట్రంలోని పౌరులకు సమాచారం మరియు ఆన్-లైన్ లావాదేవీల సేవలను ప్రభుత్వం అందించడాన్ని సూచిస్తుంది. మరోవైపు, డిజిటల్ గవర్నెన్స్ ప్రజల భాగస్వామ్యం మరియు పౌరులుగా వారి పాత్రపై దృష్టి పెడుతుంది. ఈ విషయాలన్నిటిపై కొంత ఎక్కువ అవగాహన రావాలంటే ముందుగా గవర్నెన్స్ సిద్ధాంతాన్ని మరియు ఇ-గవర్నెన్స్ సిద్ధాంతాలను తెలుసుకోవాలి.

సమాచార సాంకేతికతకు, సమాచార వ్యవస్థలకు సిద్ధాంతాలు రాయడం అనేది చాలామందికి మింగుడు పడని సమస్యగా ఉంటుంది. సిద్ధాంత నిర్మాణం అనేది సామాజిక శాస్త్రాలలో ఒక పెద్ద సమస్య, ప్రత్యేకించి వివిధ శాస్త్రాలైన సాంకేతిక శాస్త్రం, సామాజిక, రాజకీయ, ఆర్థిక శాస్త్రాల మేళవింపుగా ఉన్న ఎలక్ట్రానిక్ గవర్నెన్స్, సమాచార వ్యవస్థలపై సిద్ధాంత నిర్మాణం మరింత జటిల సమస్య. 1990వ దశకం నుంచి దాదాపు రెండు దశాబ్దాలపాటు సమాచార సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో జరిగిన మార్పులు ప్రతివ్యవస్థను మార్పు దిశగా వేగవంతం చేశాయి. జి. డేవిడ్ గార్సన్ తన రచనలలో ఈ సిద్ధాంతాల గురించి పరికల్పనలు చేశారు. సామాజిక నిర్మాణంపై పాలనా వ్యవస్థలపై అత్యధిక ప్రభావం చూపిన సమాచార సాంకేతికత గురించి గార్బన్ అనేక అధ్యయనాలు చేసి కొన్ని సిద్ధాంత ప్రతి పాదనలను మన ముందు ఉంచాడు ఈ పాఠంలో మనం చెప్పుకునే అంశాలన్నీ ప్రత్యక్షంగా కార్బన్ వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాల నుంచి సేకరించినవి.

3.2 హెన్రీ మింట్జ్ బర్గ్ :

గత శతాబ్దానికి చెందిన ప్రముఖ మేనేజ్ మెంట్ (నిర్వహణ) పండితులలో హెన్రీ మింట్జ్ బర్గ్ ఒకరు. ఈ మేధావి చాలా సముచితమైన ఒక ప్రశ్నను అడిగారు. ఆ ప్రశ్న ఏమిటంటే, పరిపాలన యొక్క అస్పష్టమైన సంభావ్యత ప్రారంభ బిందువును కనుక మనం గుర్తిస్తే, ఈ సంభావిత బిందువు గందరగోళానికి తావులేకుండా వెలుగునిచ్చేందుకు మనం పాలనను ఎలా నిర్వహించాలి మరియు నడిపించాలి అని అడగవచ్చు. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పడానికి మింట్జ్ బర్గ్ ఐదు నమూనాలను విమర్శనాత్మకంగా చర్చించారు. అవి ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

i) ప్రభుత్వం ఒక యాంత్రికమైన నమూనా (The govemment – as – machine model) :

ఈ సమాదానా ప్రకారం, ప్రభుత్వం అన్ని రకాల నియమాలు, నిబంధనలు మరియు ప్రమాణాలతో ఆధిపత్యం వహించే యంత్రంగా పరిగణించబడుతుంది. ఈ శతాబ్దంలో ప్రారంభించిన ఈ నమూనా ప్రజాదరణ పొందినప్పటికీ, ఇది, వ్యక్తిగత చర్యలకు దశ్వత మరియు ప్రతిస్పందనను లేకపోవడంతో తగిన పేరుగాంచాలేదు.

ii) ప్రభుత్వం ఒక నెట్-వర్క్ (అల్లిక) నమూనా గా భావించుట (The govemment – as – network model) :

ఈ నమోనా పైన పేర్కొన్న యాంత్రిక నమూనాకు విరుద్ధంగా ఉంటుంది. ఇది ప్రభుత్వాన్ని ఒక దానితో ఒకటి ముడిపడి ఉన్న వ్యవస్థగా సూచిస్తుంది. సమస్యలు తలెత్తినప్పుడు మరియు అనధికారిక ప్రసార మార్గాల ద్వారా

అనుసంధానించబడినప్పుడు వీటిని పరిష్కరించేందుకు రూపొందిచబడిన తాత్కాలిక సంబంధాల యొక్క సంక్లిష్టమైన నెట్-వర్క్ గా దీనిని చెప్పవచ్చు. ఈ నెట-వర్క్ కనెక్ట్ చేయడానికి, కమ్యూనికేట్ చేయడానికి మరియు సహకరించడానికి ఉద్దేశించబడింది. అయితే ఈ నమూనా కూడా హోలోగ్రాఫిక్ గా ఉంటుంది. దీనిలో భాగాలు మొత్తంగా పనిచేస్తాయి. వ్యక్తిగత ప్రాజెక్టులు పరస్పర సంబందం ఉన్నా ప్రాజెక్టుల లింక్ లో పనిచేస్తాయి.

iii) పనితీరు సమాత్రం నమూనా (The Performance - Control model):

ఈ నమూనా ప్రభుత్వాన్ని వ్యాపారం లాంటి దానికంటే ఎక్కువగా ఉహిస్తుంది. ఈ మోడల్ అంతా సంస్థ వ్యాపార యూనిట్లు కలిగి ఉంటుందని ఊహిస్తుంది. వాటి నిర్వాహకులు బాధ్యత వహించే పనితీరు లక్ష్యాలను కేటాయించారు. మరొక అంశం ఏమిటంటే ఈ నమూనా తాను మరింత కేంద్రీకరించబడటానికి, అది వికేంద్రీకరణం చెందుతుంది. అలాగే అది బిగించే క్రమంలో వాడబతుంది. ఇది వశ్యత (సరళత్వం), సృజనాత్మకత మరియు వ్యక్తిగత చొరవ యొక్క వ్యయంతో వస్తుంది.

iv) వర్చువల్ గవర్నమెంట్ మోడల్ (Virtual Government model):

యాంత్రికపరమైన నమూనా పరిమితులను అధిగమించడానికి మరియు ప్రజలకు మెరుగైన సేవలను అందించడానికి ప్రైవేటీకరణ, ఒప్పందం చేసుకోవడం మరియు చర్చలు జరపడం వంటి మార్గాలను వర్చువల్ నమూనా చేపడుతుంది. ఈ నమూనా ప్రకారం మైక్రోస్ట్రక్చర్లు ఇకపై ప్రభుత్వంలో ఉండవు. అయితే ఈ రకమైన పనులన్నీ ప్రైవేటు రంగంలో జరుగుతాయి.

v) నార్మేటిటివ్ – కంట్రోల్ మోడల్ (Normative Control model):

పైన పేర్కొన్న ఇతర నమూనాలతో పోలిస్తే ఈ నమూనా నిర్మాణం మరియు సిస్టమ్లకంటే ఎక్కవ విలువలు మరియు నిబంధనలను కలిగి ఉంటుంది. ఈ నమూనా ఐదు ముఖ్యమైన అంశాలను కలిగి ఉంటుంది.

a) ఎంపిక :

వ్యక్తులు కేవలం ఆధారాలతో కాకుండా, వారి విలువలు మరియు వైఖరుల ద్వారా ఎంపిక చేయబడతారు.

b) సాంఘికీకరణ :

ఈ మూలం ఏకీకృత సామాజిక వ్యవస్థకు అంకితమైన సభ్యత్వాన్ని నిర్ధారిస్తుంది.

c) మార్గదర్శకత్వం :

మార్గదర్శకత్వం అనేది విదించబడిన ప్రణాళికల ద్వారా కాకుండా ఆమోదించబడిన సూత్రాల ద్వారా, లక్ష్యాల ద్వారా కాకుండా దర్శనాలద్వారా నిర్ణమవుతుంది.

d) బాద్యత :

సభ్యులందరూ బాద్యతను పంచుకుంటారు. దాని వారు అనుభవంతో పాతుకుపోయిన క్రాఫ్ట్ స్టైల్ లను అభ్యసించే నాయకుల ద్వారా వారు విశ్వసనీయంగా మరియు మద్దతుగా భావిస్తారు.

తీర్పు :

సేవ పొందిన గ్రహీతలతో సహా అనుభవజ్ఞులైన వ్యక్తులచే పనితీరు నిర్ణయించబడుతుంది. వీరిలో కొందరు ప్రతినిధి పర్యవేక్షణ బోర్డులలో కూర్చుంటారు.

3.3 ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలన ప్రధాన విచారధార :

సామాజిక శాస్త్రాల సిద్ధాంతాలన్ని గతంలో ఉన్న అనుభవాల ఆధారంగా భవిష్యత్తును ఊహించగలిగినవే. సమాజంపై సమాచార వ్యవస్థల ప్రభావం గురించి అనేక మంది రచయితలు తమ వ్యాఖ్యానాలు చేశారు. ఈ వ్యాఖ్యానాలన్నింటినీ ఒక దగ్గర చేరిస్తే నాలుగు విచారధారలుగా వీటిని విభజించవచ్చు. మొదటగా సమాచార సాంకేతికత ప్రభుత్వం, వ్యాపారం, విద్యలతో పాటు అన్ని రకాలుగా మానవ జీవితాన్ని ప్రభావిత పరచిందనే వారం నుంచి వచ్చిన సిద్ధాంతం 'వికేంద్రీకరణ/ ప్రజాస్వామ్యీకరణ ఈ సిద్ధాంతం సమాచార సాంకేతికతను ఒక ప్రగతిశీల విధానంగా పరిగణిస్తుంది. రెండవ సిద్ధాంతమైన విచ్ఛిన్న సిద్ధాంతం మొదటి సిద్ధాంతానికి వ్యతిరేకంగాను, సమాచార సాంకేతికత సృష్టించే నష్టాలను తెలియజెబుతుంది. మూడవ సిద్ధాంతమైన సమాజ సాంకేతిక వ్యవస్థ సిద్ధాంతం మొదటి, రెండవ సిద్ధాంతాలని కలుపుకుని లాభనష్టాలు రెండింటిని వివరిస్తుంది. కాగా నాల్గవ సిద్ధాంతమైన ప్రపంచ సమ్మిళిత సిద్ధాంతం ఆశవాహ / నిరాశావాహ భావనలను పరివర్తన చేస్తూ భవిష్యత్తుకు అవసరమైన సూత్రీకరణలు చేస్తుంది. ఈ విచారధార సమాచార వ్యవస్థలు సామాజిక ఆర్థికశక్తుల బలోపేతానికి ఏ విధంగా కృషి చేస్తుందో విశ్లేషిస్తుంది.

3.4 వికేంద్రీకరణ / ప్రజాస్వామికరణ సిద్ధాంతం :

వ్యవస్థా సిద్ధాంతాలపై, ప్రభుత్వ పాలనలపై విస్తృత ప్రభావం చూపిన సమాకార సాంకేతికత సకారాత్మక భావనలను తెలిపే సిద్ధాంతం వికేంద్రీకరణ/ ప్రజాస్వామ్యీకరణ సిద్ధాంతం, సమాచార సంకేతిక విప్లవం వ్యవస్థలలో నియంత్రణావధిని విస్తృతపరచి ప్రజాస్వామీకరణ చేస్తుంది. అధికార వ్యవస్థకు పునాది అయిన విజ్ఞానాన్ని కూడా సమాచార సాంకేతికత విస్తృతపరుస్తుంది. ప్రజలు తమకు అవసరమైన సమాచారాన్ని ఆనలైన్ ద్వారా తెలుసుకుంటారు. వ్యాపారస్థులు మార్కెట్ల అనుసంధానత ద్వారా ప్రపంచ పోకడలను ఉత్పత్తుల రంగంలో మార్పులను, మార్కెట్ అవసరాలను త్వరితంగా గ్రహిస్తారు. నూతన డిజిటల్ ప్రపంచంలో అవధులు లేని విజ్ఞానం భౌతిక పరిమితులను దాటి ప్రమాణిస్తుంది. పారిశ్రామిక విప్లవం తెచ్చిన మార్పుల కంటే ఇది ప్రజలకు ఎంతో మేలు కలిగిస్తుంది.

ఈ రకమైన ఆశావాహక ధోరణిని అనేక మంది రచయితలు 1940-60 మధ్య కాలంలో వెలిబుచ్చారు. వెన్నెర్ రూష్ (1945), డగ్లస్ ఎంజెల్ బార్ట్ (1960), మార్షల్ మెకులహన్ (1964) తమ అధ్యయానాలలో కంప్యూటర్ టెక్నాలజీ నిర్ణయీకరణను ప్రభావితపరచే పద్ధతిని ఊహించారు. ప్రపంచమే ఒక కుగ్రామం కాబోతుందని వారు ప్రకటించారు. ఆల్విన్ ట్యాపలర్ 1980) లో రచించిన థర్డ్ వేవ్ టెలికమ్యూనికేషన్ల రంగంలో వచ్చే విప్లవాలను, అవి కల్పించే సాధికారతను తెలిపాడు. 'ప్రజాస్వామ్య సమాచార వ్యవస్థ,' 'ఎలక్ట్రానిక్ ప్రజాస్వామ్యం' అనే పదాలు మూడు దశాబ్దాలకు ముందే వాడుకలోకి వచ్చాయి. విధానాల నిర్ణయాలలో, ఓటర్ల స్వభావం పై ఎలక్ట్రానికి చర్చా సమూహాలు ప్రభావం తక్కువేమీ కాదు. ప్రజాబాహుళ్యం టీవీలపై చూపుతున్న మక్కువతో దాని ప్రభావం ఎంతమాత్రం

తక్కువగా అంచనా చేయడానికి వీలులేదు. వ్యక్తుల స్వయం సామర్థ్యాలు, శక్తియుక్తులను ఈ సమాచార విప్లవం ఎన్నో రెట్లు. పెంచిందనడంలో సందేహం లేదు ఇంటర్నెట్ ప్రభావంలో డిజిటల్ సమూహాలు. ఇ– మెయిల్ సంబంధాలతో తనకు తెలియని నూతన ప్రపంచంలోకి వ్యక్తులు ప్రవేశిస్తున్నారు.

వ్యవస్థా స్థాయిలో చూసినప్పుడు ఈ సిద్ధాంతం ప్రైవేటు వ్యవస్థలకేగాక ప్రభుత్వ వ్యవస్థలకు కూడా ఉపయోగ పడుతుంది. (ఫ్రెడరిక్ టేలర్ శాస్త్రీయ నిర్వహణ , మాక్స్ వెబర్ ఉద్యోగిస్వామ్యం' కేన్రీ ఫార్డ్ అసెంబ్లీ లైన్' మొదలైన వ్యవస్థా సిద్ధాంతాలు సాంప్రదాయ పద్ధతిలో వ్యవస్థ నడిచే తీరును తెలుపుతాయి. పైరచయితలు చెప్పిన మితవ్యయ సిద్ధాంతాన్ని సమాచార విప్లవం వాస్తవ రూపంలో అమలుచేసి వ్యవస్థ సామర్థ్యాన్ని పెంచి వేసింది. సమాచార విప్లవం ఏ విధంగా ప్రభుత్వ పాలనను ప్రభావితం చేసిందనే విసశయాని రేసేనడేలేరే థాంప్సన్ (1996) ఈ కింది విధంగా సిద్ధాంతీకరించారు.

1. ప్రభుత్వ సర్వీసులు, మార్కెట్ విధానంలో వచ్చిన నియంత్రణ సామర్థ్య పెంపుదల,
2. కేంద్రీకృత స్థాయిలో గతంలో ఉండే వనరుల పంపిణీని సమాచార విప్లవం వికేంద్రీకృత స్థాయిలో ఆయా ప్రాంత అవసరాలను బట్టి వాస్తవాల ఆధారంగా చేయడం,
3. విది ఆధారిత వ్యవస్థల స్థానంలో బహుళ విషయ వ్యక్తులు సమూహాలుగా పనిచేయడం క్రమానుగత– శ్రేణి వ్యవస్థలవలే కాకుండా లాంచనేతర సముహుగా పనులు నిర్వర్తించడం.

ఈ ఇరువురు రచయితలు సమాచార విప్లవ ప్రయోజనాలను పరిపూర్తిగా సమర్థిస్తూ ఆర్థిక వ్యవస్థలలో వచ్చిన సమూల మార్పులను మార్కెటింగ్, ఉత్పత్తి, వనరుల వినియోగం చిన్నచిన్న వ్యవస్థలలో సక్రమంగా జరగడాన్ని ఉదాహరణలుగా చూశాడు. ఉద్యోగస్వామ్య విప్లవం ఏ విధంగా ప్రభుత్వ పాలనా వ్యవస్థల కూర్పు, ఏర్పాట్లను నిర్దేశించిందో, అదేవిధంగా సమాచార విప్లవం ప్రభుత్వ వ్యవస్థల పునర్వ్యవస్థీకరణకు, ప్రజల అవసరాలను తీర్చే విధానంలో వేగవంతమైన పద్ధతులకు, పనిని చేయడంలో నూతన అన్వేషణలకు, వ్యవస్థలో ఉండే వ్యక్తులు తమ అభిప్రాయాలు, స్వతంత్రంగా వేల్లడించడానికి, నూతన సమాచార సంస్కృతి బాటలు వేసింది. ప్రస్తుతం ఉన్న సమాజంస్థానే పని, ఉత్పత్తి,సేకరణ, వినోదం, విధ్య, అవసరాల స్థిరీకరణ వంటి అన్ని అంశాలలో వ్యక్తుల ముఖాముఖి ప్రస్థావనలు లేకుండానే ఒక యధార్ద సమాజాన్ని సృష్టించింది. ఆర్గ్గరిష్ ఇతరులతో కలిసి (1998) యదార్ధ సమాజ ఏర్పాటులో ఉన్న నాలుగు చోదకశక్తులను గుర్తించారు.

1. వస్తుసేవల నిర్వహణలో ఉన్న అకౌంటింగ్, రిసిప్ట్స్, చెల్లింపులు, రవాణా పద్ధతి, ఉత్పత్తి, టాక్స్ . చెల్లింపులు మొదలైన అనేక అంశాలను ఎలక్ట్రానిక్ పద్ధతిలో ఆన్లైన్ ద్వారా జరపడం.
2. 21వ శతాబ్దంలోని ప్రపంచ పోటీ వ్యవస్థలో ప్రతి దేశం 'వైరడ్ నేషన్' (Wired Nationa)గా గుర్తింపు 'పొందాలనే తాపత్రయం కృషి.

3. ప్రభుత్వ, ప్రైవేట్ వ్యవస్థలలోనే కాక, ప్రతి చదువుకున్న వ్యక్తి కంప్యూటర్ను నేర్చుకోవడానికి, వాడడానికి ప్రయత్నించడం. తమ పిల్లలందరికి చిన్నప్పటి నుంచి కంప్యూటర్ విద్య అందించే ప్రయత్నం చేయడం

4. సాంకేతికతలో వచ్చిన మార్పులు తప్పనిసరిగా ఒక యధార్ధ సమాజాన్ని సృష్టించడం మాత్రమేగాకుమొత్తం సమాజాన్ని ఆ వైపుగా మార్చే ప్రయత్నంలో వీడియో కౌన్సిలింగ్, గ్రూప్ వేర్, ఇంటర్నెట్టెక్నాలజీ రానురాను తక్కువ ధరలకు లభ్యం కావడం.

సమాచార విప్లవం వ్యవస్థలలోని క్రమానుగత శ్రేణి, ఆజ్ఞా ఏకత్వం, నియంత్రణావధి వంటి సూత్రాలను సవాలు చేయడమేగాక ఈ విధి వ్యవస్థలు అభివృద్ధికి అడ్డంకిగా ఉన్నాయని గుర్తించేలా చేసింది పోటీ ప్రపంచంలో ముందుకు పోవడానికి బహుళ శాస్త్రాలలో నిష్ణాతులైన వ్యక్తులు అవసరాన్ని తెలిపింది.

ప్రజాస్వామిక విశేంద్రీకరణ సిద్ధాంత వ్యవస్థా జీవితంలో ప్రజాస్వామికీకరణను గుర్తించింది. మేధోశక్తి క్రమానుగతశ్రేణి ఆధారంగా ఉంటుందని. అదే సామర్ధ్యానికి సూచన అని చెప్పిన పద్ధతిని తిరగదొడినధి కింది స్థాయిలో ఉండే ఉద్యోగులు కూడా వెలిబుచ్చే స్వతంత్ర అభిప్రాయాలను గుర్తించడం, వారికి ఆ స్వేచ్ఛను ఇవ్వడం, మెయిల్ ద్వారా బ్లాగుల ద్వారా భావాలను వ్యక్తపరచడం వంటివి, అధికార పరంపర ఆధారంగా ఉండే వ్యవస్థలను గాక సృజనాత్మకతను గౌరవించే దిశగా, అందుకు వేసులుబాటు కల్పించే స్థాయిని ముందుకు తెచ్చింది. బ్రమాన్ (1994) అభిప్రాయం ప్రకారం 'పట్టిష్టయుతంగా నిర్మించిన ఆన్లైన్ సమాచార వ్యవస్థ, ఓటరు సమాచారాన్ని రాజకీయ సమాచారాన్ని ముందు ఉంచడమేగాక ప్రభుత్వంతో ప్రజల భాగస్వామ్యాన్ని పెంపొందింపజేస్తుంది. "సమాజంలో జరిగి కంప్యూటరైజేషన్ సామాజిక ఆర్థిక అభివృద్ధికి దోహదపడుతుంది. పారిశ్రామిక ప్రగతి "సంబంధించినది మాత్రమేగాక ప్రజలకు దూరవిద్య ఆవకాశాలను కల్పించగలుగుతుంది. సమాచార లభ్యత, పారదర్శ కత ప్రజాస్వామికీకరణను వేగవంతం చేయడమేగాక పటిష్టపరుస్తుంది. పోటీ ప్రపంట్ వ్యవస్థలలో సాంకేతికం పోటీ కూడా ఒకటీ. ఈ క్రమంలో అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు చెందిన దేశాల మధ్య తేడాలున్నప్పడికీ అన్ని దేశాలు. కంప్యూటరీకరణ చేయడం ద్వారా ప్రజాస్వామికీకరణకు కూడా సాధించవచ్చని ఈ సిద్ధాంతం భావిస్తుంది.

3.5 విచ్ఛిన్న సిద్ధాంతం (Dystopain Theory):

విచ్ఛిన్న సిద్ధాంతం సమాచార సాంకేతికత సమాజంపై చూపే పరిమితులను కలుగజేసే నష్టాలను విశ్లేషిస్తుంది. విచ్ఛిన్న (డిస్టోపియన్) పదమే 19వ శతాబ్దంలోని బ్రిటిష్ పనిచారుఅప్పుడే కొత్తగా వస్తున్న యంత్రాలను తమకు అడ్డుగా భావించి ధ్వంసం చేసే విధానం ఆధారంగా వాడబడింది. లుడి టైస్ అని వీరిని పిలిచేవారు. నూతన యంత్రాలు శ్రామికుల అవసరాన్ని తగ్గించేవి. వీటిని కార్మికులు బాహాటంగా వ్యతిరేకించి రాత్రి సమయాలలో ధ్వంసం చేసేవారు. ఈ క్రమం ఎంగిల్స్ రచించిన బ్రిటిష్ కార్మికుల స్థితిగతులు అనే పుస్తకంలో వివరించబడింది. సాంకేతికత సమాజంపై చూసే దుష్పరిణామాలను, నెలకొల్పే అశాంతిని ఈ ఘటనలు తెలుపుతాయి. సమాచార వ్యవస్థల ఏర్పాటు కూడా సమాజంలో అశాంతిని, వైరుధ్యాలను సృష్టిస్తుందని జార్జి ఆర్వెల్ (1914) తన నవలడిస్టోపియన్'లో తెలిపాడు.

సమాచార ఆధారితంగా ఏర్పడే సమాజంలో అధికారం కొన్ని శక్తులకు ప్రత్యేకించి సాంకేతికతను త్వరగా అలవర్చుకున్న శిష్టజన వర్గాల చేతుల్లోకి వెళ్ళి, సామాన్య ప్రజానీకం మరింతగా వెనుకబాటుకు గురవుతారు. ఒక రకంగా చెప్పాలంటే సాంకేతిక జాత్యహంకారం మొదలవుతుంది. శిష్టజన్, ఉన్నత వర్గాలు కంప్యూటరైజ్డ్ వ్యాపారం, విద్య, వినోదం, రక్షణ మొదలైన సౌకర్యాలు కలిగి ఉంది. పేద వర్గాలు ఈ అత్యాధునిక క్రమం నుంచి దూరమవుతారు. ఈ ప్రక్రియ కొనసాగి సమాజంలో శక్తివంతమైన మార్కెట్ శక్తులు, రాజకీయ వర్గాలు కలిపి సమాచార అసమానత్వం ఏర్పరుస్తారు.

విచ్ఛిన్నవాద భావన ప్రకారం వ్యక్తులు కూడా కంప్యూటర్లతో పనిచేయడంలో నెమ్మదిగా పరాయీకరించి బడతారు. ఈ నిరంతర సాంకేతిక ఉపయోగితాక్రమం వ్యవస్థలలో కంప్యూటరీకరణ సంబంధాలు కలిగించి ధరోత్నా హాన్ని దెబ్బతీస్తుంది. ప్రజలతో సంబంధాలు కంప్యూటర్ల ద్వారానే జరగడంతో మానవ సంబంధాలు దెబ్బతిని మాదవ సమస్యల పట్ల స్పందించే తత్వాన్ని ఉద్యోగస్థులు కోల్పోతారు. మనిషి ఆలోచనలను, భావాలను, స్పందనలను నియంత్రించే స్థితికి సాంకేతికత చేరుకుంటుంది. సామాజిక విలువలకు దూరంగా మనిషి ప్రయాణించి పరాయీకరణ. చెంది తన అస్తిత్వం నుంచి వేరుపడతాడు. కంప్యూటర్ మాధ్యమంతో సమాచార ప్రసారాలు నిర్వహించే వ్యక్తులు ఏ పరిస్థితులలో పని చేస్తున్నారో, ఏ పరిస్థితిలో ఉన్న వ్యక్తులతో సంభాషిస్తున్నారో అనే సమాజ విలువలను, మానవ సంబంధాలను గమనించలేరు.

వెబర్ తరహా ఉద్యోగిస్వామ్యంలో ఉంటే అధికార చట్రాన్ని సాంకేతికత మార్చివేస్తుంది. సమాచార నిపుణులు. నిష్ణాతు వ్యవస్థలలో ప్రాధాన్యం పెంచుకుంటారు. ఎందుకంటే సమాచార మార్గాలు, పనిచేసే విధానంపై వీరికి ఉండే నియంత్రణ వలన ఎన్నికైన ప్రజాప్రతినిధులు, కంపెనీ ముఖ్య అధికారుల కంటే అధిక అధికారాన్ని, గుర్తింపును సంపాదిస్తారు. పారిశ్రామిక విప్లవం ఏ రకంగా యాంత్రికమైన, మేధస్సు ఉపయోగించబడని, ఏకరూప, అలసటను, కలిగించే ఉద్యోగాలు సృష్టించిందో మన కాలం కూడా ఇదే పద్ధతిని ప్రోత్సహిస్తోంది. అవసరాని కంటే అధికమైన సాంకేతిక విప్లవం, విసుగు పుట్టించే విధులు, ఉద్యోగం పోతుందనే భయంతో కాలం గడపడం. శిక్షణ పొందిన సాంకేతిక సిబ్బంది పరిమితంగా ఉండడం" వంటి విషయాలను మనముందు ఉంచింది. ఈ సిద్ధాంత వాదనల ప్రకారం పరిశ్రమలలో సాంకేతిక విప్లవం యాంత్రీకరణను ప్రోత్సహించి ఉద్యోగులను తగ్గింపజేస్తుంది. థామస్ వల్లాస్ (1998) తమ అధ్యయనంలో సమాజంలో కొన్ని వర్గాలు తమ శిష్ట ప్రయోజనాలను విస్తృతంగా పెంచుకుంటారని, అదే స్థాయిలో సాధారణ ప్రజలు తమ ప్రయోజనాలను తగ్గించుకుంటారని తెలిపారు. ఇదే వాదనను మరింత ముందుకు తీసుకు వెళితే సాంకేతిక రంగంలో పనిచేసే ఉద్యోగుల వేతనాలు ఇతరుల కంటే అధిక స్థాయిలో ఉండడం ఈ వ్యాపారం చేసేవారు అధిక లాభాలను ఆర్జించడం మొదలైనవి గమనించవచ్చు.

ఈ సాంకేతిక విప్లవం అన్ని దేశాలలో ఒకే రకంగా ప్రాచుర్యం పొందక పోయినప్పటికీ ఆయా దేశాలు తమకున్న మితుసంపద నుంచి ఎంతో ఎక్కువ ఈ సాంకేతికతకోసం ఖర్చు చేయవలసి ఉంటుంది. కొన్ని ఆసియా, ఆఫ్రికా దేశాలలో టెలికమ్యూనికేషన్ లైన్లు , ఇంటర్నెట్ వెబ్ పేజీల ఏర్పాటు చాలా ఖర్చుతో కూడి ఉంటుంది వారిని రోజువార్ విషయాలతో తాజాపరచడం చాలా చోట్ల సాధ్యంకాదు.

కాస్టెల్స్ (1908) ఆర్యయనం ప్రకారం ఆధునిక సమాజం రెండు భాగాలుగా విడిపోయింది. సమాచార పెట్టుబడి' ఆధారిత అంతర్జాతీయ అనుసంధానికి కార్పొరేషన్లు ఒక వైపు, తమ సాంస్కృతిక గుర్తింపులను కోరుకునే సామాజిక ఉద్యమాలు, ప్రజలు మరొక వైపుగా సమాజం విభ జింప బడిఉండడం . ఈ చర్చ అంతా విభజన విచ్ఛిన్న పైన ఉనధి అంతర్జాతీయ సమాచార సంస్థలు తమ అవసరాల కోసం కల్పించే సాంస్కృత విషయాలు స్థానిక సంస్కృతి, సాహిత్యాలను దెబ్బతీస్తాయి. నెట్వర్క్ ఆధారిత వ్యక్తులు ఒక వైపు స్థానిక సంస్కృతి పరిరక్షకులు మరొక వైపుగా సమాజంలో వైరుధ్యాలు ఏర్పడతాయి.

సమాచార యుగంలో పెట్టుబడి విశ్వసమాచార విప్లవ రాజకీయ అర్థశాస్త్రం అనే మెకిచెన్సీ (1998) తన మార్క్సిస్టు అవగాహనను ఈ సమాచార విప్లవంపై కేంద్రీకరించాడు. తమ వ్యాపార అవసరాలకోసం సమాచార బహుం జాతి సంస్థలు అనేక దేశాల ప్రభుత్వాలను తమ అధీనంలోనికి తీసుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తాయి. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో సమాచార సాంకేతికత మరో ఆర్థిక సామ్రాజ్యవాదాన్ని సృష్టించి తమ ఆధిపత్యాన్ని చలాయిస్తాయి.

పై వాదనలన్నీ సమాచార సాంకేతికత సమాజంపై చూపే దుష్ప్రభావాలను తెలుపుతోంది. విభజన సిద్ధాంత రచయితలు 'సమాచారం అందుబాటులో ఉన్న వారు information Haves), 'సమాచారం అందుబాటులో లేనివారు' (Information Have Nots)గా విభజింపబడతారని తెలుపుతోంది.

3.6 సమాజ సాంకేతిక వ్యవస్థా సిద్ధాంతం :

ఇంతకు ముందు భాగాలలో మనం ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనా సిద్ధాంతాలకు సంబంధించిన రెండు భావనలను తెలుసుకున్నారు. ఈ రెండు భావనలు సాంకేతిక నిశ్చియత్వాన్ని రెండు కోణాల్లో మన ముందు ఉంచాయి. ఒకటి పరిపూర్తిగా సాంకేతికతను సమర్థించగా మరొకటి సాంకేతికత దుష్ప్రభావాలను తెలిపాయి. సమాజ, సాంకేతిక వ్యవస్థా సిద్ధాంతం ప్రధానంగా రెండు భావనలపై ఆధారపడ్ ఉంది. మొదటిరి సాంకేతిక నిశ్చయత్వాన్ని పూర్తిగా వ్యతిరేకించగా, రెండవది సమాచార వ్యవస్థలు సామాజిక చర్యలకు, డిమాండ్లను బట్టి సమాజంలో ఆమోదించబడతాయి.

ప్రజాస్వామికీకరణ / వికేంద్రీకరణ సిద్ధాంతి, విచ్ఛిన్న సిద్ధాంతం రెండింటిలోని వైఫల్యాలను విలియమ్స్ (1998). విమర్శిస్తూ, ఈ రెండూ సాంకేతిక నిశ్చయత్వంపై ఆధారపడి ఉన్నాయని, ఒకటి దానిని పరిపూర్తిగా సమర్థిస్తే, మరొకటి వైఫల్యాలను మాత్రమే పరిశీలించిందని పేర్కొన్నాడు. సమాజంలోని మానసిక, సాంఘిక, రాజకీయ, సాంస్కృతిక అంశాలు, పాలనా విధాలనాల పై అవి ప్రభావం చూసే పద్ధతిని పట్టించుకోకపోవదం పై రెండింటి వైఫల్యం సాంప్రదాయ వ్యవస్థల స్థానంలో యదార్థ సమాజాలు, సాంప్రదాయ విద్యాబోధన స్థానంలో డిజిటల్ బోధనలు, సాంప్రదాయ మార్కెట్ స్థానంలో ఎలక్ట్రానిక్ మార్కెటింగ్ ఆన్లైన్ వ్యవస్థలు సాధించడానికి పట్టే సమయం, వాటి ఆమోదానికి సమాజ వ్యవస్థలు అంగీకరించే స్థితి మొదలైనవి ప్రధానమైనవి.

సమాజ సాంకేతిక వ్యవస్థల సిద్ధాంతం ప్రకారం, నూతన సాంకేతికతలు తప్పనిసరిగా సమాజ వ్యవస్థలను మారుస్తుందని, అదే సమయంలో సమాజ వ్యవస్థలోని మార్పులు సాంకేతిక వ్యవస్థలపై ప్రభావం చూపుతాయని

తెలుపుతుంది. సాంప్రదాయబద్ధమైన వ్యవస్థా రీతులలో సామాజిక, సాంకేతిక వ్యవస్థల అనుసంధానత ఒక దానిపై మరొకటి ఆధావరడి ఉంటాయి సమాచార సాంకేతిక వ్యవస్థ విజయం అంతా దానిని అంతిమంగా వాడుకునే ప్రజలు, దానిని నిర్మించిన సాంకేతిక నిపుణులు దశల వారీగా ప్రజల వద్దకు తీసుకు వెళ్ళే విధానంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ సిద్ధాంతం సాంకేతికతను పైనుంచి కిందకు ప్రజలపై రుద్దే ధోరణిని వ్యతిరేకస్తుంది. ప్రజలు సాంకేతికతను ఆమోదించి అలవరచుకోవాలని, వారి వారి మానవ సంబంధాలలో ఒకరితో ఒకరు నెలకొల్పుకునే సంబంధాలలో సాంకేతికత ఆమోదయోగ్యత పొందాలని పేర్కొంటుంది.

సమాజ సాంకేతిక వ్యవస్థల నిర్వహణ ప్రవర్తనా నియమాలను సమాచార సాంకేతికతకు వర్తిస్తుంది. సాంకేతకంగా ఆమోదయోగ్యమైన ప్రతి సమాజ సాంకేతిక అమోదయోగ్యం కాదు. వ్యవస్థా సామర్థ్యం, గుణాత్మకమైనపని జీవితం ఒక నమూనా పద్ధతిలో సాంకేతిక, సామాజిక సమస్యలను గమనంలో ఉంచుకుని అమలుచేయాలి. సామాజిక సాంకేతిక నిర్వహణ నాలుగు ప్రధాన అంశాలపై ఆధారపడి వుంటుంది.

1. ఉన్నత నిర్వహణా బృందం అధీనంలో, చిన్న చిన్న బృందాలు జట్లుగా ఏర్పడి వినియోగదారులకు – ఉపయోగపడే సాంకేతిక నమూనా తయారీ చేయాలి.
2. నైపుణ్యాలను అభివృద్ధి చేయడం వ్యవస్థా లక్ష్యంగా ఉంచుకుని, స్వతంత్ర పని బృందాలను వీలై నంతగా ప్రోత్సహించాలి
3. ఉత్పాదకత ప్రణాళిక అమలులో ఉద్యోగస్థుల భాగస్వామ్యాన్ని పెంపొందించడం స్వయం నియంత్రన తనఖీని సమర్థించడం: సామర్థ్యతీరుపై ప్రతిస్పందనను తెలుసుకోవడం.
4. నూతన సాంకేతికతలను ప్రవేశపెడుతున్నప్పుడు సహకారాత్మక నాయకత్వాన్ని కల్పించడం.

సమాజ సాంకేతిక సిద్ధాంతం కింది స్థాయిలో ఆమోదం గురించి తెలుపుతుంది. సమాచార అందుబాటు ప్రణాళికను ప్రజల వద్దకు తీసుకు వెళ్ళి సాంకేతికత తప్పనిసరని వివరించి ఆమోదింపజేయాలి. ప్రపంచీకరణ క్రమంలో –ప్రతి అంశం ప్రభుత్వ విధాన అమలుద్వారా జరగాలని అనుకోవడం కూడా సాధ్యం కానిది, సమాచార సాంకేతికతను అమలుచేసిన తరువాత ప్రజలందరి మధ్య అనుసంధానత తక్షణం సాధ్యం కాదు. ఈ సిద్ధాంతం సాంకేతికతను ఉప యోగించుకునే రీతిలో వ్యవస్థలను సంసిద్ధం చేయాలని, అలా కాకుండా పైనుంచి సాంకేతికతను దిగుమతి చేయడం కాదని తెలుపుతుంది.

3.7 ప్రపంచ సమ్మిళిత సిద్ధాంతం:

సమాచార సాంకేతిక వ్యవస్థలు సమాజంపై చూపే ప్రభావాలను చర్చించే మరో సిద్ధాంతం ప్రపంచ సమ్మిళిత సిద్ధాంతం. సామాజిక ఆర్థిక విధానాలను ప్రభావితం చేయడమే గాకుండా ఈ సిద్ధాంతం ప్రపంచం మొత్తం ఏకమవు తుందని ప్రకటిస్తుంది. ఫెర్గూసన్ (1998) అనే రచయిత ఈ సిద్ధాంత విషయాలను తొలుత అధ్యయనం చేసిన వ్యక్తి.. టెలికమ్యూనికేషన్స్, సమాచార సాంకేతికత, మాస్ మీడియా మొదలైనవన్నీ సరళీకరణ, ప్రపంచీకరణ నేపథ్యంలో ప్రపంచవ్యాప్త ఉద్యోగ, విద్య, వైద్య, పర్యావరణ రక్షణ అవకాశాలను అందరి ముందుకు తీసుకువచ్చాయి. శాస్త్ర

సాంకేతిక రంగాల మార్పులు, మైనారిటీ ప్రజల సాధికారత, రాజకీయ భాగస్వామ్యం, సమాచార రంగ అభివృద్ధి మొదలైన అంశాలు ఏ దేశానికి సంబంధించినవైనా విశ్వవ్యాప్త చర్చలకు దారితీస్తున్నాయి. ప్రపంచ అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు, యునెస్కో సమాచార వ్యవస్థ, కార్యక్రమం, ప్రపంచ బ్యాంకు వివిధ దేశాలపై ప్రచురిస్తున్న నివేదికలు మొదలైనవన్నీ ప్రపంచంలోని వివిధ దేశాల గతిశీలతను, అనుభవాలను మన ముందు ఉంచుతున్నాయి. అదే సమయంలో ఫెర్గ్యూసన్ ప్రపంచవ్యాప్త అభివృద్ధిని విశ్లేషిస్తూ, ఈ రకమైన సమాచార సాంకేతిక అభివృద్ధికి ప్రపంచ వ్యాప్తి నియంత్రణ లేకపోతే సమాచార ధనికులు, సమాచార పేదలుగా ప్రపంచం మారిపోతుందని అన్నాడు.

మార్కెట్ శక్తులు మాత్రమే ఈ సమాచార అవకాశాల సమానత్వాన్ని సాధించలేవని, మార్కెటికే వదిలేస్తే ప్రస్తుతం "ఉన్న సామాజిక ఆర్థిక అసమానతలు మరింతగా కొనసాగుతాయని ఈ సిద్ధాంత ప్రతిపాదకుల వాదన. దీనికి జవాబు ఏమంటే ప్రభుత్వం ఒక సమాచార విధానాన్ని అందుబాటులోనికి తేవాలని, దానిని సక్రమంగా అందరికి అందు బాటులో ఉండేటట్టు అన్ని వర్గాలను భాగస్వాములను చేయాలని ప్రతిపాదిస్తుంది. ఒక కంప్యూటర్ ప్రాజెక్టు ప్రత్యేక సమూనాతో అధ్యయనం చేసి దాని లబ్ధిదారులను గుర్తిస్తే ఈ సమాచార ఉపయోగ అసమానతలు బయటపడాతాయని రైడేల్ (1998) ప్రకటించారు. అందువల్ల సమాచారలేమి వర్గాలను ప్రత్యేకంగా పట్టించుకోవాలని, వారికి అందు బాటులో సమాచారం ఉండేటట్టు కృషి చేయాలని వీరి అభిప్రాయం.

ప్రభుత్వ చర్యలు సక్రమంగా లేకపోతే వచ్చే సమస్యలను కూడా వీరు గుర్తించారు. సోవియట్ యూనియన్పతనానంతరం రష్యాలో జరిగిన మార్పులను పరిశీలిస్తే ఈ విషయాలు అర్థమవుతాయి. రష్యాలోని ప్రభుత్వ వ్యవస్థలుకూలిపోగానే మార్కెట్ శక్తుల రంగప్రవేశం జరిగింది పశ్చిమ దేశాలలోని ఆటోమెటిక్ స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజి , ఆర్థిక లావాదేవీవ్యవస్థలు లేకపోవడం, టెలికమ్యూనికేషన్ల వ్యవస్థలు సరైన స్థితిలో లేకపోవడం వంటి పరిస్థితులు ఉన్నాయి. అత్యాధునిక డాటా సమాచార వ్యవస్థలు మిలటరీకి మాత్రమే అందుబాటులో ఉన్నాయి రష్యన్ ఆర్థిక వ్యవస్థను తిరిగి గాడిలో పెట్టడానికి పరిణతి చెందని వ్యవస్థలతో పరిణతి చెందిన సమాచార వ్యవస్థల సంక్రమం వలన అనేక నస్టాలు జరిగాయి. ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థ ఏర్పడిన ప్రస్తుత స్థితిలో ప్రతి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశం ఇలాంటి పనుస్యలనే ఎదుర్కోవలసి ఉంటుంది.

సాంస్కృతిక రంగంలోను ఇదే పరిస్థితి ఎదురవుతుంది. సాంస్కృతిక సామ్రాజ్యవాదం సాంకేతికత 'పేరుతో అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలపై దాడి జరుగుతుంది. అందుకే నెల్సన్ మండేలా టెలికమ్ 95 సదస్సులో మాట్లాడుతూ – సమాచార ధనికులు – సమాచార పేదల మధ్య అగాధం అంత త్వరగా పూర్చలేమని ప్రకటించాడు. సమాచారంఅందుబాటును పరిగణనలోకి తీసుకుంటే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల ప్రజలు ఆధునిక దేశాల ప్రజలతో అంత సులభంగా మమేకం కావడం కష్టసాధ్యం. యూరోపియన్ యూనియన్ సమాచార వ్యవస్థ చొరవ, ప్రభుత్వ ఆన్లైన ప్రాజెక్ట్, ప్రభుత్వ పాలనా వ్యవస్థల అంతర్జాతీయ సమాచార సమితి, ఆస్ట్రేలియా, బ్రిటన్, అమెరికా దేశాల సమాచారం వ్యవస్థ చొరవలు మొదలైనవన్నీ సమాచార సమ్మిళిత సిద్ధాంతాన్నే ధృవీకరిస్తున్నాయి.

ప్రపంచ నమ్మిళిత సిద్ధాంతం సాంకేతికత నిశ్చితత్వాన్ని ప్రశ్నిస్తూనే సమాచార వ్యవస్థల ప్రభావాన్ని అవి చూపే మార్పులను గుర్తిస్తుంది. సమాచార విధానం ఆయా దేశాలకు కలిగి ఉండాలని ప్రజల సంస్కృతిని రక్షిస్తూనే దానిలో మిళితం కావాలని కోరుతుంది.

3.8 సారాంశం:

శక్తివంతమైన సైద్ధాంతిక పునాది నుంచి వివిధ రకాల ఆలోచనా ధారలు ఉద్భవిస్తాయి. మనం చర్చించిన నాలుగు భావనలు దేనికదే ఒక పునాదిని కలిగి ఉన్నాయి. ప్రజాస్వామికీకరణ/ వికేంద్రీకరణ సిద్ధాంతం మార్కెట్ ప్రాయోజిత సమాచార సాంకేతిక నుంచి వచ్చిన ప్రయోజనాలను, లాభాలను వ్యక్తీకరించింది. విచ్ఛిన్న సిద్ధాంతం సమాచార సాంకేతికతను ఒక పనిముట్టుగా వాడుకోవాలని అయితే అది దేశాల మధ్య, ప్రజల మధ్య కలిగించే అసమానతలను గుర్తించాలని చెబుతుంది. సమాజ సాంకేతిక సిద్ధాంతం సాంకేతిక మార్పును ఒక మానవీయ, రాజకీయ కోణం నుంచి చూసి వ్యవస్థలు దానిని తమ అవసరాలకు అనుగుణంగా స్వీకరించాలని అభిప్రాయపడింది. సాంకేతికత నిశ్చ యాత్మ ఆశావహత్వాన్ని, నిరాశాతత్వాన్ని అంగీకరించని ప్రపంచ సమ్మిళిత సిద్ధాంతం ప్రభుత్వ సమాచార సాధనాలు ప్రజల అవసరాలకు అనుగుణంగా ఉండాలని అభిలషిస్తుంది. పైనాలుగు సిద్ధాంతాలు సమాచార సాంకేతికత చూపే ప్రభావాలను వివిధ కోణాల నుంచి మన ముందు ఆవిష్కరిస్తాయి.

3.9 ముఖ్య పదకోశం :

విచ్ఛిన్న సిద్ధాంతం (Dystopain Theory):

విచ్ఛిన్న సిద్ధాంతం సమాచార సాంకేతికత సమాజంపై చూపే పరిమితులను కలుగజేసే నష్టాలను విశ్లేషిస్తుంది.

సమాజ, సాంకేతిక వ్యవస్థా సిద్ధాంతం:

సమాజ, సాంకేతిక వ్యవస్థా సిద్ధాంతం ప్రధానంగా రెండు భావనలపై ఆధారపడి ఉంది. మొదటిది సాంకేతిక నిశ్చయత్వాన్ని పూర్తిగా వ్యతిరేకించగా, రెండవది సమాచార వ్యవస్థలు సామాజిక చర్యలకు, డిమాండ్లను బట్టి సమాజంలో ఆమోదించబడతాయి.

ప్రపంచ సమ్మిళిత సిద్ధాంతం:

సామాజిక ఆర్థిక విధానాలను ప్రభావితం చేయడమే గాకుండా ఈ సిద్ధాంతం ప్రపంచం మొత్తం ఏకమవుతుందని ప్రకటిస్తుంది. ఫెర్గూసన్ (1998) అనే రచయిత ఈ సిద్ధాంత విషయాలను తొలుత అధ్యయనం చేసిన వ్యక్తి.

సమాచార సాంకేతికత (ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ):

అనగా కంప్యూటర్ సిస్టమ్స్, సాఫ్ట్ వేర్, హార్డ్-వేర్ పరికరాలు, ప్రోగామింగ్ లాంగ్వేజీలు మరియు డేటా, ఇన్ఫర్మేషన్ ప్రాసెసింగ్ మరియు స్టోరేజీని కలిగి ఉండే సంబందిత రంగాల సమూహంగా చెప్పవచ్చు. ఇది ప్రస్తుతం కంప్యూటర్ సైన్స్ యొక్క ఒక శాఖ, ఒక ప్రక్రియ, నిర్మాణం మరియు డేటా ప్రాసెసింగ్ గా పిలువబడుతుంది.

3.10 స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు :

I.) ఈ కింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూపంలో సమాధానం రాయండి.

1. ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనా సిద్ధాంతాల గురించి వ్యాసము వ్రాయుము.
2. 'విచ్ఛిన్న సిద్ధాంతం' ప్రధాన భావనలను వివరింపుము.

II.) ఈకింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానం రాయండి.

1. సమాజ సాంకేతిక వ్యవస్థా సిద్ధాంతం గురించి తెలుపుము.
2. ప్రపంచ సమ్మిళిత సిద్ధాంతం భావనలను పరిశీలించుము.

3.11 ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1. The Next Revolution "A Survey of Government and the internet". TheEconomist, June 24, 2000.
2. Baxkus, Michiel, e-Governance in Developing Countries BCD ResearchBrief, No.1, March 2001.
3. Bevir, Mark, Key Concepts in Governance, Sage, New Delhi, 2009
4. Bhatnagar S.C., "E-Government: From Vision to Implementation-A Practical Guide with Case Studies", SAGE Publications Pvt. d. New Delhi. 2004
5. Bob Jessop, The Rise of Governance and the Risks of Failure: The Case of Economic Development, International Social Sciences Journal, UNESCO, No. 155, March 1998.
6. Bouwman, Harry, et al., Information & Communication Technology in Organizations, Sage Publications, London, 2005
7. Calder. Alan & Watkins, Steve, IT Governance. Kogan Page, New Delhi,2006
8. Chakrabarty, Bidyut & Bhattacharya, Mohit. The Governance Discourse: A Reader, Oxford University Press, New Delhi, 2008
9. Furukawa, Shunichi, E-Governance: Changes in Administrative Structures and Processes, E-Governance: Challenges and Opportunities for Democracy, Administration and Law, IIAS-IISA, 2004.

డా॥ ఎ. సోమ నరసయ్య

పాఠం - 4

ప్రభుత్వ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం

లక్ష్యాలు :

భారతదేశ పాలనలో సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ రంగాలలో చేసే పనికి సంబంధించి అనేక మార్పులను ప్రవేశపెట్టిన పబ్లిక్ - ప్రైవేట్ పార్ట్‌నర్‌షిప్ గురించి ఒక సమగ్రమైన అవగాహనను విద్యార్థులకు ఏర్పరచడం ఈ పాఠ్యాంశం యొక్క ఉద్దేశం. ఇందులోని విషయాలు చదివిన తర్వాత విద్యార్థులు పై క్రింది లక్ష్యాలను చేరుకుంటారు.

1. పబ్లిక్ - ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యం గూర్చి సమగ్రమైన అవగాహన ఏర్పడుతుంది.
2. పబ్లిక్ - ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యం గూర్చి లక్షణాలను తెలుసుకుంటారు.
3. పబ్లిక్ - ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యం గూర్చి భారతదేశంలో దాని ఆవశ్యకతను గుర్తిస్తారారు.
4. పబ్లిక్ - ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యం గూర్చి ఆచరణ పద్ధతులను ఉదాహరణలను గుర్తిస్తారు.
5. పబ్లిక్ - ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యం గూర్చి లాభ, నష్టాలను అవగాహన చేసుకుంటారు.

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం

4.1. పరిచయం

4.2. ప్రభుత్వ ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం - నిర్వచనాలు

4.3. ప్రభుత్వ ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం -ముఖ్యలక్షణాలు

4.4. భారతదేశంలో మౌలిక సదుపాలయాల రంగాలలో ప్రభుత్వ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్య ఆవశ్యకత

4.5. ప్రభుత్వ ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం (PPP) పట్ల (PPP) భారత ప్రభుత్వ విధానం

4.6. పబ్లిక్ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పద్ధతులు

4.7. పబ్లిక్ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్య (PPP) నమూనా వలన ప్రయోజనాలు

4.8. ప్రభుత్వ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పద్ధతి - సమస్యలు - సవాళ్ళు

4.9. ప్రభుత్వ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పద్ధతి - ఉదాహరణలు

4.10. సారాంశం

4.11. ముఖ్య పదకోశం

4.12. స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు

4.13. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

4.1. పరిచయం :

1980 దశకంలో బ్రిటన్లో ప్రారంభమైన నూతన ఆర్థిక విధానాలు, సరళీకరణ, ప్రైవేటీకరణ, ప్రపంచీకరణ ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఆర్థిక వ్యవస్థల పాలనలోనూ, అనుసరించే విధానాలలోనూ మౌలికమైన మార్పులను తీసుకొనివచ్చాయి. ముఖ్యంగా ఈ మార్పులలో ప్రధానమైనది మరియు చెప్పుకోతగినది. ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు

భాగస్వామ్యం. 20వ శతాబ్దం చివరి దశాబ్దంలో అత్యంత ప్రజాధరణ పొందిన సంస్కరణలలో ఒకటి PPP. ఈ మార్పు భారతదేశంతో సహా అన్ని అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలను ప్రభావితం చేసింది. భారతదేశంలో 1991 నుంచి ప్రారంభించిన నూతన ఆర్థిక విధానాలలో ప్రభుత్వ వ్యవస్థాపన, సేవలను ప్రజలకు అందించడంలో కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు నూతన పాలనా పద్ధతులను అనుసరించాయి. ఈ నూతన పాలనా విధానమే ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం. ఈ విధానంలో ఒక ప్రైవేటు కంపెనీగానీ లేదా ప్రభుత్వేతర సంస్థగానీ లేదా మరో ఇతర దేశమైనాగానీ తమ నిర్వహణలో ఉన్న కంపెనీల ద్వారా అవసరమైన సాంకేతిక, యాజమాన్య నైపుణ్యాన్ని, నిర్వహణలో సమర్థతను, ఆర్థిక వనరుల సమీకరణను, పోటీతత్వాన్ని ఈ విధానం ద్వారా ప్రైవేటు రంగం ప్రభుత్వంతో పాలుపంచుకుంటుంది. ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం ద్వారా వినియోగదారులకు ప్రామాణికమైన సేవలను, తమ నైపుణ్యాలను, అనుభవాలను కలగలిపి అందించడం జరుగుతుంది. ప్రభుత్వం స్పష్టమైన విధాన నిర్ణయాల ద్వారా, ప్రోత్సాహకాల ద్వారా, స్థిరమైన పాలన ద్వారా, ప్రజలకు మద్దతును ఇస్తుంది. అదే విధంగా ప్రైవేటురంగం చాలా పెద్దఎత్తున పెట్టుబడులు పెట్టడమే కాకుండా, వ్యాపార పరంగా పథకాలను నిర్మించి, వాటిని సమర్థవంతంగా నిర్వహించడానికి సరియైన యాజమాన్యాన్ని అందివ్వడానికి, ప్రైవేటు రంగం ఈ విధానం ద్వారా మంచి నమ్మకాన్ని, విశ్వసనీయతను కలిగిస్తుంది.

4.2 ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం భావన నిర్వచనాలు :

ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యాన్ని ఒకే ఒక్క నిర్వచనంలో పేర్కొనడం సాధ్యం కాదు. అయినప్పటికీ ఈ క్రింద పేర్కొన్న అర్థ వివరణల ద్వారా దీని భావనను తేలికగా అర్థం చేసుకోవచ్చు.

1 ప్రభుత్వ, ప్రైవేటు రంగాల మధ్య దీర్ఘకాలికంగా కుదుర్చుకున్న ఒప్పందాల ద్వారా రూపొందించిన నూతన దృక్పథమే ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం (Public-Private Partnership P.P.P) లేదా (ప్రైవేటు రంగ భాగస్వామ్యం (Private Sector Participation P.S.P) అని అంటారు.

2) ప్రభుత్వ ఆస్తులు మరియు (లేదా) ప్రజాసేవలను అందించడం కోసం ఒకవైపు ప్రభుత్వం లేదా ప్రభుత్వ చట్టబద్ధమైన సంస్థ, మరొకవైపు ప్రైవేటు రంగసంస్థ మధ్య ఏర్పాటువలన ఏర్పడే భాగస్వామ్య రూపమే ప్రభుత్వ ప్రైవేటు రంగం - భారత ప్రభుత్వ నిర్వచనం (2011)

3) ప్రభుత్వం మరియు ఒకటి లేదా అంతకంటే ఎక్కువ ప్రైవేటు రంగ సంస్థల భాగస్వామ్యం, నిధులతో ప్రభుత్వ సేవలను లేదా ప్రైవేటు వ్యాపారాన్ని నిర్వహించడమే ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం అంటారు.

4) సాంఘీక సంక్షేమం లక్ష్యంగా పనిచేసే ప్రభుత్వ రంగం ఒకవైపు, లాభార్జన దృక్పథం, గుణాత్మక ఉత్పత్తుల తయారీ. లక్ష్యంగా పనిచేసే ప్రైవేటు రంగం మరొకవైపు మరియు సమాజ సేవే లక్ష్యంగా పనిచేసే స్వచ్ఛంద సేవల పాలన రంగం ఇంకొకవైపు పరస్పర భాగస్వామ్యం కలిగి ఉండడాన్ని ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం అంటారు.

5) ప్రైవేటు రంగం, ప్రభుత్వం సహకరిస్తూ నిర్వహించే అన్ని పథకాలు ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పథకాలు కావు. ఒక వ్యవస్థాపన, సేవల రూపకల్పనకు ఉద్దేశించిన పథకాలకు అవసరమైన నిధులన్నింటినీ సమీకరించుకోవడానికి, దాని ఒడిదుడుకులను, లాభాలను పంచుకోవడానికి ముందుగానే

నిర్ణయించుకొని, ఏర్పాటు చేసుకొనే ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు రంగ ఒప్పందమే ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం అని అంటారు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే ప్రజా సేవల నిర్వహణ కోసం ప్రభుత్వం మధ్య ప్రైవేటు నిర్వాహకుని మధ్య కుదిరిన ఒప్పందమే ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం. ఒక ఒప్పందం ద్వారా ప్రభుత్వం లేదా దాని ఏజన్సీ ఒకవైపు, ప్రైవేటు కంపెనీ మరొకవైపు పరస్పర అంగీకారం ద్వారా అవస్థాపనా సౌకర్యాలను కల్పించి, దాని వినియోగదారుల నుంచి ఖర్చులను వసూలు చేసుకొనేదే ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పథకం అంటారు. (ఉదాహరణకు ఒక మంచి రోడ్డును నిర్మించి దాని వినియోగదారులనుంచి టోలు పన్నులు వసూలు చేయడం.

6. ప్రభుత్వం ఒక నిర్మాణానికి సంబంధించిన రూపాన్ని (Design) తయారుచేసి, దాని నిర్మాణం (Build) బాధ్యతలను (ప్రైవేటు వ్యక్తులకు లేదా గుత్తేదారులకు ఇచ్చి, దానికి అవసరమైయ్యే నిధులను (Fi nance) అంచెల వారిగా విడుదల చేస్తూ, నిర్వహణ (Operate) చేసేది. కాని ఈ నమూనాలో డి.బి.ఎఫ్.ఒ మొత్తాన్ని ప్రైవేటు భాగస్వామ్యులకిచ్చి, కేవలం పర్యవేక్షణ బాధ్యతలను మాత్రమే ప్రభుత్వం వద్ద ఉంచుకుంటుంది. దీనినే ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం అంటారు.

4. 3. ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం లక్షణాలు

1) వివిధ రూపాలలో అమలు జరుగుతున్న ప్రభుత్వ - ప్రైవేట్ భాగస్వామ్య పక్షాల మధ్య ఒక సాధారణ మరియు ఖచ్చితమైన అంశం ఆదాయరాబడి.

2) ప్రభుత్వ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం కింద చేపట్టే పథకాలు నిర్దుష్టకాల పరిధికి లోబడి పరస్పర ఒప్పందాల రూపంలో ఉంటాయి.

3) అటు ప్రభుత్వం, ఇటు ప్రైవేటు రంగం సమానంగా నష్టాలను, ఒడిదుడుకులను భరించాలి. ఒకటి మరొక దానిపై నెట్టడానికి ప్రయత్నించరాదు. మరొక మాటలో చెప్పాలంటే అపాయ అవకాశాల భాగస్వామ్యం (Risk Sharing) మరియు జవాబుదారితనం (Accountability) సమానంగా ఉంటుంది.

4) సేవలు, ఉత్పత్తులకు అవసరమైయ్యే ప్రారంభ పెట్టుబడి, నిర్వహణ వ్యయాలు, నిధుల బదిలీలు ఆయా రంగాల ప్రత్యేక నిబంధనలపై ఆధారపడి ఉంటాయి. వీటిని కొన్నిసార్లు ప్రభుత్వం, మరికొన్ని సార్లు ప్రైవేటు రంగం భరిస్తుంది. ఈ విధంగా నిధుల వినియోగ రూపాలు (Funding Patterns) మారుతూ ఉంటాయి. దీనికోసం భాగస్వామ్య వ్యవధిలో తిరిగి చెల్లించే పద్ధతి తప్పనిసరిగా ఉంటుంది.

5) ఉత్పత్తి, సేవల యాజమాన్యం (Ownership) ప్రైవేటు రంగానికి ఉంటుంది. అయితే కొన్ని సందర్భాలలో ఉత్పత్తి, సేవలకు అవసరమైయ్యే మౌళిక సదుపాయాలు, యంత్రసామాగ్రి పై ప్రభుత్వానికి యాజమాన్యం ఉంటుంది.

6) ప్రభుత్వ ప్రైవేటు భాగస్వామ్య ఆధారంగా ఏర్పడిన మౌళిక సదుపాయాల నిర్వహణ పరిధి (Opera tional Jurisdiction) ప్రైవేటు రంగానికి ఉన్నప్పుడు, వాటిపై నియంత్రణా పరిధి (Control Juris diction) ప్రభుత్వ వ్యవస్థకు ఉంటుంది.

7) ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య ఫలితంగా ఉత్పన్నమయ్యే పరిస్థితులను సమీక్షించే అధికారం ప్రభుత్వానికి ఉంటుంది.

8) రుసుములు, టోల్‌లు, షోడోటోల్‌లు, చెల్లింపులు మరియు స్థానిక పన్నులతో సహా అనేక విభిన్న వనరుల నుండి ఆదాయాన్ని పొందుతారు.

4.4 భారతదేశంలో మౌలిక సదుపాయాల రంగాలలో ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం - ఆవశ్యకత :

1990 తరువాత ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ముఖ్యంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య వ్యవస్థల ఆవశ్యకత విశేషంగా పెరిగింది. ప్రజల నిత్యజీవితంలో భాగమైన ప్రభుత్వ వ్యవస్థాపనా సౌకర్యాలైన రవాణా రోడ్లు, రైల్వేలు, టోల్ బ్రిడ్జిలు, నౌకాశ్రయాలు, విమానాశ్రయాలు, విద్య (పాఠశాలలు, కాలేజీలు, విశ్వవిద్యాలయాలు),ఆరోగ్య సేవలు (ఆసుపత్రులు, క్లినికల్),నగర, పట్టణ పారిశుధ్యం, వ్యర్థ పదార్థాల నిర్వహణ (సేకరణ, శుభ్రపరచడం, ఇంధనంగా మార్చడం మొదలగునవి),నీటి పారుదల (సేకరణ, శుద్ధి, పంపిణి), విద్యుచ్ఛక్తి (ఉత్పత్తి, పంపిణి), కమ్యూనికేషన్లు మొదలగు సేవలను అందించడంలో ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ప్రభుత్వాలు ఆర్థిక, సాంకేతిక వనరుల కొరతను తీవ్రంగా ఎదర్కొంటుంది. పైగా ప్రజల నుంచి ఈ సౌకర్యాల కల్పన కోసం పెద్ద ఎత్తున ప్రభుత్వాలపై వత్తిడి వస్తుంది. అంతేగాక ఆర్థికాభివృద్ధి వేగం ఊపందుకోవడంతో నగరీకరణ, గ్రామాల నుంచి పట్టణాలకు ప్రజల వలసల కారణంగా ప్రస్తుతం ఉన్న ప్రజోపయోగ సేవల పై తీవ్ర వత్తిడి పెరుగుతుంది. ముఖ్యంగా ఈ సేవల కోసం ప్రజలు, ప్రసార మాధ్యమాలు, వత్తిడి వర్గాలు, పౌరసమాజాల నుంచి ఒత్తిడి రోజురోజుకు తీవ్రతరమవుతుంది. మరొకవైపు ప్రభుత్వాల పరిమిత ఆర్థిక వనరులు ఈ ఒత్తిడిని తట్టుకోలేక, నూతన వ్యవస్థాపనా సౌకర్యాలను ప్రజలకు కల్పించలేకపోతున్నాయి. మరియు పెరుగుతున్న నిర్వహణ వ్యయం, కొత్త పెట్టుబడులు అందుబాటులో లేకపోవడంతో నూతన వ్యవస్థాపనా సేవలను కల్పించడం అసాధ్యమైపోతుంది. వీటికి తోడు అంతర్జాతీయ ద్విదశ శతాబ్దాల అభివృద్ధి లక్ష్యాలయిన (Millennium Development Goals) రక్షణ, మంచినీరు, ఆరోగ్యం, పారిశుధ్యం మొదలగు సౌకర్యాల కల్పనలో అంతర్జాతీయంగా ప్రభుత్వాల పై ఒత్తిడి పెరుగుతుంది. ఇందువల్ల పైన పేర్కొన్న ప్రభుత్వ వ్యవస్థాపనా సౌకర్యాల నిర్వహణకు ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం సరైన మార్గంగా ప్రభుత్వాలు భావిస్తున్నాయి.

మౌలిక సదుపాయాలు అంటే అభివృద్ధి కార్యకలాపాలను రూపొందించడానికి మరియు కొనసాగించడానికి ఆర్థిక వ్యవస్థ అందించే ప్రాథమిక సౌకర్యాలు మరియు సేవలు. వీటిలో శక్తి, రవాణా, కమ్యూనికేషన్, ఆరోగ్యం మరియు పరిశుభ్రత, బ్యాంకింగ్ మరియు బీమా మొదలైనవి ఉన్నాయి. మౌలిక సదుపాయాల నిర్మాణ ప్రాజెక్టులు శక్తి, రవాణా మరియు కమ్యూనికేషన్లో పరిమితం చేయబడ్డాయి. ఎనర్జీ సెక్టార్లో అధిక భాగం విద్యుత్ రంగం ఆక్రమించింది. రవాణా రంగంలో రైల్వేలు, రోడ్లు, షిప్పింగ్ మరియు పౌర విమానయానం ఉన్నాయి. కమ్యూనికేషన్లో పోస్టు మరియు టెలిగ్రాఫ్, టెలికమ్యూనికేషన్ మొదలైనవి ఉంటాయి.

భారీ మూలధనం, అధిక మూలధన అవుట్‌పుట్ నిష్పత్తి, ఆధిక రిస్క్ మరియు తక్కువ రాబడితో కూడిన పెట్టుబడితో చాలా ఇన్‌ఫ్రాస్ట్రక్చరల్ రంగాలు సుదీర్ఘ గర్భధారణ కాలాన్ని కలిగి ఉన్నందున, భారతదేశంలో ప్రభుత్వ రంగ మౌలిక సేవలను అభివృద్ధి చేయడం మరియు నిర్వహించడం కోసం ఇప్పటివరకు ప్రధాన పాత్ర పోషిస్తోంది. అయితే, దశాబ్దాలుగా, ప్రభుత్వ నిధులపై పరిమితులు మరియు సామాజిక రంగాలలో ప్రభుత్వ పెట్టుబడుల కోసం పోటీ డిమాండ్లు భారతదేశంలోని మౌలిక సదుపాయాల రంగాలలో విదేశీ పెట్టుబడులతో

సహా PPPని ప్రోత్సహించవలసిందిగా ప్రభుత్వాన్ని బలవంతం చేసింది.

మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధికి భారీ పెట్టుబడి అవసరాలకు ఆర్థిక సహాయం చేయడానికి వినూత్న చర్యలకు భారతదేశం నుంచి ఉదాహరణను అందిస్తుంది. సాంప్రదాయకంగా, సుదీర్ఘ గర్భధారణ కాలం అధిక పెరుగుదల మూలధన అవుట్పుట్ నిష్పత్తి (ICOR) తక్కువ రాబడి మరియు అధిక రిస్క్ కారణంగా మౌలిక సదుపాయాల పెట్టుబడికి ఎక్కువగా ప్రభుత్వం నిధులు సమకూరుస్తుంది. ఏదేమైనప్పటికీ, సంవత్సరాలుగా, డిమాండ్లు విపరీతంగా పెరిగాయి మరియు అందుబాటులో ఉన్న ప్రజా నిధులు సరిపోవు. ముఖ్యంగా ప్రాంతీయ స్థాయిలలో పెరుగుతున్న డిమాండ్‌లను తీర్చడానికి, దీంతో ప్రైవేటు నిధులు తప్పనిసరి అయిపోయాయి.

దీంతో కేంద్రం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ప్రైవేటు రంగాన్ని ప్రోత్సహిస్తున్నాయి. విదేశీ పెట్టుబడులు మరియు మౌలిక సదుపాయాల కోసం విదేశీ రుణాలతో సహా భాగస్వామ్యం, అభివృద్ధి, ప్రైవేట్‌ను ఆకర్షించడానికి కొన్ని వినూత్న చర్యలు కూడా రూపొందించబడ్డాయి

గత దశాబ్దంలో, ప్రజా వస్తువులను అందించడంలో రాజ్యం పాత్ర గణనీయమైన పరిణామం చెందింది. ఈ పబ్లిక్ వస్తువులకు తగిన కేటాయింపులను ఉత్పత్తి చేసే నియంత్రణ మరియు విధాన ఫ్రేమ్‌వర్క్ పై దృష్టి సారించడానికి ప్రభుత్వం ప్రభుత్వ వస్తువుల ఉత్పత్తి నుండి గణనీయంగా దూరంగా ఉంది. ఈ ప్రభుత్వ- ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యం ద్వారా, ప్రభుత్వ నియంత్రణ సంస్థగా మరియు ప్రైవేట్ రంగం నిర్మాతగా భారతదేశంలోని మౌలిక రంగాలలో అనేక మెరుగుదలలు చేయవచ్చు. మన దేశం వార్షిక జనాభాలో బిలియన్ కంటే ఎక్కువ మంది జనాభాను కలిగి ఉంది.

వృద్ధి రేటు 1.93% ప్రభుత్వం నిర్వహించిన అధ్యయనం ప్రకారం ఇది 50% (సుమారు 700 మిలియన్లు) నగరాల్లో నివసిస్తున్నారని అంచనా. 2025 నాటికి ప్రభుత్వం ప్రపంచ స్థాయి మౌలిక సదుపాయాల కోసం ప్రణాళిక వేసింది. పట్టణ జీవన నాణ్యతను మెరుగుపరచడానికి నగరవాసులందరికీ కనెక్టివిటీ, యుటిలిటీలు మరియు ప్రాథమిక పౌర సదుపాయాలకు ప్రాప్యత, కానీ ఆర్థిక మరియు వనరుల పరిమితుల కారణంగా కేంద్ర ప్రభుత్వం మరియు/లేదా రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు పూర్తి బాధ్యతలను తీసుకోలేవు. ఫలితంగా మౌలిక సదుపాయాలు కల్పించేందుకు ప్రభుత్వం ప్రైవేటు రంగాన్ని ఆహ్వానించింది.

నైపుణ్యం కలిగిన మానవ శక్తి ఆర్థిక వనరులు, ప్రాజెక్ట్ నిర్వహణ నైపుణ్యం మొదలైన వాటి కారణంగా జాతీయ రహదారుల శక్తి, రవాణా విమానాశ్రయాలు మరియు ఓడరేవుల అభివృద్ధికి ప్రభుత్వం కీలకమైన సమస్యలను ఎదుర్కొంటుంది. ప్రభుత్వ పరిమితులు తెరుచుకున్నాయి.

PPP మోడల్ ద్వారా మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి ప్రాజెక్టులను నిర్మించడానికి ప్రైవేట్ రంగానికి భారీ అవకాశాలు ఉన్నాయి. అంతర్జాతీయ స్థాయి మౌలిక సదుపాయాలను అందించడానికి ప్రభుత్వం తప్పనిసరిగా ప్రైవేట్ రంగాన్ని ఆహ్వానించాలనే వాస్తవాన్ని మేము తిరస్కరించలేము. ఎందుకంటే ప్రభుత్వం మాత్రమే, మౌలిక సదుపాయాలలో పెట్టుబడికి అవసరమైన భారీ నిధులను సేకరించగలదు. మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధిలో అత్యంత ముఖ్యమైన రంగాలు హైవేలు, విమానాశ్రయం మరియు ఓడరేవులు, భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ అధిక వృద్ధి

చెందుతున్నప్పటికీ మౌలిక సదుపాయాల అవసరాలను ప్రభుత్వం సరిపోల్చలేక పోవడం వల్ల మౌలిక సదుపాయాలలో లోపం గమనించబడింది. ప్రణాళికా సంఘం ప్రకారం రూ. PPP ప్రాజెక్టుల కోసం 20,56,150 కోట్లు పదకొండవ ప్రణాళిక కాలంలో (2007-12) అంచనా వేయబడింది. ఇది ఏదో ప్రణాళికలో పెట్టుబడి కంటే రెండింతలు ఎక్కువ. 12వ ప్రణాళిక లక్ష్యాన్ని పూర్తి చేయడానికి, 400,000 కి.మీ కొత్త రహదారులు అవసరం ఓడరేవుల ట్రాఫిక్ నిర్వహణ సామర్థ్యాన్ని 737 మిలియన్ టన్నుల నుండి 1,500 మిలియన్ టన్నులకు పెంచాలి మరియు విద్యుత్ ఉత్పత్తి సామర్థ్యాన్ని 60,000 మెగావాట్లకు పెంచాలి. పధవ ప్రణాళికలో మౌలిక సదుపాయాలపై మొత్తం పెట్టుబడిని GDPలో 5% నుండి టర్మినల్ సంవత్సరం (2011-12) నాటికి GDPలో 9%కి పెంచడం) వంటి ప్రతిష్ఠాత్మకమైన లక్ష్యాన్ని నిర్దేశించింది. ఇది రూ. 9,06,074 కోట్లు పదో ప్రణాళికలోరూ. పదకొండవ ప్రణాళికలో 20,56,150 కోట్లు. 12 ప్లాన్లో ఇది రూ. రూ. 40,99,240 కోట్లు. 2009 నాటికి, ఆమోదించబడిన PPP ప్రాజెక్టులు మొత్తం 136కి చేరుకున్నాయి. అందువల్ల, అంతరాన్ని తగ్గించడానికి ఆర్థికంగా లాభదాయకమైన మౌలిక సదుపాయాల ప్రాజెక్టులకు నిధులు సమకూర్చడం కోసం ప్రభుత్వం తప్పనిసరిగా ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యంపై ఆధారపడుతుంది. నీటిపారుదల, అంతర్గత జలమార్గాలు, నీటి వనరుల నిర్వహణ, గ్రామీణ మౌలిక సదుపాయాలు మరియు ఆర్థికంగా వెనుకబడిన ప్రాంతాలలో మౌలిక సదుపాయాల రంగంలో పెట్టుబడిలో గణనీయమైన భాగం ప్రభుత్వ రంగం నుండి వస్తుందని భావిస్తున్నారు. ప్రాజెక్టులు ఆర్థికంగా లాభదాయకంగా లేనందున ప్రైవేట్ రంగం వీటిలో పెట్టుబడులు పెట్టడానికి ఆసక్తి చూపకపోవడమే దీనికి కారణం. PPP యొక్క ప్రాజెక్ట్ ప్రతిపాదనలు ప్రణాళికా సంఘంచే అంచనా వేయబడతాయి మరియు 2009 వరకు, రూ. పెట్టుబడితో కూడిన 144 ప్రాజెక్టులను ఆమోదించిన మొత్తం. 1,30,915 కోట్లు. PPP మోడల్లో మెరుగైన, నాణ్యమైన ప్రజా సేవల కోసం ప్రభుత్వం ద్వారా నిర్వహణ మరియు నిర్వహణలో సామర్థ్యాలతో పాటు ప్రైవేట్ రంగ నైపుణ్యాన్ని ఆహ్వానించారు.

పిపిపిలను ప్రోత్సహించడానికి ప్రభుత్వం చొరవ తీసుకుంది. దీని ఫలితంగా జాతీయ రహదారులు మరియు ఓడరేవులలో పెద్ద సంఖ్యలో పిపిపి రాయితీలు లభించాయి. ఢిల్లీ, ముంబై, బెంగుళూరు మరియు హైదరాబాద్‌లోని నాలుగు మెట్రో విమానాశ్రయాలు విమానాశ్రయ రంగంలో PPP రాయితీల ద్వారా ప్రైవేట్ సంస్థలచే అభివృద్ధి చేయబడి మరియు నిర్వహించబడుతున్నాయి. రైల్వే రంగంలోని అనేక ప్రైవేట్ సంస్థలకు కూడా 12 ప్రణాళికలో ప్రాజెక్టులు దక్కాయి. ప్రాజెక్ట్ స్పాన్సర్లు, రుణదాతలు, ప్రభుత్వ ఏజెన్సీలు మరియు నియంత్రణ అధికారుల ప్రమేయం మరియు రిస్క్ స్వభావం కారణంగా రాయితీలను అందించడానికి ప్రాజెక్ట్ ఒప్పందాల నిబంధనలు సాధారణంగా సంక్లిష్టంగా ఉంటాయి.

పదకొండవ ప్రణాళికలో మొదటి రెండు సంవత్సరాలలో మౌలిక సదుపాయాలపై మొత్తం పెట్టుబడిలో 34% ప్రైవేట్ రంగం నుండి వచ్చి నట్లు గమనించబడింది, మొత్తం పదకొండవ ప్రణాళికలో 25% ప్రభుత్వ రంగాలలో PPP నమూనాలలో ప్రైవేట్ రంగాన్ని ఆహ్వానించడం కోసం, రోడ్లు, ఓడరేవులు మరియు పట్టణ మౌలిక సదుపాయాలలో అనేక రాయితీలు ఇవ్వబడ్డాయి. ఆర్థిక మంత్రిత్వ శాఖ, భారత ప్రభుత్వం, అభివృద్ధి ఖర్చులను కవర్ చేయడానికి PPP ప్రాజెక్ట కోసం రుణాలను అందించడానికి ఇండియా ఇన్‌ఫ్రాస్ట్రక్చర్ ప్రాజెక్ట్ డెవలప్మెంట్ ఫండ్ (PDF)ని సృష్టించింది. స్థానిక ఆర్థిక మార్కెటింగ్ నిరంతరాయంగా తగినంత నిధులను

అందించలేవని భారత ప్రభుత్వం అర్థం చేసుకుంది.

4.5. ప్రభుత్వ ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యం (PPP) పట్ల - ప్రభుత్వ విధానం :

PPP అనేది భారతదేశం యొక్క డిజిన్వెస్ట్‌మెంట్ విధానం మరియు ఆర్థిక పద్ధతుల యొక్క ఉప-ఉత్పత్తి గా చెప్పవచ్చు. జూలై 1991లో ప్రకటించిన నూతన పారిశ్రామిక విధాన ప్రకటనలో భాగంగా ప్రారంభించబడింది. ఎంపిక చేసిన పబ్లిక్ సెక్టార్ అండర్‌టేకింగ్‌లలో (PSU) ప్రభుత్వం తన వాటాలలో కొంత భాగాన్ని ఉ పసంహరించుకుంటుంది. అని పాలసీ పేర్కొంది. పెట్టుబడుల ఉపసంహరణ విధానం యొక్క లక్ష్యాలు నిర్వహణ సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరచడం, PSUలకు ఆర్థిక వనరులను తీసుకురావడం, మెరుగైన ప్రజాఆదాయాలను అందించడం మరియు నిర్వహణ మరియు యాజమాన్యంలో ప్రజల భాగస్వామ్యాన్ని ప్రోత్సహించడం. అందుకు అవసరమైన చర్యలు తీసుకోవాలని భావించారు.

PSUల పనితీరులో మరింత మార్కెట్‌ను అందిస్తుంది. డిసెంబర్ 10,1999న డిపార్ట్‌మెంట్ ఆఫ్ డిజిన్వెస్ట్‌మెంట్ ప్రభుత్వం ఏర్పాటుచేసింది. ఒక ప్రత్యేక శాఖగా డిపార్ట్‌మెంట్ ఆఫ్ డిజిన్వెస్ట్‌మెంట్ తర్వాత మంత్రిత్వ శాఖగా పేరు మార్చబడింది. డిజిన్వెస్ట్‌మెంట్స్ GOI, 6 సెప్టెంబర్ 2001న 27 మే 2004 నుండి, డిపార్ట్‌మెంట్ డిజిన్వెస్ట్‌మెంట్ ఆఫ్ ఫైనాన్స్ మినిస్ట్రీ, GOI కింద పనిచేస్తుంది. 13న నవంబర్ 2002, భారత ప్రభుత్వం జాతీయ పెట్టుబడి నిధిని స్థాపించింది. NIF కు PSU షేర్ల విక్రయం ద్వారా వచ్చే ఆదాయం జమ చేయబడుతుంది.

జాతీయ పెట్టుబడి నిధి (NIF) యొక్క ప్రధాన లక్ష్యాలు :

1) ఆదాయాన్ని విద్య, ఆరోగ్యం మరియు, ఉపాధికల్పన వంటి సామాజిక రంగాలలో పెట్టుబడి పెట్టడం
2) సంబావ్య లాభదాయకమైన ప్రభుత్వరంగ సంస్థలలో మూలదన ప్రాజెక్టులకు ఆర్థిక సహాయం చేయడం.
3) పబ్లిక్ ప్రైవేట్ భాగస్వామ్య ప్రాజెక్టులను ప్రోత్సహించడం

PSUలను ప్రైవేటీకరించే బదులు ప్రభుత్వ ప్రాజెక్టుల యాజమాన్యం మరియు నిర్వహణలో ప్రైవేట్ రంగాన్ని భాగస్వామ్యం చేయాలనేది ప్రస్తుత ప్రభుత్వం యొక్క తాజా అభిప్రాయం. రవాణా (రైల్వేలు, రోడ్లు, ఓడరేవులు మరియు పౌర విమానయానంతో సహా), కమ్యూనికేషన్లు (తపాలా మరియు టెలికమ్యూనికేషన్ సేవలతో సహా) మరియు ఇతర ప్రజా వస్తువులు మరియు పబ్లిక్ యుటిలిటీలు అయిన నీటి సరఫరా మరియు పారిశుధ్యం ఘన వ్యర్థాల నిర్వహణ, పట్టణ రవాణా మరియు ఇతర ప్రజా వినియోగాలు) వంటి విస్తృత శ్రేణి మౌలిక సదుపాయాలు మరియు సేవల రంగాలలో PPP ఏర్పాటు ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. ముఖ్యంగా వినియోగదారుల సమూహాలను సంతృప్తి పరిచే వ్యవహరించే అధిక సామర్థ్యాలను ఏర్పాటు చేయడం దీని ఉద్దేశం.

4.6 ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పద్ధతులు

ప్రభుత్వ, ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం ఈ కింద పేర్కొన్న అంశాలలో అవకాశం ఉంటుంది. అవి:

1. సేవల రంగం : ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం

2. మౌళిక సదుపాయాల రంగం: ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం

3. వస్తూత్పత్తి రంగం : ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం

1. సేవల రంగం : ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం

విద్య, వైద్యం, పాలనా సేవలు, పోలీసు సేవలు మొదలగు తదితర సేవల రంగంలో ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం ఇటీవలి కాలంలో ప్రారంభమయ్యాయి. ఆయా సేవల స్వభావాన్ని, పరిమాణాన్ని బట్టి ఈ భాగస్వామ్య పద్ధతులను మూడు రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు. అవి.

ఎ. **ఒప్పంద పద్ధతిలో భాగస్వామ్యం (Contractual Partnership)** : సాధారణంగా విద్యా సంస్థల్లో, కళాశాలల్లో విద్యా వాలంటీర్లను, ఒప్పంద అధ్యాపకులను, సలహాదారులను (Consultants), కౌన్సిలర్లను (Counsellors) ఈ పద్ధతిలో తాత్కాలిక నియామకాల ద్వారా నియమిస్తారు.

బి. **పొరుగు సేవల పద్ధతిలో భాగస్వామ్యం (Out Sourcing Partnership)**: ఈ పద్ధతి ప్రకారం ఒక నిర్ధిష్ట పని పరిమాణాన్ని సాంకేతిక నిపుణులకు అప్పగిస్తారు. ఉదాహరణకు ప్రభుత్వ కార్యాలయాల్లో కంప్యూటర్ పనులు, ప్రభుత్వ ఖాతాలు, జీతాల బిల్లులు మొదలగు కంప్యూటర్ల ద్వారా చేసే పనులు.

సి) **ఏజెన్సీ పద్ధతిలో భాగస్వామ్యం (Agencification Partnership)**: ఈ పద్ధతిలో పాలనా విధులలో కొన్ని ప్రధానమైన వాటిని ప్రైవేటు ఏజెన్సీలకు అప్పగించి, నిర్వహించే భాద్యతలను అందించడం. ఉదాహరణకు వివిధ సంస్థలకు రక్షణ బాధ్యతలను నిర్వహించడానికి రక్షణ ఏజెన్సీలు (Security Agencies), క్యాంటీన్, ఆహార సదుపాయాల సరఫరాకు క్యాటరింగ్ ఏజన్సీలు (Catering Agen cies) మొదలగునవి.

2. మౌళిక సదుపాయాల రంగం: ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం

సమాజంలో మౌళిక సదుపాయాలైన నిర్మాణాలు, వంతెనలు, బ్రిడ్జిలు, ఫ్లైఓవర్లు, విమానాశ్రయాలు, నౌకాశ్రయాలు, వెడల్పు రోడ్లు మొదలగు వాటి నిర్మాణాలకు ఈ రకమైన భాగస్వామ్యాన్ని ఆహ్వానించడం జరుగుతుంది. ఇందులో మూడు రకాలైన పద్ధతులు ఉన్నాయి. అవి :

ఎ) **బదిలీ పద్ధతి భాగస్వామ్యం (Transfer Pattern Partnership)** : ఈ పద్ధతి భాగస్వామ్యం ద్వారా ప్రైవేటు రంగం సమాజ ఆస్తులను డిజైన్ చేసి నిర్మిస్తారు. కొంత కాలం వాటిని నిర్వహించిన తరువాత అట్టి ఆస్తులను ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేస్తారు. ఉదాహరణకు ఒక నిర్మాణ సంస్థ రోడ్లను వెడల్పు చేసే డిజైన్లను తయారు చేసి, రోడ్లు వెడల్పు చేసి, కొద్దికాలం ప్రజల వద్ద నుంచి టోల్‌టాక్స్ రూపంలో నిధులను వసూలుచేసుకొని, ఒప్పంద కాల పరిమితి తరువాత ప్రభుత్వానికి బదిలీచేస్తుంది. దీనిలో ఈ కింది నమూనాలు ఉన్నాయి. అవి:

- నిర్మించి, నిర్వహించి, బదిలీ చేయడం (Build-Operate-Transfer : BOT)
- నిర్మించి, కొంత కాలం స్వంతం చేసుకొని, నిర్వహించి, బదిలీచేయడం (Build-Own-Operate-Transfer : BOOT)

- నిర్మించి, అద్దెకు ఇచ్చి, కొంత కాలం స్వంతం చేసుకొని, తరువాత బదిలీ చేయడం (Build-Rent-Own- Transfer : BROT)
- నిర్మించి, లీజుకు తీసుకొని, నిర్వహించి, బదిలీ చేయడం (Build-Lease-Operate-Transfer : BLOT)
- నిర్మించి, ప్రభుత్వానికి బదిలీచేసి, తిరిగి నిర్వహణ బాధ్యతలను తీసుకొనే పద్ధతి (Build-Transfer-Operate : BTO)

బి. **సంపూర్ణ యాజమాన్య భాగస్వామ్య పద్ధతి (Total ownership Pattern Partneship)** : ఈ పద్ధతిలో ప్రైవేటు రంగం సమాజ ఆస్తులను డిజైన్చేసి, నిర్మించి, పూర్తిగా యాజమాన్యం వహించి నిర్వహిస్తారు. ప్రభుత్వానికి కాలానుగుణంగా పన్నులను చెల్లిస్తారు. ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేసే బాధ్యత ప్రైవేటు రంగానికి ఉండదు. ఈ పద్ధతిలో ప్రభుత్వం అనేక మైనింగ్ కంపెనీలకు ప్రత్యేక ఆర్థిక మండళ్లకు (Special Economic Zones) అనుమతి మంజూరు చేస్తుంది. దీనిలో ఈ కింది పద్ధతులు ఉన్నాయి. అవి:

- నిర్మించి, స్వంతం చేసుకొని, నిర్వహించడం (Build - Own-Operate : BOO)
- నిర్మించి, అభివృద్ధిచేసి, నిర్వహించడం (Build - Develop - Operate : BDO)
- రూపకల్పన చేసి, నిర్మించి, నిర్వహించి, పెట్టుబడులను పెట్టడం (Design - Construct Manage - Finance: DCMF)

సి) లీజు, కొనుగోలు పద్ధతి భాగస్వామ్యం (Lease, Purchase Pattern Partenership) : ఈ తరహా భాగస్వామ్య పద్ధతిలో ప్రైవేటు రంగం ప్రభుత్వం నుంచి ఆస్తులను కొనుగోలు చేయడం గానీ, లేదా లీజుకు తీసుకోవడంగాని జరుగుతుంది. ఆ తరువాత అట్టి దానిని పునర్నిర్మించి, ఆధునీకరించి, విస్తరించి నిర్వహించడం జరుగుతుంది. దీనిలో ఈ కింది పద్ధతులు ఉన్నాయి. అవి:

- కొనుగోలు చేసి, నిర్మించి, నిర్వహించడం (Buy-Build-Operate BBO)
- లీజుకు తీసుకొని, అభివృద్ధి పరిచి, నిర్వహించడం (Lease-Develop-Operate : LDO)
- పూర్తి కొనుగోలుతో ఆధునీకరించే పద్ధతి (Wrap - Around-Addition : WAA)

3. వస్తూత్పత్తి రంగం: ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం

అనేక దేశాలలో ప్రభుత్వం ప్రజలకు నాణ్యమైన ఉత్పత్తులను, యంత్ర పరికరాలను తక్కువ ధరలలో అందుబాటులో ఉ ంచడానికి వస్తూత్పత్తిని చేపట్టాయి. దీనిలో ప్రైవేటు భాగస్వామ్యాన్ని కూడా అనుమతించాయి. ప్రభుత్వరంగం మొదట్లో వస్తూత్పత్తిని సంపూర్ణంగా నిర్వహించి, క్రమేపి పాక్షికంగా ప్రైవేటు భాగస్వామ్యాన్ని ఆహ్వానిస్తుంది. దీనిలో మూడు రకాలైన పద్ధతుల ఉంటాయి. అవి :

ఎ. పాక్షిక లేదా అనుబంధ వస్తూత్పత్తి, భాగస్వామ్యం : ఈ పద్ధతిలో ఒక ప్రధాన పరిశ్రమ తన వస్తూత్పత్తిలో కొన్ని పాక్షిక భాగాలను ప్రైవేటు భాగస్వామ్యానికి అప్పగించడం జరుగుతుంది. అట్లాగే వస్తూత్పత్తికి అవసరమయ్యే విడి భాగాలను (Spare Parts) అనుబంధ పరిశ్రమలకు ఇచ్చి (Axcillary Units) ప్రైవేటు భాగస్వామ్యాన్ని ప్రోత్సహించడం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు భారత హెవీ ఎలక్ట్రికల్ లిమిటెడ్

(BHEL) పరిశ్రమ విడి భాగాల ఉత్పత్తికి ఈ పద్ధతిలో చిన్న పరిశ్రమలకు అవకాశం కల్పిస్తుంది.

బి. **ప్రైవేటు ద్వారా వస్తూత్పత్తి, ప్రభుత్వం ద్వారా మార్కెటింగ్ భాగస్వామ్యం:** ఈ పద్ధతి ద్వారా ప్రైవేటు రంగంలో వస్తూత్పత్తిని చేయించి, అట్టి దానిని ప్రభుత్వం మార్కెటింగ్ చేయించడం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు స్వయం సహాయక బృందాల్లో డ్వాక్రా (DWCRA) మహిళల ఉత్పత్తులలో కొన్నింటిని ప్రభుత్వం మార్కెటింగ్ చేయడం జరుగుతుంది.

సి) **సదుపాయాల యాజమాన్య భాగస్వామ్యం:** ప్రభుత్వ రంగమే ఒక భారీ పరిశ్రమను స్థాపించి, అనేక ఆర్థిక, నిర్వహణ కారణాల చేత ఉత్పత్తిని నిలిపివేసి, పరిశ్రమ యంత్రాలను-భవనాలను సముదాయాలను ప్రైవేటు రంగానికి లీజుకు ఇవ్వడం ఈ పద్ధతి ద్వారా జరుగుతుంది. అనేక ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు నష్టాల్లో కూరుకుపోయినప్పుడు ఈ పద్ధతిని అవలంభిస్తారు. ఉదాహరణకు హిందుస్థాన్ కేబుల్ లిమిటెడ్, ఇండియన్ డ్రగ్స్ అండ్ ఫార్మాసూటికల్స్ లిమిటెడ్ మొదలగునవి.

పైన పేర్కొన్న మూడు పద్ధతులలో ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం కలిగి ఉంటుంది. ఈ పద్ధతుల వల్ల ప్రభుత్వ రంగానికి నూతన సాంకేతిక పరిజ్ఞానం, నిధుల లభ్యత, సిబ్బంది కొరత తదితర అంశాల్లో వెసులుబాటు దొరుకుతుంది. ప్రైవేటు రంగానికి ఆర్థిక ప్రయోజనాలు లభిస్తాయి. అంతేగాక జవాబుదారీ తనంతో పాటు పారదర్శకత నియమాలపై ఇద్దరికి సమాన భాగస్వామ్యం ఉంటుంది.

4.7. ప్రభుత్వ ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం - ప్రయోజనాలు :

ప్రభుత్వ ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం వల్ల కలిగే ప్రయజనాలను ఈ కింద వివరించడం జరిగింది. అవి :

1) ప్రభుత్వ ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం - పురోగతి సాధనం :

PPP అనే భావన అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల సామాజిక, ఆర్థిక పురోగతిని వేగంగా అభివృద్ధి చేయడానికి ఒక ముఖ్య సాధనమని చెప్పవచ్చు. ఎందుకంటే పెట్టుబడి కొరత ఉన్న దేశాల్లో ప్రభుత్వం ఒక్కటే అభివృద్ధి చేయదు. విస్తారమైన మానవవనరులు మరియు నైపుణ్య సామర్థ్యాలు కలిగిఉన్న భారతదేశం పీడిస్తున్న పేదరికం, నిరక్ష్యరాస్యత, అనారోగ్యం మరియు ఆకలి వంటి సవాళ్ళను సమస్యలను ఎదుర్కొనవచ్చు.

2) నిధులలోటు తీరుట :

ప్రజలకు అవస్థాపనా సౌకర్యాల రూపకల్పనలో ఏర్పడిన పెట్టుబడుల లోటును పూడ్చడానికి ఈ ప్రభుత్వ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం ఒక ఉన్నత వ్యవస్థగా రూపొందింది. ప్రైవేటు రంగం యొక్క పెట్టుబడులు మరియు దాని సమర్థవంతమైన నిర్వహణ వల్ల ప్రభుత్వ పరంగా పొందలేని ఎన్నో సేవలను ఈ ప్రభుత్వ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం వల్ల పొందవచ్చు.

3) సకాలంలో వేగంగా పూర్తిచేయడం :

ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పద్ధతి వల్ల ప్రైవేటు రంగంలో ఉన్న అశేషమైన ఆర్థిక వనరులు పెట్టుబడులుగా బయటకు రావడంవల్ల మెరుగైన అవస్థాపనా పథకాలను ప్రారంభించి, వేగంగా వాటిని పూర్తిచేయడం వల్ల నిర్మాణ వ్యయాన్ని భారీగా తగ్గించుకోవడమే గాక సేవలను, సౌకర్యాలను త్వరితగతిన ప్రజలకు అందించవచ్చు.

4) కాంట్రాక్ట్‌తో సంతృప్తి కొలమానాలు నిర్మించబడుతాయి. కాబట్టి పబ్లిక్-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యాలు బలమైన, నమ్మకమైన వినియోగదారు (కస్టమర్) సేవాదోరణిని ప్రోత్సహిస్తాయి.

5) ఇక ప్రాజెక్ట్ నిర్మించబడి ఆర్గనైజింగ్ థీమ్‌గా మారినందున (PPP) నమూనా ప్రైవేటు రంగం వారు సృష్టించడానికి ప్రయత్నిస్తున్న ఫలితం – ఆధారిత (Result Oriented) పబ్లిక్ విలువపై దృష్టి పెట్టేలా చేస్తాయి.

6) పబ్లిక్ ప్రైవేటు భాగస్వామ్యాలు వాటి చరిత్ర ఆధారంగా ఆన్‌టైమ్, ఆన్ బడ్జెట్ డెలివరీ యొక్క ఘనమైన ట్రాక్ రికార్డును కలిగి ఉన్నాయి.

7) నిర్మాణ మరియు మొత్తం జీవిత చక్ర ఖర్చులు రెండింటిని పబ్లిక్ – ప్రైవేటు భాగస్వామ్యాలు తగ్గించగలవు.

8) ప్రభుత్వ రంగం నిధుల లేమితో సతమతమౌతున్న తరుణంలో ఈ భాగస్వామ్య పద్ధతి ఒక మార్పును తీసుకొని వచ్చింది. అది ఏంటంటే, ఈ పద్దతి ద్వారా ఏదైనా ఒక వ్యవస్థాపనా నిర్మాణం జరిపి, దానిని వినియోగించుకొంటున్న వినియోగదారుల నుంచి పన్నులు వసూలు చేసుకోవడానికి మార్గం చూపించింది. దీనితో ప్రభుత్వం వద్దనున్న పరిమితమైన ఆర్థిక వనరులను ఇతర రంగాల అభివృద్ధికి వినియోగించవచ్చు.

9) ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పద్ధతిలో ప్రైవేటు రంగ పెట్టుబడులు, సాంకేతికత వినియోగం, నైపుణ్యాలు దేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి ఒక ఉత్ప్రేరకంగా మారడమే గాక, ఉపాధి అవకాశాలు పెరిగి జాతీయాదాయ వృద్ధి జరుగుతుంది.

10) ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం దేశ పేరు ప్రతిష్టలను ఇనుమడింప చేయడమే కాకుండా విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడులకు (Foreign Direct Investment (FDI)) సైతం మార్గం సుగమం అవుతుందని చెప్పవచ్చు.

4.8 ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం సమస్యలు – సవాళ్ళు :

ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పద్ధతిలో కొన్ని సమస్యలు, సవాళ్ళు కూడా ఉన్నాయి. వాటిని ఈ క్రింద పేర్కొనడం జరిగింది. అవి :

a) ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పథకాలను కల్పించడంలో ప్రభుత్వ పాలనా వ్యవస్థలోని ఉద్యోగులు తమ సొంత వ్యక్తులకు ఇవ్వడం ద్వారా అవినీతికి, అధికార దుర్వినియోగానికి పాలుపడుతున్నారు. దీనికి తోడు భారీ కాంట్రాక్టుల నుంచి, సూక్ష్మ స్థాయి కాంట్రాక్టుల వరకు అనేక సార్లు పాలనా నియమాలకు, టెండర్లకు స్వస్థి పలికి, మొదట వచ్చిన వారికి ప్రాధాన్యత పేరుతో అవినీతి జరుగుతోంది.

b) ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యంలో ప్రైవేటు రంగ పాత్ర పై కొన్ని అనుమానాలకు తెరలేపింది. ముఖ్యంగా ప్రజా సేవల నిర్వహణలో ప్రైవేటు రంగంపై నమ్మకం కుదరడంలేదు. ముఖ్యంగా పన్నులు, టోల్‌టాక్స్‌ల పెంపు, కంపెనీలను మధ్యలోనే మూసి వేయడం, యాజమాన్య నిర్వహణ వైఫల్యాలు మొదలగునవి ప్రైవేటు రంగంపై అపనమ్మకాన్ని పెంచాయి అంతేగాక ప్రభుత్వ- ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం అనుసరిస్తున్న అధిక ధరలకు భూమి సేకరణ, ముడి సరుకులసేకరణ వంటి పద్ధతులు చిన్నచిన్న కంపెనీలను పోటీల నుంచి తప్పుకునే లాగా చేస్తుంది.

c) సాంప్రదాయ ప్రభుత్వ రంగంలో చేపట్టే పనులకు వస్తు సేకరణ ప్రక్రియలకు అయ్యో వ్యయం కంటే ఎక్కువగా ప్రభుత్వం-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యంలో అభివృద్ధి బిడ్డింగులకు అవుతుంది. ఈ పద్ధతిలో శక్తివేలు రంగడి ఒప్పందంలో పేర్కొన్న పనుల కంటే చేయాల్సిన ప్రక్రియల కంటే ఎక్కువగా చేస్తుంది. ఎందుకంటే ప్రభుత్వం నుంచి సబ్సిడీలను, వినియోగదార్ల వాడకం పై విధించే పన్నుల ద్వారా వనరులను ఎక్కువగా సమకూర్చు కోవాలని, చూస్తుంది.

d) ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యంలో కొన్ని పథకాలను అమలు చేయడంకంటే, అసలు వాటిని ప్రారంభించడమే రాజకీయంగా, సామాజికంగా పెద్ద సవాలుగా తయారవుతుంది. ముఖ్యంగా ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలలోనైతే అందులోని కార్మికులు తమను ప్రైవేటు రంగానికి బదిలీ చేస్తారని భయంతో పథకానికి భూమి అవసరమైతే భూ సేకరణ, పునరావాస సమస్యలు మరియు పర్యావరణ సమస్యలు తలెత్తుతాయి.

e) ఈ భాగస్వామ్య విధానం ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల పాత్రలు మరియు భాద్యతలు తగ్గిస్తుంది. తద్వారా ప్రభుత్వ రంగంలో ఉపాధి అవకాశాలు తగ్గిపోతున్నాయి.

f) ఈ విధమైన భాగస్వామ్యాల ప్రకారం ప్రభుత్వ ప్రాజెక్టుల నుండి వచ్చే రాబడి ప్రైవేటు సంస్థలతో కలిసి పంచుకోవాలి. ప్రైవేటు రంగం కూడా ముందుగా పెట్టుబడి పెడుతుంది. ప్రాజెక్టు పూర్తయిన తరువాత అందించే సేవలకోసం అధిక ధరలను వసూలు చేస్తున్నాయి.

g) ప్రభుత్వ రంగాలు ప్రైవేటు రంగాలతో చేరినప్పుడు ఆ ప్రభుత్వం ప్రైవేటు వారితో కలిసి ప్రజెక్టు యొక్క బాద్యత మరియు నిర్వహణను పంచుకుంటుంది. అధిక మొత్తంలో పెట్టుబడి పెట్టిన తర్వాత ప్రైవేటు రంగ కార్యకలాపాలపై హక్కులు మరియు నియంత్రణ శక్తిని పొందుతుంది. వారు వారి నిర్ణయాల ప్రకారం వారి సిబ్బందిని మరియు నిర్వహకాలను నియమిస్తారు. ఈ అంశాలు ప్రభుత్వ అధికారాన్ని, నిర్ణయాలను ప్రభావితం చేస్తాయి.

h) ప్రజాసంబంధమైన పనులు మరియు సర్వీసులు పబ్లిక్ అథారిటి యొక్క రాబడి లేదా బడ్జెట్ నుండి రుసుము ద్వారా చెల్లించబడినప్పటికే, వినియోగదారులు కూడా ఫీజులు, టోల్‌ల రూపంలో చెల్లించాల్సి ఉంటుంది. ఈ చెల్లింపులు ఏమిటని ప్రజలలో అసంతృప్తి ఏర్పడవచ్చు.

i) పబ్లిక్ ప్రైవేట్ ప్రాజెక్టులలో అన్నింటిలో ఒకే రకమైన ఆదాయం ఉండకపోవచ్చు. కొన్నింటికి అధిక ఆదాయం వస్తే మరికొన్నింటికి తక్కువ వస్తుంది. అందువలన ప్రైవేటు రంగం వారు అటువంటి రంగాలలో పెట్టుబడితో ముందుకు రాకపోవచ్చు. తద్వారా ప్రభుత్వంపై ఒత్తిడి పెరుగుతుంది.

4.9. ప్రభుత్వ - ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యం ఉదాహరణలు :

మన దేశంలో ప్రభుత్వ - ప్రైవేట్ రంగాల భాగస్వామ్యం అనేక రంగాలో జరుగుతుందని మనం గుర్తించాం. విద్యార్థులకు అనువుగా ఉండడం కోసం రెండు ఉదాహరణలను ఇక్కడ ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ రెండుఉదాహరణలు విజయవంతమైన ఉదాహరణలు. అంటే దీని అర్థం ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యంలో జరిగే ప్రతిదీ విజయవంతం అయినది కాదు.

4.9.1. జి.ఎం.ఆర్. విమానాశ్రయం

ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజధాని హైదరాబాద్‌లో నిర్మితమైన జి.ఎం.ఆర్. విమానాశ్రయం మౌలిక సదుపాయాల కల్పనలో ప్రభుత్వ ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యానికి మంచి ఉదాహరణ. ఈ విమానాశ్రయ నిర్మాణంలో జియమ్మార్ హైదరాబాద్ అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయ లిమిటెడ్, భారతీయ విమానాశ్రయాల సంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం, మలేషియన్ విమానాశ్రయ సంస్థలు వాటాదారులుగా ఉన్నాయి.

ఈ విమానాశ్రయ నిర్మాణంలో భాగస్వాములు (డిజైన్, నిర్మాణం, ఫైనాన్స్, ఆపరేట్, నిర్వహణ) రూపకల్పన- నిర్మాణం పెట్టుబడి నిర్వహించు- నిర్వహణ అనే ప్రాతిపదిక మీద ఒక అంగీకారపత్రం రూపొందించుకున్నారు. ఈ ఒప్పందం కాలపరిమితి 60 ఏళ్ళు కాగా ఒప్పందం విలువ రెండు వేల తొమ్మిది వందల కోట్లు.

ఈ ఒప్పందంలో ప్రాజెక్ట్ అభివృద్ధి, నిర్మాణం, పెట్టుబడి సవాళ్ళను జియమ్మార్ సంస్థ భరించగా, విమానాల రద్దీ నియంత్రణ పరికరాలు సమకూర్చటం, వాటిని నియంత్రించటం వంటి వాటిని భారత విమానాశ్రయాల ప్రాధికార సంస్థ బాధ్యతగా తీసుకున్నాయి. అంతర్జాతీయ మార్గాల అనుమతులు, రక్షణ వీసా వంటివి భారత ప్రభుత్వం, భూమిసేకరణ, పునరావాసం, నష్టపరిహారం వంటివి రాష్ట్ర ప్రభుత్వ బాధ్యతలుగా ఉన్నాయి. ఈ సంస్థలో పూర్తిగా ఐసిటీని వినియోగిస్తున్నారు.

4.9.2. ఈ సేవ (ఎలక్ట్రానిక్ సిటిజన్ సర్వీసెస్)

ప్రభుత్వ- ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యాలకు ఈ-సేవ మరొక విజయవంతమైన ఉదాహరణ. ఈ-సేవ మొదటిసారిగా 'జంటనగరాల సమగ్ర వ్యవస్థల అనుసంధానం' అనే పేరుతో 1999 డిసెంబర్లో మొదలైంది. జనన, మరణ ధృవీకరణ పత్రాలు, వాహన అనుమతులు వంటివి దీని ముఖ్య కార్యకలాపాలు. ప్రాథమిక దశ విజయవంతం కావడంతో 2001, ఆగస్టు 25 నాటికి 10 కేంద్రాలకు విస్తరించి ఈ సేవగా మార్చడం జరిగింది. ప్రస్తుతం 280 కేంద్రాలలో 62 రకాల సేవలతో విజయవంతంగా అమలవుతుంది.

ఈ ప్రభుత్వ- ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యంలో మౌలిక సదుపాయాలు, భవనాలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సమకూర్చగా

సి.ఎం.ఎస్. కంప్యూటర్స్ లిమిటెడ్ అనే సంస్థ ఈ-సేవ కేంద్రాల నిర్వహణ బాధ్యతలను చేజిక్కించుకుంది. కేంద్రాలకు అవసరమైన సాఫ్ట్‌వేర్ సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని 2.5 మిలియన్ రూపాయలకు రామ్ ఇన్ఫర్మేటిక్స్" అనే సంస్థకు లభించింది. ప్రభుత్వం పరిసరాలు, నిర్వహణాధికారులను సమకూర్చగా, నిర్వహణా సంస్థ కంప్యూటర్ పరికరాలు, అనుసంధాన సలహాలు, నిర్వాహకులును సమకూర్చింది. వీరి జీతభత్యాలను ప్రభుత్వం భరించింది. ప్రభుత్వానికి, నిర్వహణా సంస్థకు మధ్య ఐదు సంవత్సరాలకు గాను ఒప్పందం కుదిరింది. దీని ప్రకారం ప్రతి లావాదేవీకి ఐదు రూపాయలను సంబంధిత శాఖ (విద్యుత్ శాఖ, టెలిఫోన్, గృహ పన్ను) నుంచి వసూలు చేసి ప్రైవేట్ భాగస్వాములకు చెల్లించడం జరిగింది.

ఎలక్ట్రానిక్- పాలనలో ఈ-సేవ ప్రభుత్వ ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యానికి మంచి ఉదాహరణ. నేడు మనదేశంలోని అన్ని రాష్ట్రాలు మీ సవా లేదా ఇ-సేవ ఉమ్మడి సేవా కేంద్రాలను స్థాపించి పౌరులకు అనేక వందల రకాల సేవలను నిర్ణీత సమయములో వీటి ద్వారా అందిస్తునారు. పబ్లిక్ సర్వీస్ గ్యారంటి చట్టాలను చేసి సేవలను ఖచ్చితమైన సమయములో ఐసిటి ద్వారా అందిస్తున్నారు.

4.10. సారాంశం :

ప్రభుత్వం మరియు ప్రైవేటు సంస్థల మధ్యఒక ఒప్పందం ద్వారా ఏర్పడి ఒక ఏదైన ఒక రంగంలో పెట్టుబడులు, సౌకర్యాల ఏర్పాటు ద్వారా పనిచేస్తాయి. ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్యానికి ముందు ముందు అనేక అవకాశాలు ఉన్నాయి. వీటి ద్వారా ప్రభుత్వ విధానాలను వీలయినంత వరకు మార్చవచ్చు లేదా ప్రభావితం చేయవచ్చు. ప్రైవేటు రంగంలో ఉన్న ఆర్థిక వనరులకు వారి సేవలకు, సాంకేతిక విజ్ఞాన నైపుణ్యాలకు, నవకల్పనలకు, అనుభవాలకు మంచి గుర్తింపును ఇచ్చి నిరంతర అభివృద్ధిలో, సామాజిక, న్యాయకల్పనలో, సామాజిక భాధ్యతలను గుర్తించి పంచుకోవడంలో వారిని పాత్రధారులుగా చేయవచ్చు. తద్వారా అభివృద్ధి వేగాన్ని త్వరితంగా పెంచి, పేదరికాన్ని నిర్మూలించవచ్చు. ప్రజలకు అంతర్జాతీయ ప్రమాణాలతో కూడిన సేవలను అందుబాటులోకి తీసుకురావచ్చు. దీనికి ప్రధానంగా, స్పష్టమైన ప్రభుత్వ రంగ విధానం, విశ్వసనీయత, పారదర్శకత, జవాబుదారీ తనం; ప్రైవేటు రంగం పెట్టిన పెట్టుబడికి తగిన ప్రతిఫలాలు వస్తాయనే నమ్మకం, ప్రజల సంతృప్తి ఉన్నప్పుడే ప్రభుత్వ-ప్రైవేటు భాగస్వామ్య పథకాలు విజయవంతం అవుతాయని చెప్పవచ్చు. నేడ కేంద్ర - రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు చాలారంగాలలో పిపిపి ఆమోదించిన ఆచరిస్తున్నాయి.

4.11. ముఖ్యపదకోశం

BOO : బిల్డ్ ఓన్ ఆపరేట్ : ఈ పథకం ప్రకారం ప్రైవేట్ రంగం వారు ఒక వ్యవస్థను రూపొందించి, అభివృద్ధి పరిచిన తర్వాత దానిని నిర్వహించడం కూడా జరుగుతుంది. అటువంటి వ్యవస్తను ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేస బాధ్యత ప్రైవేట్ రంగానికి ఉండదు. ఈ పతకం రూపకల్పన చేసి, నిర్మాణం చేపట్టి మరియు పెట్టుబడి కూడా పెట్టి ప్రైవట్ రంగమే నిర్వహణ చేపట్టే పథకంగా చెప్పవచ్చు.

BDO : బిల్డ్ డెవలప్ ఆపరేట్ : ఈ పథకం ప్రకారం ప్రైవేట్ రంగం వారు ఒక వ్యవస్థను రూపొందించి, అభివృద్ధి పరిచిన తర్వాత దానిని నిర్వహించడం కూడా జరుగుతుంది. అటువంటి వ్యవస్తను ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేస బాధ్యత ప్రైవేట్ రంగానికి ఉండదు. ఈ పతకం రూపకల్పన చేసి, నిర్మాణం చేపట్టి మరియు పెట్టుబడి కూడా పెట్టి ప్రైవట్ రంగమే నిర్వహణ చేపట్టే పథకంగా చెప్పవచ్చు.

DCMF : డిజైన్, కన్‌స్ట్రక్ట్, మేయిన్‌టేన్, ఫండింగ్ : ఈ పథకం ప్రకారం ప్రైవేట్ రంగం వారు ఒక వ్యవస్థను రూపొందించి, అభివృద్ధి పరిచిన తర్వాత దానిని నిర్వహించడం కూడా జరుగుతుంది. అటువంటి వ్యవస్తను ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేస బాధ్యత ప్రైవేట్ రంగానికి ఉండదు. ఈ పతకం రూపకల్పన చేసి, నిర్మాణం చేపట్టి మరియు పెట్టుబడి కూడా పెట్టి ప్రైవట్ రంగమే నిర్వహణ చేపట్టే పథకంగా చెప్పవచ్చు.

BOT : బిల్డ్, ఆపరేట్, ట్రాన్స్‌ఫర్ : ఈ పథకం ప్రకారం ప్రైవట్ రంగం వారు భాగస్వామ్యం సమాజంలోని

ఒక రంగాన్ని తీసుకొని డిజైన్‌చేసి, నిర్మించి ఒప్పందకాలం తర్వాత ఆస్తులను ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేస్తారు. ఒకవేళ ప్రైవేట్ సంస్థ తిరిగి ఆ వ్యవస్థను నిర్వహించదలిస్తే ప్రభుత్వం నుంచి లీజు లేదా అద్దెకు తీసుకోవల్సి ఉంటుంది.

BOOT : బిల్డ్, ఓన్, ఆపరేట్, ట్రాన్స్‌ఫర్ : ఈ పథకం ప్రకారం ప్రైవట్ రంగం వారు భాగస్వామ్యం సమాజంలోని ఒక రంగాన్ని తీసుకొని డిజైన్‌చేసి, నిర్మించి ఒప్పందకాలం తర్వాత ఆస్తులను ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేస్తారు. ఒకవేళ ప్రైవేట్ సంస్థ తిరిగి ఆ వ్యవస్థను నిర్వహించదలిస్తే ప్రభుత్వం నుంచి లీజు లేదా అద్దెకు తీసుకోవల్సి ఉంటుంది.

BROT : బిల్డ్, రెంట్, ఓన్, ట్రాన్స్‌ఫర్ : ఈ పథకం ప్రకారం ప్రైవట్ రంగం వారు భాగస్వామ్యం సమాజంలోని ఒక రంగాన్ని తీసుకొని డిజైన్‌చేసి, నిర్మించి ఒప్పందకాలం తర్వాత ఆస్తులను ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేస్తారు. ఒకవేళ ప్రైవేట్ సంస్థ తిరిగి ఆ వ్యవస్థను నిర్వహించదలిస్తే ప్రభుత్వం నుంచి లీజు లేదా అద్దెకు తీసుకోవల్సి ఉంటుంది.

BLOT : బిల్డ్, లీజ్, ఆపరేట్, ట్రాన్స్‌ఫర్ : ఈ పథకం ప్రకారం ప్రైవట్ రంగం వారు భాగస్వామ్యం సమాజంలోని ఒక రంగాన్ని తీసుకొని డిజైన్‌చేసి, నిర్మించి ఒప్పందకాలం తర్వాత ఆస్తులను ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేస్తారు. ఒకవేళ ప్రైవేట్ సంస్థ తిరిగి ఆ వ్యవస్థను నిర్వహించదలిస్తే ప్రభుత్వం నుంచి లీజు లేదా అద్దెకు తీసుకోవల్సి ఉంటుంది.

BTO : బిల్డ్, ట్రాన్స్‌ఫర్, ఆపరేట్ : ఈ పథకం ప్రకారం ప్రైవట్ రంగం వారు భాగస్వామ్యం సమాజంలోని ఒక రంగాన్ని తీసుకొని డిజైన్‌చేసి, నిర్మించి ఒప్పందకాలం తర్వాత ఆస్తులను ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేస్తారు. ఒకవేళ ప్రైవేట్ సంస్థ తిరిగి ఆ వ్యవస్థను నిర్వహించదలిస్తే ప్రభుత్వం నుంచి లీజు లేదా అద్దెకు తీసుకోవల్సి ఉంటుంది.

LDO : లీజ్, డెవలప్, ఆపరేట్ : ఈ పథకం ప్రకారం అప్పటికే ఉనికిలో ఉన్న వ్యవస్థను లేదా ప్రాజెక్టును ప్రైవట్ సంస్థ లీజుకు తీసుకొని, పున:నిర్మించి, ఆధునికరించి, విస్తరించి నిర్వహిస్తుంది. తర్వాత ఇటువంటి వ్యవస్థను ప్రభుత్వానిక బదిలీ చేస అస్కారం ఉండదు.

4.12. స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు పంక్తులలో సమాధానములు వ్రాయుము.

1) ప్రభుత్వ – ప్రైవేటు భాగస్వామ్య లక్షణాలు తెలిపి, భారతదేశంలో దాని పనితీరును చర్చించండి.

2) ప్రభుత్వ – ప్రైవేటు భాగస్వామ్య నమూనాలను చర్చించండి.

II ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు పంక్తులలో సమాధానములు వ్రాయుము.

1. పబ్లిక్ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్య నమూనాను నిర్వచించి, దానిని వ్యాఖ్యానించుము.
2. ప్రభుత్వ ప్రైవేటు భాగస్వామ్య నమూనా ప్రయోజనాలు - లోపాలను పరిశీలించండి.
3. పిపిపి నమూనా ఉదాహరణలను చర్చించండి.

4.13. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. Prabhu, C., S., R., E-Governance: Concepts and Case Studies, New Delhi: Prentice Hall of India, 2004

2 Pardhasaradhi, Y., (et al), E-Governance and Indian Society, Kanishka Publishers, New Delhi, 2000

3 Turban , Mel can, Wetherbe Information Technology for Management, John Wiley & Sons (Asia), Singapore 2001

4. Thamarasseri, Ismail, Dictionary of Information Communication Technol- ogy. Kanishku Publishers, New Delhi, 2009

5. United Nations/American Society of Public Administration (2002) Bench marking e Government: A Global Perspective, 2002. New York: Division for Public Economics and Public Administration

6. Zajtehuk, Russetal (Ed). (1996) Information Technology, Development and Policy: Theoretical Perspectives and Practical Challenges, Aldershot, Hants. England: Brookfield

పాఠము - 5

సమాచార సాంకేతిక చట్టం

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశం అభ్యసించిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విధంగా తయారు అవుతారు.

- ఈ యూనిట్‌ను అధ్యయనం చేసిన తర్వాత, ఐటి చట్టం ఆవశ్యకతను గుర్తిస్తారు.
- ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం యొక్క అర్థం మరియు ప్రక్రియను అర్థం చేసుకుంటారు.
- సమాచార సాంకేతిక సవరణ చట్టం 2008 ఎలా అమల్లోకి వచ్చిందో తెలుసుకుంటారు.
- ఐటి చట్టంలోని వివిధ నిబంధనలను అవగాహన చేసుకుంటారు.
- సైబర్ క్రైమ్ వంటి వివిధ ఐటి సంబంధిత నేరాలను అవగాహన చేసుకుంటారు.

పాఠ్యాంశ నిర్మాణం క్రమం:

5.1. పరిచయం

5.2. నిర్వచనం:

5.3. సమాచార సాంకేతిక చట్టం - 2000

5.4. సమాచార సాంకేతిక చట్టంలో సవరణలు

5.4.1. ఐటి చట్టంలో సవరణలు 2008

5.5. డిజిటల్ సంతకం మరియు వివరణ

5.6. ఆపాదింపు

5.7. ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డుల రసీదు మరియు బట్వాడా (డిస్పాచ్)

5.8. ధృవీకరణ అధికారుల నియంత్రణ

5.9. డిజిటల్ సంతకాల సర్టిఫికెట్లు

5.10. భాగస్వాముల విధులు

5.11. జరిమానాలు మరియు తీర్పు

5.12. విధానం, డిజిటల్ సంతకం ప్రక్రియ, పని విధానం మరియు చట్ట హోదా

5.13. అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్

5.14. నేరాలు మరియు సైబర్ నేరాలు

5.15. ఇ-సిగ్నేచర్ మరియు డిజిటల్ సిగ్నేచర్

5.16. ఇన్స్క్రిప్షన్

5.17. సారాంశం

5.18. ముఖ్య పదకోశం

5.19. నమూనా పరీక్ష ప్రశ్నలు

5.20. ఉపయుక్త గ్రాంథావళి

5.1. పరిచయం

ఇ-కామర్స్ మరియు ఇ-గవర్నెన్స్‌ను సులభతరం చేయడానికి ఐటి రంగంలోని పరిణామాలకు ప్రతిస్పందనగా మరియు సైబర్ నేరాలను నియంత్రించడానికి. ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం ఆమోదించబడింది. ఇంటర్నెట్ నేడు ఒక నిత్య అవసరంగా మారింది మరియు దాని పెరిగిన వ్యాప్తితో, డొమైన్‌లో స్పష్టత అవసరం ఏర్పడింది. సమాచార చట్టం చాలా అవసరమైన స్పష్టత మరియు దిశను అందించే ప్రయత్నం చేస్తుంది. ఈ యూనిట్ సమాచార సాంకేతిక చట్టం - 2000 ముఖ్యాంశాలను మరియు సవరణ చట్టం - 2008 యొక్క వివిధ కోణాలను చర్చిస్తుంది.

5.2. నిర్వచనం

ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం - 2000 అనేది సమాచార సాంకేతికతకు సంబంధించిన చట్టం. ఐటి చట్టం, 2000, ఐటి బిల్లును పార్లమెంటు ఉభయ సభలు ఆమోదించడం వల్ల ఏర్పడింది. ఈ చట్టం అంతర్జాతీయ వాణిజ్యంపై ఐక్యరాజ్యసమితి కమిషన్ ఇ-కామర్స్‌పై చేసిన చట్టం (యూనిసిట్రాల్) ఆధారంగా రూపొందించబడింది. ఇది ఈ-కామర్స్ మరియు సైబర్ క్రైమ్‌లతో వ్యవహరిస్తుంది. అది “ఎలక్ట్రానిక్ డేటా ఇంటర్‌చేంజ్ మరియు ఎలక్ట్రానిక్ కమ్యూనికేషన్ యొక్క ఇతర మార్గాల ద్వారా నిర్వహించబడే లావాదేవీలకు చట్టపరమైన గుర్తింపును అందించే చట్టం, దీనిని సాధారణంగా ఎలక్ట్రానిక్ కామర్స్ అని పిలుస్తారు”. ఈ చట్టం 17.10.2000 నుంచి అమల్లోకి వచ్చింది.

5.3. సమాచార సాంకేతిక చట్టం 2000 నిర్మాణం

ఇంటర్నెట్ ఆవిర్భావం మరియు ఇంటర్నెట్ ఆధారిత వ్యాపార లావాదేవీల పెరుగుదల ఈ రంగాన్ని నియంత్రించడానికి చట్టాన్ని రూపొందించి మరియు అమలు చేయవలసిన అవసరం ఏర్పడింది. డిజిటల్ సాంకేతికత మన జీవితాలను మార్చివేసింది, ఎక్కువ మంది వ్యక్తులు మరియు వ్యాపారాలు దీనిని అవలంబిస్తున్నారు మరియు దాని సహాయంతో అనేక కార్యకలాపాలను నిర్వహిస్తున్నాయి. ఐటి చట్టం - 2000 రూపకల్పనకు ముందు, మొత్తం వాతావరణం భయానకంగా ఉండేది. వ్యక్తులు మరియు వ్యాపారాలు ఈ డిజిటలైజేషన్ తీసుకువచ్చిన

ప్రయోజనాల గురించి తెలుసు, కానీ అదే సమయంలో సజావుగా వారు కార్యకలాపాలు నిర్వహించడానికి వెనుకాడారు. ముఖ్యంగా ద్రవ్యపరమైన కొన్ని అవాంఛనీయ సంఘటనల నుండి వారిని రక్షించే చట్టపరమైన ఫ్రేమ్‌వర్క్ లేకపోవడం వల్ల వారు వెనుకాడారు. డిజిటల్ ప్రపంచంలో జరుగుతున్న పురోగతికి అనుగుణంగా, యూనిసిట్రాల్ అనే ఎలక్ట్రానిక్ కామర్స్‌పై మోడల్ చట్టాన్ని 1996లో ఆమోదించింది. భారతదేశం కూడా దీనిపై సంతకం చేసింది మరియు అందువల్ల మోడల్ చట్టం ప్రకారం చట్టాలను ప్రవేశపెట్టాలని భావించారు. ఈ అంశాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని, ఇ-కామర్స్‌తో పాటు ఇ-గవర్నెన్స్‌ను సులభతరం చేయడానికి ఐటి బిల్లును ప్రవేశపెట్టారు.

ఐటీ బిల్లు 1998లో రూపొందించబడింది. ఆ తర్వాత బిల్లును పార్లమెంటరీ స్టాండింగ్ కమిటీ ముందు ఉంచారు, అందులో కొన్ని సవరణలు సూచించబడ్డాయి. చివరగా, ఐటీ మంత్రిత్వ శాఖ కొన్ని మార్పులను సూచించింది మరియు ఆమోదించబడిన సవరణలను బిల్లులో అలాగే ఉంచింది మరియు మిగిలినవి విస్మరించబడ్డాయి. ఈ బిల్లుకు కేంద్ర మంత్రివర్గం ఆమోదం తెలిపింది, ఆపై పార్లమెంటు ఉభయ సభలు ఆమోదించాయి. భారత రాష్ట్రపతి కూడా బిల్లుకు తన అంగీకారాన్ని అందించారు మరియు ఇది అక్టోబర్ 17, 2000 నుండి అమల్లోకి వచ్చిన చట్టంగా మారింది. ఐటి చట్టం, 2000ను ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ 1860, ఇండియన్ ఎవిడెన్స్ యాక్ట్ 1872, బ్యాంకర్స్ బుక్ ఎవిడెన్స్‌లను సవరణలను చేశారు మరియు రిజర్వ్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా చట్టం 1934 చట్టం 1891 తద్వారా నేరాలకు సంబంధించిన అంశాలు మరియు సాక్ష్యాలను ఆధారంగా చేర్చబడి ఎలక్ట్రానిక్ మోడ్ మరియు నిధుల ఎలక్ట్రానిక్ బదిలీకి సంబంధించిన నిబంధనల అవసరాన్ని పరిష్కరించడానికి మార్గం చట్టబద్ధంగా ఏర్పడింది.

5.4. ఐటి చట్టానికి 2008లో సవరణలు

డిజిటలైజేషన్ మరియు ఇ-కామర్స్ లావాదేవీల పెరుగుదలకు అవసరమైన మార్పులను తీసుకురావడానికి మరియు అటువంటి లావాదేవీల భద్రత మరియు భద్రతను నిర్ధారించడానికి, తద్వారా నేరాలను నిరోధించడానికి ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం 2000 సంవత్సరంలో రూపొందించబడింది. డొమైన్‌లోని పరిణామాలను పరిగణనలోకి తీసుకుని ఈ చట్టం సవరించబడింది. ఈ సవరణలు 2008లో పార్లమెంటు ఉభయ సభలచే ఆమోదించబడ్డాయి మరియు 5 ఫిబ్రవరి, 2009న రాష్ట్రపతి ఆమోదం పొందాయి, తద్వారా సవరణ చట్టంగా మారింది. ఇది వివిధ సానుకూల పరిణామాలను పరిచయం చేసింది. అభివృద్ధి చెందుతున్న సాంకేతికతకు అనుగుణంగా ఒక విధానాన్ని రూపొందించడానికి భారత ప్రభుత్వం చేసిన ప్రయత్నంగా ఇది భావించబడింది. ఇండియన్ కంప్యూటర్ ఎమర్జెన్సీ రెస్పాన్స్ టీమ్ సెర్ట్ - ఇన్‌చట్టం యొక్క నిర్వహణకు బాధ్యత వహిస్తుంది. ఈ సవరణ మునుపటి చట్టం ద్వారా మిగిలిపోయిన ఖాళీలను పూరించడానికి మరియు భద్రతా సమస్యలను పరిష్కరించడానికి ప్రయత్నించింది. పెరుగుతున్న డిజిటలైజేషన్‌తో పాటు డిజిటల్ ప్రదేశంలో లేదా డిజిటల్ ఎయిడ్‌ల సహాయంతో నేరాలు కూడా

విస్తరిస్తున్నందున ఈ చట్టం సవరణ అవసరం ఏర్పడింది. అభ్యంతరకరమైన కంటెంట్‌ను పంపడం/షేరింగ్ చేయడం, ఫిషింగ్, గుర్తింపు దొంగతనం, మోసాలు మొదలైనవి శిక్షాపరమైన నిబంధనల పరిధిలోకి తీసుకురావాల్సిన నేరాలు. ఈ అంశాలన్నీ ఐటి చట్టం 2000లో సవరణలకు దారితీశాయి, తద్వారా ఐటి చట్టం 2008కి మార్గం సుగమం చేసింది. ఐటి సవరణ చట్టం 2008 దేశం యొక్క సైబర్ చట్ట ఫ్రేమ్‌వర్క్‌లో విప్లవాత్మక మార్పులు చేసింది. ఈ చట్టం ఎలక్ట్రానిక్ సంతకాన్ని చేర్చడం, ఎక్కువ సంఖ్యలో సైబర్ నేరాలను చేర్చడం, డేటా రక్షణ, గోప్యతకు సంబంధించిన ఆందోళనలను పరిష్కరించడం మరియు ఉగ్రవాదం కోసం డిజిటల్/సైబర్ మాధ్యమాన్ని ఉపయోగించడం వంటి సమస్యలను పరిష్కరించడం వంటి వివిధ సమస్యలను పరిష్కరించింది.

5.4.1. ఐట చట్టంలో సవరణలు - 2008

సవరణ చట్టం - 2008 యొక్క ముఖ్యమైన రచనలు క్రింది విధంగా ఉన్నాయి: చట్టం మరింత స్పష్టత తీసుకురావడానికి మరియు మరింత కలుపుకొనిపోయేలా చేయడానికి అనేక నిర్వచనాలను ప్రవేశపెట్టింది

1) ఎలక్ట్రానిక్ సంతకం అంటే "రెండవ షెడ్యూల్‌లో పేర్కొన్న ఎలక్ట్రానిక్ టెక్నిక్ ద్వారా సబ్‌స్క్రైబర్ ఏదైనా ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను ప్రామాణీకరించడం మరియు డిజిటల్ సంతకాన్ని కలిగి ఉంటుంది"

2) కమ్యూనికేషన్ పరికరం "అంటే సెల్ ఫోన్‌లు, వ్యక్తిగత డిజిటల్ పరికరం లేదా రెండింటి కలయిక లేదా ఏదైనా టెక్స్ట్, వీడియో, ఆడియో లేదా ఇమేజ్ కమ్యూనికేట్ చేయడానికి, పంపడానికి లేదా ప్రసారం చేయడానికి ఉపయోగించే ఏదైనా ఇతర పరికరం."

3) సైబర్ కేఫ్ అంటే సాధారణ వ్యాపారంలో ఉన్న ఏ వ్యక్తి అయినా పబ్లిక్ సభ్యులకు ఇంటర్నెట్ యాక్సెస్ అందించే ఏదైనా సదుపాయం.

4) సైబర్ సెక్యూరిటీ అంటే సురక్షిత "సమాచారం, పరికరాలు, పనిముట్లు, కంప్యూటర్, కంప్యూటర్ వనరు, కమ్యూనికేషన్ పరికరం మరియు అందులో నిల్వ చేయబడిన సమాచారాన్ని అనధికారిక యాక్సెస్, ఉ పయోగం, బహిర్గతం, అంతరాయం, మార్పు లేదా విధ్వంసం నుండి రక్షించడం."

5) చట్టం "సంబంధిత మధ్యవర్తి" యొక్క నిర్వచనాన్ని కూడా సవరించింది. ఏదైనా నిర్దిష్ట ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డులు అంటే ఏ వ్యక్తి తరపున అయినా మరొక వ్యక్తి ఆ రికార్డును స్వీకరిస్తాడు, నిల్వ చేస్తాడు లేదా ప్రసారం చేస్తాడు లేదా అందిస్తుంది. ఆ రికార్డుకు సంబంధించి ఏదైనా సేవ మరియు టెలికాం సేవను కలిగి ఉంటుంది. ప్రొవైడర్లు, నెట్‌వర్క్ సర్వీస్ ప్రొవైడర్లు, ఇంటర్నెట్ సర్వీస్ ప్రొవైడర్లు, వెబ్ హోస్టింగ్ సర్వీస్ ప్రొవైడర్లు, సెర్చ్ ఇంజన్లు, ఆన్‌లైన్ చెల్లింపు సైట్‌లు, ఆన్‌లైన్-వేలం సైట్‌లు, ఆన్‌లైన్ మార్కెట్ స్థలాలు మరియు సైబర్ కేఫ్‌లు వంటి వానిని 2008లో చేసిన సవరణల ద్వారా మార్చబడినాయి.

కంప్యూటర్, కంప్యూటర్ సిస్టమ్ మొదలైన వాటికి నష్టం కలిగించే జరిమానాలు మరియు పరిహారాలను పరిష్కరిస్తూ చట్టం కూడా మార్పులను తీసుకువచ్చింది. ఒక వ్యక్తి కంప్యూటర్ వనరులో ఉన్న ఏదైనా సమాచారాన్ని "నాశనం చేసినట్లయితే, తొలగించినట్లయితే లేదా మార్చినట్లయితే లేదా దాని విలువ లేదా ప్రయోజనాన్ని తగ్గించినట్లయితే లేదా హానికరంగా ప్రభావితం చేస్తే" లేదా ఏదైనా మార్గం ద్వారా హాని కలిగించే ఉద్దేశ్యంతో కంప్యూటర్ వనరు కోసం ఉపయోగించిన ఏదైనా కంప్యూటర్ సోర్స్ కోడ్‌ను ఎవరైనా దొంగిలించడం, దాచడం, నాశనం చేయడం లేదా మార్చడం లేదా సవరణలు చేయడం, అలా ప్రభావితమైన వ్యక్తికి కోటి రూపాయల కంటే ఎక్కువ." నష్టపరిహారానికి మార్గం ఏర్పడింది.

కంప్యూటర్ సంబంధిత నేరాలు "కమ్యూనికేషన్ సేవల ద్వారా అభ్యంతరకరమైన సందేశాలను పంపినందుకు శిక్ష"కు సంబంధించిన విభాగాలను చొప్పించాయి. ఇది ఇంకా ఇలా చెప్పింది, "ఏదైనా ఎలక్ట్రానిక్ మెయిల్ లేదా ఎలక్ట్రానిక్ మెయిల్ సందేశం చికాకు లేదా అసౌకర్యం కలిగించడం లేదా మోసగించడం లేదా అటువంటి సందేశాల మూలం గురించి చిరునామాదారుని లేదా గ్రహీతను తప్పుదారి పట్టించడం వంటి వాటిని చేర్చి అటి వారికి జైలు శిక్ష విధించబడుతుంది".

అనేక ఇతర మార్పులు కూడా ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. ఈ ప్రధాన మార్పులు రాబోయే విభాగాలలో చర్చించబడ్డాయి.

5.5 డిజిటల్ సంతకం మరియు వివరణ

ఐటి చట్టం – 2000 యొక్క నిబంధనల ప్రకారం, ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డు యొక్క ప్రమాణీకరణ ప్రయోజనం కోసం ఎవరైనా సబ్‌స్క్రైబర్ డిజిటల్ సంతకాన్ని ఉపయోగించవచ్చు. ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ "అసిమెట్రిక్ క్రిప్టో సిస్టమ్ మరియు హాష్ ఫంక్షన్ సహాయంతో ప్రామాణీకరించబడింది, ఇది ప్రారంభ ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను మరొక ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌గా పరివర్తన చేస్తుంది. (ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం, 2000లోని సెక్షన్ 2(1)(పి)"."

సాంప్రదాయకంగా, ఏదైనా పత్రంపై వ్యక్తి చేసిన సంతకం పత్రం యొక్క ప్రమాణీకరణలో సహాయపడుతుంది మరియు దాని విశ్వసనీయతకు సంబంధించి రిసీవర్‌కు హామీని అందిస్తుంది. కాగితం ఆధారిత పత్రం విషయంలో ఇది సాధ్యపడుతుంది, కానీ ఎలక్ట్రానిక్ పత్రం విషయంలో, పత్రం లేదా ఇమెయిల్ చివరిలో పేరును పేర్కొనడం వలన దాని ప్రామాణికతకు సంబంధించి దాదాపు ఎటువంటి హామీ ఇవ్వదు. ఐటి చట్టం, 2000 ఎలక్ట్రానిక్ పత్రాల రక్షణ కోసం పబ్లిక్ కీ క్రిప్టోగ్రఫీని గుర్తిస్తుంది. చట్టంలోని సెక్షన్ 3 వినియోగదారు తన డిజిటల్ సంతకాన్ని అతికించడం ద్వారా ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను ప్రామాణీకరించే అధికారాన్ని అందిస్తుంది. ప్రామాణీకరణ ప్రక్రియ "అసిమెట్రిక్ క్రిప్టో సిస్టమ్ మరియు ప్రారంభ ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను మరొక రికార్డ్‌గా పరివర్తించే మరియు మార్చే హాష్ ఫంక్షన్" వర్తిస్తుంది. ప్రభుత్వ అధికారాన్ని కలిగి ఉన్న ఏ ఇతర వ్యక్తి అయినా ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ని

ధృవీకరించవచ్చు. ఇంకా, ప్రతి సబ్‌స్క్రైబర్‌కి ప్రైవేట్ మరియు పబ్లిక్ కీ ఉంటుంది, ఇది అతనికి ప్రత్యేకమైనది మరియు ఇది పని చేసే అటువంటి వాటికి జతగా ఉంటుంది. డిజిటల్ సంతకం యొక్క సృష్టికి నిర్దిష్ట సమాచారానికి ఎన్‌క్రిప్షన్ అప్లికేషన్ అవసరం. ప్రక్రియ క్రింది దశలను కలిగి ఉంటుంది:

1) డిజిటల్ సంతకాన్ని ఉపయోగించి సంతకం చేయవలసిన సందేశం వివరించబడింది, ఆపై హాష్ ఫంక్షన్ అనే అల్గారిథమ్ సహాయంతో ప్రాసెస్ చేయబడుతుంది. ఈ విధంగా స్వీకరించబడిన ప్రాసెస్ చేయబడిన అవుట్‌పుట్‌ను సందేశానికి ప్రత్యేకమైన హాష్ ఫలితం అంటారు.

2) ఈ హాష్ ఫలితం పంపినవారి ప్రైవేట్ కీని ఉపయోగించి గుప్తీకరించబడింది. దీనిని డిజిటల్ సిగ్నేచర్‌గా పిలుస్తారు.

3) డిజిటల్ సంతకం సందేశానికి జోడించబడుతుంది, అది ఇంటర్నెట్ ద్వారా రిసీవర్‌కు ప్రసారం చేయబడుతుంది.

4) రిసీవర్ చివరిలో సందేశాన్ని స్వీకరించిన తర్వాత, అతను సందేశాన్ని డీక్రిప్ట్ చేయడానికి పంపినవారి పబ్లిక్ కీని ఉపయోగిస్తాడు. పంపినవారి సందేశం అతని పబ్లిక్ కీని ఉపయోగించి విజయవంతంగా డీక్రిప్ట్ చేయబడి, హ్యాష్ ఫలితాన్ని గణించి, డిజిటల్ సంతకం యొక్క అవుట్‌పుట్‌తో పోల్చినట్లయితే, రిసీవర్ సందేశం యొక్క ప్రామాణికత మరియు సమగ్రత గురించి హామీ ఇవ్వబడుతుంది.

5.6 లక్షణం

ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమం ద్వారా జరుగుతున్న కమ్యూనికేషన్‌లో ఎలాంటి స్పష్టమైన అంశాలు లేవు. అందువల్ల, బాధ్యతలను జోడించడం మరియు సంఘాలను నిర్వచించడం కష్టం అవుతుంది. అట్రిబ్యూషన్ అనే పదానికి అర్థం “ఒక నిర్దిష్ట రచయిత, కళాకారుడు లేదా వ్యక్తికి ఒక పని లేదా వ్యాఖ్యను ఆపాదించే చర్య” ఐట చట్టం 2000 (సెక్షన్ 11) ఎలక్ట్రానిక్ పత్రం ఎవరి నుండి ఉద్భవించిందో, వ్యక్తికి ఎలా ఆపాదించబడుతుందనే దాని గురించి మార్గదర్శకాలను నిర్దేశిస్తుంది. ఈ కింది పరిస్థితులలో ఎలక్ట్రానిక్ పత్రం మూలకర్తకు ఆపాదించబడుతుందని సెక్షన్ చెబుతోంది:

1) మూలకర్త స్వయంగా ఎలక్ట్రోనీ రికార్డును పంపినట్లయితే

2) ఆ నిర్దిష్ట ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌కు సంబంధించి అతని తరపున పని చేయడానికి మూలకర్త ద్వారా అధికారం ఇచ్చిన వ్యక్తి దానిని పంపినట్లయితే.

3) ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను స్వయంచాలకంగా పంపడానికి ఆరిజినేటర్ స్వయంగా లేదా అతని తరపున ప్రోగ్రామ్ చేయబడిన సమాచార వ్యవస్థను ఉపయోగించి దానిని పంపబడితే, ఉదాహరణకు, రాము నుండి

సోముకి ఇమెయిల్ పంపబడితే, రాము ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌కు మూలకర్తగా ఉంటాడు మరియు సోము ఈ సందర్భంలో చిరునామాదారుగా ఉంటాడు.

5.7 ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డుల గుర్తింపు మరియు పంపిణీ

ఐటి చట్టంలోని సెక్షన్ 12 ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క రసీదును అంగీకరించే పద్ధతులతో వ్యవహరిస్తుంది మరియు ఐటి చట్టంలోని సెక్షన్ 13 ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డును స్వీకరించే సమయాన్ని చర్చిస్తుంది. ప్రజలు ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క మూలకర్త రికార్డు యొక్క రసీదుకు సంబంధించి రిసీవర్ ఇవ్వాల్సిన నిర్దిష్ట రసీదు విధానాన్ని పేర్కొనకపోతే, రసీదును "చిరునామాదారు, స్వయంచాలకంగా లేదా ఇతరత్రా" లేదా "ఏదైనా ప్రవర్తన ద్వారా ఇవ్వవచ్చు. చిరునామాదారు, ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ స్వీకరించబడిందని మూలకర్తకు సూచిస్తే సరిపోతుంది." ఉదాహరణకు, ఒక వ్యక్తి మీటింగ్ కోసం మెయిల్‌ను స్వీకరిస్తే, వ్యక్తి పంపిన వారికి సమాచారానికి ధన్యవాదాలు అని మెయిల్ పంపవచ్చు లేదా స్వయంచాలక ప్రతిస్పందనను పంపవచ్చు లేదా సమావేశంలో చేరడం ద్వారా ఆసక్తి చూపవచ్చు. ఈ కార్యకలాపాలు రిసీవర్ ఎండ్ నుండి రసీదుని చూపుతాయి.

అలాగే, ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క మూలకర్త "ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ని అతని ద్వారా అటువంటి ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క రసీదు పొందిన తర్వాత మాత్రమే కట్టుబడి ఉండాలని నిర్దేశించిన సందర్భాల్లో, అప్పుడు రసీదు స్వీకరించబడకపోతే, ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ కలిగి ఉన్నట్లు పరిగణించబడుతుంది. మూలకర్త ద్వారా ఎప్పుడూ పంపబడలేదు." రసీదు అందిన తర్వాత మాత్రమే ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ కట్టుబడి ఉంటుందని ఆరిజినేటర్ (మూలకర్త) పేర్కొనని సందర్భాల్లో మరియు నిర్దేశించిన లేదా అంగీకరించిన సమయంలోగా రసీదుని మూలకర్త అందుకోకపోతే లేదా సమయం పేర్కొనకపోతే లేదా అంగీకరించకపోతే సహేతుకమైన సమయం, అప్పుడు మూలకర్త ఇవ్వవచ్చు. తద్వారా ఎటువంటి రసీదు పొందలేదని పేర్కొంటూ చిరునామాదారునికి నోటీసు అతనికి రసీదు అందుకోవాల్సిన సహేతుకమైన సమయాన్ని పేర్కొంటూ, పైన పేర్కొన్న కాలపరిమితిలోపు ఎలాంటి రసీదు అందకపోతే, చిరునామాదారుడికి నోటీసు ఇచ్చిన తర్వాత, ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డును ఎప్పటికీ పంపనట్లుగా పరిగణించవచ్చు."

ఐటి చట్టంలోని సెక్షన్ 13 ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డును పంపడం గురించి మాట్లాడుతుంది. ఒక వ్యక్తి ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను పంపే సమయం మరియు అది పంపినవారి నియంత్రణ పరిధికి వెలుపల ఉన్న కంప్యూటర్‌లోకి ప్రవేశించే సమయం పంపబడిన సమయం అని పేర్కొనబడింది. అలాగే, డిస్పాచ్ యొక్క మూలం పంపినవారి వ్యాపార స్థలం మరియు రసీదు స్థలం రిసీవర్ యొక్క వ్యాపార స్థలం.

5.8 ధృవీకరణ అధికారుల నియంత్రణ

ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం "కంట్రోలర్ ఆఫ్ సర్టిఫైయింగ్ అథారిటీస్"ని కేంద్ర ప్రభుత్వం నియమించవచ్చని పేర్కొంది. ధృవీకరణ అధికారుల నియంత్రణకు సంబంధించి ధృవీకరణ అధికారుల నియంత్ర అథారిటీకి

అధికారం ఉంటుంది. కేంద్రంలోని ప్రభుత్వం డిప్యూటీ కంట్రోలర్లు, అసిస్టెంట్ కంట్రోలర్లు, ఇతర అధికారులు మరియు ఉద్యోగులను కూడా వారు తగినట్లుగా నియమించుకోవచ్చు. డిప్యూటీ కంట్రోలర్‌లు మరియు అసిస్టెంట్ కంట్రోలర్‌లకు విధులు మరియు విధులను కేటాయించాల్సిన అధికారం కంట్రోలర్‌కు ఉంటుంది.

కంట్రోలర్ యొక్క విధులు: ధృవీకరణ అధికారుల కార్యకలాపాలను పర్యవేక్షించడం, వారి విధులను పేర్కొనడం, వారి కీలను ధృవీకరించడం, వాటి కోసం ప్రమాణాలను నిర్దేశించడం, ధృవీకరించే అధికారులకు కావలసిన అర్హత మరియు సంబంధిత అనుభవానికి సంబంధించిన అవసరాలకు సంబంధించి నిర్ణయాలు తీసుకోవడం వంటివి కంట్రోలర్‌కి ఉన్నాయి. ధృవీకరణ అధికారుల పబ్లిక్ కీలను ధృవీకరించడానికి మరియు వారికి మరియు చందాదారుల మధ్య ఆసక్తుల సంఘర్షణను కూడా పరిష్కరించాలి.

కేంద్ర ప్రభుత్వ ముందస్తు అనుమతితో విదేశీ ధృవీకరణ అథారిటీని ధృవీకరణ అథారిటీగా గుర్తించే అధికారం కంట్రోలర్‌కు ఉంది. "ఏదైనా ధృవీకరణ అధికారి ఏదైనా షరతులు మరియు పరిమితులకు లోబడి ఉల్లంఘించినట్లు" అతను సంతృప్తి చెందితే, కంట్రోలర్ గుర్తింపును కూడా రద్దు చేయవచ్చు. దానికి గుర్తింపు లభించింది". భారతదేశంలో ఎలక్ట్రానిక్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికేట్‌లను జారీ చేయడం కోసం ఎవరైనా కంట్రోలర్‌కు లైసెన్స్ కోసం దరఖాస్తు చేసుకోవచ్చని కూడా చట్టం అందిస్తుంది. సంబంధిత వ్యక్తి కేంద్ర ప్రభుత్వం నిర్దేశించిన అవసరాలను సంతృప్తిపరిచి, కేంద్ర ప్రభుత్వం నిర్దేశించిన కాలానికి మాత్రమే చెల్లుబాటవుతున్నట్లయితే లైసెన్స్ జారీ చేయబడవచ్చు. లైసెన్స్‌ను పునరుద్ధరించడానికి, దరఖాస్తుతో పాటు నిర్ణీత రుసుములను జతచేయాలి మరియు ఇప్పటికే ఉన్న లైసెన్స్ గడువు ముగిసే తేదీకి నలభై ఐదు రోజుల ముందు దరఖాస్తు చేయాలి. కేసు యొక్క మెరిట్‌లు మరియు అప్లికేషన్‌తో పాటు ఉన్న పత్రాలను బట్టి లైసెన్స్ కోసం దరఖాస్తు ఆమోదించబడవచ్చు లేదా తిరస్కరించబడవచ్చు. ధృవీకరణ అథారిటీ మరియు షరతుల ద్వారా తప్పుడు మరియు తప్పు ప్రకటనలు చేసినట్లు విచారణ తర్వాత అతను సంతృప్తి చెందితే, లైసెన్స్‌ను సస్పెండ్ చేసే అధికారం కంట్రోలర్‌కు ఉంటుంది. లైసెన్సు జారీ చేయబడిన దాని కింద, కానీ ఇంతకు ముందు పాటించబడలేదు. సర్టిఫైయింగ్ అథారిటీని రద్దు చేయడానికి సహేతుకమైన అవకాశం ఇవ్వాలి వినిపిస్తోంది. కంట్రోలర్‌కు తన అధికారాలలో దేనినైనా డిప్యూటీ కంట్రోలర్‌కు లేదా అసిస్టెంట్ కంట్రోలర్ లేదా ఏదైనా ఇతర అధికారి. అప్పగించే అధికారం కూడా ఉంటుంది. కంట్రోలర్ లేదా అతని ద్వారా అధికారం పొందిన మరేదైనా అధికారి, ఐటి చట్టం, ఏదైనా ఇతర నియమాలు లేదా నిబంధనల ఉల్లంఘనలకు సంబంధించి విచారణ/విచారణ ప్రారంభించే అధికారం కలిగి ఉంటారు. వారు వీటికి కూడా యాక్సెస్ కలిగి ఉంటారు: ఏదైనా కంప్యూటర్ సిస్టమ్, ఏదైనా ఉపకరణం, డేటా లేదా సమాచారాన్ని తిరిగి పొందడం కోసం అటువంటి సిస్టమ్‌తో అనుసంధానించబడిన ఏదైనా ఇతర మెటీరియల్. అలాగే, కంట్రోలర్ లేదా దీని తరపున అతనిచే అధికారం పొందిన ఏ అధికారి అయినా ఆదాయపు పన్ను చట్టం, అధ్యాయం 13 1961 (43-1961) యొక్క అధ్యాయం %౩×××% కింద ఆదాయపు పన్ను అధికారులకు

ఇవ్వబడిన అధికారాలను ఉపయోగించాలి మరియు ఆ చట్టం క్రింద నిర్దేశించబడిన అటువంటి పరిమితులకు లోబడి అటువంటి అధికారాలను ఉపయోగించాలి."

ధృవీకరణ అధికారుల విషయంలో, వారు చట్టం ద్వారా సూచించబడిన విధానాలు మరియు ప్రోటోకాల్‌లను అనుసరిస్తున్నారని నిర్ధారించుకోవాలి మరియు వారి ఉద్యోగులు కూడా విధానాలు మరియు ప్రోటోకాల్‌లకు కట్టుబడి ఉండేలా చూసుకోవాలి. వారు భద్రతా ప్రోటోకాల్‌లకు కట్టుబడి ఉంటారని మరియు హానికరమైన దాడుల నుండి సురక్షితంగా ఉండే వనరులను ఉపయోగించాలని భావిస్తున్నారు. వారు లైసెన్స్‌ను సస్పెండ్ చేసినా లేదా రద్దు చేసినా వారి ప్రాంగణంలో ఒక స్పష్టమైన ప్రదేశంలో ప్రదర్శించాలి. వారు దానిని వెంటనే సమర్పించాలని భావిస్తారు. ఇది ప్రక్రియ యొక్క పవిత్రతను కాపాడుకోవడానికి మరియు వారి కంప్యూటర్ సిస్టమ్‌ల సమగ్రతను ప్రభావితం చేసే పరిస్థితులలో బహిర్గతం చేసే నిబంధనలకు కూడా కట్టుబడి ఉండాలి. ఆ విషయం వారు సంబంధిత వాటాదారులకు తెలియజేయాలి.

5.9 డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికెట్లు

ఐటి చట్టం – 2000 డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికెట్‌ల గురించి మాట్లాడుతుంది, ఇది డిజిటల్ కీ, కలిగి ఉన్న వ్యక్తి యొక్క గుర్తింపును ధృవీకరిస్తుంది మరియు ధృవీకరించే ఏజెన్సీలు జారీ చేస్తాయి. డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికేట్ ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క ప్రామాణికతను ధృవీకరిస్తుంది మరియు రవాణా సమయంలో అది మార్చబడలేదని నిర్ధారిస్తుంది. డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికెట్ల యొక్క ముఖ్యమైన లక్షణాలు:

1) యాజమాన్యం నిర్దిష్ట వినియోగదారుకు కట్టుబడి ఉన్నందున ఈ ప్రమాణపత్రాలు సందేశ మూలాన్ని ప్రామాణీకరించడంలో సహాయపడతాయి.

2) వారు రవాణా సమయంలో సందేశం మార్చబడలేదని హామీని అందించడంలో సహాయపడతాయి.

3) పంపినవారు తన డిజిటల్ సంతకాన్ని కలిగి ఉన్న సందేశాన్ని పంపడాన్ని తిరస్కరించలేనందున తిరస్కరించబడని హామీ ఉంది.

ఫారమ్‌ను పూరించడం మరియు అవసరమైన మొత్తం రుసుమును (25,000 రూపాయలకు మించకూడదు) జమ చేయడం ద్వారా ఎవరైనా డిజిటల్ సంతకం సర్టిఫికెట్ జారీ కోసం దరఖాస్తు చేసుకోవచ్చు. ధృవీకరణ అధికారం దరఖాస్తు అవసరమైన క్రమంలో ఉన్నట్లు గుర్తిస్తే సర్టిఫికేట్‌ను జారీ చేయవచ్చు. ఈ ధృవీకరణ పత్రాలు అధికారం ధృవీకరించడం ద్వారా మాత్రమే జారీ చేయబడతాయి.

5.10 భాగస్వాముల విధులు

డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికెట్లు జారీ చేసిన తర్వాత, చందాదారులు ఉన్నారు చట్టం ద్వారా నిర్దేశించిన కొన్ని విధులను నిర్వర్తించాలని భావిస్తుస్తారు. చందాదారుడు డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికేట్‌లో జాబితా చేయబడిన పబ్లిక్ కీకి అనుగుణంగా ఉండే ప్రైవేట్ కీ యొక్క నియంత్రణను పట్టుకోవడానికి చాలా జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి. అతను ప్రైవేట్ కీ లీక్‌ను నివారించడానికి అవసరమైన అన్ని జాగ్రత్తలు తీసుకోవడం చాలా ముఖ్యం మరియు ప్రైవేట్ కీ రాజీ పడిన సందర్భంలో అతను వెంటనే ధృవీకరణ అధికారికి ఈ విషయాన్ని తెలియజేయాలి. ఉల్లంఘనకు సంబంధించి ధృవీకరణ అధికారికి తెలియజేయబడే వరకు చందాదారుని న్యాయబద్ధంగా ఉంచాలి.

5.11. జరిమానాలు మరియు తీర్పులు

ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ (సవరణ) చట్టం, 2008 సైబర్ స్పేస్‌కు సంబంధించిన అనేక నేరాలను జోడించింది మరియు అలాంటి నేరాల నియంత్రణకు జరిమానాలను కూడా ప్రవేశపెట్టింది. డిజిటలైజేషన్ పెరుగుతున్న వ్యాప్తితో, సమాచార ప్రవాహం రూపాంతరం చెందింది. డిజిటల్ మీడియా వినియోగం వల్ల అనేక ప్రయోజనాలు ఉన్నప్పటికీ, పెరుగుతున్న నేరాల వల్ల అది దానిని తాకలేదు. సైబర్‌స్పేస్ భౌగోళిక శాస్త్రం యొక్క అడ్డంకులను తొలగించింది మరియు విజ్ఞానం/సమాచారాన్ని అస్థిరంగా చేసింది. సమాచారం దుర్వినియోగం కాకుండా దాని నుండి వచ్చే నష్టాలను నివారించడానికి ఐటీ చట్టం జరిమానాలను ప్రవేశపెట్టింది. ఐటి చట్టంలోని తొమ్మిదవ అధ్యాయం జరిమానాలు, పరిహారం మరియు తీర్పుల గురించి చర్చిస్తుంది.

వివిధ నేరాలకు జరిమానాలు క్రింది విధంగా ఉన్నాయి:

1) సెక్షన్ 43: "కంప్యూటర్‌కు నష్టం వాటిల్లినందుకు జరిమానా మరియు పరిహారం. కంప్యూటర్ సిస్టమ్, వంటి ఐటిఎఎ సవరించబడిన 2008 ప్రకారం దాని ప్రకారం కంప్యూటర్, కంప్యూటర్ సిస్టమ్ లేదా కంప్యూటర్ నెట్‌వర్క్‌ని యాక్సెస్ చేయడానికి/ఉపయోగించడానికి అధికారం లేని ఎవరైనా దానిని యాక్సెస్ చేస్తే లేదా దాని నుండి డేటాను ఏ రూపంలోనైనా సంగ్రహించడం, దానిలో వైరస్‌ని ప్రవేశపెట్టడం లేదా వైరస్ దాడిలో తుప్పు పట్టడం, దానికి అంతరాయం కలిగించడం, ట్యాంపర్ చేయడం లేదా నాశనం చేయడం, తొలగించడం లేదా మార్చడం వంటి ఏవైనా సమాచారాన్ని కలిగి ఉంటే నష్టపరిహారం చెల్లింపుకు బాధ్యత వహిస్తుంది. బాధిత వ్యక్తికి పరిహారం చెల్లించే మార్గం మాత్రం పరిహారం కోటి రూపాయలకు మించకూడదు. అతను అధీకృత వ్యక్తికి యాక్సెస్‌ను నిరాకరించినప్పుడు, హానికరమైన కార్యకలాపాలకు ఇతరులకు సహాయం అందించినప్పుడు లేదా సోర్స్ కోడ్‌ను దొంగిలించడం, దాచడం లేదా నాశనం చేయడం వంటి సందర్భాల్లో కూడా ఇది వర్తిస్తుంది.

2) సెక్షన్ 43 ఎ : "డేటాను రక్షించడంలో వైఫల్యానికి పరిహారం (ఐటి చట్టాన్ని సవరణ ద్వారా 2006లో చొప్పించబడింది, ఐటి సవరణ 2008 ద్వారా మార్చబడింది. ఈ విభాగం నిర్లక్ష్యానికి సంబంధించిన చర్యలతో వ్యవహరిస్తుంది . "ఒక సంస్థ కలిగి ఉన్న, నియంత్రించే లేదా నిర్వహించే కంప్యూటర్ వనరులో ఏదైనా

సున్నితమైన వ్యక్తిగత డేటా లేదా సమాచారాన్ని కలిగి ఉండటం, నిర్వహించడం లేదా వ్యవహరించడం సహేతుకమైన భద్రతా పద్ధతులు మరియు విధానాలను అమలు చేయడంలో మరియు నిర్వహించడంలో నిర్లక్ష్యంగా వ్యవహరిస్తుంది. మరియు తద్వారా ఏ వ్యక్తికి అయినా తప్పుడు నష్టం లేదా తప్పుడు లాభం కలిగిస్తుంది. అలా ప్రభావితమైన వ్యక్తికి ఐదు కోట్ల రూపాయలకు మించకుండా నష్టపరిహారం ద్వారా కార్పొరేట్ సంస్థ నష్టపరిహారం చెల్లించవలసి ఉంటుంది."

3) సెక్షన్ 44: "సమాచారం, ఐటమ్ మొదలైనవాటిని అందించడంలో విఫలమైనందుకు జరిమానా ఈ విభాగం అందించడంలో వైఫల్యం ఫలితంగా జరిమానాలను చర్చిస్తుంది సమాచారం, లేదా రికార్డ్, ఫైల్ రిటర్న్, ఖాతా పుస్తకాలు లేదా రికార్డులను నిర్వహించడం సమాచారం అందించడానికి చట్టం ద్వారా అవసరమైన వ్యక్తి లేదా కంట్రోలర్ అవసరమైన సమాచారం ఇవ్వడంలో విఫలమైతే అటువంటి వైఫల్యానికి లక్షాయాభైవేల రూపాయలకు జరిమానా విదించబడుతుంది.

ఒక వ్యక్తి ఐటి చట్టం ద్వారా నిర్దేశించబడిన ఏదైనా నియమం లేదా నియంత్రణకు విరుద్ధంగా ప్రవర్తిస్తే నిర్దిష్ట జరిమానా మాత్రం చట్టంలో లేదు. కాని అతను 25,000 రూపాయలకు మించని మొత్తం చెల్లింపుకు బాధ్యత వహిస్తాడు. ఈ మొత్తాన్ని పై వ్యక్తి ద్వారా ప్రభావితమైన వ్యక్తి చెల్లించాలి.

4) "రెసిడ్యూరీ పెనాల్టీ":

డైరెక్టర్ స్థాయి కంటే తక్కువ లేదా రాష్ట్రానికి సమానమైన అధికారిగా నియమించకూడదు. ఒక వ్యక్తికి సంబంధిత "ఐటి రంగంలో అనుభవం మరియు కేంద్రంగా "నియమించబడాలి. జరిమానా విధించేటప్పుడు సంతృప్తి చెందినప్పుడు మాత్రమే పరిహారం ఇవ్వాలి లేదా పరిగణించవసిన అంశాను చర్చిస్తుంది. డిఫాల్ట్ ఫలితంగా అన్యాయమైన ప్రయోజనం పొందడం, "డిఫాల్ట్ ఫలితంగా బాధిత పార్టీకి జరిగిన నష్టం మరియు డిఫాల్ట్ యొక్క పునరావృత స్వభావం గురించి అధికారి గుర్తుంచుకోవాలి" ఇది చెబుతోంది.

5.12. విధానం, డిజిటల్ సంతకం ప్రక్రియ, పని విధానం మరియు చట్ట హోదా

ఐటి చట్టం 2000 ద్వారా జారీ చేయబడిన మార్గదర్శకాల ప్రకారం భారతీయ న్యాయ వ్యవస్థ ద్వారా డిజిటల్ సంతకాలు గుర్తించబడ్డాయి. భారతదేశంలో వ్యాపార సౌలభ్యాన్ని మెరుగుపరచడం మరియు డిజిటల్ లావాదేవీలను సులభతరం చేయడానికి అవసరమైన మార్పులను తీసుకురావడంపై దృష్టి సారించిన ఫలితంగా ఈ చట్టం రూపొందించబడింది. డిజిటల్ సంతకం ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ ప్రామాణికమైనదని మరియు కంటెంట్/ సందేశం తారుమారు చేయబడలేదని నిర్ధారిస్తుంది. ఐటి చట్టం 2000 డిజిటల్ సంతకం గురించి మాట్లాడుతుంది, ఐటి సవరణ చట్టంలో 2008 ఎలక్ట్రానిక్ సంతకం ప్రస్తావించబడింది. డిజిటల్ సిగ్నేచర్ "ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డు యొక్క ప్రమాణీకరణ"గా నిర్వచించబడింది. ఇది చట్టం ద్వారా నిర్దేశించబడిన విధానాల ప్రకారం జరుగుతుంది. కానీ 2000 నాటి ఐటి సవరణ చట్టంలో "అసమాన క్రిప్టో సిస్టమ్, పబ్లిక్‌కి ఇన్‌ఫ్రాస్ట్రక్చర్ మరియు హాష్ ఫంక్షన్"

ఉపయోగించబడింది, ఐటి ద్వారా ఇది పరిమిత మౌలిక సదుపాయాలపై మాత్రమే ఆధారపడి ఉంటుంది. ఐటి చట్టం, 2008లో ఎలక్ట్రానిక్ సంతకం పరిచయంబీ సాంకేతిక తటస్థతను తీసుకువచ్చింది మరియు డిజిటల్ సంతకంతో పాటు బయోమెట్రిక్ వంటి ఇతర రూపాలను కవర్ చేయడం ద్వారా పరిధిని విస్తృతం చేసింది. అలాగే, డిజిటల్ (లేదా ఎలక్ట్రానిక్) సంతకం అనేది సంతకం యొక్క స్కాన్ చేసిన కాపీ లేదా డిజిటలైజ్ చేసిన కాపీ లేదా ఏదైనా ఇతర సాంప్రదాయ సంతకం వంటిది కాదని అర్థం చేసుకోవడం చాలా ముఖ్యం, ఐటీ చట్టంలోని సెక్షన్ 3 నిర్దేశించిన విధానాల ప్రకారం ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క ప్రమాణీకరణకు సంబంధించినది.

డిజిటల్ సంతకాలు పబ్లిక్ కీ ఇన్‌ఫ్రాస్ట్రక్చర్‌ను ఉపయోగిస్తాయి మరియు దాని సహాయంతో సృష్టించబడతాయి మరియు ధృవీకరించబడతాయి. ఈ సంతకాలను గుప్తీకరించడానికి మరియు డీక్రిప్ట్ చేయడానికి, రెండు కీలు అవసరం: పబ్లిక్ కీ మరియు ప్రైవేట్ కీ. ప్రైవేట్ కీ సహాయంతో డీక్రిప్ట్ చేయబడిన డేటాను ఎన్‌క్రిప్ట్ చేయడానికి పబ్లిక్ కీ అవసరం. పబ్లిక్ కీ షేర్ చేయబడింది కానీ డీక్రిప్టింగ్ కోసం ఉపయోగించే ప్రైవేట్ కీ కీని కలిగి ఉన్న వ్యక్తికి మాత్రమే తెలుసు. సిస్టమ్ క్రిప్టోగ్రఫీపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఒక వ్యక్తి యొక్క సంతకం అతని గుర్తింపు యొక్క ప్రాతినిధ్యం. ఇది ముఖ్యమైన చట్టపరమైన స్థానాన్ని కలిగి ఉంది మరియు సంబంధిత వ్యక్తి యొక్క గుర్తింపు మరియు ఉద్దేశాన్ని సూచిస్తుంది. ఐట చట్టం డిజిటల్/ఎలక్ట్రానిక్ సంతకానికి చేతితో వ్రాసిన సంతకం వలె అదే చట్టపరమైన స్థితిని అందించింది. ఈ కాన్సెప్ట్ (యుఎన్‌ఒ) మోడల్ లా ఆన్ ఎలక్ట్రానిక్ సిగ్నేచర్స్, 2001పై ఆధారపడింది. ఈ సంతకాలు సాంప్రదాయ సంతకాలవలె అదే ప్రయోజనాన్ని అందిస్తాయి. డిజిటల్ ప్రపంచంలో, ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డులు ప్రసారం చేయబడుతున్నాయి. డిజిటల్ సంతకం ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డు యొక్క ప్రామాణికతను మరియు చట్టబద్ధతను నిర్ధారిస్తుంది. అవి సాంప్రదాయ సంతకాల కంటే సురక్షితమైనవి మరియు నకిలీ చేయబడవు. డిజిటల్ సంతకాన్ని ఉపయోగించడం చాలా సౌకర్యవంతంగా ఉంటుంది.

5.13. అప్పీల్ ట్రిబ్యునల్

ఐటి చట్టం 2000 సైబర్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్ ఏర్పాటును సూచిస్తుంది. చట్టం ఇలా పేర్కొంది: "కేంద్ర ప్రభుత్వం నోటిఫికేషన్ ద్వారా సైబర్ రెగ్యులేషన్స్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్ అని పిలవబడే ఒకటి లేదా అంతకంటే ఎక్కువ అప్పీలేట్ ట్రిబ్యునల్‌లను ఏర్పాటు చేస్తుంది." ఈ క్రింద పేర్కొన్న విషయాలను మరియు స్థలాలను పేర్కొనే అధికారం కూడా కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఉంది. ట్రిబ్యునల్ తన అధికార పరిధిని ఈ క్రింది అంశాల ఆధారంగా వినియోగించుకోవచ్చు.

రాజ్యాంగం

అప్పీల్ ట్రిబ్యునల్

విధానాలు మరియు అధికారాలు

అధికార పరిధి

రాజ్యాంగం: ట్రిబ్యునల్ ఒక వ్యక్తిని మాత్రమే కలిగి ఉంటుంది: సైబర్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్ ప్రిసైడింగ్ అధికారి. ప్రిసైడింగ్ అధికారిని కేంద్ర ప్రభుత్వం నియమించింది మరియు దానికి అవసరమైన అర్హతలు: అతను హైకోర్టు న్యాయమూర్తిగా "ఉన్నట్లయితే, లేదా ఉండటానికి కావల్సిన అర్హత కలిగి ఉంటే మాత్రమే" నియామకానికి అర్హత పొందుతాడు: లేదా లేదా ఇండియన్ లీగల్ సర్వీస్‌లో సభ్యుడిగా ఉన్నవారు మరియు కనీసం మూడు సంవత్సరాలుగా ఆ సర్వీస్ యొక్క గ్రేడ్‌లో ఒక పోస్ట్‌ను కలిగి ఉన్నారు లేదా కొనసాగుతున్నవారు" ప్రిసైడింగ్ అధికారి 5 సంవత్సరాలు లేదా అతనికి 65 సంవత్సరాల వయస్సు వచ్చే వరకు (ఏది ముందైతే అది) పదవిలో ఉంటారు. కేంద్ర ప్రభుత్వం, భారత ప్రధాన న్యాయమూర్తితో సంప్రదింపులు జరిపి ట్రిబ్యునల్ చైర్‌పర్సన్ మరియు సభ్యుల ఎంపికకు బాధ్యత వహిస్తుంది. అలాగే, "కేంద్ర ప్రభుత్వం సైబర్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్‌కు అలాంటి వాటిని అందిస్తుంది. అధికారులు మరియు ఉద్యోగులు ప్రభుత్వం తగినట్లుగా భావించవచ్చు మరియు ఈ వ్యక్తులు ప్రిసైడింగ్ అధికారి పర్యవేక్షణలో పని చేస్తారు.

అప్పీల్ ట్రిబ్యునల్: నియంత్రిక లేదా న్యాయనిర్ణేత అధికారి ఆదేశాలకు సంబంధించి బాధపడ్డ ఏ వ్యక్తి అయినా సైబర్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్‌కు అప్పీల్ చేయవచ్చు. సంబంధిత వ్యక్తికి ఆర్డర్ అందిన తేదీ నుండి 45 రోజులలోపు అప్పీల్ దాఖలు చేయాలి. ట్రిబ్యునల్ నిర్ణయంతో బాధిత వ్యక్తి సంతృప్తి చెందకపోతే, అతను హైకోర్టులో అప్పీల్ దాఖలు చేయవచ్చు.

విధానాలు మరియు ప్రక్రియలు: "సైబర్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్ 1908 కోడ్ ఆఫ్ సివిల్ ప్రొసీజర్ ద్వారా నిర్దేశించబడిన విధానానికి కట్టుబడి ఉండదు.కానీ సహజ న్యాయం యొక్క సూత్రాల ద్వారా మరియు ఈ చట్టంలోని ఇతర నిబంధనలకు మరియు ఏదైనా నియమాలకు లోబడి మార్గనిర్దేశం చేయబడుతుంది అని చట్టం పేర్కొంది. సైబర్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్ దాని సిట్టింగ్‌లను నిర్వహించే ప్రదేశంలో కాకుండా దాని స్వంత విధానాన్ని నియంత్రించే అధికారాలను కలిగి ఉంటుంది." ట్రిబ్యునల్‌కు సివిల్ కోర్టు వలె (సివిల్ ప్రొసీజర్ కోడ్, 1908 ప్రకారం) దాని విధులను నిర్వహించే ఉద్దేశ్యంతో సమానమైన అధికారాన్ని కలిగి ఉంటుంది. సమన్లు మరియు హాజరును అమలు చేయడం, రికార్డులను కనుగొనడం మరియు ఉత్పత్తి చేయడం, సాక్ష్యాలను స్వీకరించడం, సమీక్షించడం నిర్ణయాలు మొదలైనవి. ట్రిబ్యునల్ ముందు విచారణలు "సెక్షన్లు 193 శుష్క 228 యొక్క అర్థంలో న్యాయపరమైన విచారణగా పరిగణించబడతాయి మరియు భారతీయ శిక్షాస్మృతిలోని సెక్షన్ 196 మరియు సైబర్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్ యొక్క ప్రయోజనాల కోసం ఒక న్యాయ విచారణగా పరిగణించబడుతుంది. క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్, 1973 యొక్క సెక్షన్ 195 మరియు అధ్యాయం పదహారు ప్రయోజనాల కోసం సివిల్ కోర్టు వలె వ్యవహరిస్తుంది.

5.14 నేరాలు మరియు సైబర్ నేరాలు

ఇంటర్నెట్ యొక్క ఆగమనం మన జీవితాలను మార్చివేసింది. జీవితంలోని ప్రతి రంగంలోని వ్యక్తులు సమాచారాన్ని సృష్టించడానికి, ప్రసారం చేయడానికి మరియు నిల్వ చేయడానికి కంప్యూటర్లు మరియు ఇంటర్నెట్‌ను ఉపయోగిస్తున్నారు. సమాచారం అస్థిర స్వభావం కలిగి ఉంటుంది మరియు తరచుగా దుర్మార్గులచే దుర్వినియోగం చేయబడుతుంది, తద్వారా ఇతరులకు హాని కలిగిస్తుంది. ఇంటర్నెట్‌లోకి ప్రవేశించడం మరియు డిజిటల్ సాధనాలు మరియు సాంకేతికతలను స్వీకరించడం ద్వారా, గ్లోబల్ కనెక్టివిటీ కొత్త శిఖరాలకు చేరుకుంది. అయితే అదే సమయంలో మరింత దుర్బలంగా మారింది, ఫలితంగా నేరాల సంఖ్య పెరిగింది. ఇటువంటి హానికరమైన కార్యకలాపాలను నియంత్రించడానికి మరియు అక్రమార్కులను అరికట్టడానికి ఈ సమస్యలను పరిష్కరించడానికి నిబంధనలతో ఐటి చట్టం ప్రవేశపెట్టబడింది. ఐటి చట్టం యొక్క పదకొండ అధ్యాయం జరిమానా లేదా జైలు శిక్ష లేదా రెండింటి ద్వారా శిక్షించదగిన క్రిమినల్ నేరాలను చర్చిస్తుంది.

సైబర్ క్రైమ్స్ అనేది కంప్యూటర్/ఇంటర్నెట్/సైబర్‌స్పేస్‌తో కూడిన నేర కార్యకలాపాలను కలిగి ఉన్న గొడుగు పదం. ఇది ప్రాథమికంగా కంప్యూటర్ మరియు/లేదా ఇంటర్నెట్ యొక్క నేరపూరిత దోపిడీ. ఈ నేరాలు అధునాతన స్వభావం కలిగి ఉంటాయి మరియు ఈ నేరాలలో కంప్యూటర్ సాధారణంగా సాధనం లేదా లక్ష్యం లేదా రెండింటిని ఇది కలిగి ఉంటుంది: సాదారణంగా ఈ క్రింది విధమైన సైబర్ నేరాలు జరుగుతున్నాయి.

కంప్యూటర్ల అనధికార యాక్సెస్, డేటా డిడ్లింగ్, వైరస్/పురుగుల దాడి, థెట్ ఆఫ్ కంప్యూటర్ సిస్టమ్, హ్యాకింగ్, దాడుల తిరస్కరణ, లాజిక్ బాంబులు, ట్రోజన్ దాడులు, ఇంటర్నెట్ సమయం దొంగతనం, వెబ్ జాకింగ్, ఇమెయిల్ బాంబు దాడి, కంప్యూటర్ వ్యవస్థను భౌతికంగా దెబ్బతీస్తుంది.

భారతీయ చట్టం సైబర్ క్రైమ్ యొక్క నిర్దిష్ట నిర్వచనాన్ని అందించలేదు, కానీ సైబర్ సెక్యూరిటీ అనే పదం నిర్వచించబడింది, దీని అర్థం "సమాచారాన్ని రక్షించడం, పరికరాలు, పనిముట్లు, కంప్యూటర్, కంప్యూటర్ వనరు, కమ్యూనికేషన్ పరికరం మరియు అనధికారిక యాక్సెస్, ఉపయోగం, బహిర్గతం నుండి అందులో నిల్వ చేయబడిన సమాచారం. అంతరాయం, మార్పు లేదా విధ్వంసం." ఐటి చట్టంలో సైబర్ నేరం నిర్వచించబడనప్పటికీ, కంప్యూటర్లు మరియు సైబర్‌స్పేస్‌కు సంబంధించిన నేరాలు మరియు నేరాలు ఐటి చట్టంలో వివరంగా పరిష్కరించబడ్డాయి. ఈ నేరాల గూర్చి మనం చివరి పాఠ్యాంశాలలో చర్చిద్దాం.

5.15 ఇ-సిగ్నేచర్ మరియు డిజిటల్ సిగ్నేచర్

భారత ఐటీ చట్టం రెండు రకాల సంతకాలను చర్చిస్తుంది:

1) ఎలక్ట్రానిక్ సంతకం, మరియు

2) డిజిటల్ సంతకం.

పోలిక కోసం ముఖ్యమైన పాయింట్లు క్రింద సంగ్రహించబడ్డాయి:

1) ఐటి చట్టం 2008లోని సెక్షన్ 2(1) ఎలక్ట్రానిక్ సంతకాన్ని ఇలా నిర్ధారిస్తుంది: "ఎలక్ట్రానిక్ సంతకం అంటే రెండవ షెడ్యూల్‌లో పేర్కొన్న ఎలక్ట్రానిక్ టెక్నిక్ ద్వారా సబ్‌స్క్రైబర్ ఏదైనా ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను ప్రామాణీకరించడం మరియు డిజిటల్ సంతకాన్ని కలిగి ఉంటుంది". ఐటి చట్టం 2000లోని సెక్షన్ 2(1) డిజిటల్ సంతకాల గురించి మాట్లాడుతుంది మరియు "డిజిటల్ సంతకం అంటే సెక్షన్ 3లోని నిబంధనలకు అనుగుణంగా ఎలక్ట్రానిక్ పద్ధతి లేదా విధానం ద్వారా సబ్‌స్క్రైబర్ ఏదైనా ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను ప్రామాణీకరించడం అని నిర్వచించింది.

2) ఎలక్ట్రానిక్ సంతకాలు సాంకేతికంగా తటస్థంగా ఉంటాయి మరియు డిజిటల్ సంతకం నిర్దిష్ట సాంకేతికత ఆధారిత విధానాన్ని అనుసరిస్తున్నప్పుడు ఎలక్ట్రానిక్ సంతకాన్ని సృష్టించే ప్రయోజనం కోసం చట్టం ఏదైనా నిర్దిష్ట సాంకేతికతను పేర్కొనలేదు. ఉదాహరణకు, హాష్ ఫంక్షన్ల వినియోగం, పబ్లిక్ కీ క్రిప్టోగ్రఫీ సిస్టమ్ వాడకం మొదలైనవి.

ఎలక్ట్రానిక్స్ సంతకం బయోమెట్రిక్ కావచ్చు, మెయిల్ చివరిలో టైప్ చేయబడిన పేరు, సంప్రదాయ సంతకం యొక్క డిజిటల్ వెర్షన్‌గా ఉంటుంది. డిజిటల్ సంతకం రెండు మార్గాల రక్షణ వ్యవస్థను ఎన్క్రిప్షన్ మరియు డిక్రిప్షన్‌లను ఉపయోగిస్తుంది

ఎలక్ట్రానిక్ సంతకాల కంటే డిజిటల్ సంతకాలు మరింత ప్రామాణికమైనవి. పత్రం యొక్క ధృవీకరణ కోసం ఎలక్ట్రానిక్ సంతకాలు ఉపయోగించబడతాయి, అయితే పత్రాన్ని భద్రపరచడానికి డిజిటల్ సంతకాలు ఉపయోగించబడతాయి.

డిజిటల్ సంతకాలు గరిష్టంగా మూడు సంవత్సరాల పరిమిత చెల్లుబాటును కలిగి ఉంటాయి, అయితే ఎలక్ట్రానిక్ సంతకాలు చెల్లుబాటుపై అటువంటి పరిమితులు లేవు.

12.16 ఎన్క్రిప్షన్

ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క ప్రమాణీకరణ కోసం డిజిటల్ సంతకం ఉపయోగించబడుతుంది. ఈ సంతకాలు క్రిప్టోగ్రఫీ సహాయంతో సృష్టించబడతాయి మరియు ధృవీకరించబడతాయి. ప్రమాణీకరణ ప్రక్రియలో రెండు ఇతర ప్రక్రియలు ఉంటాయి: ఎన్‌క్రిప్షన్ మరియు డిక్రిప్షన్.

ఎన్‌క్రిప్షన్‌లో సాధారణ సందేశాలను సాంకేతికత కలిపి వచనంగా మార్చడం ఉంటుంది, అయితే డిక్రిప్షన్ ప్రక్రియ కోడెడ్ టెక్స్ట్‌లను వాస్తవ సాధారణ సందేశంగా మార్చుతుంది.

ఎన్క్రిప్షన్-డిక్రిప్షన్ రెండు రూపాలను కలిగి ఉంటుంది:

సిమెట్రిక్ ఎన్‌క్రిప్షన్: ఇది ఎన్‌క్రిప్షన్ మరియు సమాచారం యొక్క డిక్రిప్షన్ ప్రయోజనం కోసం ఒకే ఒక రహస్య కీని కలిగి ఉన్న అత్యంత ప్రాథమిక రకమైన ఎన్‌క్రిప్షన్. కీ ఇద్దరికీ తెలుసు: పంపినవారు మరియు సందేశాన్ని స్వీకరించే వారు.

అసమాన ఎన్‌క్రిప్షన్: సందేశాలను గుప్తీకరించడం/డీక్రిప్ట్ చేయడం కోసం ఈ సందర్భంలో రెండు కీలు ఉన్నాయి: పబ్లిక్ కీ మరియు ప్రైవేట్ కీ లేదా రహస్య కీ. ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం 2000లోని సెక్షన్ 2(1)(ఎఫ్) ఈ రకమైన ఎన్‌క్రిప్షన్ గురించి మాట్లాడుతుంది. చాలా మందికి తెలిసిన పబ్లిక్ కీని ఉపయోగించి ఎన్‌క్రిప్షన్ చేయబడుతుంది, అయితే రిసీవర్‌కు మాత్రమే తెలిసిన ప్రైవేట్ కీని కలిగి ఉన్న వ్యక్తి మాత్రమే డీక్రిప్షన్ చేయవచ్చు. ఇది డిజిటల్ సంతకాన్ని ఫోర్జరీ నుండి రక్షించడంలో సహాయపడుతుంది. అసమాన గుప్తీకరణ అనేది సాపేక్షంగా ఆధునిక పద్ధతి.

5.17. సారాంశం

ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం, 2000 అనేది ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీకి సంబంధించిన చట్టం. ఐటి చట్టం, 2000 ఐటి బిల్లును పార్లమెంటు ఉభయ సభలు ఆమోదించడం వల్ల ఏర్పడింది. ఈ చట్టం అంతర్జాతీయ వాణిజ్య చట్టంపై ఐక్యరాజ్యసమితి కమిషన్ (యూనిసిట్రాల్) ఆధారంగా రూపొందించబడింది. ఇది ఇ-కామర్స్ మరియు సైబర్ నేరాల గూర్చి వ్యవహరిస్తుంది.

వాణిజ్యం మరియు సైబర్ నేరాలు ఐటి చట్టం 2000 యొక్క నిబంధనల ప్రకారం, ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డు యొక్క ప్రమాణీకరణ ప్రయోజనం కోసం ఎవరైనా సబ్‌స్క్రైబర్ డిజిటల్ సంతకాన్ని ఉపయోగించవచ్చు. ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ "అసిమెట్రిక్ క్రిప్టో సిస్టమ్ మరియు హాష్ ఫంక్షన్ సహాయంతో ప్రామాణీకరించబడింది, ఇది ప్రారంభ ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను ఆవరించి మరియు మరొక ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డులోకి రూపాంతరం చేస్తుంది. (సెక్షన్ 2(1)(పి) సమాచారం సాంకేతిక చట్టం. 2000)

ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమం ద్వారా జరుగుతున్న కమ్యూనికేషన్‌లో ఎలాంటి స్పష్టమైన అంశాలు లేవు. అందువల్ల, బాధ్యతలను జోడించడం మరియు సంఘాలను నిర్వచించడం కష్టం అవుతుంది. అట్రిబ్యూషన్ అనే పదానికి అర్థం "ఒక నిర్దిష్ట రచయిత, కళాకారుడు లేదా వ్యక్తికి ఒక పని లేదా వ్యాఖ్యను ఆపాదించే చర్య." ఐటి చట్టం 2000 (సెక్షన్ 11) ఎలక్ట్రానిక్ పత్రం ఎవరి నుండి ఉద్భవించిందో వ్యక్తికి ఎలా ఆపాదించబడుతుందనే దాని గురించి మార్గదర్శకాలను నిర్దేశిస్తుంది.

ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క మూలకర్త రికార్డు యొక్క రసీదుకు సంబంధించి రిసీవర్ అందించాల్సిన నిర్దిష్ట రసీదు విధానాన్ని పేర్కొనకపోతే, రసీదును ఇలా ఇవ్వవచ్చు: "చిరునామాదారు ద్వారా ఏదైనా కమ్యూనికేషన్, ఆటోమేటెడ్ లేదా ఇతరత్రా" లేదా "ఏదైనా ప్రవర్తన చిరునామాదారుని, ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ స్వీకరించబడిందని

మూలకర్తకు సూచించడానికి సరిపోతుంది.” ఉదాహరణకు, ఒక వ్యక్తి మీటింగ్ కోసం మెయిల్‌ను స్వీకరిస్తే, వ్యక్తి సమాచారం కోసం ధన్యవాదాలు తెలుపుతూ పంపిన వారికి మెయిల్ పంపవచ్చు. లేదా స్వయంచాలక ప్రతిస్పందనను పంపుతుంది లేదా సమావేశంలో చేరడం ద్వారా ఆసక్తి చూపుతుంది. ఈ కార్యకలాపాలు రిసీవర్ ఎండ్ నుండి రసీదుని చూపుతాయి.

ఐటి చట్టం 2000 డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికేట్‌ల గురించి మాట్లాడుతుంది, ఇది డిజిటల్ కీ కలిగి ఉన్న వ్యక్తి యొక్క గుర్తింపును ధృవీకరిస్తుంది మరియు ధృవీకరించే ఏజెన్సీలు జారీ చేస్తాయి. డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికేట్ ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క ప్రామాణికతను ధృవీకరిస్తుంది మరియు రవాణా సమయంలో అది మార్చబడలేదని నిర్ధారిస్తుంది.

5.18. ముఖ్యపదకోశం

ఆపాదింపు: ఒక నిర్దిష్ట రచయిత, కళాకారుడు లేదా వ్యక్తికి ఒక పని లేదా వ్యాఖ్యను ఆపాదించే చర్య.

డిజిటల్ సంతకాలు: డిజిటల్ సంతకం అంటే ఐటి చట్టం సెక్షన్ 3లోని నిబంధనలకు అనుగుణంగా ఎలక్ట్రానిక్ పద్ధతి లేదా విధానం ద్వారా సబ్‌స్క్రైబర్ ఏదైనా ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను ప్రామాణీకరించడం.

డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికేట్: డిజిటల్ సిగ్నేచర్ సర్టిఫికేట్ ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్ యొక్క ప్రామాణికతను ధృవీకరిస్తుంది మరియు రవాణా సమయంలో అది మార్చబడలేదని నిర్ధారిస్తుంది

ఎలక్ట్రానిక్ సంతకం: రెండవ షెడ్యూల్‌లో పేర్కొన్న ఎలక్ట్రానిక్ టెక్నిక్ ద్వారా సబ్‌స్క్రైబర్ ద్వారా ఏదైనా ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డ్‌ను ప్రామాణీకరించడం జరుగుతుంది మరియు అది డిజిటల్ సంతకాన్ని కలిగి ఉంటుంది. దానినే ఎలక్ట్రానిక్ సంతకం అంటారు.

ఎన్‌క్రిప్షన్: ఎన్‌క్రిప్షన్‌లో సాధారణ సందేశాలను సాంకేతికత కలిపి వచనంగా మార్చడం ఉంటుంది, అయితే డీక్రిప్షన్ ప్రక్రియ కోడెడ్ టెక్స్ట్‌లను వాస్తవ సాధారణ సందేశంగా మార్చుతుంది.

ఐటి చట్టం: ఎలక్ట్రానిక్ డేటా మార్పిడి మరియు ఎలక్ట్రానిక్ కమ్యూనికేషన్ యొక్క ఇతర మార్గాల ద్వారా నిర్వహించబడే లావాదేవీలకు చట్టపరమైన గుర్తింపును అందించే చట్టం, సాధారణంగా ఎలక్ట్రానిక్ కామర్స్ అని పిలుస్తారు.

5.19. నమూనా పరీక్ష ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాదానాలు వ్రాయుము.

1. సమాచార సాంకేతిక చట్టంలోని ముఖ్యంశాలపై ఒక వ్యాసం వ్రాయుము.

2. ఐటి చట్టం తీసుకొని వచ్చిన మార్పులను చర్చించండి.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. ఐటి చట్టం గూర్చి ఒక వ్యాఖ్య వ్రాయుము.

2. అప్పీలేట్ ట్రిబ్యునల్ గూర్చి వ్రాయుము.

5.20. ఉపయుక్త గ్రంథావళి

1. Prabhu, C., S., R., E-Governance: Concepts and Case Studies, New Delhi: Prentice Hall of India, 2004
2. Pardhasaradhi, Y., (et al), E-Governance and Indian Society, Kanishka Publishers, New Delhi, 2000
3. Turban , Mel can, Wetherbe Information Technology for Management, John Wiley & Sons (Asia), Singapore 2001
4. Thamarasseri, Ismail, Dictionary of Information Communication Technol- ogy. Kanishku Publishers, New Delhi, 2009
5. United Nations/American Society of Public Administration (2002) Benchmarking eGovernment: A Global Perspective, 2002. New York: Division for Public Economics and Public Administration
6. Zajtehuk, Russetal (Ed). (1996) Information Technology, Development and Policy: Theoretical Perspectives and Practical Challenges, Aldershot, Hants. England: Brookfield.

పాఠం - 6

కేంద్ర సమాచార మరియు ప్రసారాల మంత్రిత్వశాఖ

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశం అభ్యసించిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విధంగా తయారు అవుతారు.

- సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ ఏర్పాటును ఉద్దేశాన్ని తెలుసుకుంటారు.
- పై మంత్రిత్వశాఖలోని విభాగాలను, వాటి నిర్మాణాలను అవగాహన చేసుకుంటారు.
- మంత్రిత్వశాఖ యొక్క ముఖ్య విధులను గూర్చి గుర్తించగలుగుతారు.
- సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ద్వారా సులభంగా డిజిటల్ మీడియాలో ఈ మంత్రిత్వశాఖ ఎలా తన కార్యక్రమాలను ప్రసారం చేస్తుందో ఆచరిస్తారు.
- మనదేశ సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ మార్పులు వాటి గురించి కూడా ఈ మంత్రిత్వశాఖ ప్రసారాల ద్వారా తెలుస్తాయి.

6.1. పరిచయం

6.2. పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ సూత్రాలు / నియమావళి

6.3. మంత్రిత్వశాఖ వ్యవస్థీకరణ నిర్మాణం

6.3.1. సమాచార విభాగం

6.3.2. ప్రసారాల విభాగం

6.3.3. ఫిల్మ్ విభాగం

6.3.4. శిక్షణ మరియు మానవ వనరుల విభాగం

6.3.5. ఈ మంత్రిత్వశాఖ క్రింద పనిచేస్తున్న ప్రధానమైన సంస్థలు

6.3.6. స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిగల సంస్థలు

6.3.7. ఇటీవల చేపట్టిన పరివర్తన కార్యక్రమాలు

6.4. సమాచార & ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ విధులు

6.5. సమాచారాన్ని ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ రెగ్యులేటరీ విదులు

6.6. సారాంశం

6.7. ముఖ్య పదకోశం

6.7. నమూనా పరీక్ష ప్రశ్నలు

6.8. పఠనీయ గ్రంథావళి

6.1 పరిచయం :

ప్రసారం అంటే ఆకాశవాణి ద్వారా సమాచారాన్ని ప్రసారం చేయడం మరియు ప్రసారం యొక్క ఈ లక్షణం ప్రసారాల వర్గీకరణకు సహాయపడుతుంది. ఇక్కడ మనం ప్రధానంగా ప్రజల వినియోగం కోసం ఉద్దేశించిన రేడియో మరియు టెలివిజన్ సెట్‌ల ద్వారాసమాచార ప్రసారానికి సంబంధించిన మాస్ కమ్యూనికేషన్ సాధనంగా ప్రసారం చేస్తారు. రేడియో ద్వారా తెలిపిన మొట్టమొదటి ప్రసారాన్ని ఏప్రిల్ 1909లో చార్లెస్ హెరాల్డ్ ద్వారా శాన్‌జోస్, కాలిఫోర్నియాల నుండి ప్రసారం చేశారు. సాంకేతికత యొక్క తదుపరి అభివృద్ధిలో మాస్ కమ్యూనికేషన్ యొక్క సాధనంగా దాని ధృఢత్వం స్పష్టంగా కనిపించడం ప్రారంభమైంది. ఈ అవకాశాన్ని దేశాలు వినియోగించడానికి నిబంధనలు మరియు చట్టాలు చేయవల్సిన అవసరం ఏర్పడింది. తప్పనిసరి కూడా అయింది. ఎందుకంటే ఇది ప్రభుత్వానికి మరియు ప్రజలకు సంబంధించినది. వారు ఒకరినొకరు పట్టించుకోవాలి అలాగే సమాచారం అనేదిఒక నైరూప్యభావన. ఇది తెలియజేసే శక్తిని కలిగి ఉన్నదానిని సూచిస్తుంది. సాంకేతిక పద్ధతిలో నమోదు చేయడానికి ఉద్దేశించిన అన్ని విషయాలు, వాతవరణ వివరాలు, ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు, ప్రభుత్వ పత్రాలు, చట్టబద్ధతగల సాధనాలు, వార్తలు మరియు అభిప్రాయాల వ్యక్తిగత మార్పిడి లేదా మనిషి నోటి నుండి వెలువడే మరియు యంత్రం ద్వారా రికార్డు చేయబడిన డేటా సమాచారాన్ని తెలియజేయడానికి వివక్త సంకేతాలను వినియోగిస్తుండగా, అనలాగ్ సిగ్నల్స్, కవితలు, చిత్రాలు, సంగీతం లేదా ఇతర శబ్దాలు మరియు ప్రవాహాలు వంటి ఇతర దృగ్విషయాలు మరియు కళాఖండాలు మరింత నిరంతర రూపంలో సమాచారాన్ని తెలియజేస్తాయి. సమాచారం అనేది జ్ఞానం కాదు, కాని అర్థ వివరణ ప్రాతినిధ్యం నుండి తీసుకోవచ్చు. సమాచార యొక్క భావన పరిమితి, కమ్యూనికేషన్, నియంత్రణ, డేటా, రూపం, విద్య, జ్ఞానం, అర్థం, అవగాహన, మానిక ఉద్దీపనలు, నమూనా, అవగాహన, ప్రాతినిధ్యం మరియు ఎంట్రోపితో సహ వివిధ భావనలకు సంబందించినది లేదా అనుసంధానించబడి ఉంటుంది. సర్వీస్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ ఒక పదంగా బ్రిటీష్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ కార్పొరేషన్ స్థాపన తర్వాత ఎక్కువగా పేరుగాంచింది.

6.2. పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ సూత్రాలు / నియమావళి :

పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ అనే పదంపై ఆమోదయోగ్యమైన నిర్వచనం మరియు నియమావళి తెలియజేసింది మైఖేల్ ట్రేసి (1998) అనే ప్రముఖ వ్యక్తి. ఈయన పేర్కొన్న ఎనమిది సూత్రాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

1. లభ్యత యొక్క సార్వత్రికత
2. అప్పీల్ యొక్క సార్వత్రికత
3. మైనారిటీలకు సదుపాయం, ముఖ్యంగా భౌతిక లేదా సామాజికంగా వెనుకబడిన పరిస్థితులలో ఉన్నవారికి సదుపాయం.
4. ప్రజారంగానికి సేవచేయడం.
5. ప్రజలను విద్యావంతులను చేయడం పట్ల నిబద్ధత

6. పబ్లిక్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ అన్ని స్వార్థ ప్రయోజనాలను దూరంగా ఉంచడం

7. అంకెల కోసం పోటీపడకుండా మంచి ప్రోగ్రామింగ్‌లో పోటీని ప్రోత్సహించే విధంగా ప్రసారాన్ని రూపొందించాలి.

8. ప్రోగ్రామ్ మేకర్లను నియంత్రణ చేయడంకంటే ప్రసార విలువలు సరళతరం చేయబడాలి.

పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ (PSB) యొక్క ఆవశ్యకత :

పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ అనేది కొన్ని సూత్రాల ద్వారా పనిచేయడంతో పాటు, వివిధ సమావేశాలు మరియు శిఖరాగ్ర సమావేశాల ద్వరా పిఎస్‌బి యొక్క ఆవశ్యకతను నిర్వచించి, నిర్ధారించారు.

(1) ప్రజలకు యాక్సెస్ మరియు వారి భాగస్వామ్యం: పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్ కాస్టింగ్ అనేది ప్రజల నిత్యజీవితానికి సంబందించి యాక్సెస్‌తోపాటు వారి భాగస్వామ్యాన్ని అందించడంలో ముఖ్యమైన పాత్ర పోషిస్తుంది. ముఖ్యంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో విద్య మరియు సాంస్కృతిక ప్రాప్యతను ప్రోత్సహించడంలో, జ్ఞానాన్ని పెంపొందించడంలో మరియు పౌరులమధ్య పరస్పర చర్యలను పెంపొందించడంలో పిఎస్‌బి కీలకపాత్ర పోషిస్తుంది.

(2) గ్రామీణ ప్రాంతాల ప్రజలకు ఎక్కువ ఉపయోగం : ప్రపంచ జనాభాలో మెజారిటీ జనాభా గ్రామీణ ప్రాంతాలలో, కొండలు గుట్టలు వంటి సుధూర ప్రాంతాలలో నివసిస్తున్నారు. ఇటువంటి వారికి రేడియో మరియు టెలివిజన్ అనేవి అత్యంత అందుబాటులో ఉన్నాయి. ఐసిటిలో రేడియో మొదటి స్థానంలో ఉంది. ఇప్పటికీ ఈ రెండు ప్రసార సాదనాలు డిజిటలైజేషన్ చేయబడి గ్రామీణ ప్రాంతాలకు విలువైన సేవలను అందిస్తున్నాయి.

(3) ప్రజాజీవితం గూర్చి సమగ్రమైన అవగాహనను ఏర్పరుస్తుంది : పిఎస్‌బి ద్వారా ప్రజలకు పరిపూర్ణ అవగాహన ఏర్పడుతుంది. ప్రతి పౌరుడితో ఇది మాట్లాడుతుంది. దీని ద్వారా ఏ విధంగా జీవితాన్ని మలుచుకోవాలో నేర్చుకోవచ్చు జ్ఞానాన్ని అందిస్తుంది. విస్తృతపరుస్తుంది కూడా. ఒక గొప్ప విద్యాసాధనంగా పిలువబడుతున్నది. ప్రపంచాన్ని ఇతరులను భాగా అర్థం చేసుకోవడం ద్వారా, ప్రజలు తమను తాము బాగా అర్థం చేసుకోగలరు.

(4) సమన్యాయ సూత్రం పాటించుట : పిఎస్‌బి ద్వారా ప్రసారం చేయబడే ప్రసార కార్యక్రమాలన్నీ ప్రతి ఒక్కరికీ అందుబాటులో ఉంటాయి. తద్వారా ఒక గొప్ప సమావేశ ప్రదేశంగా పిలువబడుతుంది. చట్టాల అమలు, నియమ నిబంధనలను ప్రతిపౌరుడికి తెలియజేయడం అనేది పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ ద్వారాసులభమవుతుంది. తద్వారా గవర్నెన్స్‌ను ఏర్పాటు చేసే క్రమంలో సుపరిపాలన సాధ్యమవుతుంది.

(5) పిఎస్‌బి – భారతదేశానికి గల ఆవశ్యకత : మనదేశం 1.4 బిలియన్‌ల జనాభాతో 22 అధికారిక భాషలు మరియు 216 స్థానిక భాషలతో కొనసాగుతున్న విభిన్నమైన దేశం. ఇంత భిన్నత్వం మరియు విశాలమైన దేశాలలో మాస్ కమ్యూనికేషన్ అనేది ఒక సవాలుతో మాత్రమే కాదు అనేక సవాళ్ళు మరియు సమస్యలతో కూడినది. అయినా నేడు అన్ని భాషలలో పిఎస్‌బి చాలా విజయవంతంగా పనిచేస్తున్నది. డిజిటల్ సాంకేతికత, అనువాద యంత్రాల ద్వారా పిఎస్‌బి ప్రజలందరికీ అరచేతిలోని మొబైల్ ఫోన్‌లో కూడా దర్శనం ఇస్తుంది.

(6) సైన్స్ అండ్ టెక్నాలజీలో విస్తృతమైన మార్పులు : ప్రపంచ వ్యాప్తంగా శాస్త్ర సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో విస్తృతమైన మార్పులు చోటుచేసుకున్నాయి. ఈ మార్పులు పిఎస్‌బి అభివృద్ధి చెందడానికి దారి తీస్తాయి. ఇంటర్ నెట్ ద్వారా కనెక్ట్ చేయబడిన పౌరులు, సంస్థలు, గ్రామాలు, పట్టణాలు పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్ కాస్టింగ్‌ను సులభతరం చేశాయి. ప్రైవేటు ఎఫ్‌యం చానల్స్ ఏర్పాటుకు కూడా చాలా సులభమైన నియమాల ఏర్పాటు ద్వారా ప్రపంచీకరణతో పిఎస్‌బి భాగస్వామ్యం అయింది.

(7) ప్రభుత్వం బాధ్యత - ప్రజల జవాబు దారీతనం : భారత రాజ్యాంగం అనేక ప్రజాస్వామ్య విలువలకు, భావాలకు నిలయం. అటువంటి అంశాలలో ప్రాథమిక హక్కులు, విధులు, ఆదేశక సూత్రాలు వంటివి చాలా ముఖ్యమైనవి. ఈ మంత్రిత్వశాఖ ద్వారా వీటిని గూర్చి చాలా విస్తృత ప్రచారం కల్పించి, బాధ్యతలను, విలువలను ప్రచారం చేయవచ్చు.

6.3. కేంద్ర సమాచార మరియు ప్రసారాల మంత్రిత్వశాఖ (మినిస్ట్రీ ఆఫ్ ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్)

వ్యవస్థీకరణ నిర్మాణం : మినిస్ట్రీ ఆఫ్ ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ అనేది సమాచారం, ప్రసారం, ప్రెస్ మరియు సినిమా రంగాలలో నియమాలు, నిబంధనలు మరియు చట్టాల రూపకల్పన మరియు నిర్వహణకు బాధ్యత వహించే భారత ప్రభుత్వం యొక్క మంత్రిత్వశాఖ. భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన వెంటనే వివిధ కమ్యూనికేషన్ పద్ధతులను ఉపయోగించడం ద్వారా ప్రజలకు ప్రభుత్వ కార్యక్రమాలను మరియు విధానాలను చేరవేయడానికి ఈ మంత్రిత్వశాఖను సృష్టించారు. భారత ఉక్కు మనిషి మరియు భారతరత్న అయిన సర్దార్ వల్లభాయ్ పటేల్ మొదటి సమాచార మరియు ప్రసారాల మంత్రిగా పనిచేశారు. స్థాపించిన దగ్గరినుంచి దేశప్రజలను విద్యావంతులను చేయడంలో, సమస్త సమాచారాన్ని ప్రజలకు ప్రసారం చేసి (రేడియో టెలివిజన్ల ద్వారా) సాధికారతను కల్పించడంలో కీలకపాత్రను ఈ మంత్రిత్వశాఖ పోషించింది.

స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటి నుండి, మంత్రిత్వశాఖ పరివర్తనాత్మక మార్పులకు గురి అయింది. ప్రభుత్వ కమ్యూనికేషన్ యొక్క విస్తరణ మరియు ప్రభావాన్ని మరింతగా పెంచడానికి సాంకేతిక పురోగతిని అనుసరించింది. 360 డిగ్రీల కమ్యూనికేషన్‌తో కేంద్రంలోని లబ్ధిదారుని దృష్టిలో ఉంచుకొని, పౌరులకు మరియు ప్రభుత్వానికి మధ్య అంతరాన్ని తగ్గించడం ఈ మంత్రిత్వశాఖ యొక్క ముఖ్యమైన ఆశయం. మంత్రిత్వశాఖ తన ఆదేశాన్ని సాధించడానికి ప్రింట్, ఎలక్ట్రానిక్ మీడియాను, ఫిల్మ్‌లు, సోషల్ మీడియా మరియు రేడియో, టెలివిజన్, వార్తాపత్రికలు, సోషల్‌మీడియా ప్లాట్‌ఫారంలు, అవుట్‌డోర్ పబ్లిసిటీ మరియు డాన్స్, డ్రామా, ఫోక్ రిసిటల్స్ వంటి సాంప్రదాయక కమ్యూనికేషన్ మోడ్‌లతో కూడిన విభిన్న రీతులను ఉపయోగిస్తుంది. మీడియా మరియు వినోదరంగానికి సంబంధించిన విధానపరమైన విషయాలకోసం ఈ మంత్రిత్వశాఖ నోడల్ ఏజెన్సీగా వ్యవహరిస్తుంది. ఇది దేశంలో ప్రసార మరియు చలనచిత్ర రంగానికి అనుకూలమైన వాతావరణాన్ని సృష్టించడానికి ఉత్ప్రేరకంవలె పనిచేస్తుంది. అదే సమయంలో పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్‌కాస్టర్‌లను బలోపేతం చేయడానికి ముఖ్యకార్యనిర్వాహక సంస్థగా సహాయపడుతుంది. ఈ మంత్రిత్వశాఖ నిర్మాణం ఈ క్రింది విధంగా ఉంది.

మంత్రిత్వశాఖ యొక్క ప్రొఫైల్ : కేంద్ర సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రి దీనికి నాయకత్వం వహిస్తాడు. అలాగే శాశ్వతంగా సమాచార మరియు ప్రసార కార్యదర్శి, ఇతర అధికారులు సహాయం చేస్తారు. ప్రస్తుతం మంత్రిత్వశాఖలో 5 వింగ్‌లు (విభాగాలు ఉన్నాయి). అవి ఈ క్రింది విధంగా వ్యవహరిస్తాయి.

6.3.1. సమాచార విభాగం :

ముఖ్యమైన పాత్ర పోషించే ఈ విభాగం ద్వారా సమాచార వ్యాప్తి, విద్య మరియు వివిధ ప్రభుత్వ విధానాలు మరియు కార్యక్రమాలు చివరి మైలురాయి వరకు చేరవేయడానికి సర్వోత్కృష్టమైన ఆశయంతో వ్యవహిరస్తుంది.

6.3.2. బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ వింగ్ ప్రసారాల విభాగం :

పబ్లిక్ బ్రాడ్‌కాస్టర్స్, ప్రసారభారతి (బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా) :– ఈ సంస్థ దేశంలో పబ్లిక్ బ్రాడ్‌కాస్టర్‌గా వ్యవహరిస్తూ కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది. దీనిలో ఆల్ ఇండియా రేడియో (ఎఐఆర్) మరియు దూరదర్శన్ (డిడి) ఉంటాయి. దేశంలో పబ్లిక్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్‌ను నిర్వహిస్తూ పై రెండు విభాగాల ద్వారా నిర్వహిస్తూ అతిముఖ్యమైన సేవలు మరియు సమాచార ప్రసారం యొక్క సమతుల్య అభివృద్ధిని దేశంలో మంత్రిత్వశాఖ ద్వారా సాధించేటట్లు ప్రసార భారతి పనిచేస్తుంది. దూరదర్శన్ వార్తలు మరియు ఆల్ ఇండియారేడియో వార్తలు మాత్రమే దేశంలో అత్యంత అధికారయుతమైన మరియు నమ్మకమున్న విశ్వసనీయ ఆధారాలుగా పిలువబడతాయి. దూరదర్శన్ 35 సాటిలైట్ టి.వి. చానల్‌ల ద్వారా డైరెక్ట్ టు హోమ్ సేవ ప్రాతిపదికగా దేశవ్యాప్తంగా 34 మిలియన్ల గృహ వినియోగదారులకు ఉచిత ప్రాతిపదిక మీద సేవలను అందిస్తున్నాయి. ఆల్ ఇండియా రేడియో కూడా మొదటి నుంచి దాని విస్తారమైన నెట్‌వర్క్‌ను దేశంలో చివరిప్రాంతం వరకు ఉచితంగా ప్రసారం అవుతుంది.

కమ్యూనిటీ రేడియో అనేది ప్రసారంలో మరొక ముఖ్యమైన అంశం. ఇది ప్రాంతీయ మరియు జాతీయ ప్రాముఖ్యత కలిగిన సమస్యలపై స్థానిక సమాజంలో స్థానిక స్వరాలను ప్రసారం చేయడానికి వేదికను అందిస్తుంది. మన దేశంలో నాకు 250 కంటే ఎక్కువ కార్యాచరణ కమ్యూనిటీ రేడియో స్టేషన్లు ఉన్నాయి.

6.3.3. ఫిల్మ్స్ విభాగం :

సినిమాలకు సంబంధించిన వ్యవహారాలను ఫిల్మ్స్ వింగ్‌కు అప్పగించారు. సహనిర్మాణ మార్గాలను ప్రోత్సాహించడం, ఫిల్మ్ ప్రమోషన్ ఫండ్ మరియు సినిమా సౌకర్యాల కార్యాలయం ద్వారా సినిమా అభివృద్ధి మరియు నిర్మాణం కోసం విధానాలను అభివృద్ధి చేయడం, సినిమా పైరసీని నిరోధించడం, సినిమాల మంజూరు, సినిమా షూటింగ్ అనుమతులు మంజూరు చేయడం, సినిమా వ్యాపారాన్ని సులభం చేయడం, వ్యాప్తి మరియు చిత్రాల గొప్ప వారసత్వాన్ని కాపాడటం వంటి అధికార విధులను మంత్రిత్వశాఖలోని ఈ విభాగం చేపడుతుంది. అలాగే ఈ విభాగం ప్రతిష్టాత్మకమైన నేషనల్ ఫిల్మ్ అవార్డ్స్, ఇంటర్ నేషనల్ ఫిల్మ్ ఫెస్టివల్ ఆఫ్ ఇండియా మరియు ఇతర జాతీయ అలాగే అంతర్జాతీయ చలనచిత్రోత్సవాలను కూడా నిర్వహిస్తుంది.

6.3.4. శిక్షణ మరియు మానవ వనరుల (హెచ్ఆర్) విభాగం :

ఇండియన్ ఇనిస్టిట్యూట్ ఆఫ్ మాస్ కమ్యూనికేషన్ అనేది జర్నలిజం రంగంలో విద్య మరియు శిక్షణను అందించడానికి ఏర్పాటు చేయబడిన ప్రభుత్వ సంస్థ. ఈ సంస్థ ఇండియన్ ఇన్ఫర్మేషన్ సర్వీస్ (ఐఐఎస్) అధికారులకు శిక్షణా అకాడమిగా పనిచేస్తుంది. అంతేగాక ఈ సంస్థ అనేక దేశాలనుండి అంతర్జాతీయ విద్యార్థుల కోసం జర్నలిజం అభివృద్ధి కోర్సులను కూడా చేపడుతుంది. ఈ విభాగం కింద పనిచేసే ప్రముఖ సంస్థలలో ఒకటి ఫిల్మ్ ఆండ్ టెలివిజన్ ఇన్సిట్యూట్ ఆఫ్ ఇండియా (ఎఫ్‌టిఐ) పూణే మరియు రెండవది సత్యజిత్‌రే ఫిల్మ్ అండ్ టెలివిజన్ ఇన్సిట్యూట్ (ఎస్ఆర్ఎఫ్‌టిఐ), కొలకత్తా సినిమా నిర్మాణం మరియు సినిమాటిక్ స్టడీస్‌లో విద్యను అందించడానికి ఏర్పాటు చేసిన భారతదేశపు ప్రధాన సంస్థ.

6.3.5. సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ కింద పనిచేస్తున్న ప్రధానమైన సంస్థలు :

భారతదేశాన్ని ప్రజాస్వామ్యయుతంగా నిర్మించేందుకు పత్రికలతో పాటు అనేక ఇతర మాధ్యమాల ద్వారా ప్రసారాలు చేస్తున్నారు. వీటన్నిటిపై మరియు వాటి కార్యకలాపాలపై తగిన రాజ్యాంగబద్ధమైన నియంత్రణ కోసం కొన్ని ప్రత్యేక సంస్థలను కేంద్ర ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసింది. అవి ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

(1) ప్రెస్ ఇన్ఫర్మేషన్ బ్యూరో

(2) బ్యూరో ఆఫ్ బ్రిటీష్ & కమ్యూనికేషన్

(3) ప్రచురణల విభాగం

(4) భారతదేశం కోసం వార్తాపత్రికల రిజిస్ట్రార్ కార్యాలయం

(5) సెంట్రల్ బోర్డ్ ఆఫ్ ఫిల్మ్ సర్టిఫికేషన్

(6) ఫిల్మ్ డివిజన్

(7) ఫిల్మ్ ఫెస్టివల్స్ డైరెక్టరేట్

(8) ఫోటోడివిజన్

(9) ఎలక్ట్రానిక్ మీడియా మానిటరింగ్ సెంటర్

(10) నేషనల్ ఫిల్మ్ ఆర్కైవ్స్ ఆఫ్ ఇండియా

(11) న్యూ మీడియా వింగ్

6.3.6. సమాచార ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ ఆధ్వర్యంలో పనిచేస్తున్న స్వయంప్రతిపత్తి సంస్థలు :

(1) ప్రసార భారతి

(2) ఆల్ ఇండియా రేడియో

(3) దూరదర్శన్

(4) ఫిల్మ్ ఆండ్ టెలివిజన్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఇండియా – పూణే

(5) సత్యజిత్‌రే ఫిల్మ్ ఆండ్ టెలివిజన్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ ఇండియా – కోల్‌కత్తా

(6) ఇండియన్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆప్ మాస్ కమ్యూనికేషన్

(7) చిల్డ్రన్స్ ఫిల్మ్ సొసైటీ ఆఫ్ ఇండియా

చట్టబద్ధమైన సంస్థలు :

(1) ప్రెస్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ ఇండియా

(2) ఫిల్మ్ సర్టిఫికేషన్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్

సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ ఇటీవలిపరివర్తన చేపట్టిన పరివర్తన కార్యక్రమాలు :

మహాత్మగాంధి 150 సంవత్సరాల జన్మదినోత్సవం జ్ఞాపకార్థం, భారత ప్రభుత్వంపై మంత్రిత్వశాఖ ఆధ్వర్యంలో గాంధీ బోధనలను ప్రచారం చేయడానికి దూరదర్శన్, ఆల్ ఇండియా రేడియోలతో పాటు మల్టీమీడియా ప్రదర్శనలు, ప్రత్యేక షార్ట్ ఫిల్మ్‌లు, సోషల్ మీడియా ద్వారా ప్రచారం చేయడం జరిగింది. ప్రత్యేక పుస్తక ప్రచురణలు, ఫిల్మ్ ఫెస్టివల్‌లను నిర్వహించడం ద్వారా మహాత్ముడి ఆలోచనలను, ఆశయాలను మరొక్కసారి గుర్తుచేసుకుంటూ ఈ మంత్రిత్వశాఖ జాతిపితను స్మరించింది.

ఎ) భారతీయ సినిమా యొక్క జాతీయ మ్యూజియం

బొంబాయిలోని నేషనల్ మ్యూజియం ఆఫ్ ఇండియన్ సినిమా, ఫిల్మ్ డివిజన్ కాంప్లెక్స్, భారతీయ సినిమా యొక్క పాత శతాబ్దపు వారిసత్వం యొక్క జీవితాన్ని గుర్తుకు తెస్తుంది. ఈ మ్యూజియం ఒక కథలో భారతీయ సినిమా యొక్క శోషక ప్రమాణం ద్వారా దేశంలోని సందర్శకులను ఇక్కడికి తీసుకొని రావాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. విజువల్స్ గ్రాఫిక్స్, ఆర్టిఫాక్ట్స్, ఇంటరాక్టివ్ ఎగ్స్‌బిట్లు మరియు మల్టీమీడియా ఎక్స్‌పోజియం వంటి వాటి ద్వారా కథలను ప్రసారం చేయడం ద్వారా నూతన పంథాను ఏర్పాటు చేసుకుంది.

బి) సమగ్రమైన 360 డిగ్రీల కమ్యూనికేషన్ ప్రచారాలు :

బ్యూరో ఆఫ్ జాట్రీచ్ అండ్ కమ్యూనికేషన్ () ద్వారా ప్రత్యేక జాట్రీచ్ కార్యక్రమాలు, ప్రకటనలు, మల్టీమీడియా ప్రదర్శనల వంటి వాటి ద్వారా 360 డిగ్రీల సమాచార వ్యాప్తి యొక్క క్యాంటిసెన్షియల్ పనిని నిర్వహిస్తుంది. యూనియన్ బడ్జెట్‌తో సహా ప్రభుత్వం చేపట్టే ప్రధానమైన పథకాలు, కార్యక్రమాలను దేశంలోని అందరికి, ప్రతి చోటుకి చేరేటట్లు విస్తృతమైన కవరేజిని చేపట్టడం జరుగుతుంది. దీని కోసం ముఖ్యప్రచారసాదనంగా కొనసాగుతున్న సోషల్ మీడియాను ప్రొయాక్టివ్‌గా వినియోగించడం ద్వారా 360 డిగ్రీని చేరుకోవచ్చు.

సి) ఎలక్ట్రానిక్ ద్వారా ప్రారంభ కార్యక్రమాలు :

ప్రసార సేవలలో పారదర్శకత మరియు డిజిటలైజేషన్‌ను మెరుగుపరచడానికి ఆన్‌లైన్ పోర్టల్ అయిన

బ్రాడ్కాస్ట్ సేవను అభివృద్ధి చేయడం జరిగింది. ఈ మంత్రిత్వశాఖ యొక్క అనేక మీడియా యూనిట్లైన ప్రెస్ ఇన్ఫర్మేషన్ బ్యూరోను డీడీ న్యూస్, ఎయిర్ న్యూస్ వంటి అనేక మొబైల్ ఆధారిత ఆప్‌లను 24 గంటలు వార్తా ప్రసారాల కోసం అభివృద్ధి చేశారు.

"భారత్ కోష్" అనే ఆన్‌లైన్ పోర్టల్ ద్వారా బహుళ సిస్టమ్ ఆపరేటర్ల రిజిస్ట్రేషన్ కోసం ఆన్‌లైన్ ప్రక్రియ ద్వారా ప్రాసెసింగ్ ఫీజును చెల్లించేటట్లు ఏర్పాటు చేశారు. భారత ప్రభుత్వ సమాచారం & ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ ద్వారా దేశంలోని మీడియా రంగంలో ఈ-గవర్నెన్స్ అమలు కోసం ఈ - కార్యాలయాన్ని విస్తృతంగా ఉపయోగించడాన్ని చేపట్టారు.

ప్రింట్ పుస్తకాలు, ఇ-బుక్స్, ప్రింట్ జర్నల్స్ మరియు ఇ-జర్నల్స్, భారత్ కోష్ పోర్టల్ మరియు అమెజాన్ వంటి ఇ-కామర్స్ ప్లాట్‌ఫారంల ద్వారా విక్రయించబడతాయి. ఆల్ ఇండియా రేడియో, ప్రెస్ ఇన్ఫర్మేషన్ బ్యూరో యొక్క ప్రెస్ సమాచారం అమెజాన్ అలెక్సాలో అందుబాటులో ఉన్నాయి.

డి) జాతీయ ప్రాముఖ్యత కలిగిన పుస్తకాలను ప్రచురించడం :

భారత రాష్ట్రపతి యొక్క ఎంపిక చేసిన ప్రసంగాల సంపుటాలను ఈ మంత్రిత్వశాఖ ద్వారా ప్రచురించడం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు మాజీ రాష్ట్రపతి రామ్‌నాథ్ కోవింద్ రచించిన ది రిపబ్లికన్ ఎథిక్ మరియు లోక్‌తంత్రం యొక్క స్వరం అనే సంపుటాలను ప్రచురించడం జరిగింది.

ప్రతిష్టాత్మక రిఫరెన్స్ వార్షిక పుస్తకం ఇండియా / భారత్ 2019తో సహా ప్రభుత్వ విధానాలు మరియు కార్యక్రమాల గురించి సమాచారాన్ని వ్యాప్తి చేయడానికి యోజన మరియు కురుక్షేత్ర అనే జర్నల్‌లు అందుబాటులో ఉన్నాయి.

ఇ) చిత్రీకరణ సౌలభ్యం :

ఫిల్మ్ ఫెసిలిటేషన్ ఆఫీస్ మరియు పోర్టల్ ఏర్పాటు, భారతదేశంలో సినిమా షూటింగ్ కోసం సింగిల్ విండో క్లియరెన్స్ అందుబాటులో ఉంది. సెంట్రల్ బోర్డ్ ఆఫ్ ఫిల్మ్ సర్టిఫికేషన్ యొక్క ఆన్‌లైన్ ఫిల్మ్ సర్టిఫికేషన్ అయిన ఇ-సినిప్రమాన్‌ను మంత్రిత్వశాఖ ప్రారంభించింది.

పోర్టల్ లింక్. www.ecinepramaan.gov.in./cbfc దేశంలోని సినిమా పైరసీని అరికట్టేందుకు సినిమాటోగ్రాఫీ చట్టానికి సవరణలు తీసుకొచ్చారు. సినిమా టిక్కెట్ల కోసం వస్తువులు మరియు సేవల పన్ను (జియస్‌టి) యొక్క హేతుబద్ధీకరణను చేపడుతుంది.

ఎఫ్) పబ్లిక్ బ్రాడ్కాస్టింగ్ :

ప్రసార భారతి ఆధ్వర్యంలో దూరదర్శన్ మరియు ఆల్ ఇండియా రేడియో ద్వారా భారత దేశంలోని మొత్తం జనాభాకు మరియు ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఉన్న 150 కంటే ఎక్కువ దేశాలకు చేరువయ్యే ప్రసారాలతో అతిపెద్ద పబ్లిక్ బ్రాడ్కాస్టర్‌లలో ఒకటిగా కొనసాగుతుంది.

ఆల్ ఇండియా రేడియోలో గౌరవ ప్రదమైన బారత ప్రధానమంత్రి యొక్క విప్లవాత్మక జాత్రిచ్ చౌరవ కార్యక్రమం అయిన 'మన్–కీ–బాత్' యొక్క 100 ఎపిసోడ్లు పూర్తి చేసుకుంది.

డిడి అరుణ్ప్రభ ప్రారంభం అనే చానెల్‌ను అరుణాచల్ ప్రదేశ్ కోసం అంకితం చేయడాఇకి 24 × 7 ఉపగ్రహ టివి ఛానెల్‌ను ప్రారంభించారు.

జి) విఘాతం కలిగించే ఆవిష్కరణ :

డిడి ఫ్రీ డిష్ 400 కోట్ల కంటే ఎక్కువ వార్షిక ఆదాయాన్ని సృష్టిస్తుంది. మరియు ఉచిత ప్రసార సాధనాన్ని విప్లవాత్మకంగా మారుస్తుంది.

మొబైల్ యాప్ మరియు ఇంటర్నెట్, 66 + యూట్యూబ్ ఛానెల్‌లు, 260 + యాక్టివ్ ట్విట్టర్ హ్యాండిల్స్ & ఫేస్‌బుక్ 200 + ప్రైవేట్ ఎఫ్‌యం స్టేషన్లు ఎఐఆర్ న్యూస్ కోసం సైన్ అప్ చేశాయి.

హెచ్) కంటెంట్ డైవర్సిఫికేషన్ :

దేశంలోని ప్రతిరాష్ట్రం / ప్రాంతాన్ని కవర్ చేయడానికి దూరదర్శన్ ఇటీవల డిడి అరుణ్ – ప్రభ మరియు డిడి ఫ్రీ డిష్‌లో 11 కొత్త శాటిలైట్ ఛానెల్స్‌లను ప్రారంభించింది.

ఐ) క్వాంటం స్కేల్‌లో లీప్ & కవరేజీల సంక్షిప్తత జాతీయ ప్రాముఖ్యత :

170 ప్రత్యక్ష టెలికాస్ట్‌లు, 30 + కెమెరా ప్రొడక్షన్‌లు, వైడ్ పేరియా ఈవెంట్ కవరేజీలు మరియు రిమోట్ లోకా కవరేజీలు ఎఐఆర్ దేశవ్యాప్తంగా 30 ఒడిఎస్, 40 + డిఎస్ఎన్‌జిలను ప్రభావితం చేస్తాయి. వార్తలన ప్రసారం చేయడానికి ప్రైవేటు ఎఫ్‌యం ఛానెల్‌లు డిడి ఫ్రీ డిష్‌లో బంగ్లాదేశ్ మరియు దక్షిణ కొరియా ఛానెల్‌లు : డిడి ఇండియా రెండింటిలోనూ స్థానం పొందింది.

ప్రభుత్వ విధానాలు మరియు కార్యక్రమాలను ప్రోత్సాహించడానికి మహిళా కిసాన్ అవార్డ్స్, తేజస్విని, గ్రౌండ్ రిపోర్ట్స్ వంటి ప్రత్యేక కార్యక్రమాల తయారీ.

జె) వార్షిక ప్రయత్నాలు:

పత్రికా పర్యటనలు మరియు ప్రాంతీయ సమావేశాలు ప్రభుత్వ అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు/ స్కీమ్‌ల గురించి పరస్పర చర్య మరియు అవగాహన కల్పించడం ద్వారా లోతైన ప్రశంసలను పెంపొందించడానికి ప్రెస్ ఇన్ఫర్మేషన్ బ్యూరో (పిఐబి) ఏడాది పొడవునా పత్రికా పర్యటనలు మరియు ప్రాంతీయ సమావేశాలను నిర్వహిస్తుంది.

పిఐబి విదేశీ జర్నలిస్టులతో సహా జర్నలిస్టుల అక్రిడిటేషన్‌ను కూడా చేపడుతుంది మరియుర జర్నలిస్టు సంక్షేమ పథకాన్ని అమలు చేస్తుంది. ప్రతి సంవత్సరం పిఐబి ద్వారా 2800 మంది జర్నలిస్టులు గుర్తింపు పొందారు మరియు జర్నలిస్టుల సంక్షేమ పథకానికి సుమారు 1 కోటి రూపాయలు కేటాయించారు.

కె) మీడియా యూనిట్ల వార్షిక సమావేశం

సమాచార & ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ 13ఫిబ్రవరి, 2019న మీడియా యూనిట్ల మొదటి వార్షిక సమావేశాన్ని నిర్వహించింది. వివిధ మీడియా యూనిట్ల క్రింద పనిచేస్తున్న భారతీయ సమాచార సేవ అధికారులకు అభివృద్ధి చెందతున్న కమ్యూనికేషన్ యొక్క అభివృద్ధి చెందుతున్న ప్రాంతాలపై చర్చించడానికి మరియు ఉద్దేశపూర్వకంగా ఒక ప్రత్యేక వేదికను అందించింది.

రిఫరెన్స్ యాన్యువల్స్ ఇండియా మరియు భారత్ ప్రచురణ:

వివిధ రంగాలు మరియు రంగాలలో భారతదేశం యొక్క పురోగతి యొక్క అత్యంత సమగ్రమైన డైజెస్ట్, వ్యవసాయం నుండి పరిశ్రమల వరకు గ్రామీణం నుండి పట్టణం వరకు సైన్స్ అండ్ టెక్నాలజీ, పర్యావరణం మరియు పరిరక్షణ, కళ మరియు సంస్కృతి, ఆర్థిక వ్యవస్థ, ఆరోగ్యం మొదలైన అన్ని అంశాలతో ఈ పుస్తకం వ్యవహరిస్తుంది.

జాతీయ చలనచిత్ర అవార్డులు :

జాతీయచలనచిత్ర అవార్డులు భారతదేశంలో అత్యంత ప్రముఖమైన చలనచిత్ర పురస్కారముల వేడుక 1954లో స్థాపించబడిన ఇది 1973 నుండి డైరెక్టరేట్ ఆఫ్ ఫిల్మ్ ఫెస్టివల్స్ ద్వారా నిర్వహించబడుతుంది.

ఇంటర్నేషనల్ ఫిల్మ్ ఫెస్టివల్ ఆఫ్ ఇండియా ()

1952లో తిరిగి ప్రారంభించబడింది. మొట్టమొదటి ఐఎఫ్ఎఫ్ఐ భారతదేశపు మొదటి ప్రధానమంత్రి పండిట్ జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ చలనచిత్ర నిర్మాణ కళ యొక్క శ్రేష్టతను ప్రదర్శించడానికి ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఉన్న సినిమాలకు ఒక ఉమ్మడి వేదికను అయినది దీని లక్ష్యం. ఇది భారతదేశం యొక్క అత్యంత ప్రతిష్టాత్మక ఉత్సవం మరియు ఆసియాలో ఎక్కడైనా నిర్వహించబడే మొదటి అంతర్జాతీయ చలన చిత్రోత్సవం అనే ప్రత్యేకతను కూడా కలిగి ఉంది.

ఇంటర్నేషనల్ ఫిల్మ్ ఫెస్టివల్ ఆఫ్ ఇండియా 2019లో గోల్డెన్ జూబ్లీని నవంబరు 20 నుండి నవంబర్ 28 వరకు గోవాలో జరుపుకోనుంది. ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఉన్న సినీ ప్రేమికుల కోసం దీనిని ఒక గొప్ప ఈవెంట్‌గా మార్చడానికి మంత్రిత్వశాఖ అనేక కార్యక్రమాలు చేపట్టింది.

సమాచార & ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ యొక్క సోషల్ మీడియా జాట్రీచ్

వేదిక	అనుచరులు / చందాదారు
1. ఫేస్బుక్	13,00,000
2. ట్విట్టర్	10,00,000
3. ఇన్స్టాగ్రామ్	75,000
4. యూట్యూబ్	1,11,488
5. బ్లాగు	40,00,000

భారత ప్రభుత్వ సరళీకరణవిదానం దూరదర్శన్ యొక్క గుత్తాధిపత్యానికి అడ్డుకట్ట – ప్రైవేటు ప్రసారకర్తల ఉపగ్రహ టెలివిజన్ ప్రసారాలు :

నేడు మనం దూరదర్శన్ కంటే ఎక్కువ సంఖ్యలో ఇతర అనేక రకాలైన చానల్స్ కలిగి, కమ్యూనికేషన్ ఉపగ్రహాల పరిస్థితిని చాలా మెరుగుపర్చాయి. స్టార్ టివి, ఆజ్‌తక్, ఎన్‌డిటివి, జీ వంటి అనేక అనేక ప్రైవేటు టెలివిజన్ ఛానళ్ళు భారతీయ టెలివిజన్ రంగంలోనికి ప్రవేశించాయి. హాంగ్‌కాంగ్ స్థానంగా పనిచేసే స్టార్ ఉపగ్రహ టెలివిజన్ ఆసియా (ప్రాంతం), ఒక భారతీయ సంస్థ అయిన జీ టీవీతో ఒప్పందం కుదుర్చుకొన్నది. దీనితో ఈ సంస్థ భారతదేశం యొక్క మొదటి ప్రైవేటు యాజమాన్యంలోని ఉపగ్రహ చానెల్ అయింది. ఈ ఒప్పందం సుదీర్ఘకాలం నిలువలేదు. కాని భారతీయ ప్రేక్షకులు ఎంతోకాలంగా ఎదురు చూస్తున్న దూరదర్శన్ ఏకస్వామ్యానికి తెరపడి, అనేక ప్రైవేట్ టెలివిజన్ చానల్స్ ఏర్పాటుకు దారితీసింది. 1995లో సుప్రీంకోర్టు ఇచ్చిన తీర్పుకూడా భారత ప్రభుత్వం గుత్తాధిపత్యాన్ని కాదని, ప్రైవేటు సంస్థల అనుమతికి ద్వారం తెరిచింది. దీనితో దేశంలో అనేక ప్రైవేటు టివి చానళ్ళు ఏర్పాటు చేయబడి అన్ని భాషలలో విజ్ఞాన, వినోద, వార్త ప్రసారం వంటి అంశాలలో విప్లవాన్ని సృష్టించాయి. ప్రాంతీయ, జాతీయ ప్రైవేటు టెలివిజన్ చానల్స్‌తో పాటు, సిఎన్‌ఎన్, బిబిసి, డిస్కవరీ వంటి అంతర్జాతీయ చానళ్ళు కూడా భారత టెలివిజన్ ప్రేక్షకులకు అందుబాటులోకి వచ్చాయి. పై వాటికి తోడు 24 గంటల వార్త చానల్స్ వంటి వివిధ కేటగిరీలు, మతపరమైన చానల్స్, కార్టూన్ చానల్స్‌వంటి ప్రతి ఒక్కరికి ఏదో ఒకటి అందుబాటులోనికి వచ్చాయి.

టెలివిజన్ ప్రసారాలు – నూతన పోకడల ఏర్పాటు :

ప్రస్తుతం టెలివిజన్ కంటెంట్ వివిధ మార్గాలలో పంపిణీ చేయబడుతుంది. ఇది భూగోళ (టెర్రెస్ట్రియల్) సరఫరా ద్వారా పంపిణీ జరుగుతుంది. సంప్రదాయ పద్దతితో పాటు ఇతర కేబుల్ నెట్‌వర్క్ మరియు ప్రత్యక్ష ప్రసార ఉపగ్రహ పద్దతులు (డిటిహెచ్) అందుబాటులో ఉన్నాయి. మన దేశంలో ఇది గొలుసుగా కనిపిస్తుంది.

డిటిహెచ్ సేవల విస్తరణ :

ప్రస్తుత భారతదేశ డిజిటల్ మార్కెట్ చాలా విస్తృతమైనది. మన డిజిటల్ మార్కెట్‌లో డిజిటల్ కేబుల్, డిటిహెచ్,ఐపిటివి మరియు మొబైల్ టివి వంటివి ఉన్న స్థాయిలో విస్తరించి పనిచేస్తున్నాయి. వీక్షకులకు అనేక ఆప్షన్‌లను అందిస్తూ పనిచేస్తున్నాయి. భారతదేశం డిజిటల్ కానుంది. దీని కోసం డిజిటల్ ఇండియా అనే పథకాన్ని కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రారంభించబడింది. ప్రస్తుతం దేశంలో 62.25 మిలియన్ల డిటిహెచ్ చందాదారులు ఉన్నారు. వీరి సంఖ్య ఇంకా పెరిగే అవకాశం ఉంది. ఈ డిటిహెచ్ సర్వీసు ద్వారా పౌరులు ప్రత్యక్షంగా పంపిణీకి అవకాశాన్ని పొందుతారు. నాణ్యమైన చిత్రం మరియు ధ్వనికూడా డిటిహెచ్ ద్వారా సాధ్యమవుతుంది.

ప్రైవేటు, అంతర్జాతీయ, జాతీయ మరియు ప్రాంతీయ టివీ చానెల్స్ మరియు రేటింగ్ కోసం తీవ్రమైన పోటీ :

అంతర్జాతీయ ప్రసారం : డిడి ఇండియా అనేది సాటిలైట్ ద్వారా అంతర్జాతీయ ప్రసారం చేయబడుతున్నది. 146 దేశాలలో అందుబాటులో ఉంది మొదట ఈ ప్రసారాలు అవాంతరాలు, అడ్డంకులు ఉన్నప్పటికీ ప్రస్తుతం సులభమైన మనదేశ భాషలకు సంబందించిన, ఛానెల్స్ ప్రస్తుత చాలా దేశాలలో సులభంగా డిజిటల్ సాంకేతికతతో

వీక్షిస్తున్నారు.

ఐపిటివి : దీని పూర్తి పేరు ఇంటర్‌నెట్ ప్రోటోకాల్ టెలివిజన్. ఈ నూతన సాంకేతిక ద్వారా మన మొబైల్ ఫోన్‌లలో మరియు కంప్యూటర్‌లలో టెలివిజన్‌ను వీక్షించవచ్చు. ఈ సాంకేతికతతో రికార్డు కార్యక్రమాలు చూడటానికి మరియు వారి స్నేహితులకు వారి అనుభవాలను పంచుకోవచ్చు. అలాగే కార్యక్రమంపై తమ అనుభవాలను, అభిప్రాయాలను కూడా ప్రసారకర్తలకు తెలియజేయవచ్చు. ఈ సాంకేతిక ద్వారా వినియోగదారులకు ఎక్కువ, ఎంపిక, నియంత్రణ మరియు సౌలభ్యం ఉంటుంది. అనేక ప్రధాన భారతీయ చానెల్స్ వారి వెబ్‌సైట్‌ల ద్వారా వారి కార్యక్రమాల వీడియో క్లిప్పులను అందిస్తున్నాయి. నేడు మన దేశంలోని డిజిటల్ చందాదారుల సంఖ్య ప్రస్తుతం (2023) 692.0 మిలియన్‌లుగా నమోదై ఉంది. ఇది ఇంకా పెరుగుతుంది. ఇప్పుడు అన్ని డిజిటల్ యాక్సెస్ ద్వారా ప్రేక్షకులు వీక్షిస్తున్నారు.

అధికారాలు మరియు విధులు :

సమాచారం, ప్రసారం, ప్రెస్ మరియు సినిమా రంగాలలో నియమాలు నిబంధనలు మరియు చట్టాల రూపకల్పన మరియు నిర్వహణకు బాధ్యత వహించేది భారత ప్రభుత్వ క్యాబినెట్ ర్యాంక్ మంత్రిత్వశాఖ. ప్రసారాల నిర్వహణకు బాద్యత వహించే ఈ మంత్రిత్వశాఖ క్రింది కొన్ని చట్టబద్దమైన, స్వతంత్రపతిపత్తిగల సంస్థలు, కార్యనిర్వాహక ఏజన్సీలు ఏర్పడి పనిచేస్తున్నాయి. స్థూలంగా ఈ క్రింది అధికారాలు, విధులను నిర్వహిస్తుంది.

(1) బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ విధానం మరియు పరిపాలన : కేంద్ర ప్రభుత్వ ఆధ్వర్యంలో నిర్వహించబడే రేడియో, దూరదర్శన్‌ల వినియోగాన్ని నియంత్రించడంతో పాటు, వాటి పని తీరుకు మరియు ప్రసారానికి సంబందించిన అన్ని విషయాలను క్రమబద్ధీకరిస్తుంది. లోకసభ, రాష్ట్రాల ఎన్నికల సమయాలతో గుర్తింపు పొందిన జాతీయ మరియు ప్రాంతీయ పార్టీలకు సమయకేటాయింపునకు సంబందించిన విషయాలను పరిపాలిస్తుంది. అత్యున్నత ప్రముఖులు మరణించిన సందర్భంలో అధికారిక ఎలక్ట్రానిక్ మీడియా పాటించాల్సిన సంతాప సూచికలు, సమయాలను నిర్ణయిస్తుంది.

(2) ప్రైవేటు ఇండియన్ కంపెనీలు లేదా బారతీయ పౌరులు భారతదేశంలో రేడియో మరియు టెలివిజన్‌ల ప్రసారాలకు సంబందించిన ప్రకటనలు మరియు అమలును నిర్ణయిస్తుంది.

(3) ప్రసారభారత్ యొక్క (బ్రాడ్ కాస్టింగ్ కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా) చట్టం, 1990కు సంబందించిన అమలు తీరు పర్యవేక్షణ మరియు నిర్వహణ బాధ్యతలు.

(4) ప్రసార భారతికి అప్పగించేంత వరకు ఇండియన్ బ్రాడ్ కాస్టింగ్ ప్రోగ్రామ్ సర్వీసు మరియు ఇండియన్ బ్రాడ్ కాస్టింగ్ ఇంజనీరింగ్ సర్వీస్‌లకు సంబందించిన అన్ని విషయాలను పరిపాలిస్తుంది.

(5) కేబుల్ టెలివిజన్ నెట్‌వర్క్ (నియంత్రణ) చట్టం, 1995 అమలు తీరును పర్యవేక్షిస్తుంది మరియు పరిపాలిస్తుంది.

(6) రేడియో పరిపాలన : ఆల్ ఇండియా రేడియోతో అనుసందానించబడిన అన్ని వ్యాపారాలు, స్వదేశీ కార్యక్రమాలతో సహా విదేశీ ప్రసార కార్యకలాపాలు, రేడియో జర్నల్స్, బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ ఇంజనీరింగ్‌లో పరిశోధన, విదేశీ ప్రసారాల యొక్క పర్యవేక్షణ, ప్రోగ్రామ్ ఎక్సేంజ్ మరియు ట్రాన్స్ క్రిప్షన్ సేవలు, కమ్యూనిటీ లిజనింగ్ స్కీమ్ క్రింద రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు కమ్యూనిటి రిసీవింగ్ సెట్లను సరఫరా చేయడం మొదలైన వాటిని నిర్వహించడం.

(7) భారతదేశం అంతటా రేడియో బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ అభివృద్ధి, రేడియో స్టేషన్లు, మరియు ట్రాన్స్‌మీటర్‌ల యొక్క ఇన్‌స్టాలేషన్ మరియు నిర్వహణ, అలాగే ప్రసార సేవలను నిర్వహించడం

(8) సినిమా పరిపాలన విషయాలు : కేంద్ర జాబితాలోన 60 ఎంట్రీ క్రింద ప్రదర్శించడానికి అనుమతి మంజూరుకు సంబందించిన అధికారాల పరిపాలన సినిమాటోగ్రాఫ్ చట్టం, 1952 యొక్క పరిపాలన, థియట్రికల్ మరియు ఇన్‌థియేట్రికల్ వీక్షణ కోసం ఫీచర్ & షార్ట్ ఫిల్మ్‌ల దిగుమతి. అలాగే భారత ఫీచర్ మరియు షార్ట్ పిల్మ్‌లు ఎగుమతి వ్యవహారాలు, బహిర్గతంకాని సినిమాటోగ్రాఫ్ ఫిల్మ్‌లు మరియు చిత్ర పరిశ్రమ అవసరమైన వివిధ రకాల పరికరాల దిగుమతి, చిత్ర పరిశ్రమకు సంబందించిన అన్ని విషయాలు అనగా దాని అభివృద్ధి మరియు ప్రచార కార్యక్రమాలతో సహా సంబందిత విషయాలు. జాతీయ సినిమా అభివృద్ధి సహకార లిమిటెడ్ ద్వారా సహాయం అందించడం మరియు మన దేశంలో నిర్మించిన సినిమాలకు ఉత్తమ చిత్రాలకు అవార్డుల సంస్థ ద్వారా ప్రచారం చేపట్టడం. అంతర్గత మరియు బాహ్య ప్రచారం కోసం డాక్యుమెంటరీలు మరియు వార్తా చిత్రాలు మరియు ఇతరచలన చిత్రాలు, అలాగే ఫిల్మ్ స్ట్రిప్‌ల నిర్మాణం మరియు పంపిణీ, చలనచిత్రాల మరియు చలన చిత్ర పదార్థాల సంరక్షణ.

(9) భారతదేశంలో అంతర్జాతీయ చలన చిత్రోత్సవాల సంస్థ మరియు విదేశాలలో జరిగే అంతర్జాతీయ చలన చిత్రోత్సవాలలో భారత్ తరపున పాల్గొనడం.

(10) కల్చరల్ ఎక్సేంజి ప్రోగ్రామ్‌ల క్రింద ఫిల్మ్‌ఫెస్టివల్స్‌ను నిర్వహించడం అలాగే ఫిల్మ్ సొసైటీ ఉద్యమం గూర్చిన పరిపాలనను చేపట్టడం.

(11) అడ్వర్‌టైజింగ్ విజువల్ పబ్లిసిటి : భారత ప్రభుత్వం తరపున వివిధ ప్రకటనలను రూపొందించడం మరియు విడుదల చేయడం ప్రకటించడం.

(12) పత్రికారంగానికి సంబంధించిన అధికార విధులు : పత్రికా మాధ్యమం ద్వారా భారత ప్రభుత్వ విధానాలు మరియు కార్యకలాపాల యొక్క ప్రదర్శన మరియు వివరణను ప్రకటించడం. సమాచార సమస్యలకు సంబంధం ఉన్న ప్రభుత్వ ప్రకటనను పత్రికలలో ప్రకటించడం. పత్రికలు మరియు ప్రభుత్వం మధ్య అనుసంధానంలో ప్రతిబింబించే ప్రజాభిప్రాయం యొక్క ప్రధాన ధోరణుల గురించి ఈ మంత్రిత్వశాఖ తెలియచేస్తుంది. సాయుధ దలాల గూర్చి మరియు వారి కోసం అవసరమైన ప్రచారాన్ని చేపడుతుంది. అలాగే ఈ మంత్రిత్వశాఖ పత్రికలు మరియు రిజిస్ట్రేషన్ ఆఫ్ బుక్స్ ఆక్ట్ – 1867 వార్తాపత్రికలతో సంబంధం ఉన్న అంశాల పరిపాలనా వ్యవహారాలు చూపిస్తుంది. అలాగే ప్రెస్ కౌన్సిల్ ఆక్ట్ 1978 పరిపాలన వ్యవహారాలను మరియు వార్తా పత్రికలకు న్యూస్ ప్రింట్ కేటాయింపు అంశాలను నిర్వహిస్తుంది.

(13) మంత్రిత్వశాఖచే ప్రచురణలు: స్వదేశంలో మరియు విదేశాల్లోని సాధారణ ప్రజలకు తాజాగా మరియు భారతదేశం గురించి సరైన సమాచారాన్ని అందించాలనే ఉద్దేశ్యంతో అంతర్గత మరియు బాహ్య ప్రచారం కోసం జాతీయ ప్రాముఖ్యత కలిగిన విషయాలపై ప్రసిద్ధ కరపత్రాలు, పుస్తకాలు మరియు పత్రికల ఉత్పత్తి, విక్రయం మరియు పంపిణీ వ్యవహారాలను పరిపాలిస్తుంది.

పరిశోధన మరియు సూచనలు : సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాఖలోని మీడియా యూనిట్లకు, ప్రచురించిన రచనలకు సంబంధించిన పరిశోధనలతో కూడిన మెటీరియల్ సేకరణ, సంకలనం మరియు తయారీలో సమయం చేయడం మంత్రిత్వశాఖ యొక్క మీడియా యూనిట్ల ఉపయోగం కోసం ముఖ్యమైన విషయాలపై జ్ఞానం యొక్క సంగ్రహాన్ని రూపొందించడం మరియు ప్రస్తుత మరియు ఇతర అంశాలపై మార్గదర్శకత్వం మరియు నేపథ్య గమనికలను సిద్ధం చేయడం వంటి విషయాలను పరిపాలిస్తుంది.

(14) ఇతరాలు: భారత ప్రభుత్వ విధానాలు మరియు కార్యక్రమాలకు ప్రచారం నిర్వహించడం, జర్నలిస్టుల సంక్షేమ నిధిని నిర్వహించడం. శాఖలోని ఇతర యూనిట్ల విజయానికి గణనీయంగా దోహదపడిన నాటక కళాకారులు, గాత్ర మరియు వాయిద్య, నృత్యకారులు మరియు విశిష్ట సంగీతకారులకు ఆర్థిక సహాయం అందించడం. ఆసియా పసిఫిక్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ యూనియన్, కామన్వెల్త్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్‌కి సంబంధించిన అన్ని విషయాలు నిర్వహిస్తుంది.

ఇండియన్ ఇన్ఫర్మేషన్ సర్వీస్ గ్రూప్ ఎ & బి సిబ్బంది నిర్వహణను మంత్రిత్వశాఖ చేపడుతుంది.

6.5. సమాచార & ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ రెగ్యులరీ విధులు :

ఇటీవల సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ (ఐ & ఇ) మలయాళం భాషా వార్తా ఛానెల్‌కి దాని ప్రసార లైసెన్స్ రద్దు చేయబడిందని తెలియజేసింది.

ఛానల్‌కు సెక్యూరిటీ క్లియరెన్స్‌ను తిరస్కరించిన హోం మంత్రిత్వశాఖ ఉత్తర్వులను రద్దు ఆర్డర్‌ను ఉదహరించింది. ఐ & బి మంత్రిత్వశాఖ కంటెంట్‌ను ఏ రంగాలకు నియంత్రించగలదు?

2021 వరకు టివి ఛానెల్‌లు, వార్తాపత్రికలు మరియు మ్యాగజైన్‌లు, థియేటర్లు మరియు టి.వి.లో సినిమాలు మరియు రేడియో – ఇంటర్నెట్ మినహా అన్ని రంగాలలో కంటెంట్‌ను నియంత్రించే అధికారాలు దీనికి ఉన్నాయి.

ఫిబ్రవరి 2021లో ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ మధ్యవర్తి మార్గదర్శకాలు మరియు డిజిటల్ మీడియా ఎథిక్స్ కోడ్ రూల్స్, 2021, ఇంటర్నెట్ కంటెంట్‌పై కూడా దాని నియంత్రణ అధికారాలను విస్తరించింది. ముఖ్యంగా డిజిటల్ న్యూస్ ఫ్లాట్‌ఫారమ్‌లు మరియు ఓవర్ ది టాప్ (వోటిటి) ప్లాట్ ఫారమ్‌లపై దానికి ఎలాంటి అధికారాలు ఉన్నాయి?

సంబంధిత చలన చిత్రాలు : ఉదాహరణకు, సెంట్రల్ బోర్డ్ ఆఫ్ ఫిల్మ్ సర్టిఫికెట్ (సిబిఎఫ్‌సి) ఏ సినిమా అయినా థియేటర్‌లో ప్రదర్శించబడుతుందనే ఆదేశాన్ని కలిగి ఉంది, అది ఏ రకమైన ప్రేక్షకులకు అనుకూలంగా ఉంటుందో సూచించే రేటింగ్.

అయితే ఆచరణలో సిబిఎఫ్‌సి తరచుగా ఒక చిత్రానికి సర్టిఫికెట్ ఇచ్చే ముందు మార్పులు లేదా కట్‌లను సూచించింది. చలనచిత్రాన్ని సెన్సార్ చేయడం సిబిఎఫ్‌సి యొక్క ఆదేశం కానప్పటికీ, చిత్ర నిర్మాత దాని సూచనలను అంగీకరిస్తే తప్ప రేటింగ్ ఇవ్వడాన్ని నిలిపివేయవచ్చు.

టివి ఛానెల్‌లు & ఒటిటి సంబంధిత :

టివి ఛానెల్‌ల విషయానికి వస్తే వీక్షకులు ఏవైనా ఆందోళనలు ఉంటే వాటిని లేవనెత్తడానికి ప్రభుత్వం గత సంవత్సరం మూడుస్థాయి పిర్యాదుల పరిష్కార నిర్మాణాన్ని రూపొందించింది.

ఒక వీక్షకుడు వరుసగా ఛానెల్‌ని సంప్రదించవచ్చు, ఆపై పరిశ్రమ యొక్క స్వీయ నియంత్రణ సంస్థ మరియు చివరకు ఐ & బి మంత్రిత్వశాఖ, ఛానెల్‌కు షోకాజ్ నోటీసును జారీ చేయగలదు, ఆపై సమస్యను ఇంటర్ – మినిస్టీరియల్ కమిటీ (ఐయంసి)కి పంపవచ్చు. ఒటిటి ఫ్లాట్‌ఫారమ్‌లలోని కంటెంట్ కోసం కూడా ఇదే విధమైన నిర్మాణం ఉంది. మంత్రిత్వశాఖ ఎలక్ట్రానిక్ మీడియా మానిటరింగ్ సెల్‌ని కూడా కలిగి ఉంది. ఇది కేబుల్ టీవి నెట్‌వర్క్ రూల్స్, 1994లో పేర్కొన్న ప్రోగ్రామింగ్ మరియు అడ్వర్‌టైజింగ్ కోడ్‌ల ఉల్లంఘనల కోసం ఛానల్‌లను ట్రాక్ చేస్తుంది.

ఉల్లంఘన వలన ఛానెల్ యొక్క అప్‌లింకింగ్ లైసెన్స్ (శాటిలైట్‌కి కంటెంట్ పంపడంకోసం) లేదా డౌన్‌లింక్ లైసెన్స్ (మధ్యవర్తి ద్వారా వీక్షకులకు ప్రసారం చేయడం కోసం రద్దు చేయబడుతుంది. మీడియావన్ (మలయాళ భాషా వార్తా ఛానెల్ యొక్క ఈ లైసెన్స్‌లను ప్రభుత్వం రద్దు చేసింది.

ప్రింట్ మీడియా మరియు వెబ్‌సైట్ సంబంధిత :

ముద్రణలో, ప్రెస్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ ఇండియా యొక్క సిఫార్సుల ఆధారంగా, ప్రభుత్వం ఒక ప్రచురణకు దాని ప్రకటనలను నిలిపివేయవచ్చు మరియు గత సంవత్సరం ఐటి నియమాలు ఐ & బి మంత్రిత్వశాఖ వెబ్‌సైట్‌లను వాటి కంటెంట్ ఆధారంగా నిషేధించమని ఆదేశాలు జారీ చేయడానికి అనుమతించాయి.

ఏ రకమైన కంటెంట్ అనుమతించబడదు?

ప్రింట్ మరియు ఎలక్ట్రానిక్ మీడియా, రేడియో, ఫిల్మ్‌లు లేదా ఒటిటి ఫ్లాట్ ఫారమ్‌లలో అనుమతించబడిన లేదా నిషేదించబడిన కంటెంట్‌పై నిర్ధిష్ట చట్టాలు లేవు. ఈ ఫ్లాట్‌ఫారమ్‌లలో ఏదైనా కంటెంట్ దేశంలోని స్వేచ్ఛా ప్రసంగ నియమాలను అనుసరించాలి. రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 19(1) వాక్ స్వాతంత్ర్యాన్ని పరిరక్షిస్తూ, దీనికి సంబంధించిన కంటెంట్‌తో సహా కొన్ని "సహేతుకమైన పరిమితులను'' కూడా జాబితా చేస్తుంది.

రాష్ట్ర భద్రత

విదేశీ రాష్ట్రాలతో స్నేహపూర్వక సంబంధాలు

పబ్లిక్ ఆర్డర్

మర్యాద

నైతికత మొదలైనవి

ఈ పరిమితుల్లో దేనినైనా ఉల్లంఘిస్తే చర్యలు తీసుకోవచ్చు.

ఇతర ఏజెన్సీలు పాత్ర పోషిస్తాయా?

కంటెంట్‌ని నియంత్రించే అధికారాలు ఐ & బి మంత్రిత్వశాఖకు మాత్రమే ఉన్నందున ప్రత్యక్ష ప్రమేయం ఉండదు. అయితే, మంత్రిత్వశాఖ ఇతర మంత్రిత్వశాఖలు, అలాగే ఇంటిలిజెన్స్ ఏజెన్సీల ఇన్‌పుట్‌లపై ఆధారపడుతుంది.

ఉదా : పాలసీలో భాగంగా అవసరమైన సెక్యూరిటి క్లియరెన్స్‌ని హోం మంత్రిత్వశాఖ తిరస్కరించినందున ఇటీవలి సందర్భంలో లైసెన్స్‌లు రద్దు చేయబడ్డాయి. ఐ & బి మంత్రిత్వశాఖ స్వీకరించే కొత్త మెకానిజం కూడా ఉంది. ఇంటిలిజెన్స్ ఏజెన్సీల ఇన్‌పుట్‌ల ఆధారంగా నిర్దిష్ట యు ట్యూబ్ ఛానెల్‌లు మరియు సోషల్ మీడియా ఖాతాలను బ్లాక్ చేయడానికి కొత్త ఐటి నిబంధనల ప్రకారం ఇది కలిగి ఉన్న అత్యవసర అధికారాలను ఉపయోగించింది. ఛానెల్ లేదా ఖాతా నిషేదించబడిన ఎవరికైనా అందుబాటులో ఉన్న ఆశ్రయం కోర్టులకు వెళ్లడం.

6.6. సారాంశం :

భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తర్వాత ఏర్పాటు చేసిన తొలి మంత్రిత్వశాఖలో సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ ఒకటి మరియు సర్దార్ వల్లభాయ్ పటేల్ భారతదేశ సమాచార మరియు ప్రసార శాఖకు మొదటిమంత్రి. ప్రజలకు చేరువ కావడంలో ప్రభుత్వ ముఖానికి ప్రాతినిధ్యం వహించే ముఖ్యమైన మంత్రిత్వశాఖలలో సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ ఒకటి. ప్రభుత్వ విధానాలు,పథకాలు మరియు కార్యక్రమాలను సంబంధించిన సమాచారాన్ని రేడియో, టెలివిజన్, ప్రెస్, సోషల్‌మీడియా, బుక్‌లెట్‌ల వంటి ప్రింటెడ్ పబ్లిసిటీని కవర్ చేసే వివిధ మాధ్యమాల మాస్ కమ్యూనికేషన్ ద్వారా పంపిణీ చేసే బాధ్యత మంత్రిత్వశాఖకు అప్పగించబడింది. పోస్టర్లు, నృత్యం, నాటకం, జానపద కచేరీలు, తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనలు మొదలైన సంప్రదాయ కమ్యూనికేషన్ పద్ధతులతో సహా బహిరంగ ప్రచారం. ప్రైవేట్ ప్రసార రంగానికి సంబంధించిన విదాన విషయాలకు సంబంధించి పబ్లిక్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ సర్వీస్ నిర్వహణ – ప్రసార భారతి, మంత్రిత్వశాఖ కూడా కేంద్ర బిందువు. బహుళ మీడియా ప్రకటనలు మరియు యూనియన్ ప్రభుత్వ విధానాలు మరియు కార్యక్రమాల ప్రచారం, సినిమా ప్రచారం మరియు ధృవీకరణ మరియు ప్రింట్ మీడియా నియంత్రణ.

పబ్లిక్ సర్వీస్ బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ రంగంలో, మంత్రిత్వశాఖ ప్రసార భారతి బ్రాడ్ కాస్టింగ్ కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా యాక్ట్) 1990 ద్వారా ఆల్ ఇండియా రేడియో మరియు దూరదర్శన్‌లకు సంబంధించిన విషయాలను సమీక్షిస్తుంది. ఇందులో గుర్తింపు పొందిన జాతీయ మరియు ప్రాంతీయ రాజకీయ పార్టీలచే ఆల్ ఇండియా రేడియో మరియు దూరదర్శన్ వినియోగంపై నియంత్రణ ఉంటుంది. లోకసభ మరియు రాష్ట్ర అసెంబ్లీలకు

ఎన్నికల సమయంలో మరియు ఒక ప్రముఖ వ్యక్తి మృతిపై జాతీయ సంతాప దినాల సమయంలో అధికారిక ఎలక్ట్రానిక్ మీడియా అనుసరించాల్సిన ప్రక్రియ సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ మూడు విభాగాలుగా (1) సమాచార విభాగం (2) బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ వింగ్ మరియు(3) ఫిల్మ్ వింగ్‌గా నిర్వహించబడుతుంది.

6.7. ముఖ్య పదకోశం

మాస్ కమ్యూనికేషన్ : ప్రజా ప్రయోజనాల కోసం రేడియో ,టెలివిజన్ వంటి ప్రసార సాధనాల ద్వారా సమాచారాన్ని ప్రసారం చేయడం.

బ్రాడ్ కాస్టింగ్: ప్రజల నిత్య జీవితానికి సంబంధించి సంబంధించి జ్ఞానాన్ని, విద్య మరియు సాంస్కృతిక అంశాలను ప్రజల భాగస్వామ్యంతో ప్ర సా రం చేయడం.

కేంద్ర సమాచార ప్రసార మంత్రిత్వ శాఖ: సమాచార ప్రసార చట్టాల రూపకల్పనతో పాటు ప్రసారాల సాధనాల ద్వారా ప్రభుత్వ కార్యక్రమాల గురించి తెలియజేయడము.

డిటిహెచ్ సేవలు: డిజిటల్ కేబుల్, డిటిహెచ్ మరియు మొబైల్ టీవీల ద్వారా నాణ్యమైన ప్రసారాలను అందించడం.

కమ్యూనిటీ రేడియో: జాతీయ, ప్రాంతీయ ప్రాముఖ్యత గల సమస్యలపై ప్రజల అభిప్రాయాలను ప్రసాదం చేయడము.

ఇంటర్నెట్ ప్రోటోకాల్: ఈ నూతన సాంకేతిక ద్వారా ప్రజలు రికార్డు చేసిన కార్యక్రమాలను వీక్షిస్తూ పరస్పరము తమ అభిప్రాయాలను పంచుకోవడం.

భారత్ కోష్: ఈ పోర్టల్ ద్వారా సిస్టమ్ ఆపరేటర్లు ఆన్లైన్ ద్వారా ఫీజుల చెల్లించి రిజిస్ట్రేషన్ చేసుకోవచ్చును.

ఇండియన్ హిస్టరీ ఆఫ్ మాస్ కమ్యూనికేషన్: జర్నలిజంలో ఐఐఎస్ ఉద్యోగులతో పాటు, విద్యార్థులకు శిక్షణను ఇస్తుంది.

ఇంటర్నెట్ ప్రోటోకాల్ టెలివిజన్ : అనేది ఇంటర్నెట్ ప్రోటోకాల్ నెట్‌వర్క్‌ల ద్వారా టెలివిజన్ కంటెంట్‌ను పంపిణీ చేయడం. ఇది సాంప్రదాయ భూగోళ, ఉపగ్రహ మరియు కేబుల్ టెలివిజన్ ఫార్మాట్‌ల ద్వారా డెలివరీకి భిన్నంగా ఉంటుంది. డౌన్‌లోడ్ చేయబడిన మీడియా వలె కాకుండా, సోర్స్ మీడియాను నిరంతరం ప్రసారం చేయగల సామర్థ్యాన్ని అందిస్తుంది

6.8. నమూనా పరీక్ష ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాక వ్యవస్థీకరణ నిర్మాణాన్ని గూర్చి వివరించండి.

2. కేంద్ర సమాచార మరియు ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ విధులను చర్చించండి.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. సమాచార & ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ ఏర్పాటు ఆవశ్యకతను గూర్చి వ్రాయుము.
2. రేడియో & టెలివిజన్‌లు సమాజంలో పోషిస్తున్న పాత్రను గూర్చి వ్రాయుము.
3. పత్రికల గూర్చి ఒక వ్యాసం వ్రాయుము.

6.9. సంప్రదించిన గ్రంథాలు:

1. కేంద్ర సమాచార ప్రసార మంత్రిత్వశాఖ, వెబ్‌సైట్ www.mib.gov.in
2. A public service for all : the BBC in the digital age (2006)
3. Charterjee, PC (1992) Broadcasting in India, Second Edition (New Delhi : Sage Publication).
4. The Prasar Bharat (Broadcasting Corporation of India)
5. The power of a billion : Realizing the Indian Dream FICCI - KOMG India media and Entertainment Industry Report, 2019.

Keywords : Broadcasting, Communicatino, All India Radio, Television, Prasara Bharathi, REgular Function, PTI, DD, IIMC, Digital Media, Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, Blog

పాఠము - 7

వ్యవసాయం & గ్రామీణాభివృద్ధిశాఖలలో ఇ-గవర్నెన్స్

7.0. లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశం అభ్యసించిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విధంగా తయారు అవుతారు.

- వ్యవసాయం మరియు గ్రామీణాభివృద్ధి ఐసిటి ఆవశ్యకతను గుర్తిస్తారు.
- వ్యవసాయరంగం ఐసిటి ద్వారా పొందుతున్న సేవలను తెలుసుకుంటారు.
- గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో ప్రభుత్వం అందిస్తున్న ఇ-గవర్నెన్స్ సౌకర్యాలను మరియు సేవలను అవగాహన చేసుకుంటారు.
- వివిధ రాష్ట్రాల చేపడుతున్న ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులను గుర్తిస్తారు.
- అనేక సామాజిక వైరుధ్యాలున్న గ్రామాలకు ఐసిటి చేస్తున్న మేలును అర్థం చేసుకుంటారు.

7.1. పరిచయం

7.2. వ్యవసాయం - భారతదేశం - ఐటి ఆవశ్యకత

7.3. వ్యవసాయ రంగంలో - మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్టు (జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రణాళిక) పాత్ర

7.4. వ్యవసాయ రంగానికి - ఐసిటి సేవలు

7.5. గ్రామీణాభివృద్ధి ఇ-గవర్నెన్స్

7.6. ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రయోజనాలు యొక్క ముఖ్యఉద్దేశ్యము

7.7. గ్రామీణాభివృద్ధి సంబంధించిన విధానాలు

7.8. పరిపాలన యంత్రాంగం

7.9. ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా గ్రామీణాభివృద్ధిలో మార్పులు - ప్రాజెక్టులు

7.10. సారాంశం

7.11. నమూన పరీక్ష ప్రశ్నలు

7.12. పఠనీయ గ్రంథాలు

7.1 పరిచయం :

భారతదేశంలో వ్యవసాయం రంగం చరిత్ర నియోలిథిక్ కాలం నుండి మొదలైంది. వ్యవసాయ ఉత్పత్తిలో

మనం ప్రపంచ వ్యాప్తంగా రెండవ స్థానంలో ఉంది. భారత ఆర్థిక సర్వే ప్రకారం (2022-23) వ్యవసాయ రంగం భారతీయ శ్రామిక శక్తిలో 50% కంటే ఎక్కువ మందికి ఉపాధిని కల్పిస్తుంది. దేశ స్థూల జాతీయోత్పత్తికి 20% వరకు పూరించగలుగుతుంది. అత్యధిక నికర విస్తీర్ణంలో ప్రపంచంలో అమెరికా, చైనాల తర్వాత స్థానంలో భారతదేశం ఉంది. దేశ జిడిపి వ్యవసాయం రంగం వాటా క్రమంగా క్షీణిస్తున్నప్పటికీ, జనాభా పరంగా విస్తృత ఆర్థిక రంగమై, భారతదేశం యొక్క సామాజిక - ఆర్థిక జీవన చిత్రంలో చాలా ముఖ్యమైన పాత్ర పోషిస్తుంది. మన దేశం ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఏడవ అతిపెద్ద వ్యవసాయ ఎగుమతిదారుగా మరియు ఆరవ అతిపెద్ద నికర ఎగుమతిదారుగా నిలిచింది. మన దేశ వ్యవసాయ ఎగుమతుల్లో ఎక్కువ భాగం అభివృద్ధి చెందుతున్న మరియు తక్కువ అభివృద్ధి చెందిన దేశాలకు సరఫరా చేస్తుంది. మరొక రికార్డు అయిన విషయం ఏమిటంటే వ్యవసాయ / ఉద్యాన మరియు ప్రాసెస్ చేయబడిన ఆహారాలు వాటి ఉప ఉత్పత్తులు 120 కంటే ఎక్కువ దేశాలకు ఎగుమతి చేయబడుతున్నాయి. ప్రధానంగా జపాన్, ఆగ్నేయాసియా, సార్క్ దేశాలు, యురోపియన్ యూనియన్ మరియు అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాలు. ఆహార భద్రత సూచికలో భారతదేశం 113 ప్రధాన దేశాలలో 74వ స్థానంలో ఉంది. వ్యవసాయ ఆర్థిక అనేక వ్యవస్థ నిర్మాణాత్మక మార్పులకు లోనయింది. ఇంకా అవుతూనే ఉంది.

7.2. భారతదేశం వ్యవసాయం - ఐసిటి ఆవశ్యకత :

వ్యవసాయం రంగం కొత్త సమాచారం మరియు కమ్యూనికేషణ్ టెక్నాలజీలను సరైన రీతిలో ఉపయోగించుకోవడానికి సన్నద్ధమవుతోంది. భారత ప్రభుత్వ స్థాయిలో, వ్యవసాయ విద్య, పరిశోదన, అభివృద్ధి మరియు వ్యాప్తికి సంబంధించిన అన్ని సంస్థలకు ఐటి హార్డ్వేర్ మరియు కనెక్టివిటీని అందించడానికి అనేక ముఖ్యమైన కార్యక్రమాలు చేపట్టబడ్డాయి. వ్యవసాయ కమ్యూనిటీకి వివిధ వ్యవసాయ వస్తువుల మార్కెటింగ్ సమాచారాన్ని అందించడానికి నేషనల్ ఇన్ఫర్మేటిక్స్ సెంటర్ (ఎన్ఐసి) సహకారంతో వ్యవసాయ మంత్రిత్వశాఖ ఏకకాలంలో వ్యవసాయ కంటెంట్ అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు చేపట్టింది. ఐఐటి కాన్పూర్, ఐఐటి ముంబై, ఐఐటికెయం, కోజికోడ్ వంటి ప్రముఖ ఐసిటి సంస్థలు. దాని ప్రపంచ బ్యాంక్ సహాయ ప్రాజెక్ట్ నేషనల్ అగ్రికల్చరల్ ఇన్నోవేషన్స్ ప్రాజెక్ట్ (ఎన్ఎఐపి) క్రింద ఇండియన్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ అగ్రికల్చరల్ రీసెర్చ్ (ఐసిఎఆర్) మరొక కంటెంట్ క్రియేషన్ మరియు అగ్రిగేషన్ చొరవకు మద్దతునిస్తోంది. మరియు ఇంటర్నేషనల్ క్రాప్ రీసెర్చ్ ఇనిస్టిట్యూట్ ఫర్ సెమీ ఎరిడ్ ట్రాపిక్స్ (ఐసిఆర్ఐఎస్ఎటి) జాతీయ వ్యవసాయ పరిశోదనా వ్యవస్థను రూపొందించడానికి, అభివృద్ధి చేయడానికి మరియు వ్యవసాయంలో నాలెడ్జ్ మేనేజ్మెంట్ సిస్టమ్స్ (కెయంఎస్) అమలు చేయడానికి మార్గనిర్దేశం చేసేందుకు పూనుకుంది. ఐసిటిలు వ్యవసాయ విస్తరణకు చాలా ముఖ్యమైన సాదనాలుగా అభివృద్ధి చెందుతున్నాయి మరియు ప్రతి వ్యవసాయ గ్రాడ్యుయేట్ కంప్యూటర్లు, కమ్యూనికేషన్లు, ఇంటర్నెట్ మరియు వరల్డ్ - వైడ్ వెబ్ గురించి పని పరిజ్ఞానం కలిగి ఉండటం ఇప్పుడు తప్పనిసరి.

7.3. వ్యవసాయ రంగంలో మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్ట్

వ్యవసాయం మరియు సహకారశాఖ, వ్యవసాయ మంత్రిత్వశాఖ జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రొగ్రామ్ వ్యవసాయ రంగంలో మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్ట్ వలె వ్యవసాయరంగం, పశువులరంగం మరియు మత్స్య రంగాన్ని కవర్చేస్తూ

అమలు చేయాలని నిర్ణయించింది. హేతుబద్ధమైన నిర్ణయం తీసుకోవడంలో వారికి సహాయం చేయడానికి వారి సమీపంలో అందుబాటులో ఉన్న వివిధ డెలివరీ మార్గాల ద్వారా సంబంధిత సమాచారం మరియు సేవలను అందించడం ద్వారా వ్యవసాయ రంగం మరియు దాని ఇతర సంబంధిత వాటాదారుల అవసరాలను పరిష్కరించడం అగ్రికల్చర్ మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్ట్ లక్ష్యం.

మిషన్ యొక్క లక్ష్యాలు:

- కార్యక్రమాలకు రైతు కేంద్రీకరణ మరియు సేవా దృక్పథాన్ని పెంచడం
- విస్తరణ సేవల పరిధిని మరియు ప్రభావాన్ని మెరుగుపరచడం
- పంట-చక్రం అంతటా సమాచారం మరియు సేవలకు రైతులకు ప్రాప్యతను మెరుగుపరచడం
- కేంద్రం మరియు రాష్ట్రాల ప్రస్తుత కార్యక్రమాలను నిర్మించడం, మెరుగు పరచడం మరియు సమగ్రపరచడం
- ప్రాసెస్రీడిజైన్ద్వా ద్వారా ప్రోగ్రామ్‌ల సామర్థ్యం మరియు ప్రభావాన్ని మెరుగుపరచడం
- మరింత ప్రభావవంతమైన పథకాల యొక్క నిర్వహణ
- రాష్ట్రాల అంతటా ఉమ్మడి ఫ్రేమ్వర్క్ ప్రచారం చేయడం

వ్యవసాయంలో ఇన్ఫర్మేషన్ కమ్యూనికేషన్ టెన్నాలజీ (వ్యవసాయంలో), దీనిని ఇ-వ్యవసాయం అని కూడా పిలుస్తారు , మెరుగైన సమాచారం మరియు కమ్యూనికేషన్స్ క్రియల ద్వారా వ్యవసాయ మరియు గ్రామీణాభివృద్ధిని మెరుగు పరచడంపై దృష్టి సారిస్తుంది మరింత ప్రత్యేకంగా, ఇ-వ్యవసాయం అనేది వ్యవసాయంపై ప్రాథమిక దృష్టితో గ్రామీణ ప్రాంతంలో సమాచార మరియు కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీలను ఉపయోగించడానికి వినూత్న మార్గాల యొక్క భావన, రూపకల్పన, అభివృద్ధి, మూల్యాంకనం మరియు అనువర్తనాన్ని కలిగి ఉంటుంది. పరికరాలు, నెట్‌వర్క్‌లు, మొబైల్లు, సేవలు మరియు అప్లికేషన్లు ఉంటాయని ఇవి వినూత్నమైన ఇంటర్నెట్ యుగం సాంకేతికతలు మరియు సెన్సార్ల నుండి స్థిర టెలిఫోన్లు, టెలివిజన్లు, రేడియోలు మరియు ఉపగ్రహాలు వంటి ముందుగా ఉన్న ఇతర సహాయాల వరకు ఉంటాయి. ప్రమాణాలు, నిబంధనలు, పద్ధతులు మరియు సాధనాల కేటాయింపులు అలాగే వ్యక్తిగత మరియు సంస్థాగత సామర్థ్యాల అభివృద్ధి మరియు విధాన మద్దతు ఇ-వ్యవసాయం యొక్క అన్ని కీలక భాగాలు.

వ్యవసాయంలో అనేక రకాల ఇ-వ్యవసాయం జోక్యాలు ప్రపంచవ్యాప్తంగా అభివృద్ధి చేయబడ్డాయి మరియు పరీక్షించబడ్డాయి, వ్యవసాయోత్పత్తులు పెరిగిన వ్యవసాయ ఉత్పాదకత మరియు ఆదాయం ద్వారా లేదా నష్టాలను తగ్గించడం ద్వారా వారి జీవనోపాధిని మెరుగు పరచడంలో సహాయపడతాయి. ఆచరణలో ఇ-వ్యవసాయం గురించి తెలుసుకోవడానికి కొన్ని ఉపయోగకరమైన వనరులు వ్యవసాయంలో ప్రపంచ బ్యాంకు యొక్క ఇ-రిసోర్సులకు చిన్న కమతాల రైతులను జ్ఞానం, నెట్వర్కు మరియు సంస్థలకు అనుసంధానం చేస్తుంది.

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో, వ్యవసాయంలో రైతులకు విత్తనాలు, పంటల రక్షణ, మరియు వ్యవసాయ ఉత్పాదకతను మెరుగుపరచడానికి వీలు కల్పించే భూసారాన్ని మెరుగుపరచడానికి సంబంధించిన కీలక

సమాచారాన్ని రైతులకు అందిస్తుంది. అలాగే ప్రైవేట్ సంస్థలు, మరియు రైతులకు పంటల మార్పిడిపై అలాగే ఎరువులు మరియు పురుగు మందుల వాడకం గురించి సలహాలు ఇస్తాయి. వ్యవసాయ ఇన్‌పుట్‌లు, పంట ఉత్పత్తి సాంకేతికతలు, వ్యవసాయ ప్రాసెసింగ్, మార్కెట్ మద్దతు, వ్యవసాయ ఫైనాన్స్ మరియు వ్యవసాయ వ్యవసాయ-వ్యాపార నిర్వహణకు సంబంధించిన సంబంధిత సమాచారాన్ని పొందడానికి ఒక సగటు భారతీయ రైతుకు సహాయపడుతుంది.

రైతులకు అవసరమైన సేవలను గూర్చి ప్రణాళిక మరియు అమలు చేయడం మొదలు పెట్టాలని వివిధ రాష్ట్రాలు భావించాయి. పైన పేర్కొన్న కొన్ని కేటగిరీల అంశాలను రైతు – కేంద్రీకృత సేవలుగా రూపొందించి 30 రకాల సేవలను ఒక సేవా కేంద్రం నుండి అందజేస్తూ వారి అవసరాలను తీరుస్తున్నాయి. వాటిని ఈ క్రింఇ విధంగా పేర్కొనవచ్చు.

అందిస్తున్న సర్వీస్ :

1. నాణ్యమైన విత్తనాలపై సమాచారాన్ని అందించడం.
2. నాణ్యమైన ఎరువుల గూర్చి సమాచారాన్ని అందించడం.
3. నాణ్యమైన పురుగు మందుల సమాచారాన్ని అందించడం.
4. మట్టి / నేల ఆరోగ్యంపై సమాచారాన్ని అందించడం.
5. పంటలకు వచ్చే వ్యాదుల గూర్చిన సమాచారాన్ని అందించడం.
6. భవిష్యత్తు వాతావరణం మరియు వ్యవసాయ సంబంధమైన అంశాలపై సమాచారాన్ని రైతులకు సకాలంలో అందించడం అవసరమైతే హెచ్చరించడం.
7. పంటల ధరల గూర్చిన మార్కెట్ సమాచారాన్ని అందించడం మరియు వ్యవసాయ వస్తువులపై వివరాలను అందించడం.
8. రైతులు మార్కెట్‌లో తగిన ధరలను పొందేందుకు అవసరమైన పరిస్థితులను, సమాచారాన్ని నిపుణులచే అందించడం.
9. పంటల ఉత్పత్తిదారులు, కొనుగోలుదారులు మరియ రవాణా సదుపాయాన్ని కల్పించే వారందరికి పరస్పరం అంత చర్యల కోసం ఒక ఉమ్మడి వేదిక కల్పించడం.
10. ఎగుమతులు మరియు దిగుమతులపై ఎలక్ట్రానిక్ దృవీకరణను అందించడం.
11. మార్కెటింగ్ మౌలిక సదుపాయాలపై మరియు పోస్ట్ హార్వెస్ట్ సౌకర్యాలపై పూర్తి సమాచారాన్ని అందించడం.
12. మార్కెట్‌లో గల నిల్వ (స్టోరేజ్) అవస్థాపన సౌకర్యాలను గూర్చిన సమగ్ర సమచారాన్ని అందించడం.
13. పథకాల / కార్యక్రమాల అమలుపై పర్యవేక్షణను చేపట్టడం.
14. ఉత్తమ వ్యవసాయ పద్ధతులను దత్తత చేసుకోవడం కోసం వ్యవసాయ పాఠశాలలకు శిక్షణ ఇవ్వడంపై సమాచారం అందించడం.

15. ఆన్‌లైన్ వీడియో ద్వారా రైతులకు, శిక్షకులతో మంచి వ్యవసాయ పద్దతులను పంచుకోవడం, ఆ తరువాత విస్తృత అంశాలను సమాచారాన్ని కొనసాగించడం.
16. చేపల పెంపకంపై ఉత్తమ సమాచారాన్ని అందించడం
17. పంటలకు గల నీటిపారుదల సౌకర్యాలపై సమస్త సమాచారాన్ని అందించడం.
18. జాతీయ సమాచార కేంద్రం వారు జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రణాళికలో భాగంగా అమలు చేస్తున్న మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్టులో చేర్చడానికి పైన పేర్కొన్న జాబితాకు అదనంగా మరికొన్ని సేవలను ప్రతిపాదించింది.
19. పంటల అభివృద్ధి పథకంపై మరియు ఉత్పత్తిని మరియు ఉత్పాదకతను పెంచేందుకు గల సాంకేతికతను గూర్చిన సమాచారాన్ని అందించడం.
20. వ్యవసాయ యంత్రాలు మరియు వినియోగంపై సమాచారాన్ని అందించడం.
21. కరువు సంబందిత విషయాలపై సమాచారాన్ని తెలుసుకొని ముందుగా అందించడం.
22. పశుసంపదవృద్ధి గూర్చిన సమస్త సమాచారాన్ని అందించడం.
23. ప్రాథమిక వ్యవసాయ పరపతి, ప్రాంతీయ గ్రామీణ బ్యాంకులు మరియు ప్రభుత్వ రంగ బ్యాంకుల ద్వారా సమకూరే, అందుబాటులో ఉన్న ఆర్థిక సమాచారాన్ని అందించడం.
24. వ్యవసాయం, దాని అనుబంధ రంగాలల్లో / కార్యకలాపాల్లో నిమగ్నమైన వృత్తులకు గల ఆర్థిక భద్రతపై భీమా ఉత్పత్తులు ఇతర మద్దతు సేవలపై పూర్తి సమాచారాన్ని అందించడం.
25. వ్యవసాయం, హార్టికల్చర్ మరియు ఫ్లోరికల్చర్‌లో ప్లాస్టిక్స్ ఉపయోగించడంపై సమాచారం అందించడం.
26. ఔషద మొక్కలపై సమాచారం అందించడం.
27. సాంప్రదాయ పద్దతులపై గల పేటెంట్ సమాచారాన్ని అందించడం.
28. అనుబంద రంగాలైన సెరికల్చర్, ఫ్లోరికల్చర్, హార్టికల్చర్ మరియు బీ-కీపింగ్ వంటి వాటిపై సమగ్ర సమాచారాన్ని అందించడం.
29. ఫుడ్ ప్రాసెసింగ్ సాంకేతికతపై రైతులకు సమాచారం అందించడం.
30. పాల ఉత్పత్తిని పెంచడానికి మార్గల గూర్చిన మరియు పాల నాణ్యత సమాచారాన్ని అందించడం.

7. గ్రామీణాభివృద్ధిలో ఇ-గవర్నెన్స్

గ్రామీణాభివృద్ధి అనేది గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో నివసించే ప్రజల జీవన నాణ్యతను మరియు ఆర్థిక శ్రేయస్సును మెరుగుపరిచే ప్రక్రియ, తరచుగా సాపేక్షంగా ఒంటరిగా మరియు తక్కువ జనాభా ఉన్న ప్రాంతాలు. గ్రామీణాభివృద్ధి సాంప్రదాయకంగా వ్యవసాయం మరియు అటవీ వంటి భూమి-ఇంటెన్సివ్ సహజ వనరుల వినియోగంపై కేంద్రీకృతమై ఉంది. అయినప్పటికీ, ప్రపంచ ఉత్పత్తి నెట్‌వర్క్‌ల మార్పులు మరియు పెరిగిన పట్టణీకరణ గ్రామీణ ప్రాంతాల స్వభావాన్ని మార్చాయి. పెరుగుతున్న గ్రామీణ పర్యాటకం, సముచిత తయారీదారులు

మరియు వినోదం వనరుల వెలికితీత మరియు వ్యవసాయాన్ని ఆధిపత్య ఆర్థిక డ్రైవర్లుగా మార్చాయి. గ్రామీణ సమాజాలు విస్తృత దృక్కోణం నుండి అభివృద్ధిని చేరుకోవడం యొక్క అవసరం కేవలం వ్యవసాయ లేదా వనరుల ఆధారిత వ్యాపారాలకు ప్రోత్సాహాన్ని సృష్టించడం కంటే విస్తృత శ్రేణి అభివృద్ధి లక్ష్యాలపై ఎక్కువ దృష్టిని సృష్టించింది.

విద్య, వ్యవస్థాపకత , భౌతిక మౌలిక సదుపాయాలు మరియు సామాజిక మౌలిక సదుపాయాలు గ్రామీణ ప్రాంతాలను అభివృద్ధి చేయడంలో ముఖ్యమైన పాత్ర పోషిస్తాయి. గ్రామీణాభివృద్ధి అనేది స్థానికంగా ఉత్పత్తి చేయబడిన ఆర్థిక అభివృద్ధి వ్యూహాలకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం ద్వారా కూడా వర్గీకరించబడుతుంది. అనేక సారూప్యతలు కలిగిన పట్టణ ప్రాంతాలకు భిన్నంగా, గ్రామీణ ప్రాంతాలు ఒకదానికొకటి చాలా విభిన్నంగా ఉ ంటాయి. ఈ కారణంగా ప్రపంచవ్యాప్తంగా అనేక రకాల గ్రామీణాభివృద్ధి విధానాలు ఉపయోగించబడుతున్నాయి.

మన దేశంలో గ్రామీణాభివృద్ధి అనేది గ్రామీణ ప్రాంతాల సమగ్రాభివృద్ధి, గ్రామీణ ఆర్థిక వ్యవస్థ మరియు సమాజం యొక్క పరివర్తన మరియు ఆధునీకరణ మరియు పేదరిక నిర్మూలనపై తప్పనిసరిగా దృష్టి సారించాలని స్పష్టంగా ఉంది. ఈ ప్రయోజనం కోసం, గ్రామీణ జనాభా, ముఖ్యంగా గ్రామీణ పేదల ప్రయోజనాల కోసం కార్యక్రమాలను అమలు చేయడానికి మాకు ప్రత్యేకంగా వనరుల సమీకరణ మరియు వాటి కేటాయింపు అవసరం అని మీరు అంగీకరిస్తారు. అందువల్ల గ్రామీణాభివృద్ధి కార్యక్రమాల అమలుకు సంబంధించిన పరిపాలనా నిర్మాణం ప్రత్యేక ప్రాముఖ్యతను సంతరించుకుంది . భారతదేశంలో, నేడు, అభివృద్ధి కోసం ఒక ప్రధాన సంస్థ పరిపాలనా యంత్రాంగమే. ప్రస్తుత పరిపాలనా నిర్మాణం మార్పుకు ఏజెంట్గా తన పాత్రను పోషించగలదా అనేది సంబంధిత ప్రశ్న.

ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీస్ (ఐసిటి) వినియోగం చాలా దూరం ప్రయాణించింది మరియు ప్రస్తుత సందర్భంలో, వాస్తవానికి ఇది ఒక జీవన విధానంగా మారింది. (ఐసిటి) దాని ప్రారంభ దశలో పరిశోధకులు మరియు విద్యావేత్తల వద్ద ఉంది. తరువాత, దాని ఉపయోగం వ్యాపార రంగానికి ప్రయోజనం చేకూర్చింది, ముఖ్యంగా లావాదేవీలు మరియు సమన్వయ ఖర్చుల ఆప్టిమైజేషన్పై నిర్దిష్ట దృష్టితో ఉత్పత్తులు మరియు సేవల ఆర్థిక శాస్త్రానికి మద్దతు ఇవ్వడానికి. ప్రభుత్వ రంగాలలో (ఐసిటి) వినియోగం ఐదు దశాబ్దాలకు పైగా ఉంది. నేడు, వివిధ ప్రక్రియలతో (వ్యాపారం, ప్రభుత్వం, అభివృద్ధి మొదలైనవి) “ఇ” ఉపసర్గ చేయడం చట్టబద్ధంగా ఉండలేదు, కానీ వాటిని నిజమైన ఉపయోగం కోసం కళాఖండాలుగా మార్చింది.

యునైటెడ్ నేషన్స్ డెవలప్మెంట్ ప్రోగ్రాం సుస్థిరాభివృద్ధి లక్ష్యాలను ఆసియా ద్వారా అధ్యయనం (యండిజి) లను సాధించడంలో సాంకేతికత పాత్రను మెచ్చుకోవడంలో కృషిని గుర్తించింది. ముఖ్యంగా పేదరికం తగ్గింపు, ఆరోగ్యం మరియు ప్రాథమిక విద్యకు సంబంధించిన సమస్యలను పరిష్కరించడంలో. ఆసియాలో వృద్ధి సాధించే దిశగా పురోగతిలో కీలకమైన అంశం కాదని ఇది ఊహించింది. ఈ అధ్యయనం ఉపయోగంలో గణాంకపరంగా ముఖ్యమైన సహసంబంధాలు మరియు సూచికలలో మెరుగుదలలను సూచిస్తుంది మరియు సమాచార అసమానతకు సంబంధించిన సమస్యలను పరిష్కరించడంలో పాత్రకు అనుకూలంగా వాదించింది. అభివృద్ధి

చెందిన దేశాలలో, సూచికలు జోక్యాలతో బలంగా సంబంధం కలిగి ఉంటాయి. ఇన్‌ఫ్లేషన్ ఎక్కువగా సేవల డిమాండ్‌పై ఆధారపడి ఉంటుందని అనుభవం ఉంది మరియు సరసమైనదిగా, అందుబాటులోకి మరియు ఉపయోగించదగినదిగా చేయడం ద్వారా అటువంటి డిమాండ్‌ను ఉత్పత్తి చేయడానికి ప్రయత్నాలు చేయాలి.

పబ్లిక్ సర్వీసెస్ డొమైన్లో ఉన్న ఇ-గవర్నమెంట్ మరియు ఇ-గవర్నెన్స్ వ్యవస్థల రంగాలను అర్థం చేసుకోవడం చాలా అవసరం . పౌరులకు సమాచార ఆధారిత సేవలపై దృష్టి సారించి ప్రభుత్వ సేవలను మార్చే ప్రయత్నంగా ఇ-ప్రభుత్వం విస్తృతంగా నిర్వచించబడింది. ప్రజా సేవలను మెరుగుపరచడానికి మరియు ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియకు మద్దతు ఇవ్వడానికి ప్రభుత్వ విభాగాలలో ఎనేబుల్డ్ వాతావరణాన్ని అందించడం కూడా దీని లక్ష్యం. ప్రభుత్వం కూడా ప్రారంభించబడిన రూపాంతరం చెందిన ప్రభుత్వ ప్రక్రియగా వర్గీకరించబడింది, ఇది సమర్థవంతమైన రాజ్యాంగ సంబంధాల నిర్వహణను ప్రారంభించడానికి, అధిక నాణ్యత అతుకులు మరియు సమగ్ర ప్రజా సేవలను అభివృద్ధి చేయడానికి మరియు అందించడానికి మరియు స్థానిక, రాష్ట్ర, జాతీయ మరియు అంతర్జాతీయ స్థాయిలో పౌరులు, వ్యాపారం మరియు పౌర సమాజం యొక్క ఆర్థిక మరియు సామాజిక అభివృద్ధి లక్ష్యాలకు మద్దతు ఇవ్వడం. ప్రభుత్వం ప్రారంభించబడిన ప్రభుత్వ వ్యవస్థగా నిర్వచించబడింది. ఇది వివిధ ప్రభుత్వ వ్యవస్థలు, వ్యాపారాలు , పౌరులు మొదలైన వాటితో ఇంటర్ఫేస్ చేయడం కూడా లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. సారాంశంలో, ఇ-ప్రభుత్వం అనేది ప్రారంభించబడిన ప్రభుత్వ సంస్థలు/ప్రక్రియలు మరియు ఏజెన్సీలకు సంబంధించినది.

పరిపాలన యొక్క రూపాంతరం చెందిన సంస్కరణ అందువల్ల, అప్లికేషన్లు దాని అన్ని రూపాలు, కంటెంట్ మరియు స్ఫూర్తితో పాలన యొక్క పవిత్రతను కాపాడుకోవాల్సిన అవసరం ఉందని భావిస్తున్నారు. ఇ-గవర్నెన్స్ పబ్లిక్ సర్వీస్ డెలివరీల పటిష్టత కోసం కలిసి పని చేసే ఇతర ఏజెన్సీలకు సమన్వయం మరియు మద్దతుని అందించడానికి బ్యాక్ ఎండ్ సర్వీస్ ప్రొవిజనింగ్ ఎంటిటీగా పనిచేసే ఇ-గవర్నమెంట్ సిస్టమ్‌ల మద్దతును పొందుతుంది. అంజీర్ 4.1లో, ఇ-గవర్నెన్స్ కోసం దృశ్యం ప్రదర్శించబడింది. ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రభుత్వ వ్యవస్థల యొక్క కఠినతను కలిగి ఉంటుంది, మార్కెట్ (ఇ-బిజినెస్) మరియు పౌర సమాజం (ఇ-సిటిజన్) మధ్య నెట్వర్కింగ్ కోసం కావలసిన నిర్మాణాన్ని అందిస్తుంది. ఈ సంబంధం విధాన నిర్ణేతలు, నిర్ణయాధికారులు మరియు ఇతర వాటాదారులకు సాధారణంగా సమాజం యొక్క సమగ్ర అభివృద్ధికి నిర్దేశించిన లక్ష్యాలను సాధించడానికి మద్దతునిస్తుందని సూచిస్తుంది. ఇ-గవర్నెన్స్ ఇ-ప్రజాస్వామ్యాన్ని సమర్థిస్తుంది, ఇక్కడ ఓటర్లు మరియు ఎన్నికైన వారి మధ్య అన్ని పరస్పర చర్యలు ఎలక్ట్రానిక్‌గా నిర్వహించబడతాయి. సమస్య యొక్క సంక్లిష్టతను అర్థం చేసుకోవడానికి, జోక్యాల రంగాలను అభినందించడానికి మరియు ప్రారంభించబడిన ప్రక్రియల ద్వారా డెలివరీలను స్పష్టం చేయడానికి వివిధ ఇ-గవర్నెన్స్ మరియు ఇ-గవర్నమెంట్ నమూనాలు మరియు ఫ్రేమ్‌వర్క్‌లు అభివృద్ధి చేయబడ్డాయి.

7.6. ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క ముఖ్య ప్రయోజనాలు

అభివృద్ధి కోసం

- సర్వీస్ డెలివరీ మెకానిజంను మెరుగుపరుస్తుంది.

- అవుట్పుట్లో సామర్థ్యాన్ని పెంపొందిస్తుంది.
- సమాచారానికి విస్తృత ప్రాప్యతను నొక్కి చెప్పడం అకౌంటింగ్ మరియు రికార్డ్ కీపింగ్ యొక్క మెరుగైన నిర్వహణను చేపడుతుంది.
- జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకతను ప్రోత్సహిస్తుంది.

7.7. గ్రామీణ అభివృద్ధికి సంబంధించిన విధానాలు

గ్రామీణ వర్గాల సామాజిక మరియు ఆర్థిక అభివృద్ధికి గ్రామీణాభివృద్ధి చర్యలు ఉద్దేశించబడ్డాయి . స్థానిక లేదా ప్రాంతీయ అధికారులు, ప్రాంతీయ అభివృద్ధి సంస్థలు, జాతీయ ప్రభుత్వాలు లేదా అంతర్జాతీయ అభివృద్ధి సంస్థల నుండి చారిత్రకంగా టాప్-డౌన్ విధానాలు . ఏది ఏమైనప్పటికీ, 1960ల చివరలో గుర్తించబడిన ఒక క్లిష్టమైన 'సంస్థ అంతరం', జాతీయ సంస్థలు మరియు గ్రామీణ సమాజాల మధ్య విభేదాలను ప్రతిబింబిస్తూ గ్రామీణాభివృద్ధి ఎజెండాలలో సమాజ భాగస్వామ్యంపై గొప్ప దృష్టికి దారితీసింది. తరచుగా ఇది అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో రాజకీయ వికేంద్రీకరణ విధానాల ద్వారా సాధించబడుతుంది, ముఖ్యంగా ఆఫ్రికన్ దేశాలలో ప్రజాదరణ పొందింది లేదా సామాజిక-రాజకీయ-ఆర్థిక నిర్ణయాధికారం మరియు కేంద్రీకృత ప్రభుత్వాల నుండి స్థానిక ప్రభుత్వాలకు ప్రతినిధులు మరియు నాయకత్వాన్ని ఎన్నుకునే అధికారాన్ని మార్చే విధానాలు. ఫలితంగా, స్థానిక జనాభా అభివృద్ధి కోసం అంతర్జాత కార్యక్రమాలను కూడా తీసుకురాగలదు. గ్రామీణాభివృద్ధి అనే పదం అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల సమస్యలకు మాత్రమే పరిమితం కాదు. నిజానికి అనేక అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు చాలా చురుకైన గ్రామీణ అభివృద్ధి కార్యక్రమాలను కలిగి ఉన్నాయి.

గ్రామీణ ప్రజల అవసరాలను తీర్చేందుకు, గ్రామీణ ప్రజల భాగస్వామ్యంతో గ్రామీణ జీవితాలను మెరుగుపరిచే మార్గాలను కనుగొనడం గ్రామీణాభివృద్ధి లక్ష్యం. బయటి వ్యక్తి స్థానిక ప్రాంతంలో ప్రబలంగా ఉన్న సెట్టింగ్, సంస్కృతి, భాష మరియు ఇతర విషయాలను అర్థం చేసుకోకపోవచ్చు. అందుకని, గ్రామీణ ప్రజలు తమ స్థిరమైన గ్రామీణాభివృద్ధిలో భాగస్వాములు కావాలి. నేపాల్, పాకిస్థాన్, ఇండియా, బంగ్లాదేశ్ వంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో సమగ్ర అభివృద్ధి విధానాలు అనుసరిస్తున్నాయి. ఈ సందర్భంలో, అనేక విధానాలు మరియు ఆలోచనలు అభివృద్ధి చేయబడ్డాయి మరియు అమలు చేయబడ్డాయి, ఉదాహరణకు, బాటమ్-అప్ విధానాలు, పార్టిసిపేటరీ రూరల్ అప్రైజల్, రాపిడ్ రూరల్ అప్రైజల్ , వర్కింగ్ విత్ పీపుల్, మొదలైనవి. చైనాలో కొత్త గ్రామీణ పునర్నిర్మాణ ఉద్యమం వారి పర్యావరణ వ్యవసాయ ప్రాజెక్టుల ద్వారా గ్రామీణాభివృద్ధిని చురుకుగా ప్రోత్సహిస్తోంది.

వికేంద్రీకరణ విధానాలు అభివృద్ధి సమస్యలను స్థానిక ప్రభుత్వాల బాధ్యతగా మార్చినందున, ప్రభుత్వేతర సంస్థలు, లాభాపేక్ష రహిత సంస్థలు మరియు ఇతర విదేశీ నటులు ఈ సమస్యలకు సంబంధించిన విధానంలో మరింత పాలుపంచుకోవడానికి కూడా ఇది తలుపులు తెరిచింది. ఉదాహరణకు, అభివృద్ధికి గణాంక విధానాల తొలగింపు ఆఫ్రికాలో క్రియాశీలంగా ఉన్న సంఖ్యలో విపరీతమైన పెరుగుదలకు కారణమైంది మరియు అదనంగా

అవి మరింత ముఖ్యమైన పాత్రలను పోషించడానికి కారణమయ్యాయి. పర్యవసానంగా, లాభాపేక్షలేని సంస్థలు మరియు కూడా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో అవసరాలను అందించడంలో గొప్పగా పాల్గొంటాయి మరియు గ్రామీణ అభివృద్ధికి తోడ్పాటునందించడంలో వారు పెద్ద పాత్ర పోషిస్తున్నారు.

7.8. పరిపాలన యంత్రాంగం

మన దేశంలో గ్రామీణాభివృద్ధి అనేది గ్రామీణ ప్రాంతాల సమగ్రాభివృద్ధి, గ్రామీణ ఆర్థిక వ్యవస్థ మరియు సమాజం యొక్క పరివర్తన మరియు ఆధునీకరణ మరియు పేదరిక నిర్మూలనపై తప్పనిసరిగా దృష్టి సారించాలని స్పష్టంగా ఉంది. ఈ ప్రయోజనం కోసం, గ్రామీణ జనాభా, ముఖ్యంగా గ్రామీణ పేదల ప్రయోజనాల కోసం కార్యక్రమాలను అమలు చేయడానికి మాకు ప్రత్యేకంగా వనరుల సమీకరణ మరియు వాటి కేటాయింపు అవసరం అని మీరు అంగీకరిస్తారు. అందువల్ల గ్రామీణాభివృద్ధి కార్యక్రమాల అమలుకు సంబంధించిన పరిపాలనా నిర్మాణం ప్రత్యేక ప్రాముఖ్యతను సంతరించుకుంది . భారతదేశంలో, నేడు, అభివృద్ధి కోసం ఒక ప్రధాన సంస్థ పరిపాలనా యంత్రాంగమే. ప్రస్తుత పరిపాలనా నిర్మాణం మార్పుకు ఏజెంట్‌గా తన పాత్రను పోషించగలదా అనేది సంబంధిత ప్రశ్న.

జాతీయ స్థాయిలో పరిపాలన యంత్రాంగం

గ్రామీణ పునర్నిర్మాణ మంత్రిత్వ శాఖ 1979లో ఏర్పాటైంది మరియు 1982 వరకు అలాగే కొనసాగింది, అది గ్రామీణాభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖగా పేరు మార్చబడింది. జనవరి 1985లో, ఇది వ్యవసాయం మరియు గ్రామీణాభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖ క్రింద గ్రామీణాభివృద్ధి శాఖగా మారింది. సెప్టెంబరు 1985లో, మంత్రిత్వ శాఖ వ్యవసాయ మంత్రిత్వ శాఖగా పేరు మార్చబడింది, దానిలో ఒక ప్రత్యేక గ్రామీణాభివృద్ధి శాఖ ఉంది. తర్వాత, ఇది మార్చి 1995లో గ్రామీణ ప్రాంతాలు మరియు ఉపాధి మంత్రిత్వ శాఖగా పేరు మార్చబడింది. అయితే ఏప్రిల్ 1999 నుండి దీనిని గ్రామీణాభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖగా పిలుస్తున్నారు.

గ్రామీణ పునర్నిర్మాణ మంత్రిత్వ శాఖ 1979లో ఏర్పాటైంది మరియు 1982 వరకు అలాగే కొనసాగింది, అది గ్రామీణాభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖగా పేరు మార్చబడింది. జనవరి 1985లో, ఇది వ్యవసాయం మరియు గ్రామీణాభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖ క్రింద గ్రామీణాభివృద్ధి శాఖగా మారింది. సెప్టెంబరు 1985లో, మంత్రిత్వ శాఖ వ్యవసాయ మంత్రిత్వ శాఖగా పేరు మార్చబడింది, దానిలో ఒక ప్రత్యేక గ్రామీణాభివృద్ధి శాఖ ఉంది. తర్వాత, ఇది మార్చి 1995లో గ్రామీణ ప్రాంతాలు మరియు ఉపాధి మంత్రిత్వ శాఖగా పేరు మార్చబడింది. అయితే ఏప్రిల్ 1999 నుండి దీనిని గ్రామీణాభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖగా పిలుస్తున్నారు. దీని పాత్రను ఈ క్రింది పేర్కొన్నట్లుగా ఉంటుంది.

- ప్రోగ్రామ్‌ల పారామితులు, కొలతలు మరియు అవసరాలకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని జిల్లా మరియు

బ్లాక్ స్థాయి ఏజెన్సీలకు అందించడం మరియు ఈ విషయంలో వారి పనులను తెలియజేయడం.

- బ్లాక్ యొక్క దృక్కోణ ప్రణాళిక మరియు వార్షిక ప్రణాళికల సర్వే మరియు తయారీని సమన్వయం చేయడం మరియు పర్యవేక్షించడం మరియు చివరకు జిల్లా ప్రణాళికను సిద్ధం చేయడం సాధారణ మూల్యాంకనం మరియు పర్యవేక్షణ ద్వారా ప్రోగ్రామ్ యొక్క ప్రభావాన్ని నిర్ధారించడానికి.
- ఇంటర్-సెక్టోరల్ మరియు ఇంటర్-డిపార్ట్మెంటల్ సమన్వయం మరియు సహకారాన్ని పొందేందుకు.
- కార్యక్రమాల కింద సాధించిన విజయాలను ప్రచారం చేయడం, జ్ఞానాన్ని వ్యాప్తి చేయడం మరియు కార్యక్రమాల గురించి అవగాహన పెంచుకోవడం మరియు
- నిర్ణీత ఫార్మాట్లలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు కాలానుగుణ రిటర్నను పంపడం. డిఆర్డిఎ యొక్క గవర్నింగ్ బాడీలో చైర్పర్సన్ (సాధారణంగా జిల్లా కలెక్టర్) కాకుండా, కింది వారు ఉంటారు:

జిల్లాలోని అందరు ఎంపీలు మరియు ఎమ్మెల్యేలు, సెంట్రల్ కోఆపరేటివ్ బ్యాంక్ అధిపతి, ప్రాంతీయ గ్రామీణ బ్యాంకు ఛైర్మన్, జిల్లా పరిషత్ ఛైర్మన్ లేదా అతని/ఆమె ప్రతినిధి, లీడ్ బ్యాంక్ అధికారి, జిల్లా ఉపాధి అధికారి, మరియు గ్రామీణ మహిళలకు ఒక ప్రతినిధి, ప్రాధాన్యంగా లబ్ధిదారుడు.

ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా గ్రామీణాభివృద్ధిలో మార్పులు

ఈ రోజుల్లో ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ అనేది ప్రతిచోటా సందడి చేస్తున్న పదం. మేము దానిని వివిధ సందర్భాలలో ఉపయోగిస్తాము. ఇది వేర్వేరు వ్యక్తులకు వేర్వేరు విషయాలను సూచిస్తుంది. మేము విప్లవం గురించి మాట్లాడుతున్నాము. వాస్తవానికి మైక్రోప్రాసెసర్లు మరియు పర్సనల్ కంప్యూటర్లు రావడంతో డేటా/సమాచారాన్ని సేకరించడం, నిల్వ చేయడం, బదిలీ చేయడం మరియు తిరిగి పొందడం వంటి వాటి సామర్థ్యం అసాధారణంగా పెరిగింది. పర్యవసానంగా, ఇప్పుడు మరింత సౌలభ్యం మరియు వేగంతో కమ్యూనికేట్ చేయడం సాధ్యమవుతుంది మరియు సమాచారం మరియు కమ్యూనికేషన్ నిర్వహణకు శక్తివంతమైన సాధనంగా మారాయి. కంప్యూటర్లు, టెలిఫోన్లు, ఉపగ్రహం మరియు టెలివిజన్ ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీస్ యొక్క ప్రధాన వ్యక్తీకరణలు మరియు ఇవి మనం జీవించే, పని చేసే మరియు మన తీరిక సమయాన్ని గడిపే విధానాన్ని వేగంగా మారుస్తున్నాయి.

వాస్తవానికి, ప్రస్తుత విప్లవం గురించి కొత్త విషయం ఏమిటంటే, ఇంటర్నెట్ మరియు ఇన్ఫర్మేషన్ సూపర్ హైవేల ఆవిర్భావంతో పాటు ఇప్పటివరకు తెలిసిన కమ్యూనికేషన్ మరియు ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీల కలయిక మరియు ఏకీకరణ. ఇది విజ్ఞాన వ్యాప్తిని విపరీతంగా విస్తరించింది మరియు దాని భాగస్వామ్యం సులభతరం చేసింది, ఈ 'కొత్త' సాంకేతికతలను మనం వినూత్నంగా ఉపయోగిస్తే, దాదాపుగా ప్రజల సార్వత్రిక సాధికారత గురించి వాగ్దానం చేసింది. తత్ఫలితంగా, ఇప్పుడు ప్రపంచంలోని చాలా ప్రాంతాలలో మార్పు యొక్క గాలులు బహిరంగ ప్రపంచానికి మార్గం సుగమం చేస్తున్నాయి. ఈ రోజు, కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీల రంగంలో మనిషి సాధించిన పురోగతులు వ్యవస్థీకృత మానవ జీవితాన్ని చాలా ప్రాథమికంగా మారుస్తున్నాయి, చాలా మంది సామాజిక శాస్త్రవేత్తలు కొత్త శకం - సమాచార యుగం గురించి మాట్లాడుతున్నారు.

నేడు, గ్రహం యొక్క ఏ మూలలో జరిగిన సంఘటనలు దాదాపు ఏ సమయంలోనైనా ప్రపంచానికి తెలిసినవి. మరింత ఎక్కువ ఆర్థిక నిర్ణయాలు మరియు కార్యకలాపాలు ప్రపంచ పరిణామాలను కలిగి ఉంటాయి. ఆర్థిక వ్యవస్థ మరియు సమాజం యొక్క పనితీరులో సమాచారం మరియు కమ్యూనికేషన్ యొక్క అధిక ఏకీకరణ మరియు కేంద్రీకరణ చాలా వేగంగా మరియు విస్తారమైన స్థాయిలో జరుగుతున్నాయి, ప్రపంచీకరణ మరియు సమాచార సమాజాల ఆవిర్భావం వాస్తవంగా మారుతోంది.

ఏదేమైనా, ఒక దేశంలోని అన్ని దేశాలు మరియు సమూహాలు మరియు వ్యక్తులు సమాచార సాంకేతికత యొక్క ప్రయోజనాలను ఏకరీతిగా లేదా సమానంగా పంచుకోలేరు. అందువల్ల, ఆదర్శధామం యొక్క ఆశలు మరియు విస్తృతమవుతున్న డిజిటల్ విభజన మరియు సంపన్నమైన శాంతియుత ప్రపంచం యొక్క వాగ్దానాల వల్ల కలిగే నిరాశ మరియు సాంస్కృతిక ఘర్షణల భయాల గురించి తీవ్రమైన చర్చలు జరుగుతున్నాయి.

ఈ పరిణామాలు గ్రామీణ సమాజాలు మరియు గ్రామీణ భారతదేశంలో ఆర్థిక వ్యవస్థ మరియు జీవితంపై ఎలాంటి చిక్కులను కలిగి ఉన్నాయి? గ్రామీణ సంఘాల నేపథ్యంలో కమ్యూనికేషన్ మరియు ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీల యొక్క వినూత్న ఉపయోగాల అనుభవాల వెలుగులో మేము సమస్యను పరిశీలిస్తాము. భారతదేశంలోని అనేక ప్రాంతాల్లో ప్రయోగాత్మక అప్లికేషన్లు మంచి ఫలితాలను చూపించాయి, గ్రామీణాభివృద్ధికి మరియు గ్రామీణ సమాజంలోని బలహీన వర్గాల సాధికారతకు ఫెసిలిటేటర్లుగా పనిచేస్తాయని వాగ్దానం ఉంది.

నేడు, మరియు మీడియా ప్రాముఖ్యతను సంతరించుకున్నాయి, అవి ఇంతకు ముందెన్నడూ లేనివి. అవగాహన కల్పించడానికి మరియు ప్రజలకు తెలియజేయడానికి ఒక సంస్థాగత విధానంగా ప్రారంభించి, మీడియా మన జీవితాలను పరిపాలించే యంత్రాంగంగా మారింది. సాంస్కృతిక వ్యక్తీకరణ రూపానికి బదులుగా, దాని స్వంత సంస్కృతిని కలిగి ఉంటుంది. ఇది ప్రజల జీవన విధానాన్ని నివేదించాలని భావించారు. బదులుగా, అది ఇప్పుడు జీవన విధానంగా మారింది. అంతేకాకుండా ఇది అన్ని కాలాలలో అత్యంత ముఖ్యమైన పరిశ్రమలలో ఒకటి.

అనేక సంఘాలు ఇప్పటికే అభివృద్ధి చెందిన పారిశ్రామిక సమాజాల నుండి 'సమాచార సంఘాలు'గా మారుతున్నాయి, ఇందులో కంప్యూటర్ టెక్నాలజీలు, వాటి నెట్వర్క్లు మరియు ఇతర మెరుగైన వ్యక్తుల పరస్పర మరియు సంస్థాగత కమ్యూనికేషన్లు ప్రధాన శక్తిగా ఉన్నాయి. కొన్ని పాశ్చాత్య దేశాలు ఇప్పటికే సమాచార యుగంలోకి ప్రవేశించాయి. యునైటెడ్ స్టేట్స్లో, సమాచార కార్యకలాపాలు 46 శాతానికి పైగా శ్రామిక శక్తిని కలిగి ఉన్నాయి, ఇది కార్మిక ఆదాయంలో 55 శాతానికి పైగా సంపాదిస్తుంది.

వైర్లెస్ టెలిఫోన్, కంప్యూటర్లు, ఉపగ్రహం, కేబుల్ టెలివిజన్ మరియు ఇంటర్నెట్ వంటి సమాచార/ కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీలు అనేక ఇతర దేశాలలో వలె భారతదేశంలోని గ్రామీణ సమాజంలో గుర్తించదగిన మార్పులను తీసుకువస్తున్నాయి. అయినప్పటికీ, గ్రామీణ ప్రాంతాలలో వివిధ సమాచార సాంకేతికతల వాస్తవ పరిధి మరియు వ్యాప్తి ఇప్పటికీ చాలా పరిమితంగా ఉన్నప్పటికీ, భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో అనేక

ఆసక్తికరమైన మరియు ఆశాజనకమైన ప్రయోగాలు జరుగుతున్నాయి. సామాజిక మార్పు మరియు గ్రామీణాభివృద్ధిని తీసుకురావడంలో కొత్త కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీల బలం ఇంటర్ పర్సనల్ కమ్యూనికేషన్ మరియు మాస్ మీడియా రెండింటిలోని కొన్ని లక్షణాలను మిళితం చేసే సామర్థ్యంలో ఉంది. మీకు తెలిసినట్లుగా, వ్యక్తుల మధ్య కమ్యూనికేషన్ అనేది ముఖాముఖి పరస్పర చర్య మరియు ఇద్దరు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ మంది వ్యక్తుల మధ్య సమాచారం మరియు ఆలోచనల మార్పిడి. ఇది పాల్గొనేవారి మధ్య ఉచిత సందేశాల ప్రవాహాన్ని అందిస్తుంది. అభిప్రాయం తక్షణమే మరియు పుష్కలంగా ఉంటుంది. వ్యక్తుల మధ్య కమ్యూనికేషన్లో మార్పిడి చేయబడిన సందేశాలు సాధారణంగా సామాజిక-భావోద్వేగ కంటెంట్పై ఎక్కువగా ఉంటాయి మరియు మాస్ మీడియా విషయంలో వలె వాస్తవ ప్రకటనలకు సంబంధించినవి మాత్రమే కాదు. కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీల కలయిక మరియు ఏకీకరణ ఫలితంగా చాలామంది “న్యూ మీడియా” అని పిలుస్తున్నారు, ఇది తరచుగా ఇద్దరు లేదా తక్కువ సంఖ్యలో వ్యక్తులను కలుపుతుంది మరియు ఈ వ్యక్తుల మధ్య పరస్పర సంభాషణను సులభతరం చేస్తుంది. అటువంటి కమ్యూనికేషన్లో పాల్గొనే వ్యక్తులు (కొత్త మీడియా మరియు/లేదా లను ఉపయోగించడం) సమాచార మార్పిడి ప్రక్రియపై చాలా ఎక్కువ నియంత్రణను కలిగి ఉంటారు, వారి ప్రసంగంలో పాత్రలను తిప్పికొట్టవచ్చు మరియు పరిచయాలు మరియు వ్యక్తిగత బంధాల విశ్వాసాన్ని ఆస్వాదించవచ్చు. సందేశాల ప్రసారం మరియు మార్పిడిని మరింత దృష్టి కేంద్రీకరించడం మరియు నిర్దిష్టంగా లక్ష్యంగా చేసుకోవడం ఇప్పుడు సాధ్యమైంది-గ్రామీణ అభివృద్ధికి సమర్థవంతమైన కమ్యూనికేషన్ కోసం కీలకమైన అంశాలు.

గాంధీజీ గ్రామ స్వరాజ్య కళను సాకారం చేయడానికి ఐసిటి వినియోగం ఒక అద్భుత అవకాశంగా చెప్పవచ్చు. 1990 తర్వాత ప్రపంచ వ్యాప్తంగా వచ్చిన ఐసిటి మార్పులు మన దేశంలో కూడా చోటు చేసుకున్నాయి. వివిధ రాష్ట్రాలలో అవి ఈ క్రింది విధంగా ఆచరణాత్మకంగా వినియోగించుకొని సాధికారతవైపు గ్రామాల అభివృద్ధిని తీసుకొని ఐటి తోడ్పడుతుంది.

ఐటీ మరియు గ్రామీణాభివృద్ధి

ఎ) భూమి:

భారతదేశంలోని కర్ణాటకలో భూమి టైటిల్స్ ఆన్లైన్ డెలివరీ కర్ణాటకలోని రెవెన్యూ శాఖ రాష్ట్రంలోని 6.7 మిలియన్ల రైతుల భూ యాజమాన్యానికి సంబంధించిన 20 మిలియన్ల రికార్డులను కంప్యూటరీకరించింది. గతంలో, రైతులు హక్కులు, కౌలు మరియు పంటల రికార్డు కాపీని పొందడానికి గ్రామ అకౌంటెంట్ను వెతకాలి - బ్యాంకు రుణాలు పొందడం వంటి అనేక పనులకు అవసరమైన పత్రం. జాప్యం, వేధింపులు జరిగాయి. లంచాలు ఇవ్వాల్సి వచ్చింది. నేడు, రూ.15 రుసుముతో, యొక్క ప్రింటెడ్ కాపీని 140 తాలూకా కార్యాలయాల్లోని కంప్యూటరైజ్డ్ ల్యాండ్ రికార్డ్ కియోస్క్లలో (భూమి కేంద్రాలు) ఆన్లైన్లో పొందవచ్చు. తదుపరి దశలో, అన్ని తాలూకా డేటాబేస్లు వెబ్-ఎనేబుల్ చేయబడిన సెంట్రల్ డేటాబేస్కు అప్లోడ్ చేయబడతాయి. అప్పుడు గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో ఏర్పాటు చేసే అవకాశం ఉన్న ఇంటర్నెట్ కియోస్క్లలో ఆన్లైన్లో అందుబాటులో ఉంటాయి.

బి) గ్రామ సంపర్క్

గ్రామ్ సంపర్క్ అనేది మధ్యప్రదేశ్ రాష్ట్రానికి చెందిన ఫ్లాగ్షిప్ ఉత్పత్తి. మధ్యప్రదేశ్‌లోని మొత్తం 51,000 గ్రామాలలో అందుబాటులో ఉన్న వనరులు, ప్రాథమిక సౌకర్యాలు, ప్రభుత్వ కార్యక్రమాల లబ్ధిదారులు మరియు ప్రజా ఫిర్యాదుల పూర్తి డేటాబేస్ గ్రామ్ సంపర్క్ వెబ్‌సైట్‌ను అంచనా వేయడం ద్వారా పొందవచ్చు . ఇది మూడు విభాగాలను కలిగి ఉంది – గ్రామ పరిదృశ్య (గ్రామ దృశ్యం), సమస్య నివారణ (అభ్యాసాలను పరిష్కరించడం) మరియు గ్రామ ప్రహరీ (గ్రామ సెంటినెల్). ప్రతి నెలా గ్రామాల వారీగా కార్యక్రమాలను పర్యవేక్షించే పదకొండు పాయింట్ల పర్యవేక్షణ వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేశారు.

సి) ఎయంసిఎస్

భారతదేశంలో 'శ్వేత విప్లవానికి' నాంది పలికిన గుజరాత్లోని ఆనంద్ అనే పాల సహకార సంస్థ, దాని విధానాలు మరియు కార్యకలాపాలను క్రమబద్ధీకరించడానికి ఐటిని స్వీకరించడం ద్వారా దాని సామర్థ్యాన్ని పెంచుకునే ప్రక్రియలో ఉంది. గ్రామ స్థాయిలో, పాల సహకార సంఘం తన స్వంత వనరులతో ఆటోమేటిక్ మిల్క్ కలెక్షన్ సిస్టమ్ (ఎయంసిఎస్)ను స్వీకరించింది. కంప్యూటరైజ్డ్ సిస్టమ్ పాల పరిమాణం మరియు కొవ్వు పదార్థాల నాణ్యతను చదవడానికి అనుమతిస్తుంది మరియు పాల సంఘాల రోజువారీ రికార్డులను మరియు ప్రతి రోజు చేసిన చెల్లింపులను నిర్వహిస్తుంది. దీంతో రోజువారీ వ్యవహారాల్లో సమర్థత మాత్రమే కాకుండా పారదర్శకత కూడా వచ్చింది. గుజరాత్లోని ఈ ప్రత్యేకమైన పాడిపరిశ్రమ ఉద్యమం వెనుక సాధారణంగా చదువుకోని మహిళలు ప్రతిరోజూ గ్రామంలోని సేకరణ కేంద్రానికి పాలను తీసుకువస్తారు, తద్వారా ఐటి విప్లవాన్ని ప్రోత్సహిస్తున్నారు. (ఆనంద్ మిల్క్ యూనియన్ లిమిటెడ్) ప్రకటన ప్రకారం, దాదాపు 21 మిలియన్ల గ్రామీణ మహిళలు ప్రతిరోజూ పాల సేకరణ కేంద్రాలకు పాలు తీసుకువస్తున్నారు. త్వరలో, వీరంతా తమ గ్రామ పాడి సహకార సంఘాల ద్వారా ఆటోమేటిక్ పాల సేకరణ విధానాన్ని అవలంబించడంతో కంప్యూటర్ టెక్నాలజీల ప్రయోజనాలను పొందనున్నారు.

డి) జ్ఞానదుత్

2000 సంవత్సరంలో మధ్యప్రదేశ్లోని ధార్ జిల్లాలో జ్ఞానదూత్ (జ్ఞాన రాయబారి) అనే మరో ఆసక్తికరమైన ప్రాజెక్ట్, 26 ప్రధాన సమాచార కేంద్రాలు ఇంటర్నెట్ ద్వారా కనెక్ట్ చేయబడ్డాయి. నిరోద్యోగులకు శిక్షణ ఇచ్చి సమాచార కేంద్రలను ఏర్పాటు ద్వారా ఉపాధి పొందుతున్నారు. అటువంటి ప్రతి కేంద్రానికి టెలిఫోన్ లైన్ ద్వారా కనెక్ట్ చేయబడిన కంప్యూటర్ ఉంది, ఇది సైబర్‌కేఫ్‌గా పనిచేస్తుంది మరియు దాదాపు 25-30 గ్రామాలకు సేవలు అందిస్తుంది. ఈ కేంద్రాన్ని ఉన్నత పాఠశాలలో చదువుకున్న బాలుడు/అమ్మాయి ప్రారంభ కంప్యూటర్ అక్షరాస్యత శిక్షణ తర్వాత తన/ఆమె స్వయంగా నిర్వహిస్తారు. గ్రామస్థులు కేంద్రానికి వస్తారు, మెరుగైన ఒప్పందాలను చర్చించడానికి వివిధ మార్కెట్లలో తమ ఉత్పత్తుల ధరలకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని (నామమాత్రపు ధరలపై) పొందుతారు. సమాచార కేంద్రం నిర్వాహకుడికి జీతం ఇవ్వబడదు బదులుగా, అతను/

ఆమె అతని/ఆమె సంపాదనలో 10 శాతాన్ని పంచాయతీకి కమీషన్‌గా చెల్లిస్తారు. అయినప్పటికీ అతను/ఆమె యాక్సెస్‌ని స్వంతం చేసుకోకుండానే ఐటి యాక్సెస్‌ని సాధ్యం చేసే భావన యొక్క దృఢత్వాన్ని వివరిస్తూ అతని/ఆమె జీవనం సాగించగలుగుతున్నారు. జ్ఞానదూత్ యొక్క ప్రయోజనాలు 600 కంటే ఎక్కువ గ్రామాలలో అర మిలియన్ల మందికి చేరాయి. ప్రజలకు వ్యవసాయ, విద్య, ఆరోగ్యం, మహిళల సమస్యలు, మార్కెట్‌కి సంబందించిన సమాచారాన్ని అందిచడం జరుగుతుంది.

వికెఎస్

చెన్నైలోని యంఎస్. స్వామినాథన్ రీసెర్చ్ ఫౌండేషన్ ఏర్పాటు చేసిన విలేజ్ నాలెడ్జ్ సెంటర్ కేవలం అక్షరాస్యత లేని గ్రామీణ మరియు గిరిజన మహిళల సమాచార సాధికారతకు మరొక ఉదాహరణ. వ్యవసాయ కుటుంబాలకు ఎటువంటి పర్యావరణ హాని కలిగించకుండా ఎక్కువ ఉత్పత్తి చేయడమే కాకుండా, గ్రామంలోని ప్రతి ఒక్కరికి ఆకలి లేని ప్రాంతాన్ని సృష్టించడానికి సహాయపడుతుంది. ఆకలి మరియు పోషకాహార లోప నిర్మూలనకు సంబంధించిన కార్యాచరణ ప్రణాళిక ఏడు దశలను కలిగి ఉంది, గ్రామ మహిళలు స్వయంగా అత్యాధునిక సమాచార సాంకేతికతను, అంటే కంప్యూటర్లను ఉపయోగిస్తున్నారు, వారి స్వంత మేలు కోసం తీసుకోవలసి ఉంటుంది. ఈ ప్రక్రియ మహిళలకు సంబంధిత డేటాబేసును రూపొందించడంలో మరియు ఇతరులతో పంచుకోవడంలో అవగాహన, ప్రవర్తన మార్పు మరియు వారి ఆర్థిక శ్రేయస్సు మరియు జీవితాన్ని మెరుగుపరిచే చర్యకు దారితీస్తుంది. సంపూర్ణ మరియు స్థిరమైన అభివృద్ధి కోసం, ఆరోగ్య సమస్యలను కూడా కవర్ చేయడానికి ఈ విధానాన్ని విస్తరించవచ్చు. భారతదేశంలోని అనేక రాష్ట్రాల్లో భూమి రికార్డులను కంప్యూటరీకరించేందుకు ప్రణాళికలు రూపొందిస్తున్నారు. ఇది పూర్తయిన తర్వాత వేధింపులు, జాప్యాలు మరియు అవినీతికి సజీవ చిహ్నమైన పట్వారీ-రెవెన్యూ క్లర్క్ యొక్క పురాతన సంస్థను దాటవేసి గ్రామస్థులు ఐటీ కియోస్క్ నుండి తమ భూమి హోల్డింగ్ల వివరాలను యాక్సెస్ చేయవచ్చు. కర్నాటక, ఆంధ్రప్రదేశ్ మరియు మధ్యప్రదేశ్ వంటి రాష్ట్రాల్లో ఇప్పటికే ఈ దిశలో గణనీయమైన పురోగతి ఉంది. పైలట్ ప్రాజెక్టులు కొన్ని ఇతర రాష్ట్రాల్లో కూడా విజయవంతంగా పరీక్షించబడ్డాయి.

ఎఫ్) సేవ

పంచాయతీ రాజ్ పనితీరు, నీటి నిర్వహణ మరియు గృహ నిర్వహణలో శిక్షణ ఇచ్చేందుకు శాటిలైట్ కమ్యూనికేషన్ను ఉపయోగిస్తోంది. సాధారణంగా మహిళలను శక్తివంతం చేయడానికి ఆధునిక కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీలను ఉపయోగించి వారి ఆందోళనకు సంబంధించిన అనేక ఇతర అంశాలను నిర్వహించవచ్చు. దీనివల్ల మహిళలు ఆర్థికంగా నిలదొక్కుకోవడంతోపాటు ఆరోగ్యవంతమైన, సంతోషకరమైన జీవితాలను గడపగలుగుతారు.

కేరళలోని ప్రతి 100 మంది కస్టమర్లలో ఐదుగురు నిరక్షరాస్యులైన మత్స్యకారులున్నారని, వీరిలో ఎక్కువ మంది ఇంతకు ముందు హ్యాండ్ ఫోన్ ఉపయోగించలేదని మొబైల్‌కు నివేదించింది. వారి చేపలు పట్టే

సాహసయాత్రల నుండి తిరిగి వస్తున్నప్పుడు వారి మొబైల్కు అందిన సమాచారం ఆధారంగా, వారు తమ ఎక్కడ దించాలో నిర్ణయించుకోవచ్చు, తద్వారా రోజులో ఉత్తమ ధర లభిస్తుంది.

ఇ – కృషి సంవాద్: అంతర్జాల సంవాదము మార్చి 2017వ సంవత్సరంలో ప్రారంభమైనది, దీని ద్వారా వ్యవసాయ రంగ రైతులకు, వాటాదారులకు లబ్దిదారులకు, ప్రత్యక్షంగా వ్యవసాయ నిపుణులతో పరస్పర సంబంధాలను ఏర్పరచడం జరిగింది. రైతులు తమ సమస్యలను పంటలకు సంబంధించి, జంతువులకు సంబంధించి, చేపల గురించి ఏవైనా సమస్యలు ఉంటే వాటి ఛాయాచిత్రాలను భారత వ్యవసాయ పరిశోధన మండలి వెబ్సైట్లో నమోదు చేసి లేదా ఎస్ఎంఎస్ ద్వారా తగిన పరిష్కారాలను పొందవచ్చును.

ఇ – క్రిష్ : కేరళ ప్రభుత్వము వ్యవసాయ రంగంలో ఒక వినూత్నమైన చొరవను ప్రారంభిస్తూ రైతులకు వ్యవసాయానికి సంబంధించి మార్కెట్ ధరలు, డిమాండు, ఉత్తమ పద్ధతులు, నాణ్యమైన వ్యవసాయ పరికరాలు, నిపుణుల సలహాలు రైతులకు అందుబాటులో తెచ్చింది.

ఇ –పంచాయతీ: భారతదేశంలో రెండు లక్షల 50 వేల గ్రామపంచాయతీలో, 6094 బ్లాక్ పంచాయతీలలో మరియు 633 జిల్లా పరిషత్లలో పంచాయత్ రాజ్ మంత్రిత్వ శాఖ ద్వారా పంచాయతీల పరిపాలనలో నాణ్యమైన సేవలను అందుబాటులో తేవడానికి కృషి చేస్తున్నది.

ఇ చాపల్: చౌపల్ అనగా గ్రామపంచాయతీ స్థలం అని అర్థం. దీని ద్వారా రైతులకు వ్యవసాయ రంగ ఉత్పత్తులకు సంబంధించిన ధరల గురించి మధ్యవర్తుల ప్రమేయం లేకుండా సహితకమైన పద్ధతిలో ధరలను పొందడానికి కృషి చేస్తున్నది. ఈ చొరవ కింద 6500 గ్రామాలలో 2012 నాటికి ఒక కంప్యూటర్, ఒక ప్రింటర్, కనెక్షను, నిరంతర పవర్ సప్లైతో ఏర్పాటు చేయడమైనది. ఈ పద్ధతిలో 2020 నాటికి భారత పొగాకు కంపెనీ 20వేల ఈ చౌ పల్స్ ఒక లక్ష గ్రామాలలో, 15 రాష్ట్రాలలో రాష్ట్రాలలో విస్తరిస్తూ చర్యలు ప్రారంభించింది.

కిసాన్ కాల్ సెంటర్స్: ఈ పథకాన్ని 2002 సంవత్సరంలో వ్యవసాయ మంత్రిత్వ శాఖ సహకార సంఘము ద్వారా రైతులకు వ్యవసాయ రంగానికి కావలసిన సమాచారాన్ని, నూతన పద్ధతుల గురించి ఉచితంగా సమాచారాన్ని అందిస్తున్నది.

టాటా కిసాన్ కేంద్ర: టాటా కెమికల్ లిమిటెడ్ ఈ పథకాన్ని ఉత్తరప్రదేశ్, పంజాబ్ మరియు హర్యానా రాష్ట్రాలలో ప్రారంభించడం జరిగింది. దీని ద్వారా జి ఐ ఎస్ సమాచారాన్ని సాంకేతిక పరిజ్ఞానంతో డిజిటల్ మ్యాప్స్, రోడ్స్, బిల్డింగ్స్, నదులకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని, భూమి నాణ్యత గురించి, భూమిలోని నీటి లభ్యత గురించి మరియు వాతావరణం గురించి వాతావరణం గురించి సమాచారాన్ని అందిస్తున్నది. సాటిలైట్ పరిజ్ఞానంతో పంట కీటకాల దాడుల గురించి మరియు పంటల అనుత్పాదకత గురించి సమాచారాన్ని తెలియజేస్తున్నది. ఈ సేవలను 40 కియాస్కో ల ద్వారా 800 ఫ్రాంచైజుల ద్వారా 48 వేల గ్రామాలకు సేవలను విస్తరించింది.

గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ఎలక్ట్రానిక్ పాలనకు ఎదురయ్యే సమస్యలు :

మౌలిక సదుపాయాలు: టెలి కమ్యూనికేషన్స్ సేవలను ప్రతి లబ్దిదారునికి అందుబాటులో ఉండే విధంగా మౌలిక సదుపాయాలను విస్తరించడం ప్రధానమైన అంశం.

పెట్టుబడులు: పాలన అనేది ఖర్చుతో కూడుకున్నది కావున రూపాయల కోసం మరి ఇతర పద్ధతులను అభివృద్ధి చేయడానికి చాలా పెట్టుబడులు అవసరం.

అందుబాటులోకి తేవడం: ప్రస్తుతము దాదాపు పది మిలియన్ల ప్రజలు ఇంటర్నెట్ ను ఉపయోగిస్తున్నారు దీనిలో 70 శాతం మంది పట్టణ ప్రాంతాలకు చెందినవారు కావున గ్రామీణ ప్రాంతాలకు ఇంటర్నెట్ సేవలను విస్తరించడం ప్రధానమైన బాధ్యత. దీని కోసము సమగ్రమైన కంప్యూటర్ ఆధారిత సేవలను పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థ ద్వారా అనుసంధానం చేస్తూ ప్రజలకు అందుబాటులో తీవ్రము చాలా సులభము.

సమాచార ఉపయోగం: సరియైన వ్యవసాయ ఆధారిత సమాచారాన్ని ఉపయుక్తమైనది మరియు ప్రస్తుత మైనది అందుబాటులో ఉంచడం.

మానవ వనరుల అభివృద్ధి: సమాచార సాంకేతిక రంగం లో ఎంతో అభివృద్ధి సాదించినప్పటికీ మార్కెట్ అంచనాలకు అనుగుణంగా మానవ వనరులను అభివృద్ధి చేయడానికి కావలసిన శిక్షణ మరియు విద్యను అందుబాటులోకి తేవడం ద్వారా ఈ రంగంలో డిమాండ్ సప్లై ల మధ్య వ్యత్యాసాన్ని తగ్గించవచ్చు దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో విభిన్న సమాచారం మరియు కమ్యూనికేషన్ అవసరాలను తీర్చడానికి ఇటువంటి అనేక ఇతర ప్రయోగాలు ప్రయత్నించబడుతున్నాయి. ఊహించండి, భారతదేశంలోని అన్ని గ్రామాలకు టెలిఫోన్ కనెక్షన్లు ఉన్నాయి. గ్రామ పోస్టాఫీసు మరియు/లేదా గ్రామానికి చెందిన ఒకరు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ మంది ఔత్సాహిక విద్యావంతులైన యువకులు సమాచార కేంద్రాలను ఏర్పాటు చేయడం ద్వారా ఈ సౌకర్యాన్ని మెరుగుపరుస్తున్నారు. వారు టెలిఫోన్, కంప్యూటర్, ఇంటర్నెట్ మరియు ఇ-మెయిల్ మరియు వాయిస్ మెయిల్లకు కూడా యాక్సెస్ను అందించగలరు మరియు గ్రామ జనాభా యొక్క కమ్యూనికేషన్/సమాచార అవసరాలను వారు భరించగలిగే ధరపై వారి ఇళ్లలో ఉన్న గ్రామస్తులకు సందేశాలను అందించగలరు. ఇది గ్రాస్ రూట్స్ స్థాయిలో విప్లవంలో కనెక్టివిటీకి అపారమైన అవకాశాలను తెరుస్తుంది. ఒక గ్రామస్థుడు తన భూమికి సంబంధించిన రికార్డులు, తన ఉత్పత్తుల మార్కెట్ ధర గురించిన సమాచారం, తన ఉత్పాదకతను పెంచడానికి సరికొత్త పద్ధతులు మరియు సాంకేతికతలను పొందగలడు, ఇతర గ్రామాలు లేదా పట్టణంలో లేదా దేశంలోని అతని/ఆమె కొడుకు/కుమార్తెతో వాయిస్ మెయిల్లో మాట్లాడవచ్చు మరియు అందువలన ప్రజలు తమ జీవితాల్లో ఏదో ఒక ప్రయోజనాన్ని అందిస్తారని నమ్మినప్పుడే ఐటీని ఆశ్రయిస్తారు. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో ఇంటర్నెట్ వ్యాప్తికి అతిపెద్ద అడ్డంకి సాంకేతికత అంతగా కాదు, గ్రామీణ ప్రజల అవసరాలను తీర్చడానికి సంబంధిత సమాచార సేవలను అందుబాటులోకి తీసుకురావడం. కంప్యూటర్ ప్రోగ్రామర్లు మరియు సాఫ్ట్వేర్ నిర్మాతలు వారి అవసరాలను గుర్తించి తగిన పరిష్కారాలను కనుగొనడం వారి తెలివితేటలకు సవాలు. అది పూర్తయిన తర్వాత, వస్తువులను తరలించడానికి ప్రభుత్వ సహాయం అవసరం లేదు. సాధారణ ప్రజల అవసరాలను తీర్చడానికి పట్టణ భారతదేశంలో

పిసివోలు పుట్టగొడుగుల్లా పుట్టుకొచ్చినట్లే, గ్రామీణ మరియు పట్టణ భారతదేశంలోని వ్యక్తిగత వ్యవస్థాపకుల ద్వారా సమీకృత సమాచార కేంద్రాలు (టెలిఫోన్, కంప్యూటర్, ఇంటర్నెట్) ప్రతిచోటా వాస్తవంగా మారతాయి.

కీ వర్క్స్

భూమి: కర్ణాటక రాష్ట్రంలో రాష్ట్ర రెవెన్యూ శాఖ యొక్క అధికారిక పోర్టల్. ఈ పోర్టల్ రెవెన్యూ డిపార్ట్‌మెంట్ అడ్మినిస్ట్రేషన్‌లో ఉంది, ఇది రాష్ట్ర పౌరులు తమ వేలిముద్రల ద్వారా కొనల వద్ద వివిధ సేవలను ఉపయోగించడానికి అనుమతిస్తుంది. కర్నాటక ఆర్‌టిసిగా భూమి పోర్టల్ ద్వారా ల్యాండ్ రికార్డ్ సేవలను తీసుకురావడానికి ప్రక్రియను ప్రారంభించిన భారతదేశంలోని మొట్టమొదటి రాష్ట్రంగా కర్ణాటక రాష్ట్రం నిలిచింది.

ఇ – కృషి సంవాద్: అంతర్జాల సంవాదము మార్చి 2017వ సంవత్సరంలో ప్రారంభమైనది, దీని ద్వారా వ్యవసాయ రంగ రైతులకు, వాటాదారులకు లబ్దిదారులకు, ప్రత్యక్షంగా వ్యవసాయ నిపుణులతో పరస్పర సంబంధాలను ఏర్పరచడం జరిగింది. రైతులు తమ సమస్యలను పంటలకు సంబంధించి, జంతువులకు సంబంధించి, చేపల గురించి ఏవైనా సమస్యలు ఉంటే వాటి ఛాయాచిత్రాలను భారత వ్యవసాయ పరిశోధన మండలి వెబ్సైట్లో నమోదు చేసి లేదా ఎస్ఎంఎస్ ద్వారా తగిన పరిష్కారాలను పొందవచ్చును.

ఇ – క్రిష్ : కేరళ ప్రభుత్వము వ్యవసాయ రంగంలో ఒక వినూత్నమైన చొరవను ప్రారంభిస్తూ రైతులకు వ్యవసాయానికి సంబంధించి మార్కెట్ ధరలు, డిమాండు, ఉత్తమ పద్ధతులు, నాణ్యమైన వ్యవసాయ పరికరాలు, నిపుణుల సలహాలు రైతులకు అందుబాటులో తెచ్చింది.

ఇ –పంచాయతీ: భారతదేశంలో రెండు లక్షల 50 వేల గ్రామపంచాయతీలో, 6094 బ్లాక్ పంచాయతీలలో మరియు 633 జిల్లా పరిషత్లలో పంచాయత్ రాజ్ మంత్రిత్వ శాఖ ద్వారా పంచాయతీల పరిపాలనలో నాణ్యమైన సేవలను అందుబాటులో తేవడానికి కృషి చేస్తున్నది.

డి) జ్ఞానదుత్

2000 సంవత్సరంలో మధ్యప్రదేశ్లోని ధార్ జిల్లాలో జ్ఞానదూత్ (జ్ఞాన రాయబారి) అనే మరో ఆసక్తికరమైన ప్రాజెక్ట్, 26 ప్రధాన సమాచార కేంద్రాలు ఇంటర్నెట్ ద్వారా కనెక్ట్ చేయబడ్డాయి. నిరోద్యోగులకు శిక్షణ ఇచ్చి సమాచార కేంద్రలను ఏర్పాటు ద్వారా ఉపాధి పొందుతున్నారు.

ఎఫ్) విలేజ్ నాలెడ్జ్ సెంటర్

తిరువయ్యారులోని గ్రామ వనరుల కేంద్రం యం.ఎస్. స్వామినాథన్ రీసెర్చ్ ఫౌండేషన్ ద్వారా స్థాపించబడిన పురాతన కేంద్రాలలో ఒకటి. దీనిని మాజీ ప్రధాని డాక్టర్ మన్మోహన్ సింగ్ అక్టోబర్ 18, 2004న వీడియో కాన్ఫరెన్స్ ద్వారా. విఆర్‌సి 5 సంవత్సరాల పరిధిలో తిరుపళనం, విల్లంగుడి, రాజేంద్రం, పనైయూర్ మరియు ఇలుప్పక్కొరైలో ఐదు వికెసిలకు విఆర్‌సి మద్దతునిస్తోంది. రాజేంద్రంలోని వీకేసీ ఇప్పుడు సంఘానికి అప్పగించారు.

విఆర్‌సి యొక్క ప్రధాన కార్యకలాపాలు వ్యవసాయం, పశుపోషణ, ఆరోగ్యం, విద్య మరియు ప్రభుత్వ పథకాల యొక్క విస్తృత శీర్షికల క్రిందకు వస్తాయి

7.10. సారాంశం

ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఇ-గవర్నెన్స్ వ్యవస్థల ప్రయోజనం అలాగే ఉంది. కానీ, అటువంటి ప్రయత్నాల అమలు వైవిధ్యమైన ఫలితాలను ఇచ్చాయి మరియు అటువంటి ప్రయత్నాల విజయం లేదా వైఫల్యాలు దేశానికే పరిమితమయ్యాయి. సాధారణంగా, ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రయత్నాలు అంచనాల కంటే తక్కువగా ఉన్నాయి. ఇ-గవర్నెన్స్ పట్ల జాతీయ విధానాలు మరియు ఇతర సాంకేతికతల ప్రయోజనాలను పూర్తిగా పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు. అందించబడుతున్న ఇ-గవర్నెన్స్ సేవలు మరియు తుది వినియోగదారుల అవసరాల మధ్య అసమతుల్యత కారణంగా ఈ దృశ్యం ఎక్కువగా ఆపాదించబడింది. గ్రామీణ అభివృద్ధి సందర్భంలో, తుది వినియోగదారుల అవసరం చాలా డైనమిక్ మరియు సంక్లిష్టమైనది. భారతీయ వాతావరణంలో, సామాజిక-రాజకీయ వ్యవస్థలు, ప్రభుత్వ వ్యవస్థల యొక్క సరిపడని బ్యాక్ ఎండ్ సంసిద్ధత మరియు అన్నింటికీ మించి, గ్రామీణ పౌరులు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలు మరియు సవాళ్ల యొక్క పేలవమైన ఉచ్చారణ కారణంగా సంక్లిష్టత చాలా రెట్లు పెరిగింది. అందువల్ల, స్థానిక జీవనోపాధి వ్యవస్థలు, సమాచార అసమానత మరియు మార్కెట్ అనుసంధానాలకు సంబంధించిన సమస్యలను పరిష్కరించే లక్ష్యంతో సంపూర్ణ విధానంతో ఇ-పౌరుడు సేవలను అందించడానికి ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రయత్నాలు ఈ సమస్యలపై దృష్టి పెట్టాలి.

7.11. మోడల్ ప్రశ్నలు

ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. గ్రామీణ అభివృద్ధి యొక్క అర్థం మరియు ప్రాముఖ్యతను వ్రాయండి?
2. గ్రామీణాభివృద్ధిలో ఇ-గవర్నెన్స్ పాత్రను వివరించండి?
3. గ్రామీణ అభివృద్ధిలో వివిధ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులను చర్చించండి?
4. గ్రామీణాభివృద్ధికి సంబంధించిన వివిధ విధానాలను విశ్లేషించండి?
5. డిజిటల్ డివైడ్ యొక్క ప్రాదేశిక కొలతలపై ఒక వ్యాసం రాయండి?

ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము.

7.12. పఠనీయ గ్రంథాలు:

1. కొచర్, ఎస్ మరియు ధంజల్ జి. (2005) గవర్నెన్స్ టు ఇ-గవర్నెన్స్, స్కోచ్ రిపోర్ట్.

2. మిశ్రా, హెచ్.కె. (2009), గవర్నెన్స్ ఆఫ్ రూరల్ ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ కమ్యూనికేషన్ సాంకేతికత: అవకాశాలు మరియు ఛాలెంజెస్, ఐఎస్‌బిఎన్ : 13: 978-81-7188-599-2, అకడమిక్ ఫౌండేషన్, న్యూఢిల్లీ

3. రిచర్డ్ హీక్స్ (2006), ఇ-గవర్నమెంట్ అమలు మరియు నిర్వహణ: ఒక ఇంటర్నేషనల్ టెక్స్ట్ , విస్టార్ పబ్లికేషన్స్, న్యూ ఢిల్లీ.

4. సత్యనారాయణ జె (2004), ఇ-గవర్నమెంట్: ది సైన్స్ ఆఫ్ ది పాజిబుల్ , ప్రెంటిస్ హాల్ ఆఫ్ ఇండియా ప్రైవేట్ లిమిటెడ్. లిమిటెడ్, న్యూఢిల్లీ

5. సుభాష్ భట్నాగర్ (2004), ఇ-గవర్నమెంట్ ఫ్రమ్ విజన్ టు ఇంప్లిమెంటేషన్: ఎ ప్రాక్టికల్ గైడ్ విత్ కేస్ స్టడీస్, సేజ్ పబ్లికేషన్స్ ఇండియా ప్రై. లిమిటెడ్, న్యూఢిల్లీ.

6. సుభాష్ భట్నాగర్ (2009), అన్‌లాకింగ్ ఇ-గవర్నమెంట్ పొటెన్షియల్: కాన్సెప్ట్స్, కేసెస్ అండ్ ప్రాక్టికల్ ఇన్‌సైట్స్, సేజ్ పబ్లికేషన్స్ ఇండియా ప్రై. లిమిటెడ్, న్యూఢిల్లీ.

పాఠం -8
పట్టణ పాలనలో ఇ-గవర్నెన్స్

లక్ష్యాలు :

భారతదేశంలో పట్టణీకరణ స్వాతంత్ర్యం తర్వాత శరవేగంగా జరుగుతున్నది. అటువంటి పెరుగుదలకు, ప్రజల అవసరాలకు అనుగుణంగా మౌలిక సదుపాయాలను, సత్వర సేవలను అందించడానికి కేంద్ర, రాష్ట్ర మరియు స్థానిక ప్రభుత్వాలు ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ఒక సాధనంగా ఎంచుకున్నాయి. విద్యార్థి ఈ పాఠం చదివిన తర్వాత ఈ క్రింది విధంగా తయారవుతాడు.

- భారతదేశంలో పట్టణీకరణ, సమస్యను గుర్తిస్తాడు.
- ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క ఆవశ్యకతను పట్టణాలలో అవగాహన చేసుకుంటాడు.
- పట్టణ ప్రజలకు ఇ-గవర్నెన్స్ వలన చేకూరే సత్వర ఫలితాలను గుర్తిస్తాడు.
- పట్టణాలలో ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా ఎదురయ్యే సమస్యలను కూడా తెలుసుకుంటాడు.

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం

8.1. పరిచయం

8.2. అర్బన్ గవర్నెన్స్

8.3. పట్టణాల్లో సుపరిపాలనకోసం ఇ-గవర్నెన్స్

8.4. పట్టణ స్థానిక సంస్థలలో ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా జరిగిన ఏర్పాట్లు

8.5. ఇ-గవర్నెన్స్ చొరవ యొక్క ముఖ్య లక్ష్యాలు

8.6. ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా చేకూరే ప్రయోజనాలు

8.6.1 పౌరులకు చేకూరే ప్రయోజనాలు

8.6.2. నిర్వాహకులకు చేకూరే ప్రయోజనాలు

8.7. పట్టణపాలనలో ఇ-గవర్నెన్స్ ఎదుర్కొంటున్న సవాళ్ళు

8.8. సారాంశం

8.9 ముఖ్యపదకోశం

8.10. నమూనా ప్రశ్నలు

8.11. పఠనీయ పాఠ్య పుస్తకాలు.

8.1 పరిచయం

పట్టణ స్థానిక ప్రభుత్వాలు

2011 జనాభా లెక్కల ప్రకారం భారతదేశ జనాభాలో కేవలము 31.2 శాతం జనాభా మాత్రమే పట్టణ

ప్రాంతాలలో నివసిస్తున్నారు. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో పట్టణీకరణ అనేది తిరుగులేని ధోరణి. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో పేదరికము, ఉపాధి అవకాశాల కొరత కారణంగా ప్రజలు గ్రామీణ ప్రాంతాల నుంచి పట్టణ ప్రాంతాలకు వలసలకు దారితీస్తున్నది. పారిశ్రామికీకరణ కొత్త పట్టణాల వృద్ధిని వేగవంతం చేసింది. మెరుగైన రవాణా సదుపాయాలు వలసలను మరింత వేగవంతం చేశాయి. అన్నిటికంటే ముఖ్యంగా పట్టణాలలో మెరుగైన జీవన సౌకర్యాలు, విద్య, వైద్య ఆరోగ్య వసతులు కూడా పట్టణీకరణను వేగవంతం చేశాయి.

భారతదేశంలోని పట్టణ దృశ్యం వైరుధ్యాల శ్రేణిని ప్రదర్శిస్తున్నది- పెరుగుదల మరియు క్షీణత అనేది పేదరికము మరియు సంపద, మురికి వాడలు మరియు ఆకాశ హర్మ్యాలు, నిరక్షరాస్యత మరియు విద్యా నైపుణ్యం, ప్రత్యేక సమూహాలు మరియు సార్వత్రిక సంఘాలు వంటి అంశాలను బట్టి పట్టణ కేంద్రాలు బహుళ స్థాయి సామాజిక, రాజకీయ, ఆర్థిక శక్తుల పరస్పర చర్య ద్వారా వర్గీకరించబడతాయి. ఇవి సంచితంగా నగర జీవితం యొక్క సంక్లిష్టతను తెలియజేస్తున్నాయి. పట్టణ ప్రాంతాలలో నియంత్రణ మరియు అభివృద్ధి వ్యవహారాలలో నిర్వహణ లో పాలుపంచుకునే పట్టణ ప్రభుత్వాలకు అపారమైన సవాళ్లను విసురుతున్నాయి.

భారతదేశ పట్టణ జనాభా –377 మిలియన్ల పట్టణ జనాభా కలిగి మొత్తం జనాభాలో 31.2 శాతము జనాభా కలిగి "**ప్రపంచంలో అతిపెద్ద పట్టణ జనాభా కలిగి ఉంది.**" భారతదేశంలో 27 మిలియన్లకు పైగా జనాభా కలిగిన నగరాలు 35 భారతదేశ పట్టణ జనాభాలో దాదాపు 14 శాతం మంది దాదాపు 53 మిలియన్ల మంది మూడు ప్రధాన పట్టణాలలో(ఢిల్లీ, కోలకత్తా మరియు ముంబై) నివసిస్తున్నారు. భారతదేశంలో చిన్న చిన్న పట్టణాలలో దాదాపు 181 మిలియన్ల మంది నివసిస్తున్నారు. 1.3 కోట్ల మంది మురికి వాడల్లో నివసిస్తున్నారు.

భారతదేశంలో పట్టణీకరణ యొక్క సమకాలీన ప్రక్రియను అర్థం చేసుకోవడానికి, పట్టణ ప్రాంతాల యొక్క సెన్సెస్ నిర్వచనాన్ని అధ్యయనం చేద్దాం: పట్టణ ప్రాంతము యొక్క జనాభా గణన నిర్వచనం- "మున్సిపల్ కార్పొరేషన్‌లు, మున్సిపాలిటీలు, కంటోన్మెంట్ బోర్డులు లేదా నోటిఫైడ్ ఏరియా కమిటీలు మొదలైన అన్ని స్థలాలు, చట్టబద్ధమైన పట్టణాలు మరియు క్రింది ప్రమాణాలను సంతృప్తి పరిచే ఇతర స్థలాలు:

1. కనీస జనాభా 5000;

2. కనీసం 70 శాతం మంది పురుష శ్రామిక జనాభా వ్యవసాయేతర పనులలో నిమగ్నమై ఉండాలి.

3. కనీసం 400 మంది వ్యక్తులు ఒక చదరపు కిలోమీటర్ పరిధిలో నివసిస్తూ ఉండాలి."

పైన పేర్కొన్న ప్రమాణాలను నెరవేర్చే స్థలాలను చట్టబద్ధం కాని సెన్సెస్ పట్టణాలు అని పిలుస్తారు. ఈ విధంగా పట్టణ విస్తృత పరిదిని కలిగి ఉంది. ఈ విధంగా మెట్రోపాలిటన్ నగరాల నుండి, మధ్యస్థ పట్టణాలు, మున్సిపాలిటీలు మరియు పట్టణ పంచాయతీలతో భారతదేశ పట్టణాలు విస్తృతంగా పంపిణీ చేయబడిన నగరాలు, పట్టణాలు మరియు పట్టణీకరించబడిన గ్రామాల సముదాయం.

8.2 అర్బన్ గవర్నెన్స్

పెరుగుతున్న పట్టణీకరణ ధోరణి కారణంగా, పౌరులకు అవసరమైన సేవలను అందించడంతో పాటు పట్టణ సమస్య చాలా కష్టంగా మరియు సంక్లిష్టంగా మారిన సమస్యలను పరిష్కార మార్గాలను వెతకాల్సిన అవసరం ఏర్పడింది. పట్టణ ప్రభుత్వం ద్వారా పనులకు సంబంధించిన అభివృద్ధి మరియు ప్రణాళికలు చాలా అవసరం. పని ప్రక్రియను వేగవంతం చేయడానికి ఇన్ఫర్మేషన్ మరియు కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీ అవసరం. అది ఒక వ్యవస్థలా కనిపిస్తుంది. ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం 2000 మరియు నేషనల్ గవర్నెన్స్ ప్లాన్ 2006 ద్వారా ఇ-గవర్నెన్స్ చట్టబద్ధత పొందింది. మున్సిపాలిటీలలో 31 మిషన్‌మోడ్ ప్లాన్ల ద్వారా సాంప్రదాయ పని పద్ధతి స్థానంలో ఎలక్ట్రానిక్ పద్ధతికి ఆధిపత్యం లభించింది. మునిసిపల్ కార్పొరేషన్లను స్మార్ట్‌గా మార్చేందుకు, ఈ ప్రక్రియ కింద సరళంగా, నైతికంగా, జవాబుదారీగా మరియు పారదర్శకంగా ఉండేలా ప్రయత్నాలు జరిగాయి. ప్రస్తుతం, దేశంలోని మునిసిపల్ కార్పొరేషన్‌ల ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా వివిధ సౌకర్యాలు అందించబడుతున్నాయి. ఫలితంగా మున్సిపాలిటీల పని విధానంలో మార్పు వచ్చి వినియోగదారులకు మెరుగైన, కాగిత రహిత సేవలు అందుతున్నాయి. కానీ ఈ గవర్నెన్స్ అమలులో, మున్సిపాలిటీల ముందు అనేక సవాళ్ళు కూడా ఉన్నాయి. సవాళ్లను ఎదుర్కోవడం ద్వారా మాత్రమే సమర్థత, నిజాయితీ మరియు పారదర్శకత ప్రోత్సహించబడుతుంది మరియు రెడ్‌టేపిజమ్ వంటి అక్రమాలకు ముగింపు పలకబడుతుంది.

భారతదేశ అభివృద్ధి పథంలో పట్టణ కేంద్రీకరణ ఆసన్నమైంది. దీని ప్రకారం, పీపుల్ సెంట్రిక్ అర్బన్ గవర్నెన్స్ (PCUG)- అజాదీకి అమృత్ మహోత్సవ్ నుండి (స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన 75 సం॥ల నుండి వచ్చే 25 సంవత్సరాలకు భారత ప్రభుత్వం (GoI) నుండి ప్రత్యేక ప్రాధాన్యతను పొందుతోంది. స్వర్ణ మహోత్సవం జయంతి 2047లో మహోత్సవ్ (100 సంవత్సరాలు) తో ఇది పూర్తవుతుంది. ఈ కాలం సెమీ-అర్బన్ నుండి అర్బన్ మెజారిటీ సమాజానికి పరివర్తన చెందుతుంది మరియు పట్టణ జనాభా యొక్క ఎంపిక కేంద్రీకరణ మరియు జనాభా గణన పట్టణాల ఆవిర్భావంతో పాటు గ్రామాలు (వ్యవసాయం నుండి వ్యవసాయేతర రంగం) ఆర్థిక ప్రొఫైల్ లో మార్పు ఉంటుంది. సేవలు, సౌకర్యాలు, మౌలిక సదుపాయాలు, మున్సిపల్ ఫైనాన్స్ మరియు ప్రాంతీయ అసమతుల్యత (బీహార్ (12%) నుండి తమిళనాడు (50%) వరకు ఉన్న పట్టణీకరణ స్థాయిలలో ఉన్న వైవిధ్యం (50%)లో ప్రస్తుతం ఉన్న అసమతుల్యతను (1:10 మధ్య) పరిష్కరించడం సవాలుగా ఉంటుంది. కాబట్టి, UNSDG, COP: 26 మరియు గ్లోబల్ అర్బన్ ఎజెండా ప్రకారం ఇటీవలి కార్యక్రమాలు (పట్టణ మిషన్లు మరియు కార్యక్రమాలు), (ప్రాంతీయ లు), (ప్రాంతీయ మరియు గ్లోబల్ అర్బన్ ఎజెండాతో సహా పట్టణ రంగం యొక్క కాలానుగుణ అంచనాల వెలుగులో పట్టణ పాలనను తిరిగి మార్చడానికి దిద్దుబాటు చర్యలు తీసుకోవాలి.

పట్టణ పాలన, ఏకకాలంలో, సరఫరా ఆధారితం నుండి డిమాండ్ ఆధారిత ప్రక్రియకు మారాలి. పరిపాలనలో సేవలందించడం మరియు ప్రజల సంతృప్తి అనేది ప్రజల కేంద్రీకృతమై నిర్మించడానికి ప్రాథమిక ప్రాంగణాలు, సేవలు మౌలిక సదుపాయాలు, ఆదాయం & ఉపాధి అవకాశాలు, విపత్తు నిర్వహణ, చలనశీలత, పట్టణ ప్రాంతాలలో స్థిరమైన మరియు సమ్మిళిత అభివృద్ధికి మరియు వాతావరణ మార్పు మొదలైనవి. యువత,

వృద్ధులు, పేదలు, మహిళలు మరియు వెనుకబడిన వారిపై దృష్టి సారించారు. PCUGలో భవిష్యత్తు ఎజెండాపై అన్వేషించడం మరియు ఏకాభిప్రాయాన్ని రూపొందించడం అత్యవసరం,

8.3. పట్టణాల్లో సుపరిపాలన కోసం ఇ-గవర్నెన్స్

ఎ) "సుపరిపాలన" లక్ష్యం దిశగా ICT సాధనాలు ముఖ్యమైన సాధనాలుగా ఉద్భవించాయి. స్థానిక ప్రభుత్వం అనేది పౌరులకు మరియు ప్రభుత్వానికి మధ్య మొదటి ఇంటర్‌ఫేస్ కాబట్టి మున్సిపాలిటీలలో ఇ-గవర్నెన్స్ పరిచయం మునిసిపల్ బాడీలకు సర్వీస్ డెలివరీ మెకానిజం, మెరుగైన సమాచార నిర్వహణ మరియు పారదర్శకతను సాధించడంలో సహాయపడుతుంది మరియు పాలనలో అత్యధిక పౌరుల ప్రమేయాన్ని నిర్ధారిస్తుంది. ఇ- మునిసిపాలిటీలలో పాలన ఈ విధంగా అంచనా వేయబడింది: స్పష్టంగా నిర్దేశించబడిన సేవా స్థాయిలు మరియు సాధించే ఫలితాలతో కవర్ చేయబడే స్పష్టంగా గుర్తించబడిన పౌర సేవల జాబితాపై దృష్టి పెట్టడం.

(బి) స్థానిక-ప్రభుత్వం మరియు దాని పౌరులు మరియు ఇతర వాటాదారుల(అంటే ప్రభుత్వేతర సంస్థలు (NGOలు), కమ్యూనిటీ ఆధారిత సంస్థలు (CBOలు), నివాసితుల సంక్షేమ సంఘాలు (RWAలు), ప్రైవేట్ రంగాలు మొదలైన వాటి మధ్య పరస్పర చర్యలో సామర్థ్యం మరియు ప్రభావాన్ని మెరుగుపరచడం.

(సి) సుపరిపాలనకు మద్దతు ఇవ్వడానికి మరియు ఉత్తేజపరిచేందుకు అంతర్గత స్థానిక-ప్రభుత్వ కార్యకలాపాల నాణ్యతను మెరుగుపరచడం.

(డి) పట్టణ స్థానిక సంస్థల పాలనలో పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం తీసుకురావడం;

(ఇ) పట్టణ స్థానిక సంస్థలు మరియు పౌరుల మధ్య అంతర్‌చర్యను మెరుగుపరచడం, మరియు

(ఎఫ్) పౌరులకు సేవల పంపిణీని మెరుగు పరచడంలో సహాయపడుతుంది. ఈ దృక్కోణానికి వ్యతిరేకంగా, ప్రస్తుత పాఠ్యాంశం పట్టణ స్థానిక సంస్థలలో పారదర్శకత, సామర్థ్యం, ప్రభావం, జవాబుదారీతనం మరియు నిర్ణయాధికారాన్ని సమీక్షించడానికి ఉద్దేశించబడింది.

బి) పూర్తి ప్రక్రియ : Complete Porcess :

ఇది ఒక సంస్థను కాలానుగుణంగా మరియు దాని సిబ్బంది మరియు సంస్థాగత సరిహద్దులన్నింటిలో స్థిరమైన సేవలను అందించడానికి అనుమతిస్తుంది. ఇది వ్యక్తిగత సేవా కార్యకలాపాల నుండి మరింత ప్రణాళికాబద్ధమైన పౌర ఫలితాలకు లావాదేవీల దృష్టిని కూడా ప్రాథమికంగా మారుస్తుంది. వాస్తవానికి, పశ్చిమ భారతదేశంలోని ఒక పట్టణ స్థానిక సంస్థ తన ప్రక్రియలను క్రమబద్ధీకరించగలిగింది మరియు ఆదాయ సేకరణను 125% కంటే ఎక్కువ పెంచుకోగలిగింది.

సి) భౌగోళిక సమాచార వ్యవస్థ (GIS) & స్పేషియల్ డేటా :

పూర్తి ఇ-గవర్నెన్స్ పరిష్కారంలో ముఖ్యమైన భాగం జియోగ్రాఫిక్ ఇన్ఫర్మేషన్ సిస్టమ్ (GIS). వ్యూహాత్మక ప్రణాళిక మరియు వనరుల సమీకరణ మరియు వినియోగం, మున్సిపల్ టాక్సేషన్ మరియు నిర్వహణ. విధులను క్రమబద్ధీకరించడం మరియు అన్ని రంగాలలో రోజువారీ కార్యకలాపాల ప్రణాళిక మరియు నిర్వహణలో సహాయపడే వ్యవస్థను అభివృద్ధి చేయడం లక్ష్యం. ఇది గ్రాఫికల్ ఫార్మాట్లో వివరాలను చూడడానికి అధికారులకు

సహాయపడటమే కాకుండా నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి కూడా సహాయపడుతుంది. ఉదాహరణకు మునిసిపల్ మరియు పాఠశాలల సంఖ్యను పెంచాల్సిన అవసరం ఉందో లేదో తెలుసుకోవడంలో అధికార పరిధిలో 20 పాఠశాలలు ఉన్నట్లయితే, ఈ పాఠశాలల్లో ఎన్ని పాఠశాలలు ఏ వర్గానికి సేవలు అందిస్తున్నాయి. వాటికి భౌగోళిక సమాచార వ్యవస్థ నిజంగా సహాయపడుతుంది,

ఇందులో నాలుగు ప్రాథమిక అప్లికేషన్లు ఉన్నాయి :

1. రెవెన్యూ మ్యాపింగ్ :

అన్ని మునిసిపల్ పన్నుల వివరాలను మరియు వివిధ మదింపులపై విధించిన ఆస్తి పన్ను వంటి ఛార్జీలను చూపుతుంది. ఇది అంచనాను మెరుగుపరచడం ద్వారా అధికారులకు సహాయం చేస్తుంది మరియు తద్వారా వసూళ్లు మరియు ఆదాయాలను పెంచుతుంది.

2. మునిసిపల్ ఇన్ఫ్రాస్ట్రక్చర్ మ్యాపింగ్ :

రోడ్లు, సాలిడ్ వేస్ట్ మేనేజ్మెంట్ సిస్టమ్, స్ట్రీట్‌లైట్స్. బిల్డింగ్ మొదలైన మునిసిపల్ ఇన్ఫ్రాస్ట్రక్చర్ వివరాలను చూపడం, తద్వారా టౌన్ ప్లానింగ్‌లో సిటీ ప్లానర్లకు సహాయం చేయడం.

3. వనరులు/ఆస్తుల మ్యాపింగ్ :

వాంఛనీయ వినియోగం కోసం ప్రత్యేకంగా ఆస్తులను చూపడం మరియు అందువల్ల పౌరులకు మెరుగైన సేవలను అందించడం.

4. పేదరిక మ్యాపింగ్ :

పేద కుటుంబాల సామాజిక ఆర్థిక లక్షణాలను చూపడం, సరైన సేవల కోసం సరైన పౌరుడిని లక్ష్యంగా చేసుకోవడంలో ఇది సహాయపడుతుంది.

డి) సిటిజన్ ఇంటరాక్షన్ ఛానెల్‌లు

పౌరులు ప్రైవేట్ రంగంలో తాము చూసే మెరుగుదలలు ప్రభుత్వ సేవలలో అందుబాటులో ఉండాలని భావిస్తున్నారు. బహుళ ఛానెల్ యాక్సెస్‌ను కల్పించే సాంకేతికతను స్వీకరించడం చాలా ప్రభుత్వాలకు ప్రధాన ఆందోళనగా మారింది, ఇ-గవర్నెన్స్ బహుళ ఛానెల్ల పూర్తి ఫ్రేమ్‌వర్క్‌ను పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి.

భారతదేశం వంటి దేశంలో ఇంటర్నెట్ కనెక్టివిటీ ఇప్పటికి తక్కువగా ఉంది, సేవలను అందించడానికి ప్రభుత్వం ప్రత్యామ్నాయ మార్గాలను చూడాలి, మొబైల్ ఫోన్ల వ్యాప్తి విపరీతంగా పెరుగుతోంది మరియు ఇది నిశితంగా పరిశీలించాల్సిన అప్లికేషన్ల కోసం ఒక ఛానెల్ పట్టణ పాలన అనేది విరుద్ధమైన లేదా విభిన్న ఆసక్తులను కల్పించే మరియు సహకార చర్య తీసుకోగల నిరంతర ప్రక్రియలో వ్యక్తులు మరియు సంస్థలు, పబ్లిక్ మరియు ప్రైవేట్ రెండూ, నగరం యొక్క ఉమ్మడి వ్యవహారాలను ప్లాన్ చేసి నిర్వహించే అనేక మార్గాల మొత్తం గా చెప్పవచ్చు.

ఇ) మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్ట్ (MMP) :

మునిసిపాలిటీల MMP పౌరులకు పురపాలక సేవలను అందించడంలో సమర్థత మరియు ప్రభావంలో స్థిరమైన మెరుగుదల కోసం ICT ని ప్రభావితం చేయడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.

MMP యొక్క ముఖ్య లక్ష్యాలు:

* పౌరులకు ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా ప్రాతిపదికన సింగిల్ విండో సేవలను అందించడం
* పట్టణ స్థానిక సంస్థల (ULBs) సామర్థ్యం మరియు ఉత్పాదకతను పెంచడానికి
* రాష్ట్రంలోని అన్ని ULBలలో ULB సమాచార వ్యవస్థ యొక్క ఏకైక, సమగ్ర వీక్షణను అభివృద్ధి చేయడానికి.
* సమర్థవంతమైన నిర్ణయాధికారం కోసం మునిసిపల్ పరిపాలనకు సంబంధించిన సమయానుకూల మరియు విశ్వసనీయ నిర్వహణ సమాచారాన్ని అందించడం
* ఇతర సంబంధిత అప్లికేషన్లతో ఏకీకరణను ప్రారంభించడానికి ప్రమాణాల ఆధారిత విధానాన్ని అవలంభించడం.

దేశంలోని పట్టణ కేంద్రాలలో నివసిస్తున్న మిలియన్ల మంది పౌరులకు మునిసిపాలిటీలు పెద్ద సంఖ్యలో ప్రాథమిక సేవలను అందిస్తాయి కాబట్టి ఈ MMP ముఖ్యమైన పౌరుల పరస్పర చర్యలతో ఒకటి.

8.4 పట్టణ స్థానిక సంస్థలలో ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా ఏర్పాట్లు

మునిసిపాలిటీలలో ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది NeGP కింద మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్టులో ఒకటి, దీని ఫలితంగా పౌరులకు స్థానిక ప్రభుత్వాలు మెరుగైన సేవలను అందిస్తాయి. జవహర్లాల్ నెహ్రూ నేషనల్ అర్బన్ రెన్యూవల్ మిషన్ (JNNURM) కింద తప్పనిసరి సంస్కరణల్లో ఇ-గవర్నెన్స్ సంస్కరణ అమలు చేయడం ఒకటి. ఇంకా, పునరుజ్జీవనం మరియు పట్టణ పరివర్తన అమృత్ కోసం అటల్ మిషన్‌లో ఇ-గవర్నెన్స్ సంస్కరణ మరొక ముఖ్యమైన సంస్కరణ. అమృత్ కింద, ఈ కింది భాగాలు చేర్చబడ్డాయి:

పట్టణ స్థానిక సంస్థ :

i) వెబ్‌సైట్‌ను ఏర్పాటు చేయడం,

ii) ఇ- -న్యూస్ లెటర్ ప్రచురణ,

iii) డిజిటల్ ఇండియాకు మద్దతు ఇవ్వడం. E-MAASతో కవరేజ్ (సాఫ్ట్‌వేర్‌ని హోస్ట్ చేసిన తేదీ నుండి);

iv) జనన, మరణ మరియు వివాహాల ఆన్‌లైన్ నమోదు,

v) నీరు & మురుగునీటి ఛార్జీలు,

vi) ఫిర్యాదుల పరిష్కారం,

vii) ఆస్తి పన్ను,

viii) ప్రకటన పన్ను,

ix) లైసెన్సుల జారీ,

x) భవన నిర్మాణ అనుమతులు,

xi) ఉత్పరివర్తనలు,

xii) పేరోల్

xiii) ఇ ప్రొక్యూర్మెంట్,

xiv) పర్సనల్ స్టాఫ్ మేనేజ్‌మెంట్ మరియు

xv) ప్రాజెక్ట్ నిర్వహణ,

మునిసిపాలిటీలలో ఇ-గవర్నెన్స్ ని అమలు చేయడానికి విస్తృత లక్ష్యం దీనికోసం చేపట్టాల్సినవి:

a) స్పష్టంగా నిర్దేశించబడిన సేవా స్థాయిలు మరియు సాధించాల్సిన ఫలితాలతో కవర్ చేయబడే స్పష్టంగా గుర్తించబడిన పౌర సేవలపై దృష్టి పెట్టాలి

b) స్థానిక ప్రభుత్వం మరియు దాని పౌరులు మరియు ఇతర వాటాదారుల మధ్య పరస్పర చర్యల సామర్థ్యం మరియు ప్రభావాన్ని మెరుగుపరచాలి.

c) సుపరిపాలనకు మద్దతు ఇవ్వడానికి మరియు ఉత్తేజ పరిచేందుకు అంతర్గత స్థానిక ప్రభుత్వ కార్యకలాపాలు మరియు నిర్వహణ సమాచార వ్యవస్థల నాణ్యతను మెరుగుపరచాలి.

d) పట్టణ స్థానిక సంస్థల కార్యకలాపాలలో పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం తీసుకురావాలి. పౌరులకు సేవల పంపిణీని మెరుగుపరచడంలో సహాయపడాలి.

ఇ-గవర్నెన్స్ లేదా ICT వినియోగం ద్వారా అందించే సంస్కరణ ఈ క్రింద పేర్కొన్న సేవలు కవర్ చేయబడతాయి:

ప్రాథమిక పౌరసేవలు: జనన మరణాల నమోదు మరియు ఆరోగ్య కార్యక్రమాలు

ఆదాయ ఆర్జన సేవలు: ఆస్తి పన్ను మరియు లైసెన్స్‌లు

అభివృద్ధి సేవలు: నీటి సరఫరా మరియు ఇతర వినియోగాలు, బిల్డింగ్ ప్లాన్ ఆమోదం వంటివాటిని సమర్థవంతంగా చేపడుతుంది.

మెరుగుదల సేవలు: ప్రాజెక్టుల సేకరణ మరియు పర్యవేక్షణ,

బ్యాక్ ఆఫీస్ మెరుగుదలలు: అకౌంటింగ్ మరియు పర్సనల్ మేనేజ్మెంట్ సిస్టమ్.

పర్యవేక్షణ: పౌరుల ఫిర్యాదుల పరిష్కారం

8.5 ఇ-గవర్నెన్స్ చొరవ యొక్క ముఖ్య లక్ష్యాలు:

i) పౌరులకు సేవలు మరియు సమాచారాన్ని అందించడానికి సింగిల్ విండో వ్యవస్థను అందించడం.

ii) పౌరులకు ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా ప్రాతిపదికన సమీకృత మరియు సరళీకృత సేవలను అందించండం

iii) సర్వీస్ డెలివరీని వికేంద్రీకరించండి మరియు పౌరులకు సమాచార ప్రాప్యతను మెరుగుపరచడం

iv) ULB సామర్థ్యం మరియు ఉత్పాదకతను పెంచడం

v) మెరుగైన సర్వీస్ డెలివరీ కోసం పునర్ఆవిష్కరించే ప్రక్రియలు చేపట్టడం.

vi) వివిధ విభాగాల డేటా మరియు సేవలను ఏకీకృతం చేయడం

vii) సమర్థవంతమైన అంతర్- విభాగ సమన్వయాన్ని మెరుగుపరచడం

viii) సమర్థవంతమైన నిర్ణయాధికారం కోసం మునిసిపల్ పరిపాలనకు సంబంధించిన సమయానుకూలమైన మరియు విశ్వసనీయమైన నిర్వహణ సమాచారాన్ని అందించడం

ix) ఇతర సంబంధిత అప్లికేషన్లతో ఏకీకరణను ప్రారంభించడానికి ప్రమాణాల ఆధారిత విధానాన్ని అవలంబించడం.

8.6. ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా చేకూరే ప్రయోజనాలు

ఇ-గవర్నెన్స్ పౌరులు మరియు యుఎల్బిల మధ్య ఇంటర్ఫేస్ సజావుగా ఉండేలా చేస్తుంది మరియు ప్రస్తుతం ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలను పరిష్కరిస్తుంది. ICT యొక్క ఉపయోగం మెరుగైన సేవల పంపిణీ, వికేంద్రీకరణ, మెరుగైన సమాచార నిర్వహణ మరియు పారదర్శకత, ప్రభుత్వంలో పౌరుల ప్రమేయం మరియు విభాగాలు మరియు అన్ని స్థాయిలలో పట్టణ పాలనలో మొత్తం మెరుగుదలకు గొప్పగా సహాయపడుతుంది. ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క ప్రయోజనాలు పౌరులకు, ULBలకు మరియు నిర్వహణకు ఉంటాయి:

8.6.1 పౌరులకు చేకూరే ప్రయోజనాలు:

* ULBల యొక్క వివిధ సేవలకు సింగిల్ విండో యాక్సెస్ చేయవచ్చు.
* సేవలు మరియు సమాచారం యొక్క మెరుగైన డెలివరీ చేయవచ్చు.
* వికేంద్రీకృత స్థాయిలో త్వరితగతిన డెలివరీ పంపిణీని అందించవచ్చు.
* మెరుగైన కమ్యూనికేషన్స్ చేపట్టవచ్చు.
* విధానాల సరళీకరణ జరిగి సులభంగా పాటించవచ్చు
* ఆమోద ప్రక్రియను క్రమబద్ధీకరించడం ద్వారా మేలు చేకూరుతుంది.
* నిర్ణయం తీసుకోవడంలో ఎక్కువగా పాల్గొనే అవకాశాలు ఉంటాయి
* వివిధ స్థాయిలలో మునిసిపల్ ప్రభుత్వంతో మెరుగైన పరస్పర చర్యను చేపట్టవచ్చు.
* ULBల పనితీరును ట్రాక్ చేయవచ్చు
* ULBల పనితీరులో పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం పెంపొందించవచ్చు.
* ఫిర్యాదుల సత్వర పరిష్కారాన్ని చేపటవచ్చు.

పట్టణ స్థానిక సంస్థలకు చేకూరే ప్రయోజనాలు

* ఒకే ఇంటిగ్రేటెడ్ వేదికలో విభాగాల్లో ఉమ్మడి సమాచారం ఆధారంగా పనిచేయవచ్చు.
* విభాగాలు మరియు ఏజెన్సీల మధ్య మెరుగైన సమన్వయాన్ని సాదించవచ్చు.
* మెరుగైన కమ్యూనికేషన్స్, సాధించవచ్చు మరియు స్థాపించవచ్చు.
* సమర్థవంతమైన నిర్వహణ సమాచార వ్యవస్థ (MIS) సృష్టించవచ్చు

* మెరుగైన సమీకరణ మరియు వనరుల వినియోగాన్ని చేపట్టవచ్చు.
* ఆదాయ సేకరణలో మెరుగుదల సాధించడానికి మార్గంగా ఇ-గవర్నెన్స్ ఉపయోగపడుతుంది.
* సమర్థవంతమైన పౌరుల ఫిర్యాదుల పరిష్కారాన్ని కనుగొనవచ్చు.
* పాలన, సేవల పంపిణీ మరియు పౌరుల ఇంటర్‌ఫేస్‌లో పూర్తిస్థాయి మెరుగుదల సాధించవచ్చు.
* నిర్ణయం తీసుకోవడంలో లక్ష్యం దాగి ఉంటుంది.

8.6.2 ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా అధికార నిర్వహణకు (మేయర్, కమిషనర్, స్టాండింగ్ కమిటి) ప్రయోజనాలు :

* అన్ని విభాగాలలో సకాలం ప్రాతిపదికన ప్రామాణిక మరియు అర్థవంతమైన (MIS) లభ్యత
* తగిన మరియు సమయానుకూల విశ్లేషణ మరియు నిర్ణయం-మద్దతు యంత్రాంగం,
* ప్రోగ్రామ్‌లు, సేవలు మరియు ఆదాయాలను సమర్థవంతంగా మరియు సమయానుకూలమైన పరిపాలనను పర్యవేక్షించే మరియు ట్రాక్ చేయగల సామర్థ్యం.

దేశంలోని పట్టణ ప్రాంతాల పరిపాలనలో ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా ఈ క్రింది ఫలితాలు పొందుతున్నారు.

1) **పౌరులు:** మునిసిపల్ సేవలకు సులభంగా యాక్సెస్, పన్నులు మరియు వినియోగదారు ఛార్జీల అవాంతరాలు లేకుండా చెల్లింపు, ఫిర్యాదులను త్వరగా పరిష్కరించడం జరుగుతుంది.
2) **మునిసిపాలిటీలు** : పట్టణ స్థానిక సంస్థల యొక్క వ్యాపార ప్రక్రియలు / ప్రక్రియల సామర్థ్యం పెరిగి,ULBల ప్రభావంలో మెరుగుదలలు, మరియు మార్పులు కనబడుతున్నాయి.
3) **నిర్ణయాధికారులు** : ప్రణాళిక మరియు నిర్ణయాధికారం కోసం మెరుగైన సమాచారం అందుబాటులో ఉంది.
4) **ఉద్యోగులు:** పట్టణ సేవల మెరుగైన పంపిణీకోసం మెరుగైన సామర్థ్యాన్ని పొందడానికి శిక్షణ పొంది ఉన్నారు.
5) **కేంద్రం** : రాష్ట్ర మరియు ULB స్థాయిలో మున్సిపాలిటీల పనితీరు యొక్క సమగ్ర వీక్షణ కు అవకాశం ఏర్పడింది
6) **సేవల డెలివరీలో సమయం** : ఆలస్యాన్ని తగ్గించడం, అనగా, జనన మరియు మరణ ధృవీకరణ పత్రాల జారీ ఆస్థి పన్ను అసెస్‌మెంట్ & సేకరణ, యుటిలిటీ బిల్లుల చెల్లింపు మొదలైనవి.
7) పట్టణ స్థానిక సంస్థలు మరియు పౌరుల మధ్య మెరుగైన ఇంటర్‌ఫేస్ ఏర్పడి పౌరపాలనకు దారితీసింది.
8) పట్టణ స్థానిక సంస్థల పాలనలో పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం పెంపొందించబడినాయి.
9) సుపరిపాలనకు మద్దతివ్వడానికి మరియు ఉత్తేజపరిచేందుకు అంతర్గత స్థానిక ప్రభుత్వ కార్యకలాపాల నాణ్యతను మెరుగుపరచడం జరిగింది.
10) ఇంటెలిజెంట్ ప్లాట్‌ఫారమ్‌ని ఉపయోగించి నివేదికలు మరియు విశ్లేషణల కోసం కీలక పనితీరు సూచికల- ఆధారిత, నిర్ణయ-మద్దతు వ్యవస్థ ఏర్పాటు చేసినారు.

8.7. పట్టణ పాలనలో ఇ-గవర్నెన్స్‌కు ఎదురౌతున్న సవాళ్ళు :

ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలు ప్రభుత్వసేవల సమర్థత, పారదర్శకత మరియు ప్రాప్యతను మెరుగుపరచగల సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉన్నప్పటికీ వాటి విజయాన్ని నిర్ధారించడానికి అనేక సవాళ్లను పరిష్కరించాల్సిన అవసరం ఉంది. కొన్ని సవాళ్లలో ఇవి ఉన్నాయి:

మౌలిక సదుపాయాలు మరియు కనెక్టివిటీ :

ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలకు విశ్వసనీయమైన ఇంటర్నెట్ కనెక్షన్ మరియు తగిన సాంకేతిక మౌలిక సదుపాయాలు అవసరం. ఇది కొన్ని ప్రాంతాలలో, ముఖ్యంగా పట్టణ మారుమూల ప్రాంతాల్లో సవాలుగా ఉంటుంది. అవసరమైన మౌలిక సదుపాయాలు మరియు కనెక్టివిటీ లేకుండా, పౌరులు ఆన్లైన్ సేవలను యాక్సెస్ చేయలేరు మరియు ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలు ప్రభావవంతంగా ఉండకపోవచ్చు.

డిజిటల్ అక్షరాస్యత మరియు యాక్సెసిబిలిటీ :

చాలా మంది పౌరులకు ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాల ప్రయోజనాన్ని పొందడానికి డిజిటల్ అక్షరాస్యత నైపుణ్యాలు లేదా సాంకేతికతకు ప్రాప్యత లేకపోవచ్చు. ఇది డిజిటల్ విభజనకు దారి తీస్తుంది. ఇక్కడ కొంతమంది పౌరులు ఆన్లైన్లో ప్రభుత్వ సేవలను యాక్సెస్ చేయకుండా మినహాయించబడతారు, అదనంగా, ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలు వైకల్యాలున్న వ్యక్తులకు అందుబాటులో ఉండేలా రూపొందించబడాలి.

సైబర్ సెక్యూరిటీ మరియు డేటా గోప్యత :

ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలు సామాజిక భద్రతా నంబర్లు, పన్ను సమాచారం మరియు ఆరోగ్య రికార్డుల వంటి సున్నితమైన వ్యక్తిగత డేటా సేకరణ మరియు నిల్వను కలిగి ఉంటాయి. ఈ డేటా తప్పనిసరిగా హ్యాకింగ్ లేదా డేటా ఉల్లంఘనల వంటి సైబర్ బెదిరింపుల నుండి రక్షించబడాలి మరియు పౌరుల గోప్యతను రక్షించడానికి సురక్షితంగా నిల్వ చేయబడాలి.

మార్పుకు ప్రతిఘటన :

ఇ-గవర్నెన్స్ చొరవలు పౌరులు లేదా ప్రభుత్వ అధికారుల నుండి ప్రతిఘటనను ఎదుర్కోవచ్చు. వారు మారడానికి నిరోధకతను కలిగి ఉంటారు లేదా సాంప్రదాయిక సేవా డెలివరీ పద్ధతులను ఇష్టపడతారు. ఈ ప్రతిఘుటన వలన ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలను నెమ్మదిస్తుంది లేదా పట్టాలు తప్పుతుంది.

ఖర్చు :

ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలు అమలు చేయడం చాలా ఖరీదైనది మరియు సాంకేతిక మౌలిక సదుపాయాలు, సైబర్ భద్రతా చర్యలు మరియు సిబ్బందిలో గణనీయమైన పెట్టుబడి అవసరం కావచ్చు. ఇతర పోటీ ప్రాధాన్యతల కంటే ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలపై ఖర్చు చేయడానికి ప్రభుత్వాలు ప్రాధాన్యతనివ్వాలి.

ఈ సవాళ్లను పరిష్కరించడం ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాల విజయానికి కీలకం మరియు ప్రభుత్వాలు, పౌర సమాజం మరియు ఇతర వాటాదారుల నుండి నిబద్ధత అవసరం.

8.8. సారాంశం :

ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది "పౌరులు, ఉద్యోగులు మరియు పట్టణ స్థానిక సంస్థల నిర్వహణకు ప్రయోజనం చేకూర్చడానికి ప్రభుత్వ సేవల యాక్సెస్ మరియు డెలివరీని మెరుగుపరచడానికి ఇన్ఫర్మేషన్ మరియు కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీలను (ICT) ఉపయోగించడం" ద్వారా పనిచేసే పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ యొక్క ఒక రూపం. ఇది "సమర్థవంతమైన పాలన వైపు ప్రభుత్వ డ్రైవ్‌ను బలోపేతం చేయడంలో సహాయపడటం మరియు అభివృద్ధి కోసం సామాజిక మరియు ఆర్థిక వనరులను మెరుగ్గా నిర్వహించడానికి పారదర్శకతను పెంచడం" లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.

ఇంతకుముందు, రాష్ట్రంలోని చాలా మున్సిపాలిటీలు తమ విధులను మాన్యువల్ విధానంలో నిర్వహించేవి. అయినప్పటికీ, కొన్ని మునిసిపల్ కార్పొరేషన్లు మరియు కొన్ని మునిసిపాలిటీలు తమ అంతర్గత అవసరాలను తీర్చుకోవడానికి స్వతంత్ర ప్రాతిపదికన అయినప్పటికీ, వివిధ మెచ్యూరిటీలలో కీలకమైన ఆదాయాన్ని పెంచేందుకు ప్రయత్నించాయి మరియు స్వీకరించాయి. చేసే విధులను కంప్యూటరీకరణ చేయడానికి ప్రయత్నించాయి మరియు స్వీకరించాయి.

అంతేకాకుండా ఈ గ్లోబలైజ్డ్ ప్రపంచంలో 'స్మార్ట్ గవర్నెన్స్' ప్రభావం ప్రజల భాగస్వామ్యంపై మాత్రమే కాకుండా, పట్టణ స్థానిక సంస్థల ద్వారా ఇంటర్నెట్ ద్వారా సమాచార వ్యాప్తిపై కూడా ఆధారపడి ఉంటుందని అధ్యాయం నొక్కి చెబుతుంది.

8.9 ముఖ్యపదకోశం

1. అర్బనైజేషన్ :

పట్టణీకరణ అనేది గ్రామీణ ప్రాంతాల నుండి పట్టణ ప్రాంతాలకు జనాభా మార్పు, గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో నివసించే ప్రజల నిష్పత్తిలో తగ్గుదల మరియు సమాజాలు ఈ మార్పుకు అనుగుణంగా మారే మార్గాలు. ఇది గ్రామీణ ప్రాంతాలకు బదులుగా పట్టణ ప్రాంతాల్లో జనాభా పెరుగుదలను కూడా సూచిస్తుంది. (1) ఇది ప్రధానంగా పట్టణాలు మరియు నగరాలు ఏర్పడే ప్రక్రియ మరియు ఎక్కువ మంది ప్రజలు కేంద్ర ప్రాంతాలలో నివసించడం మరియు పని చేయడం ప్రారంభించడం ద్వారా పెద్దవిగా మారతాయి.

2. JNNURM జెఎన్‌నర్మ్ :

2005లో కేంద్ర ప్రభుత్వంచే ప్రారంభించబడిన ఈ కార్యక్రమం పూర్తిపేరు జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ నేషనల్ అర్బన్ రెన్యువల్ మిషన్ JNNURM కంద్ర ప్రభుత్వ సంస్కరణల అనుసంధాన కార్యక్రమం అయిన దీనిలో పదిలక్షలకు పైగా జనాభాను కలిగిఉన్న రాజధాని మరియు చారిత్రక ప్రధాన్యతగల నగరాలన్నీ (65 నగరాలను గుర్తించారు. ఇ-గవర్నెన్స్‌ను పాలన సంస్కరణలలో భాగంగా తప్పనిసరిగా అనుసరించాలి మరియు అమలుచేయాలి.

3. ఇ-గవర్నెన్స్ ఇన్ అర్బన్ ఏరియాస్ :

పట్టణ స్థానిక ప్రభుత్వాలు మరియు కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కూడా పట్టణ ప్రాంతాలలో ప్రజలకు అందించే సేవలలో మరియు ఇతర పరిపాలన చర్యలలో, పనులలో ఐసిటిని ఉపయోగించి వ్యవహారాలను

నిర్వహణను చేపట్టడం జరుగుతుంది. ఐసిటి అనగా సామాచార మరియు ప్రసార సాంకేతికత. దీనినే మరొక పేరుతో ఇ-గవర్నెన్స్ అనికూడా అంటారు.

4. జియోగ్రాఫికల్ ఇన్ఫర్మేషన్ సిస్టమ్ :

భౌగోళిక సమాచార వ్యవస్థ (GIS) అనేది భూమి యొక్క ఉపరితలంపై ఉన్న స్థానాలకు సంబంధించిన డేటాను సంగ్రహించడానికి, నిల్వ చేయడానికి, తనిఖీ చేయడానికి మరియు ప్రదర్శించడానికి ఒక కంప్యూటర్ సిస్టమ్. GIS ఒక మ్యాప్‌లో వీధులు, భవనాలు మరియు వృక్షసంపద వంటి అనేక రకాల డేటాను చూపుతుంది. ఇది వ్యక్తులు నమూనాలు మరియు సంబంధాలను మరింత సులభంగా చూడడానికి, విశ్లేషించడానికి మరియు అర్థం చేసుకోవడానికి వీలు కల్పిస్తుంది.

5. అమృత్ ప్రాజెక్ట్ :

పునరుజ్జీవనం మరియు పట్టణ పరివర్తన కోసం అటల్ మిషన్, పట్టణ పునరుజ్జీవన ప్రాజెక్టులను అమలు చేయడం ద్వారా పట్టణ పరివర్తన కోసం తగినంత బలమైన మురుగునీటి నెట్‌వర్క్‌లు మరియు నీటి సరఫరాను నిర్ధారించగల మౌలిక సదుపాయాలను ఏర్పాటు చేయడంపై దృష్టి సారించి జూన్ 2015లో భారత ప్రధాని నరేంద్ర మోదీ ప్రారంభించిన అభివృద్ధి మిషన్.

6. ఇ-సువిధ :

ఇ-సువిధ ప్రాజెక్టును ఉత్తర ప్రదేశ్ రాష్ట్రంలోని ప్రతిజిల్లా పట్టణ పౌరులకు మరియు రాష్ట్రంలోని జిల్లాస్థాయిలో వివిధ ప్రభుత్వ సేవలను అందించే లక్ష్యంతో ఐటి మరియు ఎలక్ట్రానిక్స్ శాఖ యొక్క సబార్డినేట్ అధికారిక సొసైటీగా స్థాపించబడింది. ఇ-సువిధ ప్రాజెక్ట్ క్రింద పౌరులు వివిధ విభాగాలకు చెందిన వివిధ రకాల బిల్లు చెల్లింపు సేవలను ఒకచోట, సింగిల్ విండో ఆల్ యుటిలిటీస్ విధానం ద్వారా అందిస్తారు.

8.10. నమూనా ప్రశ్నలు

ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు వ్రాయుము.

1.ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క అర్థం మరియు ప్రాముఖ్యతను వ్రాయండి?

2. అర్బన్ అడ్మినిస్ట్రేషన్లో ఇ-గవర్నెన్స్ భావన మరియు ఔచిత్యాన్ని వివరించండి?

3. పట్టణ అభివృద్ధిలో మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్ట్స్ పాత్రను వివరించండి?

2) ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. ఇ-గవర్నెన్స్ ఇనిషియేటివ్స్ ని సవాళ్లను వివరించండి?

2. ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాల ప్రధాన లక్ష్యాలను వివరించండి?

3 . మున్సిపాలిటీలలో ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క లక్ష్యాలను వ్రాయండి?

4. ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా పౌర సేవలను వివరించండి?

8.11 ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. JNNRUM programme, Ministry of UD, GOI, www. urbanindia.nic.in
2. Anil Kumar Vaddiraju and Manasi, S. (2017). from e-Governance to Digitisation: Some Reflec tions and Concerns. Working Paper 404, The Institute for Social and Economic Change Banga lore
3. Manasi, S, Hemalatha, B,R. Sivanna, N. Chengappa, PG and Nadadur, RG (2015) Land Policy and Administration in Karnataka : Bhoomi - KAVERI - Mojini Integration ^ An Analysis. ISEC Monograph No.42 (ISBN 81-7791-141-4).
4. Municipal e-Desing Document, Ministry of UD, GOI, www.urbanindia.nic.in
5. NiSG Knowledge Centre, www.nisg.org.
6. NeGP, Department of IT, Ministry of Communication & IT, GOI, www.mit.gov.in

పాఠం -9
సాంఘిక సంక్షేమ శాఖలో - ఇగవర్నెన్స్

లక్ష్యాలు :

భారత రాజ్యాంగం ప్రాధమిక హక్కులు, ఆదేశిక సూత్రాలను రెండు చేతులుగా భావించింది. హక్కులద్వారా ప్రజాస్వామ్యాన్ని స్థాపించి, సూత్రాలద్వారా సంక్షేమ పాలనాచర్యలు, కార్యక్రమాలు, పథకాలు అమలుచేయాలని ఉద్దేశించబడింది. ఈ ఆశయాలు నెరవేరాలంటే ప్రభుత్వం ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ఆచరించడం ఒక ఉత్తమ మార్గంగా కనిపించింది. ఈ పాఠ్యాంశాన్ని అభ్యాసించిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది లక్ష్యాలు చేరుకుంటారు.

* సాంఘీక సంక్షేమం, సామాజికసేవలు భావనలను గూర్చి సమూలంగా తెలుసుకుంటారు.
* సామాజిక సంక్షేమ పాలన, నమూనాలు, మంత్రిత్వ ఏర్పాట్ల గూర్చి అవగాహన చేసుకుంటారు.
* సాంఘీక సంక్షేమ శాఖలో ఐసిటి వినియోగ అవసరాన్ని గుర్తిస్తారు.
* ఇ-గవర్నెన్స్ వలన సాంఘీక సంక్షేమపాలనలో చేకూరే ప్రయోజనాలను తెలుసుకుంటారు.
* ఇ-గవర్నెన్స్‌కు సాంఘీక సంక్షేమపాలనలో ఎదురయ్యే సవాళ్ళను, సమస్యలను గుర్తించగలుగుతారు.

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం

9.1 పరిచయం
9.2. సాంఘిక సంక్షేమ భావన మరియు నిర్వచనం
9.3. సామాజిక సేవలు - సాంఘీక సంక్షేమ సేవల మధ్య వ్యత్యాసం
9.4. అడ్మినిస్ట్రేషన్ (పాలన) - సాంఘీక సంక్షేమ పాలన, స్వతంత్ర సాంఘీక సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ
9.5. ప్రభుత్వ పాలనకు మరియు సాంఘీక సంక్షేమ సంక్షేమ పాలనకు మధ్య వ్యత్యాసాలు, సాంఘీక సంక్షేమ శాఖ పాలన నమూనాలు
9.6. సాంఘీక సంక్షేమ శాఖలో ఇ-గర్నెన్స్ ఏర్పాట్లు
9.7. సాంఘీక సంక్షేమ శాఖలో ఇ-గర్నెన్స్ పాత్ర ప్రయోజనాలు
9.8. సాంఘీక సంక్షేమ శాఖలో ఇ-గర్నెన్స్‌కు సమస్యలు
9.9. సారాంశం
9.10 ముఖ్యపదకోశం
9.11. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

9.1. పరిచయం :

ప్రభుత్వ కార్యక్రమాల, పథకాల, ప్రాజెక్టుల ప్రయోజనాలు సమాజంలోని బలహీన వర్గాలకు సజావుగా, సక్రమంగా చేర్చడానికి ఇ-గవర్నెన్స్ ఒక ఉత్తమ మార్గంగా అందరూ అంగీకరించారు. దీనితో ప్రభుత్వం మిషన్‌మోడ్ ప్రాజెక్టులద్వారా ఐసిటిని వినియోగించి అట్టడుగు వర్గాల ప్రజలకు పాలన ఫలాలు అందించడానికి ఏర్పాట్లు చేసింది. ప్రత్యక్షంగా, పారదర్శకంగా, జవాబుదారీయుతంగా అబ్దిదారులు ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా లబ్ది పొందుతున్నారు.

9.2. సాంఘీక సంక్షేమ భావన (Concept of social welfare)

ఎన్‌సైక్లోపీడియా ఆఫ్ బ్రిటానికా ప్రకారం సోషల్ వెల్ఫేర్ అనేది చట్టాలు మరియు సంస్థల వ్యవస్థగా నిర్వచించబడింది. ఇది ఒక ప్రుభుత్వం తన పౌరుల ఆర్థిక మరియు సామాజిక సంక్షేమాన్ని రక్షించడానికి మరియు ప్రోత్సహించడానికి ప్రయతిస్తుంది, ఇది సాధారణంగా నిరుద్యోగ, ప్రమాద, అనారోగ్యం మరియు వృద్ధాప్యానికి వ్యతిరేకంగా వివిద రకాల సామజిక బీమాపై ఆధారపడి ఉంటుంది. మానవ హక్కులపై UN డిక్లరేషన్ కూడా ప్రతి వ్యక్తికి సురక్షితమైన జీవనోపాధికి హక్కు ఉందని సూచించింది

ఫ్రైడ్‌ల్యాండర్ ప్రకారం సామాజిక సంక్షేమం అనేది వ్యక్తులు మరియు సమూహాలకు సంతృప్తికరమైన జీవన ప్రమాణాలు మరియు ఆరోగ్యం మరియు వ్యక్తిగత మరియు సామాజిక సంబంధాలను సాధించడానికి సహాయం చేయడానికి రూపొందించబడిన సామాజిక సేవలు మరియు సంస్థల యొక్క వ్యవస్థీకృత వ్యవస్థ. ఇది వారి పూర్తి సామర్థ్యాలు అభివృద్ధి చెందడానికి వారి శ్రేయస్సును ప్రోత్సహించడానికి వీలు కల్పిస్తుంది. కుటుంబాలు

భారతీయ దృక్కోణంలో సాంఘిక సంక్షేమం అనేది సామాజికంగా వెనుకబడిన సమూహం, షెడ్యూల్ కులాలు, తెగలు, డినోటిఫైడ్ తెగలు, అనాథలు, వితంతువులు ఆవివాహిత తల్లులు, వృద్ధులు, మహిళలు మరియు పిల్లలు సామాజికంగా దుర్వినియోగం చేయబడిన వ్యక్తులు, వాణిజ్య సెక్స్ వర్కర్లు, శారీరకంగా మరియు మానసికంగా సామాజిక సంక్షేమ సేవలను అందించడం, సవాలు మరియు ఆర్థికంగా వెనుకబడినవారు

సాంఘీక సంక్షేమ నిర్వచనం :-

S. రంగస్వామి ప్రకారం సాంఘిక సంక్షేమం అనేది స్వచ్ఛంద (ప్రైవేటు)మరియు/లేదా ప్రభుత్వ(పబ్లిక్) ఏజెన్సీల వ్యవస్థీకృత కార్యకలాపాల ద్వారా నిర్వహించబడే విధానాలు మరియు చట్టాలను కలిగి ఉన్న ఒక సంస్థ దీని ద్వారా నిర్వచించబడిన కనీస సామాజిక సేవలు, డబ్బు మరియు ఇతర వినియోగ హక్కులు వ్యక్తుల శ్రేయస్సును మెరుగుపరచడం కోసం గుర్తించబడిన సామాజిక సమస్యలను నివారించడం, తగ్గించడం లేదా వాటి పరిష్కారానికి సహకరించడం కోసం మార్కెట్ స్థలం లేదా కుటుంబ వ్యవస్థలో ఉన్న వాటికంటే ఇతర ప్రమాణాల ద్వారా...?

సామాజిక సంక్షేమం - భావనా పరమైన అవగాహన

'సామాజిక సంక్షేమం' సాధారణంగా 'సామాజిక సేవ', 'సామాజిక సంస్కరణ ' సామాజిక పని మరియు

సామాజిక భద్రత వంటి పదాలతో గందరగోళం చెందుతుంది. ఈ పదాలు పర్యాయపదాలుగా పరిగణించబడతాయి, అందువల్ల పరస్పరం మార్చుకోబడతాయి. ఈ గందరగోళం మరియు అస్పష్టత అందుకే ఏర్పడింది. ఎందుకంటే వారందరికీ ఉపయోగడేలా మరియు సారూప్యమైన లక్ష్యం ఉంది. అనగా, "ప్రజల శ్రేయస్సు, ఈ పదాలు వేర్వేరు దేశాల్లో మరియు దేశంలో కూడా వేర్వేరు సమయాల్లో విభిన్నంగా వివరించబడ్డాయి. కొన్ని దేశాల్లో, సాంఘిక సంక్షేమ సేవలతో సహా అన్ని సామాజిక సేవలు స్వీకరించబడుతున్నాయి, అయితే ఇతర దేశాల్లో, సామాజిక సేవలతో సహా అన్ని సంక్షేమ సేవలు సామాజిక సంక్షేమ గొడుగు కిందకు వస్తాయి. మళ్ళీ, 'సంక్షేమం" అనేది ఆరోగ్యం, గృహనిర్మాణం, వైద్య సహాయం, విద్య, ఉపాధి, సామాజిక భద్రత, వినోదం మరియు అత్యవసర పరిస్థితుల్లో సహాయక చర్యలు వసతి వంటి ప్రాథమిక అవసరాలను అందించిన తర్వాత మాత్రమే అందించబడే అవశేష మూలకం వలె పరిగణించబడుతుంది. ఇతరులకు సంక్షేమం అనేది మార్కెటులో సేవలను కొనుగోలు చేయడానికి వ్యక్తులు, సానుభవాలు లేదా కొనుగోలు శక్తిని సూచించకుండా సంక్షేమ సంఘం యొక్క పిరమిడ్-పైన ఉన్న సామాజిక సంక్షేమం, మధ్యస్థంగా సామాజిక భద్రత మరియు సామాజిక సంక్షేమాన్ని కలిగి ఉంటుంది. ఈ గందరగోళాన్ని తొలగించాలి.

ఈ పదాలన్నీ స్పష్టమైన భావన, ఖచ్చితమైన అర్థం, ఖచ్చితమైన నిర్వచనం మరియు సంక్షిప్త అర్థాన్ని కలిగి ఉండాలో, తద్వార వంటిని సరైన దృక్పథంలో మరియకు సరైన సందర్భంలో ఉపయోగించుకోవచ్చు మరియు సరిగ్గా అర్థం చేసుకోవచ్చు. అందువల్ల ఈ నిబంధనలను ఒకదానికొకటి వేరు చేయడానికి మరియు వాటి పరస్పర సంబంధాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి వీలైనంత ఖచ్చితంగా వాటిని నిర్వచించడానికి ప్రయత్నించడం సముచితం.

9.3 సామాజిక సేవలు మరియు సాంఘిక సంక్షేమ సేవల మధ్య వ్యత్యాసం

పైన పేర్కొన్న పేరాలలో ప్రయత్నంచిన విధంగా సామాజిక సేవలు మరియు సామాజిక సంక్షేమ సేవల భావన మరియు పరిధిని పరిశీలించడం ఈ క్రింది విధంగా సంగ్రహించబడిన ఈ రెండు పదాల మధ్యగల వ్యత్యాసాన్ని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది.

i) సామాజిక సేవలు సాధారణ ప్రజానీకం కోసం ఉద్దేశించినవి. వీటిద్వారా ప్రజల ప్రాథమిక అవసరాలను తీర్చడానికి ప్రయత్నిస్తారు మరియు వారి ఆర్థిక స్థితితో సంబంధం లేకుండా అందరికి అందుబాటులో ఉండే ఆరోగ్యం, విద్య, గృహం వంటి మొదలైన సేవలను ఇందులో చేర్చారు. దేశంలోని మానవ వనరులను.. అభివృద్ధి చేయడమే వీటి లక్ష్యం. సాంఘీక సంక్షేమ సేవలు, బలహీన వర్గాలకు అవసరమయ్యేవి మరియు వికలాంగులు మరియు సాంప్రదాయకంగా పిల్లలు, మహిళలు మరియు వెనుకబడిన తరగతుల వంటి వెనుకబడిన వర్గాలకు సేవలను కలిగి ఉంటాయి. మరో మాటలో చెప్పాలంటే, వారు సాధారణ జనాభాకు అందుబాటులో ఉన్న సేవలను పూర్తిగా ఉపయోగించుకోలేని వ్యక్తులు మరియు సమూహాల కోసం సేవలను ప్రారంభిస్తున్నారు.

ii) సామాజిక సేవలు విద్య, ఆరోగ్యం మరియు గృహనిర్మాణం వంటి స్థాపితసేవలను. సూచించడానికి

ఉద్దేశించబడ్డాయి, సంక్షేమ సేవలు ప్రత్యేకించి, అంధులు, చెవిటివారు నిరుద్యోగులు మరియు నేరస్థులు వంటి పత్యేక శ్రద్ధ మరియు రక్షణ అవసరమయ్యే సమాజంలోని వర్గాల వైపు మళ్ళించబడతాయి.

iii) సామాజిక సేవలు అభివృద్ధిలో పెట్టుబడిగా ఉంటాయి .

iv) సామాజిక సేవలు సాధారణంగా మానవ వనరుల పెరుగుదలకు పెట్టుబడిని ఏర్పరుస్తాయి, అయితే సంక్షేమ సేవలు సమాజంలోని అణగారిన మరియు వికలాంగ వర్గాలను సాధారణ సమాజ స్థాయికి వీలైనంత దగ్గరగా ఎదగడానికి వీలుగా రూపొందించబడ్డాయి.

v) సామాజిక సేవల వలె కాకుండా, సంక్షేమ సేవలు ఎక్కువగా కుటుంబ మరియు సమాజ ఆధారితమైనవి

vi) పూర్తిగా అభివృద్ధి చెందిన సామాజిక సేవలను కలిగి ఉన్న రాష్ట్రంలో కూడా వివిధ శారీశక, మానసిక, ఆర్థిక లేదా సామాజిక వైకల్యాలుగల బాధితుల కోసం సంక్షేమ సేవలు ఎల్లప్పుడూ అవసరం.

vii) సామాజిక సేవల లక్ష్యం మానవ ఆనందాలని పెంపొందించడం, అయితే సంక్షేమ సేవల లక్ష్యం సమాజంలోని బలహీన వర్గాలు కూడా అందుబాటులో ఉన్న సామాజిక సేవల నుండి ప్రయోజనం పొందే దశకు చేరుకునేలా చేయడం. సంక్షేమ సేవలు సామాజిక సేవల్లో అంతర్భాగమే కానీ ప్రత్యేక భాగం. ఈ రెండు సేవలు ఒకదానికొకటి పరిపూరకమైనవి మరియు కోరిక, వ్యాధి, అజ్ఞానం ఫలితంగా సమస్యలను ఎదుర్కొంటున్న సమాజానికి అవసరం. ఇవి వ్యక్తులు, కుటుంబాలు మరియు సమూహాలకు పంపిణీ చేయబడుతుంది. సమూహాలు మరియు సంఘాలు నేరుగా రాల్స్ డాల్లాఫ్ సామాజిక సంక్షేమాన్ని మెరుగుపరచడానికి లేదా నిర్వహించడానికి ఉద్దేశించిన అన్ని సామాజిక జోక్యాలుగా మానవుల సామాజిక పనితీరును సామాజిక సంక్షేమంగా నిర్వచించవచ్చు - రిచర్డ్ టిట్మస్ ప్రకారం "వ్యక్తి యొక్క నిర్దిష్ట అవసరాలను తీర్చడానికి అన్ని సమిష్టి జోక్యాలు మరియు లేదా సమాజం యొక్క విస్తృత ప్రయోజనాలకు సేవ చేయడాన్ని సాంఘిక సంక్షేమం అంటారు.

అజ్ఞానం, అనారోగ్యం, వైకల్యం, నిరుద్యోగం, మరియు పేదరికం యొక్క అధోకరణం మరియు అభద్రత నుండి పెద్దలు మరియు పిల్లలను రక్షించే స్పష్టమైన ఉద్దేశ్యంతో కూడిన అన్ని కార్యక్రమాలను సామాజిక సంక్షేమం కలిగి ఉంటుంది - అవి గుట్మాన్

9.4ఆడ్మినిస్ట్రేషన్ యొక్క భావన :

సంక్షేమ కార్యక్రమాలను కొనసాగించడానికి పరిపాలన ఒక ముఖ్యమైన పాత్ర పోషిస్తుంది. అడ్మినిస్ట్రేషన్ అనే పదాన్ని 1) లక్ష్యాలు, ప్రణాళికలు, విధానాలు మరియు కార్యక్రమాలకు సంబంధించిన అన్ని కార్యకలాపాల మొత్తంగా నిర్వచించవచ్చు.

2) **వనరులను భద్రపరచడం** - మానవ పదార్థాలు మరియు యంత్రాలు

3). ఈ వనరు లన్నింటినీ ఆపరేషన్ ద్వారా సౌండ్ ఆర్గనైజేషన్లో ఉంచడం.

4) వారి పనితీరును నియంత్రించడం చివరలను సాధించడాన్ని నిర్ధారించడానికి

5) ఆర్థిక మరియు నాన్- ఫైనాన్షియల్ ద్వారా ఆపరేషన్లో కార్మికులకు సాధించిన అనుభూతిని అందించడం

సోషల్ వెల్ఫేర్ ఆడ్మినిస్ట్రేషన్ అంటే ఏమిటి ?

సోషల్ వెల్ఫేర్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ అనేది వ్యక్తులు, కుటుంబాలు, సమూహాలు మరియు కమ్యూనిటీల అవసరాలను తీర్చడానికి వనరులు మరియు సేవలను సమర్థవంతంగా అందించే ప్రక్రియ. సామాజిక సంబంధాలు మరియు సామాజిక పనితీరుకు అవసరమైన సర్దుబాటును సులభతరం చేస్తుంది.

సోషల్ వెల్ఫేర్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ యొక్క సమగ్ర నిర్వచనం, అమెరికన్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ సోషల్ వర్క్ ఎడ్యుకేషన్ యొక్క పాఠ్య ప్రణాళిక అధ్యయనంలో ఈ క్రింది పదాలలో ఇవ్వబడింది.

9.5.1 ప్రభుత్వ పాలనకు - సాంఘిక సంక్షేమ పాలనకు మద్యగల వ్యత్యాసాలు :

ప్రభుత్వ పాలన అనేది ప్రభుత్వ పరిపాలనా కార్యకపాలకు సంబందించినది. ఈ శాస్త్రంలో దీని చట్టాలు మరియు విధానాలను చర్యల ద్వారా అమలుచేయడానికి ప్రభుత్వం యొక్క రాజకీయేతర యంత్రాంగమైన ఉ ద్యోగి స్వామ్యం పనిచేస్తుంది. ఉదా॥ ఆదాయ సేకరణ, శాంతి భద్రతల నిర్వహణ, రైల్వేలు మరియు పోస్టల సేవల పనితీరు, సైన్యాన్ని నిర్వహించడం కిడ్నిహి సాంఘీక సంక్షేమ పరిపాలనను సామాజిక విధానాన్ని సామజికంగా మార్చే ప్రక్రియగా నిర్వచిస్తుంది. ఇందులో సేవలు మరియు పాలసీ సవరణను సిఫారసుచేయడంలో అనుభవాన్ని ఉపయోగించడం వీటి మద్యగల తేడాలు :

ప్రభుత్వ పాలనా	సాంఘీక సంక్షేమ పాలన
1) ప్రభుత్వ పాలన ఒక వృత్తిగా స్థిరపడినది	1) సాంఘీక సంక్షేమ పాలన ఒక వృత్తిగా స్థిరపడటానికి చాలాదూరం ప్రయాణించాలి. ఇది ఇటీవల ఆవిర్భవించింది
2) ఈ పాలన నియమాలు మరియు నియంత్రణ గూర్చి ఎక్కువగా నొక్కి చెబుతుంది.	2) ఈ పాలన మానవ సంబంధాలను నిర్వహించే కళకు ప్రాధాన్యతను ఇస్తుంది
3) ఈ పాలకుడికి నిర్వహణ నైపుణ్యాలు ఎక్కువ అవసరం.	3) ఈ పాలకుడికి అంకితభావం, చిత్తశుద్ధి, భక్తిభావాలను అలవర్చుకోవాలి.
4) పాలనా సిబ్బంది వారి ప్రవర్తనా నియమావళిని పాటించడంకంటే ఉల్లంఘించడాన్ని ఎక్కువగా గమనిస్తారు.	4) ఈ శాఖ సిబ్బందికి సంబందించిన నైతిక నియమావళి వీరి వృత్తిపరమైన సంబంధాలలో ప్రమాణాలను పాటిస్తారు
5) ఈ పాలన కార్యకలాపాలు ఆదాయ ఆర్జన విస్తరణ దిశగా నిర్దేశించబడతాయి.	5) కాని ఈ పాలన మాత్రం ఎటువంటి లాభాపేక్ష లేకుండా సేవ చేయాలనే ఉదాత్త లక్ష్యంతో పనిచేస్తుంది

6) ఈ పాలనలో అభివృద్ధి ప్రణాళికలను విస్తృత స్థాయిలో రూపొందించబడతాయి	6) కాని ఈ పాలనలో మాత్రం నిర్దిష్టమైన కార్యక్రమాలు మరియు సేవలు కమ్యునిటీల నిర్దిష్ట అవసరాల ఆధారంగా రూపొందించబడతాయి
7) ఈ పాలన ఆవరణ / ప్రకృతి పరంగా పాల్గొనదు	7) ఈ పాలన ప్రకృతిలో భాగస్వామియై స్వచ్ఛంద సంస్థల పాత్రద్వారా గుర్తింపు పొందింది. విధానాలను సేవలుగా మార్చి అందరికి ప్రాధమిక అవసరాలు తీరుస్తుంది

1) కుటుంబ నమూనా : కుటుంబాలు సామాజిక మద్దతును అందించడానికి అత్యంత ముఖ్యమైన వ్యవస్థగా పరిగణించబడతాయి. ముఖ్యంగా నిరుద్యోగులు, పిల్లలు మరియు వృద్దుల ఆర్థిక భద్రతకు ఎక్కువగా మద్దతునిస్తాయి.

2) అవశేష సంక్షేమ నమూనా :

ఈ నమూనా ప్రకారం ప్రజలు ఆదాయాన్ని పొందే మార్గాలను అందించ లేనప్పుడు మరియు కుటుంబ సంక్షేమ యంత్రాంగం విఫలమైనప్పుడు మాత్రమే సహాయం అందించాలి

3) సాధన పనితీరు నమూనా:

ఆరోగ్యం , విద్య మరియు సామాజిక భద్రత రంగాలలో సామాజిక సేవలను అందించడానికి సమాజం కొంత బాధ్యతను స్వీకరిస్తుంది. కానీ తత్వశాస్త్రం ప్రకారం భద్రత పథకాల సహకారం కోసం /అమలు కోసం వ్యక్తి చెల్లించాలి.

4) ఇన్‌స్టిట్యూషనల్ నమూనా (సంస్థాగత నమూనా) :

ఈ మోడల్ అందరికీ విశ్వవ్యాప్తంగా ఒక విధంగా సేవలను అందిస్తుంది. అలాగే ప్రత్యేక అవసరమున్నవారికి ఎంపిక ప్రాతిపదికన కూడా అందిస్తుంది. సాంఘిక మరియు సంక్షేమ సేవలను రాజ్య ప్రభుత్వ మద్దతు ఉన్న సంస్థలు మరియు కార్యక్రమాల ద్వారా పంపిణీ న్యాయం కోరుతుంది.

దేశంలో సాంఘిక సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ ఏర్పాటు పరిణామం :

భారత దేశంలో కేంద్ర సాంఘిక సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ ను రూపొందించాలని ఇండియన్ కాన్ఫరెన్స్ ఆన్ సోషల్ వర్క్ సూచించింది అనేక అధ్యయన బృందాలు సూచన మేరకు దేశంలో 14-06-1964 లో సోషల్ సెక్యూరిటీ శాఖను ఏర్పాటు చేశారు. 24-01-1966 రోజున సాంఘిక భద్రత శాఖను సాంఘిక సంక్షేమ శాఖగా పేరు మార్చారు. ఏ ఆర్ సి సూచనల మేరకు నాడు సాంఘిక సంక్షేమ శాఖ స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి గల మంత్రిత్వ శాఖగా అంతరించింది. 1985-86 సంవత్సరంలో గతంలో ఉన్న సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ, మహిళా మరియు శిశు అభివృద్ధి శాఖ మరియు సంక్షేమ శాఖగా విభజించబడింది. 1998 మే 5 తేదీన ఈ మంత్రిత్వ శాఖ పేరు సామాజిక న్యాయం మరియు సాధికారిత మంత్రిత్వ శాఖగా మార్చబడింది.

ప్రస్తుత సామాజిక న్యాయ మరియు సాధికారత మంత్రిత్వ శాఖ కూర్పు:

ప్రస్తుతం దేశంలో సామాజిక న్యాయం మరియు సాధికారిత మంత్రిత్వ శాఖ క్యాబినెట్ ర్యాంకు గల మంత్రి మరియు ముగ్గురు ఇతర రాజ్యమంత్రులచే కలసి పనిచేస్తున్నది ఈ మంత్రిత్వ శాఖలో మూడు విభాగాలు ఏర్పాటు చేయబడినాయి.

9.5.3 సోషల్ వెల్ఫేర్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ భావన

సామాజిక సేవలకు వృత్తిపరమైన రూపాన్ని ఇవ్వడానికి, ఇది అవసరం. అటువంటి సేవలను అందించడానికి క్రమబద్ధమైన జ్ఞానం, నైపుణ్యం మరియు వనరులు ఉండాలి. సాంఘిక సంక్షేమ పరిపాలనలో అందుబాటులోకి వచ్చింది.

సాంఘిక సేవ యొక్క పద్ధతిగా సాంఘిక సంక్షేమ పరిపాలన యొక్క జ్ఞానం వృత్తిపరమైన సామాజిక కార్యకర్త యొక్క పనిని నిర్వహించడానికి మాత్రమే అవసరం ఏజెన్సీ అయితే సానుకూల దిశలో కదులుతున్న ఏజెన్సీని నిర్వహించడానికి,

అర్థం :

సోషల్ వెల్ఫేర్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ యొక్క అసలు అర్థాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి మనకు ఉంది. సోషల్ వెల్ఫేర్ మరియు అడ్మినిస్ట్రేషన్ యొక్క అర్థాన్ని విడిగా అర్థం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నంచేద్దాం.

సామాజిక సంక్షేమం:

సాంఘిక సంక్షేమం అన్ని రకాల సామాజిక జోక్యానికి సంబంధించినది. వ్యక్తి మరియు మొత్తం సమాజం యొక్క శ్రేయస్సు రెండింటినీ ప్రోత్సహించడంలో ప్రత్యక్ష ఆందోళన కలిగి ఉంటారు.

పరిపాలన :

అడ్మినిస్ట్రేషన్ అనేది ప్రణాళికాబద్ధమైన, వ్యవస్థీకృతమైన ప్రక్రియగా నిర్వచించవచ్చు. ప్రజలకు సేవలను అందించడానికి నిర్దేశించబడిన, సమన్వయంతో మరియు నియంత్రిత సామూహిక ప్రయత్నాలు చేయబడతాయి.

సోషల్ వెల్ఫేర్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ :

నేరుగా సామాజిక సంక్షేమానికి సంబంధించిన పరిపాలన సోషల్ వెల్ఫేర్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ అని పిలువబడే సమాజానికి సేవలు.

నిర్వచనాలు :

DR సచ్‌దేవా : సోషల్ వెల్ఫేర్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ అనేది ఒక శాస్త్రంగా ఉంది. ఇది ఒక క్రమబద్ధమైన

స్థానాన్ని కలిగి ఉంటుంది. దీని యొక్క ప్రామాణికత పరీక్షించబడింది మరియు దీని ఉపయోగం సేవలను మరింత ప్రత్యక్షంగా మరియు ప్రభావవంతంగా అందించడం సాధ్యం చేస్తుంది.

S. సింగ్: సోషల్ వెల్ఫేర్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ అనేది ప్రభుత్వ మరియు ప్రభుత్వేతర ప్రాయోజిత సాంఘిక సంక్షేమ కార్యక్రమాల నిర్వహణగా వర్ణించబడింది.

సోషల్ వెల్ఫేర్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ సూత్రాలు:

1 మానవులకు సేవ చేయాలనే కోరిక యొక్క సూత్రం..
2. ఏజెన్సీ యొక్క ధ్వని సంస్థ యొక్క సూత్రం.
3. తగిన అపాయింట్మెంట్ సూత్రం (సరైన ప్రదేశంలో సరైన నైపుణ్యాలతో సరైన వ్యక్తి)
4. ఉత్తమ సిబ్బంది విధానాలు మరియు పని పరిస్థితుల సూత్రం.
5. అధికారం మరియు ప్రతినిధి బృందం యొక్క సూత్రం.
6. మంచి ప్రజా సంబంధాలను నిర్మించే సూత్రం.
7 ప్రజాస్వామ్య సూత్రం.
8. సౌండ్ బడ్జెట్ సూత్రం.
9. సరైన క్లరికల్ మరియు నిర్వహణ సేవల సూత్రం.
10. స్వీయ అంచనా/మూల్యాంకనం యొక్క సూత్రం. రికార్డింగ్ & డాక్యుమెంటేషన్ సూత్రం

ప్రారంభ కాలంలో, పేదలు, పేదలు మరియు నిరుపేదల పట్ల కరుణ మరియు శ్రద్ధతో ప్రేరేపించబడిన కొంతమంది వ్యక్తులు లేదా వ్యక్తుల సమూహాలచే సామాజిక సంక్షేమ విధులు నిర్వహించబడ్డాయి. ఈ వ్యక్తులు సామాన్యులు, మానవతావాదం మరియు సమాజానికి నిస్వార్థ సేవ వంటి లక్షణాలతో మూర్తీభవించారు. కానీ ఆధునిక కాలంలో, చాలా దేశాలు పోలీసు రాజ్యానికి బదులుగా సంక్షేమ రాజ్యం అనే భావనను స్వీకరించాయి. ఎన్సైక్లోపీడియా ఆఫ్ సోషల్ సైన్సెస్ సంక్షేమ రాజ్యాన్ని తన పౌరులకు కనీస జీవన ప్రమాణాలను అందించే బాధ్యతను తీసుకునే రాష్ట్రంగా వివరిస్తుంది."

సంక్షేమ రాజ్యం అంటే ప్రజలకు విస్తృతమైన సేవలు అందించే రాష్ట్రం అని ప్రొ.కెంట్ వ్యాఖ్యానించారు. ఈ విధంగా, సంక్షేమ రాజ్యంలో, పరిపాలన అనేది వ్యక్తుల ఆర్థిక, రాజకీయ, సామాజిక మరియు విద్యా జీవితంలోకి ప్రవేశిస్తుంది. మరియు ఇది ఒక వ్యక్తి పుట్టుక నుండి మరణం వరకు వ్యక్తులకు సేవలను అందిస్తుంది. వృద్ధులు, రోగులు, అనాథలు, వితంతువులు, నిస్సహాయులు, అణగారిన మరియు వికలాంగులకు సేవలు అవసరమైనప్పుడల్లా వారికి సేవ చేయడమే రాజ్యాధికారం. ప్రస్తుత సామాజిక సమస్యల నేపథ్యంలో, సంక్షేమ సేవలను పెద్ద సంఖ్యలో అందిస్తున్నారు. సంస్థలు పరిపాలనను చాలా ముఖ్యమైనవిగా చేస్తాయి. సాంఘిక సంక్షేమ సేవలు, పథకాలు, ప్రాజెక్టులు మరియు కార్యక్రమాలు సంక్లిష్టంగా మారుతున్నాయి. మంచి ఉద్దేశ్యంతో సాధారణంగా తెలివైన వ్యక్తి సంక్షేమ పనిని నిర్వహించగలడని ఇకపై అంగీకరించబడదు. కాబట్టి, మంచి పరిపాలన చాలా ముఖ్యమైనది. సాంఘిక సంక్షేమ కార్యక్రమాలను సమర్థవంతంగా నిర్వహించేందుకు సాంఘిక

సంక్షేమ కార్యక్రమాలకు అర్హత మరియు శిక్షణ పొందిన సాంఘిక సంక్షేమ సిబ్బంది అవసరమని ఎక్కువగా గ్రహించారు. కాబట్టి మన సమాజం ఎదుర్కొంటున్న ఒత్తిడితో కూడిన సామాజిక సమస్యలను పరిష్కరించడానికి సాంఘిక సంక్షేమ సిబ్బంది సామర్థ్యాన్ని వృత్తి నైపుణ్యం పెంపొందించగలదు. కాబట్టి, ప్రజలకు సమర్ధవంతంగా సేవ చేయడం కోసం ప్రొఫెషనల్‌గా పనిచేయడం అవసరమని వాదించారు.

3.3.7 సాంఘిక సంక్షేమ శాఖలో ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క పరిణామం

భారత రాజ్యాంగం 'ప్రజాస్వామ్యం' అనే పదాన్ని అందించడం ద్వారా దానికి చాలా శక్తివంతమైన గుర్తింపును ప్రసాదించింది. ఇక్కడి ప్రభుత్వం, తన పౌరుల భాగస్వామ్యంతో ప్రజల సంక్షేమం కోసం పని చేస్తుందని మరియు అది పనిచేసే విధానాన్ని మనం పాలన అని పిలుస్తాము. పాలన సర్వవ్యాప్తి చెందింది. ఇది ఇంటి అధిపతి ద్వారా ఇంటిని నియంత్రించడం లేదా దాని డైరెక్టర్ల బోర్డు ద్వారా ఒక కంపెనీ లేదా సంస్థను నియంత్రించడంతో మొదలవుతుంది మరియు దేశాన్ని పెద్దగా పాలించడం లేదా నియంత్రించడంలో ముగుస్తుంది. కంప్యూటర్లు మొదట ప్రవేశపెట్టినప్పటి నుండి భారతదేశంలో పాలనా దృశ్యం ఇ-గవర్నెన్స్‌గా మారింది. 2006లో ప్రభుత్వం తీసుకున్న ఇ- గవర్నెన్స్ చొరవ పెద్దగా ప్రయోజనం పొందలేదు. అయితే ఈ విషయంలో సంబంధిత మౌలిక సదుపాయాలు మరియు విధానాలను అందించడం ద్వారా ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క ప్రాచుర్యాన్ని పెంచిన భారతదేశ మొదటి సైబర్ ప్రధాన మంత్రి శ్రీ నరేంద్ర మోడికి ధన్యవాదాలు. సాంకేతిక మార్పులు మరియు 'డిజిటల్ ఇండియా ప్రోగ్రామ్" యొక్క ప్రవేశం కారణంగా దేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్ భావన దాని స్థానాన్ని సంపాదించుకుంది. ఇ-గవర్నెన్స్ కూడా ఈరోజుల్లో చర్చనీయాంశమైన ముఖ్యమైన అంశాల్లో ఒకటి. ఇది ప్రభావం, సామర్థ్యం మరియు పారదర్శకతను ప్రోత్సహించడానికి ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీ (ICT) అప్లికేషన్‌తో సంస్థలు లేదా వ్యక్తుల లావాదేవీలు మరియు పనిని పర్యవేక్షిస్తుంది.

పరిణామం

1990ల ప్రారంభంలో ప్రపంచ బ్యాంకు రెండు నివేదికలను ప్రచురించడంతో సుపరిపాలన భావన వెలుగులోకి వచ్చింది. "సబ్-సహారా ఆఫ్రికా: సంక్షోభం నుండి సస్టైయినబుల్ గ్రోత్ (1989) పేరుతో మొదటి నివేదికలో, బ్యాంక్ సుపరిపాలన ఆవశ్యకతను నొక్కి చెప్పింది. "గవర్నెన్స్ అండ్ డెవలప్మెంట్' (1992) పేరుతో రెండవ నివేదికలో బ్యాంక్ సుపరిపాలన యొక్క వివిధ అంశాలను గుర్తించింది. సుపరిపాలనపై ఉన్న ప్రాధాన్యత ఇప్పుడు స్మార్ట్ గవర్నెన్స్‌గా మార్చబడింది. సరళమైన, నైతికమైన, జవాబుదారీ, ప్రతిస్పందనాత్మక మరియు పారదర్శక పాలన. ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది స్మార్ట్ గవర్నెన్స్ వైపు వెళ్లడంలో అటువంటి చొరవ. 2006లో డిపార్ట్మెంట్ ఆఫ్ ఎలక్ట్రానిక్స్ అండ్ ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ (DEIT) మరియు డిపార్ట్మెంట్ ఆఫ్ అడ్మినిస్ట్రేటివ్ రిఫార్మ్స్ అండ్ పబ్లిక్ గ్రీవెన్స్ (DARPG) రూపొందించిన నేషనల్ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్లాన్ (NeGP) టెక్నాలజీతో కూడిన నాలెడ్జ్ ఎకానమీ నిర్మాణానికి పునాది వేసింది. ఈ ప్రణాళిక ప్రకారం, అన్ని ప్రభుత్వ సేవలను ఎలక్ట్రానిక్ మీడియా ద్వారా భారత పౌరులకు అందుబాటులో ఉంచారు. ఇ-గవర్నెన్స్ లోని 'ఇ' అంటే 'ఎలక్ట్రానిక్' 'ఏ ఇది ప్రభుత్వ పనితీరులో సమర్థత మరియు ప్రభావాన్ని తీసుకురావడానికి ఉద్దేశించిన ప్రభుత్వ పనితీరుకు ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ కమ్యూనికేషన్స్ టెక్నాలజీ (ICT) యొక్క అన్వయాన్ని సూచిస్తుంది.

9.6.1 సామాజిక న్యాయం మరియు సాధికారత మంత్రిత్వశాఖ అనుబంధ సంస్థలు మరియు కార్యాలయాలు :

1) వెబ్‌సైట్‌ల ఏర్పాటు :

భారతదేశంలో సాంఘీక సంక్షేమ పాలనలో ఐసిటిని అన్వయింప చేసుకొని మరింత ఎక్కువ లబ్ధిదారులకు మంత్రిత్వ శాఖ ఫలాలు అందించడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. అందులో భాగమే ఈ వెబ్‌సైట్‌లను రూపొందించడం జరిగింది. ఈ సంస్థలు / కార్యాలయాలన్నీ కేంద్ర/రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు బడ్జెట్ నిధుల ద్వారా నిర్వహించబడుతాయి. అంటే వీటికి కేటాయించే నిధులు ప్రజలదగ్గరనుండి పన్నుల ద్వారా సేకరించినవి. వాటిలో ముఖ్యమైన సంస్థలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

i) ఆలీ సఫ్దర్‌జంగ్ నేషనల్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఫర్ ది హియరింగ్ హ్యాండిక్యాఫ్డ్
http://ayjnijj.nic.in/

ii) Artificial limbs manufacturing corporation of India (ALMCO)
http://www.artilimbs.com/

iii) Dr. Ambedkar Foundation – http://ambedkarfoundation.nic.in)

iv) Institute for the physically Handicapped (IPtl), rechristened as Deen Dayal Upadhyay Institure of Physically Handicapped http://www.iphnewdelhi.in/

v) సఫాయి కర్మచారీల కొరకు జాతీయ కమీషన్ htto://ncsk,nic.in/

vi) జాతీయ వెనుకబడిన తరగతుల కమీషన్ (NCBC) http: //ncbc.nic.in/

vii) NCSC http: //ncsc.nic.in/

viii) National Institute of Mentally Handicapped http: //www.nimhindia.org/ (NIMH)

ix) National Institute of Visually Handicapped http: //www.nivh.org/

x) National Institure for Orthopaedically Handicapped (Kolkata)
www.india-future.com/nioh

xi) National Backward classes Finance and Development Corporation (NBCFDC) http://nbcfdc.nic.in

xii) National safai karmcharis Finace and Development corporation (NSKFDC)

xiii) జాతీయ షెడ్యూల్ కులాల ఆర్థిక మరియు అభివృద్ధి కార్పోరేషన్ http: //www.nsfdc.nic.in/

xiv) National Handicapped Finance and Development Corporation (NHFDC)

xv) ఆటిజం, సెరిబ్రల్‌పాల్సీ, మెంటల్ రీ మరియు మల్టిపుల్ డిజెబిలిటీస్

http: //nationaltrust.org.in/

xvi) National Institute of Social defence (NISD) http: //www.nisd.gov.in/

xvii) National Institute for the orthopedically Handicapped (NIOH)

xviii) Dr. Shyama Prasad Mukharjee National Institute for Orthopaedically Handicapped http: //www.niohonline.org/

xix) వికలాంగుల ప్రధాన కమీషనర్ అధికారి http: //www.ccdisabilities.nic.in/

xx) Rehabilitation council of India (RCI) http: //www.rehabcouncil.nic.in/

xxi) Swami Vivekanand National Institute of Rehabilitation, Training and Research (SVNIRTAR) http: //nitar.nic.in.

9.6.2. 2 స్కాలర్‌షిప్ పోర్టల్ ఏర్పాటు :

జాతీయ స్కాలర్‌షిప్ పోర్టల్ అనేది SC, ST, OBC, Minority విద్యార్థుల దరఖాస్తు, దరఖాస్తు రసీదు, ..., మంజూరు మరియు విద్యార్థులకు వివిద స్కాలర్‌షిప్‌ల పంపిణీ నుండి వివిధరకాల సేవలు ప్రారంభించబడే ఒక ఐసిటి పరిష్కారవేదిక. అలాగే ఈ పోర్టల్ జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రణాళిక క్రింద (NeGP) నేషనల్ స్కాలర్‌షిప్ పోర్టల్‌క్రింద మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్ట్ గా తీసుకోబడింది.

విజన్ : జాతీయ స్కాలర్‌షిప్‌ల పోర్టల్ అనేది విద్యార్థుల దరఖాస్తు, దాని రసీదు ప్రాసెసింగ్, మంజూరు మరియు విద్యార్థులకు వివిధ స్కాలర్‌షిప్‌ల పంపిణీనుండి వివిధ సేవలు ప్రారంభించబడే ఒక స్టాప్ పరిష్కారం. స్కాలర్‌షిప్‌ల దరఖాస్తులలను వేగంగా మరియు ప్రభావవంతంగా పరిష్కరించేందుకు కేంద్ర ప్రభుత్వం రూపొందించిన ఐసిటి పోర్టల్. ముఖ్యంగా ఎలాంటి లోటుపాట్లు, ఆరోపణలు లేకుండా నేరుగా SC,ST,OBC, Minority & PHC వాటి లబ్దిదారుల ఖాతాలలోనికి నిధుల బట్వాడాకోసం, సరళీకృత మిషన్ అధికారిత, జవాబుదారీతనం, ప్రతిస్పందించే మరియు పారదర్శక స్మార్ట్ వ్యవస్థను అందించడం ఈ చొరవ లక్ష్యం.

GDP

మిషన్ యంత్రాంగ్ : జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్లాన్ క్రింద నేషనల్ స్కాలర్‌షిప్ పోర్టల్ యొక్క మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్టు (mmp) దేశవ్యాప్తంగా కేంద్ర ప్రభుత్వం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మరిఅయు కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాలు ప్రారంభించిన వివిధ వర్గాల విద్యార్థుల (SC,ST,OBC, Minority) స్కాలర్‌షిప్ పథకాలను అమలు చేయడానికి ఉమ్మడి ఎలక్ట్రానిక్ పోర్టల్‌ను అందించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.

లక్ష్యాలు :

1) విద్యార్థులకు ఉపకార వేతనాలు సకాలంలో అందేలా చూడాలి

2) కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల వివిద వర్గాల విద్యార్థుల స్కాలర్‌షిప్

3) విద్యార్థి స్కాలర్‌ల యొక్క పారదర్శక డేటాను / సమాచారాన్ని సృష్టించడం

4) స్కాలర్‌షిప్‌ల ప్రాసెసింగ్‌లో నకిలీలు నివారించేందుకు కృషి చేయడం

5) వివిధ స్కాలర్‌షిప్‌ల పథకాలు మరియు నిబంధనల సమన్వయం

6) విద్యార్థికి ప్రత్యక్షంగా అబ్ధిచేకూరేలా ధరఖాస్తు ఏర్పాటుచేశారు.

9.6.3 ఈ కళ్యాణ్ :

జార్ఖండ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం యొక్క సాంఘీక సంక్షేమ శాఖ వెనుకబడిన తరగతులు మరియు షెడ్యూల్డ్ కులాల, తెగల విద్యార్థుల కోసం ఈ పథకం అమలు చేస్తుంది. ఈ ఆన్‌లైన్ పోర్టల్‌ద్వారా వేగవంతమైన, పారదర్శకమైన మరియు జవాబుదారీతోకూడిన ఐసిటి ఆధారిత ఇ-పరిపాలనను జార్ఖండ్ రాష్ట్రం ఏర్పాటు చేసింది. ఈ ఆన్‌లైన్ వ్యవస్థ అన్ని సంక్షేమ శాఖలు, ట్రెజరీ, యస్‌యస్‌సి, కళాశాలలు మరియు బ్యాంకుల డేటాబేస్‌లను, స్కాలర్‌షిప్‌లను పంపిణీ చేయడానికి లింక్‌చేస్తుంది. స్కాలర్‌షిప్‌ల కోసం విద్యార్థుల ధరఖాస్తులను ప్రాసెస్ చేయడం పంపిణీకోసం బిల్లులను మంజూరు చేయడం మరియు ఆమోదించడం అన్ని పనులు ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారానే చేపడుతున్నారు.

9.6.4.ఘ్యాన్‌దూత్ :

మధ్యప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 2000 సం॥లో ధార్ జిల్లాలో ప్రారంభించి నిరుద్యోగులకు పోటీ పరీక్షల గురించి శిక్షణ ఇచ్చే సమాచార కేంద్రాలను ఏర్పాటుచేసింది. ఈ కేంద్రాలద్వారా రైతులకు వ్యవసాయ రంగం గూర్చి సమాచారం విద్య, ఆరోగ్యము, మహిళ సమస్యలు మరియు మార్కెట్‌కి సంబంధించిన సమాచారాన్ని ఉ చితంగా అందజేస్తుంది.

9.6.5. జ్ఞానోదయ ప్రాజెక్టు :

జ్ఞానోదయ అనేది ఎకోవేషన్ మరియు అదానీ ఫౌండేషన్‌ల సహకారంతో జార్ఖండ్ ప్రభుత్వం గొడ్డా జిల్లాలో పరిపాలన ప్రారంభించిన ఇ-లెర్నింగ్ ప్లాట్‌ఫారమ్. ఈ కార్యక్రమం కింద జార్ఖండ్‌లోని గిరిజన ప్రాంతాల్లోని రాష్ట్రప్రభుత్వ పాఠశాలలు స్మార్ట్ క్లాస్‌రూమ్‌తో అనుసంధానించబడ్డాయి.

చరిత్ర : వర్షాకాలం ప్రారంభం కారణంగా ప్రధాన సమస్యగా ఉన్న గైర్హాజరీ సమస్యను పరిష్కరించడానికి విద్యార్థులను క్రమం తప్పకుండా పాఠశాలలకు హాజరయ్యేలా ప్రోత్సహించడానికి ఈ ప్రజెక్టు 2018లో ప్రారంభించబడింది. ఈ కార్యక్రమం ప్రభుత్వ పాళశాలల్లో 6 నుండి 12వ తరగతి వరకు సైన్స్ వంటి సబ్జెక్టులలో ఆన్‌లైన్ విద్యను అందించడం కూడా లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. మరియు గణితం వెబ్‌ద్వారా ఆడియో విజువల్ ఎడ్యుకేషన్ మాధ్యమాన్ని ఉపయోగించడం వలన అధిక హాజరును సాధించారు.

కోవిడ్ -19 అంతరాయం :

2020లో కోవిడ్ –19 అంతరాయం ఏర్పడిన సమయంలో రాష్ట్ర మహమ్మారి నివారణ మార్గదర్శకాలలో భాగంగా పాఠశాలను మూసివేయబడినప్పుడు, విద్యను కొనసాగించడానికి రాష్ట్రప్రభుత్వ ప్రయత్నాలలో భాగంగా జ్ఞానోదయ యొక్క ఆన్‌లైన్ తరగతుల నమూనా దూరదర్శన్ యొక్క DD జార్ఖండ్ ఛానెల్‌లో ప్రసారం చేయబడింది. రాష్ట్రంలో 5 మిలియన్‌లకు పైగా విద్యార్థులు కోవిడ్–19 మహమ్మారి సమయంలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 38,000 ప్రభుత్వం పాఠశాలలకు ప్రాజెక్ట్ జ్ఞానోదయ ద్వారా 43,977 టాబ్లెట్‌లను పంపిణీ చేసింది.

అవార్డులు మరియు గుర్తింపు :

జూన్ 2021లో యునైటెడ్ నేషన్స్ డెవలప్‌మెంట్ ప్రోగ్రామ్, భారతదేశం యొక్క ఆస్పిరేషనల్ డిస్ట్రిక్ట్ ప్రోగ్రాం యాన్ అప్రైజల్, స్థిరమైన అభివృద్ధి లక్ష్యాలను వ్యత్యాసాన్ని నిర్వచించే ఫ్లాగ్‌షిప్ ప్రోగ్రామ్‌ల ప్రభావాన్ని కొలుస్తుంది, డిజిటల్ విద్య ద్వారా పట్టణ –గ్రామీణ విభజనలను తగ్గించడానికి జ్ఞానోదయ ప్లాట్‌ఫారమ్‌ను గుర్తించింది.

9.6.6 సమగ్ర శిశు అభివృద్ధి పథకంలో ICT ని వినియోగించి మానిటరింగ్ :

భారతప్రభుత్వం సమగ్ర శిశు అభివృద్ధి సేవలను ICDS దేశంలోని చిన్నపిల్లల అభివృద్ధికోసం 5దశాబ్దాలనుండి (1974) జాతీయ స్థాయిలో అమలుచేస్తున్న ప్రధాన కార్యక్రమం. ఈ కార్యక్రమం యొక్క లబ్దిదారుల ఆరు సంవత్సరాల కంటే తక్కువ వయస్సుఉన్న పిల్లలు, గర్భిణీస్త్రీలు మరియు పాలిచ్చే తల్లులు. ఇంటిగ్రేటెడ్ చైల్డ్ డెవలప్‌మెంట్ సర్వీసెస్ ICDS పంపిణీ చేయడంలో ఉన్న (Delivery of Services) అంతరాలను పూడ్చేందుకు మహిళ మరియ శిశు అభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖ 8 రాష్ట్రాలలోని 162 అధిక పోషకాహార లోపం భారం ఉన్నా జిల్లాల్లో 3.68 లక్షల అంగన్‌వాడికేంద్రాలలో మెరుగైన పర్యవేక్షణ మరియు పనితనంకోసం ICDS యొక్క ఇన్‌ఫర్‌మేషన్ అండ్ కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీ ఎనేబుల్డ్ రియల్‌టైమ్ మానిటరింగ్ ICT - RTM రీస్ట్రక్చర్డ్ ISSNIP లో స్థాపించబడింది. ఇది ప్రత్యేకంగా ఈ ప్రోగ్రాంకోసం అభివృద్ధి చేయబడిన ICDS కామన్ అప్లికేషన్ సాఫ్ట్‌వేర్ CAS పై ఆధారపడి ఉంటుంది. అంతేగాక అంగన్‌వాటి వర్కర్‌లకు ICDS -CAS తో ఫ్రీఇన్‌స్టాల్ చేయబడిన స్మార్ట్‌ఫోన్ మరియు సెక్టార్ సూపర్‌వైజర్‌లకు కూడా ICDS -CAS ఫ్రీఇన్‌స్టాల్ చేయబడిన టాబ్లెట్‌తో సన్నద్ధం అవుతుంది. ICT - RTM ద్వారా శిశువులకు మరియు తల్లులకు పోషకాహార సేవలను మెరుగైన మార్గంలో అందించడానికి, ICDS సామర్థ్యాన్ని బలోపేతం చేయడానిక సహాయపడుతుంది. ఉదాహరణకు, 2016–17లో టేక్‌హోమ్ రేషన్ (THR) నాణ్యతకు సంబందించి ఉత్తరప్రేదవ్, ఉత్తరాఖండ్, చత్తీస్‌గడ్ మరియు ఒరిస్సా రాష్ట్రం నుండి 6 ఫిర్యాదులు కేంద్రానికి వచ్చాయి. ఇక్కడ ముఖ్యమైన అంశం ఏమిటంటే ICDS అనేది కేంద్ర ప్రయోజిత పథకం. కాని దీనిమొత్తం నిర్వహణ మరియు పర్యవేక్షణ సంబందిత రాష్ట్రప్రభుత్వంచే చేయబడుతుంది. కాబట్టి ఫిర్యాదులు మరియు వాటిపై అవసరమైన చర్యలకోసం సంబందిత రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు పంపించబడినాయి. తగ్గిన చర్యలను రాష్ట్రాలు తీసుకున్నాయి. (ICDS) ను బలోపేతం చేసేందుకు అంగన్‌వాడీ కేంద్రాల స్థితిగతులను పర్యవేక్షణ చేసేందుకు ప్రభుత్వం 5స్థాయిలలో కేంద్ర రాష్ట్ర, జిల్లా, బ్లాక్ మరియు అంగన్‌వాడీ స్థాయిలలో ICT ఆధారిత పర్యవేక్షణను, మార్గదర్శకాలను ప్రవేశపెట్టింది.

9.6.7 కేంద్ర ప్రభుత్వం సమాచార సాంకేతిక రంగం సమ్మిళిక వృద్ధి కోసం ప్రత్యేకంగా దృష్టి కేంద్రీకరించిన సమూహాలు మరియు అబ్దిదారులకోసం సమాచార & ప్రసార సాంకేతికను ఉపయోగించి కార్యకలాపాలను ప్రారంభించడం / ప్రమోట్‌చేయడం ఈ కార్యక్రమం యొక్క లక్ష్యాలు. ఈ కార్యక్రమంలో ఈ క్రింది పేర్కొన్న వారికి సాధికారిత మరియు అభ్యున్నతి లక్ష్యంగా ఉంటుంది. ఎంపిక చేసిన సమూహాలు / ప్రాంతాలు రెండు రకాలు. కేంద్రీకృత సమూహాలతో స్త్రీలు, షెడ్యూల్డ్ కులాలు, షెడ్యూల్డ్ తెగలు, వయసులో ఉన్న పౌరుడు, వికలాంగుడు మరిఉ ఆర్థికంగా బలహీన వర్గాలకు చెందినవారు ఉంటారు. కేంద్రీకృత ప్రాంతాలలో ఈశాన్యప్రాంతం, వెనుకబడిన జిల్లాల, 40% కంటే ఎక్కువ ఎస్సీ,ఎస్టీ జనాభా ఉన్న బ్లాకులు మరియు జిల్లాలు మరియు ఆకాంక్ష జిల్లాలు కేంద్ర ప్రభుత్వం చేత పైన పేర్కొన్న వర్గాల ప్రజలకు మరియు వెనుకబడిన ప్రదేశాలకు ఈ క్రింది పేర్కొన్న ICT) ఆధారిత కార్యక్రమాలను ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది.

1) IT శిక్షణ :

IT శిక్షణ అనేది ఇన్‌ఫర్‌మేషన్ టెక్నాలజీ పరిశ్రమలకు లేదా ఇన్‌ఫర్‌మేషన్ టెక్నాలజీ ఉద్యోగాలను నిర్వహించడానికి అవసరమైన నైపుణ్యాలను సంబందించినది. IT శిక్షణ అనేది కంప్యూటర్ ఆధారిత సమాచార వ్యవస్థల అప్లికేషన్, డిజైన్, అభివృద్ధి అమలుచేయడం, సపోర్ట్ / అనుబంధ లేదా నిర్వహణకు సంబందించిన కోర్సులను కలిగి ఉంటుంది.

2) IT అవస్థాపన క్రియేషన్ :

ఇన్‌ఫ్రాస్ట్రక్చర్ స్థాపన అనేది స్థిరత్వం కోసం అందుబాటులో ఉంటే ఫోకస్ గ్రూపుల జీవనోపాది కార్యకలాపాలలో సామర్థ్యం పెంపు మరియు పెంపుదలకోసం అందుబాటులో ఏర్పాటు చేయబడి ఉన్నాయి.

3) సామర్థ్య నిర్మాణం (కెపాసిటి బిల్డింగ్) :

నైపుణ్యాలను పొందడం, మెరుగుపర్చుకోవడం మరియు నిలుపుకోవడం, ఐసిటి రూల్స్ మరియు పరికరాలు మరియు ఇతర వనరులపై నైపుణ్యాలను పొందడం మరియు పనిని సమర్థంగా లేదా ఎక్కువ సామర్థ్యంతో నిర్వహించడానికి అవసరమైన ఇతర వనరులు ఇక్కడ నేర్పిస్తారు.

4) ఎంటర్‌ప్రెన్యూర్ క్రియేషన్ :

ఎంటర్‌ప్రెన్యూర్‌షిప్ అనేది కొత్త వ్యాపారాన్ని రూపకల్పన చేయడం, ప్రారంభించడం మరియు అమలు చేయడంగా ఉంటుంది. ఇది చాలామంది చాలాసార్లు చిన్న వ్యాపారంగా మొదలవుతుంది. అలాగే ఇది "లాభాన్ని ఆర్జించడానికి ఏదైనా నష్టాలతో పాటు వ్యాపార వెంచర్‌ను అభివృద్ధి చేయడానికి, నిర్వహించడానికి మరియు నిర్వహించే సామర్థ్యం మరియు సంసిద్ధతను కలిగి ఉన్న అంశంగా వర్ణించారు.

5) క్లస్టర్ అభివృద్ధి :

పట్టణ మరియు గ్రామీణ ఆర్థిక వృద్ధిని ప్రేరేపించడానికి వ్యాపార సమూహాల ఆర్థిక అభివృద్ధిగా ఉంటుంది. ఒకటి లేదా అనేక నిర్దష్ట వ్యాపార రంగాల పోటీతత్వాన్ని మెరుగుపర్చడం ద్వారా క్లస్టర్ స్థాయిలో ఆర్థికాభివృద్ధిని ప్రోత్సహించడం దీని ఉద్దేశం.

6) ఐటి సాధనాల విస్తరణ :

కేంద్రీకృత సమూహాల అవసరాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని ఐటి సాధనాలను అభివృద్ధి చేయడం వారి సామర్థ్యాన్ని పెంచడం మరియు జీవనోపాధి కార్యకలాపాలను పెంచడం కోసం వాటిని ఉపయోగించడం జరుగుతుంది.

IT శిక్షణ పొందిన లబ్దిదారుల సంఖ్య :

2007 నుండి డిశంబర్ 2019 వరకు 25 రాష్ట్రాలు 8 కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలలో అమలు చేయబడిన ఈ కార్యక్రమం క్రింద నిధులు సమకూర్చిన 93 ప్రాజెక్టునుండి 5.5 లక్షల మంది మహిళలు 73,405 మంది ఎస్సిలు మరియు 37,310 మంది ఎస్.టిలు ప్రత్యక్షంగా / పరోక్షంగా లబ్దిపొందారు.

ఫర్ మాస్ ప్రోగ్రామ్ క్రింద కొనసాగుతున్న ప్రాజెక్టులు :

i) నేషనల్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఎలక్ట్రానిక్స్ అండ్ ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజి కోల్కతా ద్వారా అమలు చేస్తున్న ప్రాజెక్టు "ఐటి & టూల్ మరియు పియమ్యు ఫర్ ఐటిని ఉపయోగించి జీవనోపాధి కార్యక్రమాలను మెరుగుపర్చడంపై SC /ST యువత మరియు మహిళా సాధికారతను సాధించడం.

ii) డిజిటల్ ఇంటియా కార్పోరేషన్, న్యూఢిల్లీ ద్వారా అమలుచేయబడే మిర్జాపూర్ (వెనుకబడిన జిల్లా), యుపిలోని మజ్యా బ్లాక్లో స్వయం సహాయక బృందాల (SHGs) ద్వారా అభివృద్ధి మరియు జీవనోపాధి పెరుగుదలకోసం ఐసిటి జోక్యం పేరుతో ప్రాజెక్టును చేపట్టడం జరిగింది.

iii) హిమాచల్లోని SCలు STలు మరియు మహిళల సాధికారతకోసం స్వయం సహాయక ఉపాధి పథకాలపై హిందీ భాషలో "ఐటి పరిష్కారం (మొబైల్) వెబ్మాస్ అభివృద్ధి పేరుతో ప్రాజెక్టు సెంటర్ఫర్ దెవలప్మెంట్ ఆఫ్ అడ్వాన్స్డ్ కంప్యూటింగ్ మొ॥లగు వాటిచే అమలు చేయబడింది.

iv) నేషనల్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఎలక్ట్రానిక్స్ అండ్ ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ, ఇంఫాల్లో అమలుచేస్తున్న " NIELIT మరియు స్టాఫ్స్కిల్ యొక్క కంప్యూటర్ కాన్సెప్ట్ (CCC)పై మణిపూర్లో దృష్టిలోపం ఉన్న వ్యక్తులకు శిక్షణ" పేరుతో ప్రాజెక్టు అమలు చేస్తున్నారు.

v) నేషనల్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆప్ ఎలక్ట్రానిక్స్ అండ్ ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ, ఆగర్తల ద్వారా అమలు చేస్తున్న త్రిపురలోని నిరుద్యోగ SC మరియు ST యువకుల నైపుణ్యాభివృద్ధి శిక్షణ" పేరులో ఒక ప్రాజెక్టును అమలు చేస్తున్నారు.

vi) ముంబాయిలోని ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఫర్ డిజైన్ ఆఫ్ ఎలక్ట్రికల్ మెజరింగ్ ఇన్‌స్ట్రుమెంట్స్ చేత అమలు చేయబడుతున్న" ఐసిటి క్రింద మాస్‌లకు నైపుణ్యాభివృద్ధి శిక్షణ" ప్రాజెక్టు ద్వారా వందలమంది లబ్ధి పొందుతున్నారు.

vii) డిజిటల్ ఇండియా కార్పోరేషన్, న్యూడిల్లీ ద్వారా అమలు చేస్తున్న ప్రాజెక్టు “మహారాష్ట్ర లోని లాథూర్ జిల్లాలో SC /ST కమ్యూనిటికి చెందిన మహిళల ఆరోగ్యం మరియు జీవనోపాధికి సంబంధించిన సాధికారతకోసం ICT ఆధారిత సామర్థ్య నిర్మాణం ద్వారా అనేక వేలమంది లబ్దిపొందుతున్నారు.

ix) నేషనల్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆప్ ఎలక్ట్రానిక్స్ మరియు ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ న్యూడిల్లీ ద్వారా అమలు చేస్తున్న ప్రాజెక్టు “ICT” ని ఉపయోగించి సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడం ద్వారా జాతీయ రాజధాని ప్రాంతం, న్యూఢిల్లీకి చెందిన యస్.సి అభ్యర్థులకు జీవనోపాధజ కార్యకలాపాల పెంపుదల ద్వారా అనేకమంది లబ్ధి పొందుతున్నారు.

9.6.8 ఫీజుల రీయంర్స్‌మెంట్ పథకం :

నీతి అయోగ్ (పూర్వపు ప్రణాళిక సంఘం) నుండి, సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతిక మంత్రిత్వశాఖ ద్వారా విడుదల చేయబడిన ఆదేశాల ప్రకారం NIELIT షెడ్యూల్డ్ క్యాస్ట్ సబ్ ప్లాన్ (SCSP) నిఅమలు చేస్తుంది. 2007-08 నుండి షెడ్యూల్డ్ తెగల కోసం షెడ్యూల్డ్ కులాలు మరియు గిరిజన ఉప ప్రణాళిక (TSP) ను కూడా అమలు చేస్తున్నారు. పథకం అమలుకు సంబందించిన ఆదేశాలు మరియు మార్గదర్శకాల ప్రకారం, ప్రభుత్వం మరియు స్వయం ప్రతిపత్తిగల సంస్థల ద్వారా విద్యా మరియు నైపుణ్యాభివృద్ధి కార్యక్రమాల కోసం SC/ST అభ్యర్థుల నుండి ఎంటువంటి రుసుములు (ఫీజులు) వసూలు చేయరాదు. అలాగే పథకం కోసం చేసిన ఖర్చును షెడ్యూల్డ్ కులాల సబ్‌ప్లాన్ మరియు షెడ్యూల్డ్ తెగల సబ్‌ప్లాన్ ఫండ్ నుండి లెక్కించాలి. సంబంధిత మంత్రిత్వ శాఖలు మరియు విభాగాలు అప్పటినుండి లెక్కించాలి. సంబంధిత మంత్రిత్వ శాఖలు మరియు విభాగాలు అప్పటినుండి NIELIT కేంద్రాలు కేంద్ర ప్రభుత్వ సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతిక మంత్రిత్వ శాఖ, ఆర్థిక సహకారంతో ఈ పథకాన్ని అమలు చేస్తున్నారు. ఈ పథకం క్రింద NIELIT అందించే కోర్సులను అభ్యసించడానికి వచ్చిన అభ్యర్థులనుండి ఎటువంటి రుసుము వసూలు చేయకూడదు.

శిక్షణ పొందిన లబ్దిదారుల సంఖ్య :

డిశంబర్, 2019 వరకు 1.95 లక్షల మంది SC /ST అభ్యర్థుల ఫీజు రీయింబర్స్‌మెంట్ ప్రోగ్రామ్ క్రింద లబ్దిపొందారు. వారి సంఖ్య సంవత్సరాల వారీగా ఈక్రింది విధంగా ఉన్నారు.

క్రమ సంఖ్య	శిక్షణ	SCఅభ్యర్థుల సంఖ్య	ST అభ్యర్థుల సంఖ్య	మొత్తం
1	2007-10	1208	531	1739
2	2010-11	752	1765	2517
3	2011-12	1443	2546	3989
4	2012-13	2444	4768	7212

5	2013-14	4374	9296	13670
6	2014-15	7466	13715	21,181
7	2015-16	10,213	24,058	34,271
8.	2016-17	12640	35,578	48,271
9.	2017-18	5752	27,255	33,007
10	2018-19	6237	23,182	29419

మొత్తం : SC అభ్యర్థులు 52,529

మొత్తం : ST అభ్యర్థులు 1,42,694

మొత్తం : 1,95,223

9.6.9 ప్రధానమంత్రి గరీబ్ కళ్యాణ్ అన్నయోజన (PMGKAY) - SMART పథకం

పేదల ఆకలి తీర్చడం మరియు ఆహార భద్రత చర్యలలో భాగంగా ముఖ్యంగా కోవిడ్ -19 మహమ్మారి సమయంలో మార్చి 26, 2020 న భారత ప్రభుత్వం ప్రకటించిన ఆహారభద్రత సంక్షేమం పథకం. ఇది ప్రపంచంలో అతిపెద్ద ఆహార భద్రతా కార్యక్రమంగా స్థాయిని పెంచుకుంది. ఈ కార్యక్రమం వినియోగదారుల వ్యవహారాలు, ఆహారం మరియు ప్రజాపంపిణీ మంత్రిత్వశాఖ ఆద్వర్యంలో నిర్వహించబడుతుంది. కాని నోడల్ మంత్రి మాత్రం ఆర్థిక వ్యవహారాల మంత్రిత్వశాఖ. 5కిలోల బియ్యం లేదా గోదుమలు మరియు ఒక కిలోపప్పు అందిస్తున్నారు.

ఆహార ధాన్యాల పంణీలోని అవకతవకలను అరికట్టడానికి దానిలోని గొలుసు సామర్థ్యాన్ని పెంచడానికి మరియు వలసదారులకోసం నిబంధనలను సవరించి స్మార్ట్ రేషన్ కార్డులు జారీచేయబడినాయి. ఈ స్మార్ట్‌రేషన్ కార్డులలోని వేలిముద్ర టెంప్లేట్ నమోదు చేయబడుతుంది. ఇది అన్ని లావాదేవీలను నమోదు చేస్తుంది. ఇది మానవ జోక్యాన్ని తగ్గించడానికి యరియు ఇప్పటికే అమల్లో ఉన్న ప్రక్రియలలో ఆటోమేషన్‌ను ప్రోత్సహించడానికి ప్రయత్నించే సమాచార సాంకేతికతపై ఆధారపడి పనిచేసే ప్రయత్నంగా చెప్పవచ్చు. దీనికోసం వన్‌నేషన్ వన్ రేషన్ కార్డ్ ను ఆధార్ సీడింగ్ అనే ప్రక్రియ ద్వారా లబ్దిదారుల రేషన్ కార్డును జారీచేసే పథకాన్ని ప్రారంభించారు. దీనివలన చేకూరే లబ్ది ఏమిటంటే లబ్దిదారుడు దేశంలోని ఏదైనా సరసమైన ధరల దుకాణం నుండి ఆమె లేదా అతనికి అర్హత కలిగిన ఆహార ధాన్యాన్ని తీసుకోవచ్చుని నిర్ధారిస్తుంది. తద్వారా ఇంటిగ్రేటెడ్ మేనేజ్‌మెంట్ ఆఫ్ పబ్లిక్ డిస్ట్రిబ్యూషన్ ఏర్పాటుకు మార్గం ఏర్పడింది. ఇది ICT ద్వారానే సలభంగా, ఖచ్చితంగా, ప్రాయోజితంగా సాద్యమయింది.

9.7 సాంఘిక సంక్షేమ శాఖలో ఇ-గవర్నెన్స్ పాత్ర

సాంఘిక సంక్షేమ పరిపాలన అనేది ప్రభుత్వ రంగంలోనే కాకుండా ప్రభుత్వేతర సంస్థలు, అంతర్ ప్రభుత్వ సంస్థలు, కమ్యూనిటీ ఆధారిత సంస్థలు మరియు సహకార రంగంలో కూడా ఎక్కువగా ఉ పయోగించబడుతుంది. కొన్ని రకాల సాంఘిక సంక్షేమం, వృద్ధులు మరియు వికలాంగులకు నగదు సహాయం, ఉచిత లేదా తగిన పాఠశాల మధ్యాహ్న భోజనాలు, గృహ రుణ సహాయం మరియు కిరాణా, వైద్య పరికరాలు

మరియు ఆరోగ్య బీమా వంటి భౌతిక వస్తువులను అందించడం.

సామాజిక రంగం

1. SEHAT; భారత ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన హెల్త్‌కేర్ చొరవ, దీని ద్వారా ప్రజలు ఆన్‌లైన్‌లో వైద్యులను సంప్రదించి జెనరిక్ మందుల కోసం ఆర్డర్ చేయవచ్చు.

2. PaHaL, LPG సబ్సిడీ కోసం నేరుగా బ్యాంక్ ఖాతాలు చేరడానికి ఆధార్ కార్డ్‌ల లింక్ చేయబడిన పథకం.

3. సబ్సిడీని వదులుకోవడానికి పహల్‌తో పాటు "గివ్ ఇట్ అప్" ప్రచారం మరియు దాని కోసం www.giveitup.in వెబ్సైట్ ప్రారంభించబడింది.

4. మహిళల భద్రత కోసం ప్రారంభించిన HIMMAT యాప్ మహిళల వేధింపులకు సంబంధించిన కేసులను పరిష్కరించడంలో అధికారులకు సహాయం చేస్తుంది.

సాంఘిక సంక్షేమ శాఖ చాలా ముఖ్యమైన శాఖ, ఎందుకంటే రాష్ట్రంలో ఆర్థిక సమ్మేళనం మరియు విస్తృత స్థాయిలో సామాజిక చేరిక ఉండేలా చూసుకోవాలి. ప్రస్తుత సాంఘిక సంక్షేమ శాఖ ఈ-పాస్ ద్వారా మా స్కాలర్షిప్ కార్యక్రమాన్ని అమలు చేయడంపై దృష్టి సారిస్తోంది. ఈ రోజు ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో, ఈ కార్యక్రమం కింద దాదాపు 28 లక్షల మంది విద్యార్థులు వ్యవస్థలోకి చాలా జవాబుదారీతనం తీసుకురావడానికి ప్రయత్నించారు. మేము ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ సహాయంతో 2009 సంవత్సరం నుండి మొత్తం రికార్డులను ట్రాక్ చేయవచ్చు. e-Pass ఇప్పుడు పూర్తిగా పరిణతి చెందిన ఉత్పత్తి మరియు విద్యార్థుల ఇ-పాస్‌కు ఆధార్‌ను లింక్ చేయడం వలన చెల్లింపులు నేరుగా విద్యార్థుల బ్యాంక్ ఖాతాలోకి బదిలీ చేయబడతాయి. దరఖాస్తు నుండి ధృవీకరణల వరకు ఆంక్షల వరకు అన్నీ డిజిటల్ ఆన్లైన్ పోర్టల్ ద్వారా నిర్వహించబడుతున్నాయి. భారతదేశంలో ఎస్టీలు, ఎస్సీల కోసం ప్రత్యేక చట్టం తీసుకొచ్చిన ఏకైక రాష్ట్రం ఆంధ్రప్రదేశ్. మరియు బలహీన వర్గాల ప్రయోజనాలను పరిరక్షించడం, మైనారిటీ సంక్షేమ శాఖలలో స్కాలర్షిప్ పథకాలను ప్రవేశపెట్టింది. శాఖ ఇ-హాస్టల్‌లను ప్రారంభించింది మరియు రెసిడెన్షియల్ పాఠశాలల నిర్వహణను పూర్తిగా కంప్యూటరీకరించింది.

9.8 ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క సవాళ్లు

1. ట్రస్ట్ (నమ్మకం)

ఇది ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క అభివృద్ధి చెందుతున్న సవాళ్లు మరియు కొత్త సాఫ్ట్వేర్ ను ఉపయోగించే వినియోగదారులకు సంబంధించిన విశ్వసనీయతగా నిర్వచించవచ్చు మరియు ఈ అంశం ప్రభుత్వంపై విశ్వాసం ఉంటుంది. ఏదైనా రకమైన సాఫ్ట్‌వేర్ లేదా సాంకేతికత యొక్క వినియోగదారులు తప్పనిసరిగా నమ్మకంగా, సౌకర్యవంతంగా మరియు విశ్వసించేలా ఉండాలని మాజీ అంశం సూచిస్తుంది. ప్రభుత్వ విశ్వాసానికి సంబంధించిన మరో ముఖ్యమైన అంశం. ఈ రోజుల్లో, ఇ-గవర్నెన్స్ సేవలను ఉపయోగిస్తున్న పౌరులు, ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క ఆవిష్కరణలను కొంత వరకు విశ్వసిస్తున్నారు. ఇంకా, ఫైనాన్స్, విలువైన సమాచారం మరియు వ్యక్తిగత

సమాచారం మొదలైన వాటి కోసం ఏదైనా ఇతర సంస్థ చేసిన కొన్ని మోసపూరిత కార్యకలాపాలు ఉండవచ్చు. అంతేకాకుండా, ప్రభుత్వంలో కార్యాలయాలు, శాఖల విలువైన సమాచారం కొన్నిసార్లు వదిలివేయబడింది లేదా తప్పిపోతుంది. ఇది ఖచ్చితంగా ఆర్థిక వ్యవస్థలోని అన్ని తరగతుల పౌరులలో 'ఇ-గవర్నెన్స్ గురించి నమ్మకాన్ని దెబ్బతీస్తుంది

2 డిజిటల్ విభజన:

సైన్స్ మరియు టెక్నాలజీ యుగంలో కూడా, ఇ-గవర్నమెంట్ యొక్క వినియోగదారులు మరియు వినియోగదారుల మధ్య ఇప్పటికీ భారీ అంతరం ఉంది. వాస్తవానికి, భారతదేశంలో, దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన జీవిస్తున్న మరియు దీనికి విరుద్ధంగా, కొంత భాగం ప్రజలు ప్రభుత్వ ఇ-సేవలను విపరీతంగా ఉపయోగిస్తున్నారు. అయితే, ఈ అంతరాన్ని తగ్గించాల్సిన అవసరం ఉంది. అప్పుడు మాత్రమే ఇ- గవర్నెన్స్ యొక్క ప్రయోజనాలు సమానంగా ఉపయోగించబడతాయి.

3. ఖర్చు:

ప్రభుత్వం యొక్క కష్టమైన పనులలో ఒకటి. ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాల అమలు కోసం ప్రభుత్వం ఖర్చు చేయడం. భారీ ఖర్చు భరించాల్సి వస్తుంది. కొన్ని ఇతర అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు UK మరియు సింగపూర్ వరుసగా GDP లో 1% మరియు GDP లో 0.8% ఖర్చు చేస్తున్నాయి. భారతదేశం GDPలో 3% మాత్రమే ఖర్చు చేస్తోంది. నిజానికి ప్రభుత్వం ఈ రకమైన ప్రాజెక్ట్‌పై పబ్లిక్ ఫైనాన్స్‌ను స్పృహతో ఉపయోగించుకోవాలి బడ్జెట్‌కు లోబడి ఇ-గవర్నెన్స్ సేవలను ఉపయోగించే అధికారులు, నిర్వాహకులు మరియు సాధారణ ప్రజలను ప్రేరేపించాలి.

4. గోప్యత మరియు భద్రత:

ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క క్లిష్టమైన సవాళ్లలో ఇది ఒకటి. ఆర్థిక సేవలు, వైద్య సేవలు మరియు వ్యక్తిగత సమాచారం భద్రతతో రక్షించబడాలి, ఆపై మాత్రమే, దానిని విశ్వసించే వ్యక్తుల సంఖ్య ఉంటుంది. .కాబట్టి, ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్ట్ అమలులో తప్పనిసరిగా భద్రతా ప్రమాణాలు మరియు అన్ని తరగతుల ప్రజల ప్రయోజనాలను కాపాడేందుకు ప్రోటోకాల్ ఉండాలి. లేకుంటే, పౌరులు ఇ-గవర్నెన్స్ పట్ల విశ్వాసం మరియు గోప్యతను కోల్పోతారు.

5. అవస్థాపన:

భారతదేశంలో సాధ్యమైనంత వరకు ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుకు ఇది తప్పనిసరిగా అవసరం. విద్యుత్, ఇంటర్నెట్ మరియు సాంకేతికత యొక్క పేలవమైన అనుకూలత ఇ-గవర్నెన్స్ పురోగతిని మందగిస్తాయి. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల నేపథ్యంలో ఇ-గవర్నెన్స్‌కు ఊతం ఇవ్వడానికి తగినన్ని మౌలిక సదుపాయాలు ఉండాలి.

9.9 సారాంశం

జూలై 1, 2015న ప్రారంభించిన డిజిటల్ ఇండియా ప్రోగ్రామ్ ఇ-గవర్నెన్స్‌కు ఊపునిచ్చింది. ప్రస్తుతం ఉన్న ఇ-గవర్నెన్స్ వ్యవస్థలు డిజిటల్ ఇండియా చొరవకు పునరుద్దరించబడ్డాయి. ఇ-గవర్నెన్స్ సంబంధిత అధికారుల పనితీరును మరింత సౌకర్యవంతంగా మరియు పారదర్శకంగా చేసింది. అలాగే, వివిధ రాష్ట్రాలు తమ పనిని డిజిటల్‌గా మార్చుకున్నాయి. తద్వారా దాని ప్రజల నమ్మకం మరియు విశ్వాసాన్ని పొందాయి. కానీ, ఇంకా చాలా చేయాల్సి ఉంది. బడుగు బలహీన వర్గాల ప్రజలకు అందించాల్సిన సౌకర్యాలు వాటిని వినియోగించుకోవడంలో వెనుకబడి ఉన్నాయి. అలాగే చాలామందికి ఇలాంటి కార్యక్రమాల గురించి కూడా అవగాహన లేదు. దేశప్రజల దృష్టిని ఆకర్షించడానికి ఇటువంటి పథకాలు లేదా కార్యక్రమాలను ప్రోత్సహించడమే కాకుండా వాస్తవానికి ఒక సామాజిక మార్పును తెస్తూ మంచి మార్పును సృష్టించేందుకు కృషి చేయాలి. మరియు, ఇటువంటి మార్పులు రాత్రిపూట అభివృద్ధి చేయబడవు. భారతదేశాన్ని జ్ఞానోదయమైన ఆర్థిక వ్యవస్థగా మార్చడానికి చాలా సమయం అవసరం అయినప్పటికీ, డిజిటల్ ఇండియా మరియు ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క ద్వంద్వ ప్రయత్నాలతో అది ఖచ్చితంగా ఉండాలనుకుంటున్నది.

9.10 ముఖ్యపదకోశం :

1. సోషల్ వెల్ఫేర్ :

సాంఘిక సంక్షేమం అనగా "సామాజిక సంక్షేమం అనేది ఆహారం, నివాసం, ఆరోగ్యం మరియు విద్య వంటి ప్రాథమిక మానవ అవసరాలను సాధించడంలో వ్యక్తులు మరియు సమూహాలకు సహాయం చేయడానికి రూపొందించబడిన సామాజిక సేవలు మరియు సంస్థల యొక్క వ్యవస్థీకృత వ్యవస్థ."

2. సోషల్ వెల్‌ఫేర్ ఎడ్మినిస్ట్రేషన్ :

సోషల్ ఏజెన్సీ ద్వారా ప్రత్యక్ష సేవలను అందించడానికి అవసరమైన లేదా యాదృచ్ఛిక కార్యకలాపాలకు మద్దతు ఇవ్వడం మరియు సులభతరం చేయడం సాంఘిక సంక్షేమ పరిపాలనగా మేము నిర్వచించవచ్చు.

3. సోషల్‌వెల్‌ఫేర్ ఇన్‌స్టిట్యూషన్స్ :

సాంఘిక సంక్షేమ సంస్థలు నిర్దిష్ట ప్రయోజనంతో వ్యక్తులు స్థాపించిన సంస్థలను సూచిస్తాయి. ఈ సంస్థలు అవసరమైన వ్యక్తుల కోసం కార్యక్రమాలు, ప్రయోజనాలు మరియు సేవలను రూపొందించడంలో మరియు అమలు చేయడంలో నిమగ్నమైన ప్రక్రియ మరియు ప్రవర్తన యొక్క నమూనాల ద్వారా కలిసి ఉంటాయి.

4. ఈ - కళ్యాణ్ :

జార్ఖండ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం యొక్క సాంఘీక సంక్షేమ శాఖ వెనుకబడిన తరగతులు మరియు షెడ్యూల్డ్ కులాల, తెగల విద్యార్థుల కోసం ఈ పథకం అమలు చేస్తుంది. ఈ ఆన్‌లైన్ పోర్టల్‌ద్వారా వేగవంతమైన, పారదర్శకమైన మరియు జవాబుదారీతోకూడిన ఐసిటి ఆధారిత ఇ-పరిపాలనను జార్ఖండ్ రాష్ట్రం ఏర్పాటు చేసింది.

5. ఘ్యాన్‌దూత్ :

మధ్యప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 2000 సం॥లో ధార్ జిల్లాలో ప్రారంభించి నిరుద్యోగులకు పోటీ పరీక్షల గురించి శిక్షణ ఇచ్చే సమాచార కేంద్రాలను ఏర్పాటుచేసింది. ఈ కేంద్రాలద్వారా రైతులకు వ్యవసాయ రంగం గూర్చి సమాచారం విద్య, ఆరోగ్యము, మహిళ సమస్యలు మరియు మార్కెట్‌కి సంబంధించిన సమాచారాన్ని ఉచితంగా అందజేస్తుంది.

6. జ్ఞానోదయ ప్రాజెక్టు :

జ్ఞానోదయ అనేది ఎకోవేషన్ మరియు అదానీ ఫౌండేషన్‌ల సహకారంతో జార్ఖండ్ ప్రభుత్వం గొడ్డా జిల్లాలో పరిపాలన ప్రారంభించిన ఇ-లెర్నింగ్ ప్లాట్‌ఫారమ్. ఈ కార్యక్రమం కింద జార్ఖండ్‌లోని గిరిజన ప్రాంతాల్లోని రాష్ట్రప్రభుత్వ పాఠశాలలు స్మార్ట్ క్లాస్‌రూమ్‌తో అనుసంధానించబడ్డాయి.

9.11. స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు

I ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. సాంఘీక సంక్షేమం మరియు సామాజిక సేవల భావనల గూర్చి వ్రాయుము
2. సాంఘీక సంక్షేమ మంత్రిత్వశాఖ ద్వారా ఐసిటిని ఉపయోగించి చేపడుతున్న పథకాలను, కార్యక్రమాలను వివరించండి.

II ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము

1. సాంఘిక సంక్షేమ పరిపాలన గూర్చి వ్యాఖ్యానించుము.
2. సాంఘిక సంక్షేమశాఖలో ఇ-గవర్నెన్స్ పాత్రను చర్చించండి.

9.12 ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1) Gangrade K.D. (1978), Social Legislation in Inida, Concept Publishers, New Delhi.
2) T. Krishnan, Nair (1983), Social Welfare Manpower, A Study in Tamilnadu, Concept Publishing company, New Delhi.
3) Dr. D. Paul, Chowdhary (1981), A Handbook of Social Welfare, Atma Ram & Sons Delhi.
4) Publication division, Govt. of India (1987), Encylepedia of Social work in India (4 Volumes), New Delhi.
5) Sivakumar. D (2004), Women Participation in e-Governance need for extensive filed work, (published online http://www.witindia.org)

పాఠం - 10
ఎలక్ట్రానిక్ పౌర సేవలు : మీ-సేవా

లక్ష్యం :

ఈ పాఠం అధ్యయనం చేసిన తర్వాత విద్యార్థి

- మీసేవ ఏర్పాటు నేపధ్యాన్ని -, లక్ష్యాలను తెలుసుకుంటారు .
- వివిధ సేవల లక్షణాలను అవగాహన చేసుకుంటారు.
- పౌరులకు ఎలక్ట్రానిక్ సేవలను అందించుట కొరకు ప్రభుత్వం చేసిన ఏర్పాట్లను అవగాహన చేసుకుంటారు.
- ప్రభుత్వం ద్వారా సులభంగా సేవలను పొందడాన్ని గుర్తిస్తారు.

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం :

10.1 పరిచయం

10.2 నేపథ్యం

10.3 మీ-సేవా

10.4 లక్ష్యాలు

10.5 మీ-సేవా ప్రాధాన్యత

10.6 మీ-సేవా లక్షణాలు

10.7 సేవలు

10.8 సంస్థాగత ఏర్పాట్లు

10.9 సారాంశం

10.10 **ముఖ్య పదకోశం**

10.11 **స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు**

10.12 **ఉపయుక్త గ్రంథాలు**

10.1 పరిచయం :

నేషనల్ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్లాన్ మరియు ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ (సవరణ) చట్టం, 2008 మరియు ఎలక్ట్రానిక్

సర్వీసెస్ డెలివరీ బిల్లు, 2011 ముసాయిద, ఎలక్ట్రానిక్స్ అండ్ ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ విభాగం (Deity) భారతప్రభుత్వం (GoI) యొక్క సూత్రీకరణతో భారతదేశంలో ఎలక్ట్రానిక్ మార్గాల ద్వారా ప్రజా సేవలను అందించడం ఎంతో ప్రాముఖ్యతను పొందింది.

ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ యాక్ట్, 2000లోని సెక్షన్ 90లోని సబ్ సెక్షన్ (1) ద్వారా అందించబడిన అధికారాల అమలులో ఆంధ్రప్రదేశ్ ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ (ఎలక్ట్రానిక్ సర్వీస్ డెలివరీ) రూల్స్, 2012 యొక్క సూత్రీకరణలో సేవల ఎలక్ట్రానిక్ డెలివరీ పై జాతీయ కార్యక్రమాలు ప్రతిబింబించాయి. నిబంధనలు డిజిటల్ సంతకం చేసిన సర్టిఫికేట్లకు చట్టపరమైన పవిత్రతను అందిస్తాయి మరియు మూడు సంవత్సరాల వ్యవధిలో ఎలక్ట్రానిక్ సర్వీస్ డెలివరీకి డిపార్ట్మెంట్లు మారడం తప్పనిసరి చేసింది.

మీ-సేవా అనేది ప్రభుత్వ విభాగాలు మరియు పౌరుల మధ్య ఒక అంతర్ముఖ వ్యవస్థ, ఇది నోడల్ ఏజెన్సీ (ఎలక్ట్రానిక్ సర్వీస్ డెలివరీ) మరియు G2C సేవల పంపిణీ కోసం ఒక వేదికగా పనిచేస్తుంది. మీ-సేవా 38 విభాగాలకు చెందిన 600కు పైగా సేవలను ఒకే వేదికపైకి తీసుకురావడం ద్వారా పౌరులకు ప్రభుత్వ సేవలను అందించే విధానాన్ని పునర్నిర్వచించింది.

10.2 నేపథ్యం:

మీ సేవను ప్రవేశపెట్టడానికి ముందు, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో అనేక సింగిల్ విండో సర్వీస్ డెలివరీ మోడల్లు పనిచేస్తున్నాయి. ఇవి క్రిందివి :

ఎ) ఇ-సేవా:

ఇ-సేవా మొదట (ట్విన్ సిటీస్ ఇంటిగ్రేటెడ్ నెట్వర్క్ సర్వీసెస్) పేరుతో ప్రయోగాత్మక ప్రాజెక్ట్ గా రాష్ట్ర రాజధానిలో ప్రారంభించబడింది. ఇందులో జంట నగరాలైన హైదరాబాద్ మరియు సికింద్రాబాద్ లు ఉన్నాయి. 2001లో, TWINSను మీ-సేవగా మార్చడం ద్వారా మొత్తం ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో అమలు చేయాలని నిర్ణయించారు. ఇ-సేవా రాష్ట్ర మరియు కేంద్ర ప్రభుత్వ విభాగాలు మరియు ఏజెన్సీల యొక్క ఎంపిక చేసిన సేవలు మరియు సమాచారాన్ని, కంప్యూటరైజ్డ్ సమీకృత సాధారణ సేవా కేంద్రాల శ్రేణి వ్యవస్థని సులభంగా ఆమోదింప చేయడం ద్వారా రాష్ట్ర పౌరులకు సమర్థవంతమైన, విశ్వసనీయమైన, పారదర్శక మరియు సమగ్ర పద్ధతిలో నిరంతర ప్రాతిపదికన అందించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఇ-సేవా రాష్ట్రవ్యాప్తంగా 796 కేంద్రాలను నిర్వహిస్తోంది.

బి) AP ONLINE Ltd:

2002లో AP టెక్నాలజీ సర్వీసెస్ మరియు టాటా కన్సల్టెన్సీ సర్వీసెస్ లిమిటెడ్ ల మధ్య జాయింట్ వెంచర్ **గా** పెరుగుతున్న ప్రభుత్వ శాఖల IT అవసరాలను తీర్చడానికి మరియు వాటి కార్యకలాపాలలో పౌర కేంద్రీకృతతను నిర్ధారించడానికి ఏర్పాటు చేయబడింది. ఇంటర్నెట్ ద్వారా మరియు రాష్ట్రవ్యాప్తంగా 2,661 కియోస్క్ ల నెట్వర్క్ ద్వారా G2C సేవలను అందిస్తుంది. ప్రభుత్వం అందించే వివిధ సేవలకు ఎలక్ట్రానిక్ గేట్వేను అందించడానికి 23 మార్చి 2002న ప్రారంభించబడిన ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ అధికారిక పోర్టల్ APONLINE నిర్వహిస్తోంది.

సి) రూరల్ సర్వీస్ డెలివరీ పాయింట్లు (RSDP):

2003లో, ప్రభుత్వ సేవలను ఎలక్ట్రానిక్ అందించడానికి 2500 STD / PCO కేంద్రాలను నవీకరించడం ద్వారా ప్రభుత్వం RSDP ని ప్రవేశపెట్టింది. విద్యుత్ బిల్లుల సేకరణ, దరఖాస్తు ఫారమ్లను డౌన్లోడ్ చేయడం మరియు భూమి రిజిస్ట్రేషన్ ను జారీ చేయడం వంటి సేవలు RSDP ద్వారా అందించబడ్డాయి.

డి) రాజీవ్ ఇంటర్నెట్ విలేజ్ (రాజీవ్):

ప్రభుత్వాన్ని ప్రజలకు మరింత చేరువ చేసేందుకు మరియు గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో సమాచారం మరియు ఎలక్ట్రానిక్ సేవలను సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావడానికి రాజీవ్ కేంద్రాలను గ్రామీణ ఇ-సేవా నమూనగా ప్రారంభించారు.

ఇ) కమ్యూనిటీ సర్వీస్ సెంటర్లు :

ఐదు నుండి ఆరు గ్రామాలను కలిపే క్లస్టర్ కోసం CSC నమూన ద్వారా పౌరులకు సమగ్ర సేవలను అందించడానికి ఉద్దేశించిన NeGP కి అనుగుణంగా, రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా దాదాపు 4600 CSC లు స్థాపించబడ్డాయి.

ఎఫ్) భూమి కౌంటర్:

మండల్ కంప్యూటర్లో అందుబాటులో ఉన్న భూ రికార్డు డేటా ఆధారంగా ప్రజలకు భూమికి సంబంధించిన ధృవీకరణ పత్రాలు జారీ చేసేందుకు 2008-09 లో ఎనిమిది జిల్లాల్లోని 416 మండలాలలో భూమి కౌంటర్ను ప్రారంభించారు. రాష్ట్రంలో అంపశయ్య పై పనిచేస్తున్న బహుళ నమూనాల దృష్ట్యా, 2007లో సేవా, ..., రాజీవ్ కేంద్రలు మరియు 50 లను రాజీవ్ పౌర సేవలు అనే ఉమ్మడి పేరుతో తీసుకురావాలని నిర్ణయించారు. ఇది విభిన్న సేవా పంపిణీ నమూనలను ఏకీకృతం చేస్తుంది మరియు పౌరులకు స్థిరమైన, సమర్థవంతమైన మరియు తక్కువ ఖర్చుతో కూడిన సేవలను అందిస్తుంది.

10.2 మీ-సేవా:

తెలుగులో మీసేవ అంటే, "మీ-సేవలో, అంటే పౌరులకు సేవ. మీ-సేవ ఇ-పాలనాలో మారుతున్న వాస్తవాలకుప్రతిస్పందనగా ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం యొక్క చొరవ ద్వారా అభివృద్ధి చెందింది. పారదర్శకమైన మరియు సురక్షితమైన పౌర కేంద్ర సేవా సదుపాయం, పౌరులు తమ పనిని పూర్తి చేయడం కోసం బహుళ ప్రభుత్వ కార్యాలయాలకు వెళ్లవలసిన అవసరం లేకుండా వారికి సౌకర్యవంతమైన ప్రాప్యతను అందించడానికి ఉద్దేశించిన ఆన్లైన్ వ్యవస్థ. మీ సేవ చిత్తూరు జిల్లాలో 4 నవంబర్ 2011 నుండి ప్రయోగాత్మకంగా ప్రారంభించబడింది. ఈ దశలో, రవెన్యూ మరియు రిజిస్ట్రేషన్ శాఖలకు సంబంధించిన 10 G2C సేవలు సేవ aponline మరియు ఇతర CSC లకు చెందిన 120 కేంద్రాల ద్వారా పంపిణీ చేయబడ్డాయి. మార్చి 2013 నాటికి మిగిలిన 20 జిల్లాలకు మీ సేవను విస్తరించాలని ప్రణాళిక చేయబడింది.

ఇ-సేవ aponline గ్రామీణ సేవా పంపిణి కేంద్రాలు, రాజీవ్ ఇంటర్నెట్ గ్రామలు మరియు సాధారణ సేవా కేంద్రాల వంటివి రాష్ట్రంలో ఇప్పటికే ఉన్న సేవా పంపిణి నమోనలను ఏకీకృతం చేయడం ద్వారా G2C సేవలను అందజేయడానికి మీ సేవ అంతిమ యంత్రాంగం వలే పనిచేస్తుంది. అడంగల్/పహాణి (యాజమాన్యానికి

సంబంధించిన రుజువు), హక్కుల రికార్డులు (Ror) ఆదాయ, కుల మరియు నివాస ధృవీకరణ పత్రంతో పాటు అధీకృత అధికారి డిజిటల్ సంతకం వంటి సంబంధిత శాఖల రికార్డుల సెంట్రల్ పూలింగ్ ద్వారా మీ సేవ పనిచేస్తుంది. వెబ్ సేవను ఉపయోగించడం, SDC SWAN మరియు CSCల వంటి NeGPక్రింద ఉన్న IT మౌలిక సదుపాయాలను మీ సేవ పూర్తి స్థాయిలో ప్రభావితం చేస్తుంది.

10.3 లక్ష్యాలు:

గత కొన్ని సంవత్సరాలుగా ఇ-ప్రభుత్వం శకానికి నాంది పలికేందుకు ఉమ్మడి ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం అనేక ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీ (ICT) కార్యక్రమాలను చేపట్టింది. తెలంగాణ రాష్ట్రం ఏర్పడిన తర్వాత, అదే స్పూర్తితో ప్రక్రియను సరళీకృతం చేయడం ద్వారా ప్రజా సేవలను మెరుగుపరచడానికి వివిధ స్థాయిలలో నిరంతర ప్రయత్నాలు జరిగాయి. ప్రస్తుతం అదే స్పూర్తితో ముందుకు సాగుతుంది. భారతదేశంలో ఇ-పాలనా అనేది పౌర కేంద్రీకృత, సేవా దృక్పథం మరియు పారదర్శకత వంటి పాలనాపరమైన అంశాల ప్రభుత్వ శాఖ కార్యక్రమాల కంప్యుటరీకరణ నుండి అభివృద్ధి చెందింది. మీ-సేవా సాంకేతికతతో కూడిన తెలివైన, పౌర-ఆధారిత, నైతిక, సమర్థవంతమైన మరియు సమగ్రమైన పాలనను అందించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఈ కార్యక్రమాలలో అన్ని వర్గాల పౌరులు మరియు వ్యాపారాలకు అన్ని ప్రభుత్వ సేవలను విశ్వవ్యాప్త మరియు వివక్షత లేని ఏర్పాటు మరియు మెరుగైన సామర్థ్యం, పారదర్శకత మరియు ప్రభుత్వానికి జవాబుదారీతనం ఉన్నాయి. ఈ చొరవ అన్ని స్థాయిల పాలనలో మారిన ప్రభుత్వ-పౌరుల అంతర్ముఖంగా ఉమ్మడి పాలన నమూనాను అందిస్తుంది. మీ-సేవ అన్ని భూ రికార్డులు, రిజిస్ట్రేషన్ రికార్డులు మరియు సామాజిక-ఆర్థిక సర్వే రికార్డుల కేంద్రీకరణ భావనను అవలంబిస్తుంది. అధీకృత అధికారి డిజిటల్ సంతకం ధృవీకరణ పత్రాలను డిజిటల్ చేసి, వాటిని మూలా సమాచార కేంద్రంలో నిల్వ చేసి వెబ్-సేవను ఉపయోగించి అందించడం. అప్పగించబడిన అన్ని పత్రాలను డిజిటల్ సంతకం మరియు ఎలక్ట్రానిక్ ధృవీకరణ ద్వారా వాటిని చిరిగిపోకుండా చేస్తాయి. ఈ ప్రాజెక్ట్ పౌర సమాచార పట్టిక పరిచితులకు ఖచ్చితంగా కట్టుబడి ఉంటుంది. మూలా సమాచారం యొక్క స్వీకరణలు మరియు ఎకమోత్తంలో సంతకలు చేయడం ద్వారా సేవల ప్రవాహాలను ప్రత్యక్షంగా పని చేయడానికి కౌంటర్ సేవలలో సరికొత్త నమూనాను అందిస్తుంది.

ఈ కియోస్క్ లు రాష్ట్రంలోని మారుమూల ప్రాంతాలలో స్వయం ఉపాధి పొందుతున్న యువతచే నిర్వహించబడుతున్నాయి. ఇవి జీవనోపాధిని అందించడమే కాకుండా పరిపాలనా వ్యవస్థలో వికేంద్రీకృత పాలనకు వెన్నెముక అయిన స్వయం-పరిపాలన అందిస్తాయి. పౌరులచే నియంత్రించబడే బహుళ సేవా పంపిణి కేంద్రాలు పాలనను పునర్నిర్వచించాయి. పౌరుల సమాచార పట్టికల యొక్క సమయ గడువుకు ఖచ్చితంగా కట్టుబడి ఉండేలా చూస్తాయి.

10.4 మీ-సేవా యొక్క ప్రాధాన్యత:

మీ సేవా కింద (అంటే మీ సేవలో), పౌరులకు జనన, కులం మరియు ఆదాయ ధృవీకరణ పత్రాలను అందించడం వంటి సేవలు 15 నుండి 20 నిమిషాల్లో పూర్తి చేయబడతాయి. గతంలో దీనికి 10 నుండి 15 రోజుల సమయం పట్టేది. మీ-సేవా కార్యక్రమం సామాన్యులకు, ముఖ్యంగా గ్రామీణ ప్రాంతాలకు ఎంతో మేలు చేసిందని ప్రభుత్వం పేర్కొంది. వివిధ స్థాయిల్లో ప్రభుత్వ అధికారులకు లంచాలు ఇచ్చి సేవలు పొందే పౌరులకు ఏటా

రూ.4,000 కోట్ల నుంచి రూ.6,000 కోట్ల వరకు ఆదా అయినట్లు అంచనా. మీ-సేవా చొరవతో ప్రభుత్వం స్కాలర్షిప్ కోసమే ప్రతి ఏటా రూ.300 కోట్లు దుర్వినియోగం కాకుండా ఆదా చేయగలుగుతుంది. అదనంగా, రాష్ట్రం వివిధ సమూహాలకు చెందినా ప్రజలకు ప్రతి సంవత్సరం లక్షల రూపాయలను మంజూరు చేస్తుంది మరియు 1001ని ఉపయోగించడం ద్వారా ఈ నిధులు ఉద్దేశించిన పౌరులకు చేరేలా చేస్తుంది. దుర్వినియోగాన్ని అరికట్టేందుకు, అతివ్యాప్తిని నియంత్రించేందుకు రాష్ట్రం అన్ని సంక్షేమ పథకాలను ఆధార్తో అనుసంధానిస్తుంది.

మీ-సేవ "కలం సంతకాల దౌర్జన్యాన్ని" కూడా ముగించింది. చాలా మంది అధికారులు, తహసీల్దార్ల నుండి పోలీసు 550లు మరియు మునిసిపల్ కమీషనర్ల వరకు, మీ-సేవ అభ్యర్థనలను ఆమోదించడానికి డిజిటల్ సంతకాలను ఉపయోగిస్తున్నారు, ఇది దేశంలోనే అతిపెద్ద వ్యవస్థగా మారింది. మీ-సేవలో చేరే ప్రక్రియ రాష్ట్రంలో పాలనకు మార్గదర్శక సూత్రంగా మారింది, ఇది నిశ్శబ్ద కెరటంలా వచ్చి అనేక అదృశ్య ప్రక్రియలను మరియు వైఖరులను తుడిచివేసి, మార్గదర్శకత్వంతో కూడిన పాలనను పునరుద్ధరించింది. దీని ప్రభావాన్ని పౌరుల సంతృప్తి దృష్టిలో కొలవవచ్చు, మన దేశం యొక్క ప్రజాస్వామ్య మౌలిక సదుపాయాలను బలోపేతం చేయడం మరియు పౌరుడిని కేంద్రీకృతం చేయడం ద్వారా ప్రజాస్వామ్య పునాదులను బలపరిచింది. మీ-సేవ అమలులో ఉన్నందున, భవిష్యత్తులో వచ్చే సేవల హక్కు చట్టాన్ని తు.చ తప్పకుండ అమలు చేయడానికి మరియు పర్యవేక్షించడానికి సిద్ధంగా ఉంది.

10.5 మీ సేవా లక్షణాలు :

మీ-సేవా యొక్క ప్రత్యేక లక్షణాలు క్రింద ఉన్నాయి :

1) ఒకే సంతకం :

వివిధ శాఖల అధికారులు మరియు వినియోగదారుల మధ్య శాఖల వారిగా, మీ-సేవ అభ్యర్థనల మధ్య కార్యకలాపాలు సజావుగా కొనసాగడానికి వీలుగా ఒకే సంతకం సౌకర్యాన్ని అందిస్తుంది.

2) మానస్ డిజిటలైజేషన్, మాస్ పోర్టింగ్ మరియు బల్క్ సైనింగ్ :

క్లాస్ 3 డిజిటల్ సంతకాల ధృవీకరణలతో అందించబడిన అధీకృత అధికారులు కేంద్ర మూలా నంచారంలో నిల్వ చేయబడిన రికార్డుల పై అధిక మొత్తంలో ఒకేసారి సంతకం చేస్తారు. అధిక మొత్తంలో సంతకాల యంత్రాంగం డిజిటలైజేషన్ వేగాన్ని పెంచడంలో సహాయపడుతుంది, ఇది నఖిలిలను నివారిస్తుంది మరియు అన్ని లావాదేవీలకు ఆడిట్ పరిశీలన ఉంది.

3) SMS హెచ్చరికలు :

మీ సేవ అభ్యర్థనల ప్రక్రియ యొక్క ప్రతి దశలో పౌరుల సేవా అభ్యర్థనల పురోగతి యొక్క స్థాయిని తెలుసుకోవడానికి 5245 హెచ్చరిక వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేసింది.

4) సురక్షితమైన స్టేషనరీ :

మీ సేవా ధృవీకరణ పత్రములు 11 భద్రతపరమైన లక్షణాలు గల సురక్షిత పత్రములలో జారీ

చేయబడతాయి, ఇవి నకిలీని నివారిస్తాయి, ప్రజల విశ్వాసాన్ని పెంపొందిస్తాయి. మోనపూరిత మరియు దుర్మార్గపు పద్ధతులను తగ్గించాయి. మీ సేవ ద్వారా జారీ చేయబడిన అన్ని ధృవపత్రాలు ఏదైనా అధికారం ద్వారా వారి ఆన్లైన్ ధృవీకరణలను ప్రారంభించడానికి రాష్ట్ర ఎలక్ట్రానిక్ సర్టిఫికేట్ రిపోజిటరీలో నిల్వ చేయబడతాయి.

5) **స్వయంచాలక చెల్లింపు విధానం :**

కియోస్క్ లో దరఖాస్తుదారు నుండి సేకరించిన చెల్లింపు నిజ సమయంలో వివిధ వాటాదారులకు ఆన్-లైన్ లో పంపిణీ చేయబడుతుంది. ఇది నయోధ్యలు, ఆలస్య చెల్లింపులు మరియు అపహరణల సమస్యను పరిష్కరిస్తుంది.

6) **మీ-సేవా ఆన్లైన్ పోర్టల్ :**

ఆన్-లైన్ పోర్టల్. ఈ పోర్టల్ వినియోగదారులను డిపార్ట్మెంట్లు లేదా మీ సేవా కేంద్రాలను సందర్శించకుండా నేరుగా మీ సేవా సేవలను 24/7 ఆమోదింప చేయడానికి, వారు సేకరించిన సేవా అభ్యర్థన స్థితిని తనిఖీ చేయడానికి మరియు నెట్ బ్యాంకింగ్ని ఉపయోగించి సురక్షితమైన చెల్లింపులను చేయడానికి అనుమతిస్తుంది.

10.6 మీ-సేవ ద్వారా అందించబడే సేవలు :

దరఖాస్తు కాగితాలే కాకుండా అన్ని రకాల దస్తావేజు పనులకు ఏక-కేంద్ర పరిష్కారంగా రూపొందించబడిన మీ-సేవా వేదిక అనేక సేవలను అందిస్తుంది. ఆధార్ కార్డ్ వంటి సాధారణ సేవల నుండి వ్యవసాయ రిజిస్ట్రేషన్, బిల్లు చెల్లింపు, రాష్ట్ర వ్యవసాయ కార్యక్రమాలు, ఉద్యోగ శోధన వంటి ప్రత్యేక సేవల వరకు. ఉపాది కార్డు, జనన మరియు మరణ నమోదు, విద్యార్థి సర్టిఫికేట్ మొదలైనవి. మీసేవా ఆన్లైన్ వేదికలో అందుబాటులో ఉన్న విభాగాల పూర్తి జాబితా :

* అధార్ కార్డ్ సంబందిత సేవలు (మార్పు, దోష సవరణ, ప్రమాణీకరణ)
* అర్హత మరియు ప్రభుత్వ పథకాలకు ప్రాప్యతతో సహా వ్యవసాయం మరియు పశుసంవర్ధక సంబంధిత సేవలు
* ఆస్తి పన్ను చెల్లింపులు
* ఠ పౌర సరఫరాలు
* ఫ్యాక్టరీ విభాగం
* జిల్లా బోర్డు
* పోలీస్ సర్వీస్
* విద్య
* ఎన్నికలు

* ఉద్యోగ అవకాశాలు
* గృహం
* ధర్మకత్యం
* ఆరోగ్యం
* ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ మరియు కమ్యూనికేషన్
* కార్మిక శాఖ
* తూనికలు & కొలతల శాఖా
* గనులు మరియు భూగర్భ శాఖా
* సాధారణ పరిపాలన మొ.
* మున్సిపల్ పరిపాలన మరియు పట్టణ అభివృద్ధి
* పరిశ్రమలకు నూతన ప్రోత్సాహకాలు
* రెవిన్యూ
* గ్రామీణాభివృద్ధి
* సామాజిక సంక్షేమం

10.7 సంస్థాగత ఏర్పాట్లు :

అపెక్స్ కమిటీ : ఆంధ్రప్రదేశ్ కు NeGP కింద ఇ–పాలనా కార్యక్రమాల అమలును పర్యవేక్షించడానికి ముఖ్య కార్యదర్శి అధ్యక్షతన అత్యున్నత కమిటీని ఏర్పాటు చేశారు. మూలా సమాచార కేంద్రాల సృష్టి రాష్ట సమాచార కేంద్రాలకు తరలింపు, డిజిటల్ సంతకాల సేకరణ, అధిక మొత్తంలో సంతకాలు మరియు సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించడం వంటి చర్యలతో పాటు మీ–సేవా కింద అందించే సేవలను తరలించడంలో విభాగాలు సాధించిన పురోగతిని కమిటీ సమీక్షిస్తుంది.

నోడల్ డిపార్ట్మెంట్ నోడల్ శాఖగా, ఇన్ఫర్మేషన్ సర్వీసెస్ అండ్ కమ్యూనికేషన్ (ITC) శాఖా మీ–సేవా అమలు చేయడంలో కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది. ప్రాజెక్ట్ భావనను రూపొందించడంలో మరియు మొత్తం అమలును సమన్వయం చేయడంలో ఈ శాఖదే కీలక పాత్ర.

డైరెక్టరేట్ ఆఫ్ ఎలక్ట్రానిక్ సర్వీస్ డెలివరీ (ESD) శాఖా కింద ఒక కార్యనిర్వహక ఏజెన్సీ అయిన డైరెక్టరేట్ ESD మీ–సేవ కార్యక్రమం కింద సేవలు మరియు వాటి అధికార పరిధిని నిర్ణయించే అధికారం ఉంది. మెరుగైన పరిపాలనా నియంత్రణ కోసం, దీనికి అదనపు అధికారిగా డైరెక్టర్ ESD నియమించబడ్డారు. డైరెక్టర్ అధికారాలు సంయుక్త కలెక్టర్లకు అప్పగించబడ్డాయి.

అధీకృత సర్వీస్ ప్రొవైడర్లు/సర్వీస్ సెంటర్ ఏజెంట్లు (ఏపిఎస్/ SCA లు) – డైరెక్టర్ (ESD) చే నియమించబడిన మీ సేవ యొక్క ASP/T/SCAలలో aponline, CSC, e-Seva, spanco, DMC మరియు DeGS ఉన్నాయి.

IT మౌలిక సదుపాయాలను అందించడం మరియు నిర్వహించడం, అధీకృత ఏజెంట్లను నియమించడం వారికి శిక్షణ ఇవ్వడం మరియు సురక్షితమైన స్టేషనరీని అందించడం ద్వారా మీ సేవ కార్యకలాపాలు సజావుగా జరిగేలా చేస్తారు.

జిల్లా ఇ-పాలనా సొసైటీలు (DeGS):

జిల్లా స్థాయిలో ఇ-జిల్లా MMP యొక్క జాతీయ విస్తరణను సమన్వయం చేయడానికి ఏర్పాటు చేయబడిన సంస్థలు. ఆంధ్రప్రదేశ్లో, ఈ సొసైటీలు మీ సేవ అమలు కోసం నోడల్ ఏజెన్సీలుగా ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి మరియు జిల్లా కలెక్టర్ అధ్యక్షతన పనిచేస్తాయి. జిల్లా స్థాయిలో మీ సేవా అమలుకు 16605 బాధ్యత వహిస్తుంది, ఇందులో క్షేత్ర స్థాయిలో వివిధ ప్రాజెక్ట్ భాగస్వాముల మధ్య సమన్వయం, కార్యాచరణ మరియు సాంకేతిక సమస్యల నిర్వహణ, వినియోగదారు రుసుముల సేకరణ మరియు ఆడిట్ చేయబడిన ఖాతాల నిర్వహణ వంటివి ఉంటాయి.

జిల్లా మీ-సేవా వనరుల బృందం :

మీ సేవ యొక్క సిబ్బంది సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించడం మరియు రోజువారీ కార్యక్రమాల అమలులో సహాయం చేయడానికి జిల్లా మీ సేవా వనరుల బృందం ఏర్పాటు చేయబడినది. భాగస్వామ్య శాఖలకు సాంకేతిక సహాయాన్ని విస్తరించడం, అందుకు సంబంధించిన సమస్యలను పర్యవేక్షించడం, పరిష్కరించడం మరియు సహాయాన్ని తీవ్రతరం చేయడంలో బృందం జిల్లా పరిపాలనకు సహకరిస్తుంది.

పాల్గొనే విభాగాలు :

మీ సేవ ద్వారా తమ సేవలను అందించే విభాగాలు వాటి ప్రక్రియల పునఃరుపకల్పన, సిబ్బంది సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించడం, SLA ల పర్యవేక్షణ మరియు మీ-సేవా వినియోగదారు రుసుముల యొక్క విభాగాల వారి వాటాను ఉపయోగించి అభివృద్ధి కార్యకలాపాలను చేపట్టేందుకు దోహదపడతాయి.

నేషనల్ ఇన్ఫర్మేషన్ సెంటర్ (NIC):

విభాగల వారిగా అనువర్తనాలను అభివృద్ధి చేయడంలో మరియు ఇప్పటికే ఉన్న అనువర్తనాలను మీ సేవా పోర్టల్తో అనునందనించడంలో మీ సేవా బృందంతో కలిసి NIC పని చేస్తుంది.

10.9 సారాంశం :

మీ-సేవా అనేది ఆన్లైన్, పారదర్శక మరియు సురక్షితమైన పౌర కేంద్ర సేవా సదుపాయం, పౌరులు తమ పనిని పూర్తి చేయడం కోసం బహుళ ప్రభుత్వ కార్యాలయాలకు వెళ్లవలసిన అవసరం లేకుండా వారికి సౌకర్యవంతమైన ప్రాప్యతను అందించడానికి ఉద్దేశించినది. APonline గ్రామీణ సేవా పంపిణీ కేంద్రాలు, రాజీవ్ ఇంటర్నెట్ గ్రామలు

మరియు సాధారణ సేవా కేంద్రాలు (CSC) వంటి రాష్ట్రంలో ఇప్పటికే ఉన్న సేవా పంపిణి నమూనలను ఏకీకృతం చేయడం ద్వారా G2C సేవలను అందజేయడానికి మీ-సేవ అంతిమ యంత్రాంగం వలె పనిచేస్తుంది. G2C సేవలను వేగంగా, పారదర్శకంగా మరియు సురక్షితమైన పద్ధతిలో అందించడానికి అన్ని NeGP కార్యక్రమాలను సమగ్రపరచడంలో మీ-సేవలు చాలా వరకు విజయవంతమయ్యాయి. ఇది ఆయా విభాగాలలో పెద్ద ఎత్తున ప్రక్రియల పునఃరుపకల్పనను ప్రోత్సహించింది మరియు సేవా పంపిణిలో అధునాతన సాంకేతికతలను ప్రవేశపెట్టింది. మీ-సేవా అనేది నాలుగు అనివార్యమైన మరియు సమానమైన ముఖ్యమైన అంశాల యొక్క సమగ్ర అనువర్తన, అవి వినూత్న సాంకేతికత యొక్క అనువర్తనం, స్వాతంత్ర్య ఆధారిత కేంద్రాల రూపంలో ఒక మంచి భావన మరియు వ్యాపార నమూనా, బలమైన రాజకీయ నాయకత్వం మరియు తగిన మౌలిక సదుపాయాలతో కూడిన విధానాలు. మీ-సేవా అన్ని విభాగాలకు సేవా బట్వాడా వ్యవస్థను మరింత పౌర-ఆధారితంగా మరియు సమయానుకూలంగా మార్చడానికి పునరుద్ధరించింది. అదనంగా, రాష్ట్రంలోని విస్తృతమైన 1000 మౌలిక సదుపాయాలు పౌరులకు వారి ఇంటి వద్దకే మీ-సేవాలను అందించడానికి ఉపయోగించబడతాయి.

10.10 ముఖ్య పదకోశం :

మీ-సేవా :

మీ-సేవా అనేది ప్రభుత్వ విభాగాలు మరియు పౌరుల మధ్య ఒక అంతర్ముఖ వ్యవస్థ, ఇది నోడల్ ఏజెన్సీ. (ఎలక్ట్రానిక్ సర్వీస్ డెలివరీ) మరియు G2C (ప్రభుత్వం నుండి పౌరులకు) సేవల పంపిణీ కోసం ఒక వేదికగా పనిచేస్తుంది.

AP ONLINE Ltd :

AP ONLINE Ltd 2002లో AP టెక్నాలజీ సర్వీసెస్ మరియు టాటా కన్సల్టెన్సీ సర్వీసెస్ లిమిటెడ మధ్య జాయింట్ వెంచర్ పెరుగుతున్న ప్రభుత్వ శాఖల IT అవసరాలను తీర్చడానికి మరియు వాటి కార్యకలాపాలలో పౌర కేంద్రీకృతతను నిర్ధారించడానికి ఏర్పాటు చేయబడింది.

అపెక్స్ కమిటీ :

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ కు NeGP కింద ఇ-పాలనా కార్యక్రమాల అమలును పర్యవేక్షించడానికి ముఖ్య కార్యదర్శి అధ్యక్షతన కమిటీని ఏర్పాటు చేసారు.

నేషనల్ ఇన్ఫర్మేషన్ సెంటర్ (NIC) :

ఇది విభాగాల వారీగా అనువర్తనాలను అభివృద్ధి చేయడంలో మరియు ఇప్పటికే ఉన్న అనువర్తనాలను మీ-సేవా పోర్టల్ లో అనుసంధానించటంలో మీ-సేవా బృందంతో కలసి పని చేస్తుంది.

నేషనల్ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్లాన్ (NeGP) :

జాతీయ ఇ-పరిపాలన అని దీని అర్థం. దేశవ్యాప్తంగా ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క కార్యకలాపాల యొక్క సమగ్ర దృక్పధాన్ని తెలియ జేస్తుంది. ఈ ప్రణాళిక ఆధారంగా**నే**, దేశవ్యాప్తంగా ప్రభుత్వ సేవల**ను** (ఐసిటి)

సాధారణ ప్రజలకు అందుబాటులోనికి తీసుకురావడం జరుగుతుంది. దీనికి మే 18, 2006 న 31 మిషన్ మోడ్ ప్రాజెక్టులు మరియు 8 విభాగాలతో ఆమోదించారు.

ఐటి ఆక్ట్, 2000:

ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నా లజీ చట్టం 2000 (అంటే సమాచార సాంకేతిక-చట్టం 2000 అని అర్ధం). దీనిని భారతదేశ పార్లమెంటులో చట్టం సంఖ్య 21ఆఫ్ 2000గా **నోటి**ఫై చేయబడి 2000 అక్టోబర్ 17 వ తేదీన అమలు**లో**నికి వచ్చింది. ఐటి ఆక్ట్ గా పిలువబడే ఈ చట్టం ఎలక్ట్రానిక్ డేటా ఇంటర్చేంజ్, అటువంటి మార్గాలైన ఎలక్ట్రానిక్ కమ్యూనికేషన్ ద్వారా జరిగే లావాదేవీలకు చట్టు పరమైన గుర్తింపును తేవడానికిగాను ఆమోదించిన చట్టం.

ట్విన్స్ (TWINS):

సమాచార సాంకేతికత ఫలాలను తన పౌరులకు అందించడానికి చేసిన చొరవ**లో** భాగంగా ఆంధ్ర ప్రభుత్వం 1998 లో ట్విన్స్ అనే ప్రాజెక్టు**ను** చేపట్టింది. దీని లక్ష్యం పౌరులకు అనేక విధాలైన వ**న్- స్టా**ప్ ప్రభుత్వాలను అందించడం. జంటనగరాలలో 24 ప్రాంతాలలో ఫైలట్ ప్రాజెక్ట్ గా మొదలైంది.

కమ్యూనిటీ సర్వీస్ సెంటర్స్ (CSCs):

ఉమ్మడి సేవా కేంద్రాలు అని అర్ధం. ఐదు నుండి ఆరు గ్రామాలను కలిపే నమూనాపై ఒక క్లస్టర్ ను ఏర్పాటు చేసి ఐసిటిద్వారా పౌరులందరికీ సమగ్రసేవలను అందించడం, జాతీయ ఇ- గవర్నెన్స్ ప్రణాళిక క్రింద దేశ వ్యాప్తంగా 4600 సిఎసి లు ఏర్పాటు చేసారు.

10.11 స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు :

1 ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ యొక్క వివిధ సేవా పంపిణి నమూనాలను చర్చించండి.

2. మీ-సేవా యొక్క ముఖ్య లక్షణాలను చర్చించండి.

3. మీ-సేవా యొక్క ప్రాముఖ్యతను వివరించండి.

4. మీ-సేవా యొక్క లక్ష్యాలను వివరించండి.

10.12 ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1. Pardhasaradhi. Y. etl., E-Governance and Indian Society, Kanishka Publishers, Distributors, New Delhi, 2009
2. Bhatnagar, Subhash, E-Government: From Vision to Implementation A Practical Guide with Case Studies, Sage Publications, New Delhi, 2004. L
3. Institute of Public Enterprise (2012) : Evaluation of MeeSeva - A Report, IPE 2012. L

4. Satyanarayana, J., E-Government : The Science of the possible, Prentice-Hall of India, Private Ltd., New Delhi, 2004. L

5. Agrawal, Sunil, Technology Development and Transfer at Grassroots level, Kurukshetra, Vo. 50, No. 5, March, 2002.

డా॥ ఎ. సోమ నరసయ్య

పాఠం – 11
ఆస్తుల రిజిస్ట్రేషన్: కార్డ్

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠం చదివిన తరువాత మీకు కింది విషయాలు బోధపడతాయి.

- ఆస్తుల రిజిస్ట్రేషన్ కంప్యూటీకరణ – కార్డ్ పథకం
- కార్డ్ పథక ప్రాముఖ్యత – నేపథ్యం – ఉద్దేశం.
- కార్డ్ పథకం ప్రయోజనాలు – సవాళ్ళు

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం :

11.1 పరిచయం

11.2 కార్డ్ – ప్రాముఖ్యత

11.3 కార్డ్ – నూతన దృక్పథం

11.4 కార్డ్ – నేపథ్యం

11.5 కార్డ్ – లక్ష్యాలు – ఉద్దేశాలు

11.6 లక్షిత సముదాయాలు లబ్దిదారులు

11.7 సాంకేతిక పరిజ్ఞానం

11.8 కార్డ్ – ప్రయోజనాలు |

11.9 కార్డ్ – అమలు – సవాళ్ళు – అడ్డంకులు

11.10 సారాంశం

11.11 ముఖ్య పదకోశం

11.12 స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు

11.13 ఉపయుక్త గ్రంథాలు

11.1 పరిచయం :

భారతదేశంలో ఇటీవలి కాలంలో అమలు జరుగుతున్న ఇ–గవర్నెన్స్ కార్యకలాపాలలో రిజిస్ట్రేషన్ శాఖలో కంప్యూటరీకరణ ఒకటి. దీనినే మన రాష్ట్రంలో కార్డ్ అని పిలుస్తున్నాం. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో భూమికి సంబంధించిన లావాదేవీలు, రిజిస్ట్రేషన్ కార్యకలాపాలు గతంలో సంప్రదాయ పద్ధతులలో, ఉద్యోగులు ఫైళ్ళపై నిర్వహించే వారు.

దీనికి ఎంతో సమయం పట్టేది. గతంలో జరిగిన రిజిస్ట్రేషన్ కార్యకలాపాలలో పాదర్శకత లేకపోవడంతో, దళారులు, మధ్యవర్తులు మొదలైన వారితో పనులు జరిగేవి. ఫలితంగా రిజిస్ట్రేషన్ కార్యకలాపాలలో అవినీతి పెరిగిపోయింది. కంప్యూటర్ ఆధారిత రిజిస్ట్రేషన్ శాఖ పాలన కార్డ్ (Computer Aided Administration of Registration CARD) ప్రవేశపెట్టడం ద్వారా దళారులను, అవినీతి కొంతవరకు తగ్గించగలిగారు. రిజిస్ట్రేషన్ శాఖలో కంప్యూటరీకరణ జరగడం వలన ప్రజలు కొన్ని గంటలలోనే రిజిస్ట్రేషన్ సంబంధిత కార్యక్రమాలు పూర్తి చేసుకోగలుగుతున్నారు.

11.2 కార్డ్ – ప్రాముఖ్యత :

1899 భారత స్టాంపు చట్టం ప్రకారం భూమి సంబంధిత స్థిరాస్తుల మార్పిడి, యాజమాన్య మార్పు మొదలైన కార్యకలాపాలు రిజిస్ట్రేషన్ శాఖ నిర్వహించేది. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో ప్రతి సంవత్సరం కనీసం పది లక్షల మంది.

రిజిస్ట్రేషన్ కార్యకలాపాలు కొనసాగిస్తున్నారు. ఈ కార్యకలాపాలన్నీ రిజిస్ట్రేషన్ కార్యాలయాలలో జరుగుతుంటాయి. సాంప్రదాయ రిజిస్ట్రేషన్ విధానంలో అనేక లోపాలు చోటుచేసుకున్నాయి. దీనిద్వారా ప్రజలకు సమయం, డబ్బు వృధా అవుతుంది. మానవ ఆధారిత రిజిస్ట్రేషన్ కార్యకలాపాల వలన అధికారులకు లంచాలివ్వడం, మధ్య దళారుల పైరవీలు అవినీతి మొదలైనవి పెరిగిపోయాయి. గతంలోని మానవాధారిత రిజిస్ట్రేషన్ కార్యకలాపాలలో అనేక లోపాలు గమనించడం జరిగింది. అవి :

- ఆస్తి విలువ లెక్కింపులో పారదర్శకత లేకపోవడం మొదటిది.
- సామాన్య ప్రజలు తమ ఆస్తికి సంబంధించిన విలువలను లెక్కించే పరిజ్ఞానం కలిగి ఉండరు.
- ఎంత పన్ను చెల్లించాలో వారికి తెలియదు.
- ఈ కారణాల వలన వారు ఇతరులపై ఆధారపడటం, మధ్య దళారులు పెరిగిపోవటం, అధికారులు, అవినీతికి పాల్పడటం జరుగుతుండేది.
- ఇలాంటి తరహా రిజిస్ట్రేషన్ కార్యకలాపాలలో దోపిడీ ఎక్కువగా వుండేది.
- సమయం బాగా వృధా అయ్యేది.
- అధికారులు ఒకరి పత్రాలు మరొకరికి రిజిస్ట్రేషన్ చేసేవారు.
- భూమి సంబంధిత పత్రాలు జాగ్రత్తపరచటం, దానికి తగిన స్థలం లేకపోవడం జరిగేది.
- కొన్ని సంవత్సరాల తర్వాత ఆ పత్రాలు పాడైపోయేవి.

ఈ మానవాధారిత రిజిస్ట్రేషన్ కార్యకలాపాల మూలంగా సామాన్య ప్రజలు ఎక్కువగా నష్టపోయేవారు.

11.3 కార్డ్ – నూతన దృక్పథం :

కంప్యూటరీకరణ ద్వారా రిజిస్ట్రేషన్ శాఖలో అనేక విప్లవాత్మక మార్పులొచ్చాయి. పాలనలో పురాతన, సాంప్రదాయ పద్ధతుల స్థానంలో కంప్యూటర్ ఆధారిత పాలన రిజిస్ట్రేషన్ శాఖలో ప్రవేశపెట్టడాన్ని కార్డ్ అంటారు. కార్డ్ ప్రవేశం వలన గతంలోని తప్పులను సరిదిద్దుకునే అవకాశం లభించింది.

కార్డ్ ప్రవేశపెట్టడం వలన రిజిస్ట్రేషన్ ప్రక్రియలో అనేక కీలక మార్పులొచ్చాయి. అవి :

1. రిజిస్ట్రేషన్ పద్ధతులు సులభతరం అయ్యాయి.
2. వేగవంతమైన, సమర్ధతతో కూడిన, నమ్మదగిన సేవలు అందుబాటులోకి వచ్చాయి.
3. పౌరులు కంప్యూటర్లను విరివిగా ఉపయోగించుకుంటున్నారు.
4. మానవ ఆధారిత సేవల స్థానంలో సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ఉపయోగించుకుని కంప్యూటరీకరణ చేయడం. ద్వారా పనులు త్వరగా పూర్తి అవుతున్నాయి.
5. స్థిరాస్తి, భూమి విలువ లెక్కింపు, కంప్యూటరీకరణ ద్వారా రిజిస్ట్రేషన్ చేయడం మొదలైన విధానాలలో పారదర్శకత చోటుచేసుకుని అవినీతి చాలావరకు తగ్గింది.

కార్డ్ ప్రవేశ పెట్టడం ద్వారా రైతులు, సామాన్య ప్రజలు, గ్రామీణ ప్రాంత వ్యవసాయదారులు ఎంతో లబ్ది పొందారు, బ్యాంకు రుణాల కేటాయింపులలో కార్డ్ చాలా ప్రయోజనకరంగా మారింది. కాగితాల స్థానంలో కంప్యూటరీ కరణ గ్రామీణ ప్రాంత వ్యవసాయదారులకు ఎంతో లబ్ది చేకూర్చింది.

11.4 కార్డ్ – నేపద్యం :

ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్లోని 23 జిల్లాలలో రిజిస్ట్రేషన్ శాఖ ఆధీనంలో 387 ఉపరిజిస్ట్రేషన్ కార్యాలయాలు (SRO) పని చేస్తున్నాయి. ప్రతి సంవత్సరం ఈ శాఖ సుమారు ఐదు వేల కోట్ల రూపాయల ఆదాయాన్ని సంపాదిస్తుంది. గతంలో రిజిస్ట్రేషన్ శాఖ అవలంబించిన మానవాధారిత సేవలు, కాగితాల ఉపయోగం వలన రిజిస్ట్రేషన్శాఖ అధికారులు అవినీతికి పాల్పడటం, ఆలస్యంగా ధృవీకరణ పత్రాలు జారీచేయడం లాంటివి జరిగేవి. సామాన్యులకు రిజిస్ట్రేషన్ సేవలు అంతసులభంగా అందుబాటులో ఉండేవి కావు. కంప్యూటర్ ఆధారిత పాలన ద్వారా (కార్డ్) రిజిస్ట్రేషన్ శాఖలో కంప్యూటరీకరణ తర్వాత సేవలు సామాన్య ప్రజలకు విరివిగా అందుబాటులోకి వచ్చాయి. 1997లో ప్రయోగాత్మకంగా చేపట్టిన ఈ కార్యక్రమం 1998 నవంబర్ నుండి రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా అమలులోకి వచ్చింది.

11.5 కార్డ్ – లక్ష్యాలు – ఉద్దేశాలు :

1. రిజిస్ట్రేషన్ విధానాన్ని సులభతరం చేయడం.
2. రిజిస్ట్రేషన్ పద్ధతులు వేగవంతం చేయడం, విశ్వాసం కలిగేటట్టు చూడటం.
3. ఆస్తి విలువ లెక్కింపులో పారదర్శకత చూపడం..
4. పాతకాగితం పద్ధతి స్థానంలో కంప్యూటర్ ఫొటోలు అందించటం.
5. సి.డిల రూపంలో సమాచారాన్ని భద్రపరచడం.
6. గతంలోని పాత పద్ధతులను ఆధునీకరించటం.
7. సేవలలో నాణ్యత పెంచి, సమయం ఆదా చేయడం.
8. పౌరులకు (సులభంగా) ప్రభుత్వ సేవలు విరివిగా సులభంగా లభ్యమయ్యేటట్లు ప్రోత్సహించటం.

ప్రణాళిక :

రెండు ప్రయోగాత్మకత ప్రాజెక్టులు విజయవంతంగా పూర్తయిన తర్వాత మొదటి దశ 2000లో 1800 ఉపరిజిస్ట్రేషన్ కార్యాలయాలు, 2001లో రెండవ దశ 249 ఉపరిజిస్ట్రేషన్ కార్యాలయాలలో 2005-06కి పూర్తిగా 387 ఉపరిజిస్ట్రేషన్ కార్యాలయాలలో (కార్డ్) కంప్యూటర్ ఆధారిత పాలన ప్రవేశ పెట్టడం జరిగింది. రిజిస్ట్రేషన్ శాఖలో కార్డ్ విజయవంతంగా పనిచేస్తుంది.

కార్డ్-లభ్యమవుతున్న సేవలు: కార్డ్ ప్రవేశపెట్టిన అనంతరం రిజిస్ట్రేషన్ శాఖలో పనులు విరివిగా, సులభంగా ప్రజలకు తక్కువ ఖర్చుతో సేవలు అందుబాటులోకి వచ్చాయి.

11.6 లక్షిత సముదాయాలు లబ్ధిదారులు :

ఈ కార్డ్ పథకం ద్వారా లబ్ధిపొందేవారు ఎవరంటే, పౌరులు ఎవరైతే తమ ఆస్తి, భూమిని, రిజిస్ట్రేషన్ చేయిస్తారో, స్థిరాస్తి, నిలువ లెక్కింపు, ధృవీకరించిన భూమి సంబంధిత పత్రాలు పొందేవారు ఎన్ కంబరెన్స్ ధృవీకరణ పత్రం పొందేవారు, రిజిస్టర్ అయిన సంఘాలు, సంస్థలు, వివాహం ధృవీకరణ, కంపెనీ రిజిస్ట్రేషన్ చేసే వారంతా ఈ కార్డ్. పథకం లబ్ధిదారులుగా భావించవచ్చు.

కార్డ్ - వ్యవస్థీకరణ :

కార్డ్ పథాకనికి ఇన్స్పెక్టర్ జనర్ అఫ్ రిజిస్ట్రేషన్, స్టాంపులు అధికారి నేతృత్వం వహిస్తారు. ఇతనికి సహాయ సహకారాలు అందించుటకు జాతీయ సమాచార కేంద్ర సాంకేతిక నిపుణులు, ముఖ్యసమాచార అధికారి, నిపత్య (అధికారులు, ఇతర బంట్రోతులు వీరికి సహాయకరంగా ఉంటూ విధులు నిర్వర్తిస్తారు. విప్రో ప్రైవేట్ సాఫ్టవేర్ కంపెనీ 5 సంవత్సరాలు ప్రాజెక్టు నిర్వహించుటకు ఒప్పందం చేసుకున్నది జాతీయ సమాచార కేంద్రం దీనికి సంబంధించిన సాఫ్ట్వేరు అవసరాల రీత్యా మెరుగుపరుస్తుంది.

11.7 సాంకేతిక పరిజ్ఞానం :

కార్ట్ ప్రాజెక్టు స్థానిక ప్రాంత అనుసంధానం (LAN) ఆధారంగా పనిచేస్తుంది. ప్రతి 387 ఉపరిజిస్ట్రార్ కార్యాలయాలు ఒక సర్వర్, నీ కంప్యూటర్లచే కలుపబడి ఉంటాయి. ప్రతి కేంద్రంలో స్కానర్, ప్రింటర్, యూపిఎస్ ఏర్పాటుచేయబడి ఉంటాయి. సర్వర్ లైనెక్స్ పనిచేస్తుంది. ఒరాకిల్ ఐ సమాచారం ఆధారంగా కార్యకలాపాలు నిర్వహిస్తుంది. డెవలపర్ 2000, విండోస్ 95, విండోస్ 98 ఆధారం చేసుకొని కార్డ్ పనిచేసే సాఫ్ట్వేర్ రిజిస్ట్రేషన్ స్టాంపుల సాధారణ పర్యవేక్షణ అధికారి కార్యాలయానికి వివిధ జిల్లా రిజిస్ట్రార్ కార్యాలయాలు అనుసంధానం. గావించబడి ఉంటాయి.

సామర్ధ్య పెంపు :

ఈ కార్యక్రమ నిర్వహణ, అమలుచేయుటకు సుశిక్షితులైన ఉద్యోగులను నియమించడం జరిగింది. ప్రతి - సబ్ రిజిస్ట్రార్ కార్యాలయంలో ఇద్దరు క్లర్క్ లను నియమించడం జరిగింది. సమాచార నిక్షిప్తం కొరకు 1,400 మందికిరెండు వారాలపాటు శిక్షణ ఇచ్చి తమ కార్యకలాపాలు నిర్వహించుటకు ప్రోత్సహం ఇవ్వడం జరిగింది. 76

నుంది సీనియర్ క్లర్కులకు 10 వారాలపాటు తమ విధులు సక్రమంగా నిర్వహించుటకు శిక్షణ ఇవ్వటం జరిగింది. 67 మంది సహాయ జిల్లా రిజిస్ట్రార్లు, 40 మంది జిల్లా రిజిస్ట్రార్లు తమ విధి నిర్వహణకు ఈ కార్యక్రమం ద్వారా శిక్షణ పొందారు. కార్డు ఉపయోగించే సాఫ్టవేర్ పై కూడా॥ఉద్యోగులకు శిక్షణ ఇవ్వడం జరిగింది.

11.8 కార్డ్ – ప్రయోజనాలు – ఫలితాలు :

కార్డ్ ప్రారంభించిన తర్వాత 6 నెలలలోనే ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో సుమారు 80 శాతం రిజిస్ట్రేషన్ కార్య కలాపాలు: కంప్యూటరీకరణ ద్వారా జరిగాయి. పాత పద్ధతిలో కాలం, సమయం, డబ్బు వృధా అయ్యేది. మధ్య–వర్తులతో పనిలేకుండా కార్డ్ పద్ధతి ప్రవేశం తర్వాత కేవలం 10 నిమిషాలలో రిజిస్ట్రేషన్ ధృవీకరణ పత్రాలు పొందటం జరుగుతుంది. గతంలో రోజుల తరబడి తిరగవలసి వచ్చే పరిస్థితి నుండి ఎన్ కంబరెన్స్ ధృవీకరణ పత్రం కేవలం 5 నిమిషాలలో పొందుతున్నారు. ఈ పద్ధతిలో 15 సంవత్సరాల కిందటి సమాచారం. 50 కార్యాలయాల ద్వారా పొందే సదుపాయం కలిగింది. కేవలం కొన్ని గంటలలో భూమి రిజిస్ట్రేషన్ ప్రక్రియ ఈ పద్దతిలో ముగించుకోవచ్చు. గతంలో రోజుల తరబడి కార్యాలయాల చుట్టూ ప్రదక్షిణలు చేయవలసి వచ్చేది. కార్డ్ పద్ధతి ప్రవేశ పెట్టిన తర్వాత రిజిస్ట్రేషన్ శాఖకు 20 శాతం పైగా ఆదాయం సమకూరింది. ఈ కంప్యూటరీకరణ ప్రక్రియ ద్వారా సామాన్య ప్రజలు సమాచార సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ద్వారా వచ్చే ఫలితాలను అందుకుని, సులభంగా కార్యకలాపాలు పూర్తిచేసుకుంటున్నారు. గ్రామీణ ప్రాంతాల ప్రజలకు కూడా ఈ సదుపాయం అందుబాటులోకి రావటం గొప్ప విషయం.

కార్ట్ ప్రాజెక్టు అమలు తర్వాత రిజిస్ట్రేషన్ ప్రక్రియ వేగవంతమైనది. గతంలో ఎన్ కంబరెన్స్ పత్రం తీసు కొనుటకు వారం పైగా సమయం పట్టేది. కాని నేను కార్డ్ వచ్చిన తర్వాత ప్రజలు కొన్ని నిమిషాలలో పత్రాలు తీసుకోగలుగుతున్నారు. ధృవీకరించిన రిజిస్ట్రేషన్ పత్రాలకు వారం పైగా సమయం తీసుకునేవారు. ఇప్పుడు కేవలం 15 నిమిషాలలో పత్రాలు అందుకోగలుగుతున్నారు. రిజిస్ట్రేషన్ ప్రక్రియలకు పట్టే సమయం 7 రోజుల నుండి 1 రోజుకు తగ్గించబడినది. సంవత్సరంలో కార్డ్ ద్వారా సుమారు 50 లక్షల మందికి 10 లక్షలకు పైగా ధృవీకరణ పత్రాలు జారీచేయడం జరిగింది. 40 లక్షల వరకు రిజిస్ట్రేషన్ పూర్తి గావించబడినవి. 20 లక్షల ఎన్ కంబరెన్స్ సర్టిఫికెట్లు జారీ చేయబడినవి, లక్షకు పైగా భూమి రిజిస్ట్రేషన్ పత్రాలు ప్రజలకు అందించటం జరిగింది.

11.9 కార్డ్ – అమలు – సవాళ్ళు – అడ్డంకులు :

కార్డ్ పద్ధతి ప్రవేశ పెట్టిన తర్వాత రిజిస్ట్రేషన్ స్టాంపు చట్టం, పట్టణ భూపరిమితి చట్టం, మిగులు వ్యవసాయ భూమి చట్టం, దేవాదాయ ఆస్థి చట్టం మొదలైన చట్టాలలో, పద్ధతులలో మార్పులు చేయవలసిన అవసరం ఏర్పడింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం స్కాన్ చేసిన ధృవీకరణ పత్రాలకు చట్టబద్ధత కల్పించుటకు సర్క్యులర్ విడుదల చేసింది. 13 సంవత్సరాల క్రితం వరకు ఉన్న భూమి సంబంధిత సమాచారం. కంప్యూటర్లలో నిక్షిప్తంగావించి ఇన్ కంబరెన్స్ ధృవీకరణలు. పత్రాలు జారీచేయాలని సూచించింది. ఆస్తి మార్పిడి, ఆస్తి విలువ లెక్కింపు మొదలైన సమాచారం కంప్యూటరీకరణ గావించటడం కొంత కష్టసాధ్యమైన విషయం. 1983కు ముందున్న భూమి సంబంధిత సమాచారం కంప్యూటరీకరం గావించారు. భూమి మార్కెట్ విలువకు సంబంధించి మార్గదర్శకాలు రూపొందించటం జరిగింది. అవి మునిసి పాలిటీలు, కార్పొరేషన్లు, కంటోన్మెంట్ బోర్డు, గ్రామ పంచాయతీలు, మేజర్ గ్రామ పంచాయితీలు మొదలైన వాటికి ప్రాంతాన్ని బట్టి వివిధ రకాలుగా మార్కెట్ విలువ లెక్కించడం జరుగుతుంది. మానవీకరణ పద్ధతి

నుండి కంప్యూటరీకరణ పద్ధతికి మారటం, అనేక విమర్శలకు దారితీసింది. ఉద్యోగులు చాలామంది తొలుత అయిష్టత వ్యక్తం చేశారు. సుమారు 5,000 మందికి ఈ పద్ధతిలో శిక్షణ ఇవ్వటం జరిగింది. విప్రోలాంటి ప్రైవేట్ సంస్థల ద్వారా హార్డ్వేర్ మొదలైన సమస్యలకు పరిష్కారం కొరకు ఒప్పందం ఫలితంగా అనేక సాంకేతిక సవాళ్లను ఈ ప్రాజెక్టు అధిగమించింది. అదే సమయంలో ఉద్యోగులను సుశిక్షితలను చేయడం ద్వారా, కంప్యూటీకరణ ప్రవేశంతో పని సులభీకరణ, ప్రామాణికతల పెంపు విషయాలపై శిక్షణ నేరవడం ద్వారా పాలనా సమస్యలను ఈ పథకం అరిగమించింది. ఒకసారి ఈ పథకం అమలు జరిగిన తర్వాత అన్ని కార్యకలాపాలు యాంత్రీకరణ ద్వారా జరుగుతు ఉండడంతో ఉద్యోగులు కూడా తప్పనిసరై అందుకు అనుగుణంగా మారవలసి వచ్చింది. కంప్యూటీకరణ, ప్రామాణిక్య సాధ్యం కావడం వలన మధ్య దళారీల పాత్ర పూర్తిగా అంతరించిపోనప్పటికి, అవినీతి చాలా వరకు తగ్గడం ఈ పథక విజయంగా చెప్పుకోవచ్చు.

11. 10 సారాంశం :

ఆంధ్రప్రదేశ్లో భూమికి సంబంధించిన లావాదేవీలు రిజిస్ట్రేషన్లు అన్నీ సాంప్రదాయ పద్దతుల్లో కాకుండా కంప్యూటరీకరణ ద్వారా జరగడం వలన ప్రజలకు సత్వర ప్రయోజనం కలుగుతుందనడంలో సందేహం లేదు. సమయం వృధా కాకుండా ప్రజలు తమకు కావలసిన భూముల రిజిస్ట్రేషన్కు సంబంధించిన విషయాలు, ఆస్తుల విలువలను నిర్ధారించే అంశాలు మరియు అన్ని రకాల 'సేవలు మధ్య దళారులు లేకుండా పొందవచ్చు. వేగవంతమైన, సమర్థమవంతమైన సేవలు సాంకేతిక పరిజ్ఞానంతో ప్రభుత్వం సత్వరంగా అందించడానికి అవకాశం ఉంటుంది. కార్డ్ ప్రవేశపెట్టడం పటన గ్రామీణ ప్రాంతాలలో రైతులు, సామాన్య ప్రజలు బ్యాంకు రుణాల కేటాయింపులలో ఎంతో ప్రయోజనం పొందుతున్నారు. ఒకటి నుంచి పది రోజులు పట్టే సమయం ఈ పథకం ద్వారా కేవలం 10 నిమిషాలలోనే వివిధ రకాల సేవలను ప్రజలు పొందుతున్నారు. ఈ కార్డ్ పథకం వలన మధ్య దళారీల ప్రమేయం తగ్గి అవినీతి కూడా చాలా వరకు తగ్గిందని చెప్పవచ్చు.

11.11 ముఖ్య పదకోశం :

రిజిస్ట్రేషన్ డిపార్ట్ మెంట్ :

1899 భారత స్టాంపుల చట్టం ప్రకారం భూమికి సంబంధించి స్థిరాస్తుల మార్పిడి, యాజమాన్య మార్పిడి నిర్వహించే శాఖను రిజిస్ట్రేషన్ డిపార్ట్ మెంట్ గా పిలుస్తారు. రాష్ట్ర ప్రభుత్వ శాఖలలో ఇది ఒకటి. ఉమ్మడి రాష్ట్రంలో 327 ఉప రిజిస్ట్రేషన్ కార్యాలయాలు ఉండేవి.

కార్డ్ :

కార్డ్ అనగా Computer Aided Registration Department. ఈ ప్రాజెక్ట్ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ రాష్ట్ర రిజిస్ట్రేషన్ వ్యవస్థను పరిపాలించిన పురాతన విధానాలను మార్చటానికి ఉద్దేశించినది. ఆస్తిని విక్రయించడం లేదా కొనుగోలు చేసే సందర్భాలలో పౌరులను దోపిడీ చేసే బ్రోకర్లు మరియు మధ్యవర్తుల వ్యాపారం రాష్ట్రంలో మితిమీరిపోవటంతో వారి ఆగడాలను అరికట్టేదుంకు ఐటి ని వినియోగించటం ద్వారా తీసుకువచ్చిన సంస్కరణయే కార్డ్. కంప్యూటర్ ను వినియోగించిన మొదటి శాఖగా రెవిన్యూ విభాగం పేరుగాంచింది.

కంప్యూటరీకరణ :

కంప్యూటరైజేషన్ అనగా కార్యాలయాలలో అకౌంటింగ్, రాయడం, బోధన వంటి కార్యకలాపాల కోసం కంప్యూటర్ సిస్టమ్లను అభివృద్ధి చెయడం, అమలు చేయడం మరియు ఉపయోగించడం వంటి ప్రక్రియలతో కూడినది.

ఇ-గవర్నెన్స్ :

పౌరులు, వ్యాపార భాగస్వాములు మరియు ఉద్యో గులకు ప్రయోజనం చేకూర్చడానికి ప్రభుత్వ సేవలకు ప్రాప్యత మరియ పంపిణిని మెరుగు పర్చడానికి సాంకేతకతను ఉపయోగించడాన్ని ఇ-గవర్నెన్స్ గాచెప్పవచ్చు. దీనిలో భాగస్వాములు సంఖ్య ఎక్కువగా ఉంటుంది.

11.12 స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు :

I) ఈ కింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూపంలో సమాధానం రాయండి.

1. ఆస్తుల రిజిస్ట్రేషన్లో సమాచార సాంకేతికత ఏ విధంగా ఉపయోగపడుతుందో ఉదాహరణలతో తెలుపుము.
2. కార్డ్ ప్రాముఖ్యత, నేపథ్యం, ఉపయోగాలపై ఒక వ్యాసం వ్రాయుము.

II) ఈ కింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానం రాయండి.

1 కార్డ్ పథకం అమలులో ఏర్పడిన సవాళ్లు, అడ్డంకులను గుర్తించుము.

2. కార్డ్ పథక ప్రయోజనాలు వ్రాయుము .

11.13 ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1. Jeff Breen, At the Dawn of E-Government: The Citizen as Customer, Government Finance Review, 1st October 2000.
2. Kalakota and Whiston, Electronic Commerce, Reading, MA: Addison-Wesley, 1997
3. Lucas, Henry C, Jr., Information Technology for Management, Tata McGraw- Hill, New Delhi, 2005
4. Mahan, J.S, Electronic Commerce and the Future of Banking, The Banker's Magazine, Mar. /Apr. 1996.
5. Martin, J., Cybercorp: The New Business Revolution, Amocom, New York, 1996

6. Norfolk, David, IT Governance: Managing Information Technology for Busi ness, Viva, New Delhi, 2009

7. Pardhasaradhi, Y., (et al), E-Governance and Indian Society, Kanishka Publishers, New Delhi, 2009

8. Prabhu, C., S., R., E-Governance: Concepts and Case Studies, New Delhi Prentice Hall of India, 2004

9 . Rattan, Jyoti, Cyber Laws, Bharat Law House, New Delhi, 2011 10.

10. Reports of the Second Administrative Reforms Commission (13), Government of India, New Delhi, 2006-09

11. Saith, Aswini and M., Vijayabaskar, ICTs and Economic Development, NewDelhi: Sage Publications, 2005

12. Satyanaraya J, E-Government: The Science of the Possible, New Delhi:Prentice Hall.

డా॥ ఎ. సోమ నరసయ్య

పాఠం – 12
ఎలక్ట్రానిక్ సేకరణ (e – Procurement)

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠం చదివిన తరువాత విద్యార్థులు క్రింద అంశాలు తెలుసుకుంటారు.

- ఎలక్ట్రానిక్ సేకరణ (ఇ – ప్రొక్యూర్మెంట్) భావనలను గుర్తిస్తారు.
- ఎలక్ట్రానిక్ సేకరణ యొక్క లక్ష్యాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.
- వివిధ రకాల ఎలక్ట్రానిక్ సేకరణ పద్ధతులు,
- ఎలక్ట్రానిక్ సేకరణ ప్రయోజనాలు మరియు నష్టాలను పరిశీలించగలుగుతారు.

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం :

12.1 పరిచయం

12.2 ఇ – ప్రొక్యూర్మెంట్ లోని అంతర్గత సాంకేతిక నిర్మాణం

12.3 ఇ – ప్రొక్యూర్మెంట్ చరిత్ర

12.4 ఇ – ప్రొక్యూర్మెంట్ యొక్క లక్ష్యాలు

12.5 ఇ – ప్రొక్యూర్మెంట్ పద్ధతులు

12.5.1 ఇ–ఇన్ఫార్మింగ్

12.5.2 ఇ–టెండరింగ్

12.5.3 ఇ–వేలం

12.5.4 విక్రేత నిర్వహణ

12.5.5 కేటలాగ్ నిర్వహణ

12.5.6 ఇ–కొనుగోలు

12.5.7 ఇ–ఆర్డరింగ్

12.5.8 ఇ–ఇన్వాయిస్

12. 5.9 ఇ–కాంట్రాక్ట్ మేనేజ్ మెంట్

12.6 ప్రభుత్వం రంగంలో ఇ–ప్రొక్యూర్మెంట్

12.7 ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్రయోజనాలు మరియు నష్టాలు

12.8 ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సవాళ్లు

12.9 సారాంశం

12.10 ముఖ్య పదకోశం

12.11 స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు

12.12 ఉపయుక్త గ్రంథాలు

12.1 పరిచయం :

CARD, ఇ -సేవా, మీ-సేవా, ఇ - ప్రొక్యూర్మెంట్ వంటి ప్రముఖ ప్రాజెక్టులకు మార్గదర్శకత్వం వహించిన ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ఇ-గవర్నెన్స్ ను అమలు చేయడంలో ఎల్లప్పుడూ ముందంజలో ఉంది. ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ యొక్క పరిణామాన్ని తదుపరి స్థాయికి తీసుకెళ్లడానికి, పౌరులకు మరియు వ్యాపారులకు మెరుగైన సేవలను అందించడానికి సమగ్రమైన, విస్తృతమైన కొత్త ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సొల్యూషన్ ను కలిగి ఉండటం చాలా అవసరం.

కొత్త ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్లాట్ఫారమ్ ఫ్లెక్సిబుల్ వర్క్, యూజర్ ఫ్రెండ్లీ నావిగేషన్, కొనుగోలుదారులు & సరఫరాదారుల కోసం ఇంటరాక్టివ్ డ్యాష్ బోర్డ్ని ఉపయోగించి నిర్మించబడింది మరియు డబల్ కవర్, ఇపిసి, బిఒటి, బూట్, పనులు, ఉత్పత్తుల టెండరింగ్ కోసం ప్రపంచ బ్యాంకు అవసరాలు వంటి అన్ని రకాల సేవల సేకరణ ప్రక్రియలను అందిస్తుంది. సేవలు మొదలైనవి ఒకే పరిష్కారాన్ని ఉపయోగించి వినియోగదారు విభాగాలు ఇప్పుడు ఒకే ఉదాహరణను ఉపయోగించి ప్రీ-ప్రొక్యూర్మెంట్, ప్రొక్యూర్మెంట్ మరియు పోస్ట్ ప్రొక్యూర్మెంట్ కార్యకలాపాలను నిర్వహించగలవు. ఇంకా, కేంద్రీకృత సప్లయర్ రిజిస్ట్రేషన్, సప్లయర్ మేనేజ్మెంట్, ఇ-టెండర్లు, ఇ-వేలం, ఇ-కేటలాగ్లు, కాంట్రాక్ట్ మేనేజ్మెంట్, కాస్ట్ ఎస్టిమేషన్ మరియు ఇ-చెల్లింపులు వంటి బహుళ మాడ్యూళ్లను యాక్సెస్ చేయడానికి కొత్త ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్లాట్ఫారమ్ వినియోగదారు ఒక్కసారి మాత్రమే నమోదు చేసుకోవాలి. కొత్త వేదిక, కొత్త ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్లాట్ఫారమ్ STQC డైరెక్టరేట్, భారత ప్రభుత్వం ద్వారా పూర్తిగా పరీక్షించబడింది మరియు ఆడిట్ చేయబడింది మరియు పబ్లిక్ ప్రొక్యూర్మెంట్లో డేటా భద్రత & గోప్యత కోసం CVC & GFR మార్గదర్శకాలు 2017 మరియు IT చట్టం 2000/2008కి పూర్తిగా కట్టుబడి ఉంది.

14.2 ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ లోని అంతర్గత సాంకేతిక నిర్మాణం :

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ (ఎలక్ట్రానిక్ సేకరణ, కొన్నిసార్లు సప్లయర్ ఎక్స్ఛేంజ్ అని కూడా పిలుస్తారు) అనేది వ్యాపారం నుండి వ్యాపారం లేదా వ్యాపారం నుండి వినియోగదారు లేదా వ్యాపారం నుండి ప్రభుత్వం నుండి సరఫరాలు, పని మరియు సేవలను ఇంటర్నెట్తో పాటు ఇతర వాటి ద్వారా కొనుగోలు చేయడం మరియు విక్రయించడం. ఎలక్ట్రానిక్ డేటా ఇంటర్చేంజ్ మరియు ఎంటర్ప్రైజ్ రిసోర్స్ ప్లానింగ్ వంటి సమాచారం మరియు నెట్వర్కింగ్ సిస్టమ్లు, ఉంటాయి.

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ వాల్యూ చైన్ ఇండెంట్ మేనేజ్మెంట్, ఇ-ఇన్ఫార్మింగ్, ఇ-టెండరింగ్, ఇ-వేలం, వెండర్ మేనేజ్మెంట్, కేటలాగ్ మేనేజ్మెంట్, కొనుగోలు ఆర్డర్ ఇంటిగ్రేషన్, ఆర్డర్ స్టేటస్, షిప్ నోటీసు, ఇ-ఇన్వాయిసింగ్, ఇ-చెల్లింపు మరియు కాంట్రాక్ట్ మేనేజ్మెంట్ ఉంటాయి. ఇండెంట్ మేనేజ్మెంట్ అనేది టెండర్ల తయారీలో ఉండే వర్క్ ఫ్లో. విలువ గొలుసులోని ఈ భాగం ఐచ్ఛికం, వ్యక్తిగత సేకరణ విభాగాలు వాటి ఇండెంట్ ప్రక్రియను నిర్వచించాయి. పనుల సేకరణలో, అడ్మినిస్ట్రేటివ్ ఆమోదం మరియు సాంకేతిక అనుమతి ఎలక్ట్రానిక్ ఆకృతిలో పొందబడతాయి. వస్తువుల సేకరణలో, ఇండెంట్ జనరేషన్ యాక్టివిటీ ఆన్లైన్లో జరుగుతుంది. దశ యొక్క తుది ఫలితం NITని జారీ చేయడానికి ఇన్-పుట్లుగా తీసుకోబడుతుంది. సమాచారం కోసం అభ్యర్థన, ప్రతిపాదన కోసం అభ్యర్థన, కొటేషన్ కోసం అభ్యర్థన, మరియు e-RFX (RFX ప్రాజెక్ట్లను నిర్వహించడానికి సాఫ్ట్-వేర్) ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ యొక్క అంశాలలో ఉన్నాయి.

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ యొక్క పెరిగిన వినియోగంతో పాటు, ప్రామాణీకరణ అవసరాలు తలెత్తుతాయి. ప్రస్తుతం, ఎలక్ట్రానిక్ వ్యాపార అనుభవం యొక్క గొప్ప వారసత్వం ఆధారంగా ప్రపంచవ్యాప్తంగా అభివృద్ధి చేయబడిన ఓపెన్ ఎక్స్టెన్సిబుల్ మార్కప్ లాంగ్వేజ్ ఆధారిత ప్రామాణిక ఫ్రేమ్ వర్క్ ఒకటి ఉంది. ఇది ఐదు పొరలను కలిగి ఉంటుంది.

1. మెసేజింగ్,
2. రిజిస్ట్రీ మరియు రిపోజిటరీ,
3. సహకార ప్రోటోకాల్,
4. కోర్ భాగాలు మరియు
5. వ్యాపార ప్రక్రియ

12.3 ఇ-ప్రొక్యూర్ మెంట్ చరిత్ర :

దీనిని మొదటిసారిగా 2000 సంవత్సరంలో IBM ఉపయోగించింది. కంపెనీ తన రీప్లినిష్మెంట్ మేనేజ్మెంట్ను ప్రారంభించింది . మెక్సికన్ రూపొందించిన సిస్టమ్ మరియు మెథడ్, కమ్యూనికేషన్ ఇంజనీర్ డేనియల్ డెల్ఫిన్, అప్పుడు IBM యొక్క అతిపెద్ద ప్రొక్యూర్మెంట్ డైరెక్టర్ **గా** ఉన్నారు. ఉత్పత్తి కర్మాగారం, అల్బెర్టోచే ప్రోగ్రామ్ చేయబడింది. వారియో, ఒక IT ప్రోగ్రామర్ వ్యవస్థ ఉండేది. IBM యొక్క సంక్లిష్ట సేకరణను పరిష్కరించడానికి రూపొందించబడింది. మెక్సికోలోని గ్వాడలజారాలో ప్లాంట్ కోసం ప్రక్రియ అతిపెద్ద వ్యక్తిగత కంప్యూటర్ ఉత్పత్తి కర్మాగారం1.6 బిలియన్ల ఉత్పత్తి విలువతో ప్రపంచం సంవత్సరానికి డాలర్లు. వ్యవస్థ ఏర్పడిన మూడేళ్ల తర్వాత అమలు, ప్లాంట్ 3.6 బిలియన్ డాలర్లు ఉత్పత్తి పెరిగింది. ఆ తర్వాత కంపెనీ ఉపయోగించింది. దాని ద్వితీయ ఉత్పత్తి కర్మాగారాలలో వ్యవస్థ, తర్వాత ప్రపంచం బయటి కంపెనీలకు లైసెన్స్లను విక్రయించింది.

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ టెక్నాలజీ యొక్క పరిణామంలో జారి తావి మూడు దశలను గుర్తించారు :

- ప్రారంభ వ్యవస్థలు సేకరణ నిపుణుల కోసం పనిచేస్తాయి కానీ వినియోగదారు అవసరాలను తీర్చలేదు;

- రెండవ తరం వెబ్-ఆధారిత సాంకేతికతను ఉపయోగించింది మరియు తుది వినియోగదారులకు మద్దతు ఇవ్వడంతోపాటు సేకరణ బృందాల అవసరాలను తీర్చడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది, కానీ ఆవశ్యత మరియు వినియోగం లేదు.
- మూడవ తరం వినియోగదారు-కేంద్రీకృత సౌలభ్యం మరియు వినియోగాన్ని గతంలో లోపించింది.

యూరోపియన్ యూనియన్, పబ్లిక్ సెక్టార్ కోసం ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ మొదటిసారిగా 2004/17/ EC మరియు 2004/18/EC 31 మార్చి 2004 నాటి ఆదేశాలతో పరిచయం చేయబడింది. ఈ ఆదేశాలు, తరువాత 2014లో సవరించబడ్డాయి, ప్రచురణ అవకాశాల కోసం ఎలక్ట్రానిక్ కమ్యూనికేషన్ యొక్క తప్పనిసరి ఉపయోగం, సేకరణ ప్రక్రియల ప్రామాణీకరణ, ఎలక్ట్రానిక్ టెండర్ సమర్పణ విధానాలు, EUలో నిర్దిష్ట పరిమితుల కంటే ఎక్కువ చేసిన అన్ని పబ్లిక్ సేకరణల కోసం అభ్యంతరాల నిర్వహణ మొదలైన వాటితో సహా పబ్లిక్ సేకరణ కోసం పారదర్శక మరియు సమాన అవకాశాల కోసం ఫ్రేమ్ వర్క్ ను ఏర్పాటు చేశారు.

12.4 ఇ - ప్రొక్యూర్మెంట్ యొక్క లక్ష్యాలు :

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సొల్యూషన్ యొక్క ముఖ్య లక్ష్యాలు ఈ క్రింది విధంగా నిర్వచించబడినాయి. ఈ లక్ష్యాలను చేరుకోవడం ద్వారా ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సాధికారతను స్థాపించవచ్చు.

i. డిమాండ్ అగ్రిగేషన్ :

సరఫరాదారులలో కొనుగోలుశక్తిని పెంచడానికి ప్రభుత్వశాఖల డిమాండును సమగ్రపరచగల సామర్థ్యాన్ని ఇ-పోక్యూర్మెంట్ ద్వారా సాధించవచ్చు.

ii. ఇన్వెంటరీ ఖర్చుల తగ్గుదల :

ఇ- ప్రొక్యూర్మెంట్ యొక్క జాబితా మెరుగైన ప్రణాళిక మరియు నిర్వహణ ద్వారా తక్కువస్థాయి జాబితాకు దారితీస్తుంది. తద్వారా ఖర్చులుతగ్గుతాయి.

iii. అంతర్గత మధ్యవర్తిత్వం :

వస్తువు స్థాయిలో అన్ని విభాగాలలో అత్యుత్తమ ధర వద్ద వస్తువులు మరియు సేవల ఖర్చులలో స్థిరత్వాన్ని నిర్ధారించడం.

iv. స్థిరమైన మరియు సుస్థిరమైన విక్రేత అభివృద్ధి :

ముందస్తు అర్హత కలిగిన విక్రేతల ఇతర ప్రభుత్వ విభాగాలను యాక్సిస్ చేసే అవకాశాన్ని ప్రారంభించడం.

v. లావాదేవీలు ప్రభావవంతం : యంత్రమే మాట్లాడే

ఎలిమినేటింగ్ లేదా ఆటోమేటింగ్ నాన్ వాల్యు ఆడింగ్ స్టెప్స్ సమర్థవంతమైన మరియు ప్రభాయుతమైన ప్రక్రియలు.

vi. యాజమాన్యం యొక్క మొత్తం వ్యయంలో తగ్గింపు :

ప్రభుత్వం మరియు పరిశ్రమ రెండింటికి వ్యాపార వ్యయాన్ని తగ్గించడానికి దారితీసే విలువ జోడింపు సరఫరా సంబంధాలను స్థాపించడానికి సేకరణలో సరఫరా గొలుసు మరియు జీవిత చక్ర ఖర్చులను అర్థంచేసుకోవడం.

vii. సమర్థవంతమైన టెండర్ ప్రక్రియ :

మెరుగైన డీల్లను పొందడానికి వివిధ రకాల ఈ-వేలంలను ఉపయోగించడం.

viii. ఓపెన్ ప్లాట్ ఫారం :

సరఫరాదారులు కోసం లెవెల్ ప్లేయింగ్ ఫీల్డ్ మరియు న్యాయమైన పోటీ వేదిక.

ix. స్మార్ట్ గవర్నెన్స్ :

సేకరణ ప్రక్రియపై మరింత పెరిగిన పారదర్శకత, పర్యవేక్షణ మరియు నియంత్రణ.

12.5 ఇ – ప్రొక్యూర్మెంట్ పద్ధతులు :

12.5.1 ఇ-ఇన్ఫార్మింగ్ :

ఇ-ఇన్ఫార్మింగ్ నేరుగా కొనుగోలు ప్రక్రియలో పాల్గొనదు, ఈ ప్రక్రియ కొనుగోలుకు ముందు ఉంటుంది. ఇది ఇంటర్నెట్ సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించి అంతర్గత మరియు బాహ్య పక్షాల నుండి కొనుగోలు సమాచారాన్ని సేకరించడం మరియు పంపిణీ చేయడం. మరియు సరఫరా గొలుసు యొక్క అధిక పనితీరులో, సమాచార భాగస్వామ్యంలో, సమాచార నాణ్యత కూడా పరిగణించబడుతుంది. ఇందులో ఖచ్చితత్వం, సమయస్ఫూర్తి, సమర్థత మరియు మార్పిడి సమాచారం యొక్క విశ్వసనీయత ఉన్నాయి. ఈ ప్రక్రియ ముఖ్యంగా ఎంటర్ప్రైజ్ రిసోర్స్ ప్లానింగ్ (ERP)లో జరుగుతుంది.

12.5.2 ఇ-టెండరింగ్ :

ఎలక్ట్రానిక్ టెండరింగ్ ("ఇ-టెండరింగ్") అనేది పాత పేపర్ ఆధారిత పద్ధతిలో కాకుండా ఎలక్ట్రానిక్ మార్గాల ద్వారా టెండర్లను పంపడం మరియు స్వీకరించడం. కవరులో పత్రాలను చొప్పించి వాటిని పోస్ట్ చేయడానికి బదులుగా, మేము– మరియు మీరు – ఇప్పుడు వాటిని ఇంటర్నెట్ ద్వారా సురక్షితంగా మార్పిడి చేస్తాము.

12.5.3 ఇ-వేలం :

ఇ-వేలం అనేది ఆన్లైన్ పోటీ బిడ్డింగ్ ద్వారా ఆస్తులు, సహజ వనరులు లేదా ఇతర వస్తువులను విక్రయించడానికి వేలం నిర్వహించే ప్రక్రియ. భౌతిక వేలంతో పోలిస్తే, ఎలక్ట్రానిక్ వేలం పూర్తి పారదర్శకతను అందిస్తుంది మరియు మరిన్ని పార్టీలు పాల్గొనేలా చేస్తుంది.

12.5.4 విక్రేత నిర్వహణ :

కాంట్రాక్ట్ అథారిటీ ఖర్చులను నియంత్రించడం, సర్వీస్ ఎక్సలెన్స్ ను పెంచడం మరియు ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్రక్రియ అంతటా వారి విక్రేతల నుండి పెరిగిన విలువను పొందేందుకు నష్టాలను తగ్గించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నప్పుడు ఇది జరుగుతుంది. అత్యంత ప్రభావవంతమైన ఒప్పందాన్ని నిర్ధారించడానికి కాంట్రాక్ట్ మేనేజ్మెంట్ విభాగాలు తరచుగా స్థాపించబడతాయి.

12.5.5 కేటలాగ్ నిర్వహణ :

కేటలాగ్ మేనేజ్ మెంట్ అనేది సరఫరాదారులు తమ ఉత్పత్తి పోర్ట్ ఫోలియోను ఎలక్ట్రానిక్ **గా** ప్రచురించినప్పుడు మరియు ఉత్పత్తులను ఎలక్ట్రానిక్ **గా** కొనుగోలు చేయడానికి కొనుగోలుదారులకు అందుబాటులో ఉంచబడినప్పుడు మొదలయ్యే వ్యూహాత్మక ప్రక్రియ, మరియు విక్రయ ఛానెల్లలో ఉత్పత్తి డేటా నాణ్యతను నిర్ధారించడానికి ఉత్పత్తి కేటలాగ్ ను నిర్వహించేటప్పుడు కనిపిస్తుంది. ఉత్పత్తి కంటెంట్ ను సరఫరాదారు లేదా కొనుగోలుదారు ద్వారా హోస్ట్ చేయవచ్చు.

12.5.6 ఇ-కొనుగోలు :

ఇ-టెండరింగ్ కి విరుద్ధంగా, తక్కువ విలువ మరియు అధిక పరిమాణంలో ఉన్న వస్తువులు మరియు సేవల సేకరణలో ఇ-కొనుగోలు ఉపయోగించబడుతుంది. ఇది అటువంటి వస్తువులు మరియు సేవల కొనుగోలు ప్రక్రియను ఎలక్ట్రానిక్ **గా** సులభతరం చేస్తుంది. ఈ రకమైన సేకరణ కోసం, తరచుగా సంభవించే ముఖ్య భాగాలలో కేటలాగ్ లు ఒకటి. ఈ వ్యవస్థ యొక్క ముఖ్య భాగాలు తరచుగా సంక్లిష్టంగా ఉంటాయి మరియు అందువల్ల సిస్టమ్ అభివృద్ధి తరచుగా అవసరమవుతుంది. ఈ ప్రక్రియ సరఫరాదారులు ఆన్లైన్లో వస్తువులను ప్రచురించడం నుండి ప్రారంభమవుతుంది, ఎలక్ట్రానిక్ ఎంపిక, ఆర్డర్, రిసెప్షన్ వరకు కొనసాగుతుంది మరియు కొనుగోలు చేసిన పక్షం ద్వారా చెల్లింపుతో ముగుస్తుంది.

12.5.7 ఇ-ఆర్డరింగ్ :

సప్లై చైన్ పనితీరును బాగా మెరుగుపరిచే ఇంటర్నెట్ టెక్నాలజీ ఆధారంగా సాఫ్ట్-వేర్ సిస్టమ్ ను ఉపయోగిస్తున్నప్పుడు, కొనుగోలు ఆర్డర్లు చేయడం, ఆర్డర్ చేసిన వస్తువులు, సేవలను స్వీకరించడం వంటి కొనుగోలు అభ్యర్థనను సృష్టించడం మరియు ఆమోదించడం. ఇ-ఆర్డరింగ్ గురించి మాట్లాడేటప్పుడు, ఆర్డర్ చేయబడిన వస్తువులు మరియు సేవలు సాధారణంగా ఉత్పత్తికి సంబంధించినవి కానివి, ఇతర మాటలలో-పరోక్షంగా ఉంటాయి. ఎంటర్ప్రైజ్ రిసోర్సెస్ ప్లానింగ్ (ERP) విషయంలో ఆర్డర్ చేసిన వస్తువులు మరియు సేవలు ఉత్పత్తికి సంబంధించినవి. సపోర్టింగ్ సాఫ్ట్-వేర్ సిస్టమ్ మరియు ఆర్డరింగ్ కేటలాగ్ సిస్టమ్ రెండూ ఒక సంస్థలోని ఉద్యోగులందరూ ఉపయోగించుకునేలా రూపొందించబడ్డాయి.

12.5.8 ఇ-ఇన్వాయిస్ :

ఇ-ఇన్వాయిస్ అనేది ఒక ఇన్వాయిస్ని చెల్లింపు కోసం వినియోగదారునికి ఎలక్ట్రానిక్ **గా** సమర్పించే ఏదైనా

పద్ధతి. పెద్ద కంపెనీలలో, ఇన్వాయిస్లను ఆమోదించడానికి, ప్రాసెస్ చేయడానికి మరియు చెల్లించడానికి ఖాతాలకు చెల్లించవలసిన విభాగాలు బాధ్యత వహిస్తాయి.

12.5.9 ఇ-కాంట్రాక్ట్ మేనేజ్మెంట్ :

ఈ రకమైన నిర్వహణలో స్వీకరించదగినవి, చెల్లింపులు, కాంట్రాక్ట్ సెటిల్మెంట్లు, కాంట్రాక్ట్ వైవిధ్యాలు, పనితీరు సెక్యూరిటీలు, ఆడిటింగ్, నియంత్రణ కార్యకలాపాల నిర్వహణ ఉంటుంది మరియు దాని సాంప్రదాయ రూపానికి విరుద్ధంగా, ఇ-కాంట్రాక్ట్ మేనేజ్మెంట్ దాని ఎలక్ట్రానిక్ మెరుగుదలగా చెప్పవచ్చు.

12.6 ప్రభుత్వ రంగంలో ఇ – ప్రొక్యూర్మెంట్ :

ప్రభుత్వ రంగంలో ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ అంతర్జాతీయంగా ఆవిర్భవిస్తోంది. అందువల్ల బంగ్లాదేశ్, మంగోలియా, ఉక్రెయిన్, భారతదేశం, సింగపూర్, ఎస్టోనియా, యునైటెడ్ కింగ్డమ్, యునైటెడ్ స్టేట్స్, మలేషియా, ఇండోనేషియా, ఆస్ట్రేలియా, యూరోపియన్లలో కార్యక్రమాలు అమలు చేయబడ్డాయి.

12.7 ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్రయోజనాలు :

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సిస్టమ్ ను అమలు చేయడం సంస్థ యొక్క అన్ని స్థాయిలకు ప్రయోజనం చేకూరుస్తుంది. ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సిస్టమ్ లు మెరుగైన ఖర్చు దృశ్యమానతను, నియంత్రణను అందిస్తాయి మరియు కొనుగోలు ఆర్డర్లు, రసీదులు, జాబ్ టిక్కెట్లతో కొనుగోళ్లను సరిపోల్చడంలో ఫైనాన్స్ అధికారులకు సహాయపడతాయి. ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సిస్టమ్ వెబ్-సైట్ ద్వారా టెండర్లను కూడా నిర్వహిస్తుంది. ఒక ఉదాహరణ 'సిస్టమ్ ఫర్ అక్విజిషన్ మేనేజ్మెంట్ (SAM)' ఇది జూలై 30, 2013న, యునైటెడ్ స్టేట్స్ లోని మాజీ సెంట్రల్ కాంట్రాక్టర్ రిజిస్ట్రేషన్ మరియు ఆన్లైన్ రిప్రజెంటేషన్స్ అండ్ సర్టిఫికేషన్స్ అప్లికేషన్ నుండి సమాచారాన్ని మిళితం చేసింది. ఈ క్రింది ప్రయోజనాలు ప్రభుత్వానికి కలుగుతాయి. ప్రభుత్వ ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనలో ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ మొదలు పెట్టిన తర్వాత వ్యవస్థీకృతం దాల్చింది. ప్రభుత్వం మరియు భాగస్వాముల యొక్క లక్ష్యాలు నెరవేరినాయి. దీని ఫలితాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

1) ప్లాట్ ఫారం పై కొన్ని వేల సంఖలో వేసిన టెండర్ల ద్వారా, లక్షల కోట్లు లావాదేవీలు పరిమాణం రెండు దశాబ్దాలలో సాధ్యమయింది.

2) సగటు టెండర్ ప్రాసెసింగ్ సమయం ఆరు నెలల నుండి 36 రోజులకు తగ్గడం అనేది ఇ- ప్రొక్వెర్మెంట్ సాధించిన గొప్పఫలితం.

3) ప్రతి టెండర్కు అందిన బిడ్ల సగటు సంఖ్య 4 నుండి 8 కి పెరగడం సరఫరా సంఘం నుండి భాగస్వామ్య పెరుగుదలను ప్రతిబింబిస్తుంది.

4) దేశంలోని కొన్ని కార్టలైజ్ ప్రాంతాలలో సరఫరాదారుల భాగస్వామ్యంలో గణనీయమైన పెరుగుదల ద్వారా ప్రతిబింబించే కార్టోలైజేషన్ తొలగింపు.

5) టెండర్ పత్రాలను కొనుగోలు చేయడానికి లేదా వారి బిడ్లను సమర్పించడానికి వారు ప్రభుత్వ శాఖలను సందర్శించాల్సిన అవసరం లేనందున, చిన్న మరియు మధ్యస్థ సరఫరాదారులు సాధికారత సాధ్యమయింది.

6) బిడ్లు ఆన్-లైన్ లో తెరవబడినందున, అందరికి అందుబాటులో కనిపించి పారదర్శకతను పెంపొందింది.

7) బిడ్ల ప్రాథమిక సాంకేతిక మూల్యాంకనం చేసే సార్ట్ ఫారమ్లను రూపొందించడంద్వారా సిస్టమ్ టెండర్ మూల్యాంకనంలో సబ్జెక్టివిటి తగ్గింది.

8) రక్షణ ఆన్-లైన్ ఎమ్ ఐ యస్ అన్ని టెండర్లు, సరఫరాదారుల భాగస్వామ్యం మరియు అన్ని విభాగాలు వాటికి సంబందించిన సమస్త సమాచారం ప్రభుత్వానికి అందుబాటులో ఉంటుంది. ఫలితాలు కూడా సమీక్షించవచ్చు.

9) తగ్గింపు కోట్ల కారణంగా ప్రభుత్వాలకు ప్రతి సంవత్సరానికి కొన్ని వెల-కోట్లరూపాయల ఖర్చు ఆదా అవుతుంది.

10) బిడ్లు ఆన్-లైన్ లో సమర్పించబడినందున, కాగితపు పనిని తొలగించడం మరియు అవసరమైన అధికారంకోసం ఫైల్ లు లేదా పత్రాలు ఎలాక్ట్రానిక్ రూపంలో తరలించబడతాయి.

11) బిడ్ల సాధికారత, ప్రక్రియలను క్రమబద్దీకరించడం మరియు నిర్వహణ సమాచార వ్యవస్థ (MIS)ను కలిగి ఉండటం అనేవి ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సాధించిన ఇతర ప్రశంసనీయమైన విజయాలుగా నిలిచాయి.

12.8 ఇ- ప్రొక్యూర్మెంట్ సవాళ్లు :

సంస్థాగతంగా చాలా మంది వినియోగదారులు కేవలం మానవ స్వభావం మరియు అలవాటు కారణంగా మార్పులకు నిరోధకతను కలిగి ఉన్నారు. ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ వారి ఉద్యోగాన్ని మరింత కష్టతరం లేదా గజిబిజిగా మారుస్తుందని వినియోగదారులు విశ్వసించవచ్చు. ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్రభావం కారణంగా ప్రస్తుత పాత్రలు మారుతాయి

- ఆర్థిక-చట్టపరమైన సమస్యలు ఏర్పడతాయి.
- ఆర్థిక అభివృద్ధి స్థాయి
- రెగ్యులేటరీ ఫ్రేమ్-వర్క్
- సాంకేతిక దృశ్యం
- ప్రైవేట్ పోటీదారుల సేవల ఉనికి
- సాధారణ విద్యా స్థాయి

12.9 సారాంశం :

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్రాజెక్ట్, దేశం యొక్క భౌగోళిక సరిహద్దులను కత్తిరించి, అనేక విభాగాలలో ప్రయాణించి విజయవంతంగా అమలు చేయబడింది. అన్ని వేలంపాటలు పోర్టల్ ద్వారా ఆన్-లైన్ లో జరుగుతాయి. కాబట్టి కాంట్రాక్టర్లు మరియు సరఫరాదారుల మధ్య కార్టెల్ నిర్మాణాలను తగ్గించడంలో అమలు కీలకమైనది. ఇది వాస్తవానికి సమాన స్థాయిని పెంచింది. ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ అమలు ఎవరైనా ఇంటర్నెట్ ద్వారా రిమోట్ **గా** టెండర్ కోసం వేలం వేయవచ్చు. కాబట్టి సరఫరాదారు సంఘం నుండి సూచన కొత్త వ్యవస్థ చిన్న మరియు మధ్య తరహా సరఫరాదారులను గణనీయంగా బలపరిచింది. సప్లయర్ పనితీరు కొలత, సోర్సింగ్ సహకారం, కాంట్రాక్ట్ మేనేజ్మెంట్ మరియు ప్రాసెస్ మరియు కమోడిటీ నిర్దిష్ట టెంప్లేట్లను చేర్చడానికి ప్రస్తుతం ఉన్న ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ కార్యాచరణను విస్తృతం చేయడానికి ప్రభుత్వం ఇప్పుడు ప్రయత్నాలు చేస్తోంది. ప్రాజెక్ట్ యొక్క ప్రత్యేక లక్షణాలైన డిమాండ్ అగ్రిగేషన్ మరియు కేంద్రీకృత టెండర్ ఆహ్వాన విధానం, ప్రభుత్వ కొనుగోలు శక్తిని పెంపొందించడానికి దోహదం చేస్తున్నాయి. ఇది టెండర్ల అంచనా వ్యయంలో మెరుగైన తగ్గింపులకు దారి తీస్తుంది. విభాగాలు సాధ్యమైనంత ఉత్తమమైన ధరలకు వస్తువులను పొందగలుగుతాయి మరియు తద్వారా జాబితా నిర్వహణకు సంబంధించిన ఖర్చులను తగ్గించుకోగలుగుతాయి. ప్రభుత్వ ఒప్పందాల కోసం బిడ్డింగ్ చేసే సరఫరాదారుల మధ్య పోటీ మరియు సాంప్రదాయ టెండర్ ప్రక్రియతో పోలిస్తే 70% కంటే ఎక్కువ సమయం ఆదా చేయడం వల్ల వినియోగదారు విభాగాలు 8-12% వరకు ఖర్చు ఆదా చేయడం ద్వారా ప్రయోజనం పొందుతాయి. ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్లాట్ ఫారమ్ మెరుగైన ఒప్పందాలను పొందడానికి ఇ-వేలం మరియు ఇ-రివర్స్ వేలం వంటి వినూత్న సోర్సింగ్ పద్ధతులను ప్రవేశపెట్టింది. కేంద్రీకృత ప్లాట్ ఫారమ్ అన్ని ప్రభుత్వ శాఖలలోని సేకరణ అవకాశాల గురించి విక్రేతలకు సమాచారాన్ని అందించింది. తద్వారా మరిన్ని బిడ్డింగ్లలో పాల్గొనేలా వారిని ప్రేరేపిస్తుంది.

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సొల్యూషను అమలు చేయడం వల్ల సిస్టమ్లో పారదర్శకత పెరిగింది. సాధారణంగా ప్రొక్యూర్మెంట్ ఫంక్షన్ పై మెరుగైన పర్యవేక్షణ మరియు నియంత్రణను అనుమతిస్తుంది. ఇది సాంప్రదాయ వ్యవస్థలో బలహీనమైన లింక్. టెండర్ ప్రక్రియ న్యాయంగా మరియు సమర్ధవంతంగా జరిగిందని మరియు వారు చెల్లించే పన్నులను తెలివిగా ఖర్చు చేస్తున్నారని పౌరుడు కూడా సంతృప్తి చెందాడు. ప్రభుత్వ మరియు చట్టపరమైన అవసరాలలో మార్పులకు అనుగుణంగా ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ సాఫ్ట్వేర్ నిరంతరం అప్డేట్ చేయబడుతుంది. అంతేకాకుండా, ఏ సమయంలోనైనా ప్లాట్ఫారమ్ వాడుకలో పడకుండా ఉండేలా టెక్నాలజీ ఆర్కిటెక్చర్ కూడా క్రమం తప్పకుండా నవీకరించబడుతుంది.

12.10 ముఖ్య పదకోశం :

ఇ-టెండరింగ్:

ఎలక్ట్రానిక్ టెండరింగ్ (ఇ-టెండరింగ్) అనేది పాత పేపర్ ఆధారిత పద్ధతిలో కాకుండా ఎలక్ట్రానిక్ మార్గాల ద్వారా టెండర్లను పంపడం మరియు స్వీకరించడం. కవరులో పత్రాలను చొప్పించి వాటిని పోస్ట్ చేయడానికి బదులుగా, మేము మరియు మీరు — ఇప్పుడు వాటిని ఇంటర్నెట్ ద్వారా సురక్షితంగా మార్పిడి చేస్తాము.

ఇ-కొనుగోలు:

ఇ-టెండరింగ్ కి విరుద్ధంగా, తక్కువ విలువ మరియు అధిక పరిమాణంలో ఉన్న వస్తువులు మరియు సేవల సేకరణలో ఇ-కొనుగోలు ఉపయోగించబడుతుంది. ఇది అటువంటి వస్తువులు మరియు సేవల కొనుగోలు ప్రక్రియను ఎలక్ట్రానిక్ గా సులభతరం చేస్తుంది.

ఇ-ఆర్డరింగ్:

సప్లై చైన్ పనితీరును బాగా మెరుగుపరిచే ఇంటర్నెట్ టెక్నాలజీ ఆధారంగా సాఫ్ట్-వేర్ సిస్టమ్ **ను** ఉపయోగిస్తున్నప్పుడు, కొనుగోలు ఆర్డర్లు చేయడం మరియు ఆర్డర్ చేసిన వస్తువులు మరియు సేవలను స్వీకరించడం వంటి కొనుగోలు అభ్యర్థనను సృష్టించడం మరియు ఆమోదించడం.

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్:

ఇ-ప్రొక్యూర్మెంట్ అనేది వ్యాపారం నుండి వ్యాపారం లేదా వ్యాపారం నుండి వినియోగదారు లేదా వ్యాపారం నుండి ప్రభుత్వం నుండి సరఫరాలు, పని మరియు సేవలను ఇంటర్నెట్ తో పాటు ఇతర వాటి ద్వారా కొనుగోలు చేయడం మరియు విక్రయించడం.

12.11 స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు:

1. **ఇ-** ప్రొక్యూర్మెంట్ భావనను వివరింపుము.
2. **ఇ-** ప్రొక్యూర్మెంట్ పద్ధతులను పేర్కొనుము.
3. **ఇ-** ప్రొక్యూర్మెంట్ ప్రయోజనాలు నష్టాలను వివరింపుము.
4. **ఇ-** ప్రొక్యూర్మెంట్ సవాళ్ళను వివరింపుము.

12.12 ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1. EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT. Are you ready for eProcurement?: Guide to Electronic Procurement Reform. 2015.
2. LAKSHWADEEP E-PROC AND NIC. Bids and Tenders. 2018 [cit. 2019-04-22]. Retrieved from http://www.tenderbidding.com/lakshwadeep-e- proc- and-nic.php
3. United Nations, Asian Development Bank, & Korea (South). (2006). E-procurement. [Bangkok]: United Nations Publications. pp. 22-23.
4. "Replenishment management system and A method", issued 2000-11-14.

డా॥ ఎ. సోమ నరసయ్య

పాఠం -13
ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ వ్యాప్తి

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశాన్ని చదివిన తర్వాత విద్యార్థిఈ క్రింది అంశాలపై పట్టుసాధిస్తాడు.

- ఉన్నత విద్యారంగంలో ఇ-గవర్నెన్స్ ఆవశ్యకతను గుర్తిస్తాడు.
- ఉన్నత విద్యారంగంలో నాణ్యత అభివృద్ధిలో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రభావాన్ని అంచనావేసేవాడు.
- ప్రభుత్వం ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ కోసం చేపట్టిన చొరవలు మరయు కార్యక్రమాలను తెలుసుకుంటాడు
- మనదేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్‌కు గల అడ్డంకులను గుర్తిస్తాడు
- ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుకు ఏంకావాలో ఊహిస్తాడు.

పాఠ్యాంశ నిర్మాణ క్రమం

13.1 పరిచయం

13.2 ICT - విద్యారంగం

13.3. ఉన్నత విద్య ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క ఆవశ్యకత మరియు ప్రాముఖ్యత

13.4. ఉన్నత విద్య యొక్క నాణ్యత అభివృద్ధిలో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రభావం

13.5. ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుచేయడానికి ఉన్నత విద్యారంగంలో ప్రభుత్వం చేపట్టిన చొరవలు మరియు కార్యక్రమాలు.

13.6. భారతదేశంలో ఉన్న విద్యారంగంలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలులో ఎదురయ్యే సమస్యలు, సవాళ్ళు.

    13.6.1. సామాజిక సవాళ్ళు

    13.6.2. ఆర్థిక సవాళ్ళు

    13.6.3. సాంకేతిక సవాళ్ళు

    13.6.4. ఇతర సవాళ్ళు

13.7. ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ మెరుగైన అమలుకోసం సూచనలు

13.8. సారాంశం

13.9 ముఖ్యపదకోశం

13.9. స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు

13.10. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

13.1 పరిచయం :

ప్రభుత్వం సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతికతను (ICT) ఉపయోగించి అనేక మంత్రిత్వశాఖలలో, విభాగాలలోని పరిపాలనలో విస్తృతమైన మార్పులను ప్రవేశపెట్టింది. అంతేకాక జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రణాళికను కూడా రూపొందించి, ఆమోదించి, అమలు చేస్తున్నది. ఇందుకోసం దేశవ్యాప్తంగా అందరికి అందుబాటులో ప్రభుత్వ నిర్ణయాలు, ఆదేశాలు, పథకాలు, కార్యాక్రమాలు వంటి వాటిని ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా ప్రజలు భాగస్వాములవుతున్నారు. ప్రస్తుత యుగంలో, ఇ-గవర్నెన్స్ ఉన్నత విద్యా రంగాన్ని బలోపేతం చేయడానికి ఒక విధానంగా ఉద్భవించింది. ఇ-గవర్నెన్స్‌లో ఏకత్వ నాయకత్వ శైలులు, చర్చలు మరియు విధానాలను నిర్ణయించే నూతన మార్గాలు మరియు పెట్టుబడి మరియు విద్యను అంచనా వేసే కొత్త మార్గాలు, అలాగే వ్యవస్థీకరణ మరియు పంపిణీకి కొత్తమార్గాలుకూడా ఉన్నత విద్యావ్యవస్థలో ఉన్నాయి. ఐక్యరాజ్యసమితిచే ఇ-గవర్నమెంట్ సర్వే (2014) నివేదిక ప్రకారం ఇ-గవర్నెన్స్‌లో భాగస్వామ్యం అవుతున్న (లేదా అమలు చేస్తున్న) మొదటి 50 దేశాలలో భారతదేశం కూడా ఒకటి అని పేర్కొనబడింది.

13.2. ICT - విద్యారంగం :

ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది ఇన్ఫర్మేషన్ మరియు కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీని సమర్థవంతంగా మరియు సహకారంతో కూడిన కార్యకలాపాల సమితి అర్థం చేసుకోబడింది. భారతదేశం, ఇతర నాలెడ్జ్ ఎకానమీ లాగానే విద్యారంగం మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. విద్య ఇప్పటికీ సామాజిక, ఆర్థిక మరియు రాజకీయ చలన శీలతకు ముఖ్యమైన వారధిగా పరిగణింపబడుతున్నందున భారతదేశంలో విద్యకు డిమాండ్ విపరీతంగా పెరిగింది. ఈ డిమాండ్‌ను తీర్చడానికి, జాతీయ ఇ- గవర్నెన్స్ ప్లాన్ (NeGP) యొక్క లక్ష్యం ఏమిటంటే విద్యారంగంపై దృష్టి పెట్టడం మరియు అందుబాటులో ఉన్న తాజా సాంకేతికతను ఉపయోగించి, ఈక్విటీతో, ముఖ్యంగా బలహీన వర్గాలకు ఉన్నత విద్యకు ఎక్కువ ప్రాప్యతను (అందుబాటును) అందించడం వంటివి చేయాలి. ఇప్పుడు ఈ పరిస్థితిని "ఇనుప త్రిభుజంగా (Iron Triangle)" పిలువబడే యాక్సెస్ నాణ్యత మరియు ఖర్చును (Access, Quality and Cost) డిజిటల్ టెక్నాలజీ ద్వారా సులభంగా సాధించవచ్చు. ఆన్‌లైన్ లెర్నింగ్ (Online Learning) మరియు అందరికీ అందుబాటులో విద్యావనరులు(Open Education Resources) అనేవి ఉన్నత విద్య ఆటతీరును నేర్చుకునే విధానాన్ని / పద్ధతిని) మార్చిన అంశాలు అడ్డంకులను తొలగించడం ద్వారా మరియు డిజిటల్ టెక్నాలజీలను ఉపయోగించడం ద్వారా మరియు అందరికీ అందుబాటులో ఉండేలా మరియు సంవృద్ధిగా అనుకరించగలిగేలా చేయడం ద్వారా అందరికీ యాక్సెస్ మరియు భాగస్వామ్యాన్ని విస్తృతం చేయడం వీటి లక్ష్యంగా చెప్పవచ్చు. Open Education ద్వారా, ప్రతి వ్యక్తి, వారి జీవితాలలో మరియు కెరీర్ అభివృద్ధిలో ప్రతిదశలో, వారికి తగిన మరియు అర్థవంతమైన విద్యావకాశాలు అందుబాటులో ఉంటాయి. వీటిలో కంటెంట్, కోర్సులు, మద్దతు మూల్యాంకనం మరియు ధృవీకరణ మొదలగు అంశాలు సౌకర్యవంతమైన మరియు విభిన్న అవసరాలకు అనుగుణంగా ఉపయోగపడేలా ఉంటాయి. అలాగే అడ్డంకులను చూసినట్లయితే ఉదాహరణకు ప్రవేశం మరియు ఖర్చుకు సంబంధించినవి లెక్కించబడతాయి. లేదా తొలగించబడతాయి. వివిధరకాల కారణాల వల్ల విశ్వవిద్యాలయాలకు విద్యను తెరవడం లేదా అందుబాటులో ఉంచడం చాలా ముఖ్యమైన అంశం. విధానపరమైన ప్రాధాన్యతతో పాటు డిజిటల్ టెక్నాలజీ ద్వారా ఆవిష్కరణలను బోధించడానికి మరియు

నేర్చుకోవడానికి విద్య ఒక ఉత్ప్రేరణగా. పనిచేస్తుంది. భారతదేశంలో డిజిటల్ సాంకేతికతలపై దృష్టి ఉన్నప్పటికీ ఆన్‌లైన్ అభ్యాసం చాలా విశ్వవిద్యాలయాలకు, సంస్థలకు అనుబంధంగా ఉంది. విశ్వవిద్యాలయాలు పూర్తిగా పాల్గొనేందుకు పాల్గొనాలంటే తమ డిజిటల్ సామర్థ్యాలను మెరుగుపరుచుకోవాలి మరియు సముచితమైన, సంబంధిత నైపుణ్యాలతో అనుసంధానించబడిన సమగ్రమైన మరియు విశ్వసనీయమైన మూలిక సదుపాయాల ద్వారా దీనికి మద్ధతు ఇవ్వాలి. ఈ ప్రక్రియలో అధ్యాపకులందరూ కూడా ప్రధాన భాగంగా ఉండాలి.

13.3. ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ ఆవశ్యకత మరియు ప్రాముఖ్యత :

ప్రపంచంలోని ఎటువంటి సమాజం లేదా దేశాభివృద్ధికైనా ఉత్తమ మరియు ఉన్నతమైన విద్యా విధానం అవసరం. దానికోసం నిజంగా ఉన్నత విద్యారంగంలో ప్రపంచస్థాయి నాణ్యతను అందుకోవాలంటే, మెరుగు పరచాలంటే ఈ రంగంలో అత్యంత వేగవంతమైన ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ప్రవేశపెట్టడానికి మించిన ప్రత్యామ్నాయం మరొకటి లేదని చెప్పవచ్చు. ప్రముఖ విద్యావేత్తల అభిప్రాయం కూడా ఇదే.

సాంకేతిక మరియు వృత్తి సంస్థలలో ఇ-గవర్నెన్స్‌ని అమలుచేయడం వల్ల ప్రభుత్వం లేదా నియంత్రణ సంస్థ మరియు ఇతర వాటాదారులు వారి సొంత మేనేజ్‌మెంట్‌లు, విద్యార్థుల తల్లిదండ్రులు మరియు సమాజం వంటి వారందరి ప్రభావవంతమైన మరియు నిజమయిన పర్యవేక్షణ మొదలై కొనసాగుతుంది. తద్వారా వారు నాణ్యతను కొనసాగించడానికి మరియు మరింత బాద్యత వహించడానికి బలవంతం చేస్తారు.

ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రక్రియ వ్యవస్థలో సమర్ధతను మరియు పారదర్శకతను తీసుకొని వస్తుంది. కాబట్టి దీని కార్యక్రమాలు అవినీతిని ఉన్నత విద్యారంగంలో తగ్గించడానికి సహాయపడతాయి. ఇది అవసరమైన మంచి కూడా.

ఉన్నత విద్యారంగంలో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రవేశపెట్టడం అనేది దేశం మొత్తంలో విద్యాప్రణాళిక యొక్క పురోగతిని నిర్వహించడానికి మరియు వివిధ వాటాదారులకు మరింత మెరుగైన మార్గాలలో పాలక మండళ్ళకు అధికారం ఇవ్వగల ఒక ముఖ్య భావనగా ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రపంచ దృగ్విషయంగా మారుతున్నది. అలాగే ఇ-గవర్నెన్స్ రాజకీయ నాయకుల ఆర్థికవేత్తల, నిర్ణయాల్లో మరియు ఇతరులతో కలిసి విధానాల రూపకర్తలతో సహా సమాజ పౌరుల దృష్టిని ఎక్కువగా ఆకర్షిస్తుంది.

ఉన్నత విద్యావ్యవస్థలో ఇ-గవర్నెన్స్ గ్రాంట్లు, యుటిలైజేషన్ సర్టిఫికెట్లు ఆమోద ప్రక్రియలు, ఫీడ్‌బ్యాక్ మెకానిజం మొదలైనవి అన్నీ కలిసి ఉన్నత విద్యా సంస్థలు విద్యార్థులను మరింత ఉద్యోగార్థులుగా తయారు చేస్తాయి. ఇది విద్యార్థుల అవసరాలు తీర్చడమేకాకుండా విదేశీ విద్యాలయ విద్యార్థులనుండి పోటీని రాణించడానికి అవకాశమున్న ఇ-గవర్నెన్స్ మేలు చేస్తుంది.

విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ విద్యార్థులకు కమ్యూనికేట్ చేయడానికి కొత్త మార్గాలు, అలాగే విద్య అందించడానికి కొత్త మార్గాలు మరియు సమాచారం మరియు సేవలను నిర్వహించడానికి మరియు అందించడానికి నూతన మార్గాలను అందిస్తుంది. అలాగే సమాచార సాంకేతికత, ఇంటర్‌నెట్ మరియు మొబైల్ ప్రసారాలలోని పురోగతులు అడ్మినిస్ట్రేషన్ మరియు విద్యార్థుల మధ్య సంబంధాన్ని మరింత కొత్త రూపాంతరం చెందడానికి పరిస్థితులను

కల్పిస్తాయి.

ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా విధానాల కాపీని తొలగించడానికి, వారి పనితీరును ట్రాక్ చేయడానికి, ప్రతి విశ్వవిద్యాలయం మరియు కళాశాలలను గురించి ఏకీకృత సమాచారం ఉండాలి. ఇ-పాలన యొక్క ఉపకరణాలు, విశ్వవిద్యాలయాలు లేదా కళాశాలలను ఆమోదించడానికి, ఆన్‌లైన్‌లో పత్రాలను సమర్పించడానికి వీలు కల్పించవచ్చు. అన్ని సంస్థలు సాదారణ పూల్‌నుండి వివరాలను తీసుకుని వెళ్ళడానికి అంతర్గతంగా సమన్వయం చేయడాలి. ఇది విశ్వవిద్యాలయాల పనియొక్క అనవసరమైన నకిలీని తగ్గిస్తుంది. దీనితోపాటు అటువంటి రకమైన పరిపాలనను ప్రవేశపెట్టిన అనేక ఇతర సేవలు ఉండవచ్చు.

ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క ప్రాముఖ్యత

ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రక్రియ వ్యవస్థలో సమర్థత మరియు పారదర్శకతను తెస్తుంది. అందువల్ల ఉన్నత విద్యారంగంలో అక్రమాలు చాలా వరకు తగ్గవచ్చు. శ్రీవాస్తవ మరియు ఇతరులు (2014) అందించిన విధంగా ఉన్నత విద్య యొక్క స్పెక్ట్రంలో ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క ప్రాముఖ్యత క్రింద ఇవ్వబడింది.

విశ్వవిద్యాలయానికి గల ప్రాముఖ్యత

i) కేంద్రీకృత సమాచార అసెస్‌ను ఎక్కడనుండైనా చేయవచ్చు.

ii) విద్యాసంస్థలలో విద్యార్థుల నమోదు నిష్పత్తి పెరుగుతుంది.

iii) నాణ్యమైన ఈ సేవలను, ఈ భాగస్వామ్యాన్ని అందించవచ్చు.

iv) పారదర్శకతను, స్పష్టతను పెంచవచ్చు.

v) నూతన బోధనా పరికరాలను కల్పించవచ్చు.

vi) మెరుగైన నిర్ణయీకరణ చేయవచ్చు.

vii) పబ్లిక్ ప్రైవేటు భాగస్వామ్యం పెంపొందించవచ్చు.

viii) తక్కువ అవినీతి తక్కువ పేపర్ వర్క్ సాధ్యం అవుతుంది.

విద్యార్థులకు గల ప్రాముఖ్యత

i) విద్యా కార్యకలాపాలలో భాగస్వామ్యాన్ని పెంచవచ్చు.

ii) ప్రతి విద్యార్థికి వ్యక్తిగతీకరించిన లాగిన్ అందించవచ్చు.

iii) విద్యార్థుల సమయం కేటాయింపు పాలనను పొదుపు మరియు కృషిలో విస్తృతమైన ఆదా చేయవచ్చు.

iv) సమాచార మరియు లావాదేవీల సేవలను పొందుతారు.

v) ఉద్యోగావకాశాలు పెరుగుతాయి.

vi) సహకారం కోసం సామాజిక అనుసంధానం జరుగుతుంది.

vii) విద్యార్థులు వర్చువల్ లెక్చలర్లను మరియు సెమినార్లను యాక్సెస్ చేయవచ్చు.

viii) విద్యార్థులు పరీక్షల సందేహాలను, ఫలితాల ధృవీకరణను స్వయంగా వారే సమస్యలను పరిష్కరించుకోవచ్చు.

ix) విద్యార్థులు విశ్వవిద్యాలయానికి ఫీడ్‌బ్యాక్‌ను సమర్పించవచ్చు.

కళాశాలలకు గల ప్రాముఖ్యత :

i) డేటాను సులభంగా ఆక్సెస్ చేయవచ్చు..

ii) యూనివర్సిటీలో ఎలక్ట్రానిక్ డేటాను మార్పిడి చేసుకోవచ్చు.

iii) అంతర్గత వ్యవహారాల వ్యయాన్ని తగ్గించవచ్చు.

iv) తక్షణ గణాంక నివేదికను సృష్టించవచ్చు

v) NAAC ఆక్రిడిటేషనకు ఉపయోగపడుతుంది

మొత్తం ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాముఖ్యత :

i) విద్యాసంస్థ లక్ష్యాలపై దీర్ఘకాలిక ప్రభావం ఉంటుంది.

ii) విద్యావ్యవస్థను మెరుగుపరచడం జరుగుతుంది

iii) గవర్నెన్స్‌లో అధ్యాపకులు, విద్యార్థుల యొక్క సాధికారత మరియు వారి భాగస్వామ్యాన్ని ప్రోత్సహించడం జరుగుతుంది.

13.4. ఉన్నత విద్య యొక్క నాణ్యత అభివృద్ధిలో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రభావం :

భారతదేశం 757 విశ్వవిద్యాలయాలు మరియు 38,056 కళాశాలలతో ప్రపంచంలో అతిపెద్ద ఉన్నత విద్యా వ్యవస్థలలో ఒకటిగా ఉంది. 2014-15 విద్యాసంవత్సరంలో ఉన్నత విద్యలో మొత్త నమోదు 3,32,72,722 మరియు మొత్తం స్థూల నమోదు నిష్పత్తి 23.6% కాబట్టి ఉన్నత విద్య వృద్ధి చాలా వేగంగా మారుతుంది. ఈ విషయంలో ఇ-గవర్నెన్స్ తన ఆదర్శవంతమైన పాత్రను పోషిస్తున్నది. ముఖ్యంగా విద్యార్థుల అడ్మిషన్ ప్రక్రియలో ఇ-గవర్నెన్స్ చాలా కీలకపాత్రను కలిగిఉంది. ఉన్నత విద్యా విధానంలో, అడ్మిషన్ ప్రక్రియలో పారదర్శకత మరియు ప్రాప్యతను ప్రోత్సహించడంలో సహాయపడుతుంది. తద్వారా మనదేశంలో విద్యార్థుల స్థూల నమోదు నిష్పత్తి క్రమంగా పెరిగింది.

మన విద్య వ్యవస్థ యొక్క నాణ్యతను మెరుగుపర్చాలంటే, అన్ని సంస్థలు, ప్రపంచస్థాయిలో నమూనాతో రూపొందించాలంటే ఈ రంగంలో సాధ్యమైనంత వేగంగా ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ప్రవేశపెట్టడానికి మించిన ప్రత్యామ్నాయం లేదు. ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్‌ను అమలు చేయడంవల్ల ప్రభుత్వం / నియంత్రణ సంస్థలు మరియు ఇతర వాటాదారులు వారి స్వంత యాజమాన్యాలు, విద్యార్థుల తల్లిదండ్రులు మరియు సమాజం సమర్థవంతమైన పర్యవేక్షణను పెంపొందించింది. ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ప్రవేశపెట్టడం అనేది పాలక మండళ్ళను నిర్వహించే అధికారం మరియు విద్యా ప్రణాళిక పురోగతిని పెంపొందించే భావనగా చెప్పవచ్చు. ముఖ్యంగా ఆన్‌లైన్ ప్లాట్‌ఫామ్‌లు మరియు ICT విధానాల ద్వారా విశ్వవిద్యాలయ విద్య అందుబాటులోలేని మిలియన్ల మంది అర్హులైన విద్యార్థులకు ఉన్నతవిద్యను అందించడంలో సహాయపడినాయి. FICCI సర్వే రిపోర్ట్ ప్రకారం మూక్స్‌మాడల్‌లో అధ్యాపకుల విద్యార్థుల నిష్పత్తులు తక్కువగా ఉన్నప్పటికీ ప్రజలకు నాణ్యమైన విద్యను మాత్రం అందిస్తున్నాయి. మూక్స్ అనేది వెబ్‌ద్వారా పెద్ద ఎత్తున ఇంటరాక్టివ్ పార్టిసిపేషన్ మరియు ఓపెన్ యాక్సెస్‌ను లక్ష్యంగా చేసుకొన్న ఆన్‌లైన్ కోర్సు. సాంప్రదాయక కోర్సు మెటీరియల్‌తోపాటు, వీడియోలు, రీడింగ్‌లు మరియు

సమస్యల నివృత్తి వంటి వాటిని మూక్స్ ఇంటరాక్టివ్ యూజర్ ఫోరమ్‌లద్వారా ఏర్పడే కమ్యూనిటి నిర్మాణంద్వారా విద్యార్థులకు ప్రొఫెసర్‌లకు మరియు టీచింగ్ అసిస్టెంట్‌లకు మూక్స్ మేలుచేస్తుంది. మూక్స్ కోర్సులు ఇటీవల దూరవిద్య అభివృద్ధి కోసం చేయబడిన దూరవిద్యా విధానం కోర్సులు.

ఆన్‌లైన్ చర్చా సమూహాలకు అవకాశం కల్పించడం ద్వారా మరియు అభ్యాస పద్ధతుల యొక్క వేగవంతమైన అభివృద్ధి మరియు ప్రభావాన్ని మెరుగు పరచడం ద్వారా అన్ని స్థాయిలలో మంచి ఉన్నత లక్ష్యాలను సాధించే ప్రక్రియలో సమాచార సాంకేతికత అమలు విద్యార్థుల విస్తృత భాగస్వామ్యాన్ని పెంచింది. ఆన్‌లైన్ మేనేజ్‌మెంట్ ఇన్ఫర్మేషన్ సిస్టమ్ మరియు ఇన్ఫర్మేషన్ మేనేజ్‌మెంట్ అనేవి ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క రెండు ప్రధాన సాధనాలు. ఈ విధానాలు ఉన్నత విద్యారంగంలో నాణ్యతను అందించడంలో క్రియాశీల పాత్ర పోషిస్తున్నాయి.

13.5 ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుకోసం ప్రభుత్వం చేపట్టిన చొరవలు మరియు కార్యక్రమాలు :

భారతదేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్‌కు సంబంధించిన మొదటి చొరవ 1980వ దశాబ్దంలో జాతీయ సమాచార కేంద్రం (NIC) ఏర్పాటు ప్రయత్నాలతో మొదలైంది. దీనిలో భాగంగా అన్ని జిల్లా ప్రధాన కార్యాలయాలు, కంప్యూటర్లద్వారా అనుసంధానించబడినాయి. అప్పటినుండి వివిధ రాష్ట్రాల్లో ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ఉన్నత విద్యావ్యవస్థలో వివిధ ప్రాజెక్టులను అమలు చేయడం ద్వారా వ్యాప్తి చేయబడింది. అంతేగాక దేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్ విజయవంతంగా అమలు చేయడం జాతీయ స్థాయిలో వివిధ చట్టాలు అమోదించబడినాయి. అటువంటి వాటిలో సమాచార మరియు సాంకేతికచట్టం - 2000 (IT Act - 2000) మరియు సమాచార హక్కుచట్టం 2005 (RTI Act - 2005) ముఖ్యమైన ఇ-గవర్నెన్స్ అప్లికేషన్‌ల ఇంటర్ ఆపరేబిలిటీ యొక్క లక్ష్యాన్ని సాకారం చేయడానికి యూనివర్శిటి గ్రాంట్స్ కమీషన్ (యు.జి.సి) కేంద్రీకృత చొరవ తీసుకొని ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టు అమలును ప్రారంభించింది.

i) సమాచార సౌలభ్యత కేంద్రం (Information Facilitation Centre (IFC)) :

జాతీయ సమాచార కేంద్ర నెట్‌వర్క్ (NICNET) ఆధారిత, సమాచార మరియు సౌలభ్యత కేంద్రాన్ని 1997 జూన్‌లో ఏర్పాటు చేయబడింది. ఈ కేంద్రం ఏర్పాటులో గల ప్రధానఉద్దేశం (లక్ష్యం) సమర్ధవంతమైన, ప్రతిస్పందించే మరియు పౌరహితమైన పరిపాలనను ప్రోత్సహించడం. ఉన్నత చదువులకోసం భారతదేశాన్ని సందర్శించే అధ్యాపకులు, విద్యార్థులు మరియు విదేశీ మరియు స్వదేశీ విద్యార్థుల సాధికారతకోసం కేంద్ర మంత్రిత్వశాఖ చేపడుతున్న పథకాల గురించి కావాల్సిన సమాచారాన్ని అందిస్తుంది. ఇందుకోసం సేవలను పొందేందుకు అనుసరించాల్సిన విధానం అంటే వివిధ పథకాలు / కార్యక్రమాలు వాటి మార్గదర్శకాలు మరియు దరఖాస్తు ఫారమ్‌లు మంత్రిత్వశాఖ వెబ్‌సైట్‌లో అందరికి అందుబాటులో ఉండేటట్లు ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి. ఈ సమాచారాన్ని ఇంటర్నెట్ సౌకర్యం ఉన్న కంప్యూటర్ ద్వారా ప్రతి ఒక్కరూ యాక్సెస్ చేయవచ్చు. పాఠశాల విద్య మరియు అక్షరాస్యత మరియు ఉన్నత విద్యాశాఖకు సంబందించిన చిరునామా ఈ విధంగా ఉంది. http://www.education.nic.in (మానవవనరుల అభివృద్ధి మంత్రిత్వశాఖ నివేధిక ప్రకారం)

ii) ICT ద్వారా విద్యకోసం జాతీయ మిషన్ :

సమాచార & ప్రసార సాంకేతికత (ICT) ద్వారా విద్య నేర్చుకోవడానికి మరియు బోధించడానికి జాతీయ మిషన్ అనేది ఏ సమయంలోనైనా ఉన్నత విద్యా సంస్థల్లోని అభ్యాసకులందరికీ ప్రయోజనం చేకూర్చేలా ICT సామర్థ్యాన్ని ఉపయోగించుకునేందుకు కేంద్రప్రభుత్వ ప్రాయోజిక పథకంగా భావించబడింది. XI వ పంచవర్ష ప్రణాళిక కాలంలో ఉన్నత విద్యలో స్థూల నమోదు నిష్పత్తి (జిఇఆర్) ని 5% పెంచడంలో ఈ మిషన్ యొక్క ఏర్పాటు ఉద్దేశాలలో ఒకటి.

విద్యా విధానం యొక్క మూడు ప్రధాన సూత్రాలు ఈ విధంగా పేర్కొనబడినాయి. అవి యాక్సెస్, సమత మరియు నాణ్యత

1) దేశంలోని అన్ని కళాశాలలకు మరియు విశ్వవిద్యాలయాలకు కనెక్టివిటీని అనుసంధానతను అందించడం
2) విద్యార్థులు మరియు ఉపాధ్యాయులకు తక్కువ రుసుముతో మరియు సులభమైన యాక్సెస్‌గల కంప్యూటింగ్ పరికరాలను అందించడం మరియు
3) అధిక నాణ్యతగల ఇ - కంటెంట్‌ను అందించడంద్వారా ఈ రంగాన్ని బలోపేతం చేయడం ద్వారా, దేశంలోని అభ్యాసకులందరికీ ఉచితంగా అందించవచ్చు. ఈ మిషన్ పథకం డిజిటల్ విభజనను తగ్గించడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. అలాగే ఉన్నత విద్య గ్రాడ్యుయేట్ సబ్జెక్టుల బోధన మరియు అభ్యాసం కోసం పట్టణ మరియు గ్రామీణ జానాభాలోని వారికోసం కోర్‌వేర్ ఇ-కంటెంట్ యొక్క కంప్యూటింగ్ నిష్పత్తిని ఉపయోగించుకునే నైపుణ్యాల కొరతను అధిగమించడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. విద్యారంగంలో డిజిటల్ విప్లవం యొక్క ఫలితాలను చేరుకోలేకపోయిన వారికోసం ఈ మిషన్ ద్వారా ప్రధాన విజ్ఞాన స్రవంతిలో విద్యార్థులు చేరుకోవచ్చు.

iii) ఇ-కార్యాలయం ఏర్పాటు చేయుట :

2014-15 సంవత్సరంలో ఇ-ఆఫీస్‌ను సజావుగా అమలు చేయడం మరియు వినియోగించడంకోసం సంయుక్త కార్యదర్శి స్థాయివరకు ఉన్న యుజిసి అధికారులకు అనేక శిక్షణా కార్యక్రమాలు నిర్వహించబడినాయి. ముఖ్యంగా అన్ని స్థాయిలలోని అధికారులకు, ఇతరులకు శిక్షణ ఇవ్వడానికి మరియు భవిష్యత్తులో రోజువారీ సమస్యలను సలభతరం చేయడానికి మాస్టర్ ట్రైనర్‌లను గుర్తించి శిక్షణ ఇచ్చారు.

iv) వెబ్ ఆధారిత అప్లికేషన్ :

యుజిసి 2011 సంవత్సరం నుండి వివిధ పథకాల కోసం ఆన్‌లైన్ దరఖాస్తులను ఆహ్వానిస్తుంది. ప్రస్తుతం 23 కంటే ఎక్కువ UGC పథకాలు ఆన్‌లైన్ దరఖాస్తు ఫారమ్‌లను కలిగి ఉన్నాయి. ఇ-స్కాలర్‌షిప్, ఫెలోషిప్ అవార్డ్ రిజిస్ట్రేషన్ ట్రాకింగ్ సిస్టమ్ (E-SARTS) యుజిసి యొక్క వివిధ స్కాలర్‌షిప్ / ఫెలోషిప్ పథకాల కోసం 21 ఆన్‌లైన్ అప్లికేషన్‌లను కలిగి ఉంది. వీటిని http : // www.ac.in / UGC.Schemes/లో యాక్సెస్ చేయవచ్చు. XII వ పంచవర్ష ప్రణాళిక లో భాగంగా UGC పథకాల కోసం యుజిసి లేని జాతీయ సమాచార కేంద్రం NIC వెబ్ ఆధారిత ఆన్‌లైన్ ఫారమ్‌లను అభివృద్ధి చేస్తున్నది. అప్లికేషన్‌ను పూర్తిచేయడం లేదా వినియోగంపై దశల వారీ సూచనలను అందించే వినియోగదారు మాన్యువల్‌లు రెండు పథకాలకోసం అభివృద్ధి చేయబడినాయి. అవి కేంద్ర, రాష్ట్ర మరియు డీమ్డ్ యూనివర్శిటీలు మరియు కళాశాలల్లో మహిళా

అధ్యయన కేంద్రాల అభివృద్ధి వీటికి సంబందించిన అప్లికేషన్‌లు జాతీయ సమాచార కేంద్రం (NIC) సర్వర్‌లో హోస్ట్ చేయబడినాయి. URL http://eschemesugc.gov.in.

v) ఇ-పిజి పాఠశాల **(e-PG Pathashala)**

నేషనల్ మిషన్ ఆన్ ఎడ్యుకేషన్ త్రూ - ఇన్‌ఫర్మేషన్ & కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజి (NME - ICT) అనేది ఉన్నత విద్యాసంస్థల్లోని అబ్యాసకులందరికీ ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా మోడ్‌లో ప్రయోజనం చేకూర్చడంకోసం ICT యొక్క సామర్థ్యాన్ని ప్రభావితం చేయడానికి ఒక కేంద్ర ప్రయోజిత ఊహించబడింది. ఇ-పిజి పాఠశాల లర్నింగ్ మేనేజ్‌మెంట్ (http://epgp.inflibinet.ac.in) సిస్టమ్ ఓపెన్ యాక్సెస్‌లో అందరికీ అందుబాటులో ఉంటుంది. మరియు ఇన్‌ఫ్లిబినెట్ (INFLIBNET) సర్వర్‌లో హోస్ట్ చేయబడింది. అలాగే ఇది సాక్షాత్ పోర్టల్‌ద్వారా యాక్సెస్ చేయవచ్చు.

vi) స్వయం **- SWAYAM (Study of Active Learning for Young Aspining minds) :**

యువ ఔత్సాహిక విద్యార్థులకోసం యాక్టివ్ లర్నింగ్ యొక్క అధ్యయన వెబ్‌లు స్వయం వెబ్ చొరవ ప్రతి ఒక్కరితో నాణ్యమైన విద్యను పంచుకోవడానికి అనుమతిస్తుంది. తద్వారా ఆన్‌లైన్‌విద్యద్వారా ఈక్విటీని తీసుకొని రావచ్చు. మైక్రోసాఫ్ట్ సహాయంతో AICTE మరియు MHRD కలిసి దీనిని అభివృద్ధి చేశాయి. స్వయం 2000 కోర్సులు మరియు ప్రొఫెషనల్‌లను హోస్ట్ చేయగల సామర్థ్యాన్ని కలిగిఉంది. ఈ కోర్సులను ప్రోగ్రామ్‌లను స్వయంక్రింద ఇండియా పథకం ద్వారా మొదలు చేయబడిన ముఖ్యమైన ఆన్‌లైన్ విద్య వేదికయే మూక్స్ (MOOCs - Massive Online Open Courses.) భారత ప్రభుత్వం యొక్క మానవ వనరుల మంత్రిత్వ శాఖ (MHRD) ప్రస్తుతం ministry of education ఆన్‌లైన్ విద్యకోసం ఇంటిగ్రేటెడ్ ప్లాట్‌ఫారమ్ మరియు పోర్టల్‌లను అందించడానికి SWAYAM స్వయం అనే వేదికను ప్రారంభించింది.

vii) స్వయం ప్రభ **SWAYAM PRABHA :**

స్వయం ప్రభ అనేది విద్యా చానెల్. ఇది 32 రకాల అత్యంత నాణ్యత కల్గిన విద్యా చానెల్‌లను మరియు దేశవ్యాప్తంగా డైరెక్టటు హెూమ్ (**DTH**) 24×7 పద్ధతిలో ప్రసారంకాబడే విద్యా చానెల్‌లు సేవలను అందిస్తాయి.

viii) **నేషనల్ డిజిట్ లైబ్రరీ :**

నేషనల్ డిజిటల్ లైబ్రరీ ఆఫ్ ఇండియా అనేది పూర్తి డిజిటల్ లైబ్రరీ. ఇందులో వివిధ పుస్తకాలు, వ్యాసాలు, వీడియోలు, ఆడియోలు, సిద్దాంత రచనలు మరియు ఇతర విద్యా సంబంధమైన సమాచారాన్ని వివిధ డిజిటల్ కంటెంట్‌ల (మెటాడేటా) రూపంలో నిక్షిప్తమై యాక్సెస్‌కు అందుబాటులో ఉంటుంది.

ఇది భారతదే:లో ప్రస్తుతం ఉన్న డిజిటల్ కంటెంట్‌లను అలాగే ఇతర డిజిటల్ సోర్స్‌లను ఒకే గొడుగు క్రింద యాక్సెస్ చేయడానికి సింగిల్ విండో శోధన సౌకర్యాన్ని డిజిటల్ లైబ్రరీ అందిస్తుంది.

ix) ఇ-యంత్ర **(E - Yantra)** :

అనువర్తిత గణితం కంప్యూటర్ సైన్స్ మరియు ఇంజనీరింగ్ నియమాలద్వారా ఇంజనీరింగ్ విద్యార్థులను

నిమగ్నం చేయడానికి, అలాగే ఇంజనీరింగ్ విద్యలో రోబోటిక్స్‌ను చేర్చడానికి, మానవ వనరుల అభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖ (MHRD - Now Ministry of Education) ద్వారా అమలుచేయబడిన ఉన్నత విద్య డిజిటల్ కార్యక్రమాలలో ఇది ఒకటి. ప్రాజెక్ట్ ఆధారిత అభ్యాసం ద్వారా విద్యార్థులతో మౌలిక సదుపాయాలను అభివృద్ధి చేయడంద్వారా వారిలో నైపుణ్యాలను సృష్టిస్తుంది. అన్ని ప్రాజెక్టులు మరియు కోడ్‌లు అనేవి ఇ-మంత్ర వెబ్‌సైట్‌లో అందరికి అందుబాటులో ఉంచబడ్డాయి.

x) **ఇ-ఆచార్య (E - Acharya)**:

ఇ-ఆచార్య అనేది ICT (NME - ICT) ద్వారా నేషనల్ మిషన్ ఫర్ ఎడ్యుకేషన్ క్రింది అభివృద్ధి చేయబడిన ఒక సమగ్ర ఇ-కంటెంట్ పోర్టల్. ఒకే ఇంటర్ ఫేస్ ద్వారా ఆడియో, వీడియో, టెక్స్టువల్ మెటీరియల్‌ల వంటి అన్ని లెర్నింగ్ మెటీరియల్‌లను శోధించడానికి మరియు బ్రౌజ్ చేయడానికి ఆచార్య పోర్టల్ సౌకర్యాన్ని అందిస్తుంది. అగ్రికల్చరల్ సైన్స్, బయోలాజికల్ సైన్స్, రసాయనశాస్త్రం, భౌతికశాస్త్రం, మెడికల్ అండ్ హెల్త్ సైన్సెస్, ఇంజనీరింగ్ అండ్ టెక్నాలజీ, సోషల్ సైన్సెస్ మరియు ఆర్ట్స్ అండ్ హ్యూమానిటీస్ అనే ఎనిమిది సబ్జెక్టులలో దేశంలోని అగ్రశ్రేణి సంస్థలనుండి నాణ్యమైన అభ్యాసవనరులను ఆచార్య పోర్టల్ కవర్ చేస్తుంది.

xi) **నేషనల్ ప్రోగ్రామ్ టెక్నాలజీ ఎన్‌హాన్స్‌డ్ లెర్నింగ్ (NPTEL) :**

2003లో ఈ నేషనల్ ప్రోగ్రామ్‌ను దేశంలోని ఏడు ఇండియన్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ టెక్నాలజీలు (బాంబే, ఢిల్లీ, కాన్పూర్, ఖరగ్‌పూర్, మద్రాస్, గౌహతి మరియు రూర్కీ) బెంగుళూరులోని ఇండియన్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సైన్స్‌తో పాటు కలిసి సంయుక్తంగా ప్రారంభించాయి.

NPTEL ప్రధానలక్ష్యం :

అండర్ గ్రాడ్యుయేట్ మరియు పోస్ట్‌గ్రాడ్యుయేట్ స్థాయిలో మరియు మేనేజ్‌మెంట్ కోర్సులలో పోస్ట్‌గ్రాడ్యుయేట్ స్థాయిలో కోర్సులను గతంలో ... సాదారణ అండర్ గ్రాడ్యుయేట్ మరియు పోస్ట్ గ్రాడ్యుయేట్ స్థాయిలలో రూపొందించినట్లుగానే పై వాటిలో రూపొందించడం.

xii) **డిజీ లాకర్ Digi locker** :

డిజీలాకర్ అనేది డిజిటల్ పద్ధతిలో డాక్యుమెంట్లు మరియు సర్టిఫికెట్ల జారీ మరియు దృవీకరణకోసం ఏర్పాటుచేయబడిన ఒక వేదిక. దీని వలన మొదటి ప్రయోజనం భౌతికంగా పత్రాల వినియోగాన్ని తగ్గించవచ్చు. డిజిలాకర్ ఖాతాకోసం సైన్‌ఆఫ్ చేసిన భారతీయ పౌరులు తమ ఆధార్ ....నెంబర్‌తో లింక్ చేయబడిన ప్రత్యేక క్లీడ్ స్టోరేజ్ స్థలాన్ని పొందుతారు. ఇది ఎక్కువగా విద్యార్థులకు ప్రయోజనకరంగా ఉంటుంది.

xiii) **వర్చువల్ లాబ్స్ Virtual Labs** :

వర్చువల్ లాబ్స్ ప్రాజెక్టు అనేది భారత ప్రభుత్వ మానవ వనరుల అభివృద్ధి మంత్రిత్వశాఖ (MHRD), నేషనల్ మిషన్ ఎడ్యుకేషన్ త్రూ ఇన్‌ఫర్మేషన్ అండ్ కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీలు కలిసి ప్రారంభించి సాంకేతిక

ఏర్పాటు. ఈ ప్రాజెక్టు పన్నెండు భాగస్వామ్యాల సంస్థలు మరియు ఐఐటి – ఢిల్లీ సమన్వయ సంస్థగా కన్సార్టియంగా ఏర్పాటు చేయబడిన కార్యకలాపం. ICT ఆధారిత విద్యలో ఇది ఒక నమూనా మార్పును లేదా దశలను తీసుకొని వచ్చింది. చాలా సుధూరమైన ప్రదేశాలలో ఇది ఒక ప్రయోగాత్మక చొరవగా ప్రారంభించబడింది.

xiv) ఇ-శోధ్‌సింధు **E-SHODH SINDHU** :

ఇ-శోద్‌సింధు అనేది మూడు కన్సారిటియా కార్యక్రమాలను విలీనం చేయడం ద్వారా, నిపుణుల కమిటి సిఫారసులమేరకు, MHRD యొక్క డిజిటల్ చొరవయే ఇది. దీనిద్వారా అన్ని ఉన్నత విద్యా సంస్థలకు అనేక రకాల ఇ-బుక్స్ మరియు అంతర్జాతీయ ఎలక్ట్రానిక్ జర్నల్‌లు అందుబాటులోకి వచ్చాయి. ఇది డిజిట్ టెక్నాలజీని ఉపయోగించి ప్రపంచంలోని అంత్యుత్తమ విద్యకు ప్రాప్యతను అందిస్తుంది. ప్రమాణాలను పెంచుకోవడానికి అధ్భుతమైనది.

ఇ-విద్వాన్ E-Vidwan :

ఇది ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ లైబ్రరీ నెట్‌వర్క్ (INFILIBNET) కేంద్రం ద్వారా చేపట్టిన అత్యుత్తమ డిజిటల్ కార్యక్రమాలలో ఒకటి. ఇది NMEICT నుండి ఆర్థిక సహాయాన్ని పొందుతుంది. ఇ-విద్వాన్ భారతదేశం మరియు విదేశాలలో పరిశోధన మరియు అభివృద్ధి (R&D) సంస్థలలో పనిచేస్తున్న శాస్త్రవేత్తలు మరియు పరిశోధన శాస్త్రవేత్తల ప్రొఫైల్‌లను సేకరిస్తుంది. అలాగే నిపుణులతో ప్రత్యక్ష సంభాషణను ఏర్పాటు చేస్తుంది మరియు శాస్త్రవేత్తలు మధ్య సమాచార మార్పిడి వేదికను సృష్టిస్తుంది.

13.6. భారతదేశంలో ఉన్నత విద్యారంగంలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలులో ఎదురయ్యే సవాళ్ళు :

సామాజిక సవాళ్లు :-

i) **వివిధ భాషలు :-** భారతదేశంలోని ప్రజలు వివిధ భాషలు మాట్లాడతాడు విభిన్న సంస్కృతులు కలిగి ఉంటారు. ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క చాలా అప్లికేషన్లు ఆంగ్లంలో ఉన్నందున ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులను అమలు చేయడం చాలా పెద్ద సవాలుగా మారింది.

ii) **తక్కువ IT అక్షరాస్యత :-** భారత దేశంలో అక్షరాస్యత స్థాయి ఇప్పటికి 100% లేదు. ((7.4.00/ -2011 జనాభా లెక్కలు) ఉన్నారు 'అక్షరాస్యులకు సమాచార సాంకేతిక పరిజ్ఞానం గురించి పెద్దగా అవగాహన లేదు.

iii) సేవలు సులభంగా అందుబాటులో లేవు. భారతదేశంలో ఇంటర్నెట్ వినియోగం పెరుగుతోంది, అయితే, ICTకి పరిమిత ప్రాప్యత వంటి కారణాల వల్ల భారతీయ జనాభాలో ఎక్కువ భాగం ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యకలాపాలను యాక్సెస్ చేయలేదు .

iv) **సమీకృత సేవలు లేకపోవడం** : రాష్ట్ర మరియు కేంద్ర పుభుత్వాలు అందించే చాలా ఇ-గవర్నెన్స్ సేవలు ఏకీకృతం కావు. వివిద పభుత్వ శాఖల మధ్య సమాచార లోపం ఉంది.

v) **ప్రజల్లో అవగాహన లేకపోవడం** : ఇ-గవర్నెన్స్ సేవల ప్రయోజనాల గురించి చాలా మంది

భారతీయులకు తెలియదు. ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యకలాపాలపై ప్రజలను మేల్కొల్పడంలో ప్రభుత్వం పెద్దగా శ్రద్ధ చూపడం లేదు .

(vi) **భారీ జనాభా :** ఉన్నతవిద్యలో ఇ గవర్నెన్స్‌ని విజయవంతంగా అమలు చేయడానికి భారతదేశంలోని భారీ జనాభా ఒక ప్రధాన సవాలు. జనాభాను లెక్కించడం, డేటాబేస్ సృష్టించడం మరియు దానిని ఎప్పటికప్పుడు అప్‌డేట్ చేయడం వంటి కొన్ని ఇబ్బందులు ఎదుర్కొంటారు.

B) ఆర్థిక సవాళ్లు :

i) **ఖర్చుతో కూడుకున్నది :** – భారతదేశం అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశం ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలు మార్గంలో అత్యంత ముఖ్యమైన అడ్డంకి "ఖర్చు "జనాభాలో అత్యధికులు దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన జీవిస్తున్నారు అమలు కార్యాచరణ మరియు పరిణామాత్మక నిర్వహణ పనిలో పెద్ద మొత్తంలో డబ్బు పాల్గొంటుంది.

ii) **ఎలక్ట్రానిక్ పరికరాల నిర్వహణ :-** ఇన్నోవేషన్ ఐటి చాలా వేగంగా మారుతుంది. మరియు అది చాలా కష్టమైనది. మా ప్రస్తుత సిస్టమ్‌ను అదే వేగంతో నవీకరించాలి. వేగంగా మారుతున్న సాంకేతిక వాతావరణంలో ఎలక్ట్రానిక్ పరికరాల నిర్వహణ ఒక అడ్డంకి.

iii) **తక్కువ తలసరి ఆదాయం :** – తలసరి ఆదాయం భారతదేశంలో ప్రజలకు చాల తక్కువ. కాబట్టి ప్రజలు ప్రభుత్వం అందించే ఆన్‌లైన్ సేవలను కొనుగోలు చేయండి

C) సాంకేతిక సవాళ్లు :

i) **గోప్యత మరియు భద్రత :-** ఇ- గవర్నెన్స్ అప్లికేషన్ యొక్క అవరోధాలలో "వ్యక్తిగత ఒకటి ఉన్నత విద్యలో చేరేందుకు అందించే వ్యక్తి యొక్క వ్యక్తిగత వారు డేటా యొక్క గోప్యత మరియు భద్రత. భద్రతా ప్రమాణాలు లేకపోవడం ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టుల అభివృద్ధిని పరిమితం చేస్తుంది.

ii) **మల్టీ మోడల్ ఇంటరాక్షన్ :-** మల్టీమోడల్ ఇంటరాక్షన్ వినియోగదారుకు వివిధ బహుళ మోడల్‌లలో అందిస్తుంది. వ్యవస్థతో ఇంటర్ ఫేసింగ్, ఇ- గవర్నెన్స్ అప్లికేషన్ దాని వినియోగదారులు వివిధ పరికరాలను ఉపయోగించి దాన్ని యాక్సెస్ చేయగలిగితే ప్రభావవంతంగా ఉంటుంది.

iii) **ఇంటర్నెట్ యొక్క అధిక ధరాగథం :-** ఇంటర్నెట్ యొక్క అధిక ధర కారణంగా ఇ-గవర్నెన్స్ సౌకర్యం పొందడానికి చాలా మంది ఆర్థికంగా వెనుకబడిన విద్యార్థులు పొందలేకపోతున్నారు.

D) రాజకీయ సవాళ్లు :

i) **సైబర్ చట్టాలు లేకపోవడం :-** సైబర్ చట్టాలు లేకపోవడం వల్ల అనేక సంస్థాగత వెబ్సైట్లు వేరువేరుగా హ్యాకింగ్‌కు గురవుతున్నాయి.

ii) **సరిపోని బడ్జెట్ :-** ఇ- గవర్నెన్స్‌కు తగిన మౌలిక సదుపాయాల కల్పనకు నిర్వహణకు తగిన

బడ్జెట్‌ను పభుత్వం కేటాయించలేదు. ప్రేరణ లేకపోవడం మరియు నెమ్మదిగా పని చేసే ప్రక్రియ: ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్‌స్నేహపూర్వక వాతావరణాన్ని తయారు చేయడంలో ప్రభుత్వం, సంస్థలు, కళానాలం పని పక్రియ చాలా నెమ్మదిగా ఉంది. ఉన్నత విద్యలో ఇ- గవర్నెన్స్‌ని స్థాపించడానికి ప్రేరేపించే వ్యక్తులు చాలా తక్కువ. వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్, టెలికాన్ఫరెన్సింగ్ మొదలైన వాటి ద్వారా తరగతులు నిర్వహించడం వంటివి.

iii) **ప్రకటన లేకపోవడం :** ఇ- గవర్నెన్సుకు సంబంధించిన ఏవైనా కొత్త పథకాలు భారత దేశంలో రోజు రుజువు చేస్తున్నట్లయితే, ఇవి ప్రైవేటు ఏజెన్సీలు / ప్రభుత్వ సంస్థ ద్వారా ఎక్కువగా ప్రచారం చేయబడవు.

E) ఇతర సవాళ్లు

i) **మౌలిక సదుపాయాల కొరత :-** చాలా భారతీయ కళాశాలకు, ఇ గవర్నేన్స్ అమలుకు సార్వత్రితికతలకు తగిన మౌలిక సదుపాయిలు లేవు.

ii) వినూత్న బోధనా సాధనాల కొరత :- చాలా వరకు ఉన్నత విద్యా సంస్థలు వర్చువల్ లెక్టర్, వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్, డిజిటల్ లైబ్రరీ అందుబాటులో లేవు.

iii) తగిన శిక్షణా సమపాయం లేకపోవడం : - తగిన శిక్షణా సదుపాయం లేకపోవడం సవాళ్లలో ఒకటి వివిధ కార్యక్రమాల గురించి మరింత అవగాహన మరియు ఉన్నత విధ్యలో ఇ. గవ్నానే ని అమలు చేయడం, ఇ-గవర్నెప్రేకు సంబంధించిన సేవలు అందించబడాలి, ఎందుకంటే ఉశీత విద్యలో శిక్షణ పొందిన యజమానులు లక్ష్య సమూహంలో లేకపోవడం. రంగం, ఇ-గవర్నెన్స్ సరైన నిర్మాణం లేదు. చట్టంలో వివిధి నిబంధనలను చేర్చడం ద్వారా సరైన ఆరోగ్య కరమైన మరియు సురక్షితమైన వాతావరణాన్ని సృష్టించాల్సిన అవసరం ఉంది.

iv) ప్రాంతీయ అసమానత:- గ్రామీణ విద్యార్థుల కంటే పట్టణ విద్యార్థులు. ఇ-గవర్నెన్స్ వల్ల ఎక్కువ ప్రయోజనాలను పొందుతున్నారు.

13.7 ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్ మెరుగైన అమలు చేయడం కోసం సూచనలు :

భారతదేశంలో అమలు జరుగుతున్న ఉన్నత విద్యలు ఇ-గవర్నెనెను అమలు చేయడం కోసం నేషనల్ నాలెడ్జ్ కమీషన్ నివేదిక (2006-09) ప్రకారం " ఉన్నత విద్యలో ఈ - గవర్నెన్స్‌ను అమలు చేయడానికి ముందు భారత ప్రభుత్వం రీ ఇంజనీరింగ్ ద్వారా (పునర్ఆవిష్కరించడం ద్వారా) ఉన్నత విద్యా పరిపాలనను సంస్కరించాలి మరియు ఇ-గవర్నెన్స్ కోసం జాతీయ స్థాయిలో సమాచార ప్రసార సాంకేతికతతో కూడిన మౌలిక సదుపాయాలను అందించాలి మరియు దానిని నిర్వ హించాలి

దేశంలో చౌక మరియు సులభంగా ఆక్సెస్ చేయగల నెట్వర్వేను ఏర్పాలు చేయవలసిన అవసరం ఉంది. ఉన్నత విద్యారంగంలో ఈ గవర్నెనెను అందించాలంటే ముందుగా అన్నిరకాల ఉన్నత విద్యాసంస్థలలో సమీకృతంగా మౌళిక సదుపాయాలను ఏర్పాటు చేసి నిర్వహించాలి.

గ్రామీణ ప్రాంతాలలోని కళాశాలల్లో మరియు విశ్వవిద్యాలయాలల్లో ఇ-గవర్మెన సౌకర్యాలను కల్పించాలి.

ప్రభుత్వానికి చెందిన విభాగాలను ఒకే చోటు అన్ని రకాల నేతలను ఒకే ఎండో ద్వారా అందించడానికి ఏకీకృతం లేదాం సమీకృతం చేయబడాలి.

ఉన్నత విద్యకు సంబంధించిన వివిధ రంగాలలో ఈశ సేవల పంపిణిని మరింత మెరుగుపరచాలి . ఈ రంగాలు ఎన్రోల్మెంట్, ఎగ్జామినేషన్ రిజల్ట్స్, ఫేడ్ ట్యాక్ డాక్యుమెంట్ల అభ్యర్ధన, సర్టిఫికెట్లు, ID కార్డులను జారీ చేయడం, ఉపాంది కల్పన వంటి మొదలగునవి

వర్చువల్ క్లాస్, వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్, టెలీకాన్ఫరెన్సింగ్ మరియు డిజిటల్ లైబ్రరీ సౌకర్యాల వంటి విభిన్న వినూత్న బోధన ; అభ్యసన ICT సాధనాలను తప్పకుండా అన్నీ ఉన్నత విద్యాసంస్థలలో' వినియోగదారులకు సకాలంలో సక్రమంగా ఏర్పాటు చేయాలి.

పుభుత్యం ఉన్నత విద్యారంగంలో ఈ – గవర్నెన్స్ స్థాపన, నిర్వహణ కోసం తగినంత బడ్జెటెను తప్పకుండా కేటాయించాలి .

ప్రతీ పోగ్రాం యొక్క విజన్, దానికోసం, మిషన్ మరియు నష్టాలు స్పష్టంగా నిర్వచించబడాలి

ఉన్నత విద్యారంలో సేవలను సమర్ధవంతంగా అందించడానికి ఉక్యి గులుకునమైన శిక్షణ కల్పించాలి.

వివిధ కార్యక్రమాల గురించి మరింత ఆవగాహనను సేవలకు సంబంధించిన ఈ- గవర్నెన్స్ సదుపాయలను గూర్చి ఈ లక్షిత గ్రూపులకు చేరేలుట్లు అవగాహన కల్పించాలి

చట్ట నిర్మాణంలో ఇ-గవర్నెన్స్‌కు సంబంధంచిన వివిధ నిబంధనలను చేర్చడం ద్వార సరైన ఆరోగ్యకరమైన మరియు సురక్షితమైన వాతావరణాన్ని సృష్టించాల్సిన అవసరం ఖచ్చితంగా ఉంది.

13.8 సారాంశం :

భారతీయ ఉన్నత విద్యావ్యవస్థ బహుముఖ విస్తరణకు గురైనది మరియు ప్రపంచంలో ప్రతిసంవత్సరం ఒక మిలియన్ (10లక్షలు) కంటే ఎక్కువ మంది ఉన్నత విద్యావ్యవస్తలో నమోదవుతున్నారు. అలాగే ప్రపంచంలో చైనా మరియు అమెరికా తర్వాత మూడవ అతిపెద్ద ఉన్నత విద్యావ్యవస్థగా నమోదు చేయబడింది. ICT సాధనాలను విస్తృతంగా ఉపయోగించకుండా ఇంత పెద్దమొత్తంలో విద్యలో స్థూల నమోదు నిష్పత్తి (GER) సాద్యం అనేది అంత సులభమైనది కాదు. కేవలం ఇటుక సిమెంట్‌లతో నిర్మించిన తరగతి గదుల ద్వారా మాత్రమే ప్రతి సంవత్సరం 10లక్షల విద్యార్థులను నమోదు చేయలేము. ఒకవేళ ఇలానే చేస్తే అది గత 20 సంవత్సరాలలో ప్రతినెలా ఆరు విశ్వవిద్యాలయాలను మరియు 270 కళాశాలలను నిర్మించవలిసి ఉంటుంది. మనదేశంలో ఉన్న పరిమితమైన వనరులతో పైనిర్మాణాలను సాధించడం అసాధ్యం. అందుకే మనదేశం MOOCS మర్గాన్ని ఎంచుకుంది. ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా ఉన్నత విద్య ప్రోత్సహించడానికి అనేక పథకాలు మరియు కార్యక్రమాలు ఉన్నాయి. కాని ఉన్నత విద్యలో ఇ-గవర్నెన్స్‌ను అమలు చేయడానికి కేవలం పథకాలు, ప్రాజెక్టుల తయారీ, ప్రోగ్రామ్ ఆర్గనైజేషన్ సరిపోవు. మన సమాజం నుండి సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంకేతిక సవాళ్ళను

తొలగించేందుకు మనం పరస్పర సహకారంతో పనిచేయాలి. అప్పుడే ఇ-గవర్నెన్స్‌కు అనుకూలమైన ఉన్నత విద్యావ్యవస్థను సమర్థవంతంగా రూపొందించగలం అనే విషయం ప్రతి ఒక్కరూ గమనించాలి.

13.9 ముఖ్యపదకోశం :

1. నేషనల్ డిజిట్ లైబ్రరీ :

నేషనల్ డిజిటల్ లైబ్రరీ ఆఫ్ ఇండియా అనేది పూర్తి డిజిటల్ లైబ్రరీ. ఇందులో వివిధ పుస్తకాలు, వ్యాసాలు, వీడియోలు, ఆడియోలు, సిద్ధాంత రచనలు మరియు ఇతర విద్యా సంబంధమైన సమాచారాన్ని వివిధ డిజిటల్ కంటెంట్‌ల (మెటాడేటా) రూపంలో నిక్షిప్తమై యాక్సెస్‌కు అందుబాటులో ఉంటుంది.

2. ఇ-యంత్ర (E - Yantra) :

అనువర్తిత గణితం కంప్యూటర్ సైన్స్ మరియు ఇంజనీరింగ్ నియమాలద్వారా ఇంజనీరింగ్ విద్యార్థులను నిమగ్నం చేయడానికి, అలాగే ఇంజనీరింగ్ విద్యలో రోబోటిక్స్‌ను చేర్చడానికి, మానవ వనరుల అభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖ (MHRD - Now Ministry of Education) ద్వారా అమలుచేయబడిన ఉన్నత విద్య డిజిటల్ కార్యక్రమాలలో ఇది ఒకటి.

ఇ-పిజి పాఠశాల (e-PG Pathashala)

నేషనల్ మిషన్ ఆన్ ఎడ్యుకేషన్ త్రూ - ఇన్ఫర్మేషన్ & కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజి (NME - ICT) అనేది ఉన్నత విద్యాసంస్థల్లోని అభ్యాసకులందరికీ ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా మోడ్‌లో ప్రయోజనం చేకూర్చడంకోసం ICT యొక్క సామర్థ్యాన్ని ప్రభావితం చేయడానికి ఒక కేంద్ర ప్రయోజిత ఊహించబడింది.

ఇ-ఆచార్య (E - Acharya):

ఇ-ఆచార్య అనేది ICT (NME - ICT) ద్వారా నేషనల్ మిషన్ ఫర్ ఎడ్యుకేషన్ క్రింది అభివృద్ధి చేయబడిన ఒక సమగ్ర ఇ-కంటెంట్ పోర్టల్. ఒకే ఇంటర్ ఫేస్ ద్వారా ఆడియో, వీడియో, టెక్స్టువల్ మెటీరియల్‌ల వంటి అన్ని లెర్నింగ్ మెటీరియల్‌లను శోధించడానికి మరియు బ్రౌజ్ చేయడానికి ఆచార్య పోర్టల్ సౌకర్యాన్ని అందిస్తుంది.

డిజీ లాకర్ Digi locker :

డిజీలాకర్ అనేది డిజిటల్ పద్ధతిలో డాక్యుమెంట్లు మరియు సిర్టిఫికెట్ల జారీ మరియు ధృవీకరణకోసం ఏర్పాటుచేయబడిన ఒక వేదిక. దీని వలన మొదటి ప్రయోజనం భౌతికంగా పత్రాల వినియోగాన్ని తగ్గించవచ్చు. డిజిలాకర్ ఖాతాకోసం సైన్ఆఫ్ చేసిన భారతీయ పౌరులు తమ ఆధార్ ....నెంబర్‌తో లింక్ చేయబడిన ప్రత్యేక క్లీడ్ స్టోరేజ్ స్థలాన్ని పొందుతారు. ఇది ఎక్కువగా విద్యార్థులకు ప్రయోజనకరంగా ఉంటుంది.

ఇ-విద్వాన్ E-Vidwan :

ఇది ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ లైబ్రరీ నెట్‌వర్క్ (INFILIBNET) కేంద్రం ద్వారా చేపట్టిన అత్యుత్తమ డిజిటల్ కార్యక్రమాలలో ఒకటి. ఇది NMEICT నుండి ఆర్థిక సహాయాన్ని పొందుతుంది. ఇ-విద్వాన్ భారతదేశం

మరియు విదేశాలలో పరిశోధన మరియు అభివృద్ధి (R&D) సంస్థలలో పనిచేస్తున్న శాస్త్రవేత్తలు మరియు పరిశోధన శాస్త్రవేత్తల ప్రొఫైల్‌లను సేకరిస్తుంది. అలాగే నిపుణులతో ప్రత్యక్ష సంభాషణను ఏర్పాటు చేస్తుంది మరియు శాస్త్రవేత్తలు మధ్య సమాచార మార్పిడి వేదికను సృష్టిస్తుంది.

13.10. స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు

I ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానములు వ్రాయుము

1. ఉన్నత విద్యలో అమలు జరుగుతున్న ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలను వివరించండి.
2. భారతదేశంలో ఉన్నత విద్యలో ఐసిటీకి ఎదురయ్యే సవాళ్ళను చర్చించండి.

II ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము

1. ఉన్నత విద్యారంగంలో ఐసిటి ఆవశ్యకతను చర్చించండి.
2. హయ్యర్ ఎద్యుకేషన్‌లో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాముఖ్యతను తెలుపుము.
3. ఉన్నత విద్యలో నాణ్యతను పెంపొందించడంలో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రభావాన్ని విశ్లేషించుము.

13.11. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1) Ashok Kumar : GIAN JYOTIE-JOURNAL, Volume I, Issue 2, Jan-Mar 2012) E- Governance in Education Sector.

2) Harshita Bhatnagar. Volume : International Journal of Scientific & Engineering Research, 4, Issue 5, May-2013) e-Governance in Higher Education

3) Ranjeeta kapoor and Nishtha Kelkar : National conference on New Horizons in IT-NENHIT 2013) E-Governance: Higher Education in Rural Area.

4) Report of the Working group on Higher Education for the XII Five year plan. September 2011.

పాఠం -14
ఆరోగ్య విభాగ పాలనలో ఇ-గవర్నెన్స్

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశాన్ని చదివిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది అంశాలపై అవగాహన పెంపొందించుకుంటారు

- ఆరోగ్యరంగంలో ఐసిటి ఆవశ్యకతను గుర్తిస్తాడు.
- డిజిటల్‌కోసం కావల్సిన ఆవశ్యకతను గుర్తిస్తాడు.
- దేశంలోని ఆరోగ్యరంగంలో సాదించిన దశలను తెలుసుకుంటాడు.
- జాతీయ డిజిటల్ ఆరోగ్య సమాచారం మరియు దాని ప్రాధాన్యతను అర్థంచేసుకుంటాడు.

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం

14.1 పరిచయం
14.2 ఆరోగ్య సంరక్షణలో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రారంభ చర్యలు
14.3. పటిష్టమైన డిజిటల్ హెల్త్ గవర్నెన్స్‌కోసం అవసరమైన దశలు
14.4. ఆరోగ్యరంగంలో - ఇ- గవర్నెన్స్ ద్వారా సాధించిన పురోగతి మరియు విజయాలు
14.5. జాతీయ డిజిటల్ హెల్త్ బ్లూప్రింట్
14.6. జాతీయ ఆరోగ్య సమాచార వేదిక
14.7. సారాంశం
14.8 ముఖ్యపదకోశం
14.8 స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు
14.9. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

14.1. పరిచయం :

భారతదేశంలో జాతీయస్థాయిలో ఇతర రంగాలవలె ఐసిటిని ఆరోగ్య రంగంలో కూడా ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టింది. ఆరోగ్యరంగానికి సంబందించిన అనేక రకాల డేటాను డిజిటల్‌గా నిర్వహిస్తూ ప్రభుత్వం పౌరులకు ప్రత్యక్షంగా మరియు దేశానికి పరోక్షంగా కావల్సిన సమాచారాన్ని నిర్వహిస్తుంది.

14.2 ఆరోగ్య సంరక్షణలో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రారంభ చర్యలు

జాతీయ స్థాయిలో :

భారతదేశంలో ఆరోగ్యరంగంలో ఎలక్ట్రానిక్ కమ్యూనికేషన్‌ను ప్రవేశ పెట్టాలనే ఆలోచన మొదటిసారిగా జాతీయ ఆరోగ్య విధానంద్వారా ప్రారంభమయింది. ఈ విధానం 1983 సం॥లో భారత పార్లమెంట్‌చే ఆమోదించబడింది. మరియు 2002 లో నవీకరించబడింది. ఆ తరువాత జాతీయ ఆరోగ్య విధానం 2017 దీని పాత్రను మరింత నొక్కి చెప్పింది. ఆరోగ్య సంరక్షణ సేవల పంపిణీలో డిజిటల్ సాంకేతికతను (ఆరోగ్యం

మరియు కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వశాఖ, భారత ప్రభుత్వం 2017) విరివిగా ఉపయోగించి వాస్తవాలను ప్రజలకు తెలియజేయాలని పేర్కొన్నది. ఈ జాతీయ విధానం లబ్దిదారులకు ప్రత్యేక గుర్తింపు సంఖ్యగా ఆధార్‌ను ఉపయోగించాలని సూచించింది. అంతేకాకుండా స్మార్ట్‌ఫోన్‌ల వినియోగం మరియు నేషనల్ హెల్త్ ఇన్ఫర్మేషన్ ఆర్కిటెక్చర్ నిర్మాణానికిక నేషనల్ ఆప్టికల్ ఫైబర్ నెట్‌వర్క్‌ని సిఫారసు చేసింది.

భారతప్రభుత్వంయొక్క ఆరోగ్య మరియు కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వశాఖ 2015 సం॥లో దేశ పౌరులకు అధిక నాణ్యతగల ఆరోగ్య సంరక్షణ సేవలను అందించడంలో సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతికతను (ICT) ఉపయోగించుకునే దృష్టితో నేషనల్ ఇ హెల్త్ అథారిటీ National e-Health Authority) ఏర్పాటును ప్రతిపాదించింది. ఈప్రతిపాదన 2017లో కేంద్ర ప్రభుత్వ ఆరోగ్య మరియు కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వశాఖ (MoHFW) మొదల్తై, భారతదేశంలో ఇ-హెల్త్ డివిజన్ అనే విభాగం క్రింద ఆరోగ్య సంరక్షణ రంగంలో అనేక ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలను ప్రారంభించింది.

ఈ సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతికత (ICT) ఆరోగ్య సంరక్షణ సేవల పంపిణీని మరియు ప్రజారోగ్య వ్యవస్థ నిర్వహణను మెరుగు పరుస్తుంది. అందువల్ల ఆరోగ్య మరియు కుటుంబ మంత్రిత్వ శాఖ ఇ-హెల్త్ లేదా డిజిటల్ హెల్త్‌ను ప్రోత్సహిస్తుంది. అనగా సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతికత యొక్క సేవలు పౌరులను చేరుకోవడానికి మరియు అందరికి వ్యాప్తి చెందడంద్వారా పౌరులలో సాధికారత పెంపొందించబడి, ప్రజారోగ్య సంరక్షణ పంపిణీలలో గణనీయమైన మెరుగుదలలు తీసుకొనిరావడానికి అవకాశం ఉంటుంది.

ఆరోగ్య సంరక్షణ పంపిణీలో సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపర్చడానికి, ముఖ్యంగా 60శాతం జనాభా నివసిస్తున్న గ్రామీణ ప్రాంతాలకు ఆరోగ్య సంరక్షణను విస్తరించడానికి మరియు తక్కువ ధరకే మెరగైన, నాణ్యమైన ఆరోగ్యసేవలను అందించడానికి (ICT) ని ఉపయోగించి కొన్ని ఇ-హెల్త్ కార్యక్రమాలు దేశవ్యాప్తంగా MoHFW చేపట్టబడ్డాయి. అటువంటి ఆరోగ్య సేవల, కార్యక్రమాల ముఖ్య ఉద్దేశం ఈ క్రింది విధంగా ఉంది.

- విస్తృతస్థాయి సేవల లభ్యతను నిర్ధారించుకోవడానికి
- టెలిమెడిసిన్.ద్వారా రిమోట్ (సుధూర) మరియు యాక్సెస్ చేయలేని ప్రాంతాల్లో ఆరోగ్య సంరక్షణ సేవలనుఅందించడానికి
- ఇప్పటికే కొనసాగుతున్న మానవ వనరులను సమర్థవంతంగా మరియు వాంచనీయంగా వినియోగించడంద్వారా ఆరోగ్య మానవ వనరుల అంతరాన్ని పరిష్కరించడానికి
- వైద్య రికార్డులను యాక్సెస్ చేయడం మరియు ఆరోగ్య సంరక్షణ ఖర్చును తగ్గించడంద్వారా రోగి భద్రతను మెరుగుపర్చడం
- అర్థవంతమైన క్షేత్రస్థాయి పరస్పర చర్యలకోసం భౌగోళికంగా విడిపోయి ఉన్న పనులను సమర్థవంతమైన మేనేజ్‌మెంట్ ఇన్ఫర్‌మేషన్ సిస్టమ్‌తో (MIS) తో పర్యవేక్షించడానికి
- రుజువులతో కూడి ప్రణాళికలలో మరియు నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి, కావల్సిన సహాయం అందించడానికి
- శిక్షణ మరియు సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించి అవసరమైన సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరచడానికి

ఇ–ఆరోగ్యం క్రింద కవర్ చేయబడిన విస్తృత కార్యక్రమాలు / కార్యకలాపాలు క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

– జాతీయ ఆరోగ్య పోర్టల్ (National Health Portal)

– ఆన్‌లైన్ సంబంధ సర్వీసులు (Online Services)

– ప్రమాణాలు మరియు నియంత్రణ (Standerds & Regulations)

– హాస్పిటల్స్ సమాచార వ్యవస్థ (Hospital Information System)

– ఎలక్ట్రానిక్ కార్యాలయాలు (e-Office)

– టెలిమెడిసిన్ (Telemedicine)

14.3. పటిష్టమైన డిజిటల్ హెల్త్ గవర్నెన్స్‌కోసం అవసరమైన దశలు :

ఆరోగ్య సంరక్షణను అందించడం అనేది దాదాపు ప్రతి సమాజంలో ఒక సంక్లిష్టమైన ప్రక్రియ. ఎందుకంటే అనేకమంది భాగస్వాములు లేదా కారకులు ఇందులో పాల్గొంటారు. మనకు ఖచ్చితమైన డిజిటల్ ఆరోగ్య వ్యవస్తకు నేరుగా మార్గంలేదు. కాని దశల వారి విధానాన్ని ఉపయోగించి రిస్కుతో క్లిష్టమైన దశలను నిర్వహించడం సాధ్యమవుతుంది. డిజిటల్ హెల్త్ గవర్నెన్స్‌పై తగిన చర్యలు తీసుకోవడానికి ప్రపంచ ఆరోగ్యసంస్థ (WHO) ఇచ్చిన పిలుపులో రాజ్యం మరియు ఇతర భాగస్వాములు గ్లోబల్ గవర్నెన్స్‌ను ప్రోత్సహించడంతోపాటు, జవాబుదారీతనంకోసం పౌరులు మరియుఇతర సమాజ భాగస్వాములు పోషించే పాత్ర కీలకమైనది. కాని దానిని సౌకర్యాల ఏర్పాటు ప్రాంతీయ, జాతీయ, మరియు ప్రపంచస్థాయిల్లో పురోగతి మరియు పనితీరు యొక్క పర్యవేక్షణ మరియు క్రమబద్ధమైన, సమ్మిళిత, పారదర్శక సమీక్షలద్వారా సాధించవచ్చు. ఈ పర్యవేక్షణ ఆరోగ్యానికి సంబందించిన సుస్థిర అభివృద్ధి లక్ష్యాల (MDG or SDG) మార్గాలకు లేదా ఆశయాలకు అనుసంధానించబడి ఉండాలి. డిజిటల్ హెల్త్ గవర్నెన్స్ నిర్మాణ చట్టం తప్పనిసరిగా మారుతున్న అవసరాలు మరియు లక్ష్యాలకు ప్రతిస్పందించగలగాలి. ఆరోగ్యరంగ అభివృద్ధితో డిజిటల్ ఆరోగ్యం కూడా అభివృద్ధి చెందుతుంది. దానికోసం ఈక్రింది దశలను ఏర్పాటుచేసి, అందరిని భాగస్వాములను చేయాలి.

1) డిజిటల్ హెల్త్‌లోని సంస్థలను నిర్వచించి, ఏజన్సీలనుదాటి అంతటా వాటాదారులందరిని గుర్తించాలి.

2) ఏమి నిర్వహించాలి అనేదానిపై మొదట అంగీకారానికి రావాలి. ఆర్కిటెక్చర్, ఆస్తులు, ప్రమాణాలు మరియు అప్లికేషన్‌లవంటి పాలన అవసరమయ్యే డిజిటల్ ఆరోగ్యంలోని అంశాలను నిర్వచించాలి.

3) డిజిటల్ ఆరోగ్య వ్యూహం, చట్టపరమైన నవీకరించిన నిర్మాణం మరియు పెట్టుబడులు అంచనావేయడం వంటి పాలనకోసం ఉపయోగించాల్సిన సాధనాలపై అందరూ అంగీకరించాలి.

4) ముందుగా నాయకత్వాన్ని ఎవరుచేపడుతారో నిర్వచించి మరియు అందరి భాగస్వాములను సంప్రదించి, సమన్వయంతో మరియు కీలక బాధ్యతలను కలిగి ఉన్నవారు ముఖ్యంగా ఐసిటికి బాధ్యత వహించే మంత్రిత్వశాఖలు, గణాంకాలు మరియు హెల్త్ ఇన్సూరెన్స్ కల్పించే కంపెనీలు మరియు జాతీయ డిజిటల్ స్టీరింగ్ కమిటి లేదా సారుప్యసంస్థ ద్వారా ప్రైవేటు రంగాన్ని సమర్థించేవారిని స్పష్టంగా పేర్కొనాలి.

5) డిజిటల్ ఆరోగ్య గవర్నెన్స్ నిర్మాణ క్రమాన్ని స్వీకరించడం అన్నిస్థాయిలలో పథకాన్ని అమలుచేయడానికి గవర్నెన్స్‌ను నిర్వచించడం, ఉదా॥ కేంద్ర మరియ ప్రాంతీయ స్థాయిలు, వికేంద్రీకరణమీద ఆధారపడటం మరియు ప్రభుత్వ – ప్రైవేటు ఆరోగ్య సంరక్షణ మిశ్రమంగా దేశంలో నిర్మించబడాలి.

6) దత్తత తీసుకున్న నిర్మాణంకోసం పనితీరు చర్యలు మరియు పర్యవేక్షణ గుర్తించడం మరియు జవాబుదారీతనం మరియు రోగి (పేషెంట్) కేంద్రీకృత సమీకృత సంరక్షణ దిశగా ఆరోగ్య వ్యవస్థను మెరుగుపర్చడాన్ని ప్రోత్సహించడం.

7) డిజిటల్ ఆరోగ్య సంస్థలలో మారుతున్న అవసరాలకు అనుగుణంగా పాలనా నిర్మాణ చట్టాలను మళ్ళీ సందర్శించడం మరియు దానిని చురుకుగా ఉంచడం మరియు సవీకరించడం వంటివి చేపట్టాలి.

14.4. ఆరోగ్యరంగంలో ఇ-గవర్నెన్స్ద్వారా సాదించిన పురోగతి మరియు విజయాలు :

పటిష్టమైన మరియు సమర్ధవంతమైన రీతిలో సేవలను అందించడానికి మరియు వ్యాధి ప్రబలిన సందర్భంలో సకాలంలో ప్రతిస్పందనను అందించడానికి వివిధ IT వ్యవస్థల మధ్య కలయికను సాధించాల్సిన అవసరం ఉంది. అందువల్ల, డేటాను తక్కువగా పంచుకోవడం లేదా సిస్టమ్‌ల ఇంటర్-ఆపరేబిలిటీతో ఉన్న ఐసోలేటెడ్ ఐటి సిస్టమ్‌ల ప్రస్తుత పరిస్థితికి విరుద్ధంగా సమగ్రమైన, దేశవ్యాప్త సమగ్ర ఇ-హెల్త్ సిస్టమ్ వైపు వెళ్లడానికి e health విభాగం ప్రణాళికలను సిద్ధం చేసింది. మెటాడేటా & డేటా స్టాండర్డ్స్, ఎలక్ట్రానిక్ హెల్త్ రికార్డ్ స్టాండర్డ్స్, ఇంటర్-ఆపరేబిలిటీ & డేటా ఎక్స్ఛేంజ్ ప్లాట్‌ఫాం, అప్లికేషన్ సర్టిఫికేషన్ ప్రోగ్రామ్‌లు, డేటా సెక్యూరిటీ, ప్రైవసీ నియంత్రణ, గోప్యత మొదలుగున్నవి ప్రోత్సహించడం ద్వారా దేశంలో ఇ-హెల్త్ వృద్ధి మరియు స్వీకరణకు మద్దతుగా ఇహెల్త్ ఆవరణ వ్యవస్థ యొక్క మొత్తం అభివృద్ధిపై ఇది పని చేస్తోంది.

హెల్త్‌కేర్ డెలివరీలో సాంకేతికత యొక్క సమగ్ర పాత్రను దృష్టిలో ఉంచుకుని, నేషనల్ హెల్త్ పాలసీ, 2017 ఆరోగ్య సంరక్షణ వ్యవస్థ యొక్క సామర్థ్యాన్ని మరియు ఫలితాలను మెరుగుపరచడానికి డిజిటల్ సాధనాల యొక్క విస్తృతమైన విస్తరణను ఊహించింది. అదనంగా, పాలసీ ఆరోగ్య నిఘా వ్యవస్థను బలోపేతం చేయడానికి మరియు 2025 నాటికి దేశవ్యాప్తంగా ఆరోగ్య సమాచార మార్పిడి నెట్‌వర్క్‌ను ఏర్పాటు చేయడానికి ఉద్దేశించబడింది.

ఆరోగ్య మరియు కుటుంబ మంత్రిత్వశాఖ :

(MOHFW) 2018-19లో వివిధ కార్యక్రమాలు చేపట్టింది. ఇ-హెల్త్‌ని అమలు చేయాలనే దాని లక్ష్యం దిశగా కేంద్రం మరియు ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర స్థాయిలలో ఏకీకృత పద్ధతి ద్వారా కార్యకలాపాలు/పనులు క్రింది విధంగా హైలైట్ చేయబడ్డాయి. ఇంటర్ ఆపరేటబుల్ ఎలక్ట్రానిక్ హెల్త్ రికార్డ్ (MOHFW) పౌరుల ఇంటర్ఆపరబుల్ ఎలక్ట్రానిక్ హెల్త్ రికార్డ్స్ (EHRS) కోసం ఒక వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేయాలని భావించింది.

i)EHR ప్రమాణాలు:

2013 ప్రమాణాల యొక్క సవరించిన సంస్కరణ డిసెంబర్, 2016లో తెలియజేయబడింది. EHR ప్రమాణాలు వ్యాధి వర్గీకరణ, వైద్యం కోసం ప్రమాణాలను కలిగి ఉంటాయి. మరియు క్లినికల్ టెర్మినాలజీ, లాబొరేటరీ సెమాంటిక్ ఇంటర్-ఆపరేబిలిటి కోసం డేటా మార్పిడి, డిజిటల్ ఇమేజింగ్ మరియు కమ్యూనికేషన్ మొదలైనవి.

ii) మెటాడేటా & డేటా స్టాండర్డ్స్ (MDDS):

హెల్త్‌కేర్ అప్లికేషన్లలో సెమాంటిక్ ఇంటర్ప్రెరాబిలిటీని ప్రారంభించడానికి MDDS ప్రమాణాలు మినిస్ట్రీ

ఆఫ్ ఎలక్ట్రానిక్స్ అండ్ ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ (MeitY) మార్గదర్శకాలు మరియు GOI యొక్క ఓపెన్ స్టాండర్డ్స్ విధానాలను అనుసరించి అభివృద్ధి చేయబడ్డాయి. MDDS ప్రమాణాలు హెల్త్కేర్ అప్లికేషన్లలో ఉపయోగించాల్సిన 1000 కంటే ఎక్కువ డేటా ఎలిమెంట్లను కలిగి ఉన్నాయి మరియు గ్లోబల్ ' హెల్త్ IT ప్రమాణాలకు అనుగుణంగా ఉంటాయి. ఆమోదించబడిన MDDS ప్రమాణాలు ఆగస్టు, 2018లో MeitY ద్వారా తెలియజేయబడ్డాయి.

iii) భారతదేశంలోని ఆరోగ్య సౌకర్యాలకు జాతీయ గుర్తింపు సంఖ్య (NIN) :

ఇంటర్- ఆపరేబిలిటీని సాధించడానికి మరియు EHR సృష్టికి కీలకమైన ప్రత్యేక గుర్తింపు సంఖ్య, అన్ని ఆరోగ్య సౌకర్యాలకు (పబ్లిక్ & ప్రైవేట్ రెండూ) ఇంటర్-ఆపరేబిలిటీని సులభతరం చేయడానికి కేటాయించబడుతోంది. ఆరోగ్య IT వ్యవస్థలు అమలు చేయబడ్డాయి. ఇప్పటివరకు సుమారుగా 99% ప్రజారోగ్య సౌకర్యాలకు జాతీయ గుర్తింపు సంఖ్యను కేటాయించారు. **NIN** ప్రైవేట్ సౌకర్యాలకు కేటాయించేందుకు మెకానిజం ఏర్పాటు ప్రక్రియ కొనసాగుతోంది.

iv) హాస్పిటల్ ఇన్ఫర్మేషన్ సిస్టమ్ (HIS) :

PHC స్థాయి వరకు పబ్లిక్ హెల్త్ సౌకర్యాలలో ఉన్న రోగుల యొక్క కంప్యూటరైజ్డ్ రిజిస్ట్రేషన్ మరియు EHR/EMR క్యాప్చర్ కోసం HIS అమలు చేయబడుతోంది. ఇది రోగులకు మెరుగైన సేవలను అందించడానికి మరియు ఈ సౌకర్యాలలో ప్రక్రియలను అందించడానికి మరియు ప్రక్రియల సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరచడానికి దారితీసే వర్క్ఫ్లో నిర్వహణను సులభతరం చేస్తుంది. ఇప్పటివరకు, అతని వ్యాధిగ్రస్తుని అప్లికేషన్ అమలు కోసం 21 రాష్ట్రాలు/ యుటిఎస్‌లకు ఆర్థిక సహాయం అందించబడింది. దేశంలో పేషెంట్లకోసం ఇ-గవర్నెన్స్ అమలు యొక్క ప్రస్తుత స్థితి క్రింది విధంగా ఉంది.

* eHospital (NIC) 320 కంటే ఎక్కువ అసుపత్రులలో అమలు చేయబడింది.
* e-Sushrut (C-DAC నోయిడా) : మహారాష్ట్ర రాష్ట్రంలో 80 కంటే ఎక్కువ ఆసుపత్రులు (1) తెలంగాణ (3), రాజస్థాన్ (72) మరియు ఢిల్లీ
* తెలంగాణ రాష్ట్రం నుండి, రాష్ట్రాలవారిగా పంపించే రోల్అవుట్ ప్లాన్ అందింది.

V) My Health Record :

భారత పౌరులకు వారి స్వంత వైద్య రికార్డులను కేంద్రీకృత మార్గంలో నిర్వహించేందుకు వీలుగా ఒకే ఆన్లైన్ వ్యక్తిగత మెడికల్ రికార్డ్ స్టోరేజ్ ప్లాట్‌ఫారమ్‌ను అందిస్తుంది. ఇది వ్యక్తిగత ఆరోగ్య డేటా యొక్క నిల్వ, ప్రాప్యత మరియు భాగస్వామ్యాన్ని బాగా సులభతరం చేస్తుంది.

మై హెల్త్ రికార్డును ఎక్కడి నుండైనా, ఎప్పుడైనా రోగులు మరియు వైద్యులు కూడా యాక్సెస్ చేయవచ్చు, తద్వారా రోగి భౌతిక ఫైల్‌ల భారాన్ని మోయకుండా ఏదైనా వైద్యుడిని సందర్శించే సౌలభ్యాన్ని పెంచుతుంది మరియు తద్వారా పౌరులు మరియు వైద్యులు ఇద్దరికి ప్రయోజనం చేకూరుతుంది. ఇది రోగి యొక్క గత (NRCES) వైద్య చరిత్రను అర్థం చేసుకోవడానికి వైద్యుడికి సహాయపడుతుంది, ఇది ఇవ్వాల్సిన చికిత్సకు

ముఖ్యమైనది మరియు క్రింది ప్రయోజనాలను కలిగి ఉంటుంది.

ఎ) ఇది భౌతిక రూపంలో కోల్పోయే వైద్య రికార్డులను తిరిగి పొందడంలో సహాయపడుతుంది.

బి) ప్రామాణిక ఆకృతిలో విల్వ చేయబడిన డేటా వ్యాధి ట్రెండ్ వంటి వాటిని అర్థం చేసుకోవడానికి డేటా అనలిటిక్స్ కోసం ఉపయోగించవచ్చు.

సి) వైద్యపరమైన లోపాన్ని తగ్గిస్తుంది మరియు రోగి సమ్మతిని రెండు మెరుగు పరుస్తుంది

డి) రెండవ అభిప్రాయాన్ని తీసుకోవడంలో రోగికి సహాయం చేస్తుంది మరియు అపస్మారక / గమనింపబడని రోగులకు అత్యవసర వైద్య రికార్డులను అందిస్తుంది

EHR ప్రమాణాల కోసం జాతీయ వనరుల కేంద్రం :

(MOHFW) ఆరోగ్య మరియు కుటుంబ మంత్రిత్వ శాఖ భారతదేశంలో ప్రమాణాలను వేగవంతం చేయడానికి మరియు ప్రోత్సహించడానికి పూణేలోని C-DAC లో EHR ప్రమాణాల కోసం ఒక సెంటర్ ఆఫ్ ఎక్సలెన్స్ అంటే నేషనల్ రెసోర్స్ సెంటర్ ఫర్ EHR స్టాండర్డ్స్ (NRCES)ని స్థాపించింది. భారతదేశంలో EHR ప్రమాణాలను అభివృద్ధి చేయడం, అమలు చేయడం మరియు ఉపయోగించడంలో సహాయం కోసం (NRCES) అనేది ఒక సింగిల్ పాయింట్ ఆఫ్ కాంటాక్ట్ (NRCES) ప్రమాణాలు మరియు అనుబంధ వనరులకు నాలెడ్జ్ బేస్‌ను అందిస్తుంది. మరియు అంగీకారాన్ని సులభతరం చేస్తుంది. ప్రమాణాలను మెరుగుపరుస్తుంది. మరింత సమాచారం కోసం, వెబ్‌సైట్‌ను సందర్శించవచ్చు.

హెల్త్‌కేర్ అప్లికేషన్లలో భారతదేశం కోసం నోటిఫైడ్ EHR స్టాండర్డ్స్ యొక్క మొత్తం సెట్‌ను స్వీకరించడానికి NRCS విభిన్న సేవలను అందిస్తుంది. అవి ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

ఎ) ఉపకరణలు మరియు సాంకేతికతలు :

ఎలక్ట్రానిక్ హెల్త్ రికార్డ్స్ (EHS) ఉపకరణలను సాదించడానికి సాఫ్ట్‌వేర్ సాధనాలు మరియు వినియోగించేవారు.

బి) విద్య మరియు శిక్షణ :

ఎలక్ట్రానిక్ హెల్త్ రికార్డుల ప్రమాణాలను వినియోగించుకోవడానికి కావల్సిన పదోన్నతి మరియు విస్తరణ చర్యలు.

సి) అమలు చేయడం కోసం మద్దతు :

విక్రేతలు మరియు ఆసుపత్రులకు సహాయం ప్రయాణాల పాటింపు మరియు లైసెన్స్ నిర్వహణ

డి) జాతీయ ప్రకటనలు : సూచనాత్మసెట్లు మరియు పొడిగింపులను నిర్వహించుట

ఇ) సుస్థిరాభివృద్ధి గమ్యాలతో ఒప్పందం :

జాతీయ మరియు అతర్జాతీయ ప్రమాణాల అభివృద్ధి సంస్థలతో కలిసి సమన్వయం

ఎఫ్ : సలహా మరియు సంప్రదింపులు :

హెల్త్‌కేర్ అప్లికేషన్ అమలులో ప్రక్రియ / ఉత్తమ ప్రాక్టీస్ స్వీకరణ సహాయం.

14.5 : నేషనల్ డిజిటల్ హెల్త్ బ్లూప్రింట్ (NDHB)

నీతిఅయోగ్ ప్రతిపాదించిన నేషనల్ హెల్త్ స్టాక్ NHS అమలు ఫ్రేమ్‌వర్క్ రూపొందించడానికి ఆరోగ్య మరియు కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖచే ఏర్పాటు చేయబడిన కమిటీ, టెక్నాలజీలను సంపూర్ణంగా స్వీకరించడంలో ప్రపంచ డిజిటల్ ఉత్తమ పద్ధతులను సర్వే చేసిన తర్వాత నేషనల్ డిజిటల్ హెల్త్ బ్లూప్రింట్‌తో ముందుకు వచ్చింది.

ఈ ముసాయిదా పత్రం జాతీయ ఆరోగ్య విధానం (NHP) 2017 యొక్క విజన్‌ని నెరవేర్చడానికి అవసరమైన బిల్డింగ్ బ్లాక్‌ల నిర్దిష్ట వివరాలను కలిగి ఉంది. అలాగే సంస్థాగత యంత్రాంగం మరియు సమగ్ర సంపూర్ణ పద్ధతిలో డిజిటల్ ఆరోగ్యాన్ని గ్రహించడానికి కార్యాచరణ ప్రణాళికను కలిగి ఉంది.

బ్లూప్రింట్ యొక్క ముఖ్య లక్షణాలు :

ఫెడరేటెడ్ ఆర్కిటెక్చర్, ఆర్కిటెక్చరల్ సూత్రాల సెట్, ఆర్కిటెక్చరల్ బిల్డింగ్ బ్లాక్‌ల యొక్క 5 లేయర్డ్ సిస్టమ్, యూనిక్ హెల్త్ ఐడీ (UHID), గోప్యత మరియు సమ్మతి నిర్వహణ, జాతీయ పోర్టబిలిటీ, EHR, వర్ణించే ప్రమాణాలు మరియు నిబంధనలు ఆరోగ్యం విశ్లేషణలు మరియు అన్నింటికంటే, కాల్ సెంటర్ వంటి బహుళ యాక్సెస్ చానెల్‌లు, డిజిటల్ హెల్త్ ఇండియా పోర్టల్ మరియు మై హెల్త్ యాప్.

NDHB యొక్క క్రింది దార్శనికత పౌర కేంద్రీకృత మరియు వెల్‌నెస్ సెంట్రిక్ విధానాన్ని అందిస్తుంది. మరియు డిజిటల్ సిస్టమ్‌లకు స్తంభాలలో ఒకటిగా భద్రత & గోప్యతను కలిగి ఉంది

"విస్తృత శ్రేణి డేటా, సమాచారం మరియు అవస్థాపన సేవలను అందించడం ద్వారా, సమర్థవంతంగా, ప్రాప్యత చేయగల, సమ్మిళిత చెల్లించగల సమయానుకూలమైన మరియు సురక్షితమైన పద్ధతిలో సార్వత్రిక ఆరోగ్య కవరేజీకి మద్దతిచ్చే నేషనల్ డిజిటల్ హెల్త్ ఎకో-సిస్టమ్‌ను రూపొందించడం ప్రమాణాల ఆధారిత డిజిటల్ వ్యవస్థలు మరియు ఆరోగ్య సంబంధిత వ్యక్తిగత సమాచారం యొక్క భద్రత, గోప్యత మరియు గోప్యతను నిర్ధారించడం.

జాతీయ డిజిటల్ హెల్త్ బ్లూప్రింట్

NDHB ముందున్న సాధించాల్సిన లక్ష్యాలు ;

i) అత్యాధునిక డిజిటల్ ఆరోగ్య వ్యవస్థలను ఏర్పాటు చేయడం.

ii) జాతీయ మరియు ప్రాంతీయ రిజిస్ట్రీలను ఏర్పాటుచేయుట.

iii) బహిరంగ ప్రమాణాల స్వీకరణను అమలు చేయడానికి వ్యక్తిగత ఆరోగ్య వ్యవస్థను రూపొందించడానికి రికార్డుల ఏర్పాటును సృష్టించడం.

iv) ఎంటర్ ప్రైజ్ - క్లాస్ హెల్త్ అప్లికేషన్ సిస్టమ్‌ల అభివృద్ధిని ప్రోత్సహించడానికి కృషిచేయడం.

v) జాతీయ పోర్టబిలిటిని నిర్ధారించడానికి ప్రయత్నించడం.

vi) NDHB పత్రాన్ని క్లినికల్ నిర్ణయ మద్ధతు (...) వినియోగాన్ని ప్రోత్సహించడానికి

vii) శ్రీ. జె. సత్యనారాయణ కమిటీ చైర్మన్ వాటాదారులతో తదుపరి సంప్రదింపుల కోసం ఆరోగ్య కుటుంబ సంక్షేమ కార్యదర్శికి సమర్పించడం జరిగింది.

ఆరోగ్య రంగం ఆన్‌లైన్ సేవలు (ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంతోపాటు)

ఎ) ఆన్‌లైన్ రిజిస్ట్రేషన్ సిస్టమ్ (ORS) :

ఆన్‌లైన్ రిజిస్ట్రేషన్, ఫీజు చెల్లింపు మరియు అపాయింట్‌మెంట్, ఆన్‌లైన్ డయాగ్నస్టిక్ రిపోర్టులు, ఆన్‌లైన్‌లో రక్తం యొక్క లభ్యతను విచారించడం మొదలైన వాటి కోసం వివిధ ఆసుపత్రులను లింక్ చేసే ఫ్రేమ్ వర్క్. ఈ రోజు నాటికి, AIIMS వంటి ఆసుపత్రులతో సహా 190 కంటే ఎక్కువ ఆసుపత్రులు, న్యూఢిల్లీ & ఇతర AIIMS (జోద్పూర్, బీహార్, రిషికేశ్ భువనేశ్వర్. రాయ్‌పూర్, బోపాల్) RML హాస్పిటల్, SIC సఫ్దర్‌జంగ్ హాస్పిటల్, నిమ్హాన్స్, అగర్తల ప్రభుత్వ వైద్య కళాశాల JIPMER మొదలైనవి బోర్డు (ORS) లోఉన్నాయి. ఇప్పటి వరకు 20 లక్షలకు పైగా రోగుల నమోదులు ఆన్‌లైన్‌లో జరిగాయి.

బి) మేరా ఆస్పటల్ (పేషెంట్ ఫీడ్‌బాక్ సిస్టమ్) :

'అప్లికేషన్ అనేది బహుళ చానెల్ విధానాన్ని ఉపయోగించి రోగుల సంతృప్తి స్థాయిపై సమాచారాన్ని సేకరించడానికి ఒక IT ఆధారిత ఫీడ్‌బాక్ సిస్టమ్, షార్ట్ మెసేజ్ సర్వీస్ (SMS), అవుట్ బౌండ్ డయాలింగ్' (OBD), వెబ్ పోర్టల్ మరియు మొబైల్ అప్లికేషన్. అప్లికేషన్ స్వయంచాలకంగా రోగిని (OPD మూసివేసిన తర్వాత ఔట్ పేషెంట్ మరియు డిశ్చార్జ్ సమయంలో ఇన్ పేషెంట్) రోగుల సంతృప్తి స్థాయిపై సమాచారాన్ని సేకరించడానికి పై సాధనాలను ఉపయోగించి స్వయంచాలకంగా సంప్రదిస్తుంది. ప్రస్తుతం సుమారు 2711 ఆసుపత్రులు కవర్ చేయబడ్డాయి మరియు అంతకంటే ఎక్కువ ఇప్పటివరకు 33.75 లక్షల ఫీడ్‌బ్యాక్ అందింది.

సి) డిజిటల్ ఆరోగ్యంపై గ్లోబల్ ఎజెండా

i) **డిజిటల్ హెల్త్ యొక్క రిజల్యూషన్:** డిజిటల్ రిజల్యూషన్‌ను తరలించడానికి MoHFW పనిచేసింది. హెల్త్ ఇన్ 71' వరల్డ్ హెల్త్ అసెంబ్లీ, 2018 గ్లోబల్ అరేనాలో డిజిటల్ ఆరోగ్యానికి ప్రాధాన్యత ఇవ్వడానికి ఏకగ్రీవంగా అంగీకరించబడింది.

ii) **గ్లోబల్ డిజిటల్ హెల్త్ పార్టనర్‌షిప్ :** GDHP అనేది ప్రభుత్వాలు, భూభాగాలు, ప్రభుత్వ ఏజెన్సీలు మరియు ప్రపంచ ఆరోగ్య సంస్థ యొక్క సహకారం, ప్రపంచ సహకారం మరియు సహకారాన్ని సులభతరం చేయడానికి మరియు డిజిటల్ ఆరోగ్య సేవల అమలులో ఉత్తమ అభ్యాసానికి సంబంధించిన విధాన అంతర్దృష్టులు మరియు సాక్ష్యాలను పంచుకోవడానికి ఇది అంతర్జాతీయ ఫోరానికి అందించడానికి సృష్టించబడింది. ప్రస్తుతం, 24 దేశాలు మరియు ప్రపంచ ఆరోగ్య సంస్థ (WHO) GDHPలో సభ్యులుగా ఉన్నాయి.

భారతదేశం ఫిబ్రవరి, 2019లో GDHP యొక్క 4 సమ్మిట్ మరియు సింపోజియలను విజయవంతంగా నిర్వహించింది. ఈ ఈవెంట్ కు 35 దేశాలు, అకాడెమియా, పరిశ్రమలు మరియు స్టార్టప్‌ల నుండి భాగస్వామ్యం

లభించింది. స్థిరమైన అభివృద్ధి కోసం డిజిటల్ ఆరోగ్యంపై ఢిల్లీ డిక్లరేషన్‌ను స్వీకరించడం. జిడిహెచ్ సెక్రటేరియట్ సేవలను పొడిగించేందుకు వచ్చే ఏడాదికి జిడిహెచ్‌పికి కూడా భారతదేశానికి చైర్మన్ పదవి లభించింది.

ఆన్‌లైన్ కన్సల్టేషన్ టెలిమెడిసిన్

జాతీయ మెడికల్ కాలేజీ నెట్‌వర్క్ (NMCN)

ఇ-ఎడ్యుకేషన్ మరియు ఇ-హెల్త్‌కేర్ డెలివరీ ఉద్దేశ్యంతో నేషనల్ మెడికల్ కాలేజ్ నెట్వర్క్ (**NMCN**) స్థాపించబడింది. ఇందులో 50 ప్రభుత్వ వైద్య కళాశాలలు ఒకదానితో ఒకటి అనుసంధానించబడి, NKN (నేషనల్ నాలెడ్జ్ నెట్వర్క్ హై స్పీడ్ బ్యాండ్‌విడ్త్ కనెక్టివిటీ). మీదుగా ప్రయాణిస్తున్నాయి. అవసరమైన కేంద్రీకృత మౌలిక సదుపాయాలతో కూడిన జాతీయ వనరుల కేంద్రం (NRC) మరియు 7 ప్రాంతీయ వనరుల కేంద్రాలు (RRCS) ఈ క్రింది విధంగా స్థాపించబడ్డాయి:

1. లక్నో NRC కమ్ సెంట్రల్ RRC SGPGIMS.
2. RRC ఉత్తర PGIMER, ఛండీఘడ్
3. RRC సెంట్రల్ AIIMS న్యూఢిల్లీ
4. RRC సౌత్ II, పుదుచ్చేరి
5. RRC ఈస్ట్ IMS, BHU వారణాసి
6. RRC వెస్ట్ KEM ముంబాయి
7. RRC నార్త్ ఈస్ట్ NEIGRIHMS షిల్లాంగ్
8. RRC సౌత్ II SCTIMST తిరువనంతపురం

ఈ కేంద్రం వద్ద కింది సౌకర్యాలు సృష్టించబడ్డాయి.

ఎ) అత్యాధునిక డిజిటల్ లెక్చర్ థియేటర్‌తో NRC వద్ద ఇంటిగ్రేటెడ్ 3D ప్రొజెక్షన్ సిస్టమ్

బి) టెలి-మెడికల్ మీడియా సహకార వాతావరణం (వర్చువల్ ట్యూమర్ బోర్డ్) కోసం NRC వద్ద క్యాన్సర్ రోగి నిర్వహణ.

సి) సెంట్రలైజ్డ్ మల్టీపాయింట్ కంట్రోల్ యూనిట్ (MCU) గేట్ కీపర్ సౌకర్యాలతో ఏకీకృతం చేయబడింది.

డి) కేంద్రీకృత వెబ్ కాస్టింగ్/స్ట్రీమింగ్ సొల్యూషన్

ప్రస్తుత స్థితి: 46 కళాశాలల్లో ఇన్‌స్టాలేషన్ పూర్తయింది

II. నేషనల్ టెలిమెడిసిన్ నెట్వర్క్ (NTN)

రాష్ట్రాలలో ఇప్పటికే ఉన్న ప్రభుత్వ ఆరోగ్య సంరక్షణ సౌకర్యాలను (MC, DH, SDH, PHC మరియు CHC) అప్‌గ్రేడ్ చేయడం ద్వారా మారుమూల ప్రాంతాలకు టెలిమెడిసిన్ సేవలను అందించాలనే లక్ష్యంతో నేషనల్ టెలిమెడిసిన్ నెట్‌వర్క్ **(NTN)** చొరవ ఆమోదించబడింది. ప్రస్తుత ఆరోగ్య సంరక్షణ వ్యవస్థలో ఎదుర్కొంటున్న సవాళ్లు, వైద్య సేవలను అందించడంలో సమాచార సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించడం ద్వారా గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో నిపుణుల కొరత మరియు వైద్యుల అందుబాటులో లేకపోవడం పరిష్కరించబడుతుంది.

రాష్ట్రాలు/ కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు తమ రాష్ట్ర PIPల ద్వారా జాతీయ ఆరోగ్య మిషన్ (NHM) కింద మద్దతునిస్తున్నాయి. గత నాలుగు సంవత్సరాల్లో **(NTN)** కింద స్టేట్ టెలిమెడిసిన్ కార్యక్రమాలను బలోపేతం చేయడానికి 10 రాష్ట్రాలు ఆర్థికంగా మద్దతునిచ్చాయి. విశ్వసనీయమైన, సర్వత్రా మరియు అధిక వేగవంతమైన నెట్వర్క్ వెన్నెముకను సృష్టించడానికి, NKN, NOFN, SATCOM (శాటిలైట్ కమ్యూనికేషన్) మరియు టెరెస్ట్రియల్ హై స్పీడ్ ఇంటర్నెట్ వంటి అన్ని అందుబాటులో ఉన్న మరియు భవిష్యత్ నెట్‌వర్క్ సాంకేతికతలు ఉపయోగించబడుతున్నాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ద్వారా స్థిరమైన కార్యాచరణ నమూనా రూపొందించబడుతుంది.

టెలి-రేడియాలజీ (NIC ఢిల్లీ) :

CORS (CollabDDS ఆన్లైన్ రేడియాలజీ సర్వీసెస్) అనేది రేడియోలాజికల్ మరియు దంత సమస్యల పరిష్కారం కోసం వివిధ ఆరోగ్య సంఘాల మధ్య ఒక వెబ్ ఇంటర్‌ఫేస్. నిపుణులైన రేడియాలజిస్ట్‌ల నుండి మార్గదర్శకత్వం కోసం స్థానిక మరియు రిమోట్‌గా ఉన్న వైద్యులకు CORS అందుబాటులో ఉంటుంది. రేడియాలజిస్టులు ప్రతిగా వైద్యులకు రోగ నిర్ధారణ/ నిర్ధారణ నివేదికలను అందిస్తారు. CORSని ఉపయోగించి, వైద్యులు నిపుణులకు ఫార్వార్డ్ చేయడానికి కేసులను అప్‌లోడ్ చేయవచ్చు లేదా నిపుణులతో నిజ సమయ సహకారాన్ని నిర్వహించవచ్చు, తద్వారా సమయాన్ని తగ్గించవచ్చు. రేడియాలజిస్టుల కొరతను తగ్గించే ప్రయత్నంతో మెడికల్ ఆఫీసర్లకు కంటిన్యూయింగ్ మెడికల్ ఎడ్యుకేషన్ (CME) కోసం నివేదికలపై ఆన్‌లైన్ రేడియాలజీ వివరణను అందించే లక్ష్యంతో CORS ప్రాజెక్ట్ ప్రారంభించబడింది. ప్రాథమిక ఆరోగ్య సంరక్షణ సంస్థలు. ప్రాజెక్ట్ 31 ఆగస్టు, 2018న సాఫ్ట్‌గా ఆన్‌లైన్ ప్రారంభించబడింది. 79 PHC/CHC/DH.

SATCOM ఆధారిత టెలి-మెడిసిన్ నోడ్స్ :

యాత్రికుల ప్రదేశాల వద్ద భారత ప్రధానమంత్రి విజన్‌కు అనుగుణంగా, దేశంలోని ముఖ్య తీర్థయాత్ర ప్రదేశాలలో కొత్త టెలిమెడిసన్ నోడ్‌లను ఏర్పాటు చేయడం కోసం స్పేస్ డిపార్ట్‌మెంట్ సహకారంతో గుర్తించబడిన రిమోట్ పేషెంట్ ఎండ్ హెల్త్ ఫెసిలిటీ మరియు స్పెషాలిటీ హాస్పిటల్ మధ్య టెలి-మెడిసిన్ సదుపాయం కోసం స్పేస్ టెక్నాలజీ టూల్స్‌ని ఉపయోగించి అవగాహన కల్పించారు. ఆరోగ్య అవగాహన, ఆ ప్రదేశాలను సందర్శించే భక్తులకు నాన్-కమ్యూనికేబుల్ డిసీజెస్ (ఎన్‌సిడి) స్క్రీనింగ్ మరియు ప్రత్యేక సంప్రదింపులు అందించబడతాయి.

ప్రస్తుతం గుర్తించబడిన పేషెంట్ నోడ్‌లువాటి సంబంధిత రాష్ట్రంలోని స్పెషలిస్ట్ నోడ్‌లతో ఇంటర్‌లింక్ చేయడానికి ప్రతిపాదించబడ్డాయి. అయితే, టెలీ కన్సల్టేషన్‌ను దేశవ్యాప్తంగా ఉన్న PGIMER (చండీగఢ్), SGPGI (లక్నో) AIIMS (**ఢిల్లీ**) JIPMER, (పుదుచ్చేరి) మొదలైన ఏవైనా సూపర్-స్పెషాలిటీ నోడ్‌ల నుండి పొందవచ్చు.

జిప్‌మర్ BIMSTEC ఆరోగ్య సంరక్షణను ప్రాంతీయంగా బలోపేతం చేయడం :

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఆరోగ్య సంరక్షణ సౌకర్యాలకు మెరుగైన ప్రాప్తిని అందించే ప్రయత్నంలో,

ముఖ్యంగా బే ఆఫ్ బెంగాల్ ఇనిషియేటివ్ ఫర్ మల్టీ-సెక్టోరల్ టెక్నికల్ అండ్ ఎకనామిక్ కోఆపరేషన్ (BIMSTEC) ప్రాంతంలో, గౌరవనీయులైన రాష్ట్ర మంత్రి MOHFW, JIPMER-BIMSTEC టెలిమెడిసిన్ నెట్‌వర్క్‌ను 13 జూలై, 2017న ప్రారంభించారు. JIPMER BIMSTEC టెలిమెడిసిన్ నెట్‌వర్క్ యొక్క లక్ష్యం టెలిమెడిసిన్ ఆధారిత పేషెంట్ కేర్ సేవలు మరియు షేర్లను బలోపేతం చేయడం ద్వారా ఆరోగ్య సంరక్షణ రంగంలో ప్రాంతీయ సహకారాన్ని మెరుగుపరచడం. BIMSTEC దేశాలలో వైద్య పరిజ్ఞానం, టెలిమెడిసిన్ సేవల కోసం BIMSTEC నెట్‌వర్క్‌లో చేర్చడానికి మొరాకోతో ఒక అవగాహన ఒప్పందం కూడా కుదుర్చుకుంది.

టెలిసాక్ష్యం :

టెలి ఎవిడెన్స్, న్యాయస్థానాలను సందర్శించకుండానే వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సదుపాయాన్ని వినియోగించుకుని న్యాయ ప్రక్రియలో వైద్యులు సాక్ష్యం చెప్పగల ఒక పద్ధతి. ఈ ప్రాజెక్ట్ మార్చి 2014 నుండి చండిగఢ్ లోని PGIMERలో పని చేస్తోంది మరియు ఇప్పటి వరకు 8,500 కంటే ఎక్కువ సమన్ కేసులు హాజరు అయ్యాయి. టెలి సాక్ష్యం సదుపాయం సమన్లకు ప్రతిస్పందనగా కోర్టులకు హాజరుకావడం మరియు రోగుల సంరక్షణ కోసం మాత్రమే కాకుండా వైద్య విద్య మరియు పరిశోధనల కోసం వారి సమయాన్ని ఆదా చేసే ప్రక్రియను క్రమబద్ధీకరిస్తుంది.

ఆఫీస్ ఆటోమేషన్

ఎ) **ఇ-ఆఫీస్** ప్రభుత్వ ప్రక్రియలు మరియు సర్వీస్ డెలివరీ మెకానిజమ్స్ సమర్థత కోసం దీర్ఘకాలంగా భావించిన అవసరాన్ని గుర్తించి, పేపర్ లెస్ ఆఫీస్‌గా మారడం ద్వారా ప్రభుత్వ కార్యాచరణ సామర్థ్యాన్ని గణనీయంగా మెరుగుపరచడానికి ఇ- ఆఫీస్‌ను అమలు చేయడం ప్రారంభించింది. ప్రాసెసింగ్ ఆలస్యాన్ని తగ్గించి, పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం నెలకొల్పడానికి. MoHFW ఇ-ఆఫీస్ అమలులో తన పూర్తి నిబద్ధతను ప్రదర్శించింది మరియు మంత్రిత్వ శాఖలో 75% పైగా పని ఎలక్ట్రానిక్ మోడ్‌కి మార్చబడింది. పాత ఫిజికల్ ఫైల్ డిజిటలైజేషన్, సిబ్బందికి హ్యాండ్ హోల్డింగ్ సపోర్ట్, DSC లు/ఇ-సైన్ కేటాయింపు మరియు బగ్ ఫిక్సింగ్ కోసం cHealth విభాగం అందించింది.

బి) వీడియో కాన్ఫరెన్స్ సదుపాయం: అధికారుల సామర్థ్యాన్ని పెంచడానికి మరియు కార్యాలయ ప్రక్రియను వేగవంతం చేయడానికి మరియు పనిని మరింత సహకారంగా చేయడానికి మరియు భౌగోళిక స్థానాలతో సంబంధం లేకుండా ముఖ్యమైన విషయాలను చర్చించడానికి అధికారులు ఎప్పుడైనా అందుబాటులో ఉండేలా సాఫ్ట్‌వేర్ ఆధారిత వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సిస్టమ్ అమలు చేయబడింది. MoHFWలోని అధికారులందరూ ఈ వీడియో కాన్ఫడిన్సింగ్ అప్లికేషన్‌ను ఉపయోగిస్తున్నారు. ఈ సదుపాయం NHM యొక్క రాష్ట్ర ప్రిన్సిపల్ సెక్రటరీలు (H&FW) మరియు మిషన్ డైరెక్టర్లకు కూడా పొడిగించబడింది.

14.6 సెంటర్ ఫర్ హెల్త్ ఇన్ఫర్మేటిక్స్

సెంటర్ ఫర్ హెల్త్ ఇన్ఫర్మేటిక్స్ (CHI) ఏప్రిల్, 2016 నుండి మార్చి, 2019 మధ్య కాలంలో హెల్త్‌కేర్ సిస్టమ్ యొక్క సమర్థత మరియు ప్రభావాన్ని మెరుగుపరచడం కోసం ఇ గవర్నెన్స్ / ఇ-హెల్త్‌కు సంబంధించిన వివిధ కార్యకలాపాలను చేపట్టింది. (CHI) విజయాలు మరియు చొరవల సంక్షిప్త వివరాలు క్రింది విధంగా

ఉన్నాయి:

A) కొత్త పోర్టల్ వెబ్‌సైట్‌లు

' ఆరోగ్యం మరియు వెల్‌నెస్ (సంరక్షణ) కేంద్రాలు (HWC)-

MoHFW ఆయుష్మాన్ భారత్ పథకం కింద ఆరోగ్యం మరియు సంరక్షణ కేంద్రాల (HWCs) పర్యవేక్షణ కోసం ప్రాజెక్టు అమలు చేసింది. HWCS బట్వాడా చేస్తుంది. ఇప్పటికే ఉన్న హెచ్ సౌకర్యాలను అప్గ్రేడ్ చేయడం ద్వారా సమగ్ర ప్రాథమిక ఆరోగ్య సంరక్షణ- ఉప ఆరోగ్య కేంద్రాలు (పిహెచ్‌సిలు) మరియు ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలు (పిహెచ్‌సిలు) లేదా మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి ప్రాజెక్ట్ పురోగతిని పర్యవేక్షించడానికి CHI HWC పోర్టల్‌లను అభివృద్ధి చేసింది.

జనాభా ఆధారిత నివారణ, నియంత్రణ మరియు నాన్-కమ్యూనికేబుల్ డిసీజ్ ప్రోగ్రామ్ (NCD స్క్రీనింగ్) కోసం స్క్రీనింగ్ కోసం CPHC NCD ప్రోగ్రామ్ అప్లికేషన్, ఈ ప్రాజెక్ట్‌లో అవసరమైన అన్ని మౌలిక సదుపాయాలు, సాఫ్ట్‌వేర్, మిడిల్‌వేర్, థర్డ్ పార్టీ సాఫ్ట్‌వేర్, సిట్టింగ్ స్పేస్, కాల్ సెంటర్ సెటప్ మరియు ఇతర సహాయం CHI ద్వారా MoHFW ద్వారా అందించబడుతాయి.

LaQshya LAQSHYA కోసం అభివృద్ధి చేసిన పోర్టల్/డ్యాష్‌బోర్డ్, ఇది లేబర్ రూమ్ మరియు ప్రసూతి ఆపరేషన్ థియేటర్‌లలో సంరక్షణ నాణ్యతను మెరుగుపరచడానికి ఉద్దేశించిన చొరవ, డ్యాష్‌బోర్డ్, మరియు డేటా రాష్ట్రాలచే పూరించబడుతోంది. CHI పోర్టల్ అభివృద్ధికి సహాయం చేసింది

వృద్ధుల ఆరోగ్య సంరక్షణ కోసం జాతీయ కార్యక్రమం (NPHCE) :

ప్రోగ్రామ్‌ను పర్యవేక్షించడానికి (NPHCE) పోర్టల్ డ్యాష్‌బోర్డ్‌ను అభివృద్ధి చేశారు రాష్ట్రాలచే EHR డేటా నింపబడుతోంది CHI పోర్టల్ అభివృద్ధికి సహకరించింది.

B) కొత్త కార్యక్రమాలు మరియు కార్యకలాపాలు :

రాష్ట్రీయ బాల్ స్వాస్థ్య కార్యక్రమం (RBSK) CHI లబ్దిదారులకు అవుట్‌బౌండ్ కాల్‌లు చేయడం ద్వారా మరియు సురక్షితమైన మాతృత్వం & నవజాతి ఆరోగ్యం గురించి తెలియజేయడం ద్వారా RBSK ప్రోగ్రామ్‌కు సహాయం చేస్తోంది.

*** మానసిక ఆరోగ్యం :**

మెంటల్ హెల్త్ మెంటల్ హెల్త్ వెబ్ సైట్ మరియు డ్యాష్‌బోర్డ్ డివిజన్ చేసిన ప్రోగ్రామ్ గురించి వివరించిన తర్వాత అభివృద్ధిలో ఉంది.

* ఎమర్జెన్సీ మెడికల్ రెస్పాన్స్ (EMR)- EMR వెబ్‌సైట్ మరియు డ్యాష్‌బోర్డ్ ప్రోగ్రామ్ హైలైట్లు మరియు డివిజన్ ద్వారా సాధించిన విజయాల గురించి వివరించిన తర్వాత అభివృద్ధిలో ఉంది.

* VAEIMS (వ్యాక్సిన్ ప్రతికూల సంఘటన ఇన్ఫర్మేషన్ మేనేజ్మెంట్ సిస్టమ్ అనేది ఆరోగ్య సంరక్షణ

వ్యవస్థ యొక్క అంచు నుండి భారతదేశం యొక్క టీకా సురక్షిత డేటా (AEFI డేటా) యొక్క సేకరణ, సంకలనం, ప్రసారం, విశ్లేషణ మరియు అభిప్రాయాన్ని సులభతరం చేయడానికి ఒక వ్యవస్థ. అప్లికేషన్ CHI ద్వారా హోస్ట్ చేయబడింది.

C) పోర్టల్స్/వెబ్‌సైట్‌లు

జాతీయ ఆరోగ్య పోర్టల్ NPH : (www.shp.gov.in) ఆరోగ్య అక్షరాస్యతను మెరుగుపరచడం, ఆరోగ్య సేవలకు ప్రాప్యతను మెరుగుపరచడం, అవగాహన ద్వారా వ్యాధుల భారాన్ని తగ్గించడం మరియు సింగిల్‌గా అందించడం వంటి లక్ష్యాలతో ఏర్పాటు చేయబడింది.

భారత పౌరులకు ఏకీకృత ఆరోగ్య సంరక్షణ సంబంధమైప సమాచారం కోసం యాక్సెస్ పాయింట్. NHP వాయిస్‌- వెబ్, మొబైల్ అప్లికేషన్లు, mHealth, డిజిటల్ ప్లాట్‌ఫారమ్, డిజిటల్ మీడియా మొదలైన వాటి రూపంలో ప్రామాణికమైన ఆరోగ్య సమాచారాన్ని "ఆ వ్యాప్తి చేయడం కోసం వివిధ కొత్త కార్యక్రమాలను నిరంతరం అవలంబిస్తోంది.

ప్రధాన్ మంత్రి సురక్షిత్ మాతృత్వ అభియాన్ :

(PMSMA) (https://pmuma nno sx. in CHI PMSMA పోర్టల్, డ్యాష్‌బోర్డ్ అభివృద్ధి చేసింది మరియు ప్రోగ్రామ్‌కు మద్దతుగా హెల్ప్ డెస్క్‌ని సృష్టించింది. ప్రోగ్రామ్ నవంబర్, 2016లో ప్రారంభమైనది. హామీతో కూడిన, సమగ్రమైన మరియు నాణ్యమైన ప్రసవానంతర సంరక్షణను అందించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. సార్వత్రికంగా గర్భిణీ స్త్రీలందరికీ ఉచితంగా లభిస్తుంది.

D) డాష్ బోర్డ్ అభివృద్ధి :

MoHFW బడ్జెట్: బడ్జెట్‌ను ట్రాక్ చేయడానికి MoHFW యొక్క బడ్జెట్ డ్యాష్‌బోర్డ్ అభివృద్ధి చేయబడింది. బేడ్జెట్ కేటాయింపులు, కేటాయింపులు మరియు వ్యయం వంటివి చూపుతుంది.

* డిజిటల్ లావాదేవీ దేశవ్యాప్తంగా ఆన్‌లైన్‌లో అభివృద్ధి చేయబడింది. పర్యవేక్షణ కోసం రిపోర్టింగ్ మెకానిజం (MIS) మొత్తం లావాదేవీల సంఖ్య (డిజిటల్ & భౌతిక) అంతటా ఉన్న ఆసుపత్రులు/ఇన్‌స్టిట్యూట్‌ల కోసం ఇది పనిచేస్తుంది.

* జాతీయ ఆరోగ్య విధానం-2017 జాతీయ ఆరోగ్య విధానం యొక్క లక్ష్యాలను సాధించడానికి తీసుకున్న పురోగతి మరియు చర్యలను ట్రాక్ చేయడానికి.

సెంట్రల్ డ్యాష్ బోర్డ్ :

MoHFW యొక్క డ్యాష్‌బోర్డులకు కనెక్ట్ చేయబడిన KPI పర్యవేక్షించడానికి మరియు ట్రాక్ చేయడానికి ఉంది.

* ఇంటర్నేషనల్ హెల్త్ (IH/IC);

వివిధ ఈవెంట్లు, వర్క్ షాప్‌లు కాన్ఫరెన్స్‌లు, ఆహ్వానాలు ద్వైపాక్షిక కోసం ప్రతినిధుల విదేశీ పర్యటనల నిర్వహణ కోసం ఇ-మానటరింగ్ సిస్టమ్ సమావేశాలు మొదలైనవి.

* ప్రధాన్ మంత్రి స్వాస్థ్య సురక్ష :

యోజన (PMSSY): దేశవ్యాప్తంగా ఉన్న అన్ని AIIMS యొక్క భౌతిక మరియు ఆర్థిక పురోగతిని ట్రాక్ చేయడానికి ఏర్పాటు చేశారు. మొబైల్ అప్లికేషన్లు MoHFW యొక్క క్రియాశీల మొబైల్ అప్లికేషన్‌లు క్రిందివి.

m – Cessation (క్విట్ టుబాకో) :

WHO అభివృద్ధి చేయబడింది. mhealth చొరవ పొగాకు వినియోగాన్ని మానేయాలనుకునే వివిధ వర్గాల పొగాకు వినియోగదారులను చేరుకోవడం మరియు విజయవంతంగా నిష్క్రమించే దిశగా వారికి మద్దతు ఇవ్వడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. 011-22901701కు మిస్డ్ కాల్ ఇవ్వడం ద్వారా లేదా NHPలో క్విట్ టొబాకో ప్రోగ్రామ్‌లో నమోదు చేసుకోవడం ద్వారా ఈ సదుపాయాన్ని పొందవచ్చు.

m – డయాబెట్స్ :

ఈ అప్లికేషన్ అభివృద్ధిచేశారు. మధుమేహం గురించి అవగాహన కల్పించడం కోసం, ఆరోగ్యకరమైన ఆహారంతో సహా ఆరోగ్యకరమైన జీవనశైలికి సంబంధించిన సమాచారాన్ని అందించడం కోసం అవసరమైన వ్యాయామం మరియు ఔషధ మరియు స్వీయ సంరక్షణకు మెరుగైన కట్టుబడి ఉంటుంది.

*** NHP హెల్త్ కియోస్క్‌లు :**

CHI పౌరులందరికీ నాణ్యమైన ఆరోగ్య సంబంధిత సమాచారాన్ని అందించడానికి వివిధ కేంద్ర మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ఆసుపత్రి ప్రాంగణంలో ఆరోగ్య సమాచార కియోస్క్‌లను అభివృద్ధి చేసి, ఇన్‌స్టాల్ వేసింది. 50 కియోస్క్‌లను ఏర్పాటు చేయగా, మరో 150 కియోస్క్‌లు ఏర్పాటు చేసేందుకు ప్రణాళికలు సిద్ధం చేస్తున్నారు.

*** సైబర్ సెక్యూరిటి :**

ఆరోగ్యంలో సమర్థవంతమైన సైబర్ భద్రతను అందిస్తుంది. – సంఘటన ప్రతిస్పందన పరిష్కారం మరియు సైబర్ సంక్షోభ నిర్వహణ కోసం CHI కుడా పాల్గొంటుంది.

F) మీడియా ప్రచారం:

Twitter/Facebook/YouTube/Instagram: ఆరోగ్యం, వ్యాధులు, ఆరోగ్య సంరక్షణ, ఆరోగ్య సేవలు మరియు MoHFW కార్యకలాపాల గురించి సమాచారాన్ని అందించే సోషల్ మీడియా ద్వారా NHP వ్యక్తులతో కనెక్ట్ చేయబడింది. NHP సోషల్ మీడియాకు ప్రపంచవ్యాప్తంగా అద్భుతమైన స్పందన లభించింది. రోజురోజుకు

ఫాలోవర్ల సంఖ్య పెరుగుతూ పోస్టింగ్ కౌంట్ లక్షలకు చేరుకుంది.

ప్రింట్ మీడియా ఆరోగ్యం మరియు ఆరోగ్య సంరక్షణ సేవలు మరియు ఆరోగ్యంపై NHP కార్యకలాపాలకు సంబంధించిన విషయాల గురించి మూడు మాసపత్రికలు- అంటే డైలాగ్, ఎక్సోటికా మరియు ఎయిర్‌పోర్ట్స్ ఇండియాలో హిందీ మరియు ఆంగ్లంలో ప్రకటనల ప్రచారాన్ని నిర్వహించింది.

డిజిటల్ ఇండియా కార్యక్రమం అనేది భారతదేశాన్ని డిజిటల్ సాధికారత కలిగిన సమాజం మరియు విజ్ఞాన ఆర్థిక వ్యవస్థగా మార్చే లక్ష్యంతో భారత ప్రభుత్వం యొక్క ప్రధాన కార్యక్రమం. అదే క్రింది కార్యకలాపాలకు బదులుగా MoHFW చే చేపట్టబడింది.

i) ఆరోగ్య & కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ అన్ని పబ్లిక్ మరియు ప్రైవేట్ హెల్త్ కేర్ ఆర్గనైజేషన్స్ (HCO)ని రాష్ట్ర/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు, కేంద్ర ప్రభుత్వ సంస్థలు ఎంపానెల్డ్ హాస్పిటల్స్/ డయాగ్నోస్టిక్ సెంటర్లకు ఎప్పటికప్పుడు సలహాల ద్వారా డిజిటల్ చెల్లింపు అంగీకార మౌలిక సదుపాయాలతో అన్ని కస్టమర్ టచ్ పాయింట్లను CGHS క్రింద ప్రారంభించాలని అభ్యర్థించింది.

ii) ఆర్థిక లావాదేవీల కోసం డిజిటల్ మోడ్‌లను ఉపయోగించడం కోసం RSBY కింద రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు రాష్ట్ర నోడల్ ఏజెన్సీలకు (SNAs) జారీచేయబడిన సలహాలు.

iii) దీనితో ప్రణాళికాబద్ధంగా జరిగిన సెన్సిటైజేషన్ సమావేశాలు జరిగాయి అవి;

ఎ) రాష్ట్రం నోడల్ ఏజెన్సీలు మరియు RSBY ప్రతినిధులు

బి) ఇండియన్ మెడికల్ అసోసియేషన్

సి) అఖిల భారత కెమిస్ట్రులు & డ్రగిస్టుల సంస్థ, డిజిట్ ఆరోగ్య వేదికలు మరియు భారత జాతీయ చెల్లింపుల కార్పోరేషన్.

14.7. సారాంశం :

డిజిట్ ఆరోగ్య సంరక్షణ, పంపిణీ వ్యవస్థను మెరుగు పర్చడం మరియు ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఆరోగ్య సంరక్షణ పరిశ్రమల యొక్క ప్రకృతి దృశ్యాన్ని మార్చగల సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉంటుంది. భారతదేశాన్ని మొత్తం లక్ష్యంగా చేసుకొని సమాచార & ప్రచార సాంకేతికతను ఉపయోగించి దేశంలో ఆరోగ్యసేవలను పంపిణీలో మెరుగుదలను తీసుకొనిరావడానికి భారతప్రభుత్వం ఇ-ఆరోగ్యం / డిజిటల్ ఆరోగ్యంపై దృష్టి పెట్టింది. అందులో భాగంగా ఐసిటీని ఉపయోగించి ఆరోగ్యం రంగంలో విప్లవాత్మక మార్పులు కేంద్రం మరియు ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రం కలిసి అనేక ఐటి ఆధారిత చర్యలను తీసుకున్నాయి. సాంప్రదాయ కంప్యూటరీకరణతోపాటు, డిజిటల్ సాంకేతికద్వారా కూడా కేంద్రప్రభుత్వం ఆరోగ్యసమాచార బ్యాంకును ఏర్పాటు చేసింది. వైద్య ప్రక్రియలో కూడా నేడు టెక్నాలజీ ముఖ్యపాత్రపోషిస్తున్నది. అందరికి ఆరోగ్యం కోసం ఆదునిక సాంకేతికతను అన్నివిధాలా ఉ పయోగిస్తున్నారు.

14.8 ముఖ్యపదకోశం

1. పోర్టల్స్ / వెబ్‌సైట్‌లు :

జాతీయ ఆరోగ్య పోర్టల్ NPH (www.sht.gov.in) ఆరోగ్య అక్ష్యరాస్యతను మెరుగుపరచడం, ఆరోగ్య సేవలకు ప్రాప్యతను మెరుగుపరచడం, అవగాహన ద్వారా వ్యాధుల భారాన్ని తగ్గించడం మరియు సింగిల్‌గా అందించడం వంటి లక్ష్యలతో ఏర్పాటు చేయబడింది.

2. ప్రధాన్ మంత్రి స్వాస్థ్య సురక్ష :

మొబైల్ అప్లికేషన్‌లు ఈ క్రిందివి m-cessation (క్విట్ టుబాకో) m- డయాబెట్స్, NHP హెల్త్ కియోస్క్‌లు, సైబర్ సెక్యురిటి, మీడియా ప్రచారం.

3. మైహెల్త్ రికార్డ్ :

భారత పౌరులకు వారి స్వంత వైద్య రికార్డులను కేంద్రీకృత మార్గంలో నిర్వహించేందుకు వీలుగా ఒకే ఆన్‌లైన్ వ్యక్తిగత మెడికల్ రికార్డ్ స్టోరేజ్ ప్లాట్‌ఫారమ్‌ను అందిస్తుంది. ఇది వ్యక్తిగత ఆరోగ్య డేటా యొక్క నిల్వ, ప్రాప్యత మరియు భాగస్వామ్యాన్ని బాగా సులభతరం చేస్తుంది.

4. నేషనల్ డిజిటల్ హెల్త్ బ్లూప్రింట్ (NDHB)

నీతిఅయోగ్ ప్రతిపాదించిన నేషనల్ హెల్త్ స్టాక్ NHS అమలు ఫ్రేమ్‌వర్క్ రూపొందించడానికి ఆరోగ్య మరియు కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖచే ఏర్పాటు చేయబడిన కమిటీ, టెక్నాలజీలను సంపూర్ణంగా స్వీకరించడంలో ప్రపంచ డిజిటల్ ఉత్తమ పద్ధతులను సర్వేచేసిన తర్వాత నేషనల్ డిజిటల్ హెల్త్ బ్లూప్రింట్‌తో ముందుకు వచ్చింది.

5. నేషనల్ టెలిమెడిసిన్ నెట్‌వర్క్ (NTN) :

రాష్ట్రాలలో ఇప్పటికే ఉన్న ప్రభుత్వ ఆరోగ్య సంరక్షణ సౌకర్యాలను MC,DH, SDH, PHC and CHC అప్‌గ్రేడ్ చేయడం ద్వారా మారుమూల ప్రాంతాలకు టెలిమెడిసిన్ సేవలను అందించాలనే లక్ష్యంతో నేషనల్ టెలిమెడిసిన్ నెట్‌వర్క్ ... చొరవ ఆమోదించబడింది.

6. ఇహెచ్ ఆర్ ప్రమాణాలు :

2013 ప్రమాణాల యొక్క సవరించిన సంస్కరణ డిసెంబర్, 2016లో తెలియజేయబడింది. ఇహెచ్‌ఆర్ ప్రమాణాలు వ్యాధి వర్గీకరణ, వైద్యం కోసం ప్రమాణాలు కలిగి ఉంటాయి. మరియు క్లినికల్ టెర్మినాలజీ, లాబోరేటరీ సెమాంటిక్ ఇంటర్ – ఆపరేబిలిటి కోసం డేటా మార్పిడి, డిజిటల్ ఇమేజింగ్ మరియు కమ్యూనికేషన్ మొదలైనవి.

14.9. స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. వైద్య ఆరోగ్యరంగంలో ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా సాదించిన పురోగతిని తెలుపుము.
2. నేషనల్ డిజిటల్ హెల్త్ బ్లూప్రింట్ గూర్చి ఒక వ్యాసం వ్రాయుము.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. ప్రధానమంత్రి సురక్షిత మాతృత్వ అభయాన్ గూర్చి వ్రాయుము.
2. ఆరోగ్యరంగంలో ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా చేపట్టిన ప్రారంభచర్యలను తెలుపుము.
3. పటిష్టమైన డిజిటల్ హెల్త్ గవర్నెన్స్‌కోసం అవసరమైన దశలు పేర్కొనుము.

14.10. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1) Centre for Development of Advanced Computing (C-DAC): 2019, "Personal Health Record Management System" 2019.

https://www.cdaciin/index.aspx?id=hi_mhs-Produd-my health records.
Drishti The Vision Foundation. 2019. "E- Governance" 2019.
https:// www.drishtiias.com/to-the-points / Paper2 / e-governance - 1

2) Ministry of Health and Farmily welfare, Government of India. 2018.

"Pradhan Mantri Surakshit Matritva Abhiyan 2018.
3) 2019 "E- Health & Telemedicine" 2019.

4) NITI Aayog 2018. "National Health stack - strategy and Approach"

5) Sidhu Jasvinder 2018. Current Eminence of Healthcare System with Prospects to E-Governance in India "Intemational Journal for Research in Engineering (IJREAM) Applica tion & Management (IJREAM)

6) Vikaspedia 2019. "%Electronic Health Recordo Standards for India" 2019.

PMSMA, Central Dash Board, Ayushman Bhared, NHP Health AIIMS, Kyosks, AIIMS.

పాఠం -15

ఇ-హియరింగ్ (Eletronic Hearing)

లక్ష్యాలు :

న్యాయస్థానాలలో ఐసిటిని ఉపయోగించి ఇ-హియరింగ్ ద్వారా కోర్టులు పనిచేసినట్లయితే ఏ విధంగా ఉంటుందో వివరించడం ఈ పాఠ్యాంశం ఉద్దేశం. ఈ భాగం చదివిన తర్వాత మీరు ఈ క్రింది విషయాలపై అవగాహన కలిగి ఉంటారు.

న్యాయశాఖలో ఐసిటి ఆవశ్యకతను గుర్తించగలుగుతారు.

వర్చువల్ కోర్టులు అంటే ఏమిటో తెలుసుకుంటారు

ఇ-హియరింగ్ ఆవశ్యకత, ప్రయోజనాలు, సమస్యలు ఊహించగలుగుతారు.

ఇ-కోర్టు వలన వెలువడే ఫలితాలు తెలుసుకుంటారు.

పాఠ్యంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం

15.1 పరిచయం

15.2. న్యాయవ్యవస్థ - కోవిడ్ - 19 ఆవశ్యకత

15.3. వర్చువల్ కోర్టులు అంటే ఏమిటి

15.4 న్యాయవ్యవస్థ ఐసిటి పరిణామ క్రమం & ప్రాజెక్టుల అమలు

15.5. కోర్టులలో వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ / ఇ-హియరింగ్ ఆవశ్యకత

15.6. కోర్టులు ఇ-హియరింగ్ వలన ప్రయోజనాలు, లోపాలు

15.7. ఇ-కోర్టువలన వెలువడే ఫలితాలు

15.8. బాంబే హైకోర్టు వర్చువల్ హియరింగ్

15.9. సారాంశం

15.10 ముఖ్యపదకోశం

15.11 ఉపయుక్త గ్రంథాలు

15.1 పరిచయం :

కోవిడ్-19 మహమ్మారి ఖచ్చితంగా ఆర్థిక మాంద్యం తోపాటు మరియు అనేక ఇతర విపత్తులకు (ఆరోగ్యరంగం మరియు పారిశ్రామికరంగం వంటివి) కారణమైంది. మనదేశంలోని న్యాయరంగంపై కూడా ఇదే విధమైన ప్రభావం పడింది. దేశవ్యాప్తంగా విదించిన లాక్‌డౌన్ కారణంగా భారత సుప్రీంకోర్టుతో సహా అన్ని హైకోర్టులు, జిల్లా మరియు క్రిందిస్థాయి న్యాయస్థానాలు కూడా తాత్కాలికంగా మూసివేయబడ్డాయి. అయితే ఈ సంక్షోభాన్ని అవకాశంగా ఉపయోగించుకోవచ్చా లేదా మలుచుకోవచ్చా అనే అంశాలను ఆలోచించాలి.

చైనాలో ప్రబలి భయటపడినప్పుడు సంక్షోభం అనే పదం రెండు అర్థాలతో కూడినదిగా ఉంటుంది. ఒకటి ప్రమాదాన్ని సూచిస్తుంది, మరోకటి అవకాశాన్ని సూచిస్తుంది (జాన్.ఎఫ్. కెన్నడీ). కోవిడ్ 19 కారణంగా ఏర్పడిన లాక్‌డౌన్ వ్యవధిని న్యాయవ్యవస్థ మరింత అభివృద్ధి చెందిన కోర్టు వ్యవస్థను ఏర్పరచుకోవడానికి లేదా కలిగి ఉండటానికి మరియు భారత న్యాయవ్యవస్థ సమాచార ప్రసార సాంకేతికత (ఐసిటి) (నేడు డిజిటల్ సాంకేతికంగా రూపాంతరం చెందింది) ని వినియోగించే తీరును అప్‌గ్రేడ్ (ఉన్నతీకరించుకోవడం) చేయడానికి ఒక మంచి అవకాశంగా ఉపయోగించుకోవచ్చు. అలాగే న్యాయస్థానాలయొక్క కొంత భాగాన్ని తగ్గించే మార్గాలలో ఒకటి వర్చువల్ కోర్టులను ఏర్పాటుచేయడం.

15.2. భారత న్యాయవ్యవస్థ - ఐసిటి ఆవశ్యకత

"ఆలస్యంగా వెలువడిన లేదా ఆలస్యం చేయబడిన న్యాయం తిరస్కరణ చేయబడిన న్యాయంతో సమానం" అని బ్రిటీష్ ప్రధానమంత్రి విలియ ఇ.గ్లాడ్‌స్టోన్ పేర్కొన్నాడు. ఈ ప్రకటన భారతీయ న్యాయవ్యవస్థకు దాదాపుగా సరిపోతుంది. దాదాపు 27 మిలియన్ కేసులు భారత దేశ న్యాయస్థానాలలో పెండింగ్‌లో ఉన్నాయి. వీటిలో దాదాపు 8.4% పదేళ్ళకు పైగా అర్దాలు చెబుతున్నాయి. అలాగే మన న్యాయ స్థానాలు అపారమైన బ్యాక్‌లాగ్ కేసులతో మూసుకుపోయాయి. కేసులు ప్రారంభం నుండి పూర్తిచేయడానికి చాలా సమయం పడుతుంది. జనవరి 9,2019 నాటికి దేశం మొత్తం గల దిగువ కోర్టులలో 29 మిలియన్‌లకు పైగా కేసులు పెండింగ్‌లో ఉన్నాయి. అలాగే 5 మిలియన్ కేసులు హైకోర్టులలో పెండింగ్‌లో ఉన్నాయి. కేసుల విచారణను వేగవంతం చేయడానికి భారత న్యాయవ్యవస్థ గౌరవనీయులైన సుప్రీంకోర్ట్ చొరవతో జ్యుడిషియల్ సెక్టార్‌లో ఐసిటి సహాయంతో వివిధ ప్రాజెక్టులను ప్రారంభించింది. కోవిడ్ - 19 మహమ్మారి మనుపెన్నడూలేని విధంగా న్యాయ బట్వాడా వ్యవస్థకు అంతరాయం కలిగించింది. లాక్‌డౌన్ ఆదేశాలలతో పాటు, సామాజిక దూరంతో ముడిపడిఉన్న నిర్బంధాలు కోర్టులు మరియు ట్రిబ్యునల్‌లు తమ ప్రజలకు మూసివేయడానికి దారితీశాయి. అదే ద్వారాలను సమయంలో న్యాయపంపిణీ వ్యవస్థను, పూర్తిగా మూసివేయడం, న్యాయ నిర్వాహకులు, మహమ్మారి ద్వారా ఎదురయ్యే సవాళ్ళను ఎదుర్కోవడానికి సాంకేతికతయే ఆధారంగా చెప్పవచ్చు.

సుప్రీంకోర్టు నేతృత్వంలో వివిధ న్యాయపాక్షిక న్యాయ సంస్థలు ఆన్‌లైన్ విచారణలు నిర్వహిస్తున్నాయి. అయితే ఈ చర్యలు ప్రశంసనీయమైనప్పుడు అవి ఈ క్రింది కారణాల వల్ల లేదా పరిమితుల వల్ల పూర్తిగా అమలు చేయడం సాధ్యం కాదు.

1. వర్చువల్ పద్ధతిలో విధులను నిర్వహించడం దేశ వ్యాప్తంగా అన్ని న్యాయ మరియు పాక్షిక న్యాయ సంస్థలు ఆమోదించలేదు.
2. ఈ ఆన్‌లైన్ విధానానిన అవలంభించిన సంస్థలు ఎంపిక చేసిన విషయాలకు మాత్రమే సాంకేతికతను ఉపయోగిస్తాయి. అంటే అత్యవసరమైన లేదా అత్యంత అత్యవసరమైన విషయాలను వినడం మరియు పరిష్కరించడం

3) ప్రస్తుత పరిస్థితి (కోవిడ్ 19 లాక్‌డౌన్) అనూహ్యంగా ఉంది. సామాజిక దూర ఆదేశాలు మరియు కదలికలపై ఆంక్షలు ఎంతకాలం అమలులో ఉంటాయో చెప్పలేము. కొనసాగుతున్న ముప్పు తగ్గిన తర్వాత కూడా ఈ విచారణ చర్యలు కొంతకాలం కొనసాగే అవకాశం ఉంది.

4) ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో న్యాయ, పాక్షిక న్యాయంత్రాంగం చర్యలు చాలా అవసరం. కార్యాచరణలో ఉండటమే కాకుండా గరిష్ట కార్యాచరణను (అవకాశం ఉన్నంతవరకు) సాధించడానికి ప్రారంభం ముఖ్యం కాబట్టి ఈ లక్ష్యాన్ని సాదించడంలో వర్చువల్ కోర్టుల వ్యయస్థ గొప్ప సహాయంగా ఉంటుంది.

సుప్రీంకోర్టు నిర్దేశాలు : వీడియో కాన్ఫరెన్స్ ద్వారా చేపట్టడం

కోవిడ్ -19 పురోగమిస్తున్న / వ్యాప్తిచెందుతున్న కాలంలో వీడియో కాన్ఫరెన్స్ ద్వారా (విసి) దేశ వ్యాప్తంగా విచారణల నిర్వహణకోసం 2020 ఏప్రిల్ 6న సుప్రీంకోర్డు జారీచేసిన ఆదేశాలు స్వాగతించదగిన దశ. స్థూలంగా సుప్రీంకోర్టు వి.సి గురించి ఈ క్రింది విధంగా నిర్దేశించింది.

1) దేశంలో ఉన్న హైకోర్టులు వీడియో కాన్ఫరెన్స్ (విసి) సాంకేతికతలను ఉపయోగించడం ద్వారా న్యాయవ్యవస్త పనితీరును నిర్దేశిస్తాయి. ఆ మేరకు సంబంధిత అంశాలను ప్రతిరాష్ట్రంలో న్యాయ వ్యవస్థ యొక్క ప్రత్యేకతలు మరయు డైనమిక్‌గా అభివృద్ధి చెందుతున్న ప్రజారోగ్యం వంటివి పరిగణలోనికి తీసుకున్న తర్వాత వి.సి. సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించడానికి విధి విధానాలను నిర్ణయిస్తాయి.

2) ప్రతి రాష్ట్రంలోని జిల్లాకోర్టులు సముచితమైన హైకోర్టు సూచించిన విధంగా వీడియో కాన్ఫరెన్స్ సాంకేతికతలను అవలంబిస్తాయి.

3) న్యాయవాదులను“అమికస్ క్లూరీగా” నియమించడం ద్వారా అటువంటి న్యాయవాదులకు (అవసరమైతేనే) వి.సి సౌకర్యాలను అందుబాటులో ఉంచడంతో సహా ఈ విసి సౌకర్యం ప్రాప్యతలేని న్యాయవాదులకు కోర్టులు వాటిని అందుబాటులో ఉంచుతాయి.

4) హైకోర్టు ఈ విషయంలో నిబంధనలను రూపొందించేవరకు వీడియో కాన్ఫరెన్స్ (విసి) సాంకేతికతలు ప్రాధమికంగా ట్రయల్ మరియు అప్పీల్ దశలో వాదనలు వినడానికి ఉపయోగించబడుతాయి. అయితే పార్టీల పరస్పర అంగీకారంతో తప్పుడు విసి సౌకర్యాలను ఉపయోగించి సాక్ష్యాల నమోదు చేయబడదు. అలాగే సుప్రీంకోర్టు తదుపరి ఉత్తర్వులు ఇచ్చేవరకు పైన పేర్కొన్న ఆదేశాలు అమలులో ఉంటాయి.

15.3 వర్చువల్ కోర్టులు అంటే ఏమిటి ?

వర్చువల్ కోర్టులు అనగా పేరులోనే అర్థం ఇమిడి ఉన్నట్లుగా, వివిధ సాఫ్ట్‌వేర్ మరియు హార్డ్‌వేర్ పరికరాల (సాధనాల) సహాయంతో రిమోట్‌వర్కింగ్ సిస్టమ్‌ను ఉపయోగించే కోర్టులు. వ్యాజ్యం లేదా క్లయింట్ లేదా కోర్టు సిబ్బంది అందుబాటులో లేకపోవడం వల్ల కేసుల తీర్పు ఆలస్యం కాకుండా న్యాయస్థానాలలో మానవ ఉనికిని తొలగించడం దీని లక్ష్యం. ఇ-కోర్టులు అనేవి వర్చువల్ కోర్టులకు ఒక రకమైన ఉపసమితి. ఎందుకంటే అవి వెబ్‌సైట్‌లను సూచిస్తాయి. అలాగే వర్చువల్ కోర్టుల పనితీరు సహాయపడటానికి ఉపయోగించే భాగాలను సూచిస్తాయి. న్యాయవ్యవస్థ యొక్క కంప్యూటరీకరణ కోసం ఉపయోగించే వెబ్‌సైట్‌లు, మొబైల్ అప్లికేషన్‌లు మరియు అనేక ఇతర సాఫ్ట్‌వేర్‌లు ఇ-కోర్టులలో భాగమని చెప్పవచ్చు.

వ్యక్తిగతంగా కోర్టును సందర్శించాల్సిన అవసరంలేని వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేసి సాధించేదిశగా భారతదేశం ముందుకు సాగుతోంది. సరే, మనకు ఈ కోర్టులు ఉండకపోవచ్చని చెప్పడం తప్పుకాదు. ఒకవేళ వర్చువల్ కోర్టులు గనక సక్రమంగా అమలు చేయబడితే దేశ పౌరులకు కాల పరిమితి మరియు సమర్దవంతమైన న్యాయాన్ని

అందిస్తాయి. మన న్యాయవ్యవస్థలో ఇప్పటి వరకు వర్చువాలిటీకి సంబంధించి దేశం ఏం సాధించిందో చూద్దాం.

మొట్టమొదటి వర్చువల్ కోర్టు :

జులై 26,2019న డిల్లీయొక్క మొదటి వర్చువల్ కోర్టు తీస్‌హజారీ కోర్టులో ప్రారంభించబడింది. ఆ తర్వాత ఆగస్టు 17, 2019న పంజాబ్, హర్యానా హైకోర్టు ఫరీధాబాద్‌లో వర్చువల్ కోర్టును ప్రవేశపెట్టింది. దీని ద్వారా హర్యానా ట్రాఫిక్ చలాన్ కేసులను ఇ-కోర్టు ద్వారా డీల్ చేయబడుతాయి. ఈ ప్రాజెక్టు భారత సుప్రీంకోర్టు యొక్క ఇ-కమిటి మార్గదర్శకత్వం ద్వారా ప్రారంభించబడింది. ఇక్కడ అనుసరించే విధానం సంళమైనది మరియు అనుకూలమైనది. కేసు నేరుగా మెట్రోపాలిటన్ మెజిజేస్ట్రేట్ నేతృత్వంలోని వర్చువల్ కోర్టుకు వస్తుంది. అప్పుడు సమన్........ రూపోందించబడుతుంది. మరియు అదే విషయం నిందితులకు ఇ-మెయిల్ ద్వారా లేదా ఎస్ఎమ్ఎస్ ద్వారా తెలియజేయబడుతుంది. ఆ తరువాత ప్రదర్శించబడుతుంది. జరిమానా చెల్లించిన తార్వాత కేసు, స్వయంచాలకంగా పారవేయబడుతుంది. నిందితుడు ట్రాఫిక్ చాలన్‌ను ఒకవేళ సవాలు చేయాలనుకుంటే, ఆ కేసు ప్రాదేశిక అధికార పరిధి ప్రకారం రెగ్యులర్ కోర్టు ద్వారా పరిష్కరించబడుతుంది. కేసుల పరిష్కారాన్ని వేగవంతం చేయడానికి ఈ ప్రక్రియ సహాయపడుతుంది. ముఖ్యంగా నిందితులు నేరాన్ని అంగీకరించడానికి ఈ ప్రక్రియ సహాయపడుతుంది. ముఖ్యంగా నిందితులు నేరాన్ని అంగీకరించడానికి కూడా కోర్టును సందర్శించవలిసి ఉంటుంది. ఈ ప్రక్రియ అడుగుజాడలను తగ్గించడంలో కూడా సహాయపడుతుంది.

ICT వ్యవస్థను కలిగి ఉన్న కోర్టుల లక్షణాలు :

* అధీకృత వినియోగదారులకు మాత్రమే యాక్సెస్ చేయగల్గుతారు.
* దీనికోసం స్కాన్ చేసిన ఫైల్‌లు/సాక్ష్యం అప్‌లోడ్ చేయడం మరియు తగిన మెటాడేటా జోడించడం
* న్యాయమూర్తులను రికార్డింగ్‌ను చూడటానికి మరియు కేసు చివరిసారి ఎందుకు రీషెడ్యూల్ చేయబడిందో సమీక్షించడానికి అనుమతి ఉంటుంది.
* విషయ జ్ఞానం మరియు సమాచార కంటెంట్‌లు 24×7 సమయంలో అందుబాటులో ఉండే విధంగా ఆన్‌లైన్ ఆవరణ వ్యవస్థ ఏర్పాటు చేయబడి ఉంటుంది.
* వివిధ కేసులకు సంబంధించిన రికార్డులను శోధన చేయడానికి అవకాశం ఉంటుంది.
* కేసుకు సంబందించిన సిడి/డివిడిని ఆధీకృత వ్యక్తికి అందించే నిబంధన ఉంది
* పేర్కొన్న సమయంలో బ్యాకప్ సైట్ నుంచి రికార్డ్ బ్యాకప్ తీసుకోవడానికి సదుపాయం ఉంటుంది.
* అలాగే వెబ్‌ల ద్వారా కేసు విచారణలను ప్రత్యక్ష ప్రసారాన్ని వెబ్‌కాస్ట్ పోర్టల్‌ల ద్వారా వీక్షించవచ్చు.
* కోర్టు రిపోర్టర్‌లు ఉపయోగించిన ఏదైనా పదాన్ని లేదా మిస్సయిన పదాన్ని / వాక్యాన్ని మార్చడానికి వీలుంటుంది.

15.4 న్యాయవ్యవస్థలో సాకేతికత వినియోగ పరిణామక్రమం :

పరిపాలన రంగంలో ICT లేదా ఇ-గవర్నెన్స్ 1990ల చివరలో ప్రారంభమైంది. అయితే ఈ ప్రక్రియలు సమాచార మరియు ప్రసార చట్టం 2000 అమలులోనికి వచ్చిన తర్వాత వేగవంతమైంది. 21వ శాతాబ్దం (2001 నుండి) ప్రారంభం కాగానే కోర్టు రికార్డులను డిజిటలైజ్ చేయడం మరియు దేశవ్యాప్తంగా ఇ-కోర్టు

ఏర్పాటు చేయడంపై దృష్టి పెట్టింది. 2006లో, నేషనల్ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్లాన్‌లో భాగంగా ఇ-కోర్టులు ప్రారంభించబడినాయి. న్యాయవ్యవస్థను డిజిటలీకరణ చేయడం కోసం న్యాయస్థానాలు కొన్ని కీలకమైన చర్యలు తీసుకున్నాయి.

ఈ విషయంలో అలహాబాద్ హైకోర్టు ఒక మార్గదర్శక ఉదాహరణగా వ్యవహరించింది. అలహాబాద్ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి పనిచేసిన, జస్టిస్ డివై చంద్రచూడ్ ఒక సవత్సరంలో సుమారు ఒకకోటి కేసుల ఫైళ్లను డిటిటలైజ్ చేసే ప్రాజెక్టును రూపొందించారు. దానిని ప్రారంభించారుకూడా.

కృష్ణవేణి నాగం వర్సెస్ హరీష్ నాగం (2017) కేసులో వీడియో కాన్ఫరెన్స్ ద్వారా మాట్రిమోనియల్ కేసుల విచారణను సుప్రీంకోర్టు ఆమోదించింది. అయితే ఈ ఆదేశం మాత్రం స్వల్పకాలికమైనదిగా పనిచేసింది.

2018లో, స్వప్నిల్ త్రిపాఠి వర్సెస్ సుప్రీంకోర్టు ఆఫ్ ఇండియా 2018 తీర్పు ఆధారంగా రాజ్యాంగపరమైన మరియు జాతీయ ప్రాముఖ్యతగల కేసులకు ప్రత్యక్ష ప్రసారం చేయడానికి సుప్రీంకోర్టు అనుమతినిచ్చింది.

కోర్టువిచారణలను ప్రత్యక్ష ప్రసారం చేయడం ద్వారా పారదర్శకత మరియు బహిరంగత్వాన్ని నిర్ధారించడానికి ఒక ముఖ్యమైన అడుగు.

జులై 2021లో గుజరాత్ హైకోర్టు తన విచారణలను ప్రత్యక్షం ప్రసారం చేసిన దేశంలోని మొట్టమొదటి న్యాయస్థానంగా అవతరించింది. ఈ ప్రత్యక్ష ప్రసార విచారణలను తర్వాత దేశంలోని కర్ణాటక, ఓడిశా, మధ్యప్రదేశ్ మరియు పాట్నా (బీహార్) హైకోర్టులు అనుకరించాయి.

కోవిడ్-19 మహమ్మారి సమయంలో న్యాయవ్యవస్థ యొక్క డిజిటల్ లోటుపాట్లను (లేమిని) పరిష్కరించడానికి ఇ-కోర్టుల ప్రాజెక్టు యొక్క విజన్ డాక్యుమెంటు ప్రవేశపెట్టబడింది. ఇది న్యాయవ్యవస్థ కోసం స్థానికంగా డిజిటల్ మరియు భారతదేశ న్యాయ కాలక్రమం మరియు ఆలోచనలపై కోవిడ్ మహమ్మారి చూపిన ప్రభావాన్ని ప్రతిబింబించే మౌలిక సదుపాయాలను స్పష్టంగా ఊహించి, గుర్తించింది కూడా.

ఇటీవల, న్యాయశాఖ మంత్రి ఈ కోర్టుల ప్రాజెక్టు యొక్క రెండవ దశను అమలు చేయడానికి న్యాయ బట్వాడా వ్యవస్థ యొక్క సామర్థ్యాన్ని పెంచడానికి మెషిన్ లర్నింగ్ (ఎమ్ ఎల్) మరియు ఆర్టిఫీషియల్ ఇంటలిజెన్స్ యొక్క క్రొత్త అత్యాధునిక సాంకేతికతలను అవలంభించాల్సిన అవసరం ఉందని చెప్పారు. జ్యుడిషియల్ పరిధిలో (డొమైన్‌లో) ఆర్టిఫీషియల్ ఇంటిలిజెన్స్ వినియోగాన్ని అన్వేషించడానికి, భారత సుప్రీంకోర్టు ఆర్టిఫీషియల్ ఇంటలీజెన్స్ కమిటీని ఏర్పాటు చేసింది.

ఇ-కోర్టుల ప్రాజెక్టు :

భారత సుప్రీంకోర్టు నియమించిన ఇ-కమిటి సమర్పించిన భారతీయ న్యాయవ్యవస్థ 2005లో సమాచార మరియు ప్రసార సాంకేతికత (ICT) అమలుకోసం జాతీయ విధానం మరియు కార్యాచరణ ప్రణాళిక ఆధారంగా ఈ ప్రాజెక్టు ప్రారంభించబడింది. కోర్టు పనిలో సాంకేతిక పురోగతిని తీసుకురావడమే ఈ ప్రణాళిక వెనుక ఉన్న ప్రధాన ఉద్దేశం. ఈ ప్రాజెక్టు యొక్క ప్రతిపాదిత కార్యకలాపాలు రెండు దశలుగా విభజింపబడినాయి.

ఈ ప్రాజెక్టు యొక్క మొదటి దశ :

2007 ప్రారంభమైన ఈదశ యొక్క ప్రధాన లక్ష్యం, న్యాయ వ్యవస్థలో ICT అమలును ప్రారంబించడం. కంప్యూటర్లు, లోకల్ ఏరియా నెట్‌వర్క్ (LAN) ద్వారా పనిచేసే ఇంటర్‌నెట్ కనెక్షన్ మరియు అవసరమైన సాఫ్ట్‌వేర్ మరియు హార్డ్‌వేర్ (ప్రింటర్, స్కానర్ మొదలగున్నవి.) వంటి సౌకర్యాలను కోర్టులకు అందించడం ద్వారా ఇది జరిగింది. అంతేకాకుండా న్యాయమూర్తులకు ఇంటర్‌నెట్‌తో కూడిన ల్యాప్‌టాప్‌లను ఇవ్వడం, డిజిటల్ సంతకాలను ప్రవేశపెట్టడం మరియు జిల్లా కోర్టు వెబ్‌సైట్లు పనిచేసేలా చేయడం జరిగింది. ఈ వెబ్‌సైట్‌ల ద్వారా పౌరులు తమ కేసు స్థితి, రోజువారి ఆర్డర్ షీట్‌లు మరియు తుది ఆర్డర్‌లను కూడా తనిఖీ చేయవచ్చు.

ప్రాజెక్టు యొక్క రెండవదశ :

ఈ దశ అమలుకోసం ఇ-కమిటి, జాతీయ సమాచార కేంద్రం (ఎన్ఐసి), డిపార్ట్‌మెంట్ ఆఫ్ జస్టిస్, సమాచార & ప్రసార సాంకేతిక విభాగం (Diety) మరియు విత్త మంత్రిత్వ శాఖల సహాయం మరియు సహకారాన్ని తీసుకోవడం జరిగింది. డిల్లీ లీగల్ సర్వీసెస్ అథారిటి (DLSA), జాతీయ జ్యుడీషియల్ అకాడమి (NJA), రాష్ట్ర జ్యుడిషియల్ అకాడమి (SJA) మరియు తాలూకా లీగల్ సర్వీస్ కమిటి (TLSC) కార్యాలయాల్లో మౌలిక సదుపాయాల నమూనా మార్చబడింది మరియు కంప్యూటరీకరణ చేయబడింది. ఒక ముఖ్యమైన అంశం ఏమిటంటే, కేస్ ఇన్ఫర్మేషన్ సాఫ్ట్‌వేర్ (CIS) అనే పేరుతో ఒక సాదారణ సాఫ్ట్‌వేర్ ప్లాట్‌ఫార్మ్‌ను కూడా సృష్టించారు. దీనితో గత కేసులతో సహా మొత్తం కాన్ఫరెన్స్ సౌకర్యాలు చివరిదశలో ఉన్నాయి. అలాగే జిల్లా మరియు తాలుకా కోర్టులకు ఇ-కోర్టు సేవలు, న్యాయ అధికారులకోసం జస్టిస్ (Justice) మొబైల్ యాప్ వంటి మొబైల్ అప్లికేషన్‌లు కూడా తయారుచేయబడ్డాయి. అలాగే రెండవదశ విజయాలు / ఏర్పాట్లు ఇ-ఫైలింగ్ వంటి వెబ్‌సైట్‌లను కూడా కలిగి ఉంటాయి. దీనిద్వారా పౌరులు వారి ఇంటినుండి వారి కేసును ఫైల్ చేయవచ్చు, నిజ సమయ కేసు స్థితిని తనిఖీ చేయవచ్చు. మరియు ఇ- చెల్లింపులద్వారా కోర్టు ఫీజు చెల్లింపులు చేయవచ్చు.

వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ I.E., ఇ-హియరింగ్ అవసరం విచారణ నుండి సుప్రీంకోర్టు వరకు దాదాపు 25 మిలియన్ కేసులు న్యాయస్థానాలలో పెండింగ్లో ఉన్నాయి, భారతీయ న్యాయ విధానం బహుళ దశల ప్రక్రియ కావడం చాలా నెమ్మది ఉంది. సంబంధిత పత్రాలను దాఖలు చేయడం, సాక్షుల విచారణ, క్రాస్ ఎగ్జామినేషన్లు మొదలైనవి న్యాయస్థానం నుండి తీర్పును పొందేందుకు చాలా కాలం పాటు సాగే వ్యాజ్య ప్రక్రియలో పాల్గొంటాయి. సాక్షుల స్టేట్మెంట్ రికార్డింగ్ అనేది కోర్టు విచారణలో అత్యంత మనస్సును కదిలించే పని. ఒక సాక్షి కోర్టుకు రాకపోవడానికి అనేక కారణాలు ఉండవచ్చు. అతను వేరే నగరంలో నివసిస్తున్న సందర్భంలో కూడా అతను మరియు అతని కుటుంబం యొక్క భద్రత వంటి సమస్యల కారణంగా అతను రావడానికి ఇష్టపడడు. న్యాయం కోసం భారతీయ న్యాయవ్యవస్థ సాంకేతికతను కలుపుకొని ఒక పరిష్కారాన్ని కనిపెట్టింది.

భారతదేశంతో సహా ప్రపంచవ్యాప్తంగా "COVID-19' (కరోనా వైరస్) యొక్క ఇటీవలి మహమ్మారి కారణంగా, వైరస్ ప్రసారాలను ఆపడానికి లేదా నియంత్రించడానికి భౌతిక మరియు సామాజిక దూరాన్ని నిర్ధారించడానికి నివారణ చర్యలు తీసుకోవడం అవసరం. ఈ విషయంలో, న్యాయవాదులు వ్యక్తిగతంగా

హాజరుకాకుండా, కోర్టు సిబ్బంది, న్యాయవాదులు, పారా లీగల్ సిబ్బంది మరియు ప్రింట్ మరియు ఎలక్ట్రానిక్ మీడియా దేశవ్యాప్త న్యాయస్థానాలలో న్యాయవాదులు హాజరుకాకుండా నిరోధించడానికి మరియు న్యాయాన్ని నిరంతరంగా అందించడానికి భారత న్యాయస్థానాలు కాప్ నుండి దిగువ వరకు చర్యలు తీసుకుంటాయి.

కంప్యూటరీకరించబడిన న్యాయవ్యవస్థ : ఒక పరిశీలన

కంప్యూటర్ వినియోగం (ICT) న్యాయస్థాన కార్యకలాపాలలో అనుసంధానించబడినప్పుడు అది పనిచేసే ప్రదేశాలను / యూనిట్లను నాలుగు ప్రధాన భాగాలుగా వర్గీకరించవచ్చు. 1) న్యాయమూర్తి 2) అడ్మినిస్ట్రేటర్ (రిజిస్ట్రార్) 3) కోర్ట్‌రూం సిబ్బంది (స్టెనో, అల్మాడ్, రీడర్ మొదలగువారు.) మరియు 4) ఇతర వినియోగదారులు (పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటర్, లాయర్‌లు వంటివారు) అక్కడ చేయవల్సిన విధులు మరియు నిర్వచించిన పాత్రలు, అలాగే బాధ్యతల ప్రకారం అప్లికేషన్ ఫీచర్‌లు అందుబాలో ఉంచబడతాయి. మొత్తం పని ప్రవాహానికి సంబందించిన ముఖ్యమైన కార్యకలాపాలు ఈ క్రింద ఇవ్వబడినాయి.

i) కేసుల ఫైల్స్ డిజిలైజేషన్ :

అన్నిటికంటే ముందుగా న్యాయస్థానం లోపల స్కానింగ్ గది ఏర్పాటుచేశారు. ఇక్కడ కేసుల ఫైల్‌లను తీసుకొని వచ్చి, వాటిని స్కాన్ చేయడం జరుగుతుంది. అలాగే డిజిటలైజ్ చేయబడుతాయి. అంతేకాక అవి కేంద్రీకృతంగా నిల్వచేయబడే సర్వర్‌లో ఎన్‌క్రిప్టెడ్ రూపంలో అప్‌లోడ్ చేయబడతాయి. తద్వారా అధీకృత వ్యక్తి సాఫ్ట్‌వేర్ ఇంటర్‌ఫేస్ ద్వారా కేసు ఫైల్‌లను యాక్సెస్ చేయవచ్చు. కాని మునుపటి (మాన్యువల్‌గా రూపొందించి తయారుచేసిన రికార్డులు) సిస్టమ్‌లో స్టోర్‌రూమ్‌నుండి కేస్ ఫైల్‌లను తీసుకొని రావడానికి చాలా ప్రయత్నాలు చేయాల్సి ఉండేది. కాని ఇప్పుడు వీటిని సేవ్ చేయవచ్చు. ఇక్కడ అధీకృత వినియోగదారు ఒక క్లిక్‌తో దేశంలో ఎక్కడినుండైనా కేసు ఫైల్‌లను యాక్సెస్ చేయవచ్చు.

ii) కాగిత రహిత (పేపర్‌లెస్) డిపాజిట్‌లు :

కోర్టు వ్యవహారాలు పూర్తిగా కాగిత రహిత నిక్షేపణ కంప్యూటర్‌లో స్టెనో ద్వారా టైపు చేయబడుతుంది. అలాగే డ్రాఫ్ట్ డిపాజిషన్ న్యాయమూర్తికి మరియు న్యాయవాదులకు స్క్రీన్‌పై కనబడుతుంది. ముసాయిదా ఆమోదించబడిన తర్వాత నిక్షేపణపై న్యాయమూర్తి డిజిటల్ సంతకం ఈఫైల్ అప్‌లోడ్ చేయబడుతుంది. కేసు ఫైల్‌కి అనుబంధించబడుతుంది.

iii)కోర్టువిచారణల రికార్డింగ్ :

ఇంటర్‌ఫేస్ ద్వారా బహుళ అధిక నాణ్యత గల పిటిజెడ్ కెమెరాతో కోర్టు విచారణలను రికార్డ్ చేయవచ్చు. వాటిని న్యాయమూర్తికి అందించడం జరుగుతుంది. రికార్డింగ్‌లు కూడా సర్వర్‌లో ఎన్‌క్రిప్టెడ్ రూపంలో ఉంచబడుతుంది. వినియోగదారులు ఈ రికార్డింగ్‌లను యాక్సెస్ చేయగలరు. వినియోగదారుని ఫ్లాష్‌బ్యాక్ ఒక పురోగతిని సులభంగా ట్రాక్ చేస్తుంది.

iv) వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ :

వీడియో కాన్ఫరెన్స్‌ను ఉపయోగించి ఏ వ్యక్తి అయినా రిమోట్ ప్లేస్ నుండి (సుదూర ప్రాంతం) అతని / ఆమె డిపాజిషన్ ఇవ్వవచ్చు. దీనికోసం ఇంటర్‌నెట్ కనెక్షన్‌తో హార్డ్‌వేర్ లేదా సాఫ్ట్‌వేర్ ఆధారిత వీడియో

కాన్ఫరెన్సింగ్ సెటప్ అవసరం ఉంటుంది. ప్రారంభంలో మూడు ఆసుపత్రులు ఎఫ్ఎస్ఎల్, రెండు పోలీస్ స్టేషన్‌లు మరియు జైలు వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ కోసం ఇ-కోర్టుకు అనుసంధానించబడినాయి. ప్రతిసారి నిందితులను / సాక్షిని కోర్టులో హాజరు పర్చడం వలన ప్రభుత్వం యొక్క అపారమైన వనరులు (రవాణాఖర్చు, భద్రత సమయం మరియు మానవశక్తి మొ॥వి) ఖర్చు అవుతాయి. వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ ద్వారా వీరు ఆసుపత్రులు మరియు జైళ్ళనుండి వీరి డిపొజిషన్ ఇవ్వవచ్చు.

v) సాక్ష్యాలను ఆధారాలను సేకరించుట :

కోర్టుకు సాక్ష్యాలను మరియు పత్రాలకోసం ఇమేజింగ్ పరిష్కారాలను అందించాము. పోలీసులు ఆసుపత్రుల నివేదికలు మొదలైన వాటినుండి చిత్రాలను కెమెరా లేదా ఇతర ఇమేజి మూలం నుండి అప్‌లోడ్ చేయవచ్చు. సాక్ష్యాలను వీక్షించడానికి మరియు సంగ్రహించడానికి ఒక విజువలైజర్ ఉంది మరియు కోర్టు కేసు రికార్డులతో ఇండెక్స్ చేయబడింది.

vi) డివిడి రచనకోసం నిబంధన :

ఎవరైనా వ్యక్తి (న్యాయవాది / సంబందిత వ్యక్తి) డిజిటల్ పత్రాలు లేదా కేసుయొక్క విడియోలను కోరుకుంటే సిడి/డివిడిలో అవసరమైన డేటాను అందించే సదుపాయం ఉంది.

vii)సుధూర ప్రాంతం నుండి డేటా పంచుకోవడం :

పోలీసు శాఖవారు, ఆసుపత్రి సిబ్బంది సుధూర ప్రాంతాలకు డేటాను పంపవచ్చు మరియు వాటిని వీక్షించనూవచ్చు.

viii) కోర్టు ప్రత్యక్ష ప్రక్రియలు :

కోర్టు హాలులో జరిగే లైవ్ ప్రొసీదంగ్‌లను అధీకృత వ్యక్తి కోర్టు వెబ్‌సైట్‌లో చూడవచ్చు. ఎవరైనా (న్యాయవాది లేదా సంబందిత వ్యక్తి) లైవ్ ప్రొసీడింగ్‌లను చూడాలనుకుంటే అతను/ ఆమె ఆన్‌లైన్ రిజిస్ట్రేషన్ ఫారమ్ పూరించాలి. మరియు కోర్టు అడ్మినిస్ట్రేటర్ (అనగా రిజిస్ట్రార్) ద్వారా అప్లికేషన్ సమీక్షించిన తర్వాత, నిర్దిష్టకేసు కోసం వ్యక్తికి యాక్సెస్ ఇవ్వబడుతుంది.

ఇ-హియరింగ్ ప్రయోజనం కోసం వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్‌ని సిఫార్సు చేయడం మరియు నియంత్రించడం నిబంధనలు మరియు తీర్పులు:

టెక్నాలజీని ఉపయోగించడం వల్ల స్టేట్ ఆఫ్ మహారాష్ట్ర V ప్రఫుల్ దేశాయ్' కేసులో సుప్రీంకోర్టు న్యాయపరమైన అంగీకారాన్ని పొందింది. సాక్ష్యం అనే పదంలో ఎలక్ట్రానిక్ సాక్ష్యాలు కూడా ఉన్నాయని కోర్టు తన నిర్ణయాన్ని పేర్కొంది, కాబట్టి వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సాక్ష్యాలను రికార్డ్ చేయడానికి ఒక మాధ్యమం కావచ్చు. సాంకేతిక పరిణామాలు భౌతిక న్యాయస్థానాల మాదిరిగానే వర్చువల్ కోర్టుల ఎంపికను తెరిచాయని కూడా ఇది గమనించింది అని కోర్టు పేర్కొంది:

సైన్స్ అండ్ టెక్నాలజీలో అభివృద్ధి ఇప్పుడు ప్రపంచాన్ని కుదిపేసింది. అది ఇప్పుడు చాలా దూరంగా జరుగుతున్న సంఘటనలను చూడటానికి మరియు వినడానికి వీలు కల్పిస్తున్నది. వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ అనేది

సైన్స్ అండ్ టెక్నాలజీలో పురోగతి, దూరంగా ఉన్న వారిని చూడడానికి, వినడానికి మరియు మాట్లాడటానికి, అదే సౌకర్యం మరియు సులభంగా ఉన్నట్లు అతను మీ ముందు అంటే మీ సమక్షంలో ఉన్నాడు. నిజానికి అతను/ఆమె తెరపై మీ ముందు ఉన్నారు. తాకడం తప్ప పార్టీ ఒకే గదిలో ఉన్నట్లు చూడగలరు, వినగలరు మరియు గమనించగలరు. వీడియో కాన్ఫరెన్స్‌లో రెండు పార్టీలు ఒకరి సమక్షంలో ఒకరు. అటువంటి సాక్ష్యాల నమోదు "చట్టం ద్వారా ఏర్పాటు చేయబడిన విధానం" ప్రకారం ఉంటుంది.

భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 142 ద్వారా భారత సుప్రీంకోర్టుకు అందించబడిన అధికారాలను ఉపయోగించడంలో పూర్తి న్యాయం చేయడానికి అవసరమైన ఆదేశాలను చేయడానికి, అంటే న్యాయం కోసం సాంకేతికతను ఉపయోగించడం మంచి మాధ్యమంగా చెప్పవచ్చు. మరియు ఇ- హియరింగ్ లేదా వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్‌ను రాజ్యాంగంలోని పైన పేర్కొన్న ఆర్టికల్ క్రింద ఇవ్వబడిన అధికారాన్ని ఉపయోగించడం ద్వారా గౌరవనీయమైన సుప్రీం కోర్ట్ ఆదేశించవచ్చు మరియు నిర్వహించవచ్చు.

2014 అక్టోబర్ లో కేరళ హైకోర్టు దేశంలో రెండు ఇ-కోర్టులను ఏర్పాటు చేయాలని ప్రకటించింది. అక్కడ పెద్ద సంఖ్యలో కేసులు పెండింగ్‌లో ఉన్నందున, ట్రయల్ కోర్టు స్థాయిలో ఇది చాలా అవసరం. ట్రయల్ కోర్టు స్థాయిలో కంప్యూటరీకరణను అమలులోకి తెచ్చేందుకు చర్యలు చేపట్టారు. జస్టిస్ యతీంద్ర సింగ్, జస్టిస్ జి. సి. భారుకా, మరియు జస్టిస్ మదన్ లోకూర్ వంటి న్యాయమూర్తులు ప్రదర్శించిన ఉత్సాహాన్ని నేషనల్ ఇన్ఫర్మేటిక్స్ సెంటర్ కూడా చేసింది.

"కోవిడ్-19 మహమ్మారి సమయంలో వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ ద్వారా కోర్టు పనితీరు కోసం మళ్లీ మార్గదర్శకాలు మరియు ఈ పెండమిక్ 'COVID-19' సమయంలో వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ ద్వారా పని చేయడానికి మార్గదర్శకాలు రూపొందించబడ్డాయి. మార్గదర్శకాలు SC ద్వారా జారీ చేయబడ్డాయి. అమలు చేయడం ద్వారా రాజ్యాంగంలోని అధికారాలు ఆర్టికల్ 142 ఇక్కడ ఉదహరించబడింది.

"కోర్టు ప్రాంగణంలో అన్ని వాటాదారుల భౌతిక ఉనికిని తగ్గించడానికి మరియు పనితీరును సురక్షితంగా ఉంచడానికి ఈ కోర్టు మరియు హైకోర్టులు తీసుకున్న మరియు తీసుకోవలసిన అన్ని చర్యలు సామాజిక దూర మార్గదర్శకాలు మరియు ఉత్తమ ప్రజారోగ్య విధానాలకు అనుగుణంగా న్యాయస్థానాలు చట్టబద్ధమైనవిగా పరిగణించబడతాయి."

వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సాంకేతికతలను ఉపయోగించడం ద్వారా న్యాయ వ్యవస్థ యొక్క పటిష్ట పనితీరును నిర్ధారించడానికి అవసరమైన చర్యలను స్వీకరించడానికి భారత సుప్రీంకోర్టు మరియు అన్ని హైకోర్టులకు అధికారం ఉంది"

ప్రతి రాష్ట్రంలోని న్యాయవ్యవస్థ యొక్క ప్రత్యేకతలు మరియు డైనమిక్‌గా అభివృద్ధి చెందుతున్న ప్రజారోగ్య పరిస్థితికి అనుగుణంగా, వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ టెక్నాలజీల వినియోగానికి తాత్కాలిక పరివర్తనకు తగిన పద్ధతులను నిర్ణయించడానికి ప్రతి హైకోర్టుకు అధికారం ఉంది"

"ఫీడ్‌యొక్క నాణ్యత లేదా వినడానికి సంబంధించి ఏదైనా ఫిర్యాదు విచారణ సమయంలో లేదా అది

ముగిసిన వెంటనే విఫలమైన వెంటనే తెలియజేయబడుతుందని నిర్ధారించడానికి సంబంధిత న్యాయస్థానాలు హెల్ప్ లైన్‌ను నిర్వహిస్తాయి. ఆ తర్వాత దానికి సంబంధించి ఎటువంటి ఫిర్యాదు స్వీకరించబడదు"

"ప్రతి రాష్ట్రంలోని జిల్లా కోర్టులు సంబంధిత హైకోర్టు సూచించిన వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ విధానాన్ని అవలంబిస్తాయి"

"వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సౌకర్యాలు లేదా యాక్సెస్ లేని న్యాయవాదుల కోసం వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సౌకర్యాలను న్యాయస్థానం విధిగా తెలియజేస్తుంది మరియు అందుబాటులో ఉంచుతుంది. అవసరమైతే, అటువంటి న్యాయవాదికి తగిన సందర్భాలలో న్యాయస్థానాలు అమికస్ క్యూరీని నియమించవచ్చు మరియు వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సౌకర్యాలను అందుబాటులో ఉంచవచ్చు.

"హైకోర్టులు తగిన నియమాలను రూపొందించే వరకు, ట్రయల్ దశలో లేదా అప్పీలు దశలో వాదనలు వినడానికి వీడియో కాన్ఫరెన్స్‌ని ప్రధానంగా ఉపయోగించాలి. ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ సాక్ష్యం ఉండకూడదు.వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ ద్వారా రెండు పార్టీల పరస్పర అంగీకారం లేకుండా రికార్డ్ చేయబడింది. కోర్టు గదిలో సాక్ష్యాలను నమోదు చేయడం అవసరమైతే, కోర్టులో ఎవరైనా ఇద్దరు వ్యక్తుల మధ్య తగిన దూరం ఉండేలా ప్రిసైడింగ్ అధికారి నిర్ధారించాలి."

ప్రిసైడింగ్ అధికారి కోర్టు గదిలోకి వ్యక్తుల ప్రవేశాన్ని లేదా న్యాయవాదుల వాదనలను పరిష్కరించే పాయింట్లను నియంత్రించే అధికారం కలిగి ఉంటారు. అటువంటి పార్టీ ఏదైనా అంటువ్యాధితో బాధపడుతుంటే తప్ప, ఏ ప్రిసైడింగ్ అధికారి కూడా కేసులోకి పార్టీ ప్రవేశాన్ని నిరోధించరు. ఏది ఏమైనప్పటికీ, లిటిగేట్ల సంఖ్య ఎక్కువగా ఉన్నట్లయితే, ప్రిసైడింగ్ అధికారి సంఖ్యలను నియంత్రించే అధికారం కలిగి ఉంటారు. ప్రిసైడింగ్ అధికారి తన అభీష్టానుసారం సంఖ్యను పరిమితం చేయడం సాధ్యం కాని చోట విచారణను వాయిదా వేయాలి.

15.6 ప్రయోజనాలు మరియు ప్రతికూలతలు:

ఎ. సిస్టమ్ వీడియోకాన్ఫరెన్స్ యొక్క కొన్ని ప్రయోజనాలు ఇక్కడ ఉన్నాయి:

i) సమర్థత మెరుగుదల:

న్యాయస్థానాలు మరియు న్యాయ వ్యవస్థ కేసుల భారాన్ని ఎదుర్కొంటోంది మరియు అది పెరుగుతూనే ఉంది. కాబట్టి ఈ వ్యవస్థకు వరంలా పని చేసేది కావాలి. అందుకే వీసీ లేదా, వీడియో కాన్ఫరెన్స్‌లో ఇంత పెద్ద తేడా వచ్చింది. సుదీర్ఘ రవాణాను తగ్గించడానికి, ఈ సాంకేతికత ఖచ్చితంగా పోలీసులు రవాణా చేసే తేదీలు మరియు సమయం కోసం ఎక్కువసేపు వేచి ఉండాల్సిన అవసరం లేదు.

సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించడం వల్ల న్యాయస్థానాలు పరిమిత సమయంలో ఎక్కువ కేసులను విచారించగలవు. ఖైదీల పరిశీలన, పెరోల్ లేదా ఇతర పరిష్కారాలను సకాలంలో మరియు సులభంగా పొందేందుకు ఇది ఒక మార్గం.

ii) డబ్బు మరియు సమయం ఆదా:

ప్రజలు ప్రయాణించాల్సిన అవసరం లేనప్పుడు మరియు పేపర్లు లేదా పత్రాలను సమర్పించాల్సిన అవసరం లేనప్పుడు ఇది ఖచ్చితంగా వారి డబ్బును కూడా ఆదా చేస్తుంది. కొన్నిసార్లు న్యాయవ్యవస్థ మరియు పోలీసు బలగాలు ట్రయల్స్‌లో ముఖ్యమైన వ్యక్తుల రవాణా కోసం వారి స్వంత జేబు నుండి చెల్లించవలసి ఉంటుంది. మరోవైపు వ్యక్తులు వివిధ నేపథ్యాలకు చెందినవారు మరియు ఖర్చులను భరించలేకపోవచ్చు. వారి ఆర్థిక సహాయాల కోసం నిబంధనలు ఉన్నప్పటికీ, అది కూడా ప్రయత్నాలకు సమయం తీసుకుంటుంది. వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సెటప్‌లు సాధారణంగా ఒక పర్యాయ పెట్టుబడి, ఇవి స్పేడ్స్‌లో చెల్లించబడతాయి.

దీని కంటే ముఖ్యమైనది ఏమిటంటే ఇది ప్రజలు, న్యాయవాదులు మరియు కోర్టుల సమయాన్ని ఆదా చేస్తుంది. కేసులు వేగంగా సాగడం వల్ల కోర్టు గదులు మరింత సమర్థవంతంగా మారతాయి.

iii) భద్రత మరియు భద్రత:

ఖైదీలను సురక్షితంగా గమ్యస్థానాలకు చేర్చడం పోలీసుల విధి. జరుగుతున్న కేసుకు సంబంధించి సాక్షులు, ఖైదీలు మరియు పోలీసులు ఒక ప్రదేశం నుండి మరొక ప్రదేశానికి ప్రయాణించడం ఎల్లప్పుడూ ప్రమాదకరం మరియు ప్రాణాపాయం.

iv) సుదూర ప్రదేశం నుండి సాక్షి యొక్క సాక్ష్యం:

సాక్షులు న్యాయపరమైన కేసు సాక్ష్యమిచ్చేటప్పుడు వారి భద్రత కోసం ఎల్లప్పుడూ ఆందోళన చెందుతారు. ఇది కొన్నిసార్లు వారి స్టేట్మెంట్ నుండి వెనక్కి వచ్చేలా చేస్తుంది, ఆ విధంగా న్యాయం చేయలేము.

v) ఎకో ఫ్రెండ్లీ:

ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమం ద్వారా వినికిడిని నిర్వహించినప్పుడు అది సమయం లేదా డబ్బును మాత్రమే ఆదా చేయదు. వాస్తవానికి పేపర్లు కొంతవరకు ఉపయోగంలో లేవు, వాహనాలు రహదారిపై నడపకపోవడం వంటి పర్యావరణానికి మేలు చేస్తుంది.

బి. ప్రతికూలతలు:

i) సంక్లిష్టమైన ప్రక్రియ:

భారతదేశంలో సాంకేతికత అంతగా అభివృద్ధి చెందలేదు మరియు సాంకేతికత వినియోగం గురించి ప్రజలకు అంతగా అవగాహన లేదు. డిజిటల్ ఫార్మాట్లలో సాక్ష్యాలను రూపొందించడం కూడా కష్టతరమైన ప్రక్రియ.

ii) టెక్నో- లీగల్ నిపుణుల కొరత

సాంకేతికతను అమలు చేయడానికి భారతదేశంలో తగిన సంఖ్యలో నిపుణులు లేరు. దీన్ని అమలు ఇది సమయం తీసుకోవడం కూడా వ్యవస్థ వైఫల్యంగా మారుతుంది.

iii) సైబర్ సెక్యూరిటీ

సాంకేతికతలోకి ప్రవేశించినప్పుడు, తీవ్రమైన ప్రమాదాలను నమోదు చేయండి. ప్రపంచంలోని ఏదైనా ఇంటర్నెట్ లేదా కంప్యూటర్లో ఉన్నప్పుడు, అన్ని జాగ్రత్తలు ఉన్నప్పటికీ అది ప్రైవేట్‌గా ఉండదు. కానీ హ్యాకర్ల వద్ద ప్రతిదానికి కోడ్ ఉంటుంది. న్యాయవ్యవస్థ డేటా చాలా విలువైనది, అపరిచితుల చేతుల్లో ఉండటం చాలా విలువైనది, అది కూడా హ్యాకర్.

(iv) ఇంటర్నెట్ యాక్సెస్ సమస్య :

ఈ-హియరింగ్/ఈ-కోర్టు/ఈ-లిటిగేషన్/వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ నిర్వహించడానికి మంచి ఇంటర్నెట్ కనెక్షన్ అవసరం అవుతుంది. కానీ ప్రతి న్యాయవాది తన వృత్తి నుండి ఆ డబ్బును సంపాదించలేడని లేదా మంచి ఇంటర్నెట్ కనెక్షన్ మరియు సాంకేతిక సెటప్‌ను కొనుగోలు చేయడానికి ఏదైనా మారుమూల ప్రాంతానికి చెందినవాడని ప్రతి ఒక్కరి నుండి దాచబడదు, ఇది ఖచ్చితంగా సమానత్వ హక్కును ఉల్లంఘించడమే అవుతుంది.

అయితే లాభాలతోపాటు ప్రతికూలతలు వస్తాయి. కాని ఎవరికి ఎక్కువ ఇబ్బంది / సమస్య ఉంటుంది అనేది నిపుణులు చేయాల్సిన విశ్లేషణ అంశం. ఏయే సమస్యలు వస్తాయో ఇప్పటికే పైన నిర్వచించినందున ఈ వ్యవస్థను (ఇ-న్యాయస్తానాలు పూర్తిగా అంగీకరించడానికి భారతీయ న్యాయ వ్యవస్థ ఇంకా సిద్ధంగాలేదు. కొన్ని ప్రతికూలతలు లేకుండా, ప్రయాసలు వాడకుండా కోర్టులు పరిశ్రమలు కాజాలవు. ఇక ఒక్క ఉత్పత్తి పనిచేయాల్సి ఉంటుంది. ఇది డిజిటల్ చేయలేని న్యాయం తెలివి మరియు సామాజిక చట్టపరమైన అభివృద్ధి ప్రదేశం కాబట్టి డిజిటలైజేషన్ పూర్తి అయినట్లయితే బోరింగ్ పనిగా మారవచ్చు. మన న్యాయమూర్తులు న్యాయవాదులు దీనిని ఎదుర్కొనవద్దు. కొత్త తరం న్యాయవాదులు చట్టపరమైన వాతావరణంలోకి ఊపిరి పీల్చుకునే న్యాయస్థానాలు మరియు ఒకటిగా మారడానికి వారి రోల్‌మోడల్‌ల కోసం చూస్తున్నారు.

ఇ-కోర్టు వలన వెలువడే ఫలితాలు :

కర్కర్‌దూమా ఇ-కోర్టులో ఉన్న మొత్త ఫూల్‌లు డిజిటలైజ్ చేయబడినాయి. అలాగే న్యామూర్తి వేదికపై టచ్‌స్క్రీన్‌ను ఇన్‌స్టాల్ చేశారు. అతను ఇ-కోర్టులోని ఏదైనా ఫైల్‌ని డిజిటలైజ్ రూపంలో అదే తేదీల వారీగా, పేరు వారీగా చట్టం / విభాగాల వారీగా శోధించడం ద్వారా వీక్షించవచ్చు. డాక్యుమెంట్ విజువలైజర్ యొక్క నిబంధన ఉంది. ఇ-కోర్టులో ఇన్‌స్టాల్ చేయబడిన ఎల్‌సిడి స్క్రీన్‌లపై ఏదైనా డాక్యుమెంట్‌ను ప్రాజెక్టుచేయవచ్చు. తద్వారా అదేకోర్టులో నిందితులు, సాక్షులు లేదా ప్రాసిక్యూటర్‌కు అలాగే వారు ఎప్పుడు అందుబాటులో కనిపిస్తారు. అది ఎలాగంటే వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ ద్వారా కనెక్ట్ చేయబడింది. కోర్టు కేసులోని ఇతర వాటాదారులు సురక్షిత లాగిన్ మరియు పాస్‌వర్డ్‌ని ఉపయోగించి ఇ-ఫైల్‌కి యాక్సెస్ కలిగిఉంటారు. ఇ-కోర్టు స్థాపన మొత్తం ప్రభావం వల్ల కేసులు త్వరిత పరిష్కారం, రికార్డుల నిర్వహణ సౌలభ్యం, నమోదు చేయబడిన సాక్ష్యాదారాల విశ్వసనీయత మరియు జిల్లాకోర్టుల పనితీరులో మరింత పారదర్శకత తీసుకురావడం జరుగుతుంది.

→ ఇ-కోర్టులు చాలావరకు కాగితం పనిని తగ్గిస్తాయి. రికార్డు నిర్వహణ సులభమవుతుంది.

→ కేసుల సమీక్షకోసం ఫైళ్లను చూడటానికి న్యాయమూర్తులకు సులభమవుతుంది.

→ ఒక న్యాయమూర్తి సమీక్షించిన కేసును, సదరు న్యాయమూర్తులు ఉపయోగించవచ్చు.

→ పత్రాల ప్రామాణికతపై కొంతమందిపై అనుమానం కలిగి ఉన్నట్లయితే వాటిని బ్యాకప్‌గా ఉపయోగించి

పరీక్షించవచ్చు.

- → వివిధ కోర్టులు ఆన్‌లైన్‌లో సమాచారాన్ని భాగస్వామ్యం ద్వారా చూసుకోవచ్చు. / బదిలీ చేయవచ్చు. కోర్టు ప్రేక్షకులకోసం లైవ్ ప్రొసీడింగ్స్ ప్లే బ్యాక్ చేయగలదు.
- → వివిధ పత్రాల సమగ్రత / ఏకత్వ లక్షణం కోసం డిజిటల్ సంతకం మరియు ఎన్‌క్రిప్షన్‌ని ఉపయోగించడం వంటివి చేయవచ్చు.
- → న్యాయ అధికారులు మరియు కోర్టు సిబ్బంది విద్యగా మరియు శిక్షణ సాధనంగా ఇ-కోర్టులు పనిచేస్తాయి.
- → కోర్టు, ఆసుపత్రులు, FSL, జైలు వారి యొక్క ప్రదర్శనలు/ పత్రాలు మరియు ఇతర సమాచారాన్ని ఆన్‌లైన్‌లో సురక్షితమైన మోడ్‌లో ఏకకాలంలో పంచుకోవచ్చు.
- → రిమోట్ పార్టీల ఇ-కోర్టు లింకులు వీడియోకాన్ఫరెన్స్ ISDN ఉపయోగించి మరియు బ్రాండ్‌బ్యాండ్ లింక్‌ల ద్వారా వీక్షించవచ్చు.
- → ఇతర ఏజన్సీలతో పంచుకోవల్సిన అత్యంత రహస్య సమాచారాన్ని డిపార్ట్‌మెంట్ నుండి బయటకు తరలించలేము. వాటిని నేరుగా సమర్పించి, చర్చించడం కూడా చేయవచ్చు.
- → ఈ కోర్టు వ్యవస్థ వైద్యులు వంటి వారిని కోర్టును సందర్శించకుండా భౌతిక భద్రతను పెంచుతుంది. తద్వారా వారు నేరస్థులు / నిందితుల ముందు భౌతికంగా ఉండకుండా చేస్తుంది.
- → ఇ-కోర్టు వ్యవస్థను న్యాయపరమైన విషయాలతోపాటు ఇతర వైద్య పరమైన ప్రయోజనాల కోసం కూడా ఉపయోగించవచ్చు.
- → ప్రయాణం మరియు ఇతర సంబంధిత ఖర్చులు ఆదా చేయవచ్చు.

బాంబేలోని హైకోర్టు
నోటీసు

నం./ **RJ.1.**రెగ్యుల్ / 420/2023 తేదీ 09.10.2023

బాంబే హైకోర్టు (అప్పీలేట్ పక్షం) అధికారులు మరియు ఉద్యోగులందరికీ దీని ద్వారా తెలియజేయబడుతుంది. ఇప్పుడు బాంబే హైకోర్టులోని ప్రతి న్యాయస్థానం దాని బెంచ్‌లు మరియు గోవాలోని బాంబే హైకోర్టులో సహ వాటాదారులు వాస్తవంగా యాక్సెస్ చేయవచ్చు; హైబ్రిడ్ వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సదుపాయం ద్వారా వర్చువల్‌గా విచారణకు హాజరు కావడానికి లేదా పాల్గొనడానికి కోర్టుల ముందు జాబితా చేయబడిన కేసులలో, వేరే విధంగా నిర్ధేశించకపోతే తప్ప.

'వర్చువల్ హియరింగ్ ద్వారా వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ ద్వారా హైబ్రిడ్ హియరింగ్‌లో పాల్గొనడం / హాజరుకావడం కోసం బొంబాయి హైకోర్టు అధికారిక వెబ్‌సైట్‌లో వాస్తవంగా కోర్టు విచారణకు హాజరుకావడానికి స్టాటిక్ లింక్‌లను యాక్సెస్ చేయవచ్చు.

ప్రస్తుత న్యాయమూర్తులు

కేసు స్థితి			ముందస్తు నమోదు
కోర్టు ఆదేశాలు			తాజా వార్తలు
వ్యాజ్యాల పట్టిక			నియామకాలు
వర్చువల్ వినికిడి	బొంబాయి	యాక్సెస్ చేయడానికి	సమాచారము
డిస్ప్లే బోర్డ్	ఔరంగాబాద్	ఇక్కడ క్లిక్ చేయండి	(RTI)
ఇటీవలి తీర్పులు	నాగ్‌పూర్	లింకులు	(MSLSA)
తీర్పుశోధన	గోవా		ఇ-లైబ్రరీ
వాణిజ్య న్యాయస్థానం			టెలిఫోన్ డైరెక్టరీ

వర్చువల్ హియరింగ్ మోడను అవలంబించాలని న్యాయవాదులు, పక్షాలు వ్యక్తిగతంగా వ్యాజ్యదారులు మరియు ఇతర సంబంధిత వ్యక్తులు సంబంధిత న్యాయ స్థానాల్లోని షేరిస్తాదారులు లేదా క్లర్క్‌లకు వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ ద్వారా యాక్సెస్‌ను అభ్యర్థించవచ్చు. కాబట్టి అటువంటి న్యాయవాదులు, పక్షాలు, వ్యక్తులు, వ్యాజ్యదారులు మరియు ఇతర సంబంధిత వ్యక్తులకు ప్రవేశాన్ని అనుమతించవలసిందిగా షెరిస్తాదార్‌లకు లేదా షెరిస్టాదార్‌లకు సహాయం చేసే గుమస్తాలకు ఆదేశించబడింది.

బాంబేలోని హైకోర్టు
నోటీసు

నం./ **RJ.1.**రెగ్యుల్ /421/2023 తేదీ 09.10.2023

కోర్టుల ముందు లిస్టెడ్ వర్చువల్‌గా హాజరుకావడానికి లేదా పాల్గొనడానికి, వేరే విధంగా నిర్దేశించకపోతే, బాంబే హైకోర్టు యొక్క ప్రతి న్యాయస్థానం మరియు దాని బెంచ్‌లతో సమా వాటాదారులచే వాస్తవంగా ప్రకటన చేయవచ్చని దీనిద్వారా అన్ని వాటాదారులకు తెలియజేయబడింది. హైబ్రిడ్ వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ సౌకర్యం ద్వారా కోర్టు విచారణకు వర్చువల్‌గా హాజరు కావడానికి స్టాటిక్ లింక్‌లు క్రింద చూపిన విధంగా వర్చువల్ హీ క్యాప్షన్ ద్వారా వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ ద్వారా పాల్గొనడం / అట్టే హైబ్రిడ్ హియరింగ్ కోసం బాంబే హైకోర్టు అధికారిక వెబ్‌సైట్‌ను యాక్సెస్ చేయవచ్చు.

ప్రస్తుత న్యాయమూర్తులు

కేసు స్థితి			ముందస్తు నమోదు
కోర్టు ఆదేశాలు			తాజా వార్తలు
వ్యాజ్యాల పట్టిక			నియామకాలు
వర్చువల్ వినికిడి	బొంబాయి	యాక్సెస్ చేయడానికి	సమాచారము
డిస్ప్లే బోర్డ్	ఔరంగాబాద్	ఇక్కడ క్లిక్ చేయండి	(RTI)
ఇటీవలి తీర్పులు	నాగ్‌పూర్	లింకులు	(MSLSA)
తీర్పుశోధన	గోవా		ఇ-లైబ్రరీ

న్యాయవాదులు, పక్షాలు వ్యక్తిగతంగా మరియు న్యాయవాదులందరూ తమ గుర్తింపును సంబంధిత కోర్టు అధికారులకు వెల్లడించాలని అభ్యర్థిస్తున్నారు మరియు వర్చువల్‌గా విచారణకు హాజరు కావడానికి రోగి అనుమతి కోసం వేచి ఉండండి. ఈ సదుపాయం తక్షణం అమలులోకి వస్తుంది.

Sd/-
(H.M భోసల్) రిజిస్ట్రార్
(న్యాయసంబంధం-1)

సంబంధిత న్యాయస్థానం నిర్దేశించిన పక్షంలో అటువంటి కేసు విచారణలో ఉన్నప్పుడు లేదా సరిపోతుందని భావించినప్పుడు, కోర్టు ముందు జాబితా చేయబడిన కేసులకు వారి గుర్తింపు మరియు ఔచిత్యాన్ని నిర్ధరిస్తుంది. షెరిస్టాదార్ లేదా షెరిస్టాదార్ కి సహాయం చేసే క్లర్క్ సంబంధిత కేసు విచారణ పూర్తయినప్పుడు వాటాదారునికి అలాంటి యాక్సెస్‌ను నిలిపివేయవచ్చు. వర్చువల్ హియరింగ్‌లకు హాజరయ్యేందుకు వినియోగదారులను అనుమతించడం కోసం యాక్సెస్‌ని పొందడానికి ప్రతికోర్ట్ షెరిస్టాదార్ క్లర్ అసిస్టెంట్ షెరిస్టాదార్‌కు యూజర్‌నేమ్ మరియు పాస్‌వర్డ్ అందించబడుతుంది.

15.9 సారాంశం

ఈ రోజుల్లో ఎలక్ట్రానిక్ కోర్టులు ఒక ముఖ్యమైన భాగం, న్యాయవ్యవస్థలో సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించడం గురించి అధ్యయనం చేసిన తర్వాత, ఇది ఇప్పటివరకు సౌకర్యవంతంగా పనిచేస్తుందని మేము స్పష్టం చేసాము, అయితే ఏ వ్యవస్థ కూడా సమస్యను వంద శాతం పరిష్కరించలేదు. సాంకేతికత భవిష్యత్తులో న్యాయస్థానం మరియు వ్యాజ్య పద్ధతులను బాగా ప్రభావితం చేస్తుందనడంలో సందేహం లేదు, అయితే మార్పు ఎంత మేరకు జరుగుతుందనేది సహేతుకమైన ఊహాగానాలకు లోబడి ఉంటుంది. సమయం ఆదా, డబ్బు ఆదా, మొబిలిటీ సమస్య, భద్రత వంటి పైన పేర్కొన్న అన్ని ప్రయోజనాలతో న్యాయస్థానాలలో సాంకేతికతను అమర్చడం గొప్ప ఆలోచన. ఇది అన్ని పరిశ్రమలు, సంస్థలు సంపాదించిన అధునాతన పని విధానం యొక్క యుగం. మరియు కంప్యూటర్ నెట్వర్క్ల ల ఉపయోగంలో పని చేసే ఈ మోడ్‌ను ఇన్‌స్టాల్ చేయడం కాబట్టి న్యాయవ్యవస్థ దీన్ని చేయకపోతే, ఖచ్చితంగా వెనుకకు కాలు వేస్తారు. సత్వర న్యాయం చేయడానికి ఈ-లిటిగేషన్‌ను తీసుకురావడం ముఖ్యం.

15.10 ముఖ్యపదకోశం :

1. వర్చువల్ కోర్టులు :

వర్చువల్ కోర్టులు అనగా వివిధ సాఫ్ట్‌వేర్ మరియు హార్డ్‌వేర్ పరికరాల సహాయంతో రిమోట్‌వర్కింగ్ సిస్టమ్‌ను ఉపయోగించే కోర్టులు కాకుండా న్యాయస్థానాలలో మానవ ఉనికిని తొలగించడం దీనిలక్ష్యం. ఇ-కోర్టులు అనేవి వర్చువల్ కోర్టులకు ఒకరకమైన ఉపసమితి.

2. డిజిటల్ రికార్డులు :

డిజిటల్ రికార్డింగ్‌లో, ఆడియో లేదా వీడియో సిగ్నల్ వివక్త సంఖ్యల ప్రవాహంగా మార్చబడుతుంది. ఈ నంబర్ స్ట్రీమ్ నిల్వ పరికరానికి సేవ్ చేయబడుతుంది. తద్వారా అవి వినబడతాయి. లేదా చూడబడతాయి. సిగ్నల్ డిజిటల్‌గా నిల్వచేయబడినందున రికార్డింగ్ క్షీణించదు.

3. సైబర్ కోర్టులు :

సైబర్ నేరాలను పరిష్కరించేందుకు ప్రభుత్వం మొదటి సైబర్ రెగ్యులేషన్ కోర్టును ప్రారంభించింది. ఇ-కామర్స్ ఫోర్జరీ, ఇమెయిల్ మరియు వెబ్‌సైట్ హ్యాకింగ్ మరియు గుర్తింపు దొంగతనం వంటి కేసులను నిర్వహించడానికి ప్రతి ప్రాంతంలో కనీసం ఒక సైబర్ కోర్టును ఏర్పాటు చేయాలని చూస్తుంది.

4. వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ :

వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ అనేది ప్రత్యక్షంగా, ముఖాముఖి సమావేశాన్ని అనుకరించే న్యాయస్థానాలలో ఇంటర్‌నెట్‌లో రెండు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ రిమోట్ పార్టీల మధ్య దృశ్య కనెక్షన్. సాక్షులను ముఖాముఖిగా లేదా భౌతికంగా కోర్టులలో విచారించలేని పరిస్థితులలో లేదా కోవిడ్ - 19 వంటి అత్యవసర పరిస్థితులలో ఈ ప్రక్రియద్వారా న్యాయ విచారణ జరుగుతుంది. అత్యంత సరళంగా, వీడియో కాన్ఫరెన్సింగ్ రెండు స్థానాల మధ్య స్టాటిక్ ఇమేజ్‌లు మరియు టెక్స్ట్ ప్రసారాన్ని కోర్టులలో ప్రసారం చేస్తుంది.

ఐసిటి ఇన్ కోర్ట్ / ఇ-కోర్ట్‌లు :

న్యాయస్థానాలలో ఐసిటిని ఎనేబుల్మెంట్ ద్వారా భారతీయ న్యాయవ్యవస్థను సాంకేతికరించే ప్రక్రియగా చెప్పవచ్చు. న్యాయ పంపిణీ వ్యవస్థను సత్వరంగా చేపట్టడానికి ఇ-కోర్టుల ప్రక్రియ ముందుకు వచ్చింది. ఇ-కోర్టులలో ఐసిటి మౌళిక సదుపాయాలతోపాటు అర్హత కలిగిన న్యాయమూర్తుల సమక్షంలో న్యాయపరమైన విషయాలపై తీర్పు ఇవ్వబడే ప్రదేశం.

15.11. స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు :

I ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. న్యాయస్థానాలలో ఐసిటి వినియోగంపై ఒక వ్యాసం వ్రాయుము.
2. ఇ-హియరింగ్ ప్రయోజనాలు మరియు ప్రతికూలతలు చర్చించండి.

II ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. న్యాయస్థానాలలో ఐసిటి ఆవశ్యకతను తెలుపుము.
2. వర్చువల్ కోర్టు గూర్చి ఒక వ్యాఖ్య వ్రాయుము.

15.12. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. E-Count India Services, available at : http://ecoutrs.gov.in/ ecourts home / (Accessed 25th December, 2022)
2. ICT in Indian count challenges adn Solutions, Rishi Prakash T.Mohnty, Ramji Gupta and Vinay Jain, IJIC, Volume - 1 Issue - 2.2011
3. State of the Indian Judiciory - A Report by Daksh, availabe http://dakshindia.org/state of the Judiciory - report (Accessed on 30th November, 2023.
4. Abdul Kalam Azad (2007), Evolution of Indian Judiciary at htt://presejudiciary.pdf.

పాఠం - 16

జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకత

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశం అభ్యసించిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విధంగా తయారు అవుతారు.

- జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకత ఆవశ్యకతను పాలనలో గుర్తించగలుగుతాడు.
- జవాబుదారీతనంలోని రకాలను, దాని కోసం ఏర్పాటైన యంత్రాన్ని గుర్తించగలుగుతాడు.
- పారదర్శకత కోసం కేంద్ర – రాష్ట్ర స్థాయిల్లోని ఏర్పాట్లను, ఇ-గవరెన్స్ ప్రక్రియలను తెలుసుకుంటాడు.
- వివిధ సంస్థాగత ఏర్పాట్లను అవగాహన చేసుకుంటాడు.
- జవాబుదారీతనం, పారదర్శకతలలో గల అడ్డంకులు, ఇబ్బందులు తెలుసుకుంటాడు.

పాఠ్యాంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం

16.1. పరిచయం

16.2. గవర్నెన్స్‌లో జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకతల ఆవశ్యకత

16.3. జవాబుదారీతన భావన, అర్థవివరణ

16.4. జవాబుదారీతనంలోని రకాలు

16.5. పరిపాలన (గవర్నెన్స్‌లో) పారదర్శకత

16.6. గవర్నెన్స్‌లో జవాబుదారీతనాన్ని మరియు పారదర్శకతను ప్రోత్సాహించే సంస్థాగత నిర్మాణ చట్రాలు

16.7. జవాబుదారీతనం, పారదర్శకతలను అమలు చేయడంలో సమస్యలు, విమర్శలు

16.8. సారాంశం

16.9. ముఖ్య పదకోశం

16.10. స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు

16.11. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

16.1 పరిచయం :

ప్రపంచీకరణ ప్రభావం, మారుతున్న పరిస్థితుల వలన కూడా సేవలు అందించే వారి నుండి మెరుగైన నాణ్యత మరియు ప్రామాణిక వస్తువులు,సేవల కోసం ప్రజల అంచనాలను పెంచింది. ప్రభుత్వ సంస్థలు కూడా

ప్రపంచీకరణ ప్రభావంతో పాటు పరిపాలన ప్రక్రియలు మరియు అభ్యాసాలతో సంస్కరణల అవసరాన్ని కూడా కోరుకున్నాయి. పాలన ప్రక్రియలో పరివర్తన కనిపించింది. ఇటువంటి సంస్కరణల వెనుక ఉన్న ప్రధాన ఉద్దేశం / ఆలోచన పౌరులకు మెరుగైన, నాణ్యమైన వస్తువులు మరియు సేవలను అందించడం, జవాబుదారీతనం, పారదర్శకత మరియు భాగస్వామ్యం వంటి భావనలు పాలనలో పుంజుకోవడం పారంభించాయి. అవినీతి మరియు దాని కార్యకలాపాలు పెరుగుతున్న ప్రభుత్వం మరియు పాలన ప్రక్రియల పట్ల పౌరులకు అపనమ్మకం ఏర్పడిన నేపథ్యంలో మరియు జవాబుదారీతనం అనే అంశాలు మరింత ముఖ్యమైనవిగా మారాయి. ఉత్తమ మరియు సమర్ధవంతమైన పనితీరు మరియు బాధ్యతాయుతమైన పాలనకోసం పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం ప్రపంచవ్యాప్తంగా అన్ని దేశాలకు సంబందించినవిగా మరియు కీలకంగా మారాయి. సుపరిపాలన నిర్మాణంలో ఈ రెండు అంశాలు ముఖ్యలక్షణాలుగా మరియు ప్రధాన స్తంభాలుగా ఓటర్లు మరియు వారి ప్రతినిధుల మద్య సబంధాలను బలోపేతం చేస్తున్నాయి.

16.2. గవర్నెన్స్‌లో పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం- ఆవశ్యకత

ఒక ప్రజాస్వామ్యంలో ప్రజలు వారి ప్రతినిధులను ఎన్నుకొని వారి తరపున పాలించే అధికారాన్ని కట్టబెడుతారు. అలాగే తమ ప్రయోజనం కోసం ఎన్నికైన ప్రతినిధులు విధానాలను మరియు కార్యక్రమాలాను తయారు చేస్తారని ప్రజలు ఆశిస్తుంటారు. మరొక మాటలో చెప్పాలంటే ప్రజల కోసం బాధ్యతవహించి పని చేయడం అనేది, తిరిగి ప్రజల సంక్షేమానికి దారితీస్తుంది. వస్తువులను మరియు సేవలను అందించడం, సంక్షేమ పాత్రను నిర్వహించడం కోసం, ప్రభుత్వం పౌరుల నుండి పన్నుల ద్వారా చేకూరిన భారీ మొత్తాలను వ్యయం చేస్తుంది. ఈ సందర్భంలో లేదా దృష్టాంతంలో ప్రభుత్వం ప్రజలకు జవాబుదారీగా మారుతుంది. అందుకోసం అభివృద్ధి లక్ష్యాలు సాధన జరగాలంటే ఫలాలు ప్రజలకు అందుతున్నాయా మరియు సంక్షేమ చర్యల ప్రతిఫలాలు బీదవారికి చేరుతున్నాయా లేదా ప్రభుత్వ నిధులు నియమ నిబంధనల ప్రకారం నిర్వహించబడుతున్నాయా అనే అంశాలు కీలకమైనవిగా తయారు అవుతాయి. ప్రజలకు పై అంశాలన్నీ తెలుసుకునే హక్కు ప్రజలకు ఉంది. కాబట్టి ప్రజలందరికీ ప్రభుత్వ నిర్ణయాలు, చర్యలు తెలియజేయాల్సిన బాధ్యత ప్రభుత్వంపై ఉంది. పై విషయాలన్నీటి దృష్ట్యా ప్రభుత్వం తన విధుల, నిధుల నిర్వహణలో పారదర్శకంగా ఉంటూ దాని పనులకు మరియు చర్యలకు జవాబుదారీగా వ్యవహరిస్తుంది. ఈ క్రింది కారణాల వల్ల పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం అవసరం ఉ ంటుంది.

***(i)* ప్రభుత్వ పాత్ర మరియు కార్యకలాపాల విస్తరణం :** భారతదేశంలో స్వాతంత్ర్యం తర్వాత రాజ్యం ప్రధాన లక్ష్యం సామాజిక – ఆర్థిక మార్పు మరియు వేగవంతమైన అభివృద్ధిని తీసుకొనిపోవడం. వలసవాదం అంతం తర్వాత పరిపాలన పేదరిక నిర్మూలన తగిన నిర్ణయాల ద్వారా ముందుకువెళ్ళింది. ఇందులో బాగంగా అన్ని రకాల ప్రభుత్వ శాఖలను అంతవ్యాప్తి ద్వారా విస్తరించింది. అటువంటి దృష్టాంతంలో జవాబుదారీ తనం మరియు పారదర్శకత అవసరం ఏర్పడి, వివిధ విభాగాల పనితీరుపై ఒక చెక్ నిరోధం ఉంచవచ్చని భావించారు.

***(ii)* దత్తపరమైన శాసన భావన :** రాజ్యం యొక్క విధులు మరియు వ్యవహారాల పరిధి విస్తరించడం వలన, దత్తశాసన కార్యకలాపాలు పెరుగుతున్నాయి. శాసనసభ కార్యనిర్వాహకశాఖ యొక్క శక్తిని ప్రతిబింబిపచేస్తుంది. ఫలితంగా శాశ్వత కార్యనిర్వాహక చట్టాలు మరియు వాటి చర్యలు అమలు చేయబడుతాయి. తద్వారా కార్యనిర్వాహక శాఖ అధికారాలు పెరుగుతాయి. అందువల్ల కార్యనిర్వాహక శాఖకు పరిధులను నిర్ణయించడానికి జవాబుదారిరీతనం మరియు పారదర్శకత అవసరం ఏర్పడింది.

***(iii)* రాజకీయాలు-ఉద్యోగస్వామ్య అపవిత్రబంధం :** భారతదేశం వంటి ప్రజాస్వామ్య దేశంలో సంక్షేమ రాజ్యానికి కట్టుబడి ఉండటం వలన రాజకీయ నాయకులు ప్రభుత్వ సివిల్ సర్వీస్ సిబ్బంది మధ్య సమన్వయం మరియు సహకారం మనం చూస్తాము. ఈ పరిస్థితులు కొన్నిసార్లు సిబ్బందికి ప్రభుత్వానిక కట్టుబడి ఉండేటట్లు చేస్తుంది. విధానాలకు కట్టుబడి బ్యూరోక్రాట్లు, పాలక పార్టీ అజెండాకు కట్టుబడి ఉంటారు. అటువంటి పరిస్థితులలో అధికారులు అత్యంత ఎక్కువగా రాజకీయమై తటస్థత అనేది వెనుక సీటును కలిగి ఉంటుంది. ఈ పరిస్థితులకు తగిన నిరోధకత ఏర్పాటు చేయాల్సిన అవసరం ఉంటుంది. ఇది తిరిగి జవాబుదారీతనానికి పారదర్శకతకు కారణమైంది.

***(iv)* అవినీతి మరియు దాని పద్దతులకు చెక్ (నిరోధం) పెట్టడం :** సంపూర్ణాధికారం కారణంగా వ్యవస్థ అంతా అవినీతిమయమైపోతుందనే భయం నిరంతరం ఉండేది. సామాజిక ఆర్థిక అభివృద్ధి మార్గంలో వేగవంతమైన అభివృద్ధిని సాదించడానికి ప్రభుత్వం మరియు పరిపాలకులకు విస్తృతమైన అధికారం మరియు శక్తులను కట్టబెట్టారు. అవినీతి పద్దతులతో ప్రభుత్వాల చర్యలన్నీ, పనులన్నీ నిండిపోయాయి. ఎన్నికలలో అధికార దుర్వినియోగం చేస్తూ, నియామకాలు మరియు పదోన్నతులలో వారి దగ్గరివారికి మరియు ప్రియమైన వారికి అనుకూలంగా పనిచేస్తున్నారు. రాజ్యాంగ నియమాలు, నిబంధనలు మరియు విధానాలను తమ సొంత ప్రయోజనాల కోసం రాజకీయ పోషకులు వాడడం మొదలుపెట్టారు. ఈ పరిస్థితిని ముందుగానే ఊహించిన ఎ.డి. గొర్వాలా తన నివేదిక (1950)లో పేర్కొన్న అనేక సందర్భాలను మనం దాటిపోయాం. భారీ మొత్తంలో నల్లధనం, అవకాశవాద రాజకీయాలు, వివిధ రకాల స్కాములు మరియు కుంబకోణాలు వంటివి అన్నీ అవినీతి పద్దతులకు అడ్డుకట్టవేయాలనే డిమాండ్‌లు మన దేశంలో ఎక్కువై జవాబుదారీతనం, పారదర్శకతలు తీసుకొని రావడానికి కారణమైనాయి.

***(v)* పౌరుల యొక్క ఉదాసీన స్వభావం :** ప్రజాస్వామ్యంలో ప్రజలు ఎన్నికలలో పాల్గొని ఓటువేసి ప్రజాప్రతినిధులను ఎన్నుకోవడాడానికి మాత్రమే పరిమితం కాకూడదు. వారు విస్తృతమైన పాత్రను పోషించాల్సి ఉంటుంది. కాని మనదేశంలో అనేక సామాజిక జాడ్యాలు, నిరక్షరాస్యత, పేదరికం, నిరుద్యోగం వంటి అనేక అంశాలు ప్రజలను చురుకుగా పాల్గొనకుండా అడ్డుపడుతున్నాయి. ఫలితంగా అభివృద్ధి ఫలాలు, ప్రయోజనాలుపేదవాన్ని చేరుకోలేకపోతున్నాయి. దీర్ఘకాలంగా ఓటు బ్యాంకుగా ప్రజలు పరిగణించబడుతున్నారు. నాయకులు తమ స్వంత ప్రయోజనాలకోసం పనిచేస్తున్నారు. భారీ మొత్తంలో అభివృద్ధి కార్యక్రమాలకోసం ఖర్చు పెట్టినప్పటికీ నిజమైన అభివృద్ధి ఎక్కడా పూర్తిగా కనిపించడం లేదని చాలా మంది వాదిస్తున్నారు. కాని

కొంత మంది నిరంతరం అధికారాన్ని మరియు ప్రభుత్వవ్యయాన్ని ప్రశ్నించేవారు చురుకుగా పాల్గొని ప్రభుత్వం చేస పనులలో పారదర్శకతను, జవాబుదారీతనాన్ని ప్రవేశపెట్టాలని డిమాండ్ చేయడం మొదలుపెట్టారు.

పైన పేర్కొన్న అంశాలన్నీ పాలనలో జవాబుదారీ తనం మరియు పారదర్శకత అవసరం ఉన్నదని పేర్కొంటున్నాయి. చట్టాలు ఎటువంటి ఆలస్యం మరియు అడ్డంకులు లేకుండా పనిచేస్తున్నాయని పారదర్శకంగా నిరూపణ జరగాలి. రాజకీయ నాయకులు మరియు ప్రభుత్వ,నిర్వాహకులు చట్టబద్ధమైన మరియు తెలివైన పరిపాలన పూర్వక విచక్షణతో కసరత్తుచేసి, నూతన విధానాలను సిఫారసు చేయడం మరియు ఇప్పటికే ఉన్న వాటిలో మార్పులు ప్రతిపాదించడం వంటివి పరిపాలన సంస్థలు చేపట్టి పౌరుల విశ్వాసం విస్తరించేందుకు ప్రయత్నించాలని మోహిత్ భట్టాచార్యా పేర్కొన్నాడు.

***(vi)* పబ్లిక్ / ప్రైవేటు జవాబుదారీతనం అతివ్యాప్తి సమస్య :** ప్రైవేటు సంస్థల ద్వారా పబ్లిక్ సర్వీస్ ప్రొవిజన్ పెరగడంతో, రాజకీయేతర సంస్థలకు రాజకీయ జవాబుదారీ యంత్రాంగాలను వర్తింపజేయాలని కోరుతున్నారు. న్యాయ విద్వాంసుడు అన్నే డేవిస్ పబ్లిక్ సర్వీస్ ప్రొవిజన్ యొక్క నిర్దిష్ట రంగాలలో ప్రభుత్వ సంస్థలు మరియు కార్పొరేషన్‌లవంటి ప్రైవేటు రంగ సంస్థల మధ్య సరిహద్దురేఖ అస్పష్టంగా ఉందని, అలాగే ఈ విధమైన జవాబుదారీగ్యాప్ లేదా అతివ్యాప్తిని పరిష్కరించడానికి కొన్ని పరిపాలన చట్ట సంస్కరణలు అవసరమని వాదించాడు.

(vii) వ్యక్తులు మరియు కార్పొరేషన్‌ల ద్వారా సాకులు, సమర్ధనలు, హేతుబద్ధీకరణలు, క్షమాపనలు మరియు ఇతర రకాల బాధ్యత ఇచ్చే ప్రవర్తనల యొక్క వ్యూహాత్మక ఉపయోగాలను పరిశీలించడం ద్వారా ప్రసారపరమైన స్కాలర్‌లు ఈ పనిని విస్తరించారు. ఫిలప్ టెట్‌లాక్ మరియు అతని అనుచరులు జవాబు దారీతనం డిమాండ్ చేసిన వివిధ దృశ్యాలు మరియు పరిస్థితులలో వ్యక్తులు ఎలా ప్రవర్తిస్తారో అన్వేషించడానికి ప్రయోగాత్మక నామూనా పద్ధతులను అన్వయించారు.

(viii) వన్ వరల్డ్ ట్రస్ట్ నేతృత్వంలోని గ్లోబల్ డెమోక్రసీకి సంబందించిన చార్టర్ 99, మొదటగా క్రాస్-సెక్టార్ సూత్రాలను వారి చట్టపరమైన స్థితితో సంబంధం లేకుండా ప్రజలను ప్రభావితం చేసే సంస్థలచే పరిశోధించబడాలని మరియు గమనించాలని ప్రతిపాదించబడింది. వన్ వరల్డ్ ట్రస్ట్ గ్లోబల్ అకౌంటేబిలిటీ రిపోర్ట్ మొదటి పూర్తి స్థాయిలో 2006 నుండి 2008 వరకు ప్రచురించబడింది. ప్రపంచ సంస్థల తమ వాటాదారులకు జవాబుదారీ సామర్థ్యాన్ని కొలిచే ఒక ప్రయత్నం ఇది.

(ix) లాభాపేక్షలేని ప్రపంచానికి జవాబుదారీతనం అనేది చాలా ముఖ్యమైన సమస్యగా మారుతోంది. అనేక ఎన్‌జీవోలు 2005లో అకౌంటబిలిటీ చార్టర్‌పై సంతకం చేశాయి. హ్యూమన్‌టేరియన్ అకౌంటేబిలిటీ పార్టనర్‌షిప్ ఇంటర్ నేషనల్ వంటి కార్యక్రమాలు, వ్యక్తిగత ఎన్‌జీవోలు తమ స్వంత జవాబుదారీ వ్యవస్థలను ఏర్పాటు చేసుకున్నాయి.

16.3. జవాబుదారీతనం భావన :

ప్రభుత్వ అధికారుల విధేయతను నిర్ధారించడానికి ప్రతిస్పందన, బాధ్యత, జవాబుదారీతనం మరియు నియంత్రణ వంటి వివిధ వ్యక్తీకరణలు ఉపయోగించబడుతాయి. "అకౌంటేబుల్" అనే పదం ఆర్థిక సందర్భంలో 1583లో మొదటిసారిగా ఆంగ్ల భాషలో వాడుకలోకి వచ్చినట్లు తెలుస్తుంది. నేటికి ఆర్థిక జవాబుదాదారీతనం అనేది ఒక సమగ్రమైన అర్ధంలో ఒక ముఖ్యమైన భాగం మరియు ప్రభుత్వం చేపట్టే అన్ని రకాల కార్యకలాపాలను కలుపుకొని ఈ పదాన్ని ఉపయోగిస్తారు. అకౌంటేబుల్ అంటే "ఖాతాకు పిలువబడే బాధ్యత" అని అర్థం. జవాబుదారీతనం అంటే అది కలిగి ఉన్న అధికారాన్ని అమలు చేయడానికి పరిపాలన జవాబుదారీతనంగా ఉండాలి. ప్రభుత్వ పాలన శాస్త్రంలో జవాబుదారీతనం అవసరం తప్పక ఉంటుంది. ఎందుకంటే ప్రభుత్వ అధికారులు చేసే పని మరియు అధికారం యొక్క స్వభావం కారణాలుగా చెప్పవచ్చు.

అర్థవివరణ : జవాబుదారీతనం అనేది బాద్యత యొక్క చట్టపరమైన మరియు క్రమానుగత అభిప్రాయాలను సూచించవచ్చు. ఈ పదం పౌర సేవకుల బాధ్యతను అమలు చేయడంలో సహాయపడే నిర్దిష్టమైన పద్దతులు మరియు విధానాలను సూచిస్తుంది. ప్రముఖ భారతీయ పాలనా గ్రంథ రచయిత యస్.ఆర్. మహేశ్వరి ఈ విధంగాపేర్కొన్నాడు "పరిపాలన జవాబుదారీతనం అనేది ఒక సంస్థాగత ఆవశ్యకం, ఎందుకంటే మొదట మరియు అన్నింటి కంటే,దాని లక్ష్యాల పరంగా దాని పని తీరును అంచనా వేయడానికి ఉద్దేశించబడింది. ఇక్కడ లక్ష్యం మరియు ఖచ్చితమైన పనులు మరియు బాధ్యతలుగా విభజించబడింది మరియు ఇది వ్యక్తిగత పాలకులు వారు తమ బాధ్యతలను ఎలా నిర్వర్తిస్తున్నారో తెలియజేసే పనుల జాబితాగా చెప్పవచ్చు. క్రమానుగత శ్రేణి, నియంత్రణావధి, ఆజ్ఞా ఏకత్వం, పర్యవేక్షణ వంటి వ్యవహార విషయాలన్నీ జవాబుదారీ తనాన్ని మరియు పెంపొందించే అమలు చేసే యంత్రాంగాలుగా చెప్పవచ్చు. కాబట్టిఒక సంస్థ వార్షిక బడ్జెట్‌లో జవాబుదారీ తనం యొక్క అర్థం దాగి ఉంటుంది. అలాగే ఒక సంస్థ యొక్క ప్రాథమిక పనులు మరియు లక్ష్యాలకు దగ్గరగా మరియు దృఢంగా జవాబుదారీ తనం సంబంధం కలిగి ఉంటుంది".

అందువల్ల జవాబుదారీతనం అంటే కొంత అధికారంలో ఉన్న విచక్షణాధికారం యొక్క వ్యాయామం (వినిమయం) గూర్చిన సంతృప్తికరమైన బాధ్యతను ఇవ్వడానికి బాధ్యత వహిస్తుంది. ఒకవేళ విఫలమైతే ఒక రకమైన శిక్షను ఎదుర్కోవల్సి ఉంటుంది. సివిల్ సర్వీసు అధికారులు రాజకీయ కార్యనిర్వాహక శాఖకు మరియు న్యాయ వ్యవస్థకు జవాబుదారీగా ఉంటారు. సాధారణంగా ఈ అధికారులు విధానపరమైన నిర్ణయాలకు సంబందించి భద్రతను కలిగి ఉంటారు. లేకపోతే వారు చేసే విదానపర నిర్ణయాలకు వారిని బాధ్యులను చేయడం కష్టం. ముఖ్యమైన అంశం ఏమిటంటే, పాలనజవాబుదారీతనం అనేది అందుబాటులో ఉన్న వనరులను సంతృప్తి వినియోగ స్థాయిని నిర్ధారించడానికి మరియు అదే సమయంలో లక్ష్యాలను సాదించడానికి ప్రయత్నిస్తుంది.

16.4. జవాబుదారీతనం యొక్క రకాలు:

ప్రభుత్వ అధికారానికి జవాబు దారిగా ఉండే ఒక వ్యక్తి, సమూహం లేదా సంస్థ జవాబు దారీ తనం యొక్క భావనను ఉపయోగించే తీరును బట్టి దానిని వర్గీకరించవచ్చు. జవాబుదారి తనం యొక్క ప్రధాన రూపాలు, వాటి వ్యతిరేక లేదా ప్రత్యామ్నాయ భావనకు సూచనగా క్రింద వివరించబడినాయి. బ్రూస్ స్టోన్,

ఒ.పి. ద్వివేది మరియు జోసెఫ్ జి. జబ్రాలు 8 రకాలుగా జవాబుదారీతనాన్ని వర్గీకరించారు. అవి ఈ క్రింది విధంగా పేర్కొనబడినాయి.

(*i*) నైతిక లేదా నీతిపరమైన జవాబుదారీ తనం : బాధ్యతాయుతమైన సాదనాలు మరియు వృత్తిపరమైన నైపుణ్యాన్ని అభివృద్ధి చేయడం ద్వారా మరియు ప్రోత్సహించడం ద్వారా మొత్తం వ్యక్తిగత మరియు సంస్థాగత పనితీరును మెరుగు పర్చడం దీనిని సాదించవచ్చు. నైతిక జవాబుదారీ తనం అనేది వ్యక్తులు, చిన్న మరియు పెద్ద వ్యాపార సంస్థలు లాభాపేక్షలేని సంస్థలు, పరిశోదన మరియు విద్యాసంస్థలు మరియు ప్రభుత్వం కూడా కావచ్చు.

(*ii*) పాలనాపరమైన జవాబుదారీతనం : అంతర్గత నియమాలు మరియు నిబంధనలు అలాగే కొన్ని స్వతంత్ర కమీషన్(లు) ప్రభుత్వ పరిపానలో, పౌర లేదా ప్రభుత్వ సేవకులను జవాబుదారీగా ఉంచడానికి అందుబాటులో ఉన్న యంత్రాంగాలు దీనికి ఉదాహరణగా చెప్పవచ్చు. ఒకశాఖ లేదా మంత్రిత్వ శాఖలో (ఎ) ప్రవర్తన నియమాలు మరియు నిబంధనలకు కట్టుబడి ఉంటారు (బి) పౌర పరిపాలన క్రమానుగతంగా ఉంటుంది మరియు క్రిందిస్థాయి సిబ్బంది ఉన్నతాధికారులకు జవాబుదారీగా ఉంటారు. అంతర్గత తనిఖీలు కాకుండా "వాచ్ డాగ్ యూనిట్‌లు" పౌరుల నుండి ఫిర్యాదులను స్వీకరిస్తాయి. ఈ రకమైన జవాబుదారీ తనంలో పౌరులకు, పౌరసేవకులను జవాబుదారీగా ఉంచడానికి ప్రభుత్వాన్ని మరియు సమాజాన్ని కలుపుతారు.

(*iii*) రాజకీయ మరియు చట్టపరమైన జవాబుదారీతనం : ప్రభుత్వం, సివిల్ సర్వెంట్లు మరియు రాజకీయ నాయకులు ప్రజలకు మరియు పార్లమెంటు వంటి శాసనసభలకు బాధ్యత వహించడమే రాజకీయ లేదా చట్టపరమైన జవాబుదారీతనం. పార్లమెంటు మరియు న్యాయవ్యవస్థలు కార్యనిర్వాహక శాఖ అధికారంపై క్షితిజ సమాంతర రాజ్యాంగ తనిఖీలుగా వ్యవహరిస్తాయి ఈ రెండుసంస్థల పాత్ర మూలంగా పార్లమెంటులో ప్రభుత్వం రాజకీయంగా జవాబుదారీగా ఉంటుందనీ, కార్యనిర్వాహకశాఖ చట్టబద్ధంగా, లెక్కించదగినదిగా పరిగణించబడుతుంది. ఈ వర్గీకరణలు పార్లమెంటు ఒక రాజకీయ సంస్థ అయినప్పటికీ, న్యాయశాఖ మాత్రం చట్టబద్ధమైన సమస్యలను మాత్రమే న్యాయ పరిష్కారం చూపుతుంది.

(*iv*) నిర్వాహక జవాబుదారి తనం : మేనేజర్లు వారి బృందం యొక్క ఉత్పత్తి ఫలాలకు జవాబుదారీగా ఉండాలి. నిర్వాహకులు ప్రత్యక్ష నివేదిక సృష్టిస్తారు. వారు దానికోసం నియమించుకుంటారు. అవసరమైన జ్ఞానం, నైపుణ్యాలు మరియు అనుభవం కలిగి ఉంటారు. నిర్వాహకులు వనరులను సరఫరా చేస్తారు. అలాగే కోచ్‌గా ఫీడ్ బాక్‌ను అందిస్తారు, ఉద్యోగి ప్రభావాన్ని నిర్ధారిస్తారు. అంతిమంగా చివరకు ఉద్యోగి ఎవరైతే పరస్థితులకు తగినట్లు పనిచేయని వారిని నిర్వాహకులు తొలగిస్తారు. నిర్వాహకులు ప్రబలమైన పరిస్థితుల వెలుగులో ఉద్యోగి ప్రభావాన్ని నిర్ధారించాలి. అలాగే నిర్ణయాలు, నిర్వాహకుడు తీసుకున్నప్పుడు వారి జట్టు యొక్క ఉత్పాదకతకు మేనేజర్ బాధ్యతగా, జవాబు దారీగా న్విహించడం అనేది సరైన తార్కికం. ఇది నిర్వాహక నాయకత్వం మరియు జవాబుదారి తనం యొక్క సారాంశం.

(*v*) మార్కెట్ జవాబు దారీతనం : ప్రపంచ వ్యాప్తంగా చోటు చేసుకున్న వికేంద్రీకరణ మరియు ప్రైవేటీకరణ

యుగం మూలంగా ప్రభుత్వం ద్వారా వినియోగదారుల హక్కులు మరియు అవగాహనను గుర్తింపునకు దారి తీసింది. వివిద సేవలను ఏర్పాటు చేసే వారి కంటే, వినియోగదారు నడిపించే వ్యవస్థ ఏర్పడి, పౌరుల యొక్క వివిధ ఎంపికలకు తగిన సౌకర్యాలను సృష్టించే లక్ష్యాన్ని కలిగి ఉన్నారు. ఈ భావన ద్వారా పబ్లిక్ మరియు ప్రైవేటు సేవల మధ్య పోటీ ఏర్పడి, సేవల యొక్క నాణ్యతను మెరుగు పరుస్తారు.(బూస్స్టోన్ ప్రకారం జవాబు దారీ తనం యొక్క ప్రామాణిక నిర్ధారణ అనేది సేవను ఏర్పరిచే ప్రతిస్పందనకు "సార్వభౌమ వినియోగదారులు మరియు నాణ్యమైన సేవలను ఉత్పత్తి చేస్తాయి".

(*vi*) నియోజవర్గ జవాబుదారితనం : ప్రభుత్వ రంగం వెలుపల ఉన్న ఏజన్సీలు, సమూహాలు లేదా సంస్థల నుండి ఒక నిర్దిష్ట నియోజకవర్గం లేదా క్షేత్రంలో పౌరుల ప్రయోజనాలకు ప్రాతినిద్యం వహిస్తున్నట్లయితే, దానికి ఒక నిర్దిష్ట సంస్థ లేదా ప్రభుత్వం బాధ్యత వహిస్తుంది. దీనినే నియోజకవర్గం జవాబుదారీ తనం అంటారు. కాకపోతే దాని పరిధి పరిమితమైనది.

(*vii*) వృత్తిపరమైన జవాబుదారీతనం : ఒక రంగంలోని వృత్తినిపుణులు,వారి వృత్తిపరమైన చర్యలను ప్రదర్శించడం ద్వారా ఈ జవాబుదారీ తనాన్ని కలిగి ఉంటారు. వారి ప్రత్యేక వృత్తి యొక్క సూత్రప్రాయ ప్రమాణాలలో వారు జవాబు చేయగలిగిన ప్రమాణాలు కలిగి ఉంటారు. ఈ ప్రమాణాలు ప్రతి ప్రత్యేక ప్రాంతానికి నైతిక మార్గదర్శినిగా లేదా ప్రవర్తన యొక్క సంకేతాలు వ్యక్తం చేయబడుతాయి. వారు చట్టంలో చొప్పించబడవచ్చు. అలాగే ఇతర ప్రజాసంబంధమైన పనులలో నిమగ్నమైన, వైద్యులు, విధాన నిర్ణేతలు మరియు కార్పొరేషన్‌లు వారి సొంత వృత్తుల ప్రవర్తనకు అనుగుణంగా, జవాబుదారీగా ఉంటారు.

కొన్ని ఇతర ముఖ్యమైన జవాబు, దారీతనాలు

(*viii*) క్షితిజ సమాంతర మరియు నిలుపు జవాబుదారీ తనం : ప్రభుత్వ శాఖల ద్వారా జరిగిన దుర్వినియోగాలను ఇతర ప్రభుత్వ సంస్థల చేత తనిఖీ చేయించే రాజ్య సంస్థల యొక్క సామర్థ్యమే క్షితిజ సమాంతర జవాబుదారీతనం. అలాగే పార్లమెంటు మరియు న్యాయవ్యవస్థ వంటి వాటికి నివేదించడానికి ఈ జవాబుదారీతనం ఏజెన్సీలకు అవసరం అవుతుంది. నిలువు జవాబుదారీతనం అనేది పౌరులు, మాస్ మీడియా మరియు పౌర సమాజం వంటి సంస్థలు ప్రభుత్వ అధికారులపై ఉత్తమ ప్రమాణాలను అమలు చేయడానికి ప్రయత్నిస్తాయి. అలాగే పౌరులు మరియు పౌర సమాజ సమూహాలు ప్రభుత్వంచే వీలుకాని లేదా సరికాని చర్య విషయంలో క్లేశ నివారణా యంత్రాంగాలకు మరియు జోక్యం చేసుకోవడానికి ఎన్నుకోబడిన ప్రజాప్రతినిధులకు మద్దతునివ్వగలవు.

వికర్ణ జవాబుదారీతనం: వికర్ణ జవాబుదారీతనం ప్రభుత్వ సంస్థల సమాంతర జవాబుదారీతనం యొక్క పనిలో నేరుగా పౌరులను నిమగ్నం చేయడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. అధికారిక కార్యనిర్వాహక పర్యవేక్షణకు బాధ్యతవహించిన పౌరసమాజానికి వాచ్ డాగ్ విధి (కాపలా కుక్క విశ్వాసం) యొక్క పరిమితి ప్రభావాన్ని

పెంచడానికి ఇది ప్రయత్నిస్తుంది. ఈ జవాబుదారీతనం యొక్క ప్రధాన సూత్రాలు (ఎ) సమాచార ప్రభావం (బి) అధికారులకు సమాధానం ఇవ్వడానికి కృషిచేయడం మరియు (సి) మంజూరు చేయగల సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉండటం/చూపించడం.

(*ix*) విద్యారంగంలో జవాబుదారీతనం : విద్యార్థులు వారి చర్యలకు వ్యక్తిగతంగా వారే బాధ్యత వహించాలి. ముఖ్యంగా ఎంపిక స్వేచ్ఛ, పనిలో స్వేచ్ఛ మరియు పనుల ఫలితాలను అనుభవించే స్వేచ్ఛ అనే 3 రకాల స్వేచ్ఛలు వ్యక్తిగత బాధ్యతను పెంపొందిస్తాయి. వివాదాస్పద వ్యక్తిగత బాధ్యత అనేది విలువలను కొనుగోలు చేయడానికి అవసరమైనది. పాఠశాలలు ఎమోరల్స్ బోధనలో పూర్తి ప్రమేయం కలిగి ఉంటాయి. విద్యార్థులు ప్రతి ఒక్కరిని గౌరవిస్తూ తద్వారా మరియు అందువల్ల ప్రతి ఒక్కరికి గౌరవించే హక్కులను గౌరవిస్తారు.

(*x*) సామాజిక జవాబుదారీతనం : ఇది పౌరులు ఇతరులతో సంస్థలతో మమేకం కావడంపై ఆధారపడుతుంది. సాధారణంగా పౌరులు లేదా పౌరసమాజ సంస్థలు నేరుగా లేదా పరోక్షంగా ఖచ్చితమైన జవాబుదారిగా పాల్గొనే పరిస్థితులే సామాజిక జవాబుదారీతనం. దీనిని కొందరు సమాజం నడిచే సమాంతర జవాబుదారీతనంగా సూచిస్తారు. రాజ్యం మరియు పౌరులు లేదా ఇద్దరూ సంయుక్తంగా దీనిని ప్రారంభిస్తారు మరియు మద్దతునిస్తారు. కాని చాలా తరచుగా వీరు డిమాండ్ చేయడం ద్వారా మరియు దిగువస్థాయి నుండి ఆపరేట్ చేయడంద్వారా సామాజిక జవాబుదారీతనంలో పాల్గొంటారు.

16.5. పరిపాలనలో పారదర్శకత :

ఒక దేశం పరిపాలన మరియు దాని ప్రజలపై ముఖ్యమైన ప్రభావాన్ని కలిగి ఉంటుంది. ప్రాచీన భారతదేశంలో వేదకాలం నుండి, పరిపాలన ప్రతిస్పందించడం పారదర్శకంగా, జవాబు దారీతనం మరియు పౌరస్నేహపూర్వకంగా ఉండటమే లక్ష్యంగా ఉంది. ఈ కారకాలు ఏదైనా అడ్మినిస్ట్రేటివ్ సెటప్ యొక్క టచ్‌స్టోన్‌గా పరిగణించబడతాయి. పరిపాలనలో పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం అనేదే భాగస్వామ్య ప్రజాస్వామ్యానికి సంబంధించినవి. ప్రభుత్వ గోప్యత పౌరులలో ప్రభుత్వంపై అవిశ్వాసాన్ని పెంపొందిస్తుంది మరియు పారదర్శకత అధికారాన్ని కలిగి ఉన్నవారు సాధారణ ప్రజలకు వ్యతిరేకంగా నిర్మించిన గోపత్య గోడను తొలగిస్తుంది. జవాబుదారీతనం ఒక పని లేదా సేవ యొక్క డెలివరీ యొక్క కేవలం బాధ్యతకు మించి ఉంటుంది.

పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్‌లో పారదర్శకత - నేపథ్యం :

- మౌర్యుల కాంలో కౌటిల్యుని పరిపాలన గూఢచార సేకరణ యొక్క సమర్థవంతమైన వ్యవస్థతో ఎక్కువ లేదా తక్కువ కేంద్రీకృతమై ఉంది.
- మొఘల్ కాలంలో కేంద్రీకృత పరిపాలన భావన మరింత శక్తితో కొనసాగింది. ఈ కేంద్రీకృత పరిపాలనలో జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకత వారిలేకపోవడంతో ప్రస్ఫుటంగా ఉన్నాయి.
- ఆ తర్వాత బ్రిటీష్‌వారి వలసపాలన వచ్చింది. ఇక్కడ మళ్లీ, ప్రాథమిక ఆకృతి కేంద్రీకృత పరిపాలన జిల్లా మేజిస్ట్రేట్ మరియు కలెక్టర్ కీలక వ్యక్తిగా నిలువుగా నియంత్రించబడే పరిపాలనా సెటప్ ఉంది. ప్రజల దృష్టిలో కలెక్టర్ 'మైబ్యాక్' దీని పని శాంతి భద్రతలను నిర్వహించడం మరియు ఆదాయాన్ని సేకరించడం.

- పరిపాలన సమర్థవంతంగా ఉన్నప్పటికీ ప్రతిస్పందించే, జవాబుదారీ తనం మరియు పారదర్శకంగా ఉండేందుకు దానికి ఎటువంటి అవకాశం లేదు. ఇది ప్రతిస్పందించేది కాదు మరియు పౌరులకు అనుకూలమైనది కాదు.
- అయితే ఈ భావనలు తరువాతి సంవత్సరాలలో వివిధ స్థాయిలలోని వ్యక్తుల టోకెన్ భాగస్వామ్యంతో సమగ్ర మార్పుకు లోనయ్యాయి.
- అనేక పరిపాలనపరమైన ఆవిష్కరణలు సాంఘిక, ఆర్థిక మరియు సాంకేతికత వంటి వివిధ రంగాలలో నిస్సందేహంగా తీసుకురాబడ్డాయి. అయితే ఇవి కేవలం కాస్మోటిక్ మార్పులు మరియు ప్రధానంగా వలస రాజ్యాల అవసరాలకు అనుగుణంగా ఉద్దేశించబడ్డాయి.

ప్రభుత్వ పరిపాలనలో పారదర్శకత :

- పబ్లిక్ సర్వీస్ డెలివరీ వ్యవస్థను సమర్థవంతంగా చేయడానికి పారదర్శకత అవసరం. ఏది ఏమైనప్పటికి అర్హతలు ఏమిటి మరియు వాటిని నెరవేర్చడానికి ఎవరు బాధ్యత వ్యవహరిస్తారు అనే దానిపై పూర్తి జ్ఞానం, ప్రజాసేవలు ఉద్దేశంచిన గ్రహీతలకు ఆమోద యోగ్యంగా మరియు ప్రభావవంతంగా అంద చేయడానికి సరిపోదు.
- మంచి పౌర సమాజంలో పౌరుల ప్రాథమిక ఆందోళన ఏమిటంటే, వారి ప్రభుత్వం న్యాయంగా మరియు మంచిగా ఉండాలి. ప్రభుత్వం బాగుండాలంటే దాని వ్యవస్థలు మరియు ఉప వ్యవస్థలు సమర్ధవంతంగా ఆర్థికంగా, నైతికంగా మరియు సమానత్వంతో ఉండటం చాలా అవసరం.
- అదనంగా, పాలక ప్రక్రియ కూడా న్యాయంగా, సహేతుకంగా, ఉన్నతంగా మరియు పౌర స్నేహపూర్వకంగా ఉండాలి. పైనవి మరియు ఇతర లక్షణాలు మరియు సుపరిపాలనకోసం, పరిపాలనా వ్యవస్థ పారదర్శకత మరియు ప్రజల భాగస్వామ్యాన్ని ప్రోత్సహించదంతో పాటు జవాబుదారీగా మరియు ప్రతిస్పందించేదిగా ఉండాలి.
- పారదర్శకత వల్ల ప్రభుత్వం లేదా వివిధ స్థాయిల్లోని కార్యనిర్వాహకులు తీసుకునే నిర్ణయాల హేతుబద్ధత ఏమిటో ప్రజలకు ఖచ్చితంగా తెలుసునని నిర్ధారిస్తుంది. ప్రభుత్వంలో ప్రతిచర్య మరియు నిష్క్రియాత్మకత మరియు దాని పర్యవసానాలకు బాధ్యతాయుతమైన మరియు ప్రభుత్వానికి సమాజానికి మరియు ప్రజలకు జవాబుదారీగా ఉండే పౌర సేవకుడు ఉండేలా జవాబుదారీతనం నిర్ధారిస్తుంది.

సిటిజన్ – సెంట్రిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్	నేషనల్ రిజిస్టర్ ఆఫ్ సిటిజన్స్	గ్రీవెన్స్ రిడ్రెసల్ మోకానిజం
సుపరిపాలనకు అడ్డంకులు	ప్రభుత్వం నుండి ప్రభుత్వం (జి2జి) కార్యక్రమాలు	ప్రో–యాక్టివ్ గవర్నెన్స్ అండ్ టైమ్లీ ఇంప్లిమెంటేషన్ (ప్రగతి)
సౌండ్ లీగల్ ఫ్రేమ్ వర్క్	భారతదేశంలో పరిపాలనా సంస్కరణలు	భారతదేశంలో పౌరసత్వం – ఆర్టికల్స్ 5, 6, 7, 8, 9, 10 & 11

పౌరసత్వ సవరణ చట్టం (సిఎఎ) 2019	విదేశీ పౌరసత్వ పథకం వోసిఐ	ప్రాథమిక హక్కులు

పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్‌లో పారదర్శక ఆ యొక్క ప్రాముఖ్యత:

పారదర్శకత అనేది సుపరిపాలన యొక్క ప్రధాన సూత్రంగా విస్తృతంగా అంగీకరించబడింది. మంచి పాలన అనేది ప్రజాస్వామ్య రాజకీయాలలోని పౌరులకు జవాబు దారీతనం మరియు ప్రాజెక్ట్‌లు, కార్యక్రమాలు మరియు పబ్లిక్ పాలసీల నిర్ణయం తీసుకోవడం, అమలు చేయడం మరియు మూల్యాంకనం చేయడంలో వారి ప్రమేయాన్ని సూచిస్తుంది.

- సుపరిపాలన యొక్క పరీక్ష ప్రభుత్వ లక్ష్యాలు మరియు లక్ష్యాలలో దాని విధానాలు మరియు కార్యక్రమాలలో వాటిని అమలు చేసే విదానంలో సాధించిన ఫలితంలో మరియు అన్నింటికంటే ముఖ్యంగా వివిధ రకాల పనితీరు యొక్క నాణ్యత గురించి ప్రజల సాధారణ అవగాహనలో ఉంది. ఏజెన్సీలు, ప్రజల పట్ల వారి వైఖరి మరియు ప్రవర్తన, వారి చిత్తశుద్ధి, నిజాయితీ మరియు ప్రజా విధుల పట్ల వారి నిబద్ధత ఈ దృక్కోణంలో, పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం సుపరిపాలన మరియు మంచి పరిపాలన యొక్క అమూల్యమైన భాగాలుగా మారాయి.
- పారదర్శకత దుర్వినియోగాలను వెలికితీసేందుకు మరియు వారి ప్రయోజనాలను కాపాడుకోవడానికి కీలకమైన సమాచారాన్ని సేకరించేందుకు వాటాదారులను అనుమతిస్తుంది.
- పారదర్శకత అంటే నిర్ణయాధికారం యొక్క ప్రమాణాలు, ప్రక్రియ మరియు వ్యవస్థలు బహిరంగంగా అందరికీ తెలిసిఉండటం సంస్థాగత సెటప్‌లో పారదర్శకత కోసం పౌరుల చార్టర్ ఒక ముఖ్యమైన కొలమానంగా నిలుస్తుంది.
- సమాచార హక్కు చట్టం (2015) ప్రకటన ప్రభుత్వం మరియు దాని వివిధ సంస్థల పనితీరులో పారదర్శకతను వేదికగా నిలిచింది. ఈ చట్టం ప్రకారం, పబ్లిక్ ఏజెన్సీ నుండి సమాచారాన్ని పొందడం ప్రతి పౌరుని చట్టబద్ధమైన హక్కుగా మారింది.

భారతదేశం అడ్మినిస్ట్రేషన్‌లో పారదర్శకతను పెంపొందించడానికి ప్రధాన చొరవలు

ఇండియన్ పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ తనపనిలో పారదర్శకతను నిర్ధారించడానికి తీసుకున్న కొన్ని కార్యక్రమాలు సమాచార హక్కు చట్టం, పబ్లిక్ సర్వీసెస్ బిల్లు, సిటిజన్స్ చార్టర్స్, ఇ-గవర్నెన్స్, ఇభూమి, ఇ-చౌపాల్, ఇ-ప్రొక్యూర్‌మెంట్.

***i)* సమాచార హక్కు చట్టం :** వ్యవస్థలోని వివిధ అంశాలు తీసుకున్న చర్యలు మరియు చర్యల వివరాలను తెలుసుకునే స్వేచ్ఛ ఇది. కీలక సమాచారానికి పబ్లిక్ యాక్సెస్ హక్కుగా దీనిని పిలవవచ్చు. ఇది వ్యవస్థ యొక్క

చర్యలపై లోతైన నమ్మకాన్ని ప్రేరేపిస్తుంది. నిర్ణయాలు బలవంతంగా లేదా అవకతవకలకు గురైనట్లు ప్రజలు గుర్తించినప్పుడల్లా, వారు విషయానికి సంబంధించిన వివరాలను కోరవచ్చు.

పౌరుల చార్టర్లు: పౌరుల చార్టర్ బిల్లు 2011 పౌరులకు వస్తువులు మరియు సేవలను సమయానుకూలంగా పంపిణీ చేయడానికి హక్కులను అందించడం మరియు ఫిర్యాదుల పరిష్కార యంత్రాంగాన్ని అందించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. సిటిజన్ చార్టర్ అనేది పౌరులు / కస్టమర్ల అవసరాలను తీర్చడంలో వారి నిబద్ధతపై దృష్టి పెట్టడానికి సేవా ప్రదాత చేసిన ప్రయత్నాలను వివరించే స్వచ్ఛంద మరియు వ్రాతపూర్వక పత్రం. ఇక్కడ అందించిన లింక్‌లో పౌరుల చార్టర్‌పై వివరణాత్మక సమాచారాన్ని చూడండి. ఇటువంటి బిల్లును గతంలో రెండవ పరిపాలన సంస్కరణల సంఘం సిఫార్సు చేసింది.

అవినీతి నిర్మూలన : లోక్‌పాల్ మరియు లోకాయుక్తలు కేంద్ర స్థాయిలో లోక్‌పాల్ మరియు రాష్ట్ర స్థాయిలో లోకాయుక్తలను ఏర్పాటు చేయడం ద్వారా అవినీతిని తగ్గించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారు. ఈ సంస్థలు సంబంధిత ప్రభుత్వ సంస్థలలో ప్రభుత్వ ఉద్యోగులపై అవినీతి కేసులను పరిశోధిస్తాయి. అభ్యర్థులు ఇచ్చిన లింక్‌లో లోక్‌పాల్ మరియు లోకాయుక్తలకు సంబంధించిన మరింత సమాచారాన్ని చూడవచ్చు.

ఇ-గవర్నెన్స్ : ఇ-గవర్నెన్స్ ఇనిషియేటివ్‌లలో జవాబుదారీ పరిపాలన అందించడం అనేది ఇప్పటికే అమలులో ఉన్న కేంద్రీకృత పబ్లిక్ గ్రీవెన్స్ రిడ్రెస్ అండ్ మానిటరింగ్ సిస్టమ్ ద్వారా పబ్లిక్ ఫిర్యాదులను సమర్థవంతంగా నిర్వహించడానికి ఫ్రేమ్ వర్క్‌ను కలిగి ఉంటుంది. కేంద్రీకృత పబ్లిక్ గ్రీవెన్స్ రిడ్రెస్ అండ్ మానిటరింగ్ సిస్టమ్ (CPGRAMS) సమాచారాన్ని తనిఖీ చేయండి.

16.6. గవర్నెన్స్‌లో జవాబుదారీతనాన్ని మరియు పారదర్శకతను ప్రోత్సహించే సంస్థాగత నిర్మాణ చట్రాలు

గవర్నెన్స్ ప్రక్రియల్లో జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకత అనేవి ప్రజాస్వామ్యం యొక్క అంతర్గత లోతుల్లో సమానంగా ఉపయోగించబడుతాయి. అందువల్ల ఈ భావాలను నియమబద్ధంగా మరియు ఆచరణలో ప్రోత్సాహించే సంస్థాగత నిర్మాణ చట్రాలను లోతుగా పరిశోధించాల్సిన అవసరం ఉంది. ఈ భావనల సంస్థాగత ఫ్రేమ్ వర్క్‌లు పౌరుల స్వరం (భావప్రకటన) మరియు డిమాండ్‌ల ద్వారా జవాబుదారీ సామర్థ్యం మధ్య జోక్యం చేసుకునే వేరియేబుల్స్‌గా చూడవచ్చు. అయితే రాజ్యాంగబద్ధంగా బహిరంగంగా మరియు ప్రతిస్పందించేలా రూపొందించబడిన రాజకీయ న్యాయవ్యవస్థలు 'నిర్దిష్టమైనప్పుడు సేవా పంపిణీ సంస్థల జవాబుదారీతనాన్ని క్లెయిమ్‌లు చేయడానికి స్థలాన్ని సృష్టించవచ్చు.

కొందరి నిపుణుల అభిప్రాయం ప్రకారం, సంస్థాగత జవాబుదీరీతనం నిర్మాణం యొక్క చారిత్రక నమూనాలు అఖండమైన దోరణిని ప్రదర్శిస్తాయి. డిఫాక్టో (వాస్తవమైన) మెకానిజమ్‌లు (యంత్రాంగాలు) బలోపేత చేయబడిన తర్వాత మరియు ఆచరణలో పనిచేయడం ప్రారంభించిన తర్వాత జవాబుదారీతనం యొక్క డిజ్యూర్ (చట్టబద్ధమైన) నిర్మాణ యంత్రాంగాలు అభివృద్ధి చెందడానికి గణనీయమైన సమయం తీసుకుంటుంది. ఇది సాదారణంగా స్వేచ్ఛాయుతంగా మరియు న్యాయబద్ధమైన ఎన్నికలు, అలాగే సంస్థాగత పర్యవేక్షణ మరియు అధికారాల

సమతుల్యతవంటి క్షితిజ సమాంతర యంత్రాంగాల వంటి నిలువు యంత్రాంగాల తర్వాత జరుగుతుంది. దీని తర్వాత మీడియా వంటి వికర్ష యంత్రాంగాలు మరియు పౌర సమాజ పరస్పర చర్యలు కాలక్రమేణా బలోపేతం అవుతాయి. జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకతను సులభతరం చేసే ప్రభుత్వ డొమైన్‌లోని సంస్థాగత నిర్మాణాలు మూడు ముఖ్యమైన ప్రాంతాలను కలిగి ఉంటాయి. అందులో మొదటిది– సమాచార హక్కు చట్టాలు : ఇది పౌరుడు తమకు కావల్సిన సమాచారాన్ని యాక్సెస్ చేయడానికి రాజ్యాంగ / చట్టబద్ధమైన హక్కును ఏర్పాటు చేస్తుంది. రెండవది చురుకైన పారదర్శకత ఇది సాధ్యమైనంత ఎక్కువ సామాచారాన్ని అందుబాటులో ఉండే రూపంలో ప్రదర్శించేలా ప్రభుత్వాలను నిర్దేశిస్తుంది. మూడవ ముఖ్యమైనది ఓపెన్ డేటా అప్రోచ్ : ఇది ప్రభుత్వ డేటాను ఉపయోగించగల మరియు కలిగి ఉండేందుకు సమాచారాన్ని అందించే ఫారమ్‌లలోకి (ఏర్పాట్లలోనికి) పునర్ నిర్మించాడాన్ని అనుమతిస్తుంది. మన దేశంలో అనేక రాజ్యాంగ మరియు చట్టబద్ధమైన యంత్రాంగాలు ఉన్నాయి. ఇవి గవర్నెన్‌లో పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనాన్ని నిర్ధారించే లక్ష్యంతో ఏర్పడినవి. కొన్ని ముఖ్యమైనవి ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

(1) కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్ (కాగ్) : భారత కంప్ట్రోలర్ అండ్ ఆడిటర్ జనరల్ అనేది భారత రాజ్యాగంలోని 148 అధికరణం ప్రకారం ఏర్పాటు చేయబడిన అధకారిక వ్యవస్థ. ఈ అథారిటీ యొక్క ప్రధాన బాధ్యత కేంద్ర ప్రభుత్వం మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు చేసిన వ్యయాలను మరియు రసీదు బిల్లులను క్షుణ్ణంగా ఆడిట్ చేయడం ఇందులో ప్రభుత్వం నిధులు సమకూర్చే సంస్థలు మరియు పబ్లిక్ కార్పొరేషన్‌లు కూడా ఉ ంటాయి. కాగ్ రూపొందించిన నివేదికలను కేంద్ర మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వంలో భాగమైన పబ్లిక్ అకౌంట్స్ కమిటీలు మరియు ప్రభుత్వ రంగసంస్థల కమిటీలకు ముఖ్యమైన ఆధారంగా ఉపయోగపడుతాయి. దేశంలో జవాబుదారీతనాన్ని రాజ్యాంగబద్దంగా కాపాడే సంస్థలలో కాగ్ కీలకమైన వ్యవస్త. దేశంలో పత్రికలు, ప్రతిపక్షాలు ప్రజలు కూడా ఈ నివేదికను ఎక్కువగా విశ్వసిస్తారు.

(2) కేంద్ర నిఘా సంఘం (సివిసి) : కేంద్ర ప్రభుత్వ సంస్థలకు సంబందించి విజిలెన్స్ రంగంలో జవాబుదారీ తనాన్ని మరియు పారదర్శకతను పెంపొందించేందుకు తగిన సూచనల కోసం కేంద్ర ప్రభుత్వం కె. సంతానం నేతృత్వంలో అవినీతి నిరోదక కమిటీని ఏర్పాట చేసింది. ఈ కమిటి సూచనల ఫలితమే కేంద్ర సెంట్రల్ విజిలెన్స్ కమిటీని ఏర్పాటు చేసింది. 1964లో ఏర్పడిన ఈ నిఘా సంస్థ కేంద్ర ప్రభుత్వ సివిల్ సర్వీస్ సిబ్బంది అధికార విదులు నిర్వహణలో చేసిన అవినీతిపై లోతైన విచారణ చేసి వారి పేర్లను కేంద్రానికి సూచిస్తుంది. దేశంలో అపెక్స్ విజిలెన్స్ సంస్థగా ఈ సంఘం స్వతంత్రంగా వ్యవహరిస్తుంది. కేంద్ర ప్రభుత్వ సంస్థలలోని వివిధ అధికారులకు వారి అప్రమత్తమైన పనిని ప్రణాళిక చేయడం, అమలు చేయం, సమీక్షించడం మరియు పరిష్కరించడం వంటి వాటిపై సలహాలను సివిసి ఇస్తుంది. భారత రాష్ట్రపతిచే 25 ఆగష్టు, 1998 నాడు అమలులోనికి వచ్చేలా జారీ చేయబడిన ఆర్డినెన్స్‌తో చట్టబద్ధమైన హోదాతో పాటు బహుళ సభ్యుల కమీషన్‌గా మార్చబడింది. దీనితో ఈ సంస్థ మరింత స్వయంప్రపత్తితో పాటు సభ్యుల సంఖ్య పెరగడం వలన బలం పెరుగుతుంది. ఈ సంస్థ చేసిన సూచనలు, సిఫారసులు దేశంలో పారదర్శకతను మరియు జవాబు దారీతనాన్ని పెంపొందించాయి.

(3) సమాచార హక్కు : సమాచార హక్కు చట్టం అనే దానిని భారత పార్లమెంటు ఆమోదించినది. గొప్ప ప్రజాస్వామ్య జవాబుదారీ మరియు పారదర్శకత భావాలను మరింత పెంపొందించడానికి ఈ చట్టాన్ని తీసుకొచ్చారు. ఇది పౌరుల సమాచార హక్కుకు సంబందించిన నియమాలు మరియు విధానాలను నిర్దేశిస్తుంది. ఈ చట్టాన్ని సమాచార స్వేచ్ఛ చట్టం, 2002 స్థానంలో ఏర్పాటు చేశారు. నిబంధనల ప్రకారం భారతదేశంలోని ఏ పౌరుడైనా ప్రభుత్వ అథారిటీ లేదా సంస్థ లేదా కార్యాలయం నుండి సమాచారాన్ని అభ్యర్థించవచ్చు. ఈ సమాచారాన్ని సంబందిత అథారిటీ ముప్పై రోజులలోగా ఇవ్వవలసి ఉంటుంది. అలాగే ఆర్‌టిఐ చట్టం ప్రతిది పబ్లిక్ ఆథారిటీ విస్తృత వ్యాప్తి చేయడానికి సమాచారాన్ని భౌతికంగా భద్రపరచడం వంటివి అథారిటీ చేపట్టాలి. ఈ చట్టంలో సెక్షన్ – 4 కూడా ఎక్కువగా సమాచారాన్ని బహిర్గతం చేయడంపై దృష్టిపెడుతుంది. 2005 నుండి నేటి వరకు ప్రపంచ అతిపెద్ద ప్రజాస్వామ్య దేశమైన మన దేశంలో ఈ చట్టం ద్వారా విస్తృతమైన మార్పులు వచ్చాయి. పరిపాలనలో పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీ తనం పెంపొందడమే కాక, ప్రజలు ప్రజాస్వామ్య ఫలాలను ప్రత్యక్షంగా అస్వాదిస్తున్నారు.

(4) కేంద్ర దర్యాప్తు సంస్థ (సిబిఐ) : కేంద్ర హో మంత్రిత్వశాఖ ఆమోదించిన ఒక తీర్మాణం ద్వారా 1964లో సిబిఐ ఏర్పాటు అయింది. అవినీతి నిరోధంపై ఏర్పాటు చేసిన సంతానం కమిటి (1962–64) సిబిఐ ఏర్పాటుకు సిఫారసు చేసింది. ఈ సంస్థ కేంద్ర ప్రభుత్వ ప్రధాన దర్యాప్తు సంస్థ. దేశంలో అవినీతిని నిరోదించి, నైతిక ప్రవర్తనను పెంపొందించడంలో, జవాబుదారీతనాన్ని తీసుకొని రావడానికి కీలకపాత్ర పోషిస్తుంది. కేంద్ర విజిలెన్స్ కమీషన్‌కు సహకారం అందిస్తుంది. ఈ సంస్థ ఉద్దేశం : శ్రమశీలత, నిస్పాక్షకత మరియు నైతిక ప్రవర్తన, ఈ సంస్థలోని అవినీతి వ్యతిరేక విభాగం వారు లంచగొండితనం, అందుకు సంబందించిన నేరాలు జరిగిన సందర్భంలో ఐపిసిలోని కొన్ని సెక్షన్‌ల ప్రకారం అవినీతి నిరోధక చట్టం, 1988 ప్రకారం విచారణలు సాగిస్తుంది. కేంద్రంతో పాటు రాష్ట్ర ప్రభుతావష్టలో పనిచేస్తున్న ప్రభుత్వ ఉద్యోగుల విషయంలో కూడా ఆయా కేసులను సిబిఐకి అప్పజెప్పిన సందర్భంలో ఈ డివిజన్ విచారణలను చేపడుతుంది. లోతైన దర్యాప్తు విజయవంతమైన నేర విచారనల ద్వారా భారత రాజ్యాంగాన్ని మరియు చట్టాలను అమలు పరచడం, పోలీసు దళాలకు నేతృత్వాన్ని మరియు మార్గదర్శకత్వాన్ని అందించడం, చట్టాలను వేగంగా అమలు చేసే విషయంలో జాతీయ, అంతర్జాతీయ సహకారానికి ఒక నోడల్ ఏజన్సీగా పనిచేస్తూ జవాబుదారీతనాన్ని స్థాపించేందుకు కృషి చేస్తుంది.

(5) వినియోగదారుల హక్కుల చట్టం (1986 – సవరణ 2019) : 1986లో రాజీవ్ గాంధీ ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టింది. ఉత్పత్తి మరియు పంపిణీదారులు జవాబుదారీతనంతో, బాధ్యతాయుతంగా వ్యవహరించడానికి నాణ్యమైన సేవలను అందించడానికి, పొందడానికి ఈ చట్టం చేశారు. ఈ చట్టానికి ఇటీవల సవరణ ద్వారా (వినియోగదారుని రక్షణ చట్టం – 2019) మరింత పదునును తీసుకొచ్చారు. ఈ చట్టాన్ని ఉల్లంఘించినప్పుడు

సాధారణ జరినామాలతో పాటు జైలుశిక్ష విధించే అధికారం ఈ ఫోరంకు ఉంది. ఇరవై లక్షలలోపు విలువగల కేసులను జిల్లా ఫోరమ్‌లు విచారణ చేస్తాయి. ఇరవై లక్షల నుండి కోటి రూపాయల విలువగల కేసులను రాష్ట్ర ఫోరమ్‌లు విచారణ చేస్తాయి. కోటి రూపాయలకంటే ఎక్కువ విలువగల కేసులను జాతీయ ఫోరంలు విచారణ చేస్తాయి. ప్రపంచంలో మొదటిసారిగా అమెరికాలో ఈ చట్టం తీసుకొని వచ్చి జవాబుదారీతనాన్ని పౌరునికి – వస్తువుల సేవల ఉత్పత్తి, అమ్మకం దారులను బాధ్యులను చేశారు.

(6) లోక్‌పాల్ & లోకాయుక్తలు – ఇండియన్ అంబుడ్స్‌మెన్ : కేంద్రంలోను, రాష్ట్రాలలోను ఉన్నత పదవుల్లో ఉన్న వారిపై గల అవినీతి ఆరోపణలు, అధికార దుర్వినియోగం, అక్రమాలపై విచారించి నాయకులందరిలో జవాబుదారీతనాన్ని, బాధ్యతాయుతవైఖరిని పెంపొందించడానికి 2013 చివరలో మన్మోహన్‌సింగ్ ప్రభుత్వం ఈ బిల్లును చట్టంగా ఆమోదించింది. 116వ రాజ్యాంగ సవరణ బిల్లు రాజ్యాంగబద్ధ సంస్థగా ఏర్పాటు చేసే బిల్లు ఓడిపోయింది. అందువల్ల చట్టబద్ధ సంస్థగా ఏర్పాటు చేశారు. ప్రజలు తమ దగ్గరున్న ఆధారాలతో నేరుగా దేశంలో లోక్‌పాల్‌ను, రాష్ట్రంలో లోకాయుక్తలో అవినీతి ఆరోపణలపై ఫిర్యాదు చేయవచ్చు. ప్రభుత్వ పదవులను నిర్వర్తిస్తున్న ఎమ్మెల్యేలు, ఎంపీలు మరియు ముఖ్యమంత్రులతో సహా అందరిపై వచ్చిన పిర్యాదులను ఈ సంస్థలు విచారణ చేపడుతాయి. కర్నాటకలో లోకాయుక్త తీర్పు ద్వారా ముఖ్యమంత్రి పదవిని కోల్పోయారు. కేంద్రంలో ప్రధానమంత్రితో సమా కేంద్ర మంత్రులు, ఇతర ఉన్నత అధికారులపై వచ్చే అవినీతి ఆరోపణలను విచారిస్తుంది. 10 సంవత్సరాలకు సంబందించిన కేసులను కూడా విచారిస్తుంది. కాని ముఖ్య పరిమితి ఏమిటంటే చర్యలకు సిఫారిసు చేస్తుంది. కాని వాటిని చేపట్టలేదు. సెమిజ్యుడిషియల్ వ్యవస్థగా పనిచేస్తూ అత్యున్నత నాయకులు జవాబుదారీతనాన్ని కలిగి ఉండేలా కృషి చేస్తుంది.

(7) ప్రజల ఆసక్తి బహిర్గతం మరియు రక్షణ చేస్తున్న వ్యక్తులకు రక్షణ డిస్క్లోజర్స్ చట్టం 2013 : కేంద్ర ప్రభుత్వం పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం పెంపొందించేందుకు అనేక కార్యక్రమాలు చేపట్టింది. అయితే ఈ కార్యక్రమాలు దుర్వినియోగం చేయబడలేదని మరియు కోరుకున్న ప్రయోజనాలను అందించలేదని నిర్ధారించడానికి ప్రభుత్వం బహిరంగ ప్రయోజనాలు మరియు రక్షణను వ్యక్తం చేయాలని ప్రకటించింది. దీని కోసం పై చట్టం చేసింది. ఒక ప్రజాసేవకునికి వ్యతిరేకంగా వచ్చిన అవినీతి ఆరోపణలను విచారణ జరిపించడం, ఆ విచారణను బహిర్గతం చేయడం, ఫిర్యాదు దారునికి వ్యతిరేకంగా అవసరమైన రక్షణలు అందించడం ఈ చట్టం లక్ష్యాలు. ఈ 2014లో చట్టం పేరును విజిల్ బ్లోయర్స్ యాక్ట్‌గా పేరు మార్చబడింది. ప్రభుత్వ శాఖల నుంచి సమాచారం కోరే వ్యక్తులకు బెదిరింపులు ఎదురైనప్పుడు వారికి రక్షణ కల్పించేందుకు ప్రభుత్వం సమాచార హక్కు కార్యకర్తలకు పరిరక్షణ బిల్లును (విజిల్‌బ్లోయర్స్)ను తీసుకువచ్చింది. ఇది విజిల్ బ్లోయర్స్ రక్షణ చట్టం, 2014గా మార్చబడింది. అవినీతి అధికారులపై ఫిర్యాదుల కోసం ఒక యంత్రాంగాన్ని ఈ చట్టం ఏర్పాటు చేస్తుంది. సమాచార హక్కుకు సంబందించిన కార్యకర్తలకు రక్షణ కల్పించడం. సమాచార హక్కు కార్యకర్తల

గోపత్యను నిర్లక్ష్యంగా లేదా ఉద్దేశపూర్వకంగా బయటపెట్టే అధికారులకు మూడెళ్ళ జైలుశిక్ష లేదా 50,000 రూపాయల జరిమానా విదిస్తారు. అవినీతి అధికారుల వివరాలను ఈ చట్టం పరిధిలోనికి తీసుకొనిరావడం ఈ చట్టంలోని ముఖ్యాంశం. ఈ చట్టం అధికారిక రహస్యాల చట్టం, 1923 చట్టాన్ని ఉల్లంఘించినప్పటికీ దేశ సార్వభౌమాధికారానికి హాని కలిగించని ప్రజా ప్రయోజనాలను బహిర్గతం పర్చడానికి అనుమతినిస్తుంది.

(8) ప్రభుత్వ పథకాల్లో ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలు : భారతదేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్ క్రమంగా అభివృద్ధి చెందింది. కంప్యూటరీకరణతో మొదలైన ఇ-గవర్నెన్స్ (పరిపాలన) పౌరులు కేంద్రంగా ఉన్న సూక్ష్మ అంశాల వరకు (ఉదాహరణకు మొబైల్ గవర్నెన్స్ వరకు) నేడు గ్రామాల వరకు చేరింది. ఇందులో ముఖ్యమైన అంశాలు రెండు ఉన్నాయి. ఒకటి సేవా దోరణి మరియు పారదర్శకత. దేశం యొక్క ప్రగతిశీల ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాలు, పథకాల నుండి నేర్చుకున్న పాఠాల నుండి దేశం యొక్క ప్రగతిశీల ఇ-గవర్నెన్స్ వ్యూహాన్ని రూపొందించడంలో ముఖ్యమైన పాత్రను పోషించాయి. జాతీయ, రాష్ట్ర మరియు స్థానిక ప్రభుత్వ స్థాయి విభాగాలలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలును వేగవంతం చేయాలనే భావనకు ఇవ్వబడిన అవగాహన కారణంగా, సాదారణ దృష్టి మరియు వ్యూహం ద్వారా మార్గనిర్దేశం చేయబడిన ప్రోగ్రామ్ విధానాన్ని అవలంబంచాలి. ఈ విధానం కీలకమైన మరియు సపోర్ట్ మౌలిక సదుపాయాలను పంచుకోవడం ద్వారా ప్రభుత్వాల ఖర్చులలో బారీ పొదుపు చేయగల సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉంది. జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రణాళిక ద్వారా కొన్ని ప్రమాణాలను పాటించి ఇంటర్ ఆపరేబిలిటిని కలిగి ఉ ండటం, పౌరులకు ప్రభుత్వం యొక్క అతుకులు లేని వీక్షణను అందించడానికి అవకాశం ఉంటుంది. అలాగే ఇ-ప్రణాళిక దేశవ్యాప్తంగా ఉన్న ఇ-గవర్నెన్స్ కార్యక్రమాల యొక్క సమగ్ర దృక్కోణాన్ని తీసుకుంటుంది. వాటిని ఉమ్మడి దృష్టిలో ఒక భాగస్వామ్య ఉద్దేశంతో ఏకీకృతం చేస్తుంది. దేశవ్యాప్తంగా ప్రతి గ్రామానికి, పట్టణానికి ఇంటర్నెట్ ద్వారా సులభమైన, విశ్వసనీయమైన, సౌకర్యాలను ఏర్పాటు చేయడానికి పెద్ద ఎత్తున డిజిటలైజేషన్ కార్యక్రమాలను ప్రభుత్వాలు చేపట్టాయి. దీనితో ప్రభుత్వ పథకాలు మరియు కార్యక్రమాల గూర్చిన పారదర్శకతను ఇ-గవర్నెన్స్ పెంపొందించగలుగుతుంది. ఎవరు బాధ్యత వహించాలో కూడా తెలిసిపోయింది. నేడు ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది జవాబుదారీతనానికి పారదర్శకతకు మారుపేరుగా నిలిచింది.

(9) జాతీయ గ్రామీణ ఉపాధి హామి చట్టం, 2005 వంటి పథకాలలో సామాజిక తనికీలు : భారతదేశం పరిపాలనలో పారదర్శకతను మరియు జవాబుదారీతనాన్ని పెంపొందించి వాటిలో పైన పేర్కొన్న చట్టం ద్వారా ప్రవేశపెట్టిన సామాజిక తనికీలు, ఉపాధి హామి చట్టం ప్రకారం పథకానికి సంబందించిన అన్ని రికార్డులను సేకరించడం మొదటి దశ. ఈ రికార్డుల యొక్క రీడింగ్ ఆధారంగా సర్వేలు తయారు చేయబడుతాయి. తద్వారా సామాజిక ఆడిటర్లు ఆడిట్ యొక్క భౌగోళిక ప్రాంతం అంతటా సర్వే నిర్వహిస్తారు. అలాగే స్పాట్ తనిఖీలను కూడా నిర్వహిస్తారు. ఈ సర్వే జరిగిన సమయంలో పథకం గూర్చి అవగాహన కూడా ఏర్పడుతుంది. పథకం ద్వారా వచ్చిన వాటికి మరియు వాస్తవానికి వారికి లభించిన వాటికి మద్యగల అంతరాన్ని గ్రహీతలు స్వయంగా గ్రహిస్తారు. వీరికి వాస్తవాలను, పత్రాల ద్వారా అందజేస్తారు. ఈ పరిస్థితి పబ్లిక్ సర్వీస్ పంపిణీలో స్పష్టమైన

అసమానతలను తెలియజేస్తుంది. సర్వేలో పాల్గొనేవారు పబ్లిక్ హియరింగ్ కోసం పిలువబడుతారు. దీనికి గ్రామసభ సభ్యులు, స్థానిక పరిపాలన అధికారులు, స్కీముకు సంబందించిన స్థానిక బాద్యుడు మరియు కొన్నిసార్లు రాజకీయ నాయకులు కూడా హాజరు అవుతారు. సర్వే నుండి కనుగొనబడిన ఫలితాలు మరియు వారు కొత్తగా గ్రహించిన మనోవేదనల ఆధారంగా పౌరులు, నిదులు మరియు పని కేటాయింపు, పని స్థితి మరియు ప్రయోజనాలపై పంపిణీపై పూర్తి నివేదికలలో లోపాలను ప్రశ్నించే స్థితిలో ఉంటారు. సమస్యలను అక్కడికక్కడే పునరుద్దరించే ప్రయత్న చేయబడుతుంది. అలాగే భవిష్యత్ సంబందిత పరిపాలన చర్యకు హామి ఇవ్వబడుతుంది. అటువంటి చర్యలపై తదుపరి చర్యలకు అవకాశం ఉంటుంది.

(10) కోవిడ్ – 19 మహమ్మారి నేపథ్యంలో, వేగంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న ప్రపంచ ఆరోగ్య సంక్షోభానికి సంస్థాగత ప్రతిస్పందనగా జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకత సూత్రాలను అమలుచేయడం ద్వారా చలా రిస్కులను ప్రాధాన్యతనల ఆధారంగా నిర్ణయించుకోవచ్చు. ప్రజారోగ్యం మార్గంలోనే కాకుండా, అహార భద్రత, విద్య, నైపుణ్యం పెంపొందించడం వంటి ముఖ్యమైన సామాజిక రక్షణ వంటి వాటిలో ప్రతిస్పందన విధానాల ప్రణాళిక మరియు రూపకల్పనలో ఏ విధమైన పరిపాలన అంశాన్ని పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీ యంత్రాంగాలలో చేర్చాలో నిర్ణయించే రిస్క్ ఆధారిత భీమా ప్రాధాన్యత నిర్మాణ క్రమాన్ని రూపొందిస్తారు. అతిముఖ్యమైన అవగాహనను పెంచడానికి ప్రభుత్వం, పౌర సమాజం, విద్యాసంస్థలు, ఆడిట్ మరియు పర్యవేక్షణ సంస్థలలో బహుళ వాటాదారులతో కూడిన ఒక పర్యవేక్షణ సంస్థను ఏర్పాటు చేయడం ఇందులో ఉంటుంది. చెల్లింపు దేశ నిబంధనలు, పంపిణీ మరియు విలువలతో సహా అన్ని అత్యవసర ఒప్పందాలు ఓపెన్ డేటాగా ప్రచురించాలని ఉక్రెయిన్ అవినీతి వ్యతిరేక సంస్కరణలు పేర్కొంటున్నాయి. కొలంబియా ఇ-ప్రొక్యూర్‌మెంట్ ప్లాట్‌ఫారమ్ ఓపెన్ డేటా కాంట్రాక్ట్ సాండర్డ్‌కు అనుగుణంగా ఉంటుంది. ఇది సంభావ్య సరఫరా దారుల నుండి సాంకేతిక వ్యాఖ్యలను కూడా బహిర్గతం చేస్తుంది. ఈ విధమైన ప్రపంచ దేశాల నమూనాలు, పరిస్థితులు,కారకాలు, కారణాలు కూడా పారదర్శకతను మరియు జవాబుదారీ తనాన్ని పెంపొందిస్తున్నాయి.

(11) కమ్యూనిటీల ఫ్రేమ్ వర్క్‌లు : పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం కోసం ప్రభుత్వాల సంస్థాగత ఫ్రేమ్ వర్క్‌లతో పాటు ప్రతి స్పందనను బలోపేతం చేయడానికి 'కమ్యూనిటీ ఫ్రేమ్ వర్క్‌లు" (సమాజ నిర్మాణ చట్టనిరాలు) కూడా ఏర్పడి ప్రజాస్వామ్య సూత్రలను బలోపేతం చేస్తున్నాయి. ఇందులో దిగువవస్థాయి సామాజిక సామాజిక జవాబుదారీతనం, డేటా మరియు నిర్ణయం తీసుకోవడంలో మెరుగైన పారదర్శకత, ఫిర్యాదుల నివేదిక మరియు పరిష్కార మార్గాల ద్వారా సంఘం నేతృత్వంలోని పర్యవేక్షణ ఉండవచ్చు. పౌరుల రిపోర్ట్ కార్డులు, భాగస్వామ్య బడ్జెటింగ్ మరియు పబ్లిక్ ఎక్స్‌పెండిచర్ ట్రాకింగ్ సర్వేలు వంటి ఇతర సమాజ ఆధారిత జవాబుదారీ నిర్మాణ క్రమాలు ఉన్నాయి.

14.7. ప్రభుత్వ పరిపాలన (గవర్నెన్స్)లో గల పారదర్శకతపై లోపాలు / విమర్శలు

ప్రపంచంలో అతిపెద్ద ప్రజాసామ్యంగా వర్దిల్లుతున్న మన దేశంలో ప్రభుత్వ పరిపాలనపై మరియు పారదర్శకతపై కొన్ని విమర్శలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

(i) ఎలక్టోరల్ బాండ్‌లను ప్రభుత్వం ఫిబ్రవరి 2017లో ప్రవేశపెట్టారు. తద్వారా ప్రభుత్వం రాజకీయ పార్టీలకు అనామక విరాళాలను అనుమతించారు. అంతేకాక దాతల గొప్పతనాన్ని రక్షించడం ద్వారా పరిపాలనలో పారదర్శకతను అడ్డుకున్నారు. భారత ఎన్నికల సంఘం ఈ ఆర్థిక యంత్రాంగం యొక్క అస్పష్టతను విమర్శించింది. ప్రజా ప్రాతినిధ్య చట్టంలోని సెక్షన్ 29బి ప్రకారం ఉన్న నిబంధలను ఉల్లంఘించి రాజకీయ పార్టీ ఏదైనా విరాళం తీసుకున్నదా అనే విషయాన్ని నిర్ధారించకుండా ఈ ఏర్పాటు నిరోదిస్తుంది. ఈ విషయాన్ని ఎన్నికల సంఘం ప్రభుత్వానికి ప్రత్యక్షంగా తెలిపింది. ఇక్కడ 29బి సెక్షన్ రాజకీయ పార్టీలు ప్రభుత్వ సంస్థలు, విదేశీ వనరుల నుండి విరాళాలు తీసుకోకుండా నిషేదిస్తుంది. ఎలక్టోరల్ బాండులు కంపెనీల చట్టం (2013) అనుమతించిన దాని కంటే ఎంత ఎక్కుగా పార్టీలకు ఇస్తున్నాయో లేదో తనిఖీ చేయడం అసాధ్యం. అంటే మూడు ముందు ఆర్థిక సంవత్సరాల నికర సగటు లాభంలో 7.5 శాతం కంటే ఎక్కువ ఇస్తున్నాయని అర్థం. ఇది పారదర్శకతకు,ఎన్నికలకు, ప్రజాస్వామ్య గవర్నెన్స్‌కు పెద్ద ప్రమాదం.

***(ii)* మూసివున్న ఎన్వలప్‌లు :** సుప్రీంకోర్టు సహా అనేక భారతీయ పరిపాలన సంస్థలలో సీల్డ్ ఎన్వలప్ ఒక పద్ధతిగా మారింది. ఇది కూడా పారదర్శకతను సమస్యగా, పరిమితిగా చెప్పవచ్చు.

***(iii)* ఆర్‌టిఐ ని నిర్వీర్యం చేయడం**

(ఎ) ముఖ్యమైన ఖాళీలను భర్తీ చేయడానికి విముఖత : 2014 ఆగష్టు పదవీ విరమణ చేసిన ప్రధాన సమాచార కమీషనర్‌ను ప్రభుత్వం ఏడాదిపాటు నియమంచలేదు. అదే విధంగా 2016 నుండి 2018 మధ్య కేంద్ర సమాచార కమీషనర్ పోస్టులను (సిఐసి)లో ఖాళీగా ఉన్న సమాచార కమీషనర్ పోస్ట్‌లను ప్రభుత్వం భర్తీ చేయలేదు. అంతేకాక సిఐసిని ఒక పనికిరాని / పనిచేయని సంస్థగా మారినందున పెండింగులో ఉన్న అప్పీళ్ళ బ్యాక్‌లాగ్ 2019 చివరిలో 30,000 కేసులకు చేరుకుంది.

(బి) ప్రభుత్వ సమాచారాన్ని బహిర్గతం చేయడానికి నిరాకరిస్తుంది : ఆర్టీఐ చట్టం క్రింద గతంలో అందుబాటులో ఉన్న సమాచారాన్ని వెల్లడించేందుకు ప్రభుత్వం నిరాకరించింది. ఫోన్ ట్యాపింగ్ గురించిన సందేహాలకు సరిగ్గా స్పందించడం లేదు. 2016–17లో హోం, ఆర్థిక మంత్రిత్వశాఖలు తమకు అందిన దరఖాస్తుల్లో దాదాపు 15 శాతం దరఖాస్తులను తిరస్కరించగా, ఆర్‌బిఐ ప్రభుత్వ రంగ బ్యాంకులు 33% తిరస్కరించాయి.

– ఉదాహరణకు, నోట్ల రద్దుకు దారితీసిన నిర్ణయాత్మక ప్రక్రియ గురించి ఎలాంటి సమాచారం ఇవ్వడానికి ఆర్‌బిఐ నిరాకరించింది.

***(iv)* సిఐసి అధికారాలను పరిమితం చేయడం**

– 2019 పార్లమెంట్ వర్షాకాల సమావేశాల సందర్భంగా, సిఐసి అధికారాన్ని పరిమితం చేసేందుకు ప్రభుత్వం ఆర్‌టిఐ చట్టాన్ని సవరించింది.

- చీఫ్ ఇన్ఫర్మేషన్ కమీషనర్ మరియు ఇన్ఫర్మేషన్ కమీషనర్లకు ఐదేళ్ళ స్థిర పదవీకాలం రద్దు చేయబడింది.
- వారి జీతాలు ఇకపై నిర్ణయించబడలేదు. కానీ ప్రభుత్వం విడిగా నోటిఫై చేసింది.
- ఫిర్యాదు చేసిన పత్రాలను కలిగి ఉన్నందుకు ఇప్పుడు విజిల్ బ్లోయర్‌లను ప్రాసిక్యూట్ చేయవచ్చు.
- వారు ఫ్లాగ్ చేసిన సమస్యలు "ప్రజాప్రయోజనం"గా ఉండాలి.
- ఫ్లాగ్ చేయబడిన సమస్యలు "వాణిజ్య విశ్వాసం" లేదా "విదేశీ ప్రభుత్వం నుండి విశ్వాసంతో స్వీకరించిన సమాచారం"కి సంబంధించిన "భారత సార్వభమాధికారం మరియు సమగ్రతను ప్రభావితం చేసేవి కాకూడదు.

(v) గణాంక సమాచారంతో సమస్యలు :

- కొత్త జిడిపి సిరీస్ విడుదలైనప్పుడు నేషనల్ స్టాటిస్టికల్ కమీషన్ మరియు చీఫ్ స్టాటిస్టిషియన్ ఆఫ్ ఇండియా విశ్వసనీయత సంక్షోభాన్ని ఎదుర్కొన్నారు.
- అదే విధంగా, నేషనల్ క్రైమ్ రికార్డ్స్ బ్యూరో ఆలస్యం (2017 నివేదిక అక్టోబర్ 2019లో విడుదల చేయబడింది) మరియు తొలగింపుల వల్ల ప్రభావితమైంది. నేషనల్ సాంపిల్ సర్వే కార్యాలయం కూడా పలు ఆందోళనలు చేసింది.

16.8. సారాంశం :

అందువల్ల ముఖ్యంగా భారతదేశంలో ప్రజాస్వామ్యం యొక్క పనితీరుకు జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకత చాలా ముఖ్యమైనవి అని మనం చెప్పగలం. ప్రభుత్వ అధికార వినియోగం మరియు దుర్వినియోగంపై చెక్ ఉండడంలో మరియు ప్రజలకు సమాచారం అందించడంలో ఇవి సహాయపడతాయి. దీనికి పోటీగా బహుళ కారకాల ప్రమేయం ఉండే సంక్లిష్ట సమస్యలు ఉన్నాయి. సమాజంలోని అన్ని వర్గాల క్రియాశీల భాగస్వామ్యం దానిని మరింత బలోపేతం చేయడానికి మరియు ప్రభుత్వ ఏకపక్ష చర్యలు మరియు నిర్ణయాలను ప్రశ్నించడానికి అవసరం. పౌర సమాజం పాత్ర కూడా ముఖ్యమైనది. అన్నాహజారే మరియు అతని బృందం లోక్‌పాల్ బిల్లును తీసుకురావాలని ప్రభుత్వాన్ని ఎలా ఒత్తిడి చేశారో మనం చూశాము. సమాచారం ప్రవాహం, ప్రామాణికత మరియు నాణ్యతను మెరుగుపరచడంలో మీడియా కూడా సమర్థవంతమైన పాత్రను పోషించాలి. ఇది ప్రజలలో అవగాహన పెంచడంలో బాధ్యతాయుతంగా మరియు చురుకైన భాగస్వామిగా మారాలి. వాయిస్‌లెస్‌కు వాయిస్ ఇవ్వాలి మరియు ఆర్‌టిఐ వినియోగం మరియు దుర్వినియోగంపై చర్చను సృష్టించడం మరియు ఎటువంటి భయం లేదా అనుకూలంగా ప్రభుత్వం యొక్క అవినీతి విధానాలను బహిర్గతం చేయడం (మిశ్రా, 2009). ఇప్పటివరకు పొందిన అనుభవం, మేము మరింత పారదర్శక మరియు జవాబుదారీ వ్యవస్థ వైపు వెళ్తున్నామని

స్పష్టమైన సూచన. పరిపాలన మరియు పౌరులకు ప్రాథమిక సౌకర్యాల నిర్వహణలో డిజిటలైజేషన్‌ను మరింత ఎక్కువగా ఉపయోగించడంతో సమీప భవిష్యత్తులో సమర్ధవంతమైన జవాబుదారీతనం మరియు పారదర్శకత సాధించబడుతుందని ఆశిస్తున్నాము.

16.9. ముఖ్యపదకోశం :

అకౌంటేబిలిటీ : పరిపాలకులు మరియు పరిపాలన సంస్థలు వారు నిర్వహించే స్థానాల విధులు మరియు బాధ్యతలను తప్పనిసరిగా నిర్వహించాలని చెప్పేది జవాబుదారీతనం. అవినీతి నిర్మూలన జరగాలంటే జవాబుదారీతనం ప్రాధాన్యత పెరుగాలి. పాలన ప్రధాన లోపంగా కనిపిస్తుంది.

ట్రాన్స్‌పరెన్సీ : ప్రజలకు ప్రభుత్వం తమ గురించి చేసే నిర్ణయాలను, వివిధ పనులను తెలుసుకునే హక్కు ఉంది. ఈ సమాచారాన్ని గూర్చి ప్రభుత్వం బహిరంగంగా ప్రజలకు అందించడమే పారదర్శకత. ట్రాన్స్‌పరెన్సీ ఇంటర్నెషనల్ సంస్థ వివిధ దేశాలకు ప్రమాణాలకు సంబందించి సర్వ రిపోర్టును ప్రతి సంవత్సరం ముద్రిస్తుంది.

రైట్ టు ఇన్ఫర్మేషన్ ఆక్ట్, 2005 : ప్రభుత్వం మరియు దాని వివిధ సంస్థల పనితీరులో పారదర్శకతకు వేదికగా నిలిచింది ఈ చట్టం. దీని ప్రకారం ప్రభుత్వ సంస్థల నుండి సమాచారాన్ని పొందడం ప్రతి పౌరుని చట్టబద్దమైన హక్కుగా మారింది. దేశంలోని ప్రభుత్వ యంత్రాంగంలో ఈ చట్టం జవాబుదారీ తనాన్ని, పారదర్శకతను పెంపొందించింది.

లోక్‌పాల్ & లోకాయుక్త ఆక్ట్ : భారతదేశంలో అత్యున్నత స్థాయి వ్యక్తుల అవినీతి చర్యలను విచారించేందుకు లోక్‌పాల వ్యవస్థను కేంద్రస్థాయి ఏర్పాటు చేయాలని అనేక నివేదికల తర్వాత భారత్ కోడ్ : లోక్‌పాల్ మరియు లోకాయుక్త చట్టం, 2013 ఆమోదించారు. రాజకీయ అవినీతికి వ్యతిరేకంగా కేంద్ర, రాష్ట్రస్థాయిల్లో వీటిని ఏర్పాటు చేశారు. సభ్యుల నియామకంపై అనేక విమర్శనలు ఉన్నాయి.

సోషల్ ఆడిట్ : సామాజిక తనిఖీలు అనగా చట్టబద్దంగా తప్పనిసరిగా ప్రక్రియను సూచిస్తాయి. దీనిలో సంభావ్య మరియు ఇప్పటికే ఉన్న లబ్దిదారుల అధికారిక రికార్డులను క్షేత్రస్థాయి వాస్తవ పరిస్థితులతో అమలును అంచనావేస్తారు. ఈ భావన మొదిసారిగా 2005లో ఉపాది హామి చట్టం ద్వారా చట్టబద్దం చేయబడింది.

అంబుడ్స్‌మెన్ : అంబుడ్స్‌మెన్ అనేది పరిపాలన చర్యలకు అవినీతికి వ్యతిరేకంగా ప్రజాఫిర్యాదులను పరిష్కరించడానికి మొదట స్వీడెన్‌లో ఏర్పాటు చేయబడిన ప్రజాస్వామ్య సంస్థ. పరిపాలన జవాబుదారీ అనే సూత్రంపై ఆధారపడి పార్లమెంట్‌కు బాధ్యత వహిస్తుంది. మన దేశంలో ఈ సంస్థకు సమాంతరంగా లోక్‌పాల్ మరియు లోకాయుక్తలను ఏర్పాటు చేశారు.

సిటిజన్ రిడ్రెసల్ మెకానిజం : దీని అర్థం పౌరక్లేశ నివారణ యంత్రాంగం. ప్రభుత్వ నిర్ణయాలు, చర్యల ఫలితంగా ఏర్పడే ఫిర్యాదులను పరిష్కరించడానికి ప్రభుత్వం నియమబద్దంగా ఏర్పాటు చేసిన పరిష్కార కార్యాలయం ఇది. దీని ద్వారా స్వీకరించిన ఫిర్యాదులకు నిర్ణీత కాలంలో చర్యలు చేపడుతారు.

విజిల్ బ్లోవర్స్ యాక్ట్ : విజిల్ బ్లోయింగ్ అనేది ఒక సంస్థలో చట్టవిరుద్ధమైన లేదా అనైతిక ప్రవర్తన గురించి లేదా సంబంధిత వాటాదారుల ద్వారా బహిర్గతం చేసే చర్యగా పిలువబడుతుంది. విజిల్ బ్లోయర్ అంటే అటువంటి అక్రమ కార్యకలాపాలలో నిమగ్నమైన వ్యక్తి లేదా సంస్థ గురించి తెలియజేసే వ్యక్తి. 2001లో లా కమీషన్ ఆఫ్ ఇండియా, అవినీతి నిర్మూలించడానికి, విజిల్ బ్లోయర్ల్ రక్షణకు చట్టం అవసరమని సిఫారసు చేసింది.

రూల్ ఆఫ్ లా : సుపరిపాలనకు మార్గంగా భావించే ఇ-గవర్నెన్స్, లక్ష్యాలలో ఒకటి చట్టబద్ధ పాలనను ఖచ్చితంగా ఏర్పాటు చేయాలి. చట్టపరమైన ఫ్రేమ్ వర్క్‌లు మరియు న్యాయంగా మరియు నిష్పక్షపాతంగా అమలు చేయబడాలి. అప్పుడు మాత్రమే ఆ సమాజంలో రాజ్యాంగం, శాసనాలు సంతృప్తి చెందుతాయి.

16.10. స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు వ్రాయండి.

1. గవర్నెన్స్‌లో జవాబుదారీతనాన్ని, పారదర్శకతను పెంపొందించే సంస్థాగత ఏర్పాట్లను చర్చించండి.
2. గవర్నెన్స్‌లో పారదర్శకత, జవాబుదారీతనాలపై ఒక వ్యాసం వ్రాయండి.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్లకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. గవర్నెన్స్‌లో జవాబుదారీతనం, పారదర్శకతల ఆవశ్యకతను చర్చించండి.
2. జవాబుదారీ తనంలోని రకాలను గూర్చి వ్రాయుము.
3. పారదర్శకతపై ఒక వ్యాఖ్య వ్రాయుము.

16.11. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. Aiyar, Y. & Samji, S. (2012).Guaranteeing Good Governance: Understanding the Effectiveness and Accountability Mechanisms. The NREGA Act Design, Process and Impact, NREGA Knowledge Network. Retrieved from www.indiagovernance. gov.in/files/strengtheningpublic accountability.
2. Bhattacharya, M. (2001).New Horizons of Public Administration. New Delhi, India: Jawahar Publishers and Distributors.
3. Chadah, S. (2006).Right to Information Regime in India: A Critical Appraisal. The Indian Journal of Public Administration.52(1).
4. Gandhi, S. (2009). Right to Information - A Tool to Improve the Governance of India.Retrieved fromhttp://www.bcasonline.org.
5. Government of India. (2006). First Report on Right to Information: Master Key to Good Governance. New Delhi, India: Second Administrative Reforms Commission.
6. Jain, R. B. (1976). Contemporary Issues in Indian Administration. New Delhi, India: Vishal Publications.
7. Jain, R.B. (2002). Public Administration in India: 21st Century Challenges for Good Governance. New Delhi, India: Deep and Deep Publications

పాఠం -17

సమాచార సాంకేతిక భద్రత, హ్యాకింగ్ - సైబర్ నేరాలు

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశం చదివిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విధంగా వ్యవహరిస్తారు.

సమాచార సాంకేతికత భద్రత చట్టం ఆవశ్యకత, లక్ష్యాలు గుర్తిస్తాడు.

హ్యాకింగ్ గురించి అవగాహన చేసుకుంటాడు.

ప్రధానమైన సైబర్నేరాలు ఎలా జరుగుతున్నాయో ఊహిస్తాడు

ఐటి చట్టానికి చేసిన సవరణలను గుర్తిస్తాడు.

పాఠ్యంశ విషయ నిర్మాణ క్రమం

17.1 పరిచయం

17.2. ఐటి భద్రత చట్టం లక్ష్యాలు

17.3 ఐటి భద్రత చట్టం ముఖ్యాంశాలు

17.4. హ్యాకింగ్

17.5. ప్రధానమైన సైబర్ నేరాలు

17.6. సైబర్ నేరాల పరిశోధన - సూచనలు

17.7 ఐటి చట్టం - నేరాలు - సూచనలు

17.8 సారాంశం

17.9. ముఖ్యపదకోశం

17.10. స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు

17.11 ఉపయుక్తగ్రంథాలు

17.1. పరిచయం :

21వ శతాబ్దంలో విజ్ఞానం, సాంకేతికత, సమాచారం మరియు ఇంటర్నెట్ వంటి అంశాలు సమాజంలో అనేక మార్పులను తీసుకొని వచ్చాయి. నేడు రోజువారి జీవితంలో సాంకేతికత మరియు సోషల్ మీడియా వంటి అంశాలు అనివార్యమైనాయి. నేడు ప్రపంచవ్యాప్తంగా చాలా దేశాలలో, అంతర్జాతీయ వ్యవస్థలలో పేపర్ ఆధారిత కార్యకలాపాల బదులు ఎలక్ట్రానిక్ సమాచారం, ఎలక్ట్రానిక్ వాణిజ్యం, ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలన, డిజిటల్ సాంకేతిక ప్రభుత్వ కార్యకలాపాలు వివిధ రకాల సోషల్ మీడియా ఆప్లు ముందుకు వచ్చాయి. ఇటువంటి ఎలక్ట్రానిక్ కార్యకలాపాల వలన ప్రజలకు విస్తృత ప్రయోజనాలు చేకూరుతున్నప్పటికీ అదేస్థాయిలో నేర సంబందమైన సమస్యలు మరియు కార్యకలాపాలు కూడా ముందుకు వస్తున్నాయి. హ్యాకింగ్ సైబర్ నేరాలు వంటి వాటిద్వారా ఇ-మెయిల్స్లో చొరబడి ప్రైవేటు అంశాలను దొంగిలించడం, రహస్య సంకేతాలను మార్చి అనేక సమస్యలను

సృష్టించడం మొదలు పెట్టాయి. ఈ సమస్యలు నేరాలుఅయినప్పటికీ, వాటిని అదుపుచేసే సైబర్ చట్టాలు లేకపోవడం కూడా న్యాయ వ్యవస్థలో అనేక చిక్కులను తెచ్చిపెట్టాయి. వీటిని నియంత్రణ చేయడానికి చేసిన సైబర్ నేరాల నియంత్రణ చట్టమే ఐటి చట్టం, 2000. సమాచారానికి, సాంకేతికతకు చట్టబద్దతను కల్పించడం ద్వారా ప్రభుత్వాలకు నియంత్రణ చాలా సులభమయింది.

భారతదేశంలో సమాచార సాంకేతిక చట్టం-2000 చేయడానికి ప్రపంచంలో శాంతిని మరియు అభివృద్ధిని ప్రోత్సహించే ఐక్యరాజ్యసమితి చేసిన మాతృక చట్టమే పునాది. యునైటెడ్ నేషన్స్ కమీషన్ ఆన్ ఇంటర్‌నేషనల్ ట్రేడ్ లా ఆమోదించించిన ఎలక్ట్రానిక్ కామర్స్‌పై చేసిన నమూనా చట్టం. ఐక్యరాజ్యసమితి తన సభ్యదేశాలను UNCITRAL మోడల్ చట్టాన్ని స్వీకరించాలని మరియు తదనుగుణంగా తమ ప్రస్తుత చట్టాలను సవరించి తగిన మార్పులు చేయాలని సిఫారసు చేసింది. భారతదేశంలో ఇన్‌ఫర్‌మేషన్ టెక్నాలజీ బిల్లును పార్లమెంటు ఉభయసభలు ఆమోదించాయి. 1996 UNCITRAL ద్వారా ఆమోదించబడిన ఈ కామర్స్ యొక్క నమూనా చట్టం మూలాలను అనుసరించి భారత దేశం IT చట్టం - 2000 ను ఆమోదించింది. IT చట్టాన్ని భారతదేశంలో డిజిటల్ మాధ్యమం మరియు నియంత్రణను దేశంలో ఉపయోగించడం, సద్వినియోగం చేయడం మరియు దుర్వినియోగం చేసే దేశాలను గుర్తించడానికి ప్రధానంగా రూపొందించబడింది.

17.2. ఐటి భద్రత చట్టం లక్ష్యాలు

ఐటి చట్టం - 2000 యొక్క ఉపోద్ఘాతం 3 ప్రధాన లక్ష్యాలను పేర్కొంది. ఎలక్ట్రానిక్ డేటా Interchange మరియు ఇతర ఎలక్ట్రానిక్ కమ్యూనికేషన్ (సాధారణంగా "ఎలక్ట్రానిక్ కామర్స్" గా సూచిస్తారు.) కాగితం ఆధారిత పద్ధతులకు బదులుగా ప్రత్యామ్నాయాలను ఉపయోగించడం ద్వారా నిర్వహించబడే లావాదేవీలకు చట్టపరమైన గుర్తింపు ఇవ్వడం ప్రభుత్వ సంస్థలలో పత్రాలను ఎలక్ట్రానిక్ ఫైలింగ్ చేయడానికి, అందించడానికి చట్టం సమాచార మార్పిడి మరియు నిల్వ అయినప్పటికీ ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ 1860, ఇండియన్ ఎవిడెన్స్ ఆక్ట్- 1872, బ్యాంకర్స్ బుక్స్ ఎవిడెన్స్ యాక్ట్ -1891 మరియు రిజర్వు బ్యాంకు ఆఫ్ ఇండియా యాక్ట్-1934 మరియు దానికి సంబంధించిన విషయాల కోసం సవరించడానికి తదుపరి దృష్టాంతాలుగా చెప్పవచ్చు. పై లక్ష్యాలతో ఈ క్రింద పేర్కొన్న లక్ష్యాలు కూడా ఐటి చట్టం-2000 అమలు కోసం ఏర్పాటు చేయబడినాయి.

i) ఈ కామర్స్ ను సులభతరం చేయడానికి ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డులో మరియు డిజిటల్ సంతకాల ద్వారా చట్టపరమైన గుర్తింపును కల్పించడం.

ii) ఈ చట్టం ఎలక్ట్రానిక్ కాంట్రాక్టుల ముగింపు మరియు ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమల ద్వారా హక్కులు మరియు బాధ్యతల సృష్టించడాన్ని అనుమతిస్తుంది.

iii) ఐటి చట్టం 2000 యొక్క మరొక లక్ష్యం, ధృవీకరణ అధికారులు డిజిటల్ సర్టిఫికెట్లను బాగా తయారు చేయడంలో పర్యవేక్షించడానికి నియంత్రణతో కూడిన పాలనను అందించడం

iv) ఎలక్ట్రానిక్ లావాదేవీలు మరియు ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమంలో ముగిసిన ఇతర లావాదేవీల వల్ల ఉత్పన్నమయ్యే దుర్వినియోగాన్ని నిరోధించడం ఈ IT చట్టం లక్ష్యం.

v) IT చట్టం -2000 లో పేర్కొన్న చట్టంలోని నిబంధనలను ఉల్లంఘించినందుకు పౌర మరియు నేర భాదితులను సృష్టించడం కూడా లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.

vi) ఈ శాసనం ఎలక్ట్రానిక్ గవర్నెన్స్ సాధనను కూడా లక్ష్యంగా చేసుకుంది . ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు మరియు దాని ఏజెన్సీలలో ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డులు మరియు డిజిటల్ సంతకాలను ఉపయోగించడానికి మరియు ఆమోదించడానికి చట్టం అనుమతిస్తుంది. ఈ చట్టం ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు పౌరుడితో జరిపే పరస్పర చర్యలను సులభతరం చేస్తుంది.

vii) డాక్యుమెంట్ సంబంధిత నేరాలు, మరియు పేపర్ ఆధారిత లావాదేవీలకు సంబంధించిన వాటిని డిజిటల్ మాధ్యమానికి తరలించడంతో, సంబంధిత మరియు అనుకూలమైన ప్రభావం చూపాల్సిన అవసరం ఉంది. ఇతర సాధారణ శాసనాలలో మార్పులు అనివార్యంగా మారాయి IT చట్టం, 2000 ప్రత్యేక చట్టం భారతీయ శిక్షాస్మృతి, 1860 మరియు భారతీయ సాక్ష్యాధారాల చట్టం, 1872 దాని సంబంధిత నిబంధనలకు అంతర్ - అలియా అటువంటి సవరణలను ప్రేరేపించే నిబంధనలను కలిగి ఉంది.

viii) ఆర్థిక సంస్థల మధ్య వివిధ ఎలక్ట్రానిక్ నిధుల బదిలీలు పారంభమయ్యాయి ఒక వైపు రిజర్వ్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా చట్టం, 1934 కి సవరణ అవసరం అయితే, బ్యాంకులు ఎలక్ట్రానిక్ రూపంలో ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహించడం ప్రారంభించాయి, తద్వార బ్యాంకర్స్ బుక్ ఎవిడెన్స్ చట్టం, 1891 ని సవరించడం ప్రారంభమయినాయి.

ix) ఎలక్ట్రానిక్ వాణిజ్యానికి తోడ్పడటంకోసం ప్రస్తుతం ఉన్న ఇంకా అవసరమైన చట్టాలను సవరించడం.

17.3 "ఐటి చట్టం, 2000 లోని ముఖ్యాంశాలు :

ఈ చట్టం లక్ష్యాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని ఐటి చట్టం, 2000లోని నిబందనల ప్రకారం నిర్వహించబడే ప్రాథమిక మరియు ప్రధాన విషయాలను ఈ క్రింది ముఖ్య అంశాల క్రింద వర్గీకరించవచ్చు.

ఎ) ఎలక్ట్రినిక్ రికార్డులు బి) డిజిటల్ సంతకాలు సి) ఉల్లంఘనలు మరియు నేరాలు డి) సైబర్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్ ఇ) నిర్దిష్ట పరిస్థితులలో నెట్‌వర్క్ సర్వీస్ ప్రొవైడర్లకు రక్షణ, వీటి గూర్చిన సంక్షిప్త సమాచారం ఈ క్రింద విధంగా ఉంది.

ఎ) ఎలక్ట్రినిక్ రికార్డులు :

ఐటి చట్టం ప్రవేశ పెట్టడంవల్ల ఎలక్ట్రానిక్ డాక్యుమెంట్ల రికార్డుల యొక్క చట్టపరమైన గుర్తింపు గూర్చి చర్చిస్తుంది. ఇది ఎలక్ట్రానిక్ రూపంలో అందుబాటులో ఉంచబడిన మరియు అందుబాటు ఉండేటువంటి ఏదైనా సమాచారం ఉపయోగించిన విధంగా చట్టబద్ధంగా పరిగణించబడుతుంది. ఈ నిబంధన ఎలక్ట్రానిక్ పత్రాలకు న్యాయస్థానంలో చెల్లుబాటు అయ్యే సాక్ష్యంగా పరిగణించింది. అలాగే చాప్టర్ -3 ఐటి చట్టం ఎలక్ట్రానిక్

గవర్నెన్స్ గురించి తెలియజేస్తుంది. ఇది సెక్షన్ -6లో ప్రభుత్వం మరియు దాని ఏజన్సీలలో ఇ-రికార్డుల గురించి మాట్లాడుతుంది. అంతేకాకుండా సెక్షన్-7లో ఇ-రికార్డుల యొక్క నిలుపుదల మరియు వెనక్కు పంపడం ప్రక్రియలను వివరిస్తుంది. ఈ విషయాలన్నీ భద్రపర్చబడిన వాటితో సహా సకాలంలో సెక్షన్ -7ఎ ప్రకారం ఆడిట్‌కు దారితీస్తాయి. సెక్షన్ - 10 ప్రకారం ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమాన్ని ఉపయోగించి చేసుకున్న ఏదైనా ఒప్పందానికి చట్టపరమైన గుర్తింపు లభిస్తుంది.

బి) డిజిటల్ సంతకాలు :

ఇన్‌పర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టం (సవరణ), 2000 (ఇకపై ITAA గా సూచించబడుతుంది.) ఎలక్ట్రానిక్ సంతకాలను ఎలక్ట్రానిక్ డాక్యుమెంట్‌పై సంతకం చేయడానికి చట్టపరమైన మార్గంగా స్వీకరించింది. ప్రత్యేకంగా, ఐటి చట్టంలోని సెక్షన్ 516 ఎలక్ట్రానిక్ సంతకానికి చట్టపరమైన గుర్తింపును అందిస్తుంది. మాన్యువల్‌గా సంతకం చేసిన ముద్రిత లేదా టైప్‌రైట్ చేసిన పత్రం వలె ఎలక్ట్రానిక్ సంతకాలను ఉపయోగించి ఎలక్ట్రానిక్ రూపంలోని ఏదైనా పత్రాన్ని ప్రామాణికరించవచ్చునని ఈ విభాగం నిర్దేశిస్తుంది. ఐటి చట్టంలోని సెక్షన్ 31 డిజిటల్ సిగ్నేచర్ల ఏర్పాటును వివరిస్తుంది.

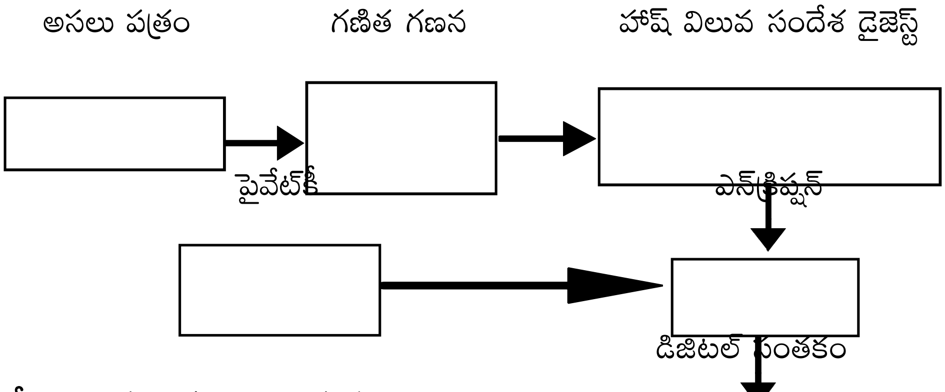

సి) నేరాలు మరియు ఉల్లంఘనలు :

సైబర్ క్రైమ్ అనేది ఐటి చట్టం, 2000 లేదా దాని కోసం నిర్వచించబడలేదు. భారతదేశంలోని ఇతర చట్టాలవలె, ఆచరణాత్మకంగా చెప్పాలంటే, సైబర్ క్రైమ్‌ని ఇలా నిర్వచించడం కష్టం. ఒక పదం, ఎందుకంటే ఇది స్వభావంరిత్యా చాలా ఆత్మాశ్రయమైనది. భారతీయ సందర్భంలో, సైబర్ నేరాలు మరియు ఉల్లంఘనలుగా విభజించబడ్డాయి. ITAయాక్ట్ సరిహద్దులను నిర్దేశిస్తుంది. నేరం యొక్క క్వాంటం మరియు స్వభావం ఆధారంగా రెండు పదాల మధ్య వ్యత్యాసం ITA యాక్ట్ సెక్షన్ 43 (సైబర్ కాంటా వెన్షన్స్) చట్టవిరుద్ధమైన యాక్సెస్‌తో వ్యవహరిస్తుంది.

కంప్యూటర్ సిస్టమ్‌లకు వైరస్‌ల పరిచయం, చట్టబద్ధమైన వినియోగదారులకు సేవలను తిరస్కరించడం మరియు కంప్యూటర్ సిస్టమ్‌లకు నష్టం లేదా అంతరాయం కలిగించడం IT చట్టం, 2000 రావడంతో, సెక్షన్ 43 శిక్షను ద్రవ్య స్వభావంగా పరిమితం చేస్తుంది. పెనాల్టీకి గరిష్ట పరిమితి లేదు; ఒక కోటి మొత్తంలో ఇది

గమనించదగినది, మరోవైపు సెక్షన్ 6624 సెక్షన్ 43 కింద పేర్కొన్న అన్ని చర్యలకు విస్తృతంగా కవర్ చేస్తుంది. కానీ రుతుక్రమం యొక్క మూలకంతో ఉంటుంది . "నిజాయితీ లేకుండా" లేదా "మోసం" అంటే భారతీయ శిక్షాస్మృతి, 1860 కింద అందించబడింది) అనే పదాలు సెక్షన్ 43 కింది నిర్దేశించిన చర్యలకు – జోడించబడ్డాయి, ఉల్లంఘునలను నేరాలుగా మారుస్తాయి. మరియు శిక్ష యొక్క పరిమాణంలో ఒక పదం వరకు జైలు శిక్ష ఉంటుంది. మూడు సంవత్సరాలు లేదా ద్రవ్య పెనాల్టీలతో ఐదు లక్షల రూపాయలు లేదా రెండూ ఉండవచ్చు.

IT చట్టం 2000 ప్రకారం వివిధ నేరాలు చాప్టర్ XI లో నిర్వచించబడ్డాయి. సెక్షన్ 655 కంప్యూటర్ సోర్స్ కోడ్‌ల ట్యాంపరింగ్‌తో వ్యవహరిస్తుంది. మరియ ఏదైనా ముఖ్యమైన కంప్యూటర్ ప్రోగామ్ నుండి లే అవుట్ లేదా డిజైన్ వరకు కంప్యూటర్ సోర్స్ కోడ్‌ల అర్థాన్ని సెక్షన్ 26 66A భయపెట్టే లేదా బాధించే సందేశాలను పంపినందుకు శిక్షను అలాగే ప్రకృతిలో తప్పుదారి పట్టించే (మూలం గురించి) సందేశాలను ప్రస్తావిస్తుంది. ఈ విభాగం బహుశా ఫిషింగ్ మరియు స్పామ్ సమస్యను కవర్ చేస్తుంది. సెక్షన్ 66A లో పేర్కొన్న శిక్షల పరిమాణం మూడు సంవత్సరాల వరకు జైలు శిక్ష లేదా జరిమానా లేదా రెండూ, అయితే వివిధ అస్తవ్యస్తమైన నిర్ణయాల కారణంగా ఈ ప్రత్యేక విభాగం కత్తి కింద ఉంది. ITA యాక్ట్ ద్వారా 66బి27 ప్రవేశపెట్టబడింది మరియు దొంగిలించబడిన ఏదైనా కంప్యూటర్ వనరులను నిజాయితీగా ఉంచుకోవడంలో మూడు సంవత్సరాల జైలు శిక్ష లేదా లక్షరూపాయలు జరిమానా లేదా రెండూ విధించే చర్యలతో వ్యవహారిస్తుంది.

సెక్షన్ 66 C ప్రకారం ఎవరైనా డిజిటల్ సంతకం మరియు వంచన యొక్క నిజాయితీ లేని ఉపయోగం కోసం అందిస్తుంది మరియు ఒక లక్షరూపాయల మేరకు పొడిగించబడే జరిమానాతో పాటు మూడు సంవత్సరాల వరకు పొడిగించబడే జైలు శిక్ష లేదా రెండు సెక్షన్ 66D29 కింద నిర్దేశించబడిన శిక్ష 3 సం॥ వరకు పొడిగించబడే జైలు శిక్ష మరియు ఒక లక్ష రూపాయల వరకు జరిమాన విధించుడుతుంది లేదా కంప్యూటర్ వనరులను ఉ పయోగించి మోసం చేసినందుకు రెండూ విధించబడతాయి. ITA యాక్ట్ ద్వారా కొత్తగా ప్రవేశపెట్టబడిన విభాగం భారతదేశ సమగ్రత, ఐక్యత లేదా సార్వభౌమాధికారానికి ముప్పు కలిగించే సైబర్ ఉగ్రవాదం సమస్యతో వ్యవహరిస్తుంది. ఈ సెక్షన్‌కు శిక్ష జైలు శిక్ష, ఇది జీవితాంతం జైలు శిక్ష వరకు పొడిగించవచ్చు. బాలల అశ్లీలత అనేది భారతీయ సమాజంలోని క్లిష్టమైన సమస్యలలో ఒకటి. ఇకనుండి ముప్పును తగిన విదంగా నియంత్రించడానికి సెక్షన్ 67బి30 ప్రవేశపెట్టారు.

లైంగిక అసభ్యకర చర్యలు లేదా ప్రవర్తనల్లో నిమగ్నమైన పిల్లలను చిత్రీకరించే ఏదైనా ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమంలో మెటీయల్‌ని ప్రచురించడంలేదా ప్రసారంచేయడం. ఈ సెక్షన్ నిషేదించింది మరియు పది లక్షల వరకు (మొదటి నేరం జరిగితే) మరియం ఏడు వరకు ద్రవ్య జరిమానాతో పాటు 5 సం॥ జైలు శిక్ష విధించబడుతుంది. తదుపరి నేరాలపై పది లక్షల జరిమానాతో సంవత్సరాలు, సవరించిన ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టంలో కొత్తగా ప్రవేశపెట్టిన సెక్షన్ 66 E తెలిసి సంగ్రహించే చర్యలతో వ్యవహరిస్తుంది. మరియు ఏదైనా వ్యక్తి యొక్క ప్రైవేటు ప్రాంతం యొక్క చిత్రాన్ని అతని లేదా ఆమె అనుమతి లేకుండా ప్రచురించడం మరియు అందువల్ల లైంగిక అసభ్యకరమైన కంటెంట్‌కు సంబంధించిన నేరాన్ని కవర్ చేస్తుంది. శిక్ష యొక్క పరిమాణం మూడు సంవత్సరాల వరకు జైలు శిక్ష లేదా రెండులక్షల రూపాయల వరకు జరిమాన లేదా రెండూ.

2) సైబర్ అప్పిలేట్ ట్రిబ్యునల్స్ -

ఐటి చట్టం, 2000 సైబర్ అప్పీలేట్ ట్రిబ్యునల్‌లకు మరియు న్యాయ నిర్ణేత అధికారులకు, సివిల్ మరియు క్రిమినల్ కోర్టుల అధికారాలను కలిగి ఉండే పాక్షిక న్యాయ సంస్థలుగా అధికారం కల్పించింది. ఈ చట్టంలోని సెక్షన్ 46 న్యాయ నిర్ణేత అథారిటీని, న్యాయనిర్ణేత అధికారిని ఏర్పాటు చేయడానికి అవకాశం కల్పిస్తుంది. అలాగే చాప్టర్ IX క్రింద పేర్కొన్న ఉల్లంఘనలు మరియు చాప్టం XI క్రింద నేరాలను వినడానికి అటువంటి అధికారుల న్యాయనిర్ణేత అధికారాలు పేర్కొనబడినాయి. సెక్షన్ 48 సైబర్ అప్పీలేట్ ట్రిబ్యునల్ ఏర్పాటుకు అవకాశం కల్పిస్తుంది. (ఇకనుండి CAT గా సూచిస్తారు.) న్యాయనిర్ణేత అధికారి నిర్ణయంతో సంతృప్తి చెందని పార్టీనుండి అప్పీల్‌ను వినగలిగే మొదటి అప్పీలేట్ బాడీ. కేంద్ర ప్రభుత్వం సూచించిన విధంగా CAT లో ఒక చైర్ పర్సన్ మరియు ఇతర సభ్యులు ఉంటారు. (సెక్షన్ 48 ప్రకారం) CAT నిర్ణయాలను ఐటి చట్టం, సెక్షన్ 62 ప్రకారం పేర్కొన్న / వెలువడిన ఉత్తర్వుల యొక్క కమ్యూనికేషన్ తేది నుండి 60 రోజుల కాల పరిమితిలో అధికార పరిధిని కలిగి ఉన్న హైకోర్టు ముందు సవాలు చేయవచ్చు. అంతేకాక సహేతుకమైన కారణాల దృష్ట్యా హైకోర్టు గడువును (60రోజులు) పొడిగించవచ్చు. సెక్షన్ 46 ప్రకారం న్యాయ నిర్ణేత అధికారి పదవికి నియమించబడిన వ్యక్తి తప్పనిసరిగా డైరెక్టర్ స్థాయికంటే తక్కువ లేదా తత్సమాన ర్యాంక్ ఉన్నా ప్రభుత్వ అధికారి అయి ఉండాలి. చట్టం గూర్చిన అనుభవంతోపాటు ఐటి రంగం గురించి అనుభవం కలిగి ఉండాలి.

ఐటి చట్టం, 2000 అమలులోని వచ్చినప్పుడు (తేది 17.10.2000) అనుసరించాల్సిన కొన్ని విధానాలను కూడా ఏర్పాటు చేసింది. చట్టాన్ని తూచా తప్పకుండా అనుసరించడం, సెక్షన్ 87 ప్రకారం నియమాలను రూపొందించే మరియు విధానాలను సూచించే అధికారాలు కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఉన్నాయి. చట్టం స్థాపించిన వివిధ విధానాల ప్రక్రియలు క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

iv. భాగం విధాన పరమైన మార్గదర్శకాలు :

i) సైబర్ రెగ్యులేషన్ అప్పిలెంట్ (ట్రిబ్యునల్ ప్రొసీజర్) నియమాలు, 2000

ii) ఇన్‌ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ (సెక్యూరిటి ప్రొసీజర్) నియమాలు, 2004

iii) ఇన్‌ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ (నిర్వహణ, పర్యవేక్షణ మరియు డిస్‌క్రిప్షన్ కోసం విధానం మరియు రక్షణలు సమాచారం) నియమాలు, 2009

iv) ఇన్‌ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ ప్రజల ద్వారా సమాచార ప్రాప్యత కోసం నిరోదించే విధానం మరియు భద్రత నియమాలు, 2009

v) ఇన్‌ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ ట్రాఫిక్ డేటా మరియు ఇన్‌ఫర్మేషన్ మానిటరింగ్ మరియు కలెక్టింగ్ కోసం ప్రొసీజర్ అండ్ సేఫ్ గాడ్ రూల్స్ / నియమాలు - 2009

vi) ఇన్‌ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ (సహేతుకమైన సెక్యూరిటి ప్రాక్టీసెస్ మరియు ప్రొసీజర్స్ మరియు సున్నితమైన వ్యక్తి గత డేటా లేదా ఇన్‌ఫర్‌మేషన్) నియమాలు, 2011

ఐటి చట్టం, 2000కి ప్రధానమైన సవరణలు :

ఐటి చట్టం అమలులోనికి వచ్చినప్పుడు కేవలం ఎలక్ట్రానిక్ వాణిజ్యంపై విశ్వసనీయతను సృష్టించడం మరియు ఎలక్ట్రానిక్ రికార్డులకు చట్టపరమైన గుర్తింపు ఇవ్వడం దాని అమలు యొక్క ప్రధానలక్ష్యాలు. ఈ లక్ష్యాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని మొత్తం చట్టాన్ని రూపొందించారు. ఫలితంగా అనేక ఇతర సమస్యలు స్పృశించబడలేదు, లేదా నిర్లక్ష్యం చేయబడినాయి. కాని సాంకేతిక పరిజ్ఞానం అభివృద్ధి చెందడం మరియు ఈ రంగంలోని నిపుణులచే నిరంతరం చీడపీడించబడడంతో, ఐటి చట్టం 2000 సవరించబడినది.

అత్యంత ఇటీవలి (సరికొత్త) సమాచార సాంకేతిక సవరణ చట్టం, 2008 లో కొన్ని సవరణలు చేయబడ్డాయి. సవరించిన చట్టం విశిష్ట లక్షణాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

i) నూతన సవరణ సెక్షన్ 43 I ను చేర్చింది. సున్నితమైన వ్యక్తిగత సమాచారాన్ని రక్షించడంలో కార్పోరేట్‌రంగం విఫలమైతే వారు చట్టబద్ధంగా వ్యవహరించవలసి ఉంటుందని ఈ సెక్షన్ వ్యక్తీకరిస్తుంది.

ii) ఐటి సవరణ చట్టం, 2008 మొదటి చట్టానికి సెక్షన్ 2(ha) కమ్యూనికేషన్ డివైజ్ మరియు సెక్షన్ 2(w) మధ్యవర్తి intermediary అనే రెండు పదాలను మరియు నిర్వచనాలను చేర్చింది.

iii) సెక్షన్ 43 ప్రకారం శిక్షార్హమైన నేరాలను చట్టంలో చేర్చడానికి సెక్షన్ –66ను సవరించడం జరిగింది. వైరస్‌ను ప్రవేశపెట్టడం, ఖాతాలను తారుమారు చేయడం సేవలను తిరస్కరించడం వంటి నేరాలను చేర్చడానికి ఈ మార్పులు చేశారు.

iv) చట్టసవరణ ద్వారా జోడించిన మరొక సెక్షన్ 66 – (ఎ) దీనిద్వారా బెదిరింపు, బాధించే సందేశాలు మరియు సందేశం యొక్క మూలం గురించి తప్పుదారి పట్టించే సమాచారాన్ని పంపడం వంటి వాటికి మూడు సంవత్సరాల వరకు జైలు శిక్ష మరియు జరిమానాతో శిక్షార్హమైనది. అంతేకాకుండా, స్పామింగ్ మరియు ఫిషింగ్ వంటి నేరాలు కూడా ఈసెక్షన్ క్రింద కవర్ చేయబడతాయి.

v) ఏదైనా దొంగిలించబడిన వనరు లేదా కమ్యూనికేషన్ పరికరం వంటి వాటిని నిజాయితీగా స్వీకరించినా మరియు కలిగి ఉన్నా కూడా సెక్షన్ 66h ప్రకారం శిక్షార్హమైన నేరాలుగా పరిగణించబడుతాయి.

vi) ఐడెంటిటి థెఫ్ట్ (గుర్తింపు దొంగతనం), అనగా సెక్షన్ 66 ప్రకారం మరొకరి డిజిటల్ ఐడెంటిటీని నిజాయితీగా ఉపయోగించినట్లయితే మూడు సవతర్సరాల వరకు జైలు శిక్ష మరియు లక్ష రూపాయల వరకు పొడిగించబడే జరిమానా కూడా విధించబడుతుంది.

vii) **చైల్డ్ పోర్నోగ్రఫీ** :కొత్తగా ప్రవేశపెట్టిన సెక్షన్ 67బి పిల్లల అశ్లీల సమస్యను పరిష్కరించడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. ఈ సెక్షన్ ద్వారా, లైంగిక అసభ్యకరమైన చర్య లేదా ప్రవర్తనలో నిమగ్నమైన పిల్లలు, ఈ చర్యలు మరియు చిత్రాలను రూపొందించే సులభతరం చేసిన లేదా రికార్డ్ చేసిన ఎవరైనా, ఐదేళ్ల జైలు శిక్ష మరియు జరిమాన తో కూడిన ఏదైనా ఎలక్ట్రానిక్ రూపంలో మెటీరియల్‌ను ప్రచురించడం లేదా ప్రసారం చేయడం వంటివి చేసింది. మొదటి తప్పులో పది లక్షల వరకు మరియు ఏడేళ్లు మరియు తదుపరి నేరానికి పది లక్షల జరిమానా.

viii) నిఘా, అంతరాయం మరియు పర్యవేక్షణ సైబర్ తీవ్రవాదాన్ని ఎదుర్కోవడానికి ప్రభుత్వం IT చట్టం, 2000 లోని సెక్షను, 69 కింద తీవ్ర అధికారాలతో మరింత సాయుధమైంది. అంతేకాకుండా, ఈ విభాగానికి చేసిన సవరణ అంతరాయాన్ని మరియు పర్యవేక్షణను చేర్చడానికి దాని పరిధిని పెంచుతుంది. సెక్షన్లో ఇది పెద్దమార్పు, ఇది ఏదైనా ట్రాఫిక్ డేటాను పర్యవేక్షించడానికి మాత్ర మే కాకుండా ఏదైనా మధ్యవర్తి ద్వారా ఏదైనా సెట్‌ను బ్లాక్ చేయడానికి ప్రభుత్వానికి అధికారం ఇస్తుంది. ఇంతకముందు నిబంధన ఎలాంటి జరిమానాను పేర్కొనలేదు కానీ ఇప్పుడు మధ్యవర్తి యొక్క ఏదైనా వైఫల్యం ఏడేళ్లు మరియు జరిమానా కూడా విధించబడుతుంది.

ix) సెక్షన్ 69బి కింద సైబర్ సెక్యూరిటీ ప్రయోజనాల కోసం ట్రాఫిక్ డేటా లేదా సమాచారాన్ని పర్యవేక్షించడానికి మరియు సేకరించడానికి ఇన్ఫర్మేషన్‌టెక్నాలజి ((ట్రాఫిక్ డేటా లేదా ఇన్ఫర్మేషన్ మానిటరింగ్ మరియు కలెక్టింగ్ కోసం (ప్రొసిజర్ అండ్ సేఫ్ గార్డ్ రూల్స్ 2009 రూపొందించబడింది

x) సవరించిన ఐటీ చట్టం, 2000 లేని మరో విశేషం ఏమిటంటే, సెక్షన్ 78 ప్రకారం గతంలో డిప్యూటీ సూపరింటెండెంట్ ఆఫ్ పోలీస్‌కి ఇవ్వబడిన ఇన్‌స్పెక్టర్ స్థాయి కంటే తక్కువ లేని పోలిను అధికారికి దాని కింది నేరాలను పరిశోధించే అధికారం ఇవ్వబడింది.

xi) సవరించిన సెక్షన్ 79 ప్రకారం, థర్డ్ పార్టీల ద్వారా అందుబాటులో ఉన్నా సమాచారం, ప్రసారం చేయబడిన లేదా తాత్కాలికంగా నిల్వ చేయబడిన లేదా హోస్ట్ చేయబడిన లేదా మధ్యవర్తి చేయని కమ్యూకేషన్ సిస్టమ్‌కు మాత్రమే యాక్సెస్‌ను అందించినట్లయితే, మధ్యవర్తి ఏదైనా మూడవ పక్ష సమాచారానికి బాధ్యత వహించదు. ప్రసారాన్ని ప్రారంభించండి, రిసీవర్‌ని ఎంచుకోండి, మరియు ప్రసారంలో ఉన్న సమాచారాన్ని ఎంచుకోండి లేదా సవరించండి. బెదిరింపులు లేదా వాగ్దానాలు ద్వారా లేదా చట్టవిర్దుమైన చర్య ద్వారా అతను కుట్ర చేసినా లేదా ప్రోత్సహించినా లేదా ప్రేరేపించినా మధ్యవర్తి బాధ్యత వహించాల్సి ఉంటుందని ఇది అందిస్తుంది.

xii)) సవరించిన ఐటి చట్టంలోని సెక్షన్ 77 ప్రకారం ఈ చట్టం కింద పరిహారం, జరిమానా విధించడం లేదా జప్తు చేయడం వంటివి ప్రస్తుతానికి ఏ చట్టం ప్రకారంనైనా పరిహారం చెట్టించడం లేదా ఏదైనా ఇతర జరిమానా లేదా శిక్ష విధించడాన్ని నిరోధించరాదని స్పష్టం చేయబడింది. అమలులో ఉంది. కాపీరైట్ చట్టం, 1957 లేదా పేటెంట్ చట్టం, 1970 కింద అందించబడిన ఏదైనా హక్కును వినియోగించకుండా ఏ వ్యక్తిని ఐటి చట్టం, 2000 నిరోధించదని స్పష్టం చేసిన సెక్షన్ 81 నిభంధనతో ఈ విభాగం చదువబడుతుంది.

15.6. సైబర్ నేరాల పరిశోధన : ప్రక్రియ

సైబర్ నేరాలకు సంబందించిన అంశాలలో అత్యంత కీలకమైన దశ ఆ నేరాలను పరిశోధించే దశ వాదన ప్రకారం సైబర్ నేరాల గురించి చేసే పరిశోధనలో మంచి నమూనా చాలా ముఖ్యం అని పేర్కొన్నాడు. ఎందుకంటే ఇది వైరూహ్య సూచన ఫ్రేమ్‌వర్క్‌ను అందిస్తుంది. అలాగే ఇది వివిధ సాంకేతికతలు లేదా సాంకేతికతకు

పరిశోధకుల పనికి మద్దతు ఇవ్వడం మరియు చర్చకోసం ఏదైనా నిర్దిష్ట సాంకేతికత లేదా సంస్థాగత వాతావరణంతో సంబంధ లేకుండా వ్యవహరిస్తుంది.

2004 సంవత్సరంలో...................చే అత్యంత ముఖ్యమైన క్షేత్రస్థాయి మోడల్ ఆఫ్ సైబర్ క్రైమ్ పరిశోధనలో 13 రకాల కార్యకలాపాలు ఉన్నాయి. అవి ఈ క్రింది పేర్కొన్న విధంగా సంగ్రహ పర్చబడినాయి.

i) అవగాహన (Awareness) – విచారణ అవసరమని గుర్తించడం

ii) ఆథరైజేషన్ – ఉదా : వారెంట్ జారీచేయడం ద్వారా

iii) ప్రణాళికీకరణ (Planning) – పరిశోధకుడు వివిధ మార్గాలద్వారా సేకరించిన సమాచారాన్ని ఉపయోగించడం

iv) నోటిఫికేషన్ (Notification) – పరిశోదనకు సంబందించిన విషయాన్ని ఆసక్తిగల పార్టీలకు వచారణ జరుగుతుందని తెలియజేయడం.

v) గుర్తించదగిన సాక్ష్యం కోసం శోధించడం (Search for identity evidence) – ఉదాహరణకు అనుమానితుడు ఉపయోగించే ఒక వ్యక్తిగత కంప్యూటర్‌ను గుర్తించడం.

vi) సాక్ష్యం సేకరణ (Collect of Evidence) – సంభావ్యతగల సాక్ష్యాన్ని స్వాదీనపర్చుకోవడం

vii) సాక్ష్యం బదిలీ (Transport of Evidence) – సేకరించిన సాక్ష్యాన్ని తగిన స్థానాన్ని బదిలీ చేయడం

viii) సాక్ష్యాన్ని భద్రపరచడం (Storage of Evidence) – సాక్ష్యాన్ని నిల్వచేసే పద్దతులు కలుషితం కాకుండా ప్రమాదాన్ని తగ్గించాలి.

ix) సాక్ష్యాన్ని పరీక్షించడం (Examination of Evidence) – ఇక్కడ ప్రత్యేక నిపుణుని టెక్నికల్‌ను ఉపయోగించడం. ఉదా :– తొలగించిన డేటా రికవరీ చేయడం.

x) పరికల్పన (Hypothesis) – ఏదైనా పరీక్షించిన సూత్రీకరణ సంభవించినదా లేదా చూడటం యొక్క ప్రదర్శన ఉదాహరణకు జ్యూరీకి సమర్పించడం.

xi) పరికల్పన యొక్క ప్రదర్శన (Presentation of Hypothesis) – ఉదా॥కు జ్యూరీకి సమర్పించడం.

xii) పరికల్పనను రుజువు చేయడం (Proof / Defence of Hypothesis) – విరుద్దమైన పరికల్పనలు కూడా పరిగణలోనికి తీసుకుంటారు.

xii) సమాచారం యొక్క వ్యాప్తి (Dissemination of Information) – ఇటువంటి సమాచారం భవిష్యత్తులో చేసే / జరిగే పరిశోధనలను ప్రభావితం చేస్తుంది.

హ్యాకింగ్ భావన పరిచయం :

మానవ సమాజానికి సన్నిహిత తోబుట్టువుగా నేరం కొనసాగుతున్నది. రెండూ నాగరికత యొక్క పెరట్లో కలిసి పెరిగాయి. మరియు క్రమంగా అభివృద్ధి కూడా చెందాయి. వారు ఒకరినొకరు ఎప్పుడూ విస్మరించలేదు. ఇంటర్‌నెట్‌కి (అంతర్జాలానికి) కూడా ఇదే వర్తిస్తుంది. ఇంటర్‌నెట్ దానికి గల చీకటివైపున ఖాళీని మంచికోసం సృష్టించబడితే, అదే ఇంటర్‌నెట్ దానికి గల చీకటివైపున ఖాళీని సృష్టించడం ద్వారా చెడును కూడా తీసుకువచ్చింది. ఎందుకంటే సైబర్ స్పేస్ యొక్క భారీ సామర్థ్యాన్ని కూడా ఆధునికి నేరాలు పాల్పడటం కోసం మానవులు ఉపయోగించుకుంటున్నారు. విస్తృతంగా సైబర్ నేరాలు రెండు రకాల బెదిరింపులను కలిగిస్తాయి. ఒకటి కంప్యూటర్ పరికారాలను లక్ష్యంగా చేసుకోవడం (గుర్తింపు, దొంగతనం, హ్యాకింగ్, స్పామ్, ఇంటర్‌నెట్,

ఫిషింగ్, వెబ్‌సైట్‌లను నిర్వీర్యం చేయడం సేవ చేసేదాడిని తిరస్కరించడం బోట్ ఇన్‌ఫెక్షన్ మొదలగు చర్యలకు పాల్పడటం). రెండు, వ్యక్తికి హాని కలిగించడానికి కంప్యూటర్‌లను సాధనంగా ఉపయోగిస్తారు. స్టాకింగ్, బ్లాక్ మెయిలింగ్, జూదం, స్మగ్లింగ్, మాదక ద్రవ్యాలు, మనుషులు, ఆయుధాలు, బంగారం మొదలైన వాటి అక్రమ రవాణా కోసం డబ్బు లావాదేవీలు సైబర్‌నేరాలు ప్రస్తుత కాలపు నేరాలలో అత్యంత అధునాతన రూపంగా, సులభమైన మార్గంగా పేర్కొనవచ్చు. ఈ నేరాలు ప్రతి కొత్త అభివృద్ధి చెందుతున్న సాంకేతికతతోపాటు అభివృద్ధి చెందుతాయి. మరియు ప్రజలందరూ ఇంటర్‌నెట్‌ను సలభంగా యాక్సెస్ చేయడం ద్వారా పెద్ద సంఖ్యలో ప్రజలందరికీ హాని కలిగించడానికి అవకాశం ఉంది. ఆధునిక జీవనశైలిలో ఇంటర్‌నెట్‌పై ఆధారపడిన సాధారణవ్యక్తికి సైబర్‌నేరాలకు నేరుగా అనులోమాను పాతంలో ఉంటాడు. IRCTC వెబ్‌సైట్‌లో రైలు టికెట్‌ను బుక్ చేయడం నుండి, ఇ-కామర్స్ వెబ్ సైట్‌లనుండి కొనుగోళ్ళకు చేసే ఆన్‌లైన్ చెల్లింపుల వరకు, విద్యుత్, ఎలక్ట్రిక్ బిల్లులు, పాఠశాలల ఫీజులు చెల్లించడం మరియు పన్నులు చెల్లించడం మరియు ఆధునిక జీవితంలోని ప్రతి రోజువారీ చెల్లింపులలో కూడా సైబర్ నేరం ప్రేరేపించింది. ఈ క్రింది రేఖా చిత్రం సైబర్ స్పేస్‌లో ఎక్కువ మంది ప్రజలు ఇంటర్‌నెట్‌ను ఉపయోగించే ప్రధాన ప్రయోజనాలను చూపుతుంది.

హ్యాకింగ్ :

సైబర్ నేరాల చరిత్రలో ఒక ప్రముఖ స్థానాన్ని కలిగి ఉంది. ఈ పదాన్ని 1960లో మొదటిసారిగా హ్యాకింగ్ (Hacking.) కొంతమంది యువకులు MIT మోడల్‌రైలు మార్చినప్పుడు తమ సమస్యను పరిష్కరించడానికి ఉపయోగించారు. వారిలో డెన్నిస్ రిట్చీ మరియు కీత్‌థాప్సన్ జట్టులో సభ్యులుగా ఉన్నారు. తరువాత వీరు యూనిక్స్ ఆపరేటింగ్ సిస్టమ్‌ను బెల్ ప్రయోగశాలలో అభివృద్ధి చేసి, అసలు కంప్యూటర్ సంకేతాలను గుర్తించడానికి / మెరుగుప్చడానికి కావల్సిన ఒక హ్యాకింగ్‌ను సృష్టించారు. కాని అప్పటి వరకు హ్యాకింగ్ అనేది ఒక సమస్యను పరిష్కరించడానికి పర్యాయపదంగా ఉంది. ఒక దశాబ్దం తరువాత 1970లో హ్యాకింగ్ యొక్క అర్థం మంచి నుండి చెడుగా ఉపయోగించడానికి పదజాలంలో వాడబడుతున్నది. లాంగ్ ఫోన్‌సేవలలో ఉచిత సమయాన్ని దొంగిలించడానికి కంప్యూటరీకరించిన ఫోన్ వ్యవస్థ యొక్క సంకేతాలను మార్చిన ఒక సమూహం చేసిన తప్పుడు పనిని (హ్యాకింగ్) మొదట గుర్తించదగిన సంఘటనగా పేర్కొన్నారు.

ఇటీవలి సంవత్సరాలలో హ్యాంకింగ్ మాల్‌వేర్‌లను, కీలాఘర్స్ (క్రీస్ట్రోక్స్ యొక్క రహస్య నిఘా) బిట్‌కాయిన్ మోసాలు, ఫోన్ హ్యాకింగ్ మరియు ఆండ్రాయిడ్ దాడి వాటి కార్యకలాపాలలో (ఇవి ముఖ్య ఆర్థిక లావాదేవీకార్యకలాపాలలో) హ్యాకింగ్ ఎక్కువ అయింది. సైబర్ నేరాలకు సంబందించి శాసనాల /చట్టాల లేమిని లేదా లోటును గూర్చి చర్చ లేకుండా ఆ నేరాల చరిత్ర అసంపూర్ణంగా ముగుస్తుంది. ఆసక్తికరంగా చూడాల్సిన విషయాలు ఏమిటంటే సైబర్ నేరాలు పుట్టినప్పుడు అవి కాలక్రమ పరిణామంలో తీవ్రమైన, పూడ్చలేని నష్టాలను కలిగించేటప్పుడు ఈ చట్టం ఉనికి, ప్రభావం ఆలోటును అరికట్టడానికి నిరాకరించబడింది. మరియు నిశబ్దం చేయబడింది. నేరాలకు సంబందించిన ఈ పరిస్థితిని ఒక వెనుకడుగు లేదా లోటుగా మాత్రమే చూడకుండా, నేరస్థులు ఉపయోగిస్తున్న సాంకేతిక పరిజ్ఞాన కోణంలోనే ఆలోచించి తగిన ఏర్పాట్లు చేసే ప్రయత్నం చేశారు. ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా సైబర్ నేరాలకు సంబందించి ఒక ఆసక్తికరమైన విషయంలో ఉపయోగించారు. 1986లో మార్కస్‌హెస్ అనే పశ్చిమ జర్మనీ ప్రాంతానికి చెందిన హాకర్ మిలటరీ సమాచారాన్ని, లారెన్స్ బెర్కిలీ

జాతీయ ప్రయోగశాల (LBNL) నుండి దొంగిలించి (అపహరించి), రష్యాకు చెందిన ఇంటలిజెన్స్ ఏజన్సీ అయిన కెజిబికి అమ్మినాడు. ఈ విషయాన్ని ప్రయోగశాలలో సిస్టమ్ అడ్మినిస్ట్రేటర్‌గా పనిచేస్తున్న క్లిఫోర్డ్‌స్టోర్ డేటాలో ఉన్న అస్థవ్యస్థ క్రమాన్ని గుర్తించి, మరింత డేటాను హ్యాకర్‌కు దొంగిలిండానికి మరియు దానికోసం అతనికి ఎరవేయడానికి ఉపయోగించిన వ్యూహం, హనీపాట్ టాక్టిక్ (తేనె కుండను ఎరగా చూపడం) స్టోల్ వేసిన ఎరకు మార్కస్ హెస్ చిక్కినాడు. ఈ విధంగా హ్యాకర్‌ను మరియు అతని బృందాన్ని పశ్చిమ జర్మనీనుండి అరెస్ట్ చేసినారు.

హ్యాకింగ్ కేసుల్లో కనుక ఉద్రిక్తతను చూసినప్పుడు మొట్టమొదటి హ్యాకింగ్‌కు సంబందించిన చట్టం 1986లో అమెరికా కాంగ్రెస్ ఆమోదించింది. కార్నెల్ యూనివర్శిటి విద్యార్థి రాబర్ట్ మోరిస్ స్పందించిన కంప్యూటర్ వైరస్‌కు అతని పేరుతో మోరిస్ వార్మ్ అని పేరు పెట్టినారు. ఈ వార్మ్‌వైరస్ 6000 కంటే ఎక్కువ కంప్యూటర్‌లను చిద్రం చేసింది. మరియు 635 కోట్లరూపాయలను కొల్లగొట్టింది. ఇటీవలి కాలంలో, ఇటువంటి అనేక కంప్యూటర్ వైరస్‌లు కార్పోరేట్ కంపెనీలను ప్రభుత్వం లేదా పౌరులను ప్రపంచవ్యాప్తంగా భారీ ఆర్థిక నష్టాలను కలిగించాయి. కొన్ని కంప్యూటర్ వైరస్‌ల సోదాహరణలు, వాటి నేపథ్య సమాచారం మరియు జరిగిన ఆర్థిక నష్టం క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

క్రమ సంఖ్య	వైరస్ యొక్క పేరు	సృష్టించబడింది	నేపథ్య సమాచారం	ఆర్థిక నష్టం కారణమైంది
1	మెలిస్సా	1999లో డేవిడ్ ఎల్ స్మిత్	ఈ - మెయిల్ ద్వారా వైరస్ యాక్టివేట్ చేయబడింది. ఎమ్.ఎస్ వర్డ్ 97 & 2000 ను ప్రభావితం చేసింది	777కోట్ల 66లక్షల రూపాయల నష్టానికి కారణమైంది
2.	ఐలవ్యూ	2000లో ఒనెల్ డి గుజ్మాన్	కంప్యూటర్ నుండి సమాచారం మాయమైంది. రీసెట్ ఇంటర్నెట్ సెట్టింగులు మరియు పాస్వర్డ్ను దొంగిలించి హ్యాకర్లకు చేరవేసింది	97,267 కోట్ల 50లక్షల నష్టానికి కారణమైంది
3.	కోడ్‌రెడ్	2001 లో	కంప్యూటర్ ఓవర్రైటింగ్ మొదలు పెట్టి మరియు సిస్టమ్ క్రాష్‌కు దారి తీసింది	12,967 కోట్ల నష్టానికి కారణమైంది
4.	సాసర్	2004 లో స్విన్ జాస్చన్	విండోస్ 2000లోను ప్రభావితం చేసింది ఐపి చిరునామా మరియు హాని కలిగించే ఐపి మరియు నష్టాలను లక్ష్యంగా చేసుకుంటుంది	3242 కోట్ల 25 లక్షల నష్టానికి కారణమైంది
5.	కాన్ఫికర్	2008	విండోస్2000 ఎక్స్‌పి, కాఙ్డ్‌ను ప్రభావితం చేస్తుంది. ఫైర్‌వాల్ మరియు యుఎస్‌బి ద్వారా వ్యాప్తి చెందుతుంది	58990 కోట్ల 75 లక్షల నష్టానికి కారణమైంది
6.		2017	ఫైళ్ళను ఎన్‌క్రిప్ట్ చేస్తోంది రూ. 300 - రూ. 600 డిమాండ్ బాధితులతో మరియు మరిన్ని మైక్రోసాఫ్ట్ ఆపరేటింగ్ సిస్టమ్ కంప్యూటర్లకు సోకింది	మొత్తంగా 2,00,000 బాధితులు ఇంకా 2,30,000 కంప్యూటర్లు ప్రభావితం అయ్యాయి

చారిత్రకంగా కంప్యూటర్ వినియోగం పెరగడం వల్ల ఇంటర్‌నెట్ వినియోగదారులకు తరువాత బెదిరింపులు పెద్ద సంఖ్యలో ఎదురయ్యాయి. 60లలో సైనిక మరియు శాస్త్రీయ సంస్థలు సామర్థ్యం పెంపొందించుకోవడం కోసం ఇంటర్‌నెట్‌ను వినియోగించడంవల్ల, హ్యాకర్లు ఇబ్బంది పడ్డారు. 70లలో బ్యాంకింగ్ మరయు పరిశ్రమలు వంటి వాటినుండి అక్రమ ఆర్థిక కోసం హ్యాకర్లు వాటిని లక్ష్యంగా చేసుకున్నారు. అలాగే 1980 & 1990 దశాబ్దాలలో గోప్యత మరియు భద్రతలు ముఖ్యమైన విషయాలై పిల్లల అశ్లీలత, తీవ్రవాదం వంటి ప్రపంచ దృష్టిని ఆకర్షించాయి. తరువాత 60వ దశాబ్దం నుండి 90వ దశాబ్దం వరకు కంప్యూటర్ వైరస్‌లు కొత్తగా పుట్టుకు వచ్చాయి. లేదా పరిణామం చెందాయి. మరియు నాశనం చెందాయి. ఇవి పరిపాలనను అస్థిర పరచడానికి భద్రతా గోడలను గందరగోళపర్చడానికి, నష్టాలు సృష్టించడానికి వంటి మరే ఇతర కారణం అయినా కావచ్చు.

హ్యాకింగ్ పై పిర్యాదు చేయడం :

పౌరులు / బాధితులు, వ్యక్తులు లేదా వ్యవస్థలు హ్యాకింగ్‌పై సైబర్ సెల్‌లో పిర్యాదు చేయవచ్చు. దీనికోసం ఫిర్యాదు అప్లికేషన్‌ను సైబర్ సెల్ విభాగం అధిపతికి వ్రాయవలసి ఉంటుంది. బాదితుడి పేరు చిరునామా మరియు సంప్రదింపు వివరాల సమాచారాన్ని అప్లికేషన్‌లో వ్రాయాలి. రెండవది ముఖ్యమైన విషయం ఏమిటంటే, ఖచ్చితంగా హ్యాకింగ్‌కు సంబందించిన పత్రాలు లేదా సంబందిత సాక్ష్యాలను సైబర్ సెల్‌లో పొందుపరచాలి / సమర్పించాలి. ఈ క్రింది చిత్రం సైబర్ సెల్‌లో ఫిర్యాదు నమోదు చేయడానికి అవసరమైన పత్రాలను మరియు ప్రక్రియను వివరిస్తుంది.

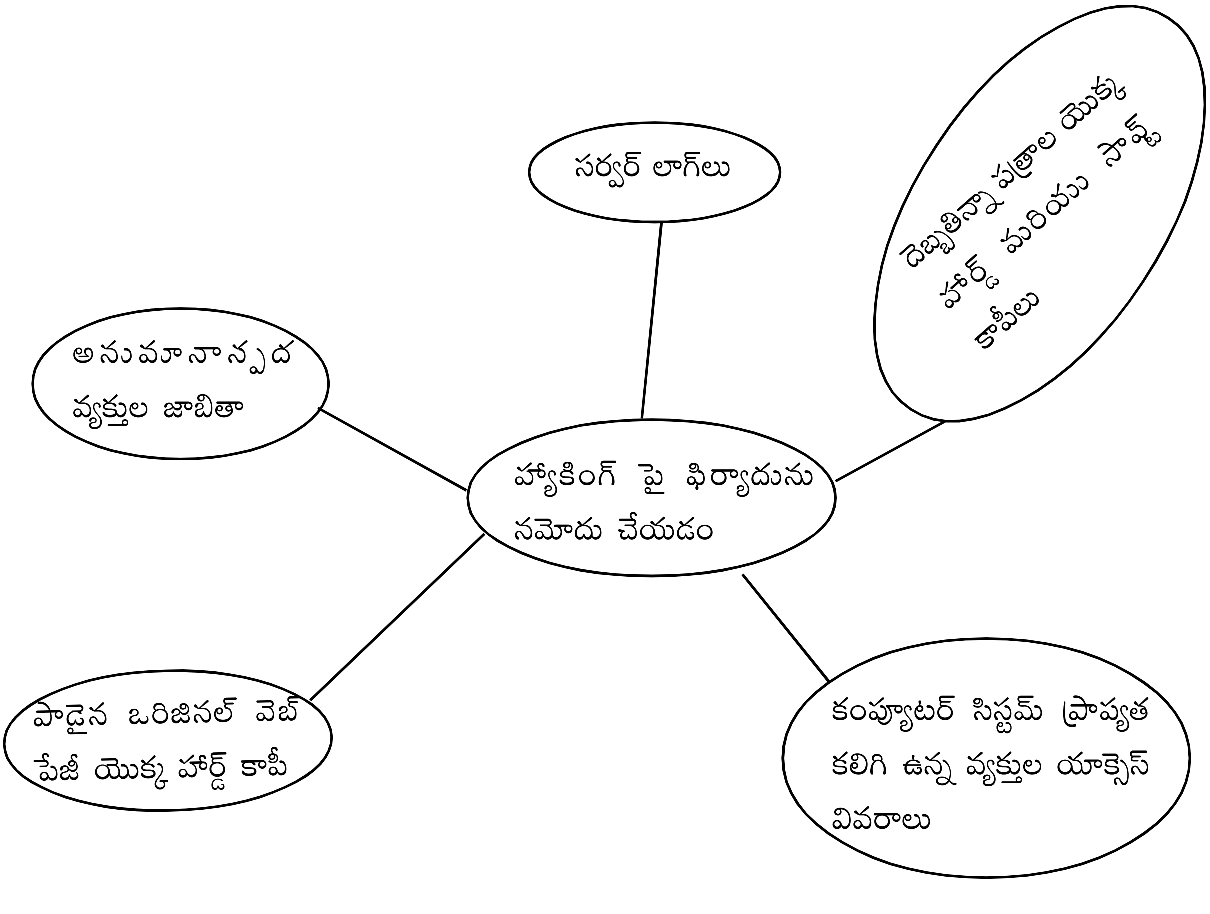

భారతదేశంలో నమోదు చేయబడుతున్న ప్రధాన సైబర్ నేరాలు

మనదేశంలో సైబర్ నేరాల గురించి సమగ్రమైన విషయాలను వివిధ నేరాలకు వివరణలను తెలియజేసిన చట్టం Information Technology Amendmant Act,2008 (ITAA) 2000 సం॥లో పార్లమెంట్ ఆమోదించిన IT ACT లో ఈవిషయాలన్నీ పొందుపర్చలేదు. కాని సవరణ చట్టంలో వాటి దర్యాప్తు విచారణ మరియు అనుబంధ విధానాలను కూడా పొందుపరిచారు. ఈ చట్టం ప్రకారం సైబర్ నేరాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

ఎ) హ్యాకింగ్ :

హ్యాకింగ్ అంటే కంప్యూటర్ లేదా కంప్యూటర్ రిసోర్స్ లేదా కంప్యూటర్ నెట్‌వర్క్‌కు అనధికారిక యాక్సెస్‌ను భద్రపర్చడం లేదా పొందడం. హ్యాకింగ్ అనేది ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఒక స్థానిక సమస్యగా తయారయింది. హ్యాకర్లు అత్యంత సురక్షితమైన నెట్‌వర్క్‌లు మరియు కంప్యూటర్ వనరులలోనికి చొచ్చుకుపోయే సాంకేతిక పరిజ్ఞానం కలిగి ఉంటారని నమ్ముతారు. అలాగే హ్యాకర్లు చైనా నైపుణ్యం కలిగిన వ్యక్తులు మరియు తరచుగా తమను తాము ప్రభుత్వ ఏజన్సీలు నిర్వహించే ఖాతాలు మరియు వెబ్‌సైట్‌లోనికి చొచ్చుకొని పోయే కార్యకర్తలుగా భావిస్తారు. రెండు దేశాలమధ్య రాజకీయ వైరుధ్యం మరియు శత్రుత్వం, ఒక వెబ్‌సైట్‌లు మరియు ఇ-మెయిల్ ఖాతాలను హాక్ చేయడానికి దారితీయవచ్చు. ముందుగా ఆర్థిక సంస్థల ఖాతాలను హ్యాక్ చేయడం ద్వారా పెద్దఎత్తున ఆర్థిక మోసాలు కూడా జరుగుతాయి.

బి) డేటా దొంగతనం :

గడిచిన దశాబ్దాలలో ఆస్తియొక్క భావన రూపాంతరం చెందింది మరియు డేటా నేడు ముఖ్యమైన ఆస్తిగా పరిగణించబడుతుంది. మాదైనందిన జీవితంలో మనం చాలా వ్యక్తిగత మరియు వృత్తిపరమైన డేటాను అనేక సంస్థలకు మరియు వ్యవస్థలకు అందిస్తాయి. ఈ డేటా అనే ఇతర సంస్థలకు వ్యవస్థలకు కూడా అపారమైన భవిష్యత్తు విలువను కలిగి ఉండవచ్చు. ఇలాంటి సంస్థలకు డేటా దొంగతనం తీవ్రమైన సమస్యగా మారింద. అలాగే ఫ్లాష్ డ్రైవ్‌లు, సిడిలు, మైక్రోచిప్‌లు మొదలైన వీటిలో డేటా చాలా పెద్ద మొత్తంలో నిల్వచేయబడుతుంది. కాని ఇది దొంగతనానికి చాలా హాని కలిగిస్తుంది.

సి) వైరస్‌లను మరియు వార్మ్‌లను వ్యాప్తి చేయడం :

కంప్యూటర్ వార్మ్‌లు మరియు వైరస్‌లు అనేవి కంప్యూటర్ ప్రోగ్రామ్‌లు. ఇవి కంప్యూటర్, కంప్యూటర్ నెట్‌వర్క్ లేదా కంప్యూటర్ వనరు యొక్క నాణ్యత మరియు పనితీరును ప్రతికూలంగా ప్రభావితం చేస్తాయి. కంప్యూటర్ వైరస్‌లు డేటా దోపిడీకి కూడా కారణమవుతాయి. ఫలితంగా ప్రభావితం చేయబడిన వ్యక్తికి భారీనష్టం లేదా నష్టం జరుగుతుంది. వైరస్ మరియు వార్మ్‌ను ఒక సిస్టమ్ నుండి మరొక సిస్టమ్‌కు బదిలీ చేయడం చాలా సులభం మరియు సాధ్యమైనది.

డి) ఐడెంటిటి థెఫ్ట్ (గుర్తింపు దొంగతనం) :

ఐడెంటిటి థెఫ్ట్ అనేది సైబర్‌క్రైమ్ యొక్క ఒక రూపం. ఇక్కడ అపరాధి నటిస్తాడు. ద్రవ్యపరంగా కొన్ని ప్రయోజనాలను పొందేందుకు మరొకరిగా ఉంటూ నటిస్తాడు. అయితే సైబర్ స్పేస్‌లో మరొకరి గుర్తింపును మోసపూరితంగా లేదా నిజాయితీగా ఉపయోగించడం అనేది ITA చట్టంలోని 66-సి మరియు 66-డి సెక్షన్‌ల ప్రకారం గుర్తింపు దొంగతనం నేరంగా పరిగణించబడుతుంది. గుర్తింపు చౌర్యం భాధితురాలిపై తీవ్రమైన పరిణామాలకు దారితీయవచ్చు. ఎందుకంటే వారు ప్రాధమికంగా నేరస్థుల కార్యకలాపాలకు బాద్యత వహించాల్సి ఉంటుంది.

ఇ) ఇ-మెయిల్ స్పూఫింగ్ :

ఇది ఒక రకమైన సైబర్ నేరం. ఇది చిన్నపాటి తేడాలతో గుర్తింపు దొంగతనం నేరాన్ని పోలివుంటుంది. ఇ -మెయిల్ స్పూఫింగ్‌లో నేరస్థుడు ఇ-మెయిల్ హెడ్డర్‌లోని చిరునామా మరియు ఇతర భాగాలను మారుస్తాడు. అప్పుడు అది వేరే మూలాన్ని కలిగి ఉన్న ఇ-మెయిల్‌గా కనిపిస్తుంది. అందువల్ల ఒక స్పూఫ్ ఇ-మెయిల్ అనేది ఒక మూలం నుండి ఉద్భవించినట్లు కనిపిస్తుంది. కాని వాస్తవానికి మరొక మూలం నుండి ఉద్భవించింది. ఇ-మెయిల్ స్పూఫింగ్ తరచుగా డేటా దొంగతనం మరియు ఫిషింగ్ కార్యకలాపాలకు ఉపయోగపడుతుంది. ఈ సైబర్‌నేరం సెక్షన్ 66డి ఐటి చట్టం ప్రకారం శిక్షార్హమైనది. కోడ్‌లోని సెక్షన్‌లు 417 (మోసం చేసినందుకు శిక్ష) 419 (వ్యక్తిగతంగా మోసం చేయడం) మరియు 465 (ఫోర్జరీ శిక్ష) కూడ వర్తిస్తాయి.

ఎఫ్) ఫిషింగ్ మరియు విషింగ్ :

సైబర్ స్పేస్‌లో ఫిషింగ్ అనేది మోసపూరితమైన చర్య. దీనిలో మోసపూరితంగా వ్యవహరించే వినియోగదారులు, వారియొక్క మోసపూరితమైన ఇ-ఖాతాలనుండి, ఇ-మెయిల్‌లు పంపబడతాయి. మరియు వారి బ్యాంకు ఖాతా వివరాలు, పాస్‌వర్డ్, క్రెడిట్‌కార్డ్ నెంబర్ మొదలైన వాటితో విడిపోవాలని కోరుతారు. వారి ఆర్ధిక ప్రయోజనాలు నెరవేరిన (క్రెడిట్ అయిన) తరువాత, లక్ష్యంగా చేసుకున్న భాదితులు వాస్తవంగా కనిపించే వెబ్‌సైట్‌కి మళ్ళించబడుతారు. వాస్తవానికి ఇది ఒక మోసపూరితమైన వెబ్‌సైట్ మాత్రమే, కాకపోతే లాగిన్‌తో సహా లక్షణాలన్నీ నిజమైనవిగా కనిపిస్తాయి. ఒకసారి అయిన లాగిన్ తర్వాత, వారి వ్యక్తిగత ఆర్ధిక డేటా అంతా దొంగిలించబడింది.

విషింగ్ (వాయిస్ మరియు ఫిషింగ్‌ల కలయిక దాదాపు) ఒకే విధమైన మోసపూరితమైన చర్య. కాకపోతే ఇక్కడ జరిగేది ఆటోమేటెడ్ లేదా మాన్యువల్ ఫోన్ కాల్‌లను తీసుకుంటుంది. ఇది బాధితుడికి ఖాతానంబర్ మరయు పాస్‌వర్డ్ అందించమని సూచించి, వారికి కొంత ఆర్ధిక బహుమతిని ఇస్తుంది. ఫిషింగ్ మరియు విషింగ్ ప్రక్రియలలో డేటాచౌర్యం, గుర్తింపు దొంగతనం మరియు ఇ-మెయిల్ స్పూఫింగ్ వంటి నేరాలు ఉంటాయి. ఐటి చట్టం & ఐపిసి ప్రకారం శిక్షార్హమైనవి.

జి) సైబర్ స్టాకింగ్ మరియు సైబర్ బెదిరింపు :

సైబర్ స్టాకింగ్ అనేది ఇటీవలి కాలంలో భయంకరమైన విషయంగా మారిన స్టాకింగ్ నేరానికి ఆన్‌లైన్ ప్రతిరూపం. సైబర్ స్పేస్‌లో అవాంఛనీయమైన శ్రద్ద మరియు భాదితుడిని అనుసరించడం నేరం. సైబర్ స్టాకింగ్

అనేది ఇంటర్‌నెట్ సేవలను ఉపయోగించడంద్వారా బాదితురాలి పట్ల సైబర్ నేరుస్థుడు పదేపదే వేదించే లేదా బెదిరించే ప్రవర్తనగా నిర్వచించవచ్చు. సైబర్ స్పేస్ మరియు రియల్ స్పేస్‌లో స్టాకింగ్ తరచుగా సాదారణ లక్షణాలను కలిగి ఉంటుంది. ఇక్కడ బాదితుల రోజువారి జీవితంలో నియంత్రణ కలిగి ఉండటానికి స్టాకర్లు ప్రేరేపించబడుతారు. సైబర్ స్టాకింగ్‌లో శారీరక సంబంధం లేకపోవడంవలన, నిజమైన స్థలంలో స్టాకింక్ చేయడం కంటే ఇది నిరపాయమైందని తరచుగా నమ్ముతారు. సైబర్ స్టాకర్లు కొంతకాలం పాటు విస్మరించినట్లయితే అనవసరమైన శారీరక సంబంధాలు మరియు హింస యొక్క నిజమైన ముప్పును కలిగి ఉంటారని అద్యయనాలు చెబుతున్నాయి.

సైబర్ బెదిరింపులు కూడా దాదాపు ఇదే రకమైన బెదిరింపు. పిల్లలు ఎక్కువగా భాదితులుగా కనిపించే, హాని తలపెట్టే సమూహ దృగ్విషయం. సైబర్ బెదిరింపు అనేది కంప్యూటర్‌లు, సెల్‌ఫోన్‌లు లేదా ఇతర ఎలక్ట్రానిక్ పరికరాల వాడకం ద్వారా ఉద్దేశపూర్వకంగా మరియు పదేపదే జరిగే హానిగా చెప్పవచ్చు. సోషల్ నెట్ వర్కింగ్ సైట్‌లలో యువత ఎక్కువగా ఉండటంతో, సైబర్ బెదిరింపు సంభవం నిరంతరం పెరుగుతూ ఉంది. ఇంటర్‌నెట్‌ను ఉపయోగించే పిల్లలలో సగానికి పైగా ఒక్కసారైనా బెదిరింపులకు గురై ఉంటారని ఒక అంచనా. సైబర్ బెదిరింపు పరిశోధన కేంద్రం ప్రకారం 28% మంది యువకులు మరియు 40% మంది కౌమార బాలికలు సైబర్ బెదిరింపులకు గురవుతున్నట్లు నివేదించారు.

హెచ్) సైబర్ టెర్రరిజం :

ఉగ్రవాద కార్యకలాపాలు రోజుకో రకంగా మారుతున్న యుగంలో, సైబర్ ఉగ్రవాదం కాదనలేని వాస్తవం. అమెరికా ఎఫ్‌బిఐ ప్రకారం "సమాచారంపై, కంప్యూటర్ సిస్టమ్‌లపై, కంప్యూటర్ ప్రోగ్రాంలు మరియు డేటాపై ముందుగా రచించుకున్న / నిర్ధారించుకున్న రాజకీయ ప్రేరేపిత మరియు పోరాట రహిత లక్ష్యాలపై రహస్య ఏజెంట్లచే / ఉప ప్రాంతీయ గ్రూపులచే డేటాపై చేసే హింస / దాడిన సైబర్ టెర్రరిజంగా నిర్వచించబడింది. సైబర్ తీవ్రవాదులు ఈవిధంగానే ప్రచారం పొందేందుకు ఆసక్తి చూపుతారు. ఉదా: ట్రోజన్ హార్స్ కాటోరియో ఎట్ పోస్ట్ వైరస్‌లు మరియు నెట్‌వర్క్ సమాచార యుద్ద సాంకేతికతలు తరచుగా కంప్యూటింగ్ వనరులకు నష్టం కలిగించబడుతాయి. ఇది తీవ్రమైన నైతిక సమస్య. ఎందుకంటే ఈ కేసులవల్ల చాలా మంది ప్రభావితం అవుతారు. ముఖ్యమైన అంశం ఏమిటంటే ఒక వైరస్‌వల్ల వైరస్‌లు నెట్‌వర్క్‌లు నిరుపయోగంగా మారే వరకు సిస్టమ్ వనరులను వినియోగిస్తూనే ఉంటాయి. కంపెనీలకు చాలా విలువవైన డబ్బు మరియు సమయం రెండు ఖర్చవుతాయి. అలాగే ప్రభావిత కంప్యూటర్‌లలో చేసే పనినిబట్టి, ఆపని యొక్క లబ్దిదారులు ఎవరికైనా ప్రాణాంతకం కావచ్చు. వ్యక్తితమ వైరస్‌తో ఎవరికైనా హాని కలిగించకూడదని భావించినప్పటికి, అది అనూహ్య పరిణామాలను కలిగి ఉంటుంది. మరియు భయంకరమైన ఫలితాలను కలిగి ఉంటుంది.

ఐ) అశ్లీలత మరియు పిల్లల అశ్లీలత :

ఆన్‌లైన్ అశ్లీలత మరియు పిల్లల పోర్నోగ్రఫీ పై ఐటి –చట్టం – 2008 క్రింద కఠినంగా వ్యవహరించారు. అసభ్యకరమైన విషయాలను ప్రసారం చేయడం లైంగిక అసభ్య కరమైన విషయాలను ప్రసారం చేయడం మరియు లైంగిక చర్యలో పిల్లల చిత్రాలను ప్రసారం చేయడం ఐటి చట్టం 2008 క్రింద మరియు ఐపిసి కోడ్

క్రింద శిక్షించబడవచ్చు.

జ) గోప్యత ఉల్లంఘన లేదా బ్రీచ్ :

గోప్యతను ఉల్లంఘించడం అనేది ఒకరి వ్యక్తిగత వ్యవహారాలపై ఏదైనా అవాంచిత మరియు ఇష్టపడని ఆసక్తి, సమ్మతి మరియు జ్ఞానం లేకుండా ఒక వ్యక్తిని ఆన్‌లైన్‌లో అనుసరించడం, సమ్మతి లేకుండా ఒకరి చిత్రాలను సంగ్రహించడం మరియు అలాంటి చిత్రాలను ప్రసారం చేయడం లేదా ప్రచురించడం ఇందులో ఉండవచ్చు.

ఐటి చట్టం – 2008 ప్రకారం సెక్షన్ 66ఇ ఏ వ్యక్తి యొక్క ప్రైవేటు ప్రాంతం యొక్క చిత్రాలను అతని లేదా ఆమె అనుమతి లేకుండా తెలిసి లేదా ఉద్దేశపూర్వకంగా సంగ్రహించడం, ప్రచురించడం లేదా ప్రసారం చేయడం ద్వారా ఆ వ్యక్తియొక్క గోప్యతను ఉల్లంఘించినందుకు శిక్షను విధిస్తుంది. (ఒకవేళ భాధితురాలు మహిళ అయితే కోడ్‌వోయిరిజం) సెక్షన్ 354 కూడా వర్తిస్తుంది. అలాగే సెక్షన్ 72ఎ ఐటిఎ ప్రకారం చట్టవిరుద్ధమైన ఒప్పందాన్ని ఉల్లంఘించినప్పుడు సమాచారాన్ని బహిర్గతం చేసినందుకు శిక్షిస్తుంది. ఈ సెక్షన్ ఒక వ్యక్తి యొక్క ఆర్థిక గోప్యతను లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.

కె) దొంగిలించబడిన కంప్యూటర్ మరియు మొబైల్ ఫోన్‌లను స్వీకరించుట :

ఇక్కడ ఒక విషయం ఆసిక్తకరంగా కంప్యూటర్ లేదా మొబైల్ ఫోన్‌ను దొంగిలించడం సైబర్ నేరం కాకపోవచ్చు. కాని సెక్షన్ 66–బి ఐటి ఎ, 2008 ప్రకారం, ఎవరైనా నిజాయితీగా కంప్యూటర్ లేదా కమ్యూనికేషన్ పరికరాన్ని స్వీకరించిన వీరికి తెలిసి లేదా నమ్మడానికి కారణం ఉంటుంది. ఒకవేళ అది దొంగిలించబడినట్లయితే మూడు సంత్సరాలవరకు జైలు శిక్ష లేదా లక్ష రూపాయల వరకు జరిమానా విదించబడుతుంది. అలాగే ఒక లక్ష రూపాయల విలువచేసే నేరం ఐపిసి సెక్షన్ 411 ప్రకారం శిక్షార్హమైనది.

17.7. ఐటిచట్టం సవరణ కోసం / సైబర్ నేరాల నివారణ కోసం కొన్ని సూచనలు :

2000 సంIIలో ఆమోదించబడిన ఐటి చట్టం యొక్క మొదటి మరియు అగ్రశ్రేణి సంస్కరణ అయినప్పటికీ 2000 తరువాత అనేకసార్లు సవరించబడింది. అయితే చట్టం ఇప్పటికీ చాలా వరకు సరిపోదు. ఇప్పటికైనా నిబంధనలను మరింత మెరుగుపరచి చట్టాన్ని సవరించాల్సిన అవసరం ఉంది.

చట్టం పూర్తిగా సైబర్ ప్రపంచంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఇప్పటికే సైబర్ లేదా సైబర్ ప్రపంచం అనే పదం లేదా సైబర్ చట్టం లేదా సైబర్ నేరాలు చట్టంలో గుర్తించబడలేదు. లేదా నిర్వచించబడలేదు.

చట్టం యొక్క దృష్టి ఇప్పుడు సైబర్ నేరాలు మరియు వాటి గుర్తింపుపైకి మళ్లుతుంది. వెబ్‌జాకింగ్, సైబర్ స్టాకింగ్, స్పామింగ్, మనీలాండరింగ్, స్పూఫింగ్ మొదలైన నేరాలు చట్టంలో ఎక్కడా నేరుగా ప్రస్తావించబడలేదు. కాబట్టి తక్షణం నిర్వచించాల్సిన అవసరం లేదు.

ప్రస్తుతం ఉన్న చట్టం మేధోసంపత్తి చట్టానికి సంబంధించిన సమస్యలను పరిష్కరించదు. ట్రేడ్‌మార్క్

డిజిటల్ మాధ్యమంలో కాపీరైట్ ఉల్లంఘన వంటివి.

ప్రస్తుత చట్టం సైబర్ టాక్సేషన్ సమస్యల నుండి పూర్తిగా మినహాయించబడింది. సెక్షన్ 66ఎలో ఉన్న అస్పష్టతను కూడా తొలగించాలి మరియు నిబంధనలో ఉపయోగించిన నిబంధనలను స్పష్టంగా నిర్వచించాలి.

చట్టం డేటా గోప్యత మరియు డేటా రక్షణ సమస్యపై వివిధ చట్టాలను సెట్ చేస్తుంది. అయితే చాలా విస్తృతమైన అభివృద్ధి ఉంది.

17.8 సారాంశం :

21వ శతాబ్దంలో మానవ సమాజాలన్నీ నెట్‌వర్క్ సమాజాలుగా పిలువబుతున్నాయి. సిటిజన్ పేరు నెటిజన్‌గా మారింది. ఇలాంటి అనేక నూతన పదాలు హ్యాకింగ్, సైబర్ స్పేస్, సైబర్ క్రైమ్, సోషల్ మీడియా, సమాచార ప్రైవసీ, భద్రత వంటివి అనేకం మన నిత్య జీవితంలో భాగమైపోయాయి. అందువల్ల ఈ అంశాలన్నీ చట్టపరిధిలోనికి రావల్సిన పరిస్థితులు ఏర్పడినాయి. ఫలితంగా సమాచార సాంకేతిక చట్టం, 2000 అమలులోనికి వచ్చింది ఇదే సమయంలో దేశంలో సైబర్ క్రైమ్ తీవ్రత కూడా పెరిగింది. నేరాల తీరు కూడా మారిపోయి చట్టసవరణ అవసరమేర్పడింది. 2008లో ఐటి చట్టానికి సవరణలు చేశారు. నేడు పోలీసు స్టేషన్‌లను ప్రత్యేకంగా సైబర్ స్టేషన్ సెల్‌లను ఏర్పాటు చేస్తున్నారంటే వాటి తీవ్రతను అర్థం చేసుకోవచ్చు.

17.9 ముఖ్యపదకోశం :

1) హ్యాకింగ్ : హ్యాకింగ్ అంటే కంప్యూటర్ లేదా కంప్యూటర్ రిసోర్స్ లేదా కంప్యూటర్ నెట్‌వర్క్‌కు అనధికారిక యాక్సెస్‌ను భద్రపరచడం లేదా పొందడం. హ్యాకర్లు అత్యంత సురక్షితమైన నెట్‌వర్క్‌లు మరియు కంప్యూటర్ వనరులలోనికి చొచ్చుకుపోయే సాంకేతిక పరిజ్ఞానం కలిగి ఉంటారని నమ్ముతారు. ముందుగా ఆర్థిక సంస్థల ఖాతాలను హ్యాక్ చేయడం ద్వారా పెద్ద ఎత్తున ఆర్థిక మోసాలు కూడా జరుగుతాయి -

2) ఐడెంటిటి థెఫ్ట్ : ఐడెంటిటి థెఫ్ట్ అనేది సైబర్‌క్రైమ్ యొక్క ఒక రూపం. ఇక్కడ అపరాధి నటిస్తాడు. ద్రవ్యపరంగా కొన్ని ప్రయోజనాలను . పొందేందుకు మరొకరిగా ఉంటూ నటిస్తాడు. గుర్తింపు చౌర్యం బాధితురాలిపై తీవ్రమైన పరిణామాలకు దారితీయవచ్చు.

3) ఇ- మెయిల్ స్ఫూఫ్టింగ్ : ఇది ఒకరకమైన సైబర్ నేరం. ఇది చిన్నపాటు తేడాలతో గుర్తింపు దొంగతనం నేరాన్ని పోలిఉంటుంది. దీనిలో నేరస్థుడు ఇ-మెయిల్ హెడ్డర్‌లోని చిరునామా మరియు ఇతరభాగాలను మారుస్తాడు. అప్పుడు అది వేరే మూలాన్ని కలిగి ఉన్న ఇ-మెయిల్‌గా కనిపిస్తుంది. ఇ-మెయిల్ స్పూఫింగ్ తరచుగా డేటా దొంగతనం మరియు ఫిషింగ్ కార్యకలాపాలకు ఉపయోగపడుతుంది.

4) ఫిషింగ్ మరియు విషింగ్ : దీనిలో మోసపూరితంగా వ్యవహరించే వినియోగ దారులు, వారియొక్క మోసపూరితమైన ఇ-ఖాతాలనుండి, ఇ-మెయిల్‌లు పంపబడతాయి. వాస్తవానికి ఇది ఒక మోసపూరితమైన వెబ్‌సైట్ మాత్రమే ఒకసారి లాగిన్ తర్వాత వారి వ్యక్తిగత ఆర్థికడేటా అంతా దొంగిలించబడింది.

5) సైబర్ టెర్రరిజం :- కంప్యూటర్ సిస్టమ్‌లపై, కంప్యూటర్ ప్రోగ్రాంలు మరియు "డేటాపై ముందుగా

నిర్ధారించుకున్న రాజకీయ ప్రేరేపిత మరియు పోరాట రహిత లక్ష్యాలపై రహస్య ఏజెంట్లచే డేటాపై చేసే దాడిని సైబర్ టెర్రరిజంగా. నిర్వచించబడింది. ఒక వైరస్‌వల్ల నెట్‌వర్క్‌లు నిరుపయోగంగా మారే వరకు సిస్టమ్ వనరులను వినియోగిస్తూనే ఉంటాయి.

6. మెలిస్సా : మెలిస్సా అనేది ఒక రకమైన ఇ-మెయిల్ వైరస్. ఇది 1999లో డేవిడ్ ఎల్‌స్మిత్ చేత సృష్టించబడి 777కోట్లకు పైగా నష్టానికి కారణమైంది. ఇ-మెయిల్ ద్వారా వైరస్ యాక్టివేట్ చేయబడి ఎమ్.ఎస్.వర్డ్ 97 మరియు 2000ను ప్రభావితం చేసింది.

17.10. స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు :

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూపంలో సమాధానం రాయండి.

1. సమాచార సాంకేతిక చట్టం - 2000 గూర్చి ఒక వ్యాసం వ్రాయుము.
2. మనదేశంలో నమోదు చేయబడుతున్న సైబర్ నేరాలను చర్చించండి.
3. హ్యాకింగ్ భావనను గూర్చి ఒక విశ్లేషణను వ్రాయుము.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానం రాయండి.

1. ఐటి భద్రత చట్టం లక్ష్యాలను వివరించుము.
2. సమాచార సాంకేతిక చట్టానికి చేసిన భద్రతపరమైన సవరణలను గూర్చి వ్రాయుము.
3. సైబర్ నేరాల పరిశోధన ప్రక్రియను తెలుపుము.

17.11 ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. Brown, C.S.D (2015) . Investigating and Prosecuting Cyber crime : Forensic Dependencies and Barriers to Justice. Internation Journal of cyber criminology 9 (1), 55-119.
2. Bryant, R, Kennedy , I. (2014). Investigating Digital crime in : R. Bryant and S.Bryant (Eds), policing Digital crime (PP.123-143). England : Ashgate.
3. Chang L.Y.C. (2013). Formal and Informal Modalities for Policing Cybercrime Across the Taiwan Strait Policing & Scociety, 23 (4), 540 -555
4) GottschalK, P.(2010). Policing cyber crime. Retrieved from www.bookboon.com
5) Johnson, T.A. (2005). Forensic computer crime Investigation Boca Ration : CRC Press.

పాఠము - 18

ఇ-గవర్నెన్స్ అవకాశాలు, సవాళ్ళు మరియు అడ్డంకులు

లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశం అభ్యసించిన తర్వాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విధంగా తయారు అవుతారు.

- ఇ-గవర్నెన్స్ భావనను అందులో క్లిష్టమైన అంశాలను తెలుసుకుంటాడు.
- ఇ-గవర్నెన్స్ వలన చేకూరే అవకాశాలు గుర్తిస్తాడు.
- మనదేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుకు గల ఆటంకాలను గూర్చి అవగాహన చేసుకుంటాడు.
- ఇ-గవర్నెన్స్‌లో ఎదురయ్యే ప్రధాన అడ్డంకులను గుర్తిస్తాడు.

18.1. పరిచయం

18.2. ఇ-గవర్నెన్స్‌లో ఇమిడి ఉన్న క్లిష్టమైన అంశాలు

18.3. ఇ-గవర్నెన్స్‌లో వలన చేకూరే అవకాశాలు

18.4. ఇ-గవర్నెన్స్ అమలులో ఎదురయ్యే సవాళ్ళు

18.5. ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుకు గల అడ్డంకులు

18.6 సారాంశం

18.7. ముఖ్య పదకోశం

18.8. స్వీయమదింపు ప్రశ్నలు

18.9. ఉపయుక్త గ్రంధాలు

18.1 పరిచయం :

ఇ-గవర్నెన్స్‌లో ఎలక్ట్రానిక్ అనే సాంకేతికత ఉంది. అందువలన ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాథమికంగా విధులను నిర్వహించడం మరియు ఐసిటి సమాచారం అందించడం మరియు కమ్యూనికేషన్స్ టెక్నాలజీ ద్వారా పరిపాలన ఫలితాలను సాధించటం వంటివి చేపడుతుంది. ఇది దాని వ్యవహారాలలో పాదర్శకంగా ఉండాలని కూడా నిర్ధారిస్తుంది. దాని కార్యకలాపాలకు మరియు మంచి పాలనలో భాగంగా దాని ప్రతిస్పందనలలో వేగంగా ఉంటుంది. ఏదేమైనా దాని ప్రక్రియలు, దాని దృక్పథాలు, చట్టాలు, నియమాలు మరియు నిబంధనలు మరియు పౌరులతో పరస్పర చర్య చేసే మార్గం కూడా మార్చడానికి ప్రభుత్వం అవసరమవుతుంది. పౌరులలో ఇ-గవర్నెన్స్

గురించి సాధారణ అవగాహనను ప్రభుత్వం మరియు సృష్టికి కూడా సామర్థ్యం భవనం అవసరం.

18.2. ఇ-గవర్నెన్స్ - పరిచయం

నేడు ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ప్రజల పెరుగుతున్న అవసరాలకు అనుగుణంగా వారి నుండి ప్రశ్నలు, సమస్యలు సవాలు చేయబడుతున్నాయి. ప్రజలకు ఉత్తమ సేవలను అందివ్వడాదనికి కావల్సిన పరిపాలన సామర్థ్యం మరియు సంస్థాగత సామర్థ్యాన్ని గురించిన ఆందోళన కూడా ప్రభుత్వం యంత్రాంగంలో ఏర్పడింది. ఇటువంటి సవాలుకు ప్రతిస్పందనగా చాలా ప్రభుత్వాలు పరిపాలన సంస్కరణలకు చెందిన కార్యక్రమాలను చేపట్టినాయి. అటువంటి సంస్కరణ కార్యకలాపాలతో కూడిన ఐసిటి ఆధారిత విధానమే ఇ-గవర్నెన్స్. ఈ పరిపాలన సంస్కరణ కార్యక్రమం ప్రధానంగా క్రింది అంశాలపై దృష్టిపెడుతుంది. (1) ప్రజలందరికీ మెరుగైన సేవాలను అందించడం (2) సమాచార వ్యాప్తి ద్వారా ప్రజల సాధికారతను పెంపొందించడం (3) ప్రభుత్వం, వ్యాపారం మరియు పాలనలోని ప్రక్రియలలో లావాదేవీల పారదర్శకత పెంపొందించడం మరియు అవినీతిని తగ్గించడం (4) ప్రభుత్వ మరియు ప్రైవేటు రంగాల మధ్య సినార్జీవి (సమన్వయాన్ని) స్థాపించడం మరియు (5) విజ్ఞానం, నెట్‌వర్క్ (అనుసందానం)లను పెంపొందించడం ద్వారా వ్యవస్థా సామర్థ్యాన్ని సాదించడం.

సమాచార ప్రసార సాంకేతిక పరిజ్ఞానం (ఐసిటి) వినియోగించుకోవడం ద్వారా ప్రభుత్వ యంత్రాంగం పరిపాలన సామర్థ్యాన్ని మరియు సంస్థాగత సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడమేకాక విస్తరించుకోవచ్చు కూడా, తద్వారా ప్రభుత్వాన్ని పున: ఆవిష్కరించడంలో ఐసిటి సహాయం లభిస్తుంది. అది ఎలాగంటే పరిపాలన ప్రక్రియలలో పారదర్శకత పెరగడం ద్వారా ప్రభుత్వం పట్ల, దాల పాలన చర్యలపట్ల ప్రజలకు విశ్వాసం, నమ్మకం బలబడుతాయి. తద్వారా ప్రభుత్వం యొక్క పనితీరుతో నిష్కాపటత్వం ఏర్పడుతుంది. ప్రజలు, వారి భాగస్వామ్యం సంస్థలను ప్రోత్సాహించడానికి అవకాశాలు అందుబాటులో ఉంటాయి. అన్నిటికంటే మరొక ముఖ్యమైన అంశం ప్రభుత్వ లావాదేవీలలో నూతన ఆలోచనలు మరియు భావనల ద్వారా ఆవిష్కరణలు ఉంటాయి. సమాజం ఎదుర్కొంటున్న అభివృద్ధి సమస్యలకు స్పష్టమైన పరిష్కారాలను పరిణామాత్మకంగా ఇ-గవర్నెన్స్ చూపించగలదు.

ఇ-గవర్నెమెంట్ (ప్రభుత్వం) అనేది ఐటి ఆధారిత చొదకమైన ప్రజా మరియు ప్రగతి పరిపాలన వ్యవస్థ. దీని అర్థం ప్రభుత్వం ఎలక్ట్రానిక్ మార్గాలను ఉపయోగించి ప్రజలకు సేవలను మరియు సమాచారాన్ని పంపిణి చేయడంగా చెప్పవచ్చు. అంతేకాక ఇ-ప్రభుత్వంలో ఎలక్ట్రానిక్ మార్గాల ద్వారా ప్రభుత్వ సమాచారాన్ని కూడా యాక్సెస్ చేయడం మరియు ప్రభుత్వం లావాదేవీలను ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా పూర్తి చేయడం వంటి వాటి ద్వారా ఎక్కువ మొత్తంలో పౌరులు ప్రభుత్వసేవలను పొందగల సామర్థ్యాన్ని కూడా సూచిస్తుంది. సాంప్రదాయ ప్రభుత్వంతో పోలిస్తే ఇ-ప్రభుత్వంలో తక్కువ ఖర్చులు, మెరుగైన సామర్థ్యం మరియు నాణ్యమైన ప్రభుత్వసేవలు, ప్రభుత్వం - పౌరుల మధ్య ప్రభావవంతమైన అనుసంధానాలు, ప్రభుత్వం యొక్క సమర్థత మెరుగుపర్చబడి మరియు దాని

పనితీరు వ్యవహారాలలో, కార్యకలాపాల్లో పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీ తనం పెంపొందుతాయి.

18.2. ఇ-గవర్నెన్స్‌లో ఇమిడి ఉన్న క్లిష్టమైన అంశాలు :

ఇ-గవర్నెన్స్‌లో నాలుగు క్లిష్టమైన అంశాలు ఉన్నాయి. అవి సమాచారం, సాంకేతికత, ప్రక్రియలు మరియు ప్రజలు. ఈ నాలుగు అంశాలు కలిసి సమాచార వ్యవస్థగా పిలువబడుతాయి. అయితే ఇ-గవర్నెన్స్ మాత్రం కేవలం ఒక సంస్థాగత వ్యాక్యూమ్‌లో (శూన్యంలో) పనిచేయదు. అది రాజకీయ, చట్టపరమైన, ఆర్థిక మరియు సాంఘిక మరియు సాంస్కృతికంగా మిళితమై ఉండే సంస్థాగత వాతావరణంలో మాత్రమే కొనసాగుతుంది. ప్రభావవంతమైన కారకాల సమితిలో మాత్రమే ఇ - గవర్నెన్స్ విజయవంతం కావచ్చు. ఇందుకోసం ప్రాథమిక నిర్మాణం పనికోసం అన్నింటిని కలిపి ఉంచడం ఈ క్రింది నమూనాలో చూపబడింది. ఇ-గవర్నెన్స్ మొదట సమాచార వ్యవస్థతో వ్యవహారాలు ప్రారంభించి, తదుపరి ఇతర ఆవరణ వ్యవస్థతో కలిసి పనిచేయడం జరుగుతుంది.

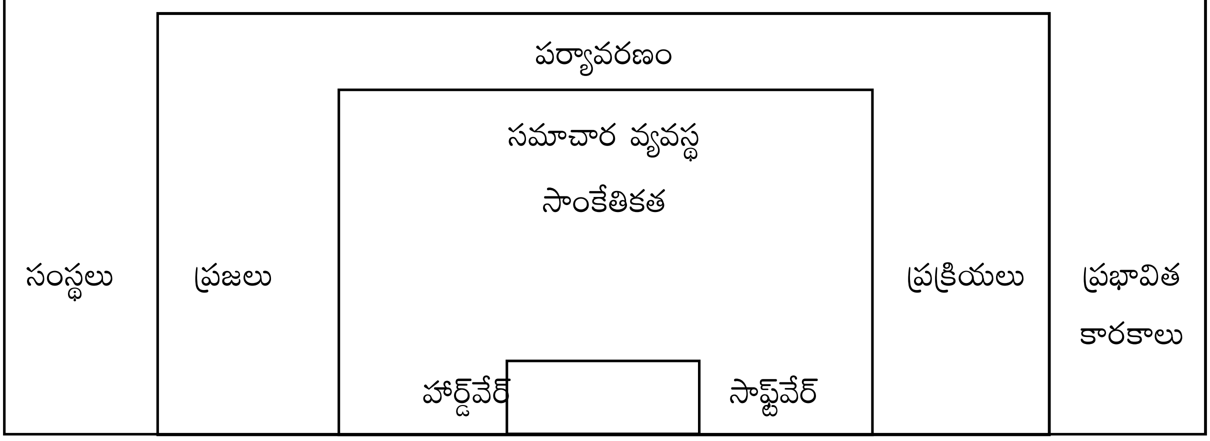

సమాచారం

ఇ-గవర్నెన్స్ మోడల్ యొక్క క్రమబద్ధమైన నమూనా దృశ్యం

ఎ. సమాచార వ్యవస్థ : సమాచార వ్యవస్థ అనేది అర్థవంతమైన ఉపయోగం కోసం అవసరమైన సమాచారం మరియు సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని కలిగి ఉంటుంది. అంతేగాక ప్రయోజనకరమైన కార్యకలాపాలకు మరియు నిర్వహించిన ప్రక్రియలకు సాంకేతికత యొక్క అనువర్తనం ద్వారా సమాచారాన్ని ఉపయోగించగల సామర్థ్యాన్ని ఉపయోగంచే ప్రక్రియాలను ఇందులో మనం చూడవచ్చు. ఇవి మొత్తం నాలుగు అంశాల సమూహంగా ఉంటాయి. అవి : (1) సమాచారం (2) సాంకేతికత (3) ప్రక్రియలు మరియు (4) వ్యక్తుల సమాచారం

ఇ-గవర్నెన్స్ మోడల్‌లో సమాచారం ప్రధాన అంశం. సమాచారం యొక్క లభ్యత మోడల్ అమలుకు మొదటి మరియు అత్యంత కీలకమైన అవసరం. సమాచార సేకరణ, నిల్వ మరియు పునరుద్ధరణ యొక్క చక్కగా నిర్వచించబడిన మరియు పటిష్టంగా వ్యవస్థీకృతమైన వ్యవస్థ అందుబాటులో ఉన్న సమాచారాన్ని క్రమమైన వ్యవధిలో అప్‌డేట్ చేసే సుస్థిరమైన వ్యవస్థ ఇ-గవర్నెన్స్ మోడల్ విజయానికి కీలకం. సమాచార సేకరణ వ్యవస్థ ఉండటం మొత్తం ప్రక్రియ పారదర్శకంగా ఉండటం మరియు సేకరించిన సమాచారం అధిక నాణ్యతతో

ఉండటం కూడా చాలా ముఖ్యం. తద్వారా ప్రజలు అందుబాటులో ఉన్న సమాచారంపై విశ్వాసం కలిగి ఉంటారు. అంతేకాకుండా ఇ-గవర్నెన్స్ మోడల్ యొక్క అనువర్తనానికి అత్యంత అనుకూలమైన సమాచారం ప్రజలకు సంబందించినది మరియు ప్రభుత్వానికి సంబంధించినది కాదు. ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది ప్రజలకు మరియు వారిసమూహాలకు సేవ చేయడానికి ఉద్దేశించిన వారికి సంబంధించిన సమాచారంపై నిర్మించబడినప్పుడే విజయవంతమవుతుంది.

మరో ముఖ్యమైన సమస్య ఏమిటంటే ప్రభుత్వం వద్ద అందుబాటులో ఉన్న సమాచారం ప్రజలకు అందుబాటులో ఉండటం మూడు వీక్షణలు ఉన్నాయి. మొదటిది ప్రభుత్వం వద్ద ఉన్న సమాచారాన్ని ఉచితంగా అందుబాటులో ఉంచాలి. కొన్ని మినహాయింపులతో, వారికి సంబంధించిన సమాచారాన్ని చూసే మరియు ఉ పయోగించుకునే హక్కు ప్రజలకు ఉందని ఈ అభిప్రాయం వాదిస్తుంది.

రెండవ అభిప్రాయం ప్రభుత్వ సమాచారం స్వంతం అని వాదిస్తుంది. సంబంధిత ప్రభుత్వ విభాగం లేదా ఏజెన్సీ, ఇది గణనీయమైన వాణిజ్య విలువ కలిగిన సమాచార సేకరణ మరియు నిల్వలో పెట్టుబడి పెడుతుంది. అలాగని, ప్రభుత్వ సమాచారాన్ని ఉచితంగా అందుబాటులలో ఉంచకూడదు. ఒదులుగా, అది ఒక నిర్ధిష్ట ధరకు అందుబాటులో ఉంచాలి. ప్రజలు ప్రభుత్వ సమాచారాన్ని పొందవచ్చు. మరియు అవసరమైన సమాచారం కోసం వారు చెల్లించగలిగినంత కాలం దానిని ఉపయోగించవచ్చు.

చివరగా, అందుబాటులో ఉన్న సమాచారం గురించి మూడవ వీక్షణ ప్రభుత్వం, సమాచారాన్ని హామీ ఇచ్చేంత ముఖ్యమైనదిగా చూడదు యాజమాన్యం, విలువ మరియు ఛార్జింగ్ సమస్యల బహిరంగ పరిశీలన కారణంగా సమాచారం వాస్తవంగా ఒక నిర్ధిష్ట విభాగం లేదా ఏజెన్సీ యొక్క వ్యక్తిగత ఆస్తిగా పరిగణించబడుతుంది. సమాచారం సాధారణంగా అందుబాటులో ఉండదు మరియు ప్రజలకు యాక్సెస్ హక్కులు ఉండవు.

ఇ-గవర్నెన్స్ సమాచారాన్ని రూపొందించే మొదటి వీక్షణకు అనుగుణంగా ఉంటుంది.

బి. సాంకేతికత : ఇ-గవరెన్స్ కోసం రెండవ అవసరం ఎలక్ట్రానిక్ ఫార్మాట్‌లో సమాచారం లభ్యత. ఇది పేపర్ ఫార్మాట్‌లో సమాచారం లభ్యత. ఇది పేపర్ ఫార్మాట్‌లో అందుబాటులో ఉన్న సమాచారాన్ని ఎలక్ట్రానిక్ ఫార్మాట్‌కి మార్చడానికి అవసరమైన హార్డ్‌వేర్ మరియు సాఫ్ట్‌వేర్ సమస్యను లేవనెత్తుతుంది.

ఇ-గవర్నెన్స్ నమూనా యొక్క అప్లికేషన్‌లో ఒక సాంకేతిక సమస్య ఏమిటంటే, వివిధ స్థాయిలలో మరియు ప్రభుత్వంలోని వివిధ విభాగాలు మరియు ఏజెన్సీలలో అందుబాటులో ఉన్న సమాచారాన్ని పరస్పరం అనుసంధానించడం ఇ-గవర్నెన్స్ విజయానికి అన్ని సమాచార వనరుల నెట్‌వర్కింగ్ నిలువుగా మరియు అడ్డంగా, చాలా ముఖ్యమైనది.

ఇ-గవర్నెన్స్ యొక్క సాంకేతిక అవసరాలపై పూర్తి చర్చ ఈ అధ్యాయం యొక్క పరిధికి మించినది

అయితే, ఇక్కడ రెండు అంశాలు ముఖ్యమైనవి. మొదటిది ఖర్చు పరిశీలన ప్రభుత్వంలో ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీని విశ్వవ్యాప్తం చేయడానికి అవసరమైన హార్డ్‌వేర్, సాఫ్ట్‌వేర్ మరియు నెట్‌వర్కింగ్ ఖర్చు భారతదేశం వంటి పేద దేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్‌ను కొనసాగించడంలో నిరోధించే అంశం కావచ్చు. ఇక్కడ ఎలక్ట్రానిక్ టెక్నాలజీని పరిపాలనకు అవసరం కంటే విలాసవంతమైనదిగా చూస్తారు. అంతేకాకుండా, ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చాలా వేగంగా మారుతుంది. ఇ-గవర్నెన్స్ కోసం సాంకేతికతను ప్రమాణీకరించడం చాలా సమస్యాత్మకమైనది. పరిపాలన యొక్క అన్ని స్థాయిలలో దాని విస్తృత ఉపయోగం కోసం సాంకేతికత చాలా అవసరం అని నొక్కి చెప్పవచ్చు.

రెండవ సమస్య ఏమిటంటే, డిజిటల్ డివైడ్ అంతటా జనాభాలోని ఒక సమూహం, సమాచార సాంకేతికత యొక్క ప్రయోజనాలను పొందుతుంది, అయితే తరసమూహం చేయలేము. కంప్యూటర్ అక్షరాస్యత లేదా ఐటితో ప్రాథమిక అవగాహన అవసరం. ప్రతి ఒక్కరూ ఈ నైపుణ్యాలను కలిగి ఉండరు మరియు అందువల్ల వారు కంప్యూటర్లు మరియ ఇంటర్నెట్ నుండి కత్తిరించబడతారు. ప్రజల సమూహం వారి ఆర్థిక మరియు సామాజిక సామర్థ్యాన్ని నెరవేర్చకుండా నిరోధించే సామాజిక బహిష్కరణకు దారితీసే సమాచార సాంకేతిక పరిజ్ఞానం యొక్క పరిమితుల గురించి ప్రభుత్వాలకు సాధారణంగా బాగా తెలుసు. ప్రయత్నాలుఉన్నాయి.

ఐటి యొక్క ప్రయోజనాలను పొందేందుకు పెద్దగా ప్రజలను అనుమతించేలా తయారు చేయబడింది. అయితే, ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ ఆధారిత అసమానతలు రాబోయే సంవత్సరాల్లో కొనసాగుతాయని భావిస్తున్నారు. అటువంటి పరిస్థితిలో ఎలక్ట్రానిక్ సమాచారం ద్వారా పేపర్ ఆధారిత మరియు ముఖాముఖి లభ్యత ప్రభుత్వ సమాచారాన్ని భర్తీ చేయడం ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ప్రోత్సాహించడంలో సహాయపడదు. ఎలక్ట్రానిక్ సమాచారంతో కాగితం ఆధారిత సమాచారాన్ని భర్తీ చేయడం మరింత నిరాడంబరమైన విధానం. ఇది ఖర్చులో గణనీయమైన పెరుగుదలకు దారి తీస్తుంది. మరింత ముఖ్యమైన విషయం ఏమిటంటే, అన్ని ప్రయత్నాలు సాంకేతిక అడ్డంకులను పరిష్కరించవచ్చు. కానీ నైపుణ్యం అడ్డంకులను కాదు మెజారిటీ వ్యక్తులకు, నైపుణ్యం అడ్డంకి అంటే వారికి మధ్యవర్తి లేదా ఫెసిలిటేటర్ సహాయం అవసరమని అర్థం. వారికి శిక్షణ ఇస్తారు లేదా ఎలక్ట్రానిక్‌గా అందుబాటులో ఉన్న సమాచారాన్ని యాక్సెస్ చేయడంలో మరియు ఉపయోగించడంలో వారికి సహాయం చేస్తారు.

సి) ప్రక్రియలు : ఇ-గవర్నెన్స్‌లో మూడవ ముఖ్యమైన అంశం ప్రభుత్వ ప్రక్రియలను పునర్నిర్వచించడం మరియు రీడిజైనింగ్ చేయడం. ప్రస్తుత పాలనా వ్యవస్థ ఎలక్ట్రానిక్ సమాచారం విషయంలో కాకుండా పేపర్ ఆధారిత సమాచార విషయంలో సంవత్సరాలుగా అభివృద్ధి చెందింది. ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ప్రోత్సాహించడానికి ప్రభుత్వంలో ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ ఆధారిత ప్రక్రియలను అందించడం అవసరం. అటువంటి నిబంధన లేనప్పుడు, కాగితం ఆధారితసమాచారం మరియు కాగితం ఆధారిత ప్రభుత్వ లావాదేవలకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం కొనసాగుతుంది.

డి) ఎలక్ట్రానిక్ సమాచారం : పేపర్ ఆధారిత ప్రభుత్వాన్ని కొత్త ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ ప్రక్రియల ద్వారా భర్తీ

చేయడం సాధ్యం కాదు. ఇది క్రమంగా మాత్రమే జరుగుతుంది. అంతేకాకుండా, కొత్త ప్రక్రియలను అవలంబించడానికి అవసరమైన సాంకేతికత మరియు మానవ నైపుణ్యాలు అమలులో ఉన్నప్పుడు మాత్రమే కొత్త ప్రక్రియలు సాంప్రదాయిక ప్రక్రియలను భర్తీ చేయగలవు.

ఇ) ప్రజలు : ఇ-గవర్నెన్స్‌కు అవసరమైన సమాచార వ్యవస్థ యొక్క చివరి భాగం ఐటిని ఉపయోగించడానికి అవసరమైన నైపుణ్యాలు కలిగిన మానవ వనరులు. ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ప్రోత్సాహించడంలో నైపుణ్యం కలిగిన మానవశక్తి లభ్యత బహుశా అత్యంత భయంకరమైన సవాలు. దీనికి రెండు కారణాలున్నాయి. మొదటిది, నేడు చాలా ప్రభుత్వాలు శ్రామిక శక్తిని తగ్గించడంలో పాలు పంచుకుంటున్నాయి. మరియు కొత్త మరియు పూర్తిగా నైపుణ్యం కలిగిన సిబ్బందిని నియమించుకోవాడనికి చాలా తక్కువ అవకాశంఉంది. రెండవది, ప్రస్తుత ప్రభుత్వ శ్రామిక శక్తి సమాచార సాంకేతికత వైపు సరిగ్గా దృష్టి సారించడం లేదు. ఇప్పటికే ఉన్న శ్రామికశక్తికి ఐటి యొక్క ప్రాథమిక అంశాలలో శిక్షణ ఇవ్వడానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి, కానీ అనుభవం చాలా ప్రోత్సాహకరంగా లేదు.

ఎఫ్) ఆవరణం : ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ప్రోత్సాహించడానికి మరొక అవసరం ఏమిటంటే ప్రభుత్వం మరియు సమాజంలో ఇ-గవర్నెన్స్ మోడల్ యొక్క భావనలు మరియు ప్రక్రియలను సంస్థాగతీకరించడంలో సహాయపడే ఎనేబుల్ వాతావరణం, ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ప్రోత్సాహించడానికి ప్రభుత్వంలోని ఆవరణం మరియు ప్రభుత్వం వెలుపల ఉన్న పర్యావరణం రెండూ ముఖ్యమైనవి.

ఎనేబుల్ చేసే ఆవరణాన్ని నిర్మించడానికి మొదటి మరియు అతి ముఖ్యమైన అవసరం ఇ-గవర్నెన్స్ కోసం మెంట్ అనేది పాలసీ చొరవ ఇ-గవర్నెన్స్ విధానం ప్రభుత్వంలో ఇ-గవర్నెన్స్ పరిమితులను స్పష్టంగా గుర్తించాలలి. ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ అప్లికేషన్ దాని స్వంత పరిమితులను కలిగి ఉంది. ఇది ఏదైనా విదాన చొరవలో తప్పనిసరిగా హైలైట్ చేయబడాలి.

ఐటి ఆధారిత ప్రభుత్వానికి అనుకూలమైన వాతావరణాన్ని సృష్టించడంలో తదుపరి ముఖ్యమైన దశ సమాచార సాంకేతికతలో పాతుకుపోయిన ఫ్రేమ్‌వర్క్‌లు మరియు సంస్థలను అభివృద్ధి చేయడం. దీనికి ఇప్పటికే ఉన్న బ్యూరోక్రాటిక్ సిస్టమ్ మరియు అడ్మినిస్ట్రేటివ్ సోపానక్రమం యొక్క సమగ్ర పునర్నిర్మాణం మరియు పునర్వ్యవస్థీకరణ అవసరం కావచ్చు.

మూడవ అవసరం ఏమిటంటే అవసరమైన నియమాలు మరియు నిబంధనలను అమలు చేయడం దీనికి ప్రభుత్వ వ్యాపార నియమాలలో సవరణలు అవసరం కావచ్చు. ప్రజల దృష్టిలో ఇ-గవర్నెన్స్ మోడల్ యొక్క విశ్వసనీయతను కొనసాగించడానికి ఐటి ఆదారిత ప్రక్రియలు మరియు లావాదేవీలకు చట్టపరమైన పవిత్రత కీలకం. సమాచార భద్రతకు మరియు సైబర్ నేరాలను ఎదుర్కోవడానికి ఇ-గవర్నెన్స్ మోడల్ అప్లికేషన్ కోసం చట్టపరమైన ఫ్రేమ్‌వర్క్ కూడా అవసరం.

18.3. ఇ-గవర్నెన్స్ వలన ఏర్పాటు చేయబడే అవకాశాలు

ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది ఇ-గవర్నమెంట్ కంటే విస్తృతమైనది. ఎందుకంటే ఇది పౌరులు మరియు ప్రభుత్వం ఒకరినొకరు ఎలా సంబంధాన్ని కల్గి ఉంటారో అలాగే ఎలా మార్పులు తీసుకొని రావచ్చో తెల్పుతుంది. నిజానికి ఇ-గవర్నెన్స్ పౌరుల అవసరాలు మరియు బాధ్యతల పరంగా పౌరసత్వం యొక్క కొత్త భావనలను కలిగి ఉంటుంది. ముఖ్యంగా ఐసిటి ప్రక్రియల ద్వారా పౌరున్ని నిమగ్నచేయడం, సొంతం చేసుకొనేట్లు చేయడం మరియు శక్తివంతం చేసి సాధికారతను స్థాపించడం దీని లక్ష్యం. ఇ-గవర్నెన్స్ క్రింది విధంగా ఐదు పరస్పర అనుసంధాన లక్ష్యాలను అందిస్తుంది. అవి :

(1) అధిక నాణ్యత మరియు ఖర్చుతో కూడుకొన్న ప్రభుత్వ కార్యకలాపాలు

(2) ప్రజాసేవలను మెరుగుపరచడం

(3) పౌరులు దానితో ఇ-గవర్నెన్స్‌తో మమేకం కావడం

(4) నవీకరించబడిన సమాచార విదానం గల ఫ్రేమ్ వర్క్

(5) పరిపాలన మరియు సంస్థాగత సంస్కరణలు

అలాగే దేశవ్యాప్తంగా విజయవంతమైన ఇ-గవర్నెన్స్‌ను అమలు చేయడానికి అవసరమైన పరిస్థితులను, ప్రమాణాలు, అవసరాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

(1) ఇ-గవర్నెన్స్ ఫ్రేమ్‌వర్క్

(2) అనుసంధాన (కనెక్టివిటీ) ఫ్రేమ్‌వర్క్

(3) సిటిజన్ డేటాబేస్

(4) ఇంటర్ ఆపరేబిలిటీ ప్రమాణాలు

(5) సురక్షిత డెలివరి ఫ్రేమ్‌వర్క్

అవకాశాలు : ఐసిటీలు ప్రజాసేవలను మెరుగుపర్చడం, సమాచారానికి ప్రాప్యత, విధాన అభివృద్ధి ఫ్రేమ్‌వర్క్ మరియు పౌరులతో మమేకం కావడం వంటి అనేక లక్షణాలు కలిగి ఉన్నాయి. ప్రభుత్వం మరియు పౌరుల మద్య గల కమ్యూనికేషన్ (జి టు సి) పౌరుల నుండి పౌరుల మద్య గల కమ్యూనికేషన్‌గా (సి టు సి) మారింది. ప్రపంచ వ్యాప్తంగా వివిధ దేశాలలో, వ్యవస్థలలో ఏర్పాటు చేసిన ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రభావం, సమాజం నుండి పెరుగుతున్న డిమాండ్ కొన్ని దేశాలను సాంకేతిక కార్యక్రమాలను స్థాపించడానికి మరియు సమాచార ప్రాప్యతను ఎదుర్కోవడానికి మరియు సమాచారం మరియు డిజిటల్ విభజనలను పరిష్కరించడానికి మరియు విదాన ఫ్రేమ్‌వర్క్ అభివృద్ధి కేయడానికి ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది. ఈ రోజుల్లో వర్చువల్ ఎలక్ట్రానిక్ ప్రపంచంతో మమేకం కావడం మనందరం గుర్తించేదే. ఇ-గవర్నెన్స్ ఏర్పాటు తప్పనిసరి అని ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రయోజనాలు

పొందడానికి ప్రభుత్వాలు ఐసిటిలను ఎలా మరియు ఎంత మేరకు ఉపయోగించుకోగలుతున్నాయి అనేది ఒక ముఖ్య ప్రశ్న. ప్రస్తుత కొత్త శకం బహుళ ప్రయోజనకరమైన అవకాశాలను కల్గి ఉంటుంది. అవి

(1) ప్రజాసేవలను మెరుగు పర్చడం

(2) సమాచారానికి ప్రాప్యత

(3) పరిపాలనలో పౌరుని మమేకం చేయడం

(4) విదాన అభివృద్ధి

(1) ప్రజాసేవలను మెరుగపర్చడం : ప్రభుత్వ పాలనలో ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా పౌరుల పనులు, వ్యవహారాలు నిర్వహించడం వలన ముఖ్యంగా పౌరుల సమయాన్ని ఆదా చేయడం మరియు సంక్లిష్టమైన పరిస్థితులను నివారించే సేవలను కల్పిస్తుంది. మొత్తం మీద ఇ-గవర్నెన్స్ పరిపాలన భారాన్ని తగ్గిస్తుంది. పౌరుల సమయం ఆదాతో పాటు, నాణ్యమైన పబ్లిక్ సర్వీస్ డెలివరీని పెంచుతుంది. ఈ ప్రక్రియ నేరుగా ప్రసార సదుపాయాలు, టెలి కమ్యూనికేషన్ సిస్టమ్‌లు మరియు బ్రాడ్ కాస్టర్ కనెక్షన్‌లకు లింక్ చేయబడుతుంది. ఐసిటీలు ఇ-గవర్నెన్స్ నుండి నగరాలు ప్రయోజనం పొందేలా చూసే సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉన్నాయి మరియు ఈ వాస్తవం నుండి ఉద్భవించిన ప్రశ్న ఏమిటంటే “బిగ్‌డేటా”ను పాలన కోసం ఒక సాధనంగా పూర్తిగా స్వీకరించడానికి ప్రభుత్వాలు అందుకు తగిన సామర్థ్యాలను కలిగి ఉండాలి.

(2) సమాచార ప్రాప్యత (అందుబాటు) : ఈ రోజుల్లో ఇ-గవర్నెన్స్‌లో పారదర్శకత మరియు నిష్కాపట్యత భావనలు కీలక సమస్యలుగా మారాయి. ఈ సందర్భంలో, కమ్యూనికేషన్ నెట్‌వర్క్‌లు, వ్యక్తులు, సమూహాలు, సంస్థలు మొదలైన వాటి మధ్య పరస్పర చర్య చేయడానికి వీలు కల్పిస్తాయి. ప్రభుత్వ సంస్థలు సమాచారాన్ని బహిర్గతం చేయడానికి, ప్రజా సేవలను అందించడానికి మరియు పౌరులతో పరస్పర చర్య చేయడానికి ఐసిటీలను ఉపయోగిస్తాయి. ఈ సందర్భంలో వివిధ ఏజన్సీలు మరియు సంస్థలు సకాలంలో సమానమైన, సమర్ధవంతమైన మరియు సముచితమైన పద్దతిలో సమాచారాన్ని వ్యాప్తి చేయాలి. మొత్తం మీద ఐసిటీలు పౌరులకు మరియు ప్రభుత్వానికి పారదర్శకతను సృష్టించడానికి, జవాబుదారీతనాన్ని ప్రోత్సహించడానికి మరియు పౌరులకు శక్తివంతం చేయడానికి కొత్త మార్గాన్ని అందజేస్తుంది. సమస్యలను సులువుగా, సమర్థవంతంగా పరిష్కారం చూపెడుతాయి. పౌరుల సాధికారతను స్థాపిస్థాయి.

(3) పరిపాలనతో పౌరులు మమేకం కావడం : ఇ-గవర్నెన్స్ అనేది బహుళ వాటాదారుల మధ్య ద్విమార్గ ద్వారా పరస్పర చర్యను సృష్టించే అవకాశాన్ని తెస్తుంది. నిజానికి, ఐసిటీలు మరియు నెట్‌వర్క్‌లు వ్యక్తిగత పౌరుల, వ్యాపార సమూహాలు మరియు ప్రభుత్వ సంస్థల మధ్య పరస్పర చర్యలను సులభతరం చేస్తాయి. పరస్పర చర్యలు జరిపే వ్యక్తులు ప్రభుత్వంతో ప్రత్యక్షంగా లేదా పరోక్షంగా ఇ-గవర్నమెంట్‌కు చెల్లింపుదారులుగా ఉంటారు. ఈ చర్యలను పరస్పర సంబంధాల పేరుతో క్రింది విధంగా పేర్కొనవచ్చు.

(1) బి 2 బి : వ్యాపార వర్గాల మధ్య జరిగే పరస్పర లావాదేవీలు

(2) జి 2 బి : ప్రభుత్వం మరియు వ్యాపార వర్గాల మధ్య పరస్పర చర్యలు

(3) బి 2 సి : వ్యాపార వర్గాలు మరియు వినియోగదారుల మధ్య పరస్పర చర్యలు

(4) జి 2 జి : వివిధ ప్రభుత్వాల ఏజన్సీల మధ్య అంతర్ సంబంధాలు

(5) జి 2 సి : ప్రభుత్వం మరియు పౌరుల మధ్య కమ్యూనికేషన్

(6) సి 2 సి : పౌరుడు మరియు పౌరుల మధ్య సంబంధాలు

(7) జి 2 ఇ : ప్రభుత్వం నుండి ఉద్యోగికి అందే ఆదేశాలు, నిర్ణయాలు

ప్రభుత్వానికి మరింత సమర్ధవంతంగా, ప్రతిస్పందనాత్మకంగా, పారదర్శకంగా మరియు చట్టబద్ధంగా మారుస్తామని ఇ-ప్రభుత్వం హామి ఇస్తుంది. ఇ-గవర్నమెంట్ సిస్టమ్‌ల విస్తరణ ద్వారా కొన్ని లాభాలు ఉత్పన్నమవుతాయని అనుభవిక అధ్యయనాలు చూపించాయి. ప్రజలకు విశ్వాసలు, నమ్మకాలు కుదిరాయి. ఇ-ప్రభుత్వం, ముందుగా ప్రభుత్వ సంస్థ యొక్క విలువ గొలుసును ప్రభావితం చేస్తుందని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. ఎక్కువ పరిమిత శ్రామిక శక్తి మరియు తక్కువ శారీరక శ్రమ వంటి ఇన్‌పుట్ వనరులను తగ్గించడం మొదటి ముఖ్యమైనది. రెండవది, ఇది సేవ గడిచిన సమయాన్ని తగ్గిస్తుంది. మూడవది, సర్వీస్ డెలివరీ నాణ్యతను మెరుగుపరిచేటువంటి ఫలితాలను సృష్టిస్తుంది.

(4) విదాన అభివృద్ధి : నూతనంగా రూపాంతరాలు, సాంకేతిక నిర్వహణ మరియు సమాచార సౌకర్యాలను ఇ-గవర్నెన్స్ కల్పిస్తుంది. నిజానికి అమలు పర్చబడిన సమాచార విదాన ఫ్రేమ్‌వర్క్ ప్రభుత్వం, వ్యక్తులు మరియు ప్రవేటు రంగాల ద్వారా సమాచారాన్ని సేకరించడం, ఉపయోగించడం, రక్షించడం మరియు భాగస్వామ్యం చేసే నిమమాలు మరియు షరతులను పేర్కొనాలి.

18.4. ఇ-గవర్నెన్స్ అమలులో గల ఎదురయ్యే సవాళ్ళు :

కేంద్ర, రాష్ట్ర మరియు స్థానిక ప్రభుత్వాలు జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రణాళిక, సమాచార సాంకేతిక చట్టం - 2008, విస్తృతమైన మౌలిక సదుపాయాలను ఏర్పాటు చేయడం ద్వారా ప్రభుత్వ వ్యవస్థలను సకారాత్మక మార్పువైపు పయనింపజేస్తున్నప్పటికీ, ఎలక్ట్రానిక్ పాలన రంగంలో ముఖ్యంగా అమలు చేయడంలో అనేక సమస్యలు, సవాళ్ళు ఎదురౌతున్నాయి. సుశిక్షిత మానవ వనరులు, సమాచార సాంకేతిక సౌలభ్యం, నిర్మాణం ఉత్తమ రాజకీయ నాయకత్వం గల ఉద్యోగి బృందం, ఐటి ఏర్పాటుకు గల అధిక వ్యయం, ప్రజల విశ్వాసం, నమ్మకం, ముఖ్యంగా గోప్యత ప్రమాణం, భద్రత వంటి అంశాలు ఇ-గవర్నెన్స్‌కు సమస్యలు, సవాళ్ళుగా ఉన్నాయి. ముఖ్యమైన సవాళ్ళు క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

***(i)* ఇ-గవర్నెన్స్‌పై పౌరుల నమ్మకం:** ప్రభుత్వ, పౌరులు, మార్కెట్‌లు కొన్ని విశ్వాసాలపై ఏర్పడి పనిచేస్తుంటాయి. ఇ-గవర్నెన్స్ కూడా అటువంటిదే. ఇ-గవర్నెన్స్‌లో నమ్మకాన్ని రెండు కోణాలలో చెప్పవచ్చు.

ప్రస్తుత పరిస్థితిని అంచనా వేయడం లేదా సహజమైన వ్యక్తిత్వద్రోహి సిద్ధత. ఇ-గవర్నమెంట్ ద్వారా ప్రభుత్వ పాలన విధుల అమలుకు రెండు స్థాయిలు విశ్వాసం ఉండాలి. అలాగే విశ్వాసం యొక్క రెండవ కోణం ప్రభుత్వ విశ్వాసానికి సంబంధించినది. అది ఎలాగంటే ఒక వ్యవస్థ మోసపూరిత లావాదేవీలను నిరోదిస్తుందని మరియు నిజాయితీగా ఉన్న వ్యక్తులపై విస్తృత తనిఖీలు జరిగే భారాన్ని నిర్ధారించడం మధ్య సమతుల్యత ఉండాలి. దీనికి ప్రభుత్వం చేయాలి ఇటీవల, సైనిక అనుభవజ్ఞుల వ్యక్తిగత సమాచారాన్ని కలిగి ఉన్న కంప్యూటర్ పోయినప్పుడు వారి రహస్య సమాచారం రాజీపడింది. ఈ రకమైన సంఘటనలు ప్రభుత్వ వ్యవస్థలపై నమ్మకం మరియు వినియోగదారుల విశ్వాసాన్ని దెబ్బతీస్తాయి. విశ్వాసంతో పాటు ఆర్థిక, భద్రతను కూడా, ఇ-ప్రభుత్వ సేవలను స్వీకరించడాన్ని పరిమితం చేసే రెండు కీలక అంశాలు.

***(ii)* మార్పుకు ప్రతిఘటన :** ఇన్నోవేషన్ డిఫ్యూజన్ థియరీ ప్రకారం, కాలక్రమేణా ఒక ఆవిష్కరణ జనాభా ద్వారా వ్యాపిస్తుంది మరియు దత్తత రేటు ముందుగా స్వీకరించే వారి మధ్య మారుతుంది. ప్రారంభ స్వీకర్తలుగా సూచించబడుతుంది మరియు చాలా తరువాత ఆవిష్కరణను అవలంబించే వారి మధ్య లాగార్డ్స్ అని సూచించబడుతుంది.

మార్పుకు నిరోధక దృగ్విషయం పేపర్ నుండి వెబ్ ఆధారిటి వ్యవస్థకు మారడంలో భాగాల నుండి సంభవించే చాలా తడబాడును వివరించగలదు. లావాదేవీలను ఎలా ప్రాసెస్ చేయాలి అనే విషయంలో పౌరులు, ఉద్యోగులు మరియు వ్యాపారాలు అందరూ తమ పక్షపాతాన్ని కలిగి ఉండవచ్చు. అయితే, ప్రభుత్వ సంస్థలు మరియు పబ్లిక్ పాలసీ నిర్వాహకులు ఇన్ఫర్మేషన్ అండ్ కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీ (ఐసిటి) అమలు ఫలితంగా సంభవించే మార్పులను విస్మరించలేదు.

కొత్త వ్యవస్థల విలువ గురించిన విద్య అనేది ఇప్పటికే ఉన్న ప్రతిఘటనలో కొంత భాగాన్ని తగ్గించడానికి ఒక అడుగు, దత్తత ప్రక్రియలో ప్రారంభ దశలో కొత్త సిస్టమ్‌ను కొనుగోలు చేయడానికి ఇది ఒక నాయకుడు లేదా మేనేజర్‌కి ప్రత్యేకంగా ఉపయోగపడుతుంది.

***(iii)* డిజిటల్ విభజన :** డిజిటల్ డివైడ్ అనేది వ్యక్తులు, సంఘాలు మరియు సమాచార సాంకేతికతను యాక్సెస్ చేసే మరియు అలాంటి యాక్సెస్ లేని వ్యాపారాల మధ్య ఉన్న విభజనను సూచిస్తుంది. సామాజిక, ఆర్థిక మౌలిక మరియు జాతి - భాషా సూచికలు డిజిటల్ విభజన ఉనికికి వివరణలు అందిస్తాయి.

ఆర్థిక పేదరికం పరిమిత సమాచార సాంకేతిక వనరులతో దగ్గరి సంబంధం కలిగి ఉంటుంది. దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన నివసిస్తున్న వ్యక్తి ఇ-గవర్నమెంట్ మరియు ఇతర ఆన్‌లైన్ సేవల ప్రయోజనాలను దెబ్బతీయడానికి తనకు తానుగా కంప్యూటర్‌ను కొనుగోలు చేయలేదు. డిజిటల్ విభజన తగ్గడంతో, పబ్లిక్ డొమైన్‌లో ఇ-గవర్నమెంట్‌ను విస్తృతంగా స్వీకరించడం సాధ్యమవుతుంది. డిజిటల్ విభజనకు ఆర్థిక పేదరికం ఒక్కటే కారణం కాదు. ప్రజల్లో అవగాహన లేకపోవడం కూడా కారణం కావచ్చు. ఇ-గవర్నెన్స్ పరిధి గురించి ఆర్థిక స్థిరత్వం ఉన్న కొంత మందికి కూడా తెలియదు.

ఆ సర్వీస్ డెలివరీ ఛానెల్‌కు వినియోగదారులను ఒకసారి తీసుకురావడానికి అవగాహన మాత్రమే సమాయపడుతుంది. సిస్టమ్ సంతృప్తికరమైన ఫలితాన్ని అందించే విధంగా రూపొందించబడినట్లయితే తప్ప, ఇది సిస్టమ్ యొక్క నిరంతర వినియోగానికి హామి ఇవ్వదు. ఖచ్చితమైన ప్రయోజనాలను అందించడానికి విధానాలను సరళీకృతం చేయాలి మరియు వాస్తవ తుది వినియోగదారులు వాటి వినియోగాన్ని ప్రోత్సహించడానికి మరియు మధ్యవర్తులు / మధ్యవర్తులపై వినియోగదారు ఆధారపడటాన్ని తగ్గించడానికి స్పష్టమైన మార్గదర్శకాలను అందించాలి.

***(iv)* ఖరీదు :** ముఖ్యంగా దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన నివసిస్తున్న భారతదేశం వంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలు మార్గంలో వచ్చే అతిముఖ్యమైన నిషేధిత అంశం ధర. ఎన్నికైన అధికారులు మరియు రాజకీయ నాయకులు ఇ-గవర్నెన్స్‌ను అమలు చేయడానికి ఆసిక్త చూపడం లేదు.

***(v)* గోపత్య మరియు భద్రత :** ఇ-గవర్నమెంట్ వాటాదారుల కోసం మూడు ప్రాథమిక స్థాయి యాక్సెస్ ఉంటుంది. వెబ్ సేవకు యాక్సెస్ లేదు. వెబ్ సేవకు పరిమిత ప్రాప్యత లేదా వెబ్ సేవకు పూర్తి ప్రాప్యత అయితే వ్యక్తిగత సున్నితమైన డేటా ఉనికిలో ఉన్నప్పుడు భద్రతా ప్రాప్యత విధానాన్ని రూపొందించడం అనేది చట్టపరమైన పరిశీలనతో చాలా క్లిష్టమైన ప్రక్రియ.

ఇ-గవర్నమెంట్ ప్రాజెక్టుల అమలు, సున్నితమైన వ్యక్తిగత సమాచారాన్ని రక్షించడానికి సమర్ధవంతమైన చర్యలు తీసుకోవాలి. స్పష్టమైన భద్రతా ప్రమాణాలు మరియు ప్రోటోకాల్స్ లేకపోవడం ఆదాయం, వైద్య చరిత్ర వంటి సున్నితమైన సమాచారాన్ని కలిగి ఉన్న ప్రాజెక్ట్‌ల అభివృద్ధిని పరిమితం చేస్తుంది.

***(vi)* విభిన్న భాషలు :** భారతదేశం విభిన్న సంస్కృతులు మరియు విభిన్న మతాలు కలిగిన ప్రజలు నివసించే ప్రదేశం. వివిధ రాష్ట్రాలకు చెందిన ప్రజలు వివిధ భాషలు మాట్లాడుతారు. ముఖ్యంగా ఇ-గవర్నెన్స్ అప్లికేషన్లు ఇంగ్లీషు భాషలో వ్రాయబడినందున భాషా సందర్భంలో ప్రజల వైవిధ్యం ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులను అమలు చేయడానికి ఒక పెద్ద సవాలు. అలాగే ఇంగ్లీష్ చాలా మందికి అర్థం కాకపోవచ్చు. అందువల్ల ఒక నిర్దిష్ట భాషకు చెందిన వినియోగదారులకు ఆమోదయోగ్యంగా ఉండేలా, మొత్తం దేశం కోసం ఒకటి కంటే ఎక్కువ భాషలలో అమలు చేయాల్సిన ఇ-గవర్నెన్స్, అప్లికేషన్‌లు తయారు చేయడం ప్రభుత్వానికి ఒక ముఖ్యమైన సాంస్కృతిక సవాలుగా మారుస్తుంది.

***(vii)* తక్కు సాదారణ సాంకేతిక అక్షరాస్యత :** అక్షరాస్యత అంటే ఏ భాషలోనైనా అవగాహనతో చదవడం మరియు వ్రాయగల సామర్థ్యం అని నిర్వచించవచ్చు. కేవలం చదవగలిగే రాయలేని వ్యక్తిని అక్షరాస్యుడిగా పరిగణించలేదు. ఏదైనా అధికారిక విద్య లేదా కనీస విద్యా ప్రమాణాలు కలిగిన వారికి అక్షరాస్యులుగా పరిగణించాల్సిన అవసరం లేదు, భారతదేశంలో ఇప్పటికి అక్షరాస్యతస్థాయి 70 శాతాన్ని అధికారికంగా మించినప్పటికీ పైన చెప్పిన చదవడం, రాయడం పూర్తిగా తెలిసినవారు 50% లోపే అని చెప్పవచ్చు. ఇది

ఇ-గవర్నెన్స్, ప్రాజెక్ట్లు అమలు అతిపెద్ద సవాలుగా ఉన్నది. ఎందుకంటే నిరాక్షరాస్యులు ఇ-గవర్నెన్స్ అప్లికేషన్‌లను యాక్సెస్ చేయలేరు. అందువల్ల ప్రాజెక్టులు పెద్దగా లేదా అనుకున్నంతగా విజయవం సాదించలేవు.

***(ix)* తక్కువ ఐటి అక్షరాస్యత :** వాస్తవమైన చదువుగల, రాయగల అక్షరాస్యత భారతదేశ ప్రజలలో లేకపోవడం వలన, వీరందరికి ఇన్‌ఫర్మేషన్ టెక్నాలజి (ఐటి) గురించి పెద్దగా అవగాహనలేదు. దేశంలోని చాలా మందికి కూడా ఐటి గూర్చి అవగాహనలేదు. కాబట్టి దేశంలోని ప్రజల ఐటి అక్షరాస్యత ఉన్నందు ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులను ప్రజల భాగస్వామ్యం లేకుండా విజయవంతం చేయలేము. అందువలన దేశంలో ప్రజలందరికీ ముందుగా ఐటి వినియోగం నిరంతర అవగాహన కల్పించాలి. అప్పుడైనా కనీసం కొద్దిమందిని చూసి, మిగతావారు ఇ-గవర్నెన్స్, పారదర్శకతను, జవాబుదారీ తనాన్ని గుర్తించి భాగస్వాములవుతారు.

***(x)* ప్రభుత్వ వెబ్‌సైట్‌లు, వినియోగదారు స్నేహపూర్వకంగా లేకపోవడం :** ఇ-గవర్నెన్స్ అప్లికేషన్‌లను ఎవరైనా తరచుగా, సులభంగా వినియోగించగలగాలి. కాని ప్రస్తుత మనదేశంలో నిపుణులు అయినవారు మరియు పూర్తి అవగాహన ఉన్న వినియోగదారులు మాత్రమే ఇ-గవర్నెన్స్ ఆప్లికేషన్‌లను వినియోగించగలరు. కాబట్టి ఎక్కువ మంది వినియోగదారులు ఇతరుల మార్గదర్శకత్వంలో దానిని వినియోగించగలరు. అందువల్ల ఇ-గవర్నెన్స్‌ను అమలు చేసే ప్రభుత్వ వెబ్‌సైట్‌లు యూజర్ ఫ్రెండ్లీగా ఉండాలి. తద్వారా ఎక్కువ మంది వినియోగదారులు ఉపయోగించడం వల్ల, ప్రభావవంతంగా ఉంటాయి. అంతేగాక ప్రభుత్వ వెబ్‌సైట్‌లను సులభమైన ఆకృతిలో రూపొందించినట్లయితే, ఐటి నిపుణులు కాని వినియోగదారులు కూడా మరింత సులభంగా ఉపయోగిస్తారు.

***(xi)* వ్యక్తులు, సంఘాలు మరియు మధ్య ఉండే విభజన :** ఇన్‌ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీకి యాక్సెస్ ఉన్న వ్యాపారాలు మరియు అలాంటి యాక్సెస్‌లేని వ్యాపారాలు కొన్ని ఉంటాయి. ఆర్థిక పేదరికం పరిమిత సమాచార సాంకేతిక వనరులతో దగ్గరి సంబంధం కలిగి ఉంటుంది. దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన జీవిస్తున్న వ్యక్తులు ఇ-ప్రభుత్వం మరియు ఇతర ఆన్‌లైన్ సేవల ప్రయోజనాలను పొందేందుకు కంప్యూటర్ మరియు ఇంటర్‌నెట్ కనెక్షన్‌ను పొందలేదు. ఈ విభజనకు ఆర్థిక పేదరికం మాత్రమే కారణం కాదు. ప్రజల్లో అవగాహన లేకపోవడం కూడా కారణం కావచ్చు. అలాగే భారతదేశంలో ఆర్థికంగా స్థిరంగా ఉన్న కొంత మందికి కూడా ఇ-గవర్నెన్స్ పరిధి మరియు అందుతున్న సేవల గురించి తెలియదు. ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులను సమర్థవంతంగా అమలు చేయడానికి, ఈ విభజనను తగ్గించడానికి ప్రభుత్వం కొన్ని చర్యలు అధికారికంగా తీసుకోవాలి.

16.5. ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుకు గల అడ్డంకులు :

ప్రపంచంలోని చాలా దేశాలు తమ పౌరులకు సమర్థవంతమైన ఇ-సేవలను అందించడం కోసం ఇ-గవర్నెన్స్‌ను ప్రోత్సహిస్తున్నారు. భారతదేశంలో జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులు వివిధ (ఎన్ఇజిపి) అనేక ప్రణాళికబద్ధమైన ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టులు వివిధ అమలు అవరోధాల కారణంగా సమర్థవంతంగా అమలు

కాలేదు. ప్రపంచంలో అతిపెద్ద ప్రజాస్వామ్యమైన మనం ఇ-గవర్నెన్స్ ద్వారా అనేక రాజ్యాంగ లక్ష్యాలను సాదించడానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది. కాని దేశంలో అనేక దశాబ్దాల నుండి కొనసాగుతున్న సామాజిక ఆర్థిక కారకాలకు తోడు మరికొన్ని కూడ ఉన్నాయి. స్థూలంగా భారతదేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టును అమలులోగల కీలక అడ్డంకులను ఈ క్రింది విధంగా పేర్కొనవచ్చు. వీటిని చాలా మంది సాంకేతిక నిపుణులు అంగీకరించడం జరుగుతుంది.

ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనకు ఎదురయ్యే అడ్డంకులు: ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనకు సంబంధించిన ఏ కార్యక్రమమైన అనేక అడ్డంకులను అధిగమించవలసి ఉంటుంది.

***(i)* చట్ట/శాసనపర అడ్డంకులు:** ప్రభుత్వాలు మొట్టమొదట ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలన, కారక్రమాల అమలుకు ముందే అందుకు అవసరమైన చట్టపరమైన సంస్కరణలు, మార్పులు తీసుకురావాలి. ఎలక్ట్రానిక్ ప్రక్రియలలో జరిగే పనులు, సేవలన్నింటినీ అంతకు ముందు జరిపిన విధానానికి గుర్తింపును కలిగించాలి. డిజిటల్ సంతకాలు, సంతకం లేకుండా కంప్యూటర్ కలిగి ఉన్న ఆధార పత్రాలకు చట్టబద్ధత కల్పిస్తూ శాసనాలు చేయాలి. ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనకు అవసరమయ్యే మౌలిక వసతుల కల్పనను అంగీకరిస్తూ చట్టం చేయాలి. వివిధ సంస్థలతో ఏర్పడే సంబంధాలను చేపట్టే పనులను, నూతన ప్రక్రియలను శాసనాలలో పొందుపరచాలి. ప్రజలకు సంబంధించి తయారుచేస్తున్న సమాచారం, దాని విలువ, రహస్యతను రక్షించే చర్యలు చేపట్టాలి. ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమాలలో నిక్షిప్తమై ఉండే సమాచారం. సమాజం యొక్క అన్ని విషయాలకు సంబంధించి ఉంటుంది కనుక దానిని సక్రమంగా పరిరక్షించగలుగుతామనే నమ్మకాన్ని కల్పించాలి. ఈ అడ్డంకులకు విరుగుడుగా ఐటి చట్టం 2000 మరియు జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రణాళికను కేంద్ర ప్రభుత్వం పార్లమెంటు ద్వారా ఆమోదించింది.

***(ii)* ఆర్థికపరమైన అడ్డంకులు:** సాంప్రదాయపరంగా ఉండే బడ్జెట్ తయారీ, బడ్జెట్ అమలువంటి చర్యలు ఎలక్ట్రానిక్ రంగంలో ఉపయోగపడజాలవు. ఒక లక్ష్య సాధనకు, సంవత్సరం లేదా అర్ధసంవత్సర బడ్జెట్లు, కొన్ని శాఖలను లేదా సంస్థలను బాధ్యులను చేయడం సాంప్రదాయ తరహాలో మనం గమనిస్తాం. ఎలక్ట్రానిక్ పథకాలలో దీర్ఘకాల ఆర్థిక మద్దతు, వివిధ సంస్థలతో సహకారం అవసరమవుతుంది. అదే సమయంలో తాత్కాలికంగా లాభార్జన దీనిలో వీలులేదు. ప్రజలను తక్షణం సంతృప్తిపరచడానికి చెప్పే పథకాలలాగా ఇది ఉపయోగ పడజాలదు. నెలవారి, త్రైమాస, అర్ధసంవత్సర, సంవత్సర బడ్జెట్లలో కొంతశాతం విడుదల చేసి మరికొంత మిగిల్చే పద్ధతి ఇక్కడ ఉపయోగపడకపోగా నిరంతరం నత్తనకడనడిచే విధానం మరిన్ని సమస్యలను తెచ్చిపెడుతుంది.

గమనిక : ఈ విధమైన ఆటంకాలను ఎదుర్కోవడానికి మీషన్ మోడ్ ప్రాజెక్లును కేంద్రం తీసుకొనివచ్చింది.

ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనకు అవసరమయ్యే ఆర్థిక మద్దతుకు చేపట్టవలసిన చర్యలు.

(ఎ) ప్రధాన ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనా ప్రాజెక్టులను గుర్తించి అందుకు అవసరమైన పెట్టుబడి వసతులను, అవి కొనసాగడానికి అవసరమయ్యే నిధులను ఖచ్చితంగా గుర్తించాలి.

(బి) విస్తృత వ్యూహాలలో భాగంగా కేంద్ర స్థాయిలో ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనా సమన్వయ కార్యాలయం ఏర్పాటుచేసి ఎక్కడా అలాంటిదే మరొక కార్యక్రమానికి నిధులు ఖర్చుకాకుండా జాగ్రత్త వహించాలి.

(సి) కార్యక్రమాల తయారీలో ఖచ్చితమైన సమయపాలనను పాటించాలి. ప్రైవేటు భాగస్వామ్యాలలో అందుకు అవసరమైన జాగ్రత్తలు వహించాలి.

(డి) ఎలక్ట్రానిక్ పథకాల ద్వారా వచ్చే మిగులు, పొదుపును ఆయా సంస్థలు మరింత సమర్ధంగా పని చేయడానికి కేటాయించాలి. అవి స్వతంత్రంగా నిలబడేటట్లు ఉపయోగించాలి.

***(iii)* ప్రభుత్వ విభాగాల మధ్య అంతర్ మరియు అంతర్ సంస్థాగత సహకారం లేకపోవడం :** ఒకే మంత్రిత్వ విభాగాల్లో పనిచేస్తున్న యంత్రాంగం మధ్య సమన్వయం మరియు సహకారం అవసరం. తుది వినియోగదారునికి ప్రయోజనం చేకూర్చే ఉమ్మడి లక్ష్యం కోసం పనిచేస్తున్న వివిధ విభాగాల సమకాలీకరణ, సమన్వయం మరియు సహకారం వంటి అంశాలు సరిగ్గా లేవు. ఇది మనకు చాలా స్పష్టంగా కొట్టొచ్చినట్లు కనిపిస్తుంది.

***(iv)* రాజకీయ సంకల్పం లేకపోవడం :** ఇ-గవర్నెన్స్ పద్ధతులను అమలు చేయడానికి నిర్దిష్ట థ్రస్ట్‌లు మరియు చర్యలకు అవసరమైన వ్యూహాల కొరత మనకు కనిపిస్తుంది. దీనిని తొలగించాలంటే ఉన్నత ఉద్యోగస్వామ్యం మరియు రాజకీయ పార్టీల మద్దతు ఉండాలి.

***(v)* పౌరుల నిశ్చితార్థం లేకపోవడం :** ఇ-సేవల ప్రణాళిక మరియు అమలులో పౌరుల ప్రమేయం లేకపోవడం మనం చూస్తుంటాము. దీని ఫలితంగా పౌరల యొక్క తక్కువ అంచనాలను అందుకోవడం మరియు తుది వినియోగదారుని యొక్క వాస్తవ అవసరాలకు ఇ-గవర్నెన్స్ సేవలు చాలా దూరంగా ఉండడం జరుగుతుంది.

***(vi)* ఫీడ్‌బ్యాక్ ఆథారిటి లెర్నింగ్ టాప్‌లు లేకపోవడం :** ఇ-గవర్నెన్స్ అమలులో ఫలితాల పర్యవేక్షణ లేకపోవడం వలన ప్రాజెక్టుల వైఫల్యానికి దారి తీస్తుంది. ఏదైనా ఫీడ్ బ్యాక్ సమాచారం తీసుకున్నట్లయితే లూప్‌ను మూసివేయడానికి ఎటువంటి చర్యలు తీసుకోబడవు లేదా దానిని సపోర్ట్ చేయడానికి బ్యాక్ అప్ ప్లాన్-బి (బి) అభివృద్ధి చేయబడుతుంది.

***(vii)* పాత్రలు మరియు బాధ్యతల గురించి స్పష్టత లేకపోవడం :** ఇ-గవర్నెన్స్‌లో యాజమాన్యం శ్రేణి లేదా క్రమం గురించి తక్కువ స్పష్టత ఉంటుంది. ఇది చాలా ముఖ్యమైన అడ్డంకిగా చెప్పవచ్చు. ఈ అంశం పనిపట్ల తక్కువ జవాబుదారీ తనాన్ని మరియు అంకితభావాన్ని సృష్టిస్తుంది.

***(viii)* సాంకేతికపరమైన అడ్డంకులు :** సాంకేతికపరమైన అడ్డంకులు ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలనకు అవసరమైన మార్పులు చేయడంలో ఎదురయ్యే ప్రధాన అడ్డంకి సాంకేతికపరమైన అంశాలు, అమలులో ఉన్న వ్యవస్థలన్నీ విస్తృతమైన, ఏకశిలా సదృశ్యంతో ఎంతో పురాతనమైనవిగా ఉంటాయి. వాటిని మార్చడానికి లేదా సంస్కరించడానికి

ఎంతో కష్టపడవలసి ఉంటుంది. ఉద్యోగిస్వామ్య అధికార దృక్పథంలో పనిచేసే ఈ వ్యవస్థలు సమాచార నిగూఢతపై ఆధారపడి అధికార కేంద్రాలుగా వుంటాయి. ఇక్కడి సమాచారాన్ని ఆన్‌లైన్లో పెట్టడం, వివిధ సంస్థలతో పంచుకోవడం, ఒకే ప్రమాణతను పాటించడం, సమాచారాన్ని పారదర్శకంగా ఉంచడం వంటి విషయాలను ఈ వ్యవస్థలు అంగీకరించజాలవు. అందువలన నెమ్మది నెమ్మదిగా వాటిని సంస్కరించగలగాలి. కార్యాలయ సమాచార నిలువ వ్యవస్థ (బ్యాక్ ఆఫీసు)లను కేంద్ర స్థాయి నుంచి కింది స్థాయి వరకు ఒకే విధానంగా, ఒకే సాంకేతికతతో ప్రామాణీకరించగలగాలి.

సాంకేతికత తటస్థకోణాన్ని కలిగి ఉంటుంది. అది గమనంలో ఉంచుకుని అప్పటికే అమలులో ఉన్న చట్టాలకు అనుగుణంగా ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమాలను వాడుకోవాలి. నూతన సాంకేతికత అమలులో సామర్థ్య పెంపుదలను, సాంకేతిక ప్రత్యేకీకరణలను దృష్టిలో ఉంచుకుని వ్యవస్థలను బలోపేతం చేయాలి. నూతన సాంకేతికత అమలులో మానవ వనరులు కూడా కీలకపాత్ర వహిస్తాయి. సాంకేతికతను ఉపయోగించగలిగే వ్యక్తులు లేనట్లయితే మౌలిక వ్యవస్థ అంతా దెబ్బతింటుంది.

***(ix)* సమాచార సాంకేతికత అగాధం :** సమాచార సాంకేతికత పౌరులకు వివిధ సేవలను సమర్థవంతంగా అందిస్తుంది. కార్యాలయాలలో సమాచార నిలువ వ్యవస్థలను ఏర్పాటుచేయడం వలన వివిధ సేవలు, పథకాలు వేగవంతంగా అమలవుతాయి. ఆన్‌లైన్లో సేవలు అందుబాటులోనికి తెచ్చిన తరువాత సాంప్రదాయ పద్ధతిలో మరో కార్యాలయాన్ని నిర్వహించడం జరగదు. ఫలితంగా ప్రజలందరూ తప్పనిసరిగా సమాచార సాంకేతికత ఉపయోగితను గుర్తించాలి. కాని సమాచార లభ్యత,. ఇంటర్నెట్ సదుపాయం వంటివి కింది స్థాయిలో అందరికీ అందుబాటులో ఉండకపోవడం ఒక ప్రధాన సమస్య. అక్షరాస్యతా శాతం ప్రత్యేకించి కంప్యూటర్ అక్షరాస్యత అతి తక్కువగా ఉండే దేశాలలో ఈ సాంకేతిక అగాధం తీవ్రంగా ఉంటుంది. ఈ అగాధాన్ని తగ్గించడానికి ప్రభుత్వాలు ప్రత్యేకించి శ్రద్ధ వహించాలి. ప్రజలలో కంప్యూటర్ అక్షరాస్యతా పెంచే విధంగా చర్యలు తీసుకున్నప్పుడు, ఇతరులపై ఆధారపడకుండా ఎలక్ట్రానిక్ పరిపాలన పథకాలు, కార్యకలాపాలను పౌరులు ఉపయోగించు కోగలుగుతారు.

***(x)* ప్రభుత్వ వ్యవస్థలో కఠినమైన ప్రక్రియ :** భారత్ వంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ప్రభుత్వ దృఢమైన నిర్మాణం మరియు ప్రక్రియలను కలిగి ఉంటుంది. రాబోయే విధానాలు మరియు ప్రణాళికల అవసరాలకు అనుగుణంగా మార్చడం కష్టం. ఇది ఇ-గవర్నెన్స్‌కు అడ్డంకి.

18.6. సారాంశం:

పరిపాలనలో ఐసిటీల విజయవంతమైన అప్లికేషన్ కోసం కొన్ని కీలకమైన అంశాలకు ప్రాముఖ్యత ఇవ్వాల్సిన అవసరం ఉంది. ఈ కారకాలు ముఖ్యంగా సరియైన జాతీయ ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రణాళిక చక్కగా నిర్దేశించబడిన దృష్టి ప్రాధాన్యతలు, ఐసిటి నిర్మాణం మరియు మౌలిక సదుపాయాలు, నిపుణులు మరియు నైపుణ్యం కలిగిన

మానవ శక్తి వనరులు, మంత్రుల నిబద్ధత మరియు నాయకత్వం, అధికారుల ఆమోదం, పారదర్శకత మరియు జవాబుదారీతనం, పౌర-కేంద్రీకృత, తగినంత ఆర్థిక సౌలభ్యత, ప్రభుత్వ - ప్రైవేటు భాగస్వామ్యానికి అవకాశానికి సంబందించినది. చట్టపరమైన గుర్తింపు, చక్కగా నిర్దేశించబడిన సమాచార విదానం, డాక్యుమెంటేషన్ మరియు పర్యవేక్షణ మరియు మూల్యాంకనం. ఈ కారకాలన్నీ వివిధ ప్రపంచ దేశాల్లో ముఖ్యంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ఇ-గవర్నెన్స్ కోసం రోడ్ మ్యాప్‌ను నిర్దశించగలవు. ఇ-గవర్నెన్స్ ప్రాజెక్టును సెట్ చేయడం లేదా నిర్ణయించడానికి ముందు పైన పేర్కొన్న అంశాలను పరిష్కరించాలి. భారతదేశం వంటి దేశాలు ఖచ్చితంగా పై కారకాలపై అవగాహన తీసుకోవాలి మరియు వ్యూహాన్ని సమర్థవంతంగా అమలు చేయాలి.

18.7. ముఖ్య పదకోశం

ఇ-గవర్నమెంట్ అంటే ఏమిటి?

వ్యాపారాలు, పౌరులు మరియు ఇతర ప్రభుత్వ సంస్థలతో పరస్పరం వేగంగా మరియు మరింత పారదర్శకంగా ఉండేలా అన్ని ప్రభుత్వ ప్రక్రియల్లో సాంకేతిక కమ్యూనికేషన్ పరికరాలను చేర్చేందుకు ప్రపంచవ్యాప్తంగా ప్రభుత్వ అధికారులు చర్యలు తీసుకుంటున్నారు. కరోనావైరస్ మహమ్మారి విస్ఫోటనం నుండి ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుకు అద్భుతమైన ప్రోత్సాహం లభించింది, ఇది సంస్థలను దూరంపై సమర్థవంతంగా సహకరించడానికి అనుమతిస్తుంది.

బి2బి (వ్యాపారం నుండి వ్యాపారం): వాణిజ్య సంస్థల మధ్య ఆన్‌లైన్ ట్రేడింగ్. వ్యవస్థాపకులు పరస్పరం లాభదాయకమైన ఒప్పందాలను కుదుర్చుకుంటారు మరియు వారి వ్యాపారాన్ని అభివృద్ధి చేస్తారు. సాధారణంగా ఇది భాగాలు, విడి భాగాలు లేదా ముడి పదార్థాల అమ్మకం మరియు కొనుగోలుకు సంబంధించినది. ఉదాహరణకు, కంప్యూటర్ దుకాణం వేర్వేరు ఎలక్ట్రానిక్స్ కంపెనీల నుండి %రాజ%ని అసెంబుల్ చేయడానికి విడిభాగాలను ఆర్డర్ చేస్తుంది. విక్రేత డబ్బును అందుకుంటాడు మరియు తుది ఉత్పత్తిని ఉత్పత్తి చేయడానికి కొనుగోలుదారు వస్తువులను అందుకుంటాడు. ఇది ఆన్‌లైన్ కంపెనీల పనికి సంబంధించిన అన్ని సేవలను కూడా కలిగి ఉంటుంది: కాంట్రాక్టర్‌లను కనుగొనడం, కంటెంట్ సృష్టి, వెబ్‌సైట్ డెవలప్‌మెంట్, రన్నింగ్ సోషల్ మీడియా మరియు చాలా తరచుగా అవుట్‌సోర్స్ చేయబడిన ఇతర సేవలు.

సి2సి (వినియోగదారు నుండి వినియోగదారునికి): వ్యక్తిగత వినియోగదారుల మధ్య వ్యాపారం. వ్యాపార నమూనాలో వ్యక్తులు ఒకరికొకరు వస్తువులు మరియు సేవలను విక్రయిస్తారు మరియు కొనుగోలు చేస్తారు.

జి2సి (ప్రభుత్వం నుండి పౌరులకు): ఇంటర్నెట్ ద్వారా రాష్ట్రంతో ప్రజల కమ్యూనికేషన్: పన్నులు మరియు జరిమానాలు చెల్లించడం, పత్రాలను పొందడం మొదలైనవి. అటువంటి వేదిక రష్యన్ గోసుస్లుగి వెబ్‌సైట్.

సి2దీబి (కస్యూమర్-టు-బిజినెస్): సాధారణ ప్రజలు తమ ఉత్పత్తులను మరియు సేవలను వ్యాపారాలకు

అందిస్తారు మరియు వాటికి ధరను స్వయంగా నిర్ణయించుకుంటారు. ఉదాహరణకు, ఒక బ్లాగర్ ఒక ఉత్పత్తి గురించి మాట్లాడుతుంది మరియు స్టోర్‌కు లింక్‌ను ఇస్తుంది, తద్వారా కంపెనీ అమ్మకాలను పెంచడంలో సహాయపడుతుంది.

బి2బి (ప్రభుత్వం నుండి ప్రభుత్వం): అధికారుల మధ్య సమాచార మార్పిడి. చాలా తరచుగా ఎలక్ట్రానిక్ డాక్యుమెంట్ మేనేజ్‌మెంట్‌తో సంబంధం కలిగి ఉంటుంది. ఇటువంటి కార్యాచరణ రాష్ట్ర సంస్థల పనిని సులభతరం చేస్తుంది, మరింత సమర్థవంతంగా మరియు ప్రభావవంతంగా చేస్తుంది.

బి2ఎస్ (వ్యాపారం నుండి భాగస్వాములు): ఒకే వ్యాపార ప్రాంతం నుండి కంపెనీల మధ్య వాణిజ్య సంబంధాలు. ఉదాహరణకు, భాగస్వాములు, అనుబంధ సంస్థలు లేదా సరఫరాదారులతో పరస్పర చర్య.

బి2ఇ (వ్యాపారం నుండి ఉద్యోగి): ఇది వ్యాపార నిర్వహణ యొక్క ఆటోమేషన్. వ్యవస్థలు కంపెనీలలో పనిచేస్తాయి, ఉద్యోగుల పనిని నిర్వహించడానికి మరియు వాణిజ్య కార్యకలాపాలను నిర్వహించడానికి సహాయపడతాయి.

18.8. స్వీయ మదింపు ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. ఇ-గవర్నెన్స్ అమలులో ఎదురయ్యే సవాళ్ళను చర్చించండి.
2. మనదేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్‌కు గల అడ్డంకులను వివరించుము.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు వ్రాయుము.

1. ఇ-గవర్నెన్స్‌లోని క్లిష్టమైన అంశాలను తెలుపుము.
2. ఎలక్ట్రానిక్ గవర్నెన్స్ ఏర్పాటు ద్వారా చేకూరే అవకాశాలను గూర్చి వ్రాయుము.
3. భారతదేశంలో ఇ-గవర్నెన్స్ అమలుకు అడ్డంకిగా ఉన్న ఐదు సమస్యలను గూర్చి వ్రాయుము.

18.9. ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. Gopalamy, N, Information Technology and e-Governance, new Age Publishers, New Delhi, 2009.
2. Hamilton, S, Electronic Commerce for 21st Century, Computer, May, 1997.
3. India e-Readiness Assessment Report, 2003.
4. Satyanaraya J, E-Government; The science of the possible, New Delhi, Prentice Hall of India, 2004.
5. Servaes, Jan (ed), Communication for Development and Social change, Sage, New Delhi, 2008